

PL 26
R3
1893
T. 2
CH. 2

В. В. РАДЛОВ

ОПЫТ
СЛОВАРЯ
ТЮРКСКИХ
НАРЕЧИЙ

ТОМ
II
ЧАСТЬ
2

Joseph Dwyer

STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES

ОПЫТЪ
СЛОВАРЯ ТЮРКСКИХЪ НАРѢЧІЙ

В. В. Радлова.

ТОМЪ ВТОРОЙ

Согласныя: k, k, k̄, ъ, г (r̄), x, h, h.

VERSUCH
EINES
WÖRTERBUCHES DER TÜRK-DIALECTE.

VON
DR. W. Radloff.

ZWEITER BAND.

Die Consonanten: k, k, k̄, ъ, г (r̄), x, h, h.

С.-ПЕТЕРБУРГЪ. 1899. ST. PÉTERSBOURG.

Продается у комиссіонеровъ Императорской
Академіи Наукъ:

Н. Н. Глазунова, М. Эггера и Копп. и К. Л. Риккера
въ С.-Петербургѣ,
Н. Н. Карбасникова въ С.-Петербургѣ, Москвѣ, Вар-
шавѣ и Вильнѣ,
Н. Я. Сгобанина въ С.-Петербургѣ и Кіевѣ,
М. В. Ключкина въ Москвѣ,
Е. П. Распопова въ Одессѣ,
Н. К. Шохтера въ Кишиневѣ,
Н. Киммеля въ Ригѣ,
Фоссъ (Г. Гессель) въ Лейпцигѣ.

Commissionaires de l'Académie IMPÉRIALE des
Sciences:

MM. J. Glassonof, Eggers & Cie. et C. Rieker &
St.-Petersbourg,
M. N. P. Karbasnikof & St.-Petersbourg, Moscou, Var-
sovie et Vilna,
M. N. Sgobline & St.-Petersbourg et Kief,
M. M. Kluckine & Moscou,
M. E. Rasporoff & Odessa,
M. M. Schochter & Kichinef,
M. N. Kummel & Riga,
Voss' Sortiment (G. Haessel) & Leipzig.

Напечатано по распоряженію Императорской Академіи Наукъ.
С.-Петербургъ, Сентябрь 1899. Непремѣнный Секретарь, Академикъ *Н. Дубровинъ*.

Типографія Императорской Академіи Наукъ (Вас. Остр., 9 лин., № 12).

К. К.

kaħiš [كەھىش (Dsch.)]

горе, печаль, нужда — der Kummer, die Trübsal, das Elend.

kān [كان (Chok. V.)]

много, очень, сильно — viel, sehr, stark.

kar [Dsch. V., = pers. کار]

работа, успѣхъ — die Arbeit, der Erfolg; کار قبلق имѣть успѣхъ — von Erfolg sein, nützen.

катауя [كاتاول (Dsch. V.)]

- 1) крепостная стража — die Festungswache.
- 2) начальник гарнизона — der Garnisonchef.
- 3) Узбекское племя — ein Stamm der Usbeken.

Кашгар [كاشغار (Dsch.)]

городъ Кашгаръ — die Stadt Kaschgar; кашгар тўркисі кашгарскій языкъ — die Sprache Osttürkistans.

Кашкар [كاشكار (Dsch. OT.)] = Кашгар.

кашкі [كاشكى (OT.)]

дай Бога! — gebe Gott!

канша (v) [كاشاماق (OT.)]

жевать жвачку, болтать — wiederkauen, schwatzen.

капшат (v) [كاشاتاق (OT.), von канша+т]

заставить жевать жвачку, заставить болтать — wiederkauen lassen, schwatzen lassen.

кавша (v) [كوشاماك (Dsch.)] = кăушă

(S. S.) بوشامق، منقك و منحل اولق، سقبز
كبی چينامق، تيوه و ديونهك ديش كوشمسی

kă [Tel. Leb.]

самоуверенность, величіе ума, гордость — das Selbstvertrauen, die Geisteshoheit, der Stolz.

¹kăi [Alt. Tel. Leb.]

1) дыханіе, воздухъ — der Athem, die Luft.

2) вѣтры въ животѣ — die Winde, Gase, die sich in den Gedärmen entwickeln.

3) астма, болѣзнь легкихъ — das Asthma, Lungenleiden.

²kei [Kг.]

что за? — was für? kei бір кто-либо — irgend wer? kei бір кісі цок рѣшительно никого нѣтъ — kein einziger Mensch ist da.

³kăi (v) [Тар., كيبك (Dsch. OT.)]

одѣвать, надѣвать платье — anziehen, sich anziehen, ein Kleid anlegen; жамбурлык тонині кăјин чарлап чікінтү (Тар.) надѣвъ свой дождевой плащъ, онъ выѣхалъ на дозоръ — seinen Regenmantel anziehend zog er aus, um Umsicht zu halten (P. d. V. VI, 70,7).

кăигүз (v) [كیکوزمك (Dsch. V.), von kăi+гүз]

одѣвать — ankleiden, bekleiden.

kein [Kir.] = кін, кăдін

послѣ, сзади — hinten, hinterher, nachher; kein kelär онъ придетъ послѣ — er kommt nachher; kein калбан онъ остался — er ist zurückgeblieben; kein кăндăк kein кăрмăдүм ону я не видѣлъ его послѣ приѣзда — ich habe ihn nicht gesehen, seitdem er angekommen ist; биздăн kein сіз асарсыз! послѣ насъ вы будете ѣсть? — ihr werdet nach uns essen?

kăir (v) [Tel. Kkir.] = кер

растянуть, разостлать — ausdehnen, ausbreiten.

¹kăiră [Вар.] = кăрү

назадъ — zurück.

²kăiră [Тар. Т.), von kai+järgă]

куда? — wohin?

¹kăiri [Ком.]

назадъ — zurück; kăiri алырман я беру на-

- зadъ — ich nehme zurück (С. С. 49); амдидән кәйрi прежде — früher (С. С. 65).
- ²кәйрi [Kas.] = кәкрi
кривой, согнутый, скрюченный — krumm, verbogen, verdreht.
- ³кейрi [Kir.] = кәкрә
гадкий, негодный — schlecht, untauglich
- ⁴кәйрi (v) [Tag.] = кары, керi
стареться — alt werden.
- кәйрiк [Tel.]
извилистая линия, извилистый — eine schlangenförmige Linie, gewunden, gekrümmt.
- кәйрiҗәш [Tel.]
маленькая извилистая линия — eine kleine schlangenförmige Linie; кижi палазы кижә әркә — кәйрiҗәжi мә әркә человекъ любить дѣтей человека, я люблю маленькое извилистое — dem Menschen sind die Menschenkinder theuer, mir ist das kleine Geschlängelche lieb (P. d. V. I, 225. XIV, 1).
- кәйрiңдә (v) [Tel., vergl. кәйрiк]
вертеться, извиваться — sich hin und her drehen, sich hin und her schlängeln.
- кәйрiл (v) [Tel. Kūär., von кәйрi+л]
растянуться, расширяться — sich dehnen, sich ausdehnen, sich ausstrecken.
- кәйлә [Kas. got., = arab. حيله] = hilä
хитрость — die Schlaueheit, List; шайтан кәйләси хитрость дьявола — die Listen des Teufels.
- кәйләкәр [Kas. got., von кәйлә+кәр]
хитрецъ — der Listige.
- кәйләли [Kas., von кәйлә+ли]
хитрый, лукавый — schlau, listig, ränkesüchtig.
- кәйтән [Kas., aus dem Russ. ?]
тонкий шнурокъ, гайтанъ — ein dünner Strick, Bindfaden.
- кәйдүр (v) [Tag., von кәй+дүр]
1) одѣвать кого-либо — Jemanden anziehen, ankleiden.
2) заставить одѣваться — Jemanden ein Kleid anziehen lassen, befehlen, dass Jemand ein Kleid anziehe.
3) дать, подарить кому-либо платье — Jemandem ein Kleid geben, schenken.
- кейп [Kir.] = кәйф
здоровье, веселость — das Wohlsein, die Fröhlichkeit; кейптә-мiн я въ хорошемъ положенiи — ich befinde mich in guten Umständen, bin gut gelaunt.
- кейпсiз [Kir., von кәйп+сiз]
нездоровый, въ дурномъ положенiи — unprässlich, in schlechten Umständen.
- кәйф [كەيف, кейф (Osm.), = arab. كيف] = кәф
хорошее расположенiе, здоровье, веселость — die gute Laune, das Wohlsein, die Gesundheit, Fröhlichkeit; кәйфим jok-тур я не очень здорово, я въ дурномъ расположенiи — ich befinde mich nicht recht wohl, ich bin übelgelaunt; кәйфиниз әҗими? здоровы-ли вы? — sind sie wohl? кәйфи чатар онъ въ хорошемъ расположенiи, онъ навеселъ — er ist gut gelaunt, hat einen kleinen Rausch; кәйф вәрмәк развеселить, дать немного выпить — erheitern, einen kleinen Rausch beibringen.
- кәйфлән (v) [كەيفلەن, кәйфлән, кейф-ленмәх (Osm.), von кәйф+лән]
быть довольнымъ, въ хорошемъ расположенiи — zufrieden sein, gut gelaunt sein oder werden.
- кәйфли [كەيفلو, кәйфли, кейфли (Osm.), von кәйф+ли]
веселый, навеселъ — fröhlich, angetrunken.
- кәйфсiз [كەيفسىز, кәйфсiз, кейфсiз (Osm.), von кәйф+сiз]
1) нездоровый — unwohl, unprässlich.
2) въ дурномъ расположенiи духа — in übler Laune.
- кәйфсiзлик [كەيفسىزلىك, кәйфсiзлик, кейфсiзлик (Osm.), von кәйфсiз+лик]

нездоровье, болѣзнь — das Unwohlsein, die Krankheit.
 кәимә [Kas., vom russ. койма]
 кромка, кайма — die Einfassung, Verbrämung.
 кәимәлә (v) [Kas., von кәимә-+lä]
 дѣлать кайму — einfassen, verbrämen.
 кәимур (?) [киор (Dsch. V.)]
 покрывало, оболочка — die Decke, Hülle.
 кәимѣр (v) [киормок (Dsch.)]
 покрыть, скрыть — verdecken, verhüllen, verbergen.
 кәй [Kür.] = kaıcy
 . какой? всякій — was für einer? ein Jeder.
 кәйк [Bar. Tob.]
 кукушка — der Kuckuck.
 Кәйр [каор (Dsch. V.)]
 название неизвестнаго народа, обитавшаго некогда въ Туркестанѣ: — der Name eines unbekanntes Volkes, das in grauer Vorzeit Turkistan bewohnte.
 кәйрәк [Kür.] = куйрук
 хвостъ — der Schwanz.
 кәйргә [каорга (Dsch.)]
 большой барабанъ — eine grosse Trommel (Budg. II, 111).
 кәйрт [Kom.] = кѣкѣрт
 горячая сѣра — der Schwefel.
¹кәйрә (v) [Kür.]
 пронзять, пробурывать — hindurchbohren.
²кәйрә (v) [каорлак (Dsch. V.)]
 копать, шарить — herumstöbern, ausgraben, herumwühlen; тиш кәйрәмәк ковырять въ зубахъ — in den Zähnen stochern.
 кәйрәк [Kom., choulac (C. C. 120)]
 рубаха — das Hemd.
 кәйрә (v) [Kir.] = кәйрә-
 1) подкопать — untergraben.
 2) бранить — schimpfen.
 кәйрәдә [Kir.]
 туловище — der Rumpf, Oberkörper.
 кәйрәц [Bar.] = кәйрәш

галосия — die Galoschen.
 кәйрәзә [каорзе (Dsch. V.)]
 спиная лопатка — das Schulterblatt; кәйрәзә пали (فالى) предсказывание по лопаткѣ (обыкн. бараньей) — das Wahrsagen aus einem Schulterblatte (gewöhnlich eines Schafes).
 кәйрәш [Kas.] = кәйрәц
 галосия — die Galoschen.
 кәйрәшә (v) [каоршамк (Dsch. OT.)]
 жевать жвачку — wiederkäuen.
 кәйрәшәк [каоршак (Dsch. V.)]
 жвачное животное — das Wiederkäuer.
 кәйрәмәт [Kir.]
 молитва, произносимая послѣ второго колѣнопреклоненія на утреннемъ намазѣ — die Gebetesworte nach der zweiten Kniebeugung beim Morgengebete.
¹кәк [как (Uig.), кәк (Kar.), кәк (Kom.)]
 гнѣвъ, вражда, ненависть — der Zorn, die Wuth, Feindschaft, der Hass; тәбә (صوح) пугразы тәк кәр өч сѣрсә кәк! (Uig.) пусть онъ выказываетъ свою месть и вражду подобно верблюду-жеребцу! — er möge seine Rache und seine Feindschaft wie ein Kameelhengst ausüben! (K. B. 86,26); нәгѣ тәр әжиткәл пәйр кәгә jok! (Uig.) слушай, какъ говорить знающій (мудрецъ), неимѣющій вражды! — höre, wie da spricht der Wissende, der ohne Bosheit ist! (K. B. 96,28); кәк тутасын! (Kar. T.) ты питаешь вражду! — du bist feindlich gesinnt!
²кәк [Kir.] = кәк
 ссора, злость, недоброжелательство, месть — der Streit, Zank, die Bosheit, Missgunst, Rache; кәгән әлдә онъ отомстиль — er nahm Rache; ертән кәлдәң ден кәк етпәс! онъ не будетъ гнѣпаться на тебя, потому что ты рано пришелъ! — er wird nicht zürnen, weil du früh gekommen bist! (P. d. V. III, 3,7).
¹кәкә [какә (Osm. ungebr.)]
 1) палка съ загнутымъ кошцомъ, употребляе-

- мая садовниками, чтобы нагибать ветки — ein Stock mit zurückgebogenem Ende, ein Instrument der Gärtner zum Herabbiegen der Zweige.
- 2) (ꝑꝑꝑꝑ) укусь осы — der Wespenstich.
- 3) кәкә балык какая-то рыба — ein Fisch.
- 4) (R.) клювь (птичий) — der Schnabel (von Vögeln).
- 5) (R.) ударь клювомъ — ein Schlag mit dem Schnabel.
- ²кәкә [Bar.]
бяка; все дурное, что дѣлають дѣти (дѣтское слово) — die Unart, das Böse, welches Kinder thun (ein Kinderwort); пала, кәкә кылма! дятя, не дѣлай дурного (не шали)! — Kind, mache keine Unart!
- ³кәкә (v) [Alt. Tel. Leb.]
грозить рукою — mit der Hand drohen.
- ⁴кәкә (v) [كككم (Osm.)]
заккаться — stottern.
- ⁵кәкә [ككك (Osm.)]
заяка — der Stotterer.
- кәкәі (v) [كككك (OT.)]
быть гордымъ, надуваться — stolz sein, sich brüsten.
- кәкәіт (v) [ككككك (OT.), von кәкәі-т]
сдѣлать гордымъ — stolz machen.
- кәкәк [ككك (OT.)]
заяка — der Stotterer.
- кәкәклә [ككككلامك (OT.), von кәкәк-т-lä]
заккаться — stottern.
- кәкәгі [Osm.] vergl. кәкәжі.
- кәкәжі [كككك, ꝑꝑꝑꝑꝑ (Osm.)]
заяка, неясно выговаривающій слова — der Stotterer, ein Mensch, der nicht deutlich alle Buchstaben aussprechen kann; кәкәжі сөйләмәк заккаться — stottern.
- кәкән (v) [Alt. Tel.]
угрожать рукою, укоризненно качать головою — mit der Hand drohen, missbilligend den Kopf schütteln.
- кәкәнәч [Tar.]
какая-то птица — Name eines Vogels.
- кәкәлә (v) [كككك (Osm. R.)]
клюнуть, ужалить — picken, stechen.
- ¹кәкәләп [ككككك, ꝑꝑꝑꝑꝑꝑꝑꝑꝑꝑ (Osm.), von кәкә-т-läп]
быть клюнутымъ, ужаленнымъ (осой) — von einer Wespe gestochen werden.
- кәкәлән (v) [Tel. Leb., von кәкә-т-län]
притворяться — sich verstellen.
- кәкәч [Tar., ككك (Osm.), ككك (OT.)]
1) заяка — der Stotterer; кәкәч сөйләмәк неясно говорить, говорить сквозь зубы — undeutlich sprechen, durch die Zähne sprechen.
2) (Tar.) пѣмой — stumm.
3) по R. прилагается также къ «клюющейсе» (птицѣ), «кусающемуся» (насекомому), растению, съ «острымъ» вкусомъ, особенно cardamine amara — nach R. wird auch gesagt vom «pickendem» Vogel, «stechenden» Insekten, Pflanzen, vom «beizendem» Geschmack, insbesondere der Cardamine amara.
- кәкәчлә [ككككلامك (OT.), von кәкәч-т-lä]
заккаться — stottern.
- кәкәң [ككك (Osm. ungebr.)] = кәкәч
укусь осы — der Wespenstich.
- кәкәз [ككك (Osm. ungebr.)]
педерастъ — der Sodomite.
- кәкәмә [كككم (Osm. R.)]
неясное выговариваніе буквы ك — das undeutliche Aussprechen des ك.
- кәкәк [ككك (Osm.)]
тимьянъ — der Thymian; kaja кәкәжі mentha pulegium.
- ¹кәкір [Tob.]
кочерга — der Ofenhaken.
- ²кәкір (v) [Tar. Kom., كككك (Dsch. OT. Sart.)]
рыгать, якать — den Schluckauf haben, Aufstossen haben.
- ³кекір (v) [Kir.] = кәкір.

- кәкірә [Kas.] = кәкірі
 искривленный — verbogen, krumm.
- кәкірәй (v) [Kas.]
 искривиться — sich verbiegen, krumm werden.
- кәкірәйт (v) [Kas., von кәкірәй—т]
 искривить — verbiegen, krumm machen.
- кәкірі [Kas.] = кәкірә
 искривленный, согнутый — krumm, verbogen.
- кәкірәк [Kir., von кәкір—к]
 рыгание, икота — der Schluckauf, das Aufstossen.
- кәкіртәк [Tat., کیکرتاک (OT. Sart.)]
 дыхательное горло — die Luftröhre.
- кәкіз [ککز (Osm. R.)] = кәкіз
 1) уступчивый, сговорчивый — gefällig, willfährig.
 2) педерастъ (насс.) — der Sodomite.
- кәкізлик [ککزلیک (Osm. R.)]
 уступчивость, слабость (въ любовныхъ дѣлахъ) — die Gefälligkeit (bes. in Liebesangelegenheiten).
- кәкіл [Kir.]
 пучки волосъ на передней части головы мальчиковъ, которые не сбиваются — die Haarbüschel, die man auf den Vorderköpfen der Knaben nicht abrasirt.
- ¹кәкрә [ککره, ککره, хәкәтә (Osm. ungebr.)]
 кислый, имѣющій острый вкусъ, ѣдкій, терпкій (напр. незрѣлый плодъ) — sauer, herbe, scharf schmeckend (z. B. unreife Früchte).
- ²кәкрә (v) [ککره مک, ککره مک, хәкәтәтәк (Osm. ungebr.)]
 окисать, свернуться — sauer werden, gerringen.
- ³кәкрә (v) [ککره مک (Osm.), ککره مک (Kar. L.)] = кәкрә
 1) реветъ, реветъ отъ ярости — brüllen, vor Wuth brüllen, wüthend sein.
 2) (Kar. L.) греметь — donnern.
- кәкрәй (v) [Tur. Kür. Kas., von кәкрәй—әй]
 = кәкірәй

- кривиться, гнуться, образовать дугу — sich biegen, krumm werden, einen Bogen bilden.
- кәкрәйт (v) [Kas., von кәкрәй—т]
 гнуть, кривить — biegen, zusammenbiegen, schief machen.
- кәкрәлән [ککره لیک (Osm. R.)]
 дѣлаться острымъ, терпкимъ — sauer, herb werden.
- кәкрәләт [ککره لیک (Osm. R.)]
 дѣлать терпкимъ, острымъ — herb, sauer machen.
- кәкрәлік [ککره لیک, ککره لیک, хәкәтәлїк (Osm.), von кәкрә—лїк]
 кислый, терпкій вкусъ — ein saurer, herber Geschmack.
- кәкрәт (v) [ککره لیک (Kar. L.)]
 производить громъ — donnern lassen; артындан өкірәдї авазы-біла кәкрәтәдї авазы білә уңдулудунан постъ этого онъ реветъ и производить громъ голосомъ величія — hinterher brüllt er und lässt donnern mit der Stimme der Grösse (II. 37,4).
- кәкрәмә [ککره مه (Osm. Z.)]
 изжога — das Aufstossen (sauer).
- кәкрәмтї [ککره متی (Osm. R.)]
 что-нибудь острое, терпкое на вкусъ — Etwas beizendes, herbes von Geschmack.
- кәкрәмтїлік [ککره متی لیک (Osm. R.)]
 нѣкоторая острота, терпкость во вкусъ — Etwas Herbes, Scharfes im Geschmack.
- кәкрї [Kas.] = кәкірі
 кривой, согнутый — krumm, gebogen; кәкрї кәжын обманъ — der Betrug; кәкрї кәжын тірәттї онъ обманулъ — er hat betrogen.
- кәкрү [ککره (Uig.)]
 косою, кривою, негодный — schief, krumm, untauglich, schlecht; пуларда тіләмә төрү ја пїлік — жорыклары кәкрү (ککره) полур аї сїлік! отъ нихъ не требуй рѣшенїя и знанїя, пути ихъ кривые, о ты чистый! — fordere von ihnen nicht Entscheidung und

- Wissen, denn ihre Wege sind krumm, o du Reiner! (K. B. 127,11).
- кәкрүк [كېكرۆك (Dsch. V.)]
горло — der Schlund, die Kehle.
- кәклик [Tar., كىلىك (Uig.), كىلىك (Osm.), كىلىك, كىلىك, كىلىك (Osm.), كىلىك (Krm.)]
куропатка — das Rebhuhn; үнүн атты кәк-лик күйлә каткура (Uig.) куропатка исускаетъ веселые и печальные звуки — lachend und klagend stösst das Rebhuhn seine Stimme hervor (K. B. 14,10); чил, ирә кәклик (Osm.) круная куропатка — ein grosses Rebhuhn; кәклик баласы (Osm.) молодая куропатка — ein junges Rebhuhn; кәклик оту (Osm.) какое-то растение — eine Pflanze; кәклик авы охота за куропатками — die Jagd auf Rebhühner; шақыны кәкликә сал-да вар! жүрү! (Krm.) иди и пускай сокола на куропатокъ! — gehe und lass den Falken auf die Rebhühner los! (P. d. V. VII*, 100,11).
- ¹кәктә [Tob. Kas.]
носокъ у чулковъ — der Fuss der Strümpfe.
- ²кәктә (v) [Schor., von kāk+lä]
упрекать, дѣлать выговоръ — tadeln, einen Tadel aussprechen.
- ³кәктә (v) [Kir., von kek+lä]
враждовать, бранить, спорить — anfeinden, zanken, streiten.
- ¹кәктәс [Kir., von kek+täc]
враждебные другъ къ другу — gegen einander feindlich gesinnt.
- ²кәктәс (v) [Kir., von kek+lä+ш]
враждовать другъ съ другомъ — einander anfeinden.
- кәкті [Kir., von kek+li]
сварливый, враждующій противъ кого — zank-süchtig, mit Jemand im Streite liegend.
- кәктім [Schor.]
крутой, отвѣсный — steil, steil abfallend.
- кәксә [ككسه (Sart.)]
старый — alt.
- кәксә [Kkir.]
прекрасный, смиренный, застенчивый, скромный — trefflich, gelassen, schüchtern, bescheiden.
- кәксәлик [Kkir., von kekсә+lik]
достоинство, смиренность, застенчивость, скромность — die Schätzbarkeit, Gelassenheit, Schüchternheit, Bescheidenheit.
- кәкшіл [Kir.]
обидчивый — leicht zu beleidigen; цетім бала кәкшіл сироты бывають обидчивы — die Waisen sind leicht zu beleidigen.
- кәкшүр (v) [Kkir. (AT.), von kāk+шүр]
жить во враждѣ, враждовать другъ съ другомъ — in Uneinigkeit leben, gegen einander feindlich gesinnt sein; иңили аңили кәкшүртүкин (Kkir. (AT.)) үчүн такъ какъ младшіе братья и старшіе братья жили во враждѣ другъ съ другомъ — da die jüngeren Brüder und die älteren Brüder in Feindschaft lebten (K 6,12).
- кәкпәжәк [Alt.]
суставъ руки — das Handgelenk.
- кәкмәк [ككمك (Osm. R.)]
веснушка — die Sommersprosse.
- кәхри [Tar.]
сорная трава на пашнѣ (съ красными цвѣтами и сѣменемъ горькаго вкуса) — ein Unkraut im Getreide (Blüthen roth und Saamen bitter).
- кәгә (v) [Bar., von kāk+ä]
угрожать — drohen.
- кәгәһи [Bar.]
слѣпень, пауть — eine grosse Bremsenart.
- кәгәлә (v) [Kir.]
сначала держать лошадь, а потомъ постепенно пускать бѣжать — zuerst ein Pferd halten und dann allmählich laufen lassen.
- кәгәт [ككگت (Kar. L.), von kōk+ot] =
көгөт
зеленая трава — das grüne Gras; да өстүрмә чыгышыи кәгәтнин! и не дай рости всходамъ

зеленой травы! — und lass die Schösslinge des grünen Grases nicht wachsen! (H. 38,27).
 kägip (v) [Alt. Tel. Leb. Bar.] = käkip
 рыгать — den Schluckauf haben, Aufstossen haben.
 kägipdät (v) [ککیردنیک (Osm.)]
 скрежетать зубами — die Zähne fletschen.
 kägil [Bar.] = käkil, kähkyl
 волосы на лбу лошади, челка — die langen Haare auf der Stirn des Pferdes.
 kägildräk [Bar.]
 дыхательное горло — die Luftröhre.
 kägirtäk [ککیرتاک (Dsch.)] = käkirtäk
 дыхательное горло — die Luftröhre.
 kägirdäk [ککیردک (Dsch. V.)] = kägirtäk.
 kägüründä [ککیردک (Uig.)]
 порей — Porée.
 kägřän (v) [Bar.]
 ворчать — murren.
 kägřänzäh [Bar., von kägřän + zäh]
 угрюмый — mürrisch.
 kegdä [Koib.]
 толстая бумага — dickes Papier.
 kähkyl [ککول (Osm.), כהכול (Krm.)]
 пучек волосъ — das Haarbüschel, der Schopf;
 kähkyl tälläpін бурма волосы чуба курчавы — die Haare des Schopfes sind kraus (P. d. V. VII*, 208,90).
 kähkylä [ککله (Osm.), כהכול (Krm.)]
 земля (какъ стихія) — die Erde (als Element).
 kähja [کها, ککجه (Osm.), כהיי (Krm.)] = kätхуда, kähja
 1) управляющій, интендантъ — der Hausmeister, Intendant; капу kähjасын жоламыш онъ послалъ къ нему своего привратника — er schickte zu ihm seinen Thürhüter (P. d. V. VII*, 18,13); бу пашаның капусунда Армяни ражасында бир һарәм kähjасы war іді у этого паши былъ при дворѣ смотритель гарема изъ Армянъ — am Hofe dieses Pascha's war ein Aufseher des Harems, ein Armenier

(P. d. V. VII*, 58,2); бір дә kähja bägi war іді у него былъ и гофмейстеръ — er hatte auch einen Hofmeister (P. d. V. VII*, 58,3).
 2) (Osm.) старшина деревенскій — der Dorfälteste.
 kähjalыk [Krm., کهاالت, ککجه (Osm.)]
 должность управляющаго, интенданта, старшины — das Amt, die Würde eines Hausmeisters, Intendanten, Dorfältesten.
 kähpiba [ککجه (Osm.)] = kähpibar.
 kähpibar [ککجه, ککجه (Osm.)]
 желтый янтарь — gelber Bernstein; kähpibar ğibi олмуш онъ имѣть болѣзненный (желтый) цвѣтъ лица — er hat eine kranké Gesichtsfarbe; kähpibar сарысы желтый, янтарный цвѣтъ — das Bernsteingelb; kähpibar аҗачы буквое дерево — die Buche.
 kähl [کهل (Osm. R.)]
 звукъ, который издаетъ сильно запыхавшійся человекъ при дыханіи — das Geräusch, welches ein sehr ausser Athem gekommener Mensch beim Athmen von sich giebt.
 kählä [کله, ککجه, κελέ (Osm. Bosn.), כהלי (Krm.)]
 вошь — die Laus; тахта kähläci клопъ — die Wanze; тавук kähläci вши на курицахъ — die Hühnerläuse; kählä ğibi неудобный — unbequem; kähläläpini öldürmüш онъ устранилъ отъ себя все неудобства — er hat alle seine Unbequemlichkeiten abgeschüttelt.
 kählälän (v) [کهللنیک (Osm.), von kählä + lä + n]
 завшивѣть — verlausen, verlaust sein.
 kähläländip [کهللندرمک (Osm. R.)]
 1) принуд. отъ предыд. — Caus. vom Vorhergehenden.
 2) дать кому искать у себя вшей — sich von Jemand lausen lassen.
 kähläli [Krm., کهللو, ککجه (Osm.), von kählä + li]
 имѣющій вшей — Läuse habend, verlaust.

kähliбар [Osm. vulg.] = kähriбар.

¹кәң [Tar. Alt. Tel. Kūär., رڭف, رڭف
(Uig.), كينك (Dsch. Sart. OT.)]

1) широкий, обширный — breit, weit, ausgedehnt; дост әрді алақта, қылығы cilik — обутлук пағырзақ ағы кәң әлік (Uig.) онъ былъ другъ униженныхъ, чистаго характера, скромный, сострадательный и щедрый (широкой руки) — er war ein Freund der Niederen, rein von Charakter, bescheiden, erbar-mungsvoll und freigiebig (von weiter Hand) (K. B. 12,13); паят пәрді арзу әдәр кәң куды (Uig.) Богъ исполнилъ его желание, Онъ расширить его счастье — Gott erfüllte (seine) Wünsche, er erweitert sein Glück (K. B. 15,10); тус әтмәкнә кәң тут! кижигә жәдур (Uig.) держи (у себя) въ изобилии хлѣбъ и соль и корми людей! — gieb reichlich Brot und Salz und ernähre die Menschen! (K. B. 55,4); тузы әтмәкнә кәң, ажы кәң кәрәк! (Uig.) надо много хлѣба и соли и много пищи! — viel Salz und Brot und viel Speise ist nöthig! (K. B. 86,30); пу кәң дүнжә өскә күүүн кылма тар! (Uig.) этого обширнаго міра не дѣлай узкимъ для себя (т. е. не порти своихъ отноше-ний къ людямъ) насилемъ! — mache diese weite Welt dir nicht eng durch Gewaltthätigkeit! (K. B. 104,14); кәң іштү (Tel.) великодушный — grossmüthig.

2) (Tel.) ширина — die Weite; жәрдің кәңин кәмдәбәдәм! я не измерилъ ширины земли! — ich habe die Breite der Erde nicht ausgemessen! (P. d. V. I, 113,7).

3) (Dsch. S. S.) = кәңашъ въ сочет. كينك
و كينكاش.

²кең [Kir. Kkir. Kom.] = кәң.

кәңә (v) [رڭف (Uig.)]

просить совѣта, совѣтоваться — um Rath fragen, sich berathen; парајын мән әмдә кадажым (تسكير رڭف) таба — кәңәјин (Gl. кәңашә) аңар мән әдә йм жаба я те-

перь хочу пойти къ своему товарищу, съ нимъ хочу посоветоваться . . . (?) — ich will jetzt zu meinem Gefährten gehen und mich mit ihm berathen . . . (?) (K. B. 160,30).

кәңәі (v) [كينكايك (OT. Sart.), von кәң + әі]

расшириться — sich erweitern, sich verbreiten.

кәңәйт (v) [كينكايك (OT. Sart.), von кәңәі + т]

расширить, распространить — erweitern, verbreiten.

кеңәрсі (v) [Kkir., von кең + әр + сі]

далеко распространиться — sich weit ausdehnen; кеңәрсін јаткан кең Ертіштін отъ далеко распространяющагося широкаго Иртыша — des sich weithin ausdehnenden breiten Irtyisch (P. d. V. V, 59,1810).

¹кәңәл (v) [كينكالك (Dsch. V. OT.)]

расширяться, открываться, дѣлаться удобнѣе — sich erweitern, nachgeben, sich öffnen, bequemer werden.

²кеңәл (v) [Kir.] = кәңәл

дѣлаться широкимъ — weit werden.

кәңәлбәк [Schog., von кәңәл + мәк]

распростертый — ausgebreitet.

¹кәңәт (v) [كينكاتك (Dsch. V.)]

расширить — erweitern, Raum machen.

²кеңәт (v) [Kir.] = кәңәт.

кеңәттір (v) [Kir., von кеңәт + тір]

заставить расширить — weiter machen lassen.

кеңәс [Kir., von кәңә + ш] = кәңаш

совѣтъ, совѣщаніе — der Rath, die Berathung; кеңәс кылды онъ далъ совѣтъ — er gab einen Rath; кеңәс алды онъ получилъ совѣтъ — er holte sich Rath.

кеңәсә (v) [Kir., von кеңәс + ә]

совѣтоваться, устроить общій совѣтъ — sich berathen, einen Rath halten.

кеңәсәт (v) [Kir., von кәңәсә + т]

заставить совѣтоваться, созывать совѣтъ — sich berathen lassen, einen Rath zusammenberufen.

кеңәсті [Kir., von кеңәс-+li]

умѣющій подать совѣтъ — der guten Rath weiss.

¹кәңәш [Tar. Kom. Bar., راتر (Uig.), كيكاش, كينكاش (Dsch. OT.), von кеңә-+ш] совѣтъ, совѣщание — der Rath, die Berathung; жанут пәрді Откурмыш аіды: маңа — кәңәш пәр жарағыжа ол аі тоңа! ему отвѣтилъ Откурмышъ и сказалъ: дай мнѣ совѣтъ насчетъ того, какъ надо поступать, о великій! — es antwortete Otkurmisch und sprach: gieb mir einen Rath darüber, was passend ist, o du Grosser! (K. B. 99,11); кәңәш kildilar (Tar.) они посоветовались — sie beriethen sich.

²кәңәш (v) [Kom., راتر (Uig.), كينكاشك (Dsch. OT.), von кәңә-+ш]

1) дать совѣтъ, просить совѣта, совѣтоваться — einen Rath geben, um Rath fragen, sich berathen; нәгү тәк кәңәшпирсән әмдә маңа? (Uig.) какъ ты мнѣ теперь посоветуешь? — was rathest du mir jetzt? (K. B. 99,18); кәңәшл пирлә ашну кәңәшкәл сөзүң! (Uig.) прежде всего дай мнѣ совѣтъ словами отъ (всего) сердца! — zuerst gieb mir mit deinem Worte Rath von (ganzem) Herzen! (K. B. 105,29); кәңәшсә оңарур кижә бс ижі (Uig.) если человекъ посоветуется, онъ улучшитъ свои собственные дѣла — wenn er sich Rath holt, bringt der Mensch seine Angelegenheiten vorwärts (K. B. 160,29); нәгү тәр әшпәткәл кәңәшүр кижә — кәңәш пирлә әтмиш кижә бс ижі! (Uig.) слушай, какъ говоритъ человекъ, дающій хорошій совѣтъ, такъ какъ посредствомъ совѣта человекъ вершитъ и свои собственные дѣла! — höre, wie der gute Berather spricht, denn durch Rathschläge führt man am besten seine Geschäfte aus! (K. B. 160,84); بو نود قومی (Dsch.) этотъ народъ, Самудскій, посоветовался — dieses Volk, die Thamud, berieth sich (Rbg. 63,7); аның үчүн јакшы кәңәшпәңиз кәңәшпәңиз билә! (Kom.) поэтому

хорошо посоветуйтесь въ вашихъ сердцахъ (т. е. съ вашей совѣстью)! — berathet daher gut in euren Herzen! (C. C. 168,13).

2) (Tel.) смиренно говорить, объявлять, говорить съ достоинствомъ — gelassen sprechen, klar auseinandersetzen, mit Würde sprechen.

кәңәшлә (v) [كينكاشلامك (Dsch. V.)]

посоветоваться — sich berathen.

кәңәшчә [راتر (Uig.)]

дающій совѣтъ — der Rathgeber; кәңәшчә олар әрді ширлә турун они были (ему) совѣтниками, въ то время, какъ онъ жилъ съ ними — sie waren, so lange er mit ihnen lebte, (seine) Rathgeber (K. B. 13,2); вазыр пәккә тўтчи кәңәшчә полур — кәңәшчә кәңәшчә тәңәшчә полур везирь для князя всегда совѣтникъ, справедливый совѣтникъ будетъ ему подходящій товарищъ — der Wesir ist stets dem Fürsten ein Rathgeber, der gerechte Rathgeber wird (ihm) ein passender Gefährte sein (K. B. 80,26); уғуш јолчың әткәл, кәңәшчәң пиләк! сдѣлай разумъ своимъ предводителемъ и знание совѣтникомъ! — mache den Verstand zu deinem Führer und das Wissen zu deinem Rathgeber! (K. B. 147,20).

кәңәшжә (v) [Bar., von кәңәш-+ә]

совѣтоваться — sich berathen.

кәңә (v) [Kel., كينكاشك (Dsch. Sart.)]

1) распространиться, увеличиться — sich verbreiten, sich erweitern.

2) (Dsch.) дать мѣсто, дать выгоду — Raum geben, Vortheil bringen; موني اولتورماك بيرا (Rbg. 134,27) если мы убьемъ его, что это намъ за выгоду дастъ? — wenn wir ihn tödten, was werden wir davon für Vortheil haben?

кеңірдәк [Kir.] = кәкпиртәк

дыхательное горло — die Luftöhre.

кәңил (v) [راتر (Uig.), von кәңи-+l]

расшириться, распространиться — sich erwei-

tern, sich ausbreiten; сәбәриң өгүш ползу! сәпмәсләриң — саңылыз жарарың! кәңиләү жәриң! пусть друзья твои умножатся, а враги разсыются, и пусть расширится твое место и то, что для тебя приятно! — mögen deiner Freunde viel werden und deine Feinde sich zerstreuen, möge Alles, was für dich passend ist, und dein Land sich erweitern! (K. B. 181,84).

кәңилә (v) [Koib.]

шуметь — schwirren.

кәңит (v) [Tel. Leb., كينكتك (Sart.), von кәңи +т]

расширить — weit machen; кәңидип сүргән кыра широко распаханное поле — ein breit-ausgerflühtes Land.

кәңй (v) [Uig., منج (Uig.), von кәң +й] = кәңи распространиться, расширяться — sich verbreiten, sich erweitern; әлиң арда турғай кәңйгәи жәриң! народъ твой увеличится и земля твоя расширится! — dein Volk wird zunehmen und dein Land sich erweitern! (K. B. 168,19).

кәңкә (v) [Tel., von кәң +кә]

опустеть — leer werden, wüst werden.

кәңkil [Tel. Alt.]

умный, хитрый — klug, schlau, gewitzt, witzig.

кәңgil [Bar.]

добродушный, откровенный, любезный — gutmüthig, aufrichtig, liebenswürdig.

кәңнә (v) [Sag. Koib.] = кәңди

грызть — nagen, knabbern.

кәңрәк [Tel., von кәң +рәк]

довольно широкий — etwas weit.

¹кәңрәт (v) [Ktsch.]

звучать высоко — einen hellen Ton haben, hell klingen.

²кәңрәт (v) [Schor., von кәңрә +т]

издавать высокий тонъ — einen hellklingenden Ton von sich geben; ат кәңрәдип кистәл-чадыр лошадь ржетъ высокимъ голосомъ — das Pferd wiehert mit hellklingendem Tone.

кеңрик [Kir.]

безъ носа, съ провалившимся носомъ — nasenlos, mit eingefallener Nase.

кәңрӯ [Tel., von кәң +рӯ]

просторный, большой — weitläufig, geräumig, gross.

¹кәңлік [Kom., كينكليك (Dsch. OT.)]

ширина, просторъ — die Breite, Weite; دنیا كينكليكى آخرت تارليغى تورور دنبا آخرت كينكليكى تورور (Rbg. 103,19) просторъ сего мира есть тѣснота будущей жизни, тѣснота сего мира есть просторъ будущей жизни! — die Weite dieser Welt ist die Enge des Jenseits, die Enge dieser Welt ist die Weite des Jenseits!

²кәңлік [Bar.] = кәңgil.

кәңди (v) [Schor., منج (Uig.)]

грызть — nagen, knabbern; піңәк тартма анда сөңәк кәңдимә! (Uig.) тамъ не вытаскивай ножа и не обгрызай костей! — ziehe dort nicht das Messer hervor und benage nicht die Knochen! (K. B. 118,82).

кәңчилік [كينچيليك (OT.), von кәң +чи +лік] = кәңлік

ширина, распространение — die Weite, Breite.

кәңцәри [Leb.]

переносица — das Nasenbein.

кеңсірік [Kir.]

переносица — das Nasenbein; кеңсіріктән сөйләди онъ говоритъ въ носъ, невнятно — er spricht durch die Nase, naset, spricht undeutlich.

кәжә [Ad.] = kaja

скала — der Fels.

кежи (v) [Kir.]

сердиться, чувствовать себя обиженнымъ — sich erzürnen, sich beleidigt fühlen.

кәжік [كچك (AT.), كيك (Bosn.)]

1) звѣрь, дичь — das wildelebende Thier; кәжікі артыбулату аҗлатачыма (AT.) отъ моего сильно огорчающаго дичь (товарища по

охотѣ) — von meinem das Wild sehr heftig jammern Machendem (von meinem Jagdgenossen) (AA. a. 3,4).

2) олень — der Hirsch.

käjin [كجين (Dsch.)] = кін, кăдін, кăзін
послѣ, потомъ, за — hinterher, nachher, nach.

kăjir [Alt. Tel.]

дыхательное горло — die Luströhre.

kăjim [كجيم (Dsch. V.)] = ким, кăдīm
одежда, платье — die Kleidung, der Anzug.

kăjägä [Koib.]

коса (у мужчинъ) — der Zopf (der Männer).

kăjägäli [Koib., von kăjägä+li]

имѣющий косу (мужчина) — bezopft (von einem Manne).

kăjim [Alt.]

чапракъ — die Schabracke.

¹кăн [كان (Uig.), = arab. كان]

1) рудникъ — das Bergwerk; пу пăклăр так ол кăні алтун кўмўш — кўмўш кăн казыклы пажыды бгўш! эти беки подобны горамъ съ золотыми и серебряными рудниками, кто раскапываетъ серебряные рудники, тотъ сильно богатѣеть! — diese Fürsten sind wie ein Berg mit Gold- und Silber-Bergwerken, wer die Silber-Bergwerke ausgräbt, der wird sehr reich! (K. B. 152,6).

2) (Z.) уголь, каранъ — der Keil, das Gesims.

²кăн [Alt. Tel. Leb. Schor. Tur. Kūr. Tūm.]

1) (Leb.) украшение — die Zierde, der Schmuck.

2) (Alt. Tel.) прекрасный — schön, herrlich; кăн тилдў краснорѣчивый — beredt, schönrednerisch.

3) (Schor.) оспа — die Pocken.

4) (Tūr. Kūr. Tūm.) очень, очень много — viel, sehr viel; кăн вакытлар очень долгое время — sehr lange Zeit; хатсыз кăн безконечно много — unendlich viel, in sehr grosser Menge.

5) (Dsch. S. S.) 'وافر', 'كثير', 'جوق', 'معادن', 'زيادة', 'نقيم', 'نوب'.

³кăн [كين (Dsch. V.), کين (Kar. T. L.)] =

кăң, кің

широкий, просторный — breit, weit; дахам кăтэрір сăні-дă тарлыбыдан кăн авлахлыхыба если-бы онъ увелъ тебя изъ твоей тѣсноты въ свою широкую даль — wenn er dich fortführen würde aus dieser Engheit in seine weite Ferne (H. 36,16).

⁴кăн [کن (Osm. R.)]

сокращение изъ ايکن — eine Verkürzung aus ايکن.

кăнар [کنار, كَنَار, κενάρ (Osm. Ad. Sart.)]

сторона, край, берегъ, граница — die Seite, der Rand, das Ufer, die Grenze; дăніз кăнары морской берегъ — das Meeresufer, der Strand; äкмăк кăнары краюшка хлѣба — die Brotkante; шал кăнары кромка у шали — die Bordüre des Shawls; кăнарына бак бăзін ал! анасына бак кызын ал! покупай матерію, смотря на край ея! бери дѣвицу, смотря на мать! (посл.) — kaufe das Zeug, indem du auf die Kante schaust! heirathe die Tochter, indem du auf die Mutter schaust! (Spr.); özin кăнара тутмак (Ad.) уклониться въ сторону, не вмѣшиваться — sich bei Seite halten, sich nicht einmischen.

кăнарла (v) [کنارلامق, كَنَارِلَامِق, κεναρλαμαк (Osm.), von кăнар+ла]

обшивать, обрубать — verbrämen, einfassen, säumen.

кăнарлă (v) [کنارلك (Osm. Z.)]

обрубить, слѣлать кайму — rändern, säumen, einfassen.

кăнарлы [کنارلى, κεναρλη (Osm.)]

1) имѣющий край, берегъ — einen Rand, ein Ufer habend; бўжўк кăнарлы дăніз море съ высокими берегомъ — ein Meer mit hohen Ufern.

2) окаймленный, обрубленный — verbrämt, eingefasst, gesäumt.

кӑнарцы [کنارجی (Osm. ungebr.), von кӑнар +чи]

рыбаки прибрежные — die Uferfischer.

¹кӑнӑ [کنه (Osm. OT. Bosn.)]

название различных паразитов — die Benennung verschiedener Parasiten; кӑпӑк кӑнӑси собачий клещ — die Hundezecke; буздай кӑнӑси palma Christi; кӑнӑ оту клещевина — die Ricinuspflanze; кӑнӑ кӑз очень маленькіе глаза — sehr kleine Augen.

²кенӑ [Kir.] = ¹кӑнӑ

клещ — die Zecke; цер кенӑ земляной клещ — die Erdzecke; койдун кенӑси овечий клещ — die Schafzecke; итти кенӑси собачий клещ — die Hundezecke.

³кӑнӑ (v) [Tel. Schor. Leb.]

быть ослабленным болѣзнью, сильно ослабѣть, лишиться рукъ и ногъ, сохнуть (о членахъ) — durch Krankheit körperlich herunterkommen, sehr schwach sein, keine Macht über seine Füße und Hände haben, trocknen (von den Extremitäten).

⁴кенӑ (v) [Kir.]

1) быть довольнымъ, насыщеннымъ, чувствовать себя хорошо — zufrieden sein, gesättigt sein, sich wohl befinden.

2) отгаркаться — sich räuspern.

⁵кӑнӑ [کنه (Dsch.)]

(S. S.) اوقات موزيات، خورد و ريزه حيوانات، بوجك، نخته بنی، نخته کنه، حلا اسيا وسطی ده کنه خانه ناميله بر حبس خانه واردرکه مجرم لری عذاب ایچون انکا آتارلر

¹кенӑи [Kir.]

бабка въ известномъ положеніи (при игрѣ) — ein beim Spiel in einer gewissen Stellung aufgestellter Knöchel.

²кӑнӑи (v) [Tob., von кӑн +и]

умножаться — sich vermehren.

кӑнӑиттӑи [Leb.] = кӑпӑттӑи

вдругъ, печаянно, тотчасъ — plötzlich, unerwartet, auf einmal, sogleich.

кӑнӑк [Kys.]

гадкій, незначительный — schlecht, gering.

кӑнӑктӑ (v) [Schor. Leb. W.]

убирать, украшать (объ одеждѣ) — schmücken, verzieren (von Kleidern); кӑнӑктӑгӑн вышивка (на одеждѣ) — die Stickerei (auf Kleidern).

кӑнӑгӑн [Schor.]

калька, увѣчный — der Krüppel.

кӑнӑгӑт [Kas., = arab. قناعت]

довольство, умѣренность — das Genügen; барына кӑнӑгӑт итӑргӑ кӑрӑк! надо довольствоваться тѣмъ, что имѣешь! — man muss sich mit dem begnügen, was man besitzt!

кӑнӑгӑтӑи (v) [Kas., von кӑнӑгӑт +ӑи +и]

довольствоваться — sich begnügen.

кӑнӑгӑтӑи [Kas., von кӑнӑгӑт +и]

довольный (своимъ жребіемъ) — genügsam, zufrieden.

кӑнӑгӑтсиз [Kas., von кӑнӑгӑт +сиз]

недовольный (своимъ жребіемъ) — ungenügsam, unzufrieden.

¹кенӑн (v) [Sag., von кӑнӑ +н]

ослабѣть отъ болѣзни — durch Krankheit körperlich herunterkommen.

²кенӑн [Sag. Koib. Ktsch.] = кӑнӑгӑн.

кӑнӑргӑ (v) [کنارکامک (Dsch. V.)]

разостлать, расстелать — ausbreiten, ausstrappen.

кӑнӑрт (v) [Kag. T., von кӑн +ӑр +т]

расширить — weit machen.

¹кӑнӑт [کینت (Dsch.)]

вдругъ, печаянно (нар.); неожиданный (прил.) — plötzlich, unvorhergesehen, unerwartet; کینت اولوم скоростная смерть — ein plötzlicher Tod.

²кӑнӑт (v) [Schor.] = кӑнӑктӑ

убирать, украшать одежду — die Kleidung verzieren, schmücken.

³кәнәт [کنت (Osm.)]

железный крюкъ, скоба; железная проволока, которою чинять разбитую посуду — ein eiserner Haken, eine Krampe; ein eiserner Drath, mit dem man zerbrochenes Geschirr zusammenfügt; таш кәнәтi скобы, соединяющія камни — eiserne Klammern, die die Steine zusammenhalten.

⁴кәнәт (v) [Alt. Tel. Leb.]

ослабить (тѣло) — den Körper herunterbringen.

кәнәтә [Kom., קניתי (Kar. T.)] = ¹кәнәт тотчасъ, вдругъ — sogleich, plötzlich (keneta gelich S. C. 233); да карѣадым орнун анын кәп кәнәтә! да я проклялъ его мѣсто тотчасъ-же! — und ich habe seinen Ort sogleich verflucht! (H. 5,3).

кәнәтәләи [קניתי ליי (Kar. L.)]

тотчасъ, вдругъ — sogleich, plötzlich.

кәнәтәләги [קניתי ליני (Kar. L.), von кәнәтә +lä +gi]

тотчасъ, вдругъ — sogleich, plötzlich; корк-массын кәнәтәләги коркувдан! ты не станешь бояться неожиданнаго страха! — du wirst dich nicht fürchten vor plötzlichem Schrecken! (Spr. 3,25).

кәнәттнә [Schor.] = кәнәттн.

кәнәтлә (v) [کنتلك (Osm.), von кәнәт +lä] соединить скобами — mit Klammern, Krampen befestigen.

¹кәнәттн [Alt. Tel.] = ¹кәнәт, кәнәтә

вдругъ, неожиданно — plötzlich, unerwartet; кәп кәнәттн от чыкты совершенно неожиданно показался огонь — ganz unerwartet war das Feuer zu sehen.

²кәнәттн [Sag.] = кәнәттн.

кенәс [קניס (Kar. L.)] = кәдәш

совѣтъ — der Rath; кәнәшi тәнтәкләрнн совѣты глупыхъ — die Rathschläge der Dummen (H. 5,19).

кәнәса [קניסה (Kgm.), = arab. كنيسة]

синагога — die Synagoge; бакар кәнәсада

құмлә Isra'ıl ағлап сығлап тәфилә идәјир-ләр когда онъ посмотрѣлъ, (то увидѣлъ,) что все израелиты плача и рыдая молялись въ синагогѣ — als er hinschaute, (sah er,) dass alle Israeliten in der Synagoge mit Weinen und Jammern ihre Gebete verrichteten (P. d. V. VII*, 87,3); по R. вообще «всякій немусульманскій храмъ» — nach R. jede nicht moslimische Kirche.

кәнәш [קניש (Kar. T.)]

совѣтъ — der Rath; кәнәш бәрмә даъ совѣтъ — einen Rath geben (H. 10,3).

кәнәшлән (v) [קניש ליני (Kar. T.), von кәнәш +läн]

посоветоваться — sich berathen.

кәнәшчи [קניש צי (Kar. T.), von кәнәш +чи]

совѣтникъ — der Rathgeber.

кенәп [Kir.]

ленъ, холстъ — der Flachs, die Leinwand.

кенәф [Kgm., كنف, كنف (Osm.), aus dem Arab.]

1) скрытое мѣсто, сортирь — ein verdeckter Ort, der Abtritt; ағзы ачык, гәндисі сасык — кенәф (Kgm.) отверстие его открыто, самъ воняетъ — сортирь (заг.) — sein Mund ist offen, er selbst stinkt — der Abtritt (Rths.) (P. d. V. VII*, 112,177).

2) грязный, неопрятный — schmutzig, un-sauber.

кәнәфир [Kas.]

гвоздика (цвѣтокъ) — die Nelke (Blume).

кәнәвир [كنوير, كنفير (Osm.)] = кән-дир

конопля — der Hanf; кәнәвир токуму конопляное сѣмя — der Hanfsaamen.

кәнәм [Schor.]

порокъ, ошибка — der Fehler, das Gebrechen; кәнәм полды онъ ошбса, оплошалъ — er hat einen Fehler begangen; кәнәм полбас кимі дѣйствующиі безошибочно, осторожный человекъ — ein fehlerloser, vorsichtiger Mensch.

кәни [כַּנִּי (Kar. L.)] = кәни
 прямой, справедливый — gerade, gerecht; ал-
 дыжык каңлы ішкә, каражык кәнигә муфт!
 подстережемъ-ка кровавое дѣло и нападёмъ
 на справедливаго! — wir wollen auffauern die
 blutige That und nachstellen dem Gerechten!
 (Spr. 1,10).

кәнилік [כַּנִּיּוּלִיק (Kar. L.)] = кәнилік
 справедливость — die Gerechtigkeit.

кәниз [كَنِيز (Osm.), = pers. کَنِيز]
 молодая рабыня — eine junge Sklavin.

кәнизәк [كَنِيزَك (Osm. Tara), = pers.
 كَنِيزَك]
 служанка, рабыня — die Dienerin, Sklavin.

кәнгәр [كَنْگَار (Osm. R.)]
 сунага cardunculus.

кәнжә [Tag.]
 куртка, кафтанъ безъ рукавовъ — eine Jacke,
 ein Rock ohne Aermel.

кәнжі [Koib.]
 цѣпь — die Kette.

кәннә [كَنْه (Dsch. V.)] = кәннә
 клець — die Zecke; кәннә ханә темница —
 das Gefängniß.

кәнләш (v) [كَنْلَاش (Dsch. V.)]
 расширяться, сдѣлаться удобнымъ — sich er-
 weitern, bequem werden.

кәнлік [كَنْلִיק (Dsch. V.), כַּנִּיּוּלִיק (Kar. L. T.)]
 von кән+лік]
 ширина — die Breite, Weite; кәнлигі тәниздән
 узунракты и его ширина больше моря —
 und seine Breite ist (breiter) als das Meer (H.
 11,9).

¹кәнт [Ad. Kom., كَنْت (Uig.), كَنْت (OT.
 Sart.)]
 1) городъ — die Stadt; кажу кәнт, улущ,
 орду, каршы jär-ә (Uig.) каждый городъ,
 народъ, орда, дворець и страна — jede Stadt,
 jedes Volk, jede Orda, jedes Schloss und jedes
 Land (K. B. 5,18); кіріп кент іпіндә тиләді
 тужуң (Uig.) когда онъ вошелъ въ городъ,

онъ сталъ искать мѣста для остановки —
 nachdem er in die Stadt eingetreten war, suchte
 er ein Absteigequartier (K. B. 27,21).

2) (Ad.) деревня, мѣстечко — ein Dorf,
 Flecken.

²кәнт [Kir.] = кәнт.

³кәнт (v) [كَنْت (Osm. R.)]

слегка зазубрить, сдѣлать небольшую заруб-
 ку — etwas zackig machen, eine kleine Aus-
 hackung machen.

кәнтәләк [كَنْتَلَاك (Osm. R.)]

небольшая зарубка, зазубрина, зубецъ — eine
 kleine Ausbackung, die Zacke, das Zäckchen.

кәнтәк [كَنْتَك (Sart.)]

пупокъ — der Nabel; кәнтәк учі пуповина —
 die Nabelschnur.

кәнтү [КАНТҮ, КАНТҮ (AT.)] = кәнді

самъ — selbst; кәнтү жаңылтың! (X 19,17)

ты самъ провинился! — du hast selbst ge-
 sündigt!

кәнд [كَنْد (Dsch. V.), كَنْد (Krm.)]

сахаръ — der Zucker.

кәндә [كَنْدَه (Dsch. V.)]

гадкій, отвратительный — garstig, abscheu-
 lich.

кәндә-кәндә [Kir.]

всяко, всячески — allerhand.

кәндәк [Tag.]

ровъ (въ крѣпости) — der Festungsgraben.

кәндәнә [كَنْدَنَه (Osm. R.)]

margubium vulgare.

кәндәр [كَنْدَر (Dsch. V.)] = кәндір

конопля, пеньковая ткань — der Hanf, das
 Hanfgewebe.

кәндәра (v) [كَنْدَهَرَامَاق (Dsch.)]

تعفن ايتك، قوقومق، چوربيك (S. S.)

кәндәрлик [كَنْدَرَلِيك (Dsch. V. Türkm.)]

передникъ — die Schürze.

кәндәлік [كَنْدَهَلِيك (Osm. ungebr.)] = кәнтәләк

рядъ зубовъ, выступовъ; возведение на стѣнѣ
 башень — die Zahnreihe, zahnartige Auszackung;

die Ausstattung einer Mauer mit Zinnen oder Schiesscharten.

кәндәликли [کندەلكلى (Osm. Z.)]

съ выступаши, зубриняши, башнями — ausgezackt, mit Zinnen versehen.

кәнди [Kom., كندی, قەندى, χενντι (Osm.)]

1) самъ — selbst; кәндим я самъ — ich selbst; кәндимиз мы сами — wir selbst; кәндиңиз вы сами — ihr selbst; кәнди кәндисинә онъ самъ по себѣ — er allein für sich; кәнди кәндимизә мы между собою — wir unter uns; кәндисиндән отъ самого себя — von sich selbst, natürlicherweise; кәндiji бiлмәмәк терять голову — den Kopf verlieren; кәнди әвиниз вашъ домъ — euer eigenes Haus; кәнди һалиндә въ обыкновенномъ положенiи — in gewöhnlichem Zustande; кәндисинә гәлмәк прiйти въ себя — zu sich kommen.

2) собственный — eigen, eigenthümlich.

¹кәндip [Kom. Alt. Tel. Leb. Schor. Kūär. Tar., كندى (Uig.), كندر, قەندى (Osm.), كندى (OT. Sart.)]

1) конопля — der Hanf; јымшак кәндip (Tel.) id.; карҗан кәндip (Tel.) посколь — der männliche Hanf; кәндip азаҗы (Schor.) малорослая конопля, позанiй, поздышъ — die kleine Hanfstaude, der Nachwuchs des Hanfes; кәндip сөгү (Leb.) кострики конопли — die Rippen des Hanfes; кәндip Ирҗаң аҗаш, кәндip аҗаш (Schor.) прялка — die Spuhle.

2) (Alt. Tel.) ленъ — der Flachs.

3) пеньковая ткань — das Hanfgewebe.

²кәндip [Kir.] = кәндip

конопля, пеньковая ткань — der Hanf, das Hanfgewebe; торка кәндip (Kir.) ленъ — der Flachs.

кәндipлy [Tel., von кәндip + лy]

льняной, пеньковый — aus Flachs, aus Hanf.

кәндipбә [Soj.]

затылокъ — der Nacken.

кәндy [کندى (Uig.)] = кәнтy, кәнди, гәнди

1) самъ — selbst; пәдyк өксә кәндy качан кiн калур? если высокiй будетъ хвалить самого себя, когда (т. е. какъ) останется тогда (имя его)? — wenn der Hohe sich selbst lobt, wann bleibt dann (sein Name) nach? (K. B. 89,18).

2) собственный — eigen; әзис аслыҗа кәндy кылҗы танук о дурномъ происхожденiи свидетельствуетъ собственный нравъ — für die schlechte Herkunft ist das eigene Naturell ein Zeugnis (K. B. 165,12).

кәндyзи [کندوزى (Osm. obs. R.)]

онъ самъ — er selbst.

кәндрәш [Schor., von кәндip + аҗаш]

прялка — die Spuhle.

кәнд [کندى (Uig.) pers.]

сокровище — der Schatz, die Schätze; нәрәк кәнд (کندى) урурсән, пу алтун кyмyш — саңа тәккyзи тур иги пөс yлyш? къ чему ты собираешь сокровища, это золото и серебро? твоимъ удyломъ будутъ во всякомъ случаѣ два конца бязи — wozu sammelst du Schätze, dieses Gold und Silber? dein ganzer Antheil wird doch nur aus zwei Lagen Baumwollenzug bestehen! (K. B. 58,8); аҗунчы пәлгy пәк пәлyк кәпч урур — әр ат кәида полза ануқ кәнд алур извѣстно, какъ властители сего мiра накапливаютъ сокровища: гдѣ имѣется войско, тамъ берутъ (даромъ) готовые сокровища — es ist bekannt, dass die Welt regierenden Fürsten Schätze sammeln, denn wo Mannschaften sind, da nimmt man die bereitliegenden Schätze (K. B. 83,7).

кәндә [کندە (Dsch. V.)]

младшая дочь — die jüngere Tochter.

кәндi [Sag.]

цѣпь — die Kette.

кәнси [Kom.] = кәнди

1) самъ — selbst; кәнсимизни алдарбыз мы обманываемъ сами себя — wir betrügen uns selbst (C. C. 166,2); ары кыз Мариамдан боi жаратып кәнсиңә, адам болды сөтво-

ривъ себѣ тѣло отъ Святой Дѣвы Маріи, онъ сдѣлался челоуѣкомъ — sich selbst von der Jungfrau Maria einen Körper erschaffend wurde er ein Mensch (С. С. 219,52).

2) собственный — eigen; ол облян кәнсі авасы билә этотъ мальчикъ съ собственной своей матерью — dieser Knabe mit seiner eigenen Mutter (С. С. 122,4); ким кәнсі јазукын айтса кто исповѣдуетъ свои собственные грѣхи — wer seine eigenen Sünden bekennt (С. С. 165,16).

кәнсілік [כַּנְסִילִיק (Kar. T. L.)]

существо — das Wesen.

кенжә [Kir.]

младшее дитя — das jüngste Kind, der zuletzt geborene Sohn, das Nesthäkchen.

кәнбәр [Ad.]

странствующій поэтъ — ein wandernder Dichter (Sänger).

¹кәр [Alt. Tel. Leb.]

чудовище, страшно большой звѣрь — ein Ungeheuer, ein sehr grosses Thier; кәр палык китъ — der Wallfisch; кәр јутпа (Alt.) какое-то чудовище — ein Ungeheuer; үстү әрдін тәңәрә кармап кәліп јат, асты әрдін јәр кармап кәліп јат, Кәр-Јутпа турүп јаткан (Alt.) верхней губою онъ хватаетъ за небо, нижней губою онъ хватаетъ за землю, онъ, Керъ-Ютпа, тамъ стоитъ — mit der Oberlippe schnappt er den Himmel, mit der Unterlippe schnappt er die Erde, er, der Ker-Jutpa steht dort (P. d. V. I, 37,268—266); кәр куш огромная птица, утаскивающая дѣтей — ein Riesenvogel, der die Kinder entführt; кәр јылан огромная змѣя — eine riesige Schlange; Јыландың кәрі царь змѣй — der König der Schlangen.

²кер [Sag. Koib. Ktsch.] = ¹кәр.

³кер [Sag. Koib. Ktsch.] = кары старый — alt, bejahrt.

⁴кәр [Alt. Tel. Schor. Leb. Küär.]

1) карій, гнѣдой (лошадиная масть) — dunkelbraun (eine Pferdefarbe).

2) козья шкура (осенняя) — das Rehfell im Herbste.

⁵кер [Kir.]

мухортый (масть лошади) — ein dunkelbraunes Pferd mit weissem Maule.

⁶кәр [Kir., = arab. قهر]

1) гнѣвъ — der Zorn, die Wuth.

2) мысль, значеніе — der Sinn, die Bedeutung.

⁷кәр-мар [Tel. W.]

тотчасъ, тогда-же — sogleich, zugleich; кәр-мар кәлгиді полбожын неравно онъ придетъ — vielleicht kommt er.

⁸кәр (v) [Tar. Kas. Kom. Krm. Alt. Tel. Bar.,

كرمك (Uig.), كرمك (Dsch. OT.)]

натянуть, растянуть, распясть, распялить — ausspannen, ausdehnen, ausstrecken, auseinanderbiegen, ausweiten, an's Kreuz schlagen; әр ат сү тәлім тәп көгүс кәрмәгил! (Uig.) не растягивай грудь (не гордись) тѣмъ, что у тебя много войска! — dehne die Brust nicht (d. h. sei nicht stolz), weil du viele Mannschaften und Heere besitzt! (K. B. 147,22); кәдәрді бажыны (ол) машрык таба — кәрүр акты јәрдин јоғары коба (Uig.) онъ поднялъ голову свою, обращаясь къ востоку, растянувшись влетѣтъ съ земли, поднимаясь вверхъ — er erhob den Kopf, ihn nach Osten wendend, er dehnte sich, erhob sich von der Erde und stieg empor (K. B. 161,16); кәрә тарт! (Tel.) растягивай! — dehne aus! кә сүләгән кәчкә јәтпәс — кәрә алтаған әжиккә јәтпәс (Tel.) кто гордо говоритъ, до вечера не дойдетъ, кто широко шагаетъ, до двери не дойдетъ — wer mit Erhebung spricht gelangt nicht bis zum Abend, wer weit ausschreitet gelangt nicht bis zur Thür (P. d. V. I, 2,20); каш кәрді (Alt.) онъ поднялъ (под-

- тануль) брови вверх — er zog die Augenbrauen in die Höhe; кацка кәріп 01түрдиләр (Kom.) они распяли его и убили — sie schlugen ihn an's Kreuz und tödteten ihn (C. C. 203,8); iki буту кәрә (Kgm.) растопыривая объ ноги — beide Beine auseinanderbiegend (P. d. V. VII*, 205,32).
- ⁹кер (v) [Kir. Kkir.] = ⁸кәр.
- ¹⁰кәр (v) [קר (Kar. L.)] = кәр.
видѣть — sehen.
- ¹¹кәр [קר (OT.), aus dem Pers.]
глухой — taub; кәр кулак глухой человекъ — ein tauber Mensch.
- ¹²кәр [קר (Sart.), = pers. کتر]
1) желание, цѣль — der Wunsch, das Ziel.
2) гордость, сила — der Stolz, die Kraft.
- кәрәкә [קרaker (Osm.)]
широкий, богатый плащъ — ein weiter, reicher Mantel.
- кәрәнда [کرندہ (Sart.)]
1) арендаторъ, обрабатывающій землю изъ части урожая — wer ein Landstück für einen bestimmten Theil der Ernte arendirt.
2) прихотливый, капризный, взбалмошный — kargiziös, launisch.
- кәрәстә [קרaker (Osm.)]
строительный лѣсъ, балки, плаха — das Bauholz, der Balken, die Bohle.
- кәрәз [Kgm.]
вишня — die Kirsche (P. d. V. VII*, 206,52).
- кәрәмб [کرنب (Osm. Z.), aus dem griech. κράμβη]
капустя — der Kohl.
- ¹кәрә [Alt. Tel. Schor. Leb. Kūär.]
1) (Alt.) мѣра, ростъ — das Maas, der Wuchs.
2) (Alt. Tel.) пора — der Zeitpunkt; кәрә күп цѣлый день — einen ganzen Tag; үш јаш кәрәзәи около трехъ лѣтъ — ungefähr drei Jahre alt; ол кәрәдә въ это время — zu jener Zeit.
3) свидѣтельство — das Zeugnis; кәрә сал-

дым (Tel.) я былъ свидѣтелемъ — ich legte Zeugnis ab.

²кәрә [Sag. Koib. Ktsch. Kir.]

1) (Sag. Koib. Ktsch.) пора — der Zeitpunkt; алгы час кәрәзіндә полған (Sag.) ему было около шести лѣтъ — er war ungefähr sechs Jahre alt.

2) свидѣтельство — das Zeugnis; кәрәсін ішсін! (Kir.) пусть онъ пропадетъ! — möge er untergehen!

³кәрә [Tel.] = ¹кәрә.

⁴кәрә [Alt.]

пила — die Säge; кол кәрәзәи ручная пила — die Handsäge.

⁵кәрә (v) [Tel.]

сердаться на кого, на что — über Etwas, über Jemand zornig, ärgerlich werden (mit Dativ); мә кәрәмә! не сердись на меня! — zürne mir nicht!

Кәрәи [Tel. W.]

властитель ада нашего мира — der Name des Verwalters der Hölle dieser Welt; јәс ко-цырәу Кәрәи Керей съ мѣднымъ переносемъ — Kerai mit kupfernem Nasenbeine.

кәрәүкә [Kir.]

панцырь — der Panzer.

¹кәрәк [Targ. Kom. Tel. Alt. Schor. Leb. Kūär., كيراك (Uig.), كيراك (Dsch. OT. Sart.), קיריכ (Kar. L.)]

1) необходимый, нужный; необходимость — nöthig, nothwendig, die Nothwendigkeit; кәрәк сәснә сәслә, кижә килләмәс (Uig.) необходимыя слова говори! человекъ (ихъ) не таитъ — sprich die nöthigen Wortel (sie) verbirgt der Mensch nicht (K. B. 17,26); сү (سور) башлар пәк нәгүдәк кәрәгін ајур (эта глава) изъясняетъ, каковъ долженъ быть у него предводитель войска — (dieses Kapitel) erklärt, was für einen Heerführer er nöthig hat (K. B. 9,7); әди ар-тук әрдәм кәрәк ок ниләк — ацун туткуба јәтсә удру әлик (Uig.) очень много добро-

дѣтели, ума и знанія необходимо, если рукѣ подлежатъ управлять этимъ міромъ — sehr viel Tugend, Verstand und Wissen sind nöthig, wenn es der Hand zufällt, die Welt zu regieren (K. B. 19,30); кәрәгиң барба? (Tel.) тебѣ что-нибудь нужно? — brauchst du Etwas? кәрәгиң бар ползо үжүмә кир! (Tel.) если тебѣ что-нибудь нужно, зайди ко мнѣ! — wenn du Etwas nöthig hast, tritt bei mir ein! нәмә кәрәк jok! (Alt.) ничего не нужно! — es ist Nichts nöthig! нә кәрәк (= пәрәк, нәгәрәк)? отчего? — wozu? weshalb? нә кәрәк кәлгәниң илбәссим! (Tel.) я не знаю, для чего ты пришелъ! — ich weiss nicht, weshalb du gekommen bist! кәрәгә jok нәла (Alt.) дѣвица — ein Mädchen; кәрәгинә жүрдүм (Tel.) я ему служилъ — ich war bei ihm im Dienste; кәрәккә подобо! (Tel.) не презирай меня! — verachte mich nicht! сәниң ғәрәкчәк-тәриң кәрәк орозо тугпаидылар (Tel. Miss.) твои ученики не держатъ необходимыхъ постовъ — deine Schüler halten die vorgeschriebenen Fasten nicht; кижі ұлы кәрәгимә жүрәүн тәп кәлгән әмәс, кижі кәрәгинә жүрәин тәп кәлгән (Tel. Miss.) онъ не пришелъ, чтобы люди служили ему, а онъ пришелъ, чтобы служить людямъ — er ist nicht gekommen, damit die Menschensöhne ihm dienen, er ist gekommen, um den Menschen zu dienen; бизгә сәғынмак кәрәк! (Kom.) мы должны подумать! — wir müssen daran denken! (C. C. 169,7).

2) (Uig.) кәрәк-кәрәк или-или, ли-ли — entweder-oder, ob-ob; кәрәк пәк кәрәк кул, нә әткү әзис — özi öldi әрзә ады калды кәр князь-ли или рабы, дурные-ли или хорошие, они все умерли, но имена ихъ остались — ob Fürsten, ob Sklaven, ob Gute oder Böse, sie sind alle gestorben und ihre Namen sind nachgeblieben (K. B. 18,15); пилккә туруп пу ағырлық камук — öзүнгә кә-

рәк төр кәрәк ил кабуқ знанію принадлежатъ все эти почести, все равно будетъ-ли мѣсто его въ переднемъ углу, или при дверяхъ — dem Wissen gebühren alle diese Ehren, ob ihm der Ehrenplatz oder der untere Platz bei der Thüre zufällt (K. B. 19,13).

³керәк [Sag. Koib. Ktsch. Kir. Kkir.] = кәрәк

необходимый, нужный; необходимость — nöthig, nothwendig, die Nothwendigkeit; керәк чарак (Sag.) необходимое дѣло — das nöthige Geschäft; кәрәк чарағыбыска кир чадырбыс! (Sag.) мы теперь займемся необходимыми дѣлами! — wir machen uns jetzt an die nöthigen Geschäfte! ам кәдәгү керәк полар сәрдәң? (Sag.) что вамъ теперь нужно? — was habt ihr jetzt nöthig? не керәк ылағдың? (Sag.) почему ты плакалъ? — was hast du geweint?

³кәрәк [Kar. T.] = кәрәк.

⁴керек [كرك (Osm. Z.)]

родъ деггача — eine Art Wachtel.

кәрәкә [كركه (Osm.)] = кәрәкә

плащъ — ein Mantel (vergl. Budg. II, 123 u. R. 1533).

кәрәклә [كركلي (Uig.), von кәрәк-+lä]

имѣть нужду, необходимость въ чемъ — Etwas nöthig haben; кижі ким оғыза кәрәкләп тиләп если кто тебя позоветъ, потому что нуждается въ тебѣ, тебя желаетъ... — wenn dich Jemand ruft, der (dich) nöthig hat, (dich) wünscht (K. B. 43,13).

кәрәкли [كركلي (Dsch.), كركلي (Kar. L.)]

необходимый — nöthig.

³кәрәкли [كركلي (Kar. T.)] = кәрәкли.

кәрәклик [كركليك (Uig.), كركليك (Dsch. OT. Sart.)]

1) (Uig.) необходимый — nöthig; кәрәклик уғушлық жүрүжи оңай — жулаға нәгү тәк аңык кылды аи для этого необходимы умные люди, обходительные, которые сѣтятъ какъ

факелъ, какъ луна — dazu sind kluge und leutselige Leute nöthig, die wie eine Fackel leuchten, wie der Mond (K. B. 6,12); саву́к-рәк адын ол кижәлик тудар — кәрәклик адын кәр кудәслик тудар любимых лошадей своих онъ держитъ въ путахъ (у юрты), рабочиѣ лошадей онъ держитъ въ табунѣ—seine Lieblingspferde hält er gefesselt (bei der Jurte), seine Arbeitspferde hält er bei der Heerde (K. B. 21,8); кәрәклик кәрәксіні бдрұ кбрұ онъ сортируетъ необходимыхъ и ненесобходимыхъ — er wählt die Nöthigen und die Unnöthigen aus (K. B. 21,16).

2) (Dsch. V.) необходимость — die Nothwendigkeit.

¹ кәрәктә (v) [Alt. Tel. Leb. Schor. Kūr., von кәрәк+лә]

имѣть нужду въ чемъ — Etwas nöthig haben.

² керәктә (v) [Sag. Koib. Ktsch.] = кәрәктә.

керәкті [Kir.] = кәрәклик

необходимый — nöthig; керәкті нерсә необходимая вещь — eine nöthige Sache.

¹ кәрәктіг [Leb. Schor. Kūr.] = керәкті.

² керәктіг [Sag. Koib. Ktsch.] = керәкті.

кәрәктұ [Alt. Tel.] = керәкті

1) необходимый — nöthig, nothwendig; нә кәрәктұ? что нужно? — was ist nöthig? кәрәктұ пала тапты она родила сына — sie hat einen Sohn geboren.

2) годный, важный — passend, wichtig.

кәрәксін (v) [Tüm. Tel., von кәрәк+сін]

имѣть нужду въ чемъ — Etwas nöthig haben; амчїні сүзүктар кәрәксінәр амәс, јоболдүлар кәрәксінәр (Tel. Miss.) не здоровые имѣютъ нужду во врачѣ, а больные — die Gesunden brauchen keinen Arzt, aber die Kranken; пјан кәрәксініп турғанмын кбрұрұ кәрәксініп турған амәсмін! (Tel. Miss.) и милости хочу, а не жертвы! — ich will Gnade, aber kein Opfer!

кәрәксіс [كیراكسیس (Uig.), von кәрәк+сіс]

ненужный — unnöthig, unbrauchbar (K. B. 21,16).

кәрәксіз [كیراكسیز (Dsch. V.)] = кәрәксіс.

кәрәкшін [Alt. Leb.]

косуля (самка) — die Rehkuh.

кәрәкшіз [كیراكشیز (Kar. L.)] = кәрәксіс.

кәрәкмәс [كیراكمس (Uig.), کیراكمس (Dsch.), von кәрәк+әмәс]

ненужный — unnöthig; кадылмак нәгүтәк кәрәгїні кәрәкмәсіні ажур (Uig.) (эта глава) говоритъ, какъ (съ ними) надо обходиться и какъ не надо обходиться — (dieses Capitel) sagt, wie man (mit ihnen) umgehen muss und wie man nicht umgehen muss (K. B. 9,28).

¹ кәрәҗә [Alt. Tel.]

рѣшетка, образующая стѣну юрты — das Jurtengitter, Holzgitter, welches die senkrechte Jurtenwand bildet; кәрәҗә аил (җї) юрта съ рѣшеткою — die Gitterjurte; кәрәҗәниң кбрұ верхушки палокъ, образующихъ рѣшетку — die Köpfe der Stäbe des Jurtengitters.

² кәрәгә [كیراك (Dsch. V. Sart.)] = кәрәҗә.

³ керәгә [Kir.] = кәрәгә.

керәң [Kkir.]

великий, могучий — gross, mächtig.

кәрәңәт [Tel.]

1) уродъ — die Missgeburt; кижі кәрәңәді гермафродитъ, уродъ — der Zwitter, eine Missgeburt.

2) безбородый (шуточное слово) — Mann ohne Bart (ein Scherzwort).

Кәрәҗит [كیراكیت (Dsch.), Plur. von Кәрәҗі]

тюркское племя — ein türkischer Stamm; كیراكیت ایلی نینك ذکرى (Abg. 46,15) известія о племени Керәҗитовъ — die Nachrichten über das Geschlecht der Kerejiten; شونندان (Abg. 46,19) ихъ потомковъ называли они Керәҗитамъ — ihre Nachkommen nannten sie Kerejiten.

- кәрән [Schor. Mat.]
кәрән оды чернобыльникъ — der Johannis-
gürtel (*artemisia vulgaris*).
- кәрәнәи [Kkir., = pers. کرونای]
труба — die Trompete.
- кәрәнәк [Tel.]
лебеда — die Molde.
- кәрәнкә [Kas.]
брюква — die Kohlrübe.
- кәрән-бурб [کرنغورغ (Dsch. Budg.)]
колокольчики, привязываемые къ верблюдамъ
каравана — die Glocken, die man den Ka-
meelen einer Karawane anhängt (Calc. Wrth.
درای).
- кәрәл [Tar.]
отерочка — der Aufschub, die Bedenkzeit.
- ¹кәрәлә (v) [Tel. Alt. Leb. Schor., von кәрә
+lä]
1) мѣрять — messen.
2) свидѣтельствовать, дать свидѣтельство —
bezeugen, ein Zeugnis ablegen; каралап
кәрәләди онъ лжесвидѣтельствовалъ — er
legte falsch Zeugnis ab.
- ²кәрәлә (v) [Tel.] = кәрәлә.
- кәрәлән (v) [Tel. W., von кәрәлә+н]
свидѣтельствовать противъ себя — gegen sich
selbst ein Zeugnis ablegen.
- ¹кәрәләт (v) [Tel.]
заставить дать свидѣтельство — ein Zeugnis
ablegen lassen.
- ²кәрәләт (v) [Alt., von кәрәлә+т]
пилить — sägen.
- кәрәлә̄ [Alt. Tel., von кәрә+lǟ]
1) около — ungefähr; пәш чакрым кәрәлә̄
около пяти верстъ — ungefähr fünf Werst;
алты күн кәрәлә̄ полжан кін по истеченіи
приблизительно шести дней — nach etwa sechs
Tagen.
2) подобный — ähnlich; пакка кәрәлә̄ кижі
кайда-дә jok нигдѣ нѣтъ чловѣка, подоб-
наго (стой) лагумкѣ — nirgends giebt es einen

Menschen, wie (diesen) Frosch (P. d. V. I,
10,4).

- кәрәлти [Tel.]
свидѣтельство — das Zeugnis; кәрәлти киниңә
(Miss.) Новый Завѣтъ — das Neue Testament;
маңа бір јаңы кәрәлти киниңә аккалп,
алдыма тура-һәлә айтты онъ принесть мнѣ
Новый Завѣтъ, сталъ предо мной и сказагъ—
er brachte mir ein Neues Testament, stellte
sich vor mir hin und sprach (P. d. V. I,
121,27).

- ¹кәрәт [Kkir.]
1) умный, остроумный — klug, scharfsinnig.
2) душа — der Sinn, das Gemüth.
- кәрәт [כרע (Kar. T.), = arab. كره]
-кратъ — -fach, -mal; јәтти кәрәт семь
разъ, семикратный — siebenmal, siebenfach
(D. 3,19).

- кәрәттик [Kkir., von кәрәт+lik]
умъ, остроуміе — die Klugheit, der Scharf-
sinn.

- кәрәч [כרע (Kar. L.), = pers. کرج neben
کج]
известъ — der Kalk (D. 5,5).

- кәрәчи [Tel. Alt., von кәрә+чи]
свидѣтель — der Zeuge.

- кәрәчи [Leb. Schor.] = кәрәчи.

- кәрәңик [کرونیک (Osm. R.)]
уменьшительное отъ کره разокъ, разочекъ —
Mal.

- ¹кәрәс [Tel. Kkir.]
завѣщаніе — das Vermächtniss, der letzte Wil-
le, das Testament, Andenken eines Verstor-
benen.

- ²кәрәс [Tel.] = кәрәс.

- кәрәсін [Kkir.] = кәрәс.

- ¹кәрәстә [کرسنه, کرسنه (Osm.)] = кә-
растә

1) строевой лѣсъ, балка, плаха — das Bau-
holz (für Häuser und Schiffe), der Balken, die

- Planke; кәрәстә салы транспортный плотъ — ein Floss zum Transportiren der Waagen.
- 2) (R.) всякий строительный материал — jedes Baumaterial.
- ²кәрәстә (v) [Tel., von кәрәс-+тә] завѣщать — vermachen.
- кәрәстәлик [کرسنه لیک (Osm. Z.)] мѣсто, гдѣ есть лѣсъ; строевой лѣсъ — ein Ort, wo sich Bauholz findet; überhaupt Bauholz.
- кәрәстәңи [کرسنه چي (Osm.), von кәрәстә-+чи] (R.) торгующій строевымъ лѣсомъ — der Bauholzhandler.
- кәрәз [Kas.] соты — die Waben; баллы кәрәз соты съ медомъ — die mit Honig gefüllten Zellen; улы кәрәз соты съ личинками — die mit Maden gefüllten Zellen.
- кәрәзлән (v) [Kas., von кәрәз-+лән-+н] образоваться (о сотахъ) — sich bilden (von Waben).
- кәрәзли [Kas., von кәрәз-+ли] сотовый — mit Waben.
- Кәрәш [Schor.] одно изъ шорскихъ племень, осядло живущее на рѣкѣ Кинеркѣ, впадающей въ Кондому — ein Geschlecht der Schoren, das an der Kinerka, einem Nebenflusse der Kondoma, angesiedelt lebt; аҗаш чабалы тәрәк, кижі чабалы Кәрәш изъ деревьевъ худшее дерево тополь, а изъ людей Кереш (посл.) — der schlechteste Baum ist die Pappel, die schlechtesten Leute sind die Keresch (Spr.).
- ¹кәрәп [Kas. Tel. Alt., aus dem Russ.] корабль — das Schiff; кәрәп өстө палуба — das Verdeck.
- ²кәрәп [Kas. get., = arab. خراب] разрушенный, разгромленный, ужасный — zerstört, vernichtet, schrecklich; кәрәп итмә! не разрушай! — zerstöre nicht! кәрәп пулган

это разрушено — es ist zerstört, liegt in Trümmern; күй калык кәрәп булган много народу погубло — es ist vieles Volk umgekommen; бу кәрәп иш это бѣдовое, ужасное дѣло — das ist eine schreckliche Sache.

кәрәплә [Tob., aus dem Russ.]

корабль — das Schiff.

кәрәпчи [Tel., von кәрәп-+чи]

корабельщикъ — der Schiffer.

кәрәвәт [کرویت, کرسنه چي (Osm.), aus dem griech. κρᾶβάτιον]

1) деревянный остовъ низкаго дивана, гамакъ, диванъ — ein hölzernes Gestell eines niedrigen Sophas, die Hängematte, das Sopha. 2) эстрада — die Estrade; биз чыкалым кәрәвәтә мы выходимъ на эстраду — wir treten auf die Estrade heraus (N. 42).

кәрәвиз [کرویز, کرسنه چي, κερεβις (Osm.), vom arab. كرفس]

селлерей — die Sellerie; кәрәвиз бостані садовый селлерей — die Gartensellerie; јабан кәрәвизі дикій селлерей — die wilde Sellerie; су кәрәвизі дикая петрушка — die wilde Petersilie; тўршүцү кәрәвизі марнированный селлерей — die eingemachte Sellerie.

кәрәм [Kgm., کرسنه چي, κερεμ (Osm.), = arab. کرم]

милость, великодушіе — die Gunst, der Edel-muth; кәрәм әйләмәк назначить, отдать — zuweisen, zuertheilen, gewähren.

кәрәмәл [Tel.]

бѣлка — das Eichhörnchen.

¹кәрәмәт [Sag. Koib.]

увѣчный, ослабленный — siech, geschwächt.

²кәрәмәт [Sart. Kir. Kas., = arab. کرامة]

1) благородство, милость — der Edel-muth, die Gnade; кәрәмәт кылды онъ сдѣлалъ милость — er übte, geruhte Gnade.

2) чудо — das Wunder.

кәрәмит [کرمیت, کرسنه چي, κερεμιτ (Osm.), aus dem griech. κερεμιτ]

- черепица — der Dachziegel.
 kärämitle (v) [کرمیتلیک (Osm.), von kärämüt
 +lä]
 крыть черепицею — mit Ziegeln decken.
 kärämitle [کرمیتلو (Osm.), von kärämüt+li]
 крытый черепицею — mit Ziegeln gedeckt.
 kärämitlek [کرمیتلیک (Osm. Z.)]
 печь для обжигания кирпичей — der Ziegel-
 ofen.
 kärämitleči [کرمیتچی (Osm.), von kärämüt+
 či]
 черепичникъ — der Dachziegelverfertiger.
 kärämlik [کرملیک (Dsch.)]
 милостивый — gnädig.
¹käri [كاري (AT.), כרי (Kgm.)] = kärü
 назад—zurück; käri барыңма барды (AT.)
 онъ возвратился назадъ — er kehrte zurück
 (Oa 3,19); häč käri дөнмәз (Kgm.) онъ
 никогда не возвратится — er kehrt niemals
 zurück.
²keri [Kkir.]
 подошва горы — der Fuss des Berges.
³käri [Kir.] = кары, кері, кер
 старый — alt; käri кісі старикъ — der Greis.
⁴keri [Sag. Koib.] = käri.
⁵keri (v) [Koib. Ktsch.] = кары
 состариться—alt werden; позым керіп пар-
 дым, төлүм чоғуу я самъ состарьлся, а по-
 томства у меня нѣтъ — ich bin selbst alt ge-
 worden, aber habe keine Nachkommenschaft;
 керіп парған абыскабын я дряхлый ста-
 рикъ — ich bin ein bejahrter Greis; керәнчә
 ат көрбәм чуртүмда до старости я у своего
 дома лошади не видалъ — bis in mein Alter
 habe ich kein Pferd bei meiner Jurte gesehen;
 часта пәрбән паланы керән туста кайдаң
 алцаңмын? когда мнѣ не дано было дѣтей
 въ юности, откуда же я возьму ихъ на ста-
 рости дѣтей? — da mir (Gott) in der Jugend
 keine Kinder geschenkt hat, woher soll ich sie
 (jetzt) im Alter nehmen?

- ¹kerik [Kir.]
 далекий—weit; қол керік болдұ дорога была
 далекая — der Weg war weit.
²kärik [Tel. Tub.]
 скупой — geizig.
 käriktän (v) [Tub., von kärük+lä+н]
 быть скупымъ — geizig sein.
¹käri (v) [کریک (Dsch. V.)]
 растануться, потануться — seine Glieder
 recken, sich recken, sich ausstrecken.
²keri (v) [כרי כרי (Kar. L.)] = көрүн
 быть видимымъ, показаться — zu sehen sein,
 erscheinen; да нә кі сана да карындашлар-
 ына жахшы кәріңсә да то, что тебѣ и
 твоимъ братьямъ кажется хорошо — und was
 dir und deinen Brüdern gut dünkt (E. 7,18).
¹käri (v) [Kgm. Kom. Bar. Alt. Tel. Leb.
 Schor. Küär., کیریک (Dsch. Sart.), von
 kär+li]
 потагиваться, растануться — sich ausrecken,
 sich ausstrecken; о да кәриді, копарды
 жіпні онъ потанула и разорвалъ веревку —
 er reckte sich und zerriss den Strick (P. d. V.
 VII, 15).
²keril (v) [Kir. Sag. Koib. Ktsch.] = käril.
¹keric (v) [כרי כרי (Kar. L.)] = көрүш
 поздороваться — sich begrüßen.
²keric [Kir.]
 споръ, ссора — der Streit, Zank; кып кызыл
 керіс горячий споръ — ein heftiger Streit.
 керісмі [Kir., von keric+чи]
 спорщикъ — der zu streiten liebt.
 керіс (v) [כרי כרי (Kar. L.)] = көргіс
 показать — zeigen.
¹käriş (v) [Tel. Leb. Alt., کیریش (Dsch.
 Sart.), von kär+ş]
 1) (Sart.) потагиваться, разминаться — sich
 ziehen.
 2) спорить, ссориться — zanken, streiten.
²käriş [Tel. Kom., کیریش (Uig.)]
 1) споръ, ссора — der Zank, Streit.

2) (Uig.) сопротивление — der Widerstand; ögüş sävmägüçi säväri as ol — кәріжі tälimräk äriçi as ol много есть нежелающих, а мало друзей, много (встрѣчаешь) сопротивления, а спокойствія мало — es sind viele Missgünstige, aber wenige Freunde, viel ist Widerstand, aber wenig Ruhe (K. B. 85,82).

кәріштір (v) [Tel.]

рассорить — entzweien.

кәрішчән [Tel., von кәріш+чән]

сварливый — zänkisch, streitsüchtig.

кәрішчи [Tel., von кәріш+чи]

спорщикъ, драчунъ — der Zänker, Raufbold.

¹кәріп [Kir., = arab. **غريب**]

нищій, казѣка, бѣдный — der Bettler, Krüppel, arm, elend.

²кәріп [Kir., vom arab. **حرف**]

буква, азбука — der Buchstabe, das Alphabet.

кәріптѣк [Kir., von кәріп+тѣк]

бѣдность, несчастье — die Armuth, das Elend.

¹кәрім [Tel.] = кәрік

скупой — geizig.

²кәрім [Kar. L.] = кәрүм

видъ, наружность — das Aussehen.

³кәрім [Tob., **كريم** (Uig.), **كريم**, **kerim** (Osm.), **كريم** (Krm.), vom arab. **كريم**]

милостивый — gnädig, edelmüthig, wohlthätig, freigiebig; mäylä кәрім-дәр кызым коркма! (Krm.) Богъ милостивъ, дочь моя, не бойся! — Gott ist gnädig, meine Tochter, fürchte dich nicht! паяттын колу пәрзү жазуларым — дува шірлә ползаі кәцүргәі кәрім! (Uig.) у Бога проси молитвою прощенья моихъ грѣховъ, этого достаточно, Онъ милостивъ и проститъ! — erbitte von Gott die Vergebung meiner Sünden im Gebete, das genügt, er ist gnädig! (K. B. 161,5).

⁴кәрім [Kir.]

1) милость, доброта — die Gnade, Güte (= кәрәм).

2) милостивый (имя Бога) — der Gütige (ein Name Gottes).

3) = **كريمة** стихъ изъ корана — ein Vers aus dem Koran.

кәрімә [**كريمة** (Osm.), = arab. **كريمة**]

почтительное выражение для слова «дочь» — ein höflicher Ausdruck für das Wort «Tochter»; кәрімәніз ваша дочь — ihr Fräulein Tochter.

кәрімлә (v) [**كريملي** (Kar. L.), von кәрім+лә] = кәрүмлә

смотреть, высматривать — schauen, anschauen.

кәрімлі [**كريملي** (Kar. L.), von кәрім+лі]

красивый — schön.

кәрү [**كارو** (AT.), **كارو**, **كارو** (Uig.)]

назадъ, напротивъ — zurück, dahingegen; кәрү Тәмір-Капыҗка тәгі назадъ (т. е. на западъ) до Желѣзныхъ Воротъ — rückwärts (d. h. nach Westen) bis zum Eisernen Thore (K 2,19); кара тун кәдүрмиш әдәгін кәрү (Uig.) черная ночь откинула назадъ свою полу — die schwarze Nacht hat ihren Rockschoss zurückgeschlagen (K. B. 113,7); пу саклыктын артты пу пәкләр әлі — узаллык (**سحبه**) кәрү посты пәклик улы (Uig.) осмотрительность увеличиваетъ народъ бековъ, неосмотрительность напротивъ того разрушаетъ основаніе власти — durch Vorsorge vermehrt sich das Volk der Fürsten, durch Sorglosigkeit hingegen verdarb die Grundlage der Herrschaft (K. B. 82,2).

кәрүдә [**كارو** (Uig.)]

мюнеческая птица — ein fabelhafter Vogel (Chin.-Uig. Wrth. 30, a).

¹кәрк [**كارك** (Kar. L.)] = кәрк

красота — die Schönheit.

²кәрк (v) [**كارك** (Dsch. V.)]

трясти, двигать — schütteln, bewegen.

³кәрк [**كارك** (Sart.), = pers. **كارك**]

носорогъ — das Nashorn.

⁴кәркә [**كاركه** (Dsch.)]

длинное платье из грубой материи — ein langes Kleid aus grobem Zeuge.

²керкә (v) [Sag.]

восхищаться, восторгаться, быть тронутымъ до слезъ — entzückt sein, hingerissen sein, zu Thränen gerührt sein; ұстағи чатқан Кудәи сарынын естip кәркәи чадыр живущий вверху Богъ былъ тронутъ, когда услышалъ его пѣсню — der oben wohnende Gott war entzückt, als er seine Lieder hörte.

³кәркә (v) [Tel., von kә-t-ркә]

украшаться — sich putzen.

¹керкәи (v) [Kkir., von kәp-t-kәi]

растягивать — ausstrecken.

²кәркәи (v) [כִּירְכִּיַּיִטִּי (Kar. L.) von kәp-t-әi]

быть украшеннымъ — verschönert werden.

кәркәит (v) [כִּירְכִּיַּיִטִּי (Kar. L.), von kәp-kәi-t]

сдѣлать красивымъ — verschönern; кәркәитмә ошол ұвўн адонаинын чтобы украсить этотъ Божий домъ — um das Haus Gottes zu schmücken (E. 7,27).

кәркән (v) [Tel., von kәркә-t-n]

украстись — sich schmücken, putzen.

¹кәркәт (v) [Tel., von kәркә-t-t]

украсть кого-либо — Jemanden schmücken, putzen.

²керкәт (v) [Sag. Koib., von керкә-t-t]

трогать кого-либо до слезъ — Jemanden bis zu Thränen rühren.

кәркәдан [کرکدان (Dsch.), aus dem Pers.]

бегемотъ — das Nilpferd.

кәркәдү [Tel., von kәркәт-t-ү]

украшение — der Putz, Schmuck.

кәркәс [كركس (Osm. L. O.), = pers. کورگس]

коршунъ — der Geier.

кәркәнз [کرکنز (Osm. Z.)]

коршунъ — der Geier (L. O. کورکنس).

кәркәсә [كركسه (Osm. R.)]

родъ птицы — eine Art Vogel.

¹кәркі [Kom. = cherchi]

топоръ — die Axt, das Beil.

²керкі [Kkir., كركى (OT.)] = кәркі

мотыка — die Hacke.

³кәркі [Tel., von kәp]

пьяльцы — ein Rahmen zum Ausspannen, der Stückrahmen.

⁴кәркі (v) [كركيك (Osm. R.)]

хватать съ силою, жать, тѣснить книгу — mit Gewalt fassen, pressen, nach unten drücken.

¹кәркін [Tel.]

большой князъ — ein grosser Dolch.

²кәркін [كركين (Osm. R.)]

въ возбужденномъ состоянii (прилаг.) — erregt, erhitzt.

³кәркін (v) [كركينيك (Dsch. V.), von kәp-t-n]

1) трястись, мастурбировать — sich schütteln, onanieren.

2) съ усилiемъ взлѣзть на кого или что — mit Anstrengung Etwas erklettern.

кәркіндip (v) [كركندرمك (Osm. R.)]

заставить или позволить лѣзть, цѣпляясь когтями — Einen mit Hilfe der Krallen Etwas erklettern lassen.

кәркінлік [كركينلك (Osm. R.)]

возбужденное состоянiе, ярость — die Erregtheit, die Wuth.

кәргәк [كركك (AT.)]

конецъ — das Ende; özinçä кәргәк болмуш онъ скончался — er ist verschieden (K 4,1); inim Kʒ1-tägin özinçä кәргәк болты (K 30,17) мой младшii братъ, Кюль-тегинъ, скончался — mein jüngerer Bruder, Kül-tegin, ist verschieden.

кәргәксиз [كرككسيز (AT.), von kәргәк-t-siz]

безъ конца, безконечный — ohne Ende, endlos; алтун кумуш кәргәксиз кәлүргi (Kb 12,9) они привезли золота и серебра безъ

- конца (много) — sie brachten unendlich viel Gold und Silber.
- кӳргӳн [Schor.]
кедровка, ронжа (птица) — der Nusshäher (ein Vogel).
- кӳргӳф [كرف] (Osm. Z.)
прялка, пилыцы — der Webestuhl, Stickrahmen.
- кӳргӳ [Bar.] = кӳрки
заступъ — der Celt.
- кӳргӳли [קרגילי] (Kar. T.) = кӳркӳлӳ, кӳргӳлӳ
красивый — schön.
- кӳргӳлчӳк [Kkir.]
растянутый — gestreckt.
- Кӳргӳдӳи [Tel.]
имя сына Ульгена — der Name des Sohnes des Uelgän.
- кӳргӳц [Bar.] = *кӳрки
деревянный приборъ для растягиванія шкуръ — ein Holzgestell zum Ausspannen der Felle.
- кӳргӳз (v) [קרגז] (Kar. L.), von кӳр-+giz
= кӳргӳз
показывать — zeigen.
- кӳрхӳнӳ [كرخان] (Osm.), = pers. کارخانه
1) фабрика, мастерская — die Fabrik, Werkstatt; туула кӳрхӳнӳси кирпичный заводъ — die Ziegelbrennerei; чока кӳрхӳнӳси суконная фабрика — die Tuchfabrik; жоурутчы кӳрхӳнӳси сыроваренный заводъ — die Käsefabrik; бу жолун бир кӳрхӳнӳ жолудур одна изъ этихъ дорогъ ведетъ къ фабриктъ — der einer dieser Wege führt zur Fabrik (N. 99).
2) публичный домъ (вульг.) — das Bordell (vulg.).
- кӳрнӳвӳткӳ [Kür., aus dem Russ.]
кровать — das Bettgestell.
- кӳррӳ [كورت] (Osm.), vom arab. كرت
разъ, кратъ — mal; бир кӳррӳ одинъ разъ — einmal; кач кӳррӳ? сколько разъ? — wieviel mal? һӳр кӳррӳ каждый разъ — jedes mal;
- чок кӳррӳ часто — oftmals; бир кӳррӳ сӳ-
руп анлажым спрешу-ка я разокъ, чтобы
узнать — ich will mich einmal erkundigen
(N. 4).
- ¹керт [Kkir.]
скрежетание зубами; звукъ, слышашійся когда
скотина ѣсть траву — das Geräusch des Zähne-
knirschens, Grasfressens der Thiere; керт
етти оуъ скрежеталъ, скрипелъ зубами — er
frass, dass die Zähne knirschten.
- ²кӳрт [Kom. Alt. Tel. Leb. Schor. Kūär., كرتك,
كرتك] (Osm. Dsch.)
1) зарубить — einkerben.
2) (Alt. Tel.) тесать лѣсъ для постройки —
das Bauholz zurichten, behauen.
3) (Alt. Tel.) обтесывать камни — Steine be-
hauen.
4) (Alt.) грызть, обгрызать — nagen, zernagen;
кӳжӳн аки кадыттың тон чӳдӳлӳн
кӳртӳп жип салды заацъ обгрызъ и съелъ
платя обѣихъ женъ — der Hase hatte die
Kleider der beiden Frauen zernagt und aufge-
fressen (P. d. V. I, 20, 240).
5) (Tel.) крошить — Fleisch in kleine Stücke
zerhacken.
- ³керт (v) [Sag. Koib. Ktsch.] = кӳрт.
кӳртӳ [كرتك] (Osm.)
1) борозда, слѣдъ, слѣды колесъ — die Fur-
che, Spur, Wagenspur; кӳртӳсинӳ дӳшӳрмӳк
сдѣлать во время — eine Sache zur rechten
Zeit thun; кӳртӳсинӳ гӳчмӳк итти своей до-
рогой — dahinziehen.
2) степень — die Stufe, der Rang.
3) (R.) дѣленіе (на математическомъ инстру-
ментѣ) — die Theilung (auf einem mathemati-
schen Instrumente).
4) (R.) румбъ (на компасѣ) — der Windstrich.
5) (R.) слѣдующая степень, настоящее направ-
ление — die gehörige Stufe, die rechte Rich-
tung etc.
- кӳртӳк [Kom. Kgm.]

1) (Kom.) комната — das Zimmer (takamus); кыз кішінің кәртәгі күндәи жарык-тыр һәм иси (Kom.) комната дъвицы была свѣтла какъ день и тепла — das Zimmer der Jungfrau war hell wie der Tag und warm (C. C. 190,7).

2) брачная комната — das Brautgemach; башлады Ашык-Каріб Шаһ-Синәгә лақырды атмаға кәртәккә тўркүләр илән (Kgm.) началъ Ашык-Каребъ обращать рѣчь (въ формѣ) гъсия къ Шахъ-Сине въ комнату невесты — es begann Aschik-Karib seine Rede an Schah-Sine in das Brautgemach mit Liedern zu richten (P. d. V. VII, 34,32).

кертән (v) [Sag.] = кертін
вѣрить — glauben.

кәртән-кәлә [кәртән-кәлә (Osm.)] =
кәртән-кәләр

ящерица — die Eidechse; кәртән-кәлә гібәи яшмамак жыть какъ ящерица (т. е. очень долго) — ein langes Leben führen.

кәртән-кәләр [кәртән-кәләр (Osm.)] = кәртән-кәлә.

кәрти [Kom., کەرتي (Kar. T. L.)]

1) вѣрный, истинный — wahr, wahrhaft; кәрти тир (Kom.) это такъ въ самомъ дѣлѣ — es ist in der That so (C. C. 160,11); кәрти кәңүл билә (Kom.) съ правдивой душой — mit wahrhaftigem Sinne (C. C. 160,12); ол тур кәрти нышан это истинный знакъ — das ist ein wahres Zeichen (C. C. 163,4); кәртичә (Kar. T.) по истинѣ — in Wahrheit (H. 1,7).

2) (S. S.) کلسبرک حساب بلمک ایچون بونتب (S. S.) کسوب استعمال ابتدا کلری اغاج ، چنه ، خط جوب ، جوب ، خط ، کرج ورخ خربوزه ، روغن کوسغند ، نیلم نیلم.

¹кәртик [Alt. Tel. Leb. Schor. Kūär. Kgm.,
кәртик (Osm.), von кәрт-+к]

зарубка — der Einschnitt, Kerb; кантарың кәртији (Osm.) дѣленіе на безмѣнѣ — die Skala auf der Schnellwage; аҗач кәртији

(Osm.) зарубки на палкѣ — die Einschnitte auf dem Kerbholze (als Zeichen für Schlächter und Bäcker); кәллә кәртији (Osm.) рубцы на черепѣ — die Narben auf dem Schädel; јјјјдін сөзү дәмјрін кәртији (Osm.) слова молодца (такъ вѣрны), какъ зарубки на желѣзѣ — des Jünglings Worte (sollen so fest sein), wie die Kerbschnitte im Eisen); узун-дур индә-дир кәртик-тир башы (Kgm.) оно длинное, тонкое и имѣетъ заостренный конецъ — es ist dünn, lang und hat eine eingekerbte Spitze (P. d. V. VII, 210,19).

²кәртик [Kir. Sag. Koib.] = кәртик.

¹кәртін (v) [کرتينک (Osm. R.)]

дѣлаться надрѣзаннымъ, зарубленнымъ — eingeschnitten, eingekerbt werden.

²кертін (v) [Sag. Koib. Ktsch., vergl. кәрти]

1) вѣрить, довѣрять — glauben, trauen, vertrauen.

2) поручаться — Bürgschaft leisten.

кертінјик [Koib., von кәртін-+чик]

поручитель — der Bürge.

кертіндир (v) [Sag., von кәртін-+дир]

увѣрять — versichern.

кертіндјик [Sag.] = кәртінјик.

кәртил (v) [کرتيلک (Osm. R.)]

быть надрѣзаннымъ, зарубленнымъ — eingeschnitten, eingekerbt sein.

кәртилик [Kom., کەرتيلک (Kar. L.)]

истина — die Wahrheit; кәртилик биздә јок-тур (Kom.) въ насъ нѣтъ истины — in uns ist keine Wahrheit (C. C. 166,2); да аңлама кәртилигинни сәнин (Kar. L.) чтобы понимать твою истину — um deine Wahrheit zu verstehen (D. 9,13).

кертис [Sag. Koib.] = кәртиш

1) вѣрный, истинный — wahr, richtig, wahrhaft.

2) поручительство — die Bürgschaft; кәртискә ол поручись! — leiste Bürgschaft!

кертисіг [Sag., von кертис-+іг]

- вѣрный, исполнительный — treu, dem man vertrauen kann, zuverlässig.
- ¹къртиш [Schor.] = кертис
къртишкѣ тур! поручись! — leiste Bürgschaft!
- ²кертис [Ktsch., von кърти-+ш] = къртиш.
къртиштїг [Schor.] = кертистїг.
къртишчї [Schor., von къртиш-+чї]
порука, поручитель — der Bürge.
- къртим [Alt. Tel., von кърт-+м]
маленькій кусокъ мяса — ein kleines Stück Fleisch.
- кърткѣ [Leb., von кърт-+кѣ]
срубъ балокъ — eine zusammengefügte Balkenlage.
- къртки [کرتکی (Dsch. V.)] = къртик
зарубка — der Kerb.
- кърттїр (v) [کرتدرمک (Osm. R.)]
заставлять или позволять дѣлать зарубки, надрѣзы и т. п. — Einschnitte machen lassen.
- къртлѣ (v) [Kom.]
довѣряться — sich anvertrauen.
- кертпѣ [Sag. Koib., von кърт-+мѣ]
срубъ (надъ могилкой или для помѣщенія ягнать) — eine kleine aus Balken gezimmerte Hütte (auf dem Grabe oder für die Lämmer).
- ¹къртмѣ [Tel.] = кертпѣ.
- ²къртмѣ [Kom.]
груша — die Birne.
- кърчѣ [کرچه (Dsch.)]
какая-то птица — ein Vogel; **بنه کرچه دور**
قارلوغاچ بوسونلوق دور قارلوغاچ دین خیلی
اولوغ دور (Bb. 365) есть еще птица «кертче», она изъ рода ласточекъ, но гораздо больше ласточки — da ist noch ein Vogel, der Kertsche, er gehört zu den Schwalben, ist aber viel grösser, als eine Schwalbe.
- кърчѣк [Kür., aus dem Russ.]
горшокъ — der Topf.
- кърцѣ [Kom.]
скоро (?) — schnell (?); **каліціз кърцѣ мѣним**
- аргында цурут јарина! идите скорѣе за мной въ землю евреевъ! — kommt schnell mir nach in das Land der Juden! (C. C. 161,7).
- кърцѣк [Tob., vergl. кърти]
истинный, вѣрный — wahrhaftig, aufrichtig.
- кърс [کرس (Uig.), vielleicht fehlerhaft für كرسک]
носорогъ — das Nashorn (Uig.-Chin. Wrtb. 30, b).
- ¹кърсѣ (v) [Mat. W.] = къркѣ
восхищаться — entzückt sein.
- ²кърсѣ [Sag. Koib.]
мудрый, умный, остроумный, краснорѣчивый —
weise, klug, witzig, beredt.
- кърсѣѣ [Bar.]
умный — klug.
- кърсѣѣлѣн (v) [Bar., von кърсѣѣ-+лѣ-+н]
быть умнымъ — klug sein.
- ¹кърсѣк [Tub.]
середина груди, грудная кость, грудина — die Mitte der Brust, der Brustknochen, das Bruststück.
- ²кърсѣк [Kumd.]
прїятный (о запахѣ) — angenehm (vom Geruch).
- кърсѣң [Tel.] = ²кърсѣк.
кърсѣңї [Kom.]
лѣнивый — faul.
- кърсѣцѣк [Schor. W.]
молодой глухарь — ein junger Auerhahn.
- кърсїг [Leb.] = кърсѣѣ
мудрый, острый — klug, witzig.
- кърсїглѣн (v) [Leb., von кърсїг-+лѣн] =
кърсѣѣлѣн.
- кърсѣѣ [Alt. Tel. Tar.]
1) (Alt. Tel.) умный, остроумный, хитрый —
klug, witzig, listig, verschmitzt.
2) мудрый, знающїй — der Weise, Wissende.
- кърсѣѣлѣн (v) [Alt. Tel., von кърсѣѣ-+лѣ-+н]
быть умнымъ, хитрымъ, остроумнымъ — klug,
witzig, verschmitzt, listig sein.
- кърпѣтан [Osm. vulg. = pers. کپتان]

- 1) кузнечные щипцы — die Schmiedezange.
 2) щипцы для извлечения зубов — die Zange zum Ausziehen der Zähne.
- кәрпәц [Kom.]
 кирпичъ — der Ziegel; бiшмиш кәрпәц обожженный кирпичъ — der gebrannte Ziegel.
- кербә (v) [Sag.]
 гнуться назадъ — sich zurückbiegen, zurück-schnellen.
- кәрбәi (v) [Koib.]
 пухнуть — schwellen, anschwellen.
- кербәт (v) [Sag., von кербә+т]
 гнуть назадъ — zurückbiegen, zurückziehen.
- кербәз [Kir., = pers. کربز]
 франтъ, щеголь — der Stutzer, ein Mensch, der sich schön zu kleiden liebt.
- кәрбәзин [Tel. W.]
 коверъ, телеутское сукно — der Teppich, das teleutische Tuch.
- кербәздән (v) [Kir., von кербәз+lä+н]
 хорошо одѣваться, щеголять — sich schön kleiden, den Stutzer spielen.
- кербік [Kir.]
 огорчение — die Beleidigung; көңлүңүзгә кербік кірмәсін! не огорчайтесь! — fühlet euch nicht beleidigt!
- кербіштә (v) [Kkir.]
 кивать головой — mit dem Kopfe nicken.
- кербіштәт (v) [Kkir., von кербіштә+т]
 заставить кивать головой — mit dem Kopfe nicken lassen.
- ¹кәрван [Kgm.] = кәрван.
²кәрван [کاروان, کەروان (Osm. Dsch. Ad.), aus dem Pers.]
 караванъ — die Karawane; кәрван башы проводникъ, начальникъ каравана — der Karawanenführer; кәрван вурмак напасть на караванъ — eine Karawane überfallen; кәрван кіран (کاروانقران Ad. V.) название планеты Венеры — ein Beiname der Venus (des Abendsternes); кәрван пәнәірі известная ярмарка

- въ Македония (въ февралѣ) — ein berühmter Markt in Macedonien (im Februar); кәрван оту дикій нарда — die wilde Narde.
- кәрванцы [Kgm., von кәрван+цы]
 проводникъ каравана — der Karawanenbegleiter; кәрванцылара дәді-кі: варыңыз кәрванцы ханына конуңуз сізләр! оуъ сказаъ проводникамъ каравана: идите на постоянный дворъ и почуйте тамъ! — er sprach zu den Karawanenbegleitern: gehet und übernachtet in der Karawanenherberge! (P. d. V. VII*, 26,14).
- көрмә [Kir., von кер+мә]
 1) горизонтально растянута веревка — ein horizontal ausgespannter Strick.
 2) горизонтальный шестъ для привязыванія лошадей — eine horizontale Stange zum Anbinden der Pferde.
- көрмәк [Kir.]
 1) горькая трава, растущая на солончакахъ — ein bitteres Kraut, das auf der Salzsteppe wächst.
 2) горькій — bitter; көрмәк татты (дәмдә) горькаго вкуса — von bitterem Geschmacke.
- кәрмән [Dsch. Kom.]
 1) (Z. کرمان) веретено — die Spindel.
 2) крѣпость, городъ — die Festung, Stadt; әрүр кәрмән мәңгү ханның это крѣпость Вечнаго Царя — das ist die Festung des ewigen Herrschers (C. C. 197,9).
- көрмәлә (v) [Kir., von көрмә+лә]
 растянуть веревку — einen Strick ausspannen.
- ¹кәл [کل (Dsch.)]
 сума — ein Ledersack (Calc. Wrt. كنج [?] Bdg.).
- ²кәл [Kgm., كل, کەرل, хәл (Osm.)]
 1) парша — der Grind, eine Krankheit der Kopfhaut.
 2) плѣшь вслѣдствіе парши — die Kahlköpfigkeit in Folge des Grindes; кәл олмак быть плѣшивымъ вслѣдствіе парши — kahlköpfig in Folge des Grindes sein; кәл ямиш плоть

(дыня) съ пятнами — eine Melone, die Flecken hat; käl jанында кабак дінләмәз въ присутствіи паршиваго не говорятъ о тыквѣ (посл.) — in Gegenwart eines Grindkopfes spricht man nicht vom Kürbis (Spr.); häp käs kändi kälini jađлар всякій мажетъ жиромъ собственную паршу — Jeder schmiert seinen eigenen Grind mit Fett; käl ođлан сирота — die Waise; каз каз-ilä, боз боз-ilä, käl тawук käl хорос-ilä (Kgm.) гусь съ гусежъ, сѣрый съ сѣрымъ, паршивая курица съ паршивымъ пѣтухомъ — die Gans mit der Gans, der Graue mit dem Grauen, das räudige Huhn mit dem räudigen Hahne (P. d. V. VII*, 233, 426).

³käl (v) [Tar. Alt. Tel. Leb. Schor. Kūār. Kgm. Kom., ۷۶ (AT.), ۷۷ (Uig.), كلك, كلك (Dsch. OT.), ۷۷ (Kar. L. T.)]

1) прийти, приѣхать — kommen, ankommen, anlangen; käl мында! (Tel.) иди сюда! — komme her! адам кälһән jok (Alt.) отецъ мой не приѣхалъ — mein Vater ist nicht angekommen; кбздә јаш кälсәр (AT.) изъ глазъ появляются слезы — aus den Augen kommen Thränen (Kb 11, 4); kältimiz (AT.) мы пришли — wir sind gekommen (X 17, 23); табукка kälip кут кабукта туруп (Uig.) на службу приходитъ счастье и стоитъ у воротъ — zum Dienste kommt das Glück und steht bei der Thür (K. B. 15, 1); kälär күн (Alt.), kälär паирам (Tel.) слѣдующій день, слѣдующій праздникъ — der folgende Tag, der nächste Feiertag; kälär јол (Alt.) дорога, по которой всегда приходятъ — ein Weg, auf dem man immer hierher kommt; масал kälди түркчә шуңар мәңзәдү (Uig.) къ этому подходитъ турецкая пословица — dazu passt das türkische Sprichwort (K. B. 19, 22).

2) очень часто употребляется глаголь käl какъ вспомогательный глаголь, придающій извѣстный отгънокъ другому глаголю — sehr häufig wird das Zeitwort käl als Hilfszeitwort

verwendet, um einem anderen Zeitworte eine gewisse Bedeutungsnuance zu geben: 1) онъ соединяется съ дѣепричастіемъ на п — es folgt auf das Gerundium mit п: а) у глаголовъ движенія, показывая, что это движеніе совершается въ направленіи къ говорящему — die Verba der Bewegung, indem es anzeigt, dass diese Bewegung in der Richtung zum Sprechenden ausgeführt wird: јанып kälзін! (Tel.) пусть онъ возвратится (ко мнѣ)! — möge er (zu mir) zurückkehren! пазып kälһәннн кбрдүм (Tel.) я видѣлъ, какъ онъ приближался — ich sah, wie er herbeigeschritten kam; үйә kirip kälди онъ вошелъ (къ намъ) въ домъ — er trat (zu uns) in's Haus; чыбып käl! (Tel.) выйди (къ намъ)! — komm (zu uns) heraus! јүгүрүп, учүзүп, парып kälди (Tel.) онъ приближалъ, прилетѣлъ, приѣхалъ — er lief herbei, flog herbei, kam angeritten; б) въ соединеніи съ другими глаголами онъ обозначаетъ усиленіе, ускореніе дѣйствія (т. е. движеніе дѣйствія впередъ); соединяясь съ прошедшимъ временемъ часто выражаетъ совершенность дѣйствія — in Verbindung mit anderen Zeitwörtern bedeutet es eine Verstärkung, Beschleunigung der Handlung (eigentlich eine Vorwärtsbewegung der Handlung zum Sprechenden, zur Zeit des Sprechenden); steht das Verbum käl in einer Form der Vergangenheit, so bedeutet es sogar meist die Vollendung der Handlung: оізунүп kälip (Tel.) онъ проснется — er wird erwachen; оізунүп kälди (Tel.) онъ совсѣмъ проснулся — er ist vollständig erwacht; түжүп kälди (Tel.) онъ упалъ — er ist herabgefallen; паптап käl! веди насъ! — führe uns an! јәдинп kälди онъ велъ ихъ за руку — er hat sie bei der Hand geführt; качып kälди онъ убѣжалъ — er ist entflohen; в) иногда изъ этого соединенія образуется сложный глаголь — manchmal bildet die Vereinigung ein einheitliches zusamm-

mengesetztes Zeitwort: алып-кәлдi (Tel.) взявши пришелъ = онъ принесъ — nehmend kam er, d. h. er brachte (ср. слитныя формы — vergl. die verschmolzenen Formen: ак-кәл, ак-кәл, ап-кәл, ак-пәл); кәтүрүп, жүктәп кәлдi поднявъ, взявъ на плечи, пришелъ — es aufhebend, auf den Schultern tragend, kam er, er hat es herbeigetragen, hergebracht; 2) онъ соединяется съ дѣепричастіемъ на а (у); это соединеніе въ древне-тюркскомъ языкѣ кажется было совершенно соответствующимъ нынѣшнему соединенію съ дѣепричастіемъ на п — dieses Zeitwort verbindet sich mit dem Gerundium auf a (y) eines anderes Zeitwortes; im Altürkischen scheint diese Verbindung vollkommen der Verbindung mit dem Gerundium auf п zu entsprechen, z. B. оза јаја кәлігмә сүсін адыттым (AT.) войско ихъ, которое обогнало насъ (пришло, проходя мимо и развертываясь) онъ отпустилъ — er liess das uns überflügelnde und sich ausbreitende Heer los (X 31,3); въ нынѣшнихъ нарѣчіяхъ оно обозначаетъ значительное ускореніе дѣйствія — in den jetzt gesprochenen Sprachen bedeutet diese Verbindung eine bedeutende Beschleunigung der Handlung, z. B. ачыңа кәлдi (Tel.) онъ вдругъ опечалился — er ist plötzlich traurig geworden; айда-һәлә (Tel.) тотчасъ послѣ того, какъ онъ сказалъ — sogleich darauf, nachdem er gesprochen hatte.

kel (v) [Kir. Sag. Koib. Ktsch.] = käl

1) въ киргизскомъ нарѣчii употребляется съ дѣепричастіемъ на а для обозначенія ускореннаго дѣйствія чаще, чѣмъ въ другихъ нарѣчіяхъ — im Kirgisischen wird die Verbindung des Zeitwortes käl mit dem Gerundium auf a zur Bezeichnung einer sehr beschleunigten Handlung viel öfter angewendet, als in den übrigen Dialekten, z. B. тура-кәлдi (gewöhnlich түрө-гәлдi) онъ вдругъ вскочилъ — er sprang plötzlich auf; түсө-кәлдi онъ

вдругъ упалъ — er stürzte plötzlich nieder; кира-кәл! войди поскорѣе! — tritt schnell ein! 2) въ абаканскихъ нарѣчіяхъ kel какъ вспомогательный глаголъ обыкновенно соединяется съ глагольнымъ корнемъ глаголовъ, оканчивающихся на согласный звукъ — in den Abakandialekten tritt kel als Hilfszeitwort meist an den Verbalstamm der auf Konsonanten auslautenden Stämme: көр-кәл! смотри — schau her! сук-кәлдi оңъ вышелъ къ намъ — er kam zu uns heraus; сүр kel! пригоня! — treibe herbei! ускан-кәлдi онъ проснулся — er ist aufgewacht.

kālam [کلام, کلام, κελιάμ (Osm.), کلام (Krm. arab.)]

слово — das Wort; kalam ätmäk говорить рѣчь — eine Rede halten; kalamyndan dön-mäk отказать отъ своего слова — sich von seinem Worte absagen, sein Wort brechen.

kālamсыз [کلامسىز (Osm.), von kalam + -süz] не говоря ни слова — ohne ein Wort zu sprechen; sälamсыз kalamсыз китти онъ ушелъ, не кланяясь и не говоря ни слова — er ging fort ohne sich zu verabschieden und ohne ein Wort zu sprechen.

kälä [کالا (Dsch.), = pers. گله]

1) (V.) табуңъ — die Heerde.

2) дойнаа короа — eine Milchkuh (Calc. Wrt. ماده کوشيدار).

käläk [کلك, کلك (Osm.)]

1) плоть, укрепленный на надутыхъ кожаныхъ мѣшкахъ, на которомъ плаваютъ внизъ по Евфрату и Тигру — ein Floss, welches auf aufgeblasenen Ledersäcken befestigt ist, wie man solche zu Fahrten abwärts auf dem Euphrat und Tigris benutzt.

2) плохая, неспѣлая дыня — eine schlechte, unreife Melone.

keläkä [Kir.]

насмѣшка — die Verspottung, der Spott; keläkä

- сбз насмѣшливое слово — eine spöttische Rede.
- keläkät (v) [Kir., von keläkä-+ät] насмѣяться — spotten, verspotten.
- kälägä [כַּלְיָגָא (Kar. L.)] = kölägä тѣнь — der Schatten.
- käläjäi [Alt. Tel.] занка — der Stotterer; käläjäi кук какая-то птица — der Name eines Vogels.
- ²kelägäi [Sag. Koib.] = käläjäi.
- ¹käläjäilän (v) [Alt. Tel., von käläjäi-+lä +н] занкаться — stottern.
- ²kelägäilän [Sag. Koib.] = käläjäilän.
- keläңкәр [Kkir.] прекрасный, красивый (говорятъ объ украшеніи косы) — ein lobendes Epitheton des Zopfschmuckes.
- ¹kälän [كلان (Sart.), aus dem Tadjik] большой, великій, главный — gross, hauptsächlich.
- ²kälän (v) [Alt. Tel. Leb., von käl-+län] имѣть самоувѣренность, чваниться—Selbstvertrauen haben, sich brüsten, sich gross thun, stolz sein.
- kälän-дәр [کلندر (Osm.), vom griech. κλίτρος ungebr.] мѣра для жидкостей (питій), содержащая болѣе 2¹/₂ oka — ein Flüssigkeitsmaass (für Getränke), ein Gefäss, welches mehr als 2¹/₂ Okka enthält.
- käländір (v) [Alt. Tel. Leb., von kälän-+дір] внушить самоувѣренность, ободрить, сдѣлать гордымъ — Selbstvertrauen einflößen, stolz machen.
- kälänчәк [Tel., von kälän-+чәк] чванливый — der sich gross zu thun liebt.
- kälär [Tar. کلر, کَلَر (Osm. Dsch.)] ящерица — die Eidechse; jämil kälär (Osm.) зеленая ящерица — die grüne Eidechse; бәңли kälär пятнистая ящерица — die gesprenkelte

Eidechse; kaja käläri (Osm.) хамелеонъ — das Chamäleon; су käläri (Osm.) саламандра — der Salamander; кум käläri (Osm.) египетская ящерица — die ägyptische Eidechse; kälär балығы какая-то морская рыба — ein Seefisch.

- keläčä [Kir.] измѣна — der Verrath.
- käläčәк [Schor.] соловей — die Nachtigall.
- käläs [كلس (Dsch. V.)] родъ ящерицы — eine Eidechsenart.
- käläsä [Bar., aus dem Russ.] колесо — das Rad.
- käläskä [Bar., aus dem Russ.] = käläsä.
- ¹käläskän [Alt. Schor. Leb.] ящерица — die Eidechse.
- ²keläskän [Sag. Koib.] = käläskän.
- käläskі [Tel.] = käläskän.
- käläzәк [Schor.] какая-то птичка — ein kleiner Vogel.
- ¹käläш [كلش, کَلَش (Osm.)]
- 1) паршивый — grindig.
 - 2) сильный человекъ — ein starker Mann.
 - 3) (R. = arab. کلج) храбрый, великодушный — tapfer, grossmüthig.
- ²käläш [Bar. Tüm. Tob. Kas., aus käl (kelin) +аш]
- 1) (Tob. Tüm. Bar.) невѣста, любовница, молодая жена — die Braut, Geliebte, junge Frau.
 - 2) (Kas.) замужняя женщина, жена — die verheirathete Frau, Gattin; käläшiң icänmә? здорова-ли твоя жена? — ist deine Frau gesund?
- käläpә [كلبه (Osm. R.)]
- 1) жердь или тычинка для поддержанія виноградной лозы — ein Stock, an dem die Rebe gezogen wird.
 - 2) родъ деревянныхъ колодокъ — eine Art Fessel aus Holz.
- käläpän [Kom.]

прокаженный — aussätzig; качан көрди ол кäläpänni жолдан качты когда она увидела прокаженного, то убѣжала — als sie den Aussätzigem erblickte, entfloh sie vom Wege (C. C. 164,15); бир мурдар сасы киши кäläpän kälädi пришегъ гадкiй, вонючiй человекъ, прокаженный — da kam ein ekelhafter, übelriechender Mensch, ein Aussätziger (C. C. 165,5).

käläpäri [کلابرى (Osm.)]

вещи, не имѣющія цѣны — werthlose Gegenstände, billige Waare; käläpäri чапмак пользоваться случаемъ — die Gelegenheit ergreifen.

käläpäčä [کلیچه (Osm. Z.)]

заворотень — der Knebel.

käläpär [کلیچہ (Osm. Konst.)]

добыча, счастливое приобретение — die Beute, eine glückliche Erwerbung; käläpär jakalamak достать нѣчто необыкновенное — etwas Aussergewöhnliches ergreifen.

käläpŭŭ [Kas., aus dem pers. کله پوش]

тубетейка — das Tatarenkäppchen; ak käläpŭŭŭ lže-имамъ, святоша — ein Mensch, der sich für einen Heiligen ausgiebt, den Heiligen spielt.

käläpŭŭli [Kas., von käläpŭŭŭ+li]

имѣющiй тубетейку — ein Käppchen tragend.

käläpŭŭčŭ [Kas., von käläpŭŭŭ+čŭ]

фабрикантъ тубетеекъ — ein Käppchenmacher.

käläpčä [کلیچه (Osm.)]

1) желѣзное кольцо, носимое на рукѣ — ein Eisenring, der am Handgelenk getragen wird.

2) кандалы — die eisernen Ringe (Fesseln) der Gefangenen; käläpčä vurmaк надѣвать на руки кандалы — die Arme in eiserne Fessel schlagen (Polizei-Ausdruck).

käläb [کلب (Osm. Z.)]

мотокъ, клубокъ, свертокъ — das Gebund, die Strähne, der Knäuel, die Weife, Haspel.

käläbä [کلبه (Osm.)]

мотовка — die Garnwinde.

käläbäk [کلبک, کلبک (Osm.)] = көбөлөк

бабочка — der Schmetterling; käläbäkŭŭn kälämiк уммак желать достать костей изъ бабочки, ожидать невозможнаго — Knochen beim Schmetterling wünschen, etwas Unmögliches erhoffen; käläbäk кушы заблнкъ — der Fink.

käläbäkli [کلبکلو (Osm.), von käläbäk+li]

käläbäkli kojун больная овца — ein an der Drehkrankheit krankes Schaf.

käläbäc [Tob., vergl. käläpŭŭŭ]

женская шапочка — eine Mädchenmütze.

¹käläm [Alt.]

крѣпость — die Festung.

²käläm [Kas., vom arab. قلم]

перо — die Schreibfeder, Rohrfeder.

³käläm [Bar.] = ²käläm.

kälämäčŭ [کلیچہ (Uig.), vielleicht falsch für tilmäčŭ]

переводчикъ, толмачъ — der Dolmetscher (Uig.-Chin. Wrtb. 42, a).

kälämzŭk [Tel.]

затхлость — die Muffigkeit.

kälämzŭkŭŭ [Tel., von kälämzŭk+ŭŭ]

затхлый — mufflich.

kälämŭŭr [Kas., = arab. قرنفل]

гвоздика — die Nelke.

¹kälŭ [Kom.]

пестъ ступки — die Mörserkeule.

²keli [Kir.]

ступка — der Mörser.

³kälŭ [Schog.] = kälŭn

невѣстка — die Schwiegertochter.

kälŭk (v) [Tel., von käl+ŭk]

привлекаться — angezogen werden.

kälŭkŭŭr (v) [Tel., von kälŭk+ŭŭr]

привлекать — an sich ziehen.

kälŭñŭn [كلیچہ (AT.), von kälŭn+ñŭn]

«стопа невѣстокъ», т. е. всѣ невѣстки, или всѣ молодыя родственницы и невѣстки (родъ множеств. числа отъ kälŭn) — das Volk der Schwiegertöchter und jüngeren

Schwägerinnen, d. h. entweder alle angeheiratheten jüngeren Frauen oder alle jüngeren weiblichen Verwandten (alle Frauen, jüngeren Schwestern, Cousinen, Nichten, Schwägerinnen und Schwiegertöchter); *öğäm katun улыју, ögälärim, akälärim, kälınñınım, кунчуларым бунча јәмә моя мать, ханша, и съ ней всё мои мачехи, старшія родственницы, жены, младшія родственницы и невестки, всё мои принцессы* — meine Mutter, die Chantun, und mit ihr meine Stiefmütter, älteren weiblichen Verwandten, meine Frauen und jüngeren Verwandten, ihr alle meine Prinzessinnen (Kb 9,11).

¹kälın [Tar. Krm. Alt. Tel. Küär., 𐰽𐰺𐰍 (AT.), كەلین (Uig.), کلین (Dsch. OT. Sart.), von $\text{käl} + \text{н}$]

невестка, сноха — die Schwiegertochter und die Frau des jüngeren Bruders oder nahen Verwandten; *кыз kälınlärim (AT.) моя дочери и невестки* — meine Töchter und Schwiegertöchter (Uj Tu. b, 3,12); *kälınım (Tar.), kälınım (Küär.), kälđım (Alt. Tel.) моя невестка* — meine Schwiegertochter; *kädä парардың kälđınñ, ilğarı kälärдің idınñ (Tel.)* если подалее отойдешь от снохи его, то счастливо уйдешь и от собаки его — wenn du dich möglich fern hältst von seiner Schwiegertochter, kommst du auch glücklich davon von seinem Hunde.

²kelın [Kir. Kkir. Sag. Koib. Ktsch.] = kälın невестка, сноха — die Schwiegertochter, Frau eines jüngeren Verwandten; *коркпас kelın koi басындан коркар (Kir.) и небоязливая невестка боятся головы барана (посл.)* — auch eine furchtlose Schwiegertochter fürchtet sich vor dem Kopfe eines Schafes (Spr.).

kälındаш [Krm.] = gälındаш общія невестки, снохи — gemeinschaftliche Schwiegertöchter; *дört kälındаш бір кујуға ok атар — сыңыр сағмасы четыре не-*

вестки пускают стрѣлы въ одинъ колодець — доение коровы (зар.) — vier Schwiegertöchter schiessen Pfeile in einen Brunnen — das Melken der Kuh (Rths.) (P. d. V. VII*, 205,28).

kälınçäk [كەلینچەك (Dsch. Sart. V.)]

молодуха; женщина, недавно вышедшая замужь — eine jüngst verheirathete Frau.

kelınшäk [Kir.] = kälınçäk

невеста; женщина, недавно вышедшая замужь; молодая жена до первых родовъ — die Braut; eine junge Frau bis zur Geburt des ersten Kindes; *kelın, kelın, kelınшäk — кәр біәнің кулушак! невеста, невеста, невестушка, ты, жеребенокъ карей кобылы! — Braut, Braut, Bräutchen, du bist das Füllen der dunklen Stutel* (P. d. V. II, 4,2).

kälırкі [كەلیركە (Uig.), von $\text{käl} + \text{р} + \text{кі}$] *kälırкі жыл будущий годъ* — das künftige Jahr (Uig.-Chin. Wrtb. 15, b).

kälit [Krm.] = kilit

замокъ — das Schloss (zum Verschliessen).

kälitkä [Kas., aus dem Russ.]

калитка — die Thür im Thorwege.

kälitlä (v) [Krm., von $\text{kälit} + \text{lä}$] = kilitlä *запирать замкомъ* — zuschliessen, verschliessen; *тутту, хоиду сандыкка падышаны kälitläді онъ схватилъ царя, положилъ его въ ящикъ и заперъ замкомъ* — er fasste den Fürsten, legte ihn in den Kasten und verschloss ihn (P. d. V. VII, 29,17).

kelıc (v) [Kir. Sag. Koib., von $\text{käl} + \text{с(ш)}$]

быть подходящимъ, соответствовать, подходить другъ къ другу — ähnlich, passend sein, entsprechen, übereinstimmen; *аба терäзін кезіб -ысты колы колына-ок kälıсті, Сүдäй-Мергән сөкта тоңмады (Sag.) онъ надѣлъ шкуру медвѣдя, руки его припились по ланямъ (шкура), и такъ Сюдей-Мергенъ не мерз на холоду* — er zog sich die Bärenhaut an, und die Arme passten in die Arme derselben, und

frog Südai-Mergen nicht in der Kälte; бу исамадан келіспәс! (Kir.) это дело мне не подходит! — die Sache passt mir nicht!

kälisa [pɛtʃu (Osm.)] = kälisä.

kälisä [Tob.]

христианская церковь — die christliche Kirche.

käliskän [Schor.] = käläski

ящерица — die Eidechse.

kelüstir (v) [Kir., von kälis+tir]

сдѣлать подобнымъ, подходящимъ, уподобить, согласить — ähnlich, passend machen, anpassen, übereinstimmend machen.

¹kälış (v) [Alt. Tel. Leb. Schor. Kügr. Tar.,

كلیش (Uig.), کلبشیک (Dsch. OT.)]

подходить, быть подобнымъ — passen, sich anpassen, passend sein; kälışkän удобный — passend; kälışın jatқан id.; kälışpäs неудобный, неловкий — unpassend, unbequem; сән колуңди кәлишкәл! (Tar.) сдѣлай все, что ты можешь! — thuе Alles, was du vermagst! кадылазъ özüm пу кижиләр пилә — жарашку кәлишкү кәрәк-мән күлә (Uig.) если я имѣю сношеніа съ этими людьми, то я долженъ къ нимъ подладиться и примѣниться — wenn ich mit diesen Leuten umgehe, so muss ich mich (mit ihnen) einrichten und mich anpassen (K. B. 180,20).

²kälim [Tel., کلم (Uig.)]

приходъ, прибытіе — das Kommen, die Ankunft; пуларға кадылзъл кәлиш һәм парыш — нәгү колза пәргил алыш һәм пәриш! ты съ ними водишь въ приходеніи и уходеніи (т. е. обитиваясь посѣщеніями) и води съ ними торговлю, какъ они желаютъ! — du gehe mit ihnen um (im Kommen und Geben) und treibe mit ihnen Handel, wie sie es wünschen! (K. B. 126,80).

³kelim (v) [Ktsch. Kkir.] = kälim.

¹kälıştir (v) [Alt. Tel. Leb. Schor. Kügr., von kälış+tir]

дѣлать похожимъ одно на другое, уподо-

бить, плотно соединить одно съ другимъ; подражать, снести, доставить — einander ähnlich machen, anpassen, mit einander eng verbinden; nachahmen, hinbringen; kälıştirin jälimäp салды онъ склеилъ ихъ, такъ что всѣ части прилипли какъ слѣдуетъ — er hat es genau aufeinandergeklebt, zusammengeklebt; kälıştirin köktöp салдым я смилъ ихъ вместе — ich nähte sie genau zusammen.

²kelıştir (v) [Ktsch.] = kälıştir.

kälıştǰ [Tel., von kälış+ǰ]

удобный, ловкий, приличный, сходный — bequem, passend, wie es sich gehört, ähnlich.

kälıştir [Schor.] = kälıştǰ.

kälimät [Kir., = arab. کلمة]

знаніе, вѣра — das Wissen, der Glaube.

kälimätti [Kir., von kälimät+li]

знающій, вѣрующій — der Wissende, Glaubende.

kälimätcis [Kir., von kälimät+cis]

незнающій, невѣрующій — der Unwissende, Ungläubige.

kälǰ [Bar., von käl+ǰ]

самоувѣренный, гордый, церемонный — Selbstvertrauen habend, stolz, ceremoniös.

kälǰr (v) [ᠠᠨᠢᠨᠢ (AT.), von käl+ǰr]

привести — bringen, herbeibringen; әбрǰ кәлǰртим я привезъ домой — ich habe nach Hause gebracht (X 25,26); табзач каганда бәдизчиг кәлǰртим я велѣлъ привести рабочихъ отъ китайскаго хана — ich liess Arbeiter vom chinesischen Kaiser kommen (Ka 11,22).

kelǰānci (v) [Kir., von kel+ǰān+cī]

дѣлать видъ, будто приходишь — thun, als ob man kommt.

kälǰäl (v) [كلم (Uig.), von käl+käl]

начать приходять — zu kommen beginnen; (K. B. 46,29, vergl. калǰал).

kälǰir (v) [Kar. L., von käl+tir]

принести — bringen.

kälǰiril (v) [Kar. L., von kältir+li]

- быть принесенным — gebracht werden.
- ¹källä [كَلَّة, كَلَّة, κελλέ (Osm. Krm.), aus dem Pers.]
- 1) черепъ, голова — der Schädel, Kopf; шăкăр källäci голова сахару — ein Hut Zucker; lakana källäci кочанъ капусты — ein Kohlkopf; källä-пуш бѣлая шапочка, носимая подъ тюбетейкой — ein warmes Mützchen, das unter dem Käpsel getragen wird.
- 2) (R.) вершина — der Gipfel.
- ²källä [كَلَّة (Chiva V.)] = källi
- ступка — der Mörser; källä сабы шесть ступки — die Mörserkeule.
- ³källä (v) [كَلَمَك (Osm.), von käl+lä]
- быть паршивымъ, пѣшивымъ вследствие болѣзни кожи — grindig sein, kahlköpfig sein (in Folge des Grindes); ұзұм källämäci болѣзнь винограда — eine Traubenkrankheit.
- källäčäri [كَلْمَجْرِي (Osm. R.)]
- растение — eine Pflanze (aegilops ovata).
- källi [كَلْو, κελλί (Osm.), von käl+lŷ]
- паршивый — grindig; källi кызмакъ быть возбужденнымъ; быть голымъ, безгъснымъ — erregt sein; entblösst, entwaldet sein.
- källik [كَلَلِك, κελλικ (Osm.), von käl+lik] = käl.
- ¹keltä [Kir. Kkir.]
- 1) короткий — kurz.
- 2) (Kkir.) короткое ружье — ein kurzes Gewehr.
- ²kältä [Kas., كَلْتَا (Dsch. V.)]
- 1) (Dsch.) короткий — kurz; kältä боилу кіші человекъ маленькаго роста — ein kleiner Mensch.
- 2) (Kas.) kältä цылан ящерица — die Eidechse.
- ¹kältäi [Alt. Tel. Leb.]
- 1) половина, одна изъ пары — die Hälfte, einer von einem Paare; kältäi кол одна рука — die eine Hand; kältäi пуг одна нога — der eine Fuss.

- 2) (Leb.) убогий, калѣка — der Krüppel.
- keltäi (v) [Kkir.]
- укоротить, уменьшить — verkürzen, verringern.
- kältäk [كَلْتَاك (Dsch. V.)]
- короткая палка — ein kurzer Stock, Prügel.
- kältäčäi [Alt.] = kältäi.
- ¹kältip (v) [Kom. Kar. T., von käl+tip]
- принести — bringen; куямъ тирікликни кältipdi (Kom.) солнце оживило все — die Sonne hat Leben gebracht (C. C. 207,8).
- ²keltip (v) [Kir.] = kältip.
- kältipä (v) [Tob., vergl. калтыра, калтра]
- слегка дрожать, трестись, журчать — erbeben, zittern, murmeln.
- kältipäk [Tob., von kältipä+к]
- дрожащий — erbebend, zitternd.
- kältipil (v) [Kar. T.]
- быть принесеннымъ — gebracht werden.
- kältipiš (v) [Kom., von kältip+ш]
- вместѣ принести — zusammen bringen.
- kältip (v) [Tar., كَيْلْتورمَك (U.T.)] = kältip
- принести, нести — bringen, herbeibringen, kommen lassen, tragen; مثل كَيْلْتورمَك (Dsch.) привести примѣръ — ein Beispiel anführen.
- kältipŷn (v) [Dsch., von kältipŷn+н]
- быть принесеннымъ — gebracht werden; بېر اوج نوبراق كَيْلْتورمَك (Rbg. 11,11) принеси горсть земли! — bringe eine Hand voll Erde!
- keldämä [Kir. Budg.]
- keldämä шукур самая сильная степень парши на головѣ — die höchste Stufe des Grindes.
- ¹kaldip (v) [Alt. Tel. Leb. Küär.] = keltip.
- ²keldip (v) [Sag. Koib. Ktsch.] = keltip.
- kaldip [كَلْدِيپ (Uig.)] = keltip
- кадажыңны алдым маңа kaldipŷn! приведи ко мнѣ своего товарища! — führe deinen Genossen her zu mir! (K. B. 141,26).
- kälčä [كَلچَا (Dsch. V.)]
- иранскіе кочевые аборигены Коканда —

als Nomaden lebenden Ureinwohner von Korkand iranischer Abstammung.

кәлчәк [Tob.]
чехола (рыба) — ein Fisch.

кәлсик [Leb.]
какая-то птичка — ein kleiner Vogel.

кәлпә [Kas. get.] = халфа
учитель — der Lehrer.

кәлпәдән [کلبند (Osm.)]
кузнечные щипцы — die Schmiedezange.

кәлбә [Scher.]
lagomys alpinus.

кәлбәт [Kir., = pers. کالبد]
наружность — das Aeussere; бет кәлбәтi ләцә — das Antlitz; бәи кәлбәтi стань, осанка — die Gestalt, Haltung.

кәлбәтан [کالتان (Osm.)] = кәлпәдән.
кәлбәтәин [کالتان (Osm.)] = кәлпәдән.
кәлбәттi [Kir., von kәлбәт+li]
хорошей наружности, красивый — schön, ansehnlich.

кәлмәк [کالمک (Kar. L. T.)] = көлмәк
рубашка — das Hemd (D. 3,21).

¹кәт [کەت (Uig.)]
1) настоящий, прекрасный, способный, верный — tüchtig, trefflich, fest, gewichtig, zuverlässig; сәвүк савчы ытты баһырзак іди — пудунда талүзы кижидә кәди милостивый Богъ послалъ любимаго пророка, прекраснѣйшаго среди народа, лучшаго между людьми — den geliebten Propheten hat der erbarmungsvolle Herr geschickt, den trefflichsten beim Volke, den besten unter den Menschen (K. B. 12,9); нәцә кәт кижі полза өскә жаһын! сколько-бы прекрасныхъ людей тебѣ ни были близки! — wie viele treffliche Menschen dir auch nahe stehen! (K. B. 28,22); убушлукка ардук жаражур кәт өс умному еще больше нравится прекрасная личность — dem Klugen gefällt noch besser eine treffliche Persönlichkeit (K. B. 66,21); jyluk полза пот, сын

кижидә кәди! пусть онъ самъ будетъ приятель (?) и между чужими вліятельны! — möge er von angenehmem (?) Aeussere sein und unter den Fremden einflussreich! (K. B. 97,3); әди кәт паһуп сән ажу пәр маңа! очень точно разсмотрѣвъ, скажи мнѣ теперь! — sehr genau hinschauend, sage du mir es jetzt! (K. B. 73,15); әдіклік кәрәк кәт камытса чәрік! необходимъ дѣльный (человѣкъ или ловкость), пусть онъ крѣпко держитъ войско! — ein thätiger (Mensch oder Geschicklichkeit) ist nöthig, er möge das Heer fest zusammen halten! (K. B. 87,9); кылык кәт сынаһу кылыңы жаңы! надо хорошо испытать нравъ, дѣтельность и обычай его! — man muss sein Naturell, sein Thun und seine Sitten gut erproben! (K. B. 117,15); адың әткү полжа өзүң полжа кәт! (тогда) твое имя будетъ хорошимъ и ты самъ будешь славленнымъ! — (dann) wird dein Name gut sein und du selbst wirst trefflich sein! (K. B. 156,7).

2) очень — sehr; пілік ол саңа кәт паһырзак кадаш! знание для тебя очень милостивый (т. е. смягчающій твой нравъ) товарищъ! — das Wissen ist dir ein sehr barmherziger Freund! (K. B. 21,5); пілік кәрәк кәт пүдүрзә іжік! необходимо для тебя (имѣть) очень знающаго, который исполнялъ — бы дѣла! — du brauchst einen sehr Kenntnissreichen, der die Geschäfte ausführt! (K. B. 21,15); әди кәт кадык пу һарыплык пажы очень тверда голова (человѣка) на чужбинѣ — sehr hart ist das Haupt des Menschen in der Fremde (K. B. 27,11); табукка сүңүнді көр Аитолды кәт очень наслаждался Аи-толды службою — sehr ergötzte sich Ai-toldy am Dienste (K. B. 31,35); сәвүнчүм тилә кәт күдәскіл өзүң! ты заботься о моемъ веселіи и очень остерегайся (т. е. будь со мною остороженъ)! — du bemühe dich um meine Fröh-

lichkeit und hüte dich sehr! (K. B. 34,82);
 пу ѣткѣ карымас ѣмѣ обрѣмас — ѣжы
 кѣт узун ол ады ардамас. этотъ добрый не
 старѣется и не портится, онъ очень долго жи-
 веть, имя его не погибаетъ — dieser Gute
 altert nicht, verdirbt nicht, sein Leben ist sehr
 lang, sein Name geht nicht unter (K. B. 64,28);
 ѣшитмак кѣт ол сѣлѣмактин ѣрѣ (عز))
 слушать гораздо важнѣе, чѣмъ говорить — das
 Hören steht sehr viel höher, als das Reden
 (K. B. 73,28); игиңи калы кѣт кѣрѣк чын
 пѣдѣн! восторыхъ онъ долженъ быть очень
 правдивымъ и совершеннымъ! — zweitens
 muss er sehr wahrhaft und vollkommen sein!
 (K. B. 151,9).

²кѣт [کت (Dsch.)]

1) царскій тронъ, особенно у царей индѣй-
 скыхъ — ein Fürstenthron, besonders der indi-
 schen Fürsten.

2) погребальныя носилки — die Todtenbahre;
 بیرخانوں اولسه انی بیر کتفه سالیب نورت
 طرفیدین نورت کیشی کونارورلار
 когда ум-
 реть женщина, ее кладутъ на носилки, и по-
 лымають четыре человѣка за четыре конца —
 wenn eine Frau stirbt, so legt man sie auf eine
 Todtenbahre, und vier Menschen heben sie an
 den vier Seiten auf (Bb. 165,2).

3) (Z. pers.) домъ — das Haus.

³кѣт [کت (Dsch.)]

задъ, позади — der hintere Theil, hinten; ان
 كتي за нимъ — hinter ihm (Calc. Wrtb. عقب
 آن و پس آن).

⁴кѣт [Tel.]

стража — die Wache, Lauer.

⁵кет [کت (Osm. R.)]

крахмалъ — das Kraftmehl.

⁶кѣт (v) [Soj., ك (Uig.)] = кѣд, кѣи, кѣ
 одѣваться, закутаться — sich ankleiden, an-
 ziehen, sich verhüllen; ѣжыз ѣр ѣпар
 толды кѣбѣр кѣдип (Uig.) черная земля на-
 пополнилась мускусомъ и окуталась камфорю

Lamm

(т. е. заблагоухала) — die schwarze Erde füllte
 sich mit Moschus(gerüchen) und hüllte sich in
 Kampf (K. B. 13,18); ѣдінди колы кѣжы
 кѣк ал кѣдип (Uig.) холмы и долины одѣ-
 лись въ зеленые и красные цвѣта — die Hügel
 und Niederungen richteten sich zu, sich grün
 und roth kleidend (K. B. 14,8); пу тул тоны
 сѣчлѣп ѣрѣ кѣтгим ас (Uig.) до тѣхъ поръ,
 какъ я сняла платье вдовы, я мало одѣвалась
 въ свѣтлые цвѣта — bis ich das Wittwenkleid
 ablegte, habe ich mich wenig in helle Farben
 gekleidet (K. B. 14,18); нѣцѣ баш пѣдѣзѣ
 пѣдѣк пѣрк кѣдѣр (Uig.) чѣмъ выше поды-
 мается голова, тѣмъ болѣе высокую шапку она
 одѣваетъ — je höher sich das Haupt erhebt, eine
 desto höhere Mütze setzt er auf (K. B. 25,16);
 тоны(н) кѣтти Аи-толды турды ѣрѣ (Uig.)
 платье свое одѣлъ Аи-толды и всталъ — Ai-
 toldy zog sich ein Kleid an und stand auf (K.
 B. 28,24); ѣгин кѣтсѣ пир тон иги жыл
 калыр (Uig.) когда онъ надѣваетъ (новое) платье
 на плечи, то его хватаетъ на два года —
 wenn er ein (neues) Kleid über die Schultern
 legt, so reicht es für zwei Jahre (K. B.
 135,12).

⁷кѣт (v) [Tag. Kom., ك (Uig.), كت (AT.),
 كتيك (Dsch. OT.), كتيتي (Kar. L. T.),
 = kit

1) итти, итти прочь, уходить — gehen, fort-
 gehen (Gegensatz von käl); кѣтгим (AT.) я
 ушелъ — ich bin fortgegangen (U. Tsch. II. 2,1);
 нѣцѣ мѣн сынадым ѣзіс кылвуңы — кѣдѣ
 парды кѣндѣ ѣзѣлди кѣңи (Uig.) сколько я
 ни испыталъ (т. е. ни видѣлъ) злодѣевъ, они
 съ каждымъ днемъ уходили, итъ сѣла умень-
 шалась — wie viele Bösewichter ich auch ge-
 sehen habe (erprobt habe), mit jedem Tage
 schwanden sie dahin (gingen fort), ihre Kraft
 nahm ab (K. B. 18,28); узушлук кѣжилѣр
 карыза мунар — узуш кѣтти тѣп хам
 калам-да тынар (Uig.) когда умный впо-

сладствѣн состарится, то умъ его исчезаетъ и перо его утихаетъ (т. е. онъ перестаетъ писать) — wenn der Kluge in der Folge alt wird, so schwindet sein Verstand und auch die Feder ruht (K. B. 20,14); пар äргән кәдәр һәңгә курмак кәрәк (Uig.) для него надо отдать все преходящее имущество — für ihn muss man alle vorhandene vergängliche Habe einsetzen (K. B. 83,6); ميندين براق كيتكىل نىدى (Rbg. 77,14) или далеко прочь отъ меня! сказалъ онъ — gehe weit von mir fort, sagte er; اوزىدين كيتكىل (Dsch. V.) погибнуть — zu Grunde gehen; кәтүвцү жаманда (Kar. T.) избѣгая зла — das Böse vermeidend (H. 1,1).

2) употребляется какъ вспомогательный глаголъ кәл, но выражаетъ движение въ направлении отъ говорящаго — es wird auch als Hülfzeitwort wie käl angewendet, bezeichnet aber die Richtung der Handlung von dem Sprechenden fort; ölyп кәтти (Tar.) онъ умеръ — er verstarb; чикп кәт! выйди! (если говорящій въ домѣ) — gehe hinaus! (wenn der Sprechende im Hause ist).

кет (v) [Kir.] = 'кәт

1) итти, итти прочь — gehen, fortgehen; кәдәрсин? куда ты хочешь уйти? — wo willst du hingehen? кәткән цол дорога, по которой онъ пошелъ — der Weg, auf dem er gegangen ist; кәтәинмә кәтпәинмә? деді онъ говорилъ: итти мнѣ или нѣтъ? — er sprach: soll ich gehen oder nicht? аҗаң качан кәткән? когда ушелъ твой братъ? — wann ist dein Bruder gegangen?

2) какъ вспомогательный глаголъ — als Hülfzeitwort: барып кәтти онъ уѣхалъ (отъ насъ говорящихъ) — er ist davongeritten (von uns den Sprechenden); т'сүп кәтти онъ упалъ — er ist gefallen.

кетаул [کتاول (to Z.)]

комендантъ крѣпости — der Festungskommandant.

кетаул [کتاول (Osm. R.)]

накрахмаленное и выложенное бумажное или льняное платье — ein gestärktes oder geglättetes Kleid aus Baumwolle oder Leinwand.

¹кетә [Kkir.]

красивая одежда молодыхъ женщинъ — die schöne Kleidung junger Frauen.

²кәтә [کتە (Osm.)]

пирожное изъ слоенаго тѣста изъ рисовой муки — Gebäck aus Blätterteig von Reismehl.

³кәтә (кетә?) [کتە، کانا، کانه (Dsch.)] = кәттә

بيوك، بزرگ، كبير، اولو، نسا و امرده (S. S.)
نعشق ابدرك پل و پاره صرف ايدانه دخی
کانه دبرلر، عاشق

кәтәичә [Kas. get., aus dem Russ.]

кататься (прогуливаться) — spazieren fahren; кәтәичә цөрөибіз мы покатаемся — wir fahren spazieren.

кәт-кудаишылык [Kir., vergl. das pers. کتخدا]

бракъ между лицами первой молодости (по вѣрованію киргизовъ супруги, соединившіеся въ молодости, не будутъ разлучены и послѣ смерти) — die Ehe zwischen Leuten, die in der ersten Jugend stehen (nach dem Glauben der Kirgisen werden solche Gatten auch nach dem Tode nicht von einander getrennt).

кәт-худа [Dsch. V., = pers. کتخدا]

хозяинъ дома, супругъ — der Hausberg, Gemahl.

кәт-салар [کت سالار (Uig.), = pers. کت سالار]

управляющій домою — der Hausmeister; аш пашчысы кәт-салар һәгү тәк кәрәгин әжур (эта глава) говорить, какіиъ долженъ быть завѣдующій кухней и управляющій — (dieses Kapitel) besagt, wie der Küchen- und

Hausmeister beschaffen sein muss (K. B. 9,12).

кят-бану [کتبانو (Dsch. V.), = pers. کد بانو] домохозяйка, супруга — die Hausfrau, Gemahlin.

кятэк [کتک (Dsch.)]

птичий дворъ — der Hühnerhof.

кятян [Kgm. Kom., کتان, کتان (Osm. Bosn.), = arab. کتان]

ленъ — der Flachs; кятян бязи холстъ — die Leinwand; кятян токуму льняное сѣмя — der Leinsamen; кятян рѣцги бѣлокурый — hellblond; кятян илригити нитки — der Zwirn; кятян халвасы какава-то конфета — eine Confiture; жабани кятян (Osm.) конопля — der Hanf; кятян кушу коноплянка — der Hänfling; кятян тармак расчесать ленъ — den Flachs kämмен; кятян дѣжѣмѣжипѣ жумшамаз (Osm.) ленъ не станетъ мягкимъ, пока его не расколотать (посл.) — der Flachs wird nicht weich, ehe man ihn geklopft hat (Sprg.); кятян кѣлмѣк (Kgm.) холщовая рубашка — ein leinenes Hemd.

кятянли [کتانلو (Osm.), von кятян+ли] холщовый — linnen, leinen.

кятянци [کتانجی (Osm.), von кятян+чи] сѣющий ленъ, торговецъ льномъ — der Flachsbauer, Flachshändler.

кятянцик [کتانجک (Osm.), von кятян+цик] водоросль — das Wassermoos, sehr feine Alge.

¹кятяр [Tob., vielleicht = قطار, urspr. eine Reihe von hinter einander gehenden Thieren]

толпа, рои — der Haufen, die Schaar, der Schwarm.

²кятяр [Kas. got.] = хатяр

опасность — die Gefahr; бу тѣштѣн бараржа бик кятяр теперь итти — большая опасность — jetzt zu gehen bringt grosse Gefahr.

³кятяр (v) [کتيارمک (Dsch. OT.), کتيارمک (Kar. L.), von кят+яр]

увести, удалить, уничтожить — fortbringen, fortschaffen, vernichten; жыра кятярди (Kar. L.) онъ далеко увелъ — er hat weit fortgeschafft (H. 11,14); кятяр ѣсимдѣн! удали это изъ моихъ мыслей! — bringe es mir aus dem Sinne! кятярди сѣзин аруу сѣчилѣрнин (Kar. L.) онъ отстранилъ рѣчи краснорѣчивъ — er hat die Worte der Schönredner gehemmt (H. 12,20).

⁴кятяр (v) [کتيارمک (Kar. T.)] = кятяр.

⁵кетяр (v) [Kir.] = кятяр.

кетярлѣш (v) [Tob., von кятяр+лѣ+ш]

итти толпами, кучами — haufenweise, schaarweise, in Abtheilungen gehen.

кетячин [Kkir.]

вышитый платокъ — ein gesticktes Tuch.

кети (v) [Kir.]

выпадать (о зубахъ) — ausfallen (von Zähnen).

кети́к [Kir.]

беззубый — zahnlos.

кети́р (v) [کتيارمک (Kar. L.)] = кѣтѣр

поднимать — aufheben (H. 21,12).

кяти́ш [کتيش (Dsch.)] = кѣдиш

уходъ — das Fortgehen.

кяти́б [Kgm.] = катип

писецъ — der Schreiber; о са'ата паша кятибѣ ѣмир идмиш тотчасъ паша приказалъ писцу — sogleich befahl der Pasche dem Schreiber (P. d. V. VII*, 22,2).

кятибѣт [کتيارمک (Osm.)]

эскадронъ, полкъ — die Schwadron, das Regiment.

кятѣн [کتون (Dsch.)]

кафтанъ изъ бумажной материи — ein Rock aus baumwollenem Zeuge (L. T. بنه بزدين دکلن فتنانه درلر).

кятѣр [کتيارمک (OT. Bosn.), von кал+тѣр]

принести — bringen.

кяткин [Tel., von кят+кин]

удаляющийся, уходящий, улетающий — fortgehend, sich entfernend, fortfliegend; кяткин аң куш

звѣри и птицы, которые на зиму удаляются (изъ страны) — Vögel und vierfüssige Thiere, die den Winter über das Land verlassen; аң кѣткѣн жѣр жѣсто, гдѣ обыкновенно звѣри проходятъ — eine Stelle, wo das Wild vorbeizugehen pflegt.

кѣткѣ [كچر, كچر (Uig.), von kät+кѣ] одѣваніе, одежда — das Sichankleiden, die Kleidung; муңаттурмабыл сѣн жѣгѣ кѣткѣгѣ! не давай ему заботиться о кушаньи и объ одеждѣ! — lass ihn keine Sorge haben um Speise und Kleidung! (K. B. 52,22); пуларда полур ну аңун арзузы — пудун кѣркі бтрѣм талу кѣткѣзі у нихъ есть эта мирская забота: красота народа и изысканная, прекрасная одежда — sie haben diese Weltsorgen: die Schönheit des Volkes und seine ausgewählte, treffliche Kleidung (K. B. 126,31).

кѣткѣлѣк [كچر كچر (Uig.), von kätкѣ +лѣк] имѣющій одежду, дающій одежду — der Kleider hat, Kleider spendet; жарын полбу ѣткѣ жѣгѣ кѣткѣлѣк! будь хорошимъ другомъ, давай имъ пищу и одежду! — sei du ihnen ein guter Freund, gieb ihnen Speise und Kleidung! (K. B. 18,12).

кѣткѣр (v) [کينکورمک (OT.)] = кѣткѣз.

кѣткѣз (v) [Tag., کينکورمک (OT.), von kät +кѣз]

отправить кого-либо — Jemanden fortschicken, fortgehen lassen.

кѣтхуда [كخدا (Dsch.)] = кѣт-хѣда.

кѣтхѣда [كچر كچر (Osm.)]

управляющій, интендантъ — der Verwalter, Agent, Intendant.

¹кѣттѣ [كته (Dsch. Bschk. Chiva, OT.)]

большой, великій, знатный, вліятельный — gross, vornehm, mächtig; كته كيشى ايكان онъ великій, знатный человекъ — er ist ein grosser, vornehmer Mann; кѣттѣ tilla большая

дипла (золотая монета) = 20 теньгамъ — ein grosser Tilla (eine Goldmünze) = 20 Tenge; кѣттѣ тѣрѣ титулъ старшаго сына бухарскаго эмира — der Titel des ältesten Sohnes des Emirs von Buchara.

²кѣттѣ (v) [Tel., von kät+лѣ]

подкарауливать, поджидать (дичь, вора) — erwarten, aufauern (Wild, einen Dieb).

кѣттѣлѣн (v) [كته لانك (Dsch.), von kätкѣ +лѣ+н]

важничать — sich gross thun.

кѣттѣлик [كته ليك (Dsch. V.), von kätкѣ +лик]

величина, величіе, знаменитость — die Grösse, Berühmtheit.

кѣтфѣ [Kas., = arab. قطيفة]

гвоздика — die Nelke.

кѣтмѣн [Tag., كته من (Dsch. V. OT.)]

1) мотыка, кайла — die Hacke, das Grabscheit, die Haue.

2) ключъ — der Schlüssel (Calc. Wrt. كچر).

3) какое-то оружіе — eine Waffe; كته من و بالتو (Bb. 82,8) кетмени и топоры — Ketmene und Schlachtbeile.

кѣтмѣнлѣ (v) [كته نلامك (Dsch. V. OT.), von kätмѣн+лѣ]

копать пашню — das Feld umgraben.

кѣд (v) [Kč (AT.)] = кѣт

одѣвать — ankleiden (vergl. кѣдимлѣ).

¹кѣдѣ [Tel., von kät+ѣ]

прочь — fort; мѣндѣн кѣдѣ пар! иди прочь отъ меня! — geh fort von mir! ол кѣжѣ кѣдѣ полван этотъ человекъ устранился — dieser Mensch hielt sich fern; кѣдѣ жанарѣ кѣрѣк! надо попятиться назадъ! — man muss zurücktreten! пу пычакты кѣдѣ сал! положи этотъ ножъ въ сторону! — lege dieses Messer bei Seite! кѣдѣ тѣдѣ онъ отказался отъ своихъ словъ — er nahm sein Wort zurück.

²кѣдѣ [Kgm.]

- назадъ — zurück; китти кәдә онъ пошелъ назадъ — er ging zurück (P. d. V. VII, 57).
- ²кәдә [Kir., vom arab. قاعد] обычай, порядокъ, церемонія (особенно свадебная) — die Ordnung, Sitte, der Gebrauch, die Ceremonie (besonders bei der Hochzeit).
- ⁴кәдә (v) [Tel., von кәт-+ә, vergl. кәттә] подкарауливать, высматривать (о ворахъ) — aufauern, erwarten, auf Ausschau gehen (von Dieben).
- ¹кәдәi [Kir., = pers. کدای] бѣдный, недостаточный — arm, dürftig; баймән кәдәi кәдәi пришли богатые и бѣдные — Reiche und Arme kamen; кәдәi кәйтп кәһнүн кәрбәр? какъ жить бѣдному? — wie kann der Arme sein Leben fristen? (P. d. V. III, 719,62).
- ²кәдәi [Bschk.] = кәдәi.
кәдәilән (v) [Kir., von кәдәi-+lä-+н] обѣднѣть, быть бѣднымъ — arm werden, verarmen, arm sein.
- кәдәilik [Kir., von кәдәi-+lik] бѣдность — die Armuth; кәдәiligim цок! я не бѣденъ! — ich bin nicht arm!
- кәдәiçilik [Bsch.] = кәдәilik.
- кәдәк [Alt. Tel.] кәдәк кол одна рука, одна передняя нога — ein Arm, ein Vorderfuss; кәдәк колын сәитиди онъ прострѣлилъ ему одну переднюю ногу — er zerschoss ihm den einen Vorderfuss (P. d. V. I, 30,882).
- кәдәңдә (v) [Kkir.] ходитъ мелкими шагами — trippeln.
- ¹кәдән [Tel. Alt. Leb. Schor.] = кәтән ләнъ, холстъ — der Flachs, die Leinwand; кәдән үи палатка — das Zelt.
- ²кәдән [Sag. Koib.] = кәдән.
кәдәнәинәк [Tel. W.] тотчасъ, въ тотъ-же разъ — sogleich, umgehend.
- кәдәнçиктә (v) [Sag.]

итти впередъ — vorwärts gehen.

- ¹кәдәр [Kas., = arab. قدر] количество, объемъ — die Quantität, der Umfang; бармак кәдәри величиной съ палець — von der Grösse eines Fingers; ни кәдәри? какъ великъ? — wie gross? ни кәдәри булсада какой-бы величины ни было — wie gross er auch sei; бу кәдәр столько — so viel.
- ²кәдәр [Alt.] съ норовомъ (о лошади) — stätisch (von Pferden).
- ²кәдәр [Putschur (Osm.), = arab. كدر] печаль, забота, вредъ — der Kummer, die Sorge, der Nachtheil; кәдәр йтмәк (чәкмәк) горевать, печалиться — sich betrüben, Kummer haben; кәдәр гәтирмәк (вәрмәк) опечалить, вредить — betrüben, schädigen, Schaden zufügen; ырыс кәдәри цоған сәwlәмәгә безчестить кого-кибо — gegen Jemandes Ehre sprechen (P. d. V. VII*, 75,4).
- ⁴кәдәр [Sag. Koib.] въ сторону — seitwärts.
- ⁵кәдәр (v) [Uig.] = кәтәр удалить, увести — fortschaffen, entfernen; пудундын кәдәрдә камук кәч пазынч (ويپختير) — бзидин кәдәрдә жараксыз кылынч отъ народа онъ удалилъ всякое насмѣие и притѣсненіе, отъ себя онъ удалилъ недостойный образъ дѣйствию — vom Volke entfernte er alle Gewaltthat und Unterdrückung, von sich selbst entfernte er das ungehörige Thun (K. B. 68,18); јана кәрзә ич таш жараксызларык — ају пәрзә, тьтса, кәдәрзә арык! а если онъ видитъ людей, негодныхъ внутри и снаружи (т. е. ни тѣломъ, ни душою), пусть онъ ихъ увѣщеваетъ, останавливаетъ (или) советемъ устраняетъ! — wenn er aber Leute sieht, die innen und aussen untauglich sind, so möge er sie ermahnen, im Zaume halten und ganz entfernen! (K. B.).
- ¹кәдәрә [Alt. Tel.]

прочь, въ сторону — fort, bei Seite; мынді пагаі нәмәләр мәннәң кәдәрә чыңыбар! такія гадкія вещи удалите отъ меня прочь! — bringet so hässliche Dinge fort von mir! (P. d. V. I, 10,11); кәдәрә парған чыккан (Schor.) ушедшій въ сторону — der bei Seite Gegangene; кәдәрә алып пар! (Schor.) унеси прочь! — bringe es fort! кәдәрә јанында вдали — entfernt, in der Ferne.

²кәдәрә [Kir.] = кәдәрә.

кәдәрі [Alt. Tel. Leb. Schor.] = кәдәрә.

¹кәдәргі [קדרגי (Kar. L.), von кәдәр-+гi] въ сторону — bei Seite; кәдәргі кәттиләр они отпали — sie fielen ab (H. 34,27).

²кәдәрҗі [Alt. Tel.]

1) находящійся въ сторонѣ -- bei Seite befindlich.

2) одно изъ названій Божества — ein Epitheton der Gottheit.

кәдәрлә (v) [Alt. Tel. Leb. Schor., von кәдәрә +lä]

итти въ сторону, удалиться — auf die Seite gehen, sich entfernen.

¹кәдәрлән (v) [Alt. Tel., von кәдәрлә-+н] = кәдәрлә.

²кәдәрлән (v) [كدرلنك, کدرلنك (Osm.), von ²кәдәр-+лән]

быть печальнымъ, заботиться, мучиться — sich betrüben, Kummer haben, besorgt sein; бунун ічүн чок кәдәрләпип бір гүн хаста олмуш такъ какъ онъ объ этомъ очень печалился, то наконецъ захворалъ — da er sich sehr darüber grämte, erkrankte er eines Tages (N. 29).

кәдәрләндір (v) [كدرلندرمك (Osm.), von кәдәрлә-+н]

опечалить — betrüben.

кәдәрләт (v) [Alt. Tel., von кәдәрлә-+т]

удалить, отвести въ сторону — entfernen, bei Seite bringen.

кәдәрлі [كدرلو, کدرلو (Osm.), von ²кәдәр-+лі]

озабоченный, печальный — besorgt, bekümmert.

кәдәртін [Alt. Tel., von кәдәрә-+тін]

со стороны — von der Seite; кәдәртін кәлҗән кижі пришедшій со стороны, иностранецъ, странникъ — ein von der Seite Gekommener; der Fremdling, Reisende; кәдәртін кәлҗән-нәмдә јүктандыбар когда я къ вамъ пришелъ изъ чужой страны, вы приняли меня — als ich aus der Fremde kam, habt ihr mich aufgenommen.

кәдәрсіз [كدرسز (Osm. R.)]

безпечальный, не испытавшій потери — unbesorgt etc.

кәдәлің [كدرلج (Osm. Z.)]

колчанъ — der Köcher.

¹кәдәм [קדר (Kar. L.), aus dem Hebr.]

востокъ — der Osten; әлиндән кәдәмнин отъ народа востока — aus dem Volke des Ostens (H. 1,9).

²кәдәм [Tag., = arab. قدم]

шагъ (какъ мѣра) — der Fuss (als Maass).

³кәдәм [Tel.]

щеголь — der Stutzer.

кәдәмлә (v) [Tag., von кәдәм-+лә]

мѣрять шагами — mit den Füßen messen.

¹кәді [كدر (Uig.)] = кәт

влиятельный, сильный — einflussreich, mächtig; азырлыкъ полажын тәзә пәлҗылыкъ (كدرلجك) — парынҗа кәді пол кәдүрдүң үлүк! если ты хочешь быть въ почетѣ, о будь властнымъ надъ всеми, тогда возвысится твое счастье! — wenn du geehrt sein willst, so gewinne Macht über Alle, dann hebst du dein Glück empor! (K. B. 123,7):

²кәді [Kgm., كدى, کدى, кевт! (Osm.)]

кошка — die Katze; кәді күркү общее название шубъ изъ различныхъ меховъ (куница,

хорекъ и т. п.) — die Benennung einiger Pelzsorten (Marder, Wiesel etc.); по R. фигурально «лѣнивѣць» — nach R. figürlich «Faulpelz»; жабан кәдісі дикая кошка, человекъ злаго характера — eine wilde Katze, ein Mensch von böswilligem Charakter; тәкір кәді полосатая кошка — eine getigerte Katze; боз кәді сѣрая кошка — eine graue Katze; міск кәді цвѣта — die Zibetkatze; кәді балығы какаа-то рыба — eine Fischart; кәді оту валеріанъ — der Baldrian; кәді кынағы родъ иммортеля — eine Art Immortelle; кәді атә жітішмәсә бұғын оруч дәр — дәміш говорятъ: если кошка не можетъ достать мяса, она говоритъ: сегодня постъ! (посл.) — man sagt, wenn die Katze kein Fleisch erlangen kann, dann spricht sie: heute sind Fasten! (Spr.).

¹кәдік [Kgm.]

посуда, обстановка — das Geräthe, Ameublement; Азил-паша kahwāji кәдігілән Ашык-Карібің ұздіріңә кәсіп бракъмыш Азил-паша оставилъ сверхъ того Ашык-Карыбу кофейню со всею обстановкою — Azil-Pascha überliess noch ausserdem dem Aschuk-Karib das Kaffeehaus mit allen Geräthen.

²кәдік [Bar.] = кетік

беззубый — zahnlos, mit Zahnlücken, ein Mensch, dem einzelne Zähne ausgefallen sind.

³кәдік [Kir.]

подозрѣніе, боязнь, опасеніе — der Verdacht, die Furcht, Befürchtung; кәдік іләдім ол кісігә я на этого человека имѣлъ подозрѣніе — ich hatte auf jenen Menschen Verdacht.

кәдің [كەدین (Uig.), كیدین (Dsch.)] = кәзің, кін

сзади, послѣ — hinter, später, nach; камук ашнуда сән, сән оңдін кәдің! (Uig.) ты (Богъ) раньше всѣхъ, ты спереди и сзади (т. е. начало и конецъ)! — vor Allen bist du, du bist der Anfang und das Ende (vorn und hin-

ten)! (K. B. 10,27); кәдің оңдін әрмәс нә солдың оңдың (كەدین) (Uig.) у него (Богъ) нѣтъ ни «сзади», ни «спереди», ни «нагъво», ни «направо» — bei ihm giebt es kein Hinten, kein Vorn, kein Nachlinks, kein Nachrechts (K. B. 11,8); пажы әрді оңдін камук пашчыға — кәдің полды тамға тбзү савчыға (Uig.) спереди онъ былъ глава всѣхъ предводителей, сзади онъ былъ печатью для всѣхъ пророковъ — voran stand er als Haupt für alle Führer, hinten folgte er als Siegel allen Propheten (K. B. 12,15); кәдің кәді чәргә бәзүм сәсләгү (Uig.) послѣ этого дошла очередь (до меня), говорить о себѣ — dann kam die Reihe (an mich), von mir selbst zu sprechen (K. B. 18,8); нәгүдәк полур сән мәшһәдін кәдің? (Uig.) какъ ты будешь жить послѣ меня? — wie wirst du nach mir (d. h. wenn ich gestorben bin) leben? (K. B. 51,8); آدمی برانمیش دین کیدین فضلی کرم برله ابربرانی خاتون برانادی (Dsch.) послѣ того, какъ онъ сотворилъ (меня) человеккомъ, онъ по избытку милости сотворилъ меня мужчиною, но не сотворилъ женщиною — nachdem er mich als Menschen geschaffen hatte, schuf er mich dank seiner Gnade als Mann, als Weib schuf er mich nicht (Rbg. 2,8); مونجه کرامت لاردين کیدین قونغ جانلینگ لاردين کورکلوک برانی (Dsch.) кроме столькихъ прекрасныхъ качествъ онъ сотворилъ его красивѣе другихъ одушевленныхъ (тварей) — ausser diesen trefflichen Eigenschaften erschuf er ihn schöner, als alle übrigen beseelten (Geschöpfe) (Rbg. 2,10); اندين کیدین ابندی عز و جل کوککا چيقاردی (Dsch.) послѣ этого Богъ (хвалный и превозносимый!) поднялъ его на небо — darauf erhob ihn der Herr (er sei gelobt und gepriesen!) zum Himmel (Rbg. 8,20).

¹кәдір [Kir. Kas., = arab. قدر]

1) (Kir.) могущество, великолѣпіе — Macht, Trefflichkeit; кәдір тун посләднә передъ окончаніемъ поста — die letzten

vor Beendigung der Fasten (ليلة القدر); кәдір түн көзөтөдү онъ проводитъ послѣднія ночи Рамазана въ молитвахъ при освѣщеніи — er bringt die letzten Nächte des Ramasan mit Beleuchtung bei Gebeten zu.

2) (Kas.) почетъ, хорошее обхожденіе — die Ehre, Ehrenbezeugung, die gute Behandlung, Freundlichkeit; мән аны бік кұп кәдір әт-тім я ему оказалъ много почета (любезности) — ich habe ihm viel Ehre (Freundlichkeit) erwiesen; бу кіші кәдірні білмі зтотъ человекъ не понимаетъ вѣжливаго обхожденія — dieser Mensch versteht keine gute Behandlung.

*кәдір [Kir.]

любезно, милостиво (нар.) — freundlich, gütig (adv.); бір кісігә кәдір көрдүм я этого человекъ любилъ — ich hatte ihn gern.

кәдірлә (v) [Kas., von кәдір-+lä]

хорошо обходиться съ кѣмъ, оказать кому-либо почетъ — Jemanden gut behandeln, Jemandem Ehrfurcht bezeugen; мән аны бік кұп кәдір-ләдīm я ему оказалъ много почету — ich habe ihn sehr ausgezeichnet, ihn sehr freundlich behandelt.

кәдірләп (v) [Kas., von кәдір-+lä-+п]

быть милостивымъ, любезнымъ — freundlich, gütig sein.

кәдірлі [Kas., von кәдір-+li]

заслуживающій почета, любезности — wer Ehrfurcht, Freundlichkeit verdient, vortrefflich.

кәдірді [Kir.] = кәдірлі.

кәділ (v) [Bar.]

выпадать (о зубахъ) — ausfallen (von Zähnen).

кәдіш [کدیش (Dsch.), von кәт-+ш]

обхожденіе, уходъ — die Behandlung, der Umgang.

кәдім [كدم (Uig.), كخچ (AT. vergl.

кәдімліг) von кәт(кәд)-+м]

одежда — die Kleidung; жәдүрзә, иңүрзә, кәдүрзә кәдім (كدم)! (Uig.) пусть онъ кормитъ ихъ, поитъ и снабжаетъ одеждою! —

möge er sie nähren, tränken und ihnen Kleider geben! (K. B. 81,20); ägінгә кәдім-мә по-буска жәмі — кәрәк, аи кадаш, пу тіріклік әмі! (Uig.) для плечъ нужна одежда, для горла пища, о другъ! онъ средства для жизни — für die Schultern braucht man Kleidung, für die Kehle Speise, o Freund! diese sind Arznei für dieses Leben (K. B. 104,29); кымыс сүт-жа тоң (حصف) jak ja жобурт курут — жәдым жә кәдім һәм арас (?) дбәк (سجورب) тут! (Uig.) кумыс, молоко и топленое сало, творогъ и сыръ, постели, одежду, . . . (?) и веревки (?), бери (отъ нитъ)! — Kumiss, Milch, geschmolzenes Fett, Quark und Käse, Unterlagen, Kleidung . . . (?) und Stricke (?), nimm (von ihnen)! (K. B. 127,7); ағы чус кәдім тон кіжі көргүзі (Uig.) драгоценная одежда служить для украшенія человекъ — werthvolle Kleidung dient zur Verschönerung des Menschen (K. B. 135,11).

кәдімліг [كخچ (AT.)]

одѣтый, одѣданный — angekleidet, gesattelt; Jägінсіл-бәгінц кәдімліг торың ат бініп тәгдә онъ сѣлъ на одѣданныю гвѣдую лошадь Егінсіл-бәга и произвелъ нападеніе — er bestieg den gesattelten Braunen des Jägінсіл-Bөг und griff an (K 33,12).

кәдү [کدو (Dsch. V. pers.)]

тыква — der Kürbis.

*кәдүк [كخچ (Uig.), von кәт-+к]

скорый — schnell, flüchtig; узуш пірлә ишлә камук иш кәдүк! сь умомъ верши всь свои дѣла скоро! — vollführe mit Verstand alle deine Geschäfte schnell! (K. B. 17,1); пу Аи-толды сүрді камук иш кәдүк зтотъ Аи-толды скоро вершилъ всь свои дѣла — dieser Ai-Toldy führte alle seine Geschäfte schnell aus (K. B. 45,26); һағырзак сөзі тутса аслы кәдүк! если исполнишь его милостивыя слова, то выгоду скоро (увидишь)! — rüchtest du

dich nach seinen gütigen Worten, so (zeigt sich) der Vortheil schnell! (K. B. 151,4); ögün пулды парча камук иш кәдүк уюмъ ты находишь (разрѣшаешь) скоро всё вещи — mit Verstand findet man schnell alle Dinge (K. B. 182,26).

²кәдүк [كدوك (Dsch.)]

(S. S.) 'السبك ، السبك ، ديش لو كى اولان ،
بر طرفندن جزوى شكسته ، رخنه ، لب چاك

¹кәдүр (v) [رحمن (Uig.), von kät+ür]

нести, унести — bringen, fortbringen; säbäriñ äzän тут, јағызын кәдүр! храни его друзей, удаляй враговъ! — behüte seine Freunde, entferne seine Feinde! (K. B. 15,18); пужылык јавус, јäргä кәтрүр пилік ярость — зло, она валить на землю (дѣлаетъ безземельнымъ) знание — die Wuth ist unheilvoll, sie wirft das Wissen zu Boden (K. B. 21,23); одунлук полур пу, кәдүрүр тадык это грѣхъ, онъ уносить (всякое) наслаждение — dies ist eine Sünde, sie vernichtet (alle) Genüsse (K. B. 118,14).

²кәдүр [رحمن (Uig.), von kät+ür]

одѣвать — bekleiden; нә мәңзәк нә јаңзак кәдүрмәс подук ни лицо, ни наружность его не имѣеть (не одѣваетъ его въ) краски — weder sein Antlitz, noch sein Aeusseres zeigt (kleidet ihn in) Farbe (K. B. 11,7); аңунчыға әрдәм кәрәк миң тўман — анын тутса әл күн, кәдүрзә тўман властителю міра необходимы безчисленные добродѣтели, посредствомъ ихъ онъ управляетъ народомъ и одѣваетъ безчисленныхъ (подавннхъ) — der Weltenbeherrscher braucht unzählige Tugenden, durch sie regiert er das Volk und kleidet die Zehntausend (d. h. seine vielen Unterthanen) (K. B. 20,8); кәдүрді камукка јәдүрді пилік знание даетъ всёму одежду и пищу — (denn) Allen giebt das Wissen Speise und Kleidung (K. B. 20,28).

кәдхуда [كدخدا (Dsch.)] = кәт-худа.

¹кәч [Alt. Tel. Bosn., کچ (Uig.) کچ (Dsch.)]

1) поздній, долгій (о времени) — spät, lange (von der Zeit); кажу ішкә әвсә узар кәч калур (Uig.) въ какомъ дѣлѣ спѣшать, то тянется, и долго остается (неконченнымъ) — bei welcher Sache man eilt, sie zieht sich hin, bleibt lange (unvollendet) (K. B. 30,6); узун кәч јажазу, ажазу Älik! (Uig.) да живеть Әликъ долго и наслаждается! — möge Elik lange leben und geniessen! (K. B. 62,11); özi кәч тирилзү јазылзу ады! (Uig.) пусть онъ живеть долго и пусть его слава распространяется! — möge er lange leben und möge sein Name sich entfalten! (K. B. 63,6); кәч кәлдәм (Alt.) я поздно пришелъ — ich bin spät gekommen; күн кәч полды (Tel.) стало поздно — es ist spät geworden (spät am Tage).

2) вечеръ — der Abend; кәч (кәңә ?) јәтсә (сән) кәч јат јапа әрдә тур! (Uig.) когда приходитъ вечеръ, ложись поздно, но вставай рано! — kommt der Abend, so lege dich spät nieder, stehe aber früh auf! (K. B. 60,26); کچ قورون (Dsch.) въ вечернее время — zur Abendzeit; кәч кира пәрди (Tel.) вечеръ насталъ — es ist Abend geworden; кәч кира кәләрдә (Tel.) когда вечеръ наступаетъ — wenn der Abend anbricht; кәчті кидірип пол! (Tel.) дождайся вечера! — warte bis zum Abend!

²кәч (v) [Alt. Tel. Leb., کچ (AT.), کچ (Uig.), کچ (Dsch. OT. Tar.)]

1) переходить черезъ рѣку — über einen Fluss setzen; Јәнчү үгүзүн кәчә (AT.) перейдя черезъ рѣку Епчү — über den Jentschü-Fluss setzend (K 39,6); јәти бдүшкә субсыз кәч-тәм (AT.) семь сутокъ я шелъ безъ воды — sieben Tage lang bin ich ohne Wasser hinübergewandert (X II,9); кәмәбилә кәчип парды (Alt.) онъ переправился въ лодкѣ — er fuhr in einem Boote über den Fluss; сүды

кайдаң кӑчтің? (Tel.) гдѣ ты переправился черезъ рѣку — wo hast du den Fluss überschritten? сӱ кӑчкӑдӑба? кӑчӑп полбос! (Tel.) можно-ли переплыть черезъ рѣчку? нельзя переплыть! — kann man den Fluss durchreiten? nein, man kann nicht herüberkommen! Айкӑнды жӑдӑнӑп алып Алтын-кӑлдӑ кӑчӑп алды (Alt.) взявши за поводъ (коня) Ай-хана, онъ переправился черезъ Золотое Озеро — den Ai-Chan (beim Zügel) führend, ritt er durch den Goldsee (P. d. V. I, 50,697—698); Тастаркайдың кӑчӑп чыккан жӑрӑнӑң жӑтті жӑзаң кӑчӑп чыкты (Alt.) на томъ мѣстѣ, гдѣ переплылъ Тастаркай, переплыли и семь зайсановъ — an der Stelle, wo Tastarakai (über den See) geritten war, ritten auch die sieben Saisane herüber (P. d. V. I, 50,706—707); кӑчӑр жӑрӑн таппады (Tel.) онъ не нашелъ брода — er fand keine Furth; ببی مریمی کیریب کیچاردا ایتین نین کورالینک تیب (Rbg. 34,18) они сказали: когда Марія будетъ переходить (черезъ рѣку), посмотри тогда ея тѣло! — sie sprachen: wenn Maria (durch den Fluss) geht, so lasst uns ihren Körper ansehen!

2) мимо итти, пройти, случаться — vorbeigehen, sich ereignen; جاندين كېچك (Dsch.) быть готовымъ къ смерти — dem Tode entgegen gehen, zum Sterben bereit sein; دنيادين كېچك (Dsch.) умереть — sterben; نى كېچكايىز (Dsch.) что съ нами будетъ? — was soll aus uns werden? олар (سىيىن) ара сузал цуваб мунасара кӑдӑр тӑк сӑслӑмиш туруп (Uig.) они вопросами и отвѣтами какъ будто ведутъ разговоры между собою — diese führen nun in Fragen und Antworten gleichsam Gespräche miteinander (K. B. 4,9); суваллар цуваблар кӑчмижӑн ажура (Uig.) она (глава) говорить, какъ они проводятъ (время) въ вопросахъ и отвѣтахъ — es sagt, wie sie (die Zeit) mit Fragen und Antworten verbringen

(K. B. 10,5); жігітлік кӑдӑр, ол тіріклік уңар молодость проходитъ, жизнь улетаетъ — die Jugend geht vorüber, das Leben entfliehet (K. B. 18,11); кӑчкӑндӑр (Tel.) умершие — die Verstorbenen, Todten.

3) извинить — verzeihen.

¹кӑчӑ [كچه, كچه, كچك (Osm. Dsch.)] = кічӑ
1) кошма, войлокъ, коверъ изъ войлока — der Filz, die Filzdecke, der Filzteppich; тіфтік кӑчӑ лучший сортъ войлока — die beste Filzsorte; ат кӑчӑсі попона — die Pferddecke; кар кӑчӑсі войлочный плащъ (отъ снѣга) — ein Filzmantel gegen den Schnee; кӑчӑ кӑлаһ колпакъ изъ войлока у янычаръ, офицеръ-дезертиръ — die Filzmütze der Janitscharen, ein Officier, der desertirt ist; кӑчӑ кӑлаһ ӑтмӑк разжаловать — degradiren; кӑчӑ дувар узкіи проходъ, который ведетъ въ палатку — ein enger Durchgang, der in das Zelt führt; кӑчӑ баш (كچه باش) (Dsch.) такъ называютъ Узбеки Татаръ — so nennen die Usbeken die Tataren.

2) женскій головной уборъ изъ шерстяной матеріи — ein Kopfschmuck der Frauen aus Wollenzug.

²кӑчӑ [كچه (Dsch. V.)]
замкающійся, говорящій плохо по-турецки — stotternd, schlecht türkisch sprechend.

³кӑчӑ [Tar. Alt. Tel., كچه (OT.)]

1) (Tar. OT.) вечеръ — der Abend.

2) (Alt. Tel.) вчера — gestern.

⁴кӑчӑ [Kag. T.] = гӑдӑ

ночь — die Nacht (H. 17,20).

кӑчӑк [Kgm., كچك (Osm.)]

танцы на свадьбахъ — die Tänze bei Hochzeiten; кӑчӑк оинамак танцовать — tanzen.

кӑчӑҗӑ [Tel., von кӑчӑ+ki]

вчерашній — gestrig.

Кӑчӑн [Schor.] = Кӑчӑн

шорское племя — ein Geschlecht der Schorgen.

кәчәл [كچل (Osm. Dsch. V.)]

пгшвыи, по R. паршивый, съ нажной сышью — kahlkörpig, nach R. grindkörpig.

кәчәлән (v) [كچلنك (Osm. R.)]

1) дьлаться войлокомъ — zu Filz werden.

2) склочиться (о волосахъ) — kraus werden (von Haaren).

3) быть покрыту войлокомъ — mit Filz bedeckt werden.

кәчәләндир (v) [كچلندرمك (Osm. R.)] Causat. von kәчәлән.

кәчәләш (v) [كچلشك (Osm. R.)]

дьялаться постепенно войлочнымъ или склоченнымъ — allmählich zu Filz werden, kraus werden.

кәчәләштір (v) [كچلشدرمك (Osm. R.)]

Causat. von kәчәләш.

кәчәлі [كچللو (Osm.), von kәчә+li]

нѣщюшій кошму — einen Filz habend; сырты кәчәлі мизерный — elend, armselig; игі кәчәлі аскәр войско, поставленное въ два фланга — ein in zwei Flügeln aufgestelltes Heer.

кәчәлік [كچلليك (Kar. T.)]

ночлеги — das Nachtquartier.

кәчәқи [Kgm., von kәчә+қи]

фабрикантъ войлока — der Filzwalker.

кәчәбә [كچابا (Dsch. V.), = pers. كچابو]

родъ деревянныхъ висячихъ ящиковъ, которые употребляютъ путешественникъ какъ сѣдалище — die hölzernen Hängkörbe, die der Reisende als Sitz gebraucht.

кәчи [Kgm., كچي, كچي, хетçи (Osm. Dsch.)]

коза — die Ziege; аңкара кәчиси ангорская коза — die Angora-Ziege; кәчи боинузу (Osm.) сладкій рожокъ — das Johannisbrot; кәпәли кәчи (Osm.) дикая коза — die wilde Ziege; кәчи саған (Osm.) маленькая птица — ein kleiner Vogel; кәчи сакалы (Osm.) какое-то растение — eine Pflanze; кәчи мәмәси (Osm.) виноградъ съ крупными ягодами — grossbee-

rige Weintrauben; кыр кәчиси дикая коза, козуля — die wilde Ziege, das Reh; дағ кәчиси горная коза — die Bergziege; ужузу кәчи сүрүжү мурдарлыжор паршивая коза портить все стадо (посл.) — eine gäudige Ziege verdirbt die ganze Heerde (Spr.); коюн кытылығы вактында кәчия Абдуллахман паша дәрләр когда есть недостатокъ въ овцахъ, тогда называютъ козу Абдуллахман-паша (посл.) — wenn Mangel an Schafen eingetreten ist, so nennt man die Ziege Abdullachman-Pascha (Spr.).

¹кәчик [Tar., von kәч+к]

бродъ — die Furth.

²кәчик (v) [Tar. Tel., كچيك (Dsch. OT.),

كچيک (Kar. T.)]

1) опоздать — spät bleiben, sich verspäten.

2) (Tel.) завечереть — Abend werden.

кәчиктір (v) [كچيكتير (Kar. T.), von kәч+к+тір]

отложить — aufschieben; заманны кәчиктүрмә отложить — aufschieben (H. 33,16—37,4).

кәчиктүр [Tar.] = кәчиктір

задержать, заставить ждать — Jemanden aufhalten, warten lassen.

кәчиг [Schor., von kәч+г] = кәчик

переправа, бродъ — die Stelle, wo man über einen Fluss setzt, die Furth.

¹Кәчин [Schor.] = Кәчән.

инородческое племя (на рѣкѣ Мрась) — ein türkisches Geschlecht (am Flusse Mraas); Кәчиннар кәдим алтынға кирдәңләр Кечинцы прячутся подъ чепраками — die Ketschin verkriechen sich unter die Satteldecken.

²кәчин (v) [Kgm., كچين (Kar. T. L.), von kәч+н]

жить, проживать — leben, verleben; саруларыи біла кәчинне (Kar. T.) жить по твоимъ приказаніямъ — nach deinen Befehlen leben (H. 24,23).

кәчиниш [Kgm., von kәчин+ш]

жизнь, средства къ жизни — das Leben, der Lebensunterhalt; мында кӕчӕнӕнш жок! зӕтс больше жить нельзя! — hier ist kein Leben mehr!

кӕчӕндӕрӕвчӕ [כַּיִצְרִיבֵּי (Kar. L.)]
совѣтующій — der Rathgeber; да айтты кӕчӕндӕрӕвчӕлӕрӕнӕ и сказалъ своимъ совѣтникамъ — und sprach zu seinen Rӕthen (D. 3,24).

кӕчӕр (v) [Alt. Tel. Kgm., כַּיִצְרִיבֵּי (Kar. T. L.), von кӕч+ӕр] = кӕчӕр

заставить переправляться, переправить, провестн — überschreiten lassen, herüberbringen, über einen Fluss setzen, hindurch, vorbeibringen; акыр кӕчӕргӕ кӕрӕк жок, нӕ слӕрдӕ кӕчӕрӕлӕ! (Tel.) подождите, не надо вамъ переправляться, мы васъ переправимъ! — haltet, ihr braucht nicht überzusetzen, wir wollen euch hinüberbringen! најызы талаӕды кӕчӕрӕп салды (Tel.) другъ его переправилъ его черезъ море — der Freund brachte ihn über das Meer; кӕчӕрӕ (Tel.) черезъ — durch; сӕ кӕчӕрӕ (Tel.) черезъ воду — durch das Wasser; кӕчӕрӕ сӕкӕр! (Tel.) перескочи! — springe herüber! о адам пуганы алып, дӕрт ажазын пӕлап, ортада бӕр ажаз кӕчӕрӕп омузуна хожуп кӕттӕ (Kgm.) этотъ человекъ, взявъ быка, связалъ ему четыре ноги, просунулъ между ними палку и поднялъ его на плечо — jener Mann nahm den Ochsen, band ihm die vier Füße zusammen, steckte eine Stange hindurch und lud ihn sich auf den Rücken (P. d. V. VII, 25,2); кӕчӕргӕнӕ кӕбӕк катыннын подобно выкидышу женщины — wie die Fehlgeburt einer Frau (H. 3,15, 19,10).

кӕчӕрӕл (v) [Tel., von кӕчӕр+ӕл]

1) быть переправлену — übersetzt werden.
2) переселиться на тотъ свѣтъ, умереть — in jene Welt gehen, befördert werden, sterben.

кӕчӕрӕвчӕ [Tel., von кӕчӕр+ӕв+чӕ]

перевозчикъ — der Fӕhrmann.

¹кӕчӕт [Tel., كَيْت (Dsch. Bosn. Sart.), von кӕч+т] = кӕчӕк, кӕчӕт

1) бродъ — die Furth.

2) (Dsch.) переправа, переправление — die Ueberfahrt.

²кӕчӕш (v) [كَيْش (Dsch.), von кӕч+ш]

другъ другу извинять — sich gegenseitig verzeihen.

кӕчӕв [כַּיִצְרִיבֵּי (Kar. L.)] = кӕчӕт

1) бродъ, переправа — die Furth, Uebersetzung (E. 4,10).

2) то, что лежитъ на той сторонѣ рѣки — das jenseits des Flusses liegende Land; ӕӕннӕн кӕчӕви id.

кӕчӕѣ [Alt. Tel., von кӕч+ѣ] = кӕчӕт, кӕчӕк
бродъ; мѣсто, гдѣ переходятъ черезъ рѣку; переправа — die Furth; Uebergangsstelle eines Flusses; Fӕhre.

кӕчӕк (v) [كَيْك (Dsch.)] = кӕчӕк.

кӕчӕктӕр (v) [كَيْكُورَمَك (Dsch.), von кӕчӕк+тӕр] = кӕчӕктӕр.

кӕчӕр (v) [كَيْجُورَمَك (Dsch.)] = кӕчӕр

1) провестн—verbringen; لُوج مَبْنَك بِل عَمَر كَيْجُورَدِي (Rbg. 9,2) онъ прожилъ три тысячи лѣтъ — er lebte dreitausend Jahre.

2) извинить — verzeihen; اَدَمُ دِين كَيْجُورَدِي عَذْرَبِن قَبُول قَبْلَدِي (Rbg. 22,8) онъ извинилъ Адама и принялъ его извинение — er verzieh dem Adam und nahm seine Entschuldigung an.

кӕчӕлӕ [Tel. Alt., von кӕчӕ+ӕлӕ]

имѣющій бродъ; имѣющій мѣсто, гдѣ можно переправиться — mit einer Furth, mit einer Uebergangsstelle versehen.

¹кӕчкӕ [كَيْكِي (chin.-türk. V. OT.)]

коза — die Ziege.

²кӕчкӕ [Alt. Tel. Leb., von кӕч+кӕ]

вечернӕй — abendlich; кӕчкӕ аш ужннъ — das Abendbrod; кӕчкӕдӕ вечеромъ — am Abend; кӕчкӕдӕѣ вечернӕй — abendlich.

кӱчкӱ [عرس (Uig.), von кӱч+кӱ]
употребительный — gangbar, verbreitet; ädi
кӱчкӱ сӱс ну масалда кӱлӱр очень извест-
ное слово (встрѣчается) въ этомъ изреченіи—
ein sehr verbreitetes Wort ist in diesem
Spruche (K. B. 15,11).

кӱчкӱр (v) [كچکورمك (Dsch. V.), von кӱч+
кӱр] = кӱчӱр, кӱчӱр

заставить проходить — vorbeigehen lassen.

кӱчкӱл [كچكول (Osm. R.), = pers. كشكول]
родъ чашки, употребляемой пастухами и ни-
щенствующими дервишами — der Bettelkorb
oder die Schale der Derwische.

кӱчлӱ (v) [Bosn.]

опоздать — sich verspäten.

¹кӱцӱ [Kas.]

коза — die Ziege; кӱцӱ тӱкӱсӱ козель — der
Ziegenbock; кӱцӱ итӱ козлятина — das Zie-
genfleisch; кӱцӱ сакалы козалець (трава) —
der Ziegenbart (eine Pflanze); кӱлӱр кӱцӱсӱ
дикая коза, козуля — die wilde Ziege, das
Reh.

²кӱцӱ [عرس (Uig.)]

вечеръ, ночь — der Abend, die Nacht (Chin.-
Uig. Wrth. 13, a 夜 Nacht, 13, b 夕 Abend);
кӱцӱ јатты анда тӱнӱди сӱрӱп онъ вечеромъ
легъ и тамъ переночевалъ — er legte sich am
Abend nieder und übernachtete daseibst (K. B.
27,22); пидӱкчи кӱцӱ таңда äлдӱ кӱрӱк —
нӱцӱдӱ кӱрӱк полза анда кӱрӱк писецъ
необходимъ народу вечеромъ и утромъ, онъ
всегда тамъ необходимъ — der Schreiber ist
dem Volke Abends und Morgens nöthig, er ist
dort immer nöthig (K. B. 98,32); кӱцӱ јатса
таңда јана ач турур если онъ вечеромъ
ляжетъ (сытымъ), утромъ онъ опять голо-
денъ — legt er sich Abends (satt) hin, ist er am
Morgen doch wiederum hungrig (K. B. 103,5);
кӱцӱ саңну јатса аны кӱрзӱ тӱш если
онъ вечеромъ задумавшись ляжетъ и увидитъ
это (т. е. предметъ своихъ мыслей) во снѣ —

wenn er sich des Abends nachdenkend hinlegt
und dieses träumt (K. B. 171,31).

³кӱцӱ [Schor. Leb.] = кӱчӱ

вчера — gestern.

⁴кӱцӱ [Sag.] = кӱчӱ, кӱцӱ.

кӱцӱгӱ [Leb.]

коса мужинь — der Zopf der Männer.

¹кӱцӱгӱ [Leb.] = кӱчӱгӱ.

²кӱцӱгӱ [عرس (Uig.), von кӱцӱ+гӱ]

ночной — nächtlich; кӱцӱгӱ тӱжӱңгӱ јӱрӱгӱ
адын для ночного сна есть другое толкова-
ние — für den nächtlichen Traum giebt es eine
andere Deutung (K. B. 171,10).

кӱцӱлӱн (v) [Kas., von ¹кӱцӱ+лӱ+н]

упрямиться, упротствовать — bockig sein,
eigensinnig sein.

кӱцӱк [عرس (Uig.)] = кӱжӱк

переходъ, то, черезъ что нужно пройти,
бродъ,участъ, судьба — der Uebergang, die
Furth, der Zugang, Antheil, das Schicksal;
камук пай пӱдӱккӱ мӱнӱңдин кӱцӱк
всѣмъ богатымъ и великимъ отъ меня судь-
ба — allen Reichen und Hohen kommt von mir
ihr Antheil (K. B. 33,30); табукчы оңарза
пу јанлык кӱцӱк — пӱгӱнӱгӱ јануды оңар-
ды кӱцӱк если служитель успѣваетъ, то та-
кова его судьба: какъ награда за (служение)
беку, улучшается его (слуга) судьба — wenn
der Dienende gedeiht, so ist dies ein solches
Schicksal, als Lohn für (die) dem Bege (gelei-
steten Dienste) verbesserte sich sein Schick-
sal (K. B. 116,11); камук äткӱлӱккӱ му-
нӱңдын кӱцӱк ко всему добру отъ этого
проходъ (доступъ) — zu allem Guten kommt
von diesem der Zugang (Antheil) (K. B.
71,14); öлӱмдин капыккы кӱцӱк пулмады
чтобы убѣжать отъ смерти, никто не нашелъ
прохода (способа) — um dem Tode zu entflie-
hen, hat Niemand einen Uebergang gefunden
(K. B. 136,28); теңиз ол пу иҗи, аңар јок
кӱцӱк эта его болгъзы какъ море, черезъ нее

нѣтъ перехода — diese seine Krankheit ist wie ein Meer, über sie giebt es keinen Uebergang (K. B. 147,19).

кәңіг [Leb.] = кәчү
бродъ — die Furth.

¹кәңіг [Leb.]
дыхательное горло — die Luströhre.

²кәңіг [Sag.] = кәңіг.

³кәңіг [Schor.]
хрящъ — der Knorpel.

⁴кәңіг (v) [Leb. Schor.] = кәңіг, кәчүр.

кәңіт [Schor.] = кәңіт
бродъ, мостъ, перевозъ — die Furth, Brücke, Fähre.

кәңіш [رحبر] (Uig.), von кәч+ш
спасеніе — das Entkommen, die Rettung; тіріккә мунундын кәңіш jok кадаш — ägin пөткү тон һәм карын тотку аш для живого нѣтъ возможности обходиться безъ нихъ, о другъ: онъ долженъ покрыть плечи платьемъ и насытить желудокъ пищею — der Lebendige kann ohne diese nicht auskommen, o Freund, er muss die Schultern mit Kleidern bedecken und den Bauch mit Speise sättigen (K. B. 104,30); ölym актурур көр кәңіш jok адын смерть уносить (человѣка), другого спасенія нѣтъ — der Tod führt (den Menschen) fort, da giebt es kein anderes Entkommen (K. B. 173,17).

¹кәңім [كجيم] (Osm.), von кәч+м
родъ военной одежды, латы (надѣваемые на людей, слоновъ и лошадей) — eine Kriegskleidung, der Panzer (mit dem man Menschen, Elephanten und Pferde schützt); кәңім гәймәк одѣвать латы — einen Panzer anlegen.

²кәңім [Sag.] = кәңім
чепракъ, подстилка подъ сѣдломъ — die Schabracke, Sattelunterlage.

кәңімлі [كجيملو] (Osm.), von кәңім+ли
одѣтый въ латы — geranzert.

кәңүр [رحبر] (Uig.), von кәч+үр = кәңіг, кәчүр

1) провести — vorbeiführen, hindurchbringen; төрүткән, äritkән (رحبر), кәңүргән ідім! ты мой Богъ, который создалъ меня, далъ мнѣ вырости и провелъ меня (до конца жизни)! — du mein Gott, der mich erschaffen hat, hat gross werden lassen und mich (durch das Leben) geführt hat (K. B. 10,20): tälim һәк кәңүрді, кәзімәс сөзі много князей онъ провелъ (черезъ жизнь), но слова ихъ не отрѣзаны (т. е. память о ихъ словахъ осталась) — viele Fürsten hat er (durch dieses Leben) geführt, aber ihre Worte sind nicht abgeschnitten (K. B. 24,10); пажын(да) кәңүрмиш сынамыш әрдн человекъ, который (много) прожилъ и испыталъ — der Mann, der (viel) erlebt und erfahren hat (K. B. 25,7).

2) извинить — verzeihen; сожурған кәңүргил јазурын камук! радуа его, прости все его грѣхи! — ihn erfreuend verzeihe ihm alle seine Sünden! (K. B. 11,18); кәңүрдүм јана сөсләдім мән саңа а прости тебѣ я опять говорилъ съ тобою — ich verzieh dir und sprach abermals zu dir (K. B. 33,2); сәни тәк кәңүргәи сән аны кәңүр! какъ онъ тебя извинить, такъ и ты ему извини! — wie er dir verzeihen wird, verzeihe du auch ihm! (K. B. 50,10); јазуклук кижидін кәңүрәә јазук! пусть онъ проститъ грѣшному человекъу грѣхи! — möge er dem sündhaften Menschen (seine) Sünden verzeihen! (K. B. 85,5).

кәңүт [رحبر] (Uig.) = кәңіт (?)

? кәңүт тәк полур кут тоор (رحبر) ? һәм төзү — көңүл коткузы ол аның јылдызы счастье какъ кеджютъ (?), его основание (?) смиренность сердца, это его корень — wie ein Ketschüt ist das Glück, sein Grund ist (?) die Demuth des Herzens ist seine Wurzel (K. B. 66,18); кәңәр күш іңіндә кәңәгін алын — кәңүт тәк (رحبر)

калыр (?) ош (ош) äткiң кылын! бери то, что тебе нужно во время проходящих твоих дней, они остаются как кеджуют (?), исполняй эти свои дела! — nimm dir das Nöthige in den Tagen deines Lebens, sie bleiben wie ein Kedschüt, darnach vollführe diese deine Thaten! (K. B. 108,24).

кәдрүлік [كجروليك (Dsch. V.)]

противность, неудобство — das Ungemach, die Widerwärtigkeit.

¹кәц (v) [כיי, כיי (Kar. L.)] = кәч
переселиться — übersiedeln (H. 14,18).

²кәц (v) [Küär. Kom.] = кәч
переправляться через рёку — über einen Fluss setzen.

кәцә [כיי (Kar. L.)] = кәчә

1) ночь — die Nacht.

2) (Kom.) вечерь — der Abend.

кәцәлик [כיי (Kar. L.), von кәцә+lik]
ночлегъ — das Nachtquartier; принатти аны кәцәликкә ояъ пустиль его ночевать — er nahm ihn für die Nacht auf.

кәцiктiр (v) [Kom., von кәцiк+tir]
дѣлать позднимъ — verspäten; кiм бу цы-
һанда јазукын кәцiктiрсә кто свои грѣхи
въ этомъ мирѣ дѣлаеть позднимъ (не каётся) —
wer in dieser Welt seine Sünden hinzieht
(nicht beichtet) (C. C. 167,10).

кәцiр (v) [Kom.]
провести — hinüberführen; кiмни оттан кәцi-
рип сынады котораго они исытали, проведя
его черезъ огонь — den sie erprobt haben,
indem sie ihn durch das Feuer brachten (C. C.
202,7).

кәцi [Kom.]
лѣнвивый — faul, träge.

кәжiр [Küär.]
бродъ — die Furth.

кәжiрliр [Küär.] = кәчiрliр.

кәжiр (v) [Küär.] = кәчiр.

¹кәс [كس (Osm.), veralt. L. O.]

1) замѣшательство — die Verwirrung. Въ одѣ
Яхья Бея — in der Ode des Jahja Bey:
بنم
پادشاهم هر كورهيم سنى 'سوزيبي صيه كس
دوشومه بني
о мой падишахъ, я хочу всегда
тебя видѣть, ты не прерывай моихъ словъ не
води меня въ замѣшательство! — о mein
Padischah, lass mich dich stets sehen, unter-
brich meine Reden nicht, setze mich nicht in
Verlegenheit.

2) (R.) рѣшительный (по R. это слово — при-
лагательное) — entscheidend (nach R. ist dies
Wort ein Adjectiv).

²кәс [כים (Kar. L.)] = кәш
кочанъ — der Köcher.

³кәс [Kom., كس, كس (Osm.), = pers.]

1) (Osm.) һәр кәс всякій — ein Jeder; һиç
кәс никто — Niemand.

2) (Kom.) бир кәс однажды — einstmals; бир
кәс бир алдышлы киши јолға барды одна-
жды иъкии святой отправился въ дорогу —
einstmals machte sich ein seeliger Mensch (ein
Heiliger) auf den Weg (C. C. 164,9).

⁴кәс [كس (Uig.)]
скорый — schnell, flüchtig; убушлук кәрәк
кәс адырза кижик — пиликлик кәрәк кәт
пудурзә ижик необходимъ разумный, чтобы
скоро могъ судить о людяхъ, знающаго надо,
чтобы какъ слѣдуетъ исполнять дѣла — einen
Verständigen braucht man, um die Menschen
schnell zu beurtheilen, einen Kenntnissreichen
braucht man, um die Geschäfte gehörig zu be-
endigen (K. B. 21,15); көр арслан кәрәк
кәс кулан туткуға необходимъ левъ, чтобы
поймать быстро кулана — man braucht einen
Löwen, um das flüchtige Kulan einzufangen
(K. B. 20,2).

⁵кәс (v) [Tar. Alt. Tel. Leb. Schor. Küär.,
كس, كس (Uig.), كسيس (Dsch.), كسيس,
كس, كس (Osm. Ad. OT.)]

1) рѣзать, разрѣзать, отрѣзать — schneiden, zer-
schneiden, abschneiden; јана пiр сыјасәт

пажын кәскүкә послѣ этого (книга говорить) о казни и отрѣзаніи головы — auch (redet dieses Buch) von Hinrichtung und Enthauptung (K. B. 6,21); мәні әмгидүр тил әди (јиді?) өк тилим — пажым кәсмәзүни, кәзәјин тилим мой языкъ меня мучить, этотъ сильный (острый) языкъ, чтобы онъ мнѣ головы не отрѣзалъ, я хочу отрѣзать себѣ языкъ — mich quält meine Zunge, diese mächtige (scharfe) Zunge, auf dass sie mir den Kopf nicht abschneidet, will ich meine Zunge abschneiden (K. B. 17,7); узушлук кәзәр өпкә, өстин јырат! (Uig.) разумный пресекаетъ свой гнѣвъ, ты удали его отъ себя! — der Vernünftige schneidet den Zorn ab, du entferne ihn von dir! (K. B. 21,10); өгүнцүм азык јок кәзәрмән сөзүм (Uig.) такъ какъ нѣтъ пользы отъ раскаянія, то я кончаю свою рѣчь — da die Reue keinen Vortheil bringt, so breche ich meine Rede ab (K. B. 22,18); фасат ол кәсикли тубуң јылдызың — фасат ол пузуклы көр әткү ижің (Uig.) развращенность отрѣзаетъ (испровергаетъ) твоё основаніе, твой корень, она уничтожаетъ твои добрыя дѣла — die Schlechtigkeit, sie schneidet deine Grundlage, deine Wurzel ab, sie zerstört deine guten Thaten (K. B. 84,22); пычак кәзип-јат (Alt.) ножикъ рѣжетъ — das Messer schneidet; јара кәстї (Alt.) онъ разрѣзалъ — er hat aufgeschnitten; ағаш кәзә шәп-ысты (Schor.) онъ срубилъ дерево — er hat den Baum abgehackt; јобош паш кылыш кәспәс (Tel.) повинную голову мечъ не сѣчетъ (посл.) — ein friedliches Haupt schlägt das Schwert nicht ab (Spr.); абазы тарынды үлүн тудуп алды, улының пажын кәзип алды, аннаң кіндә аның адының пажын кәзип алды (Tel.) отецъ разсердился, схватилъ своего сына и отрѣзалъ ему голову, послѣ этого отрѣзалъ голову и его лошади — der Vater wurde zornig, fasste seinen Sohn und

schnitt ihm das Haupt ab, darauf schnitt er seinem Pferde das Haupt ab; аш кәзәчи (Alt.) жнецъ — der Schnitter; тәмирди ползо кыска кәс, ағашты ползо узун кәс! (Tel.) если желѣзо, то отсѣкай покороче, но если дерево, то отсѣкай подлиннѣе! (посл.) — wenn es Eisen ist, so schneide es kürzer ab, wenn es Holz ist, so schneide es länger ab! (Spr.); атәш кәсмәк (Osm.) тушить пожаръ, закончить враждебныя дѣйствія — das Feuer löschen, die Feindseligkeiten beendigen; ардыны кәсмәк (Osm.) оставлять — verlassen; акча кәсмәк (Osm.) чеканить монету — Münzen schlagen; алтын кәсмәк (Osm.) приобрести состояніе — ein Vermögen erwerben; әлини кәсмәк (Osm.) отказаться — sich versagen; ајағыны кәсмәк (Osm.) оттолкнуть — zurückstossen, abweisen; чиві кәсмәк (Osm.) вбивать гвозди, стучать зубами — einen Nagel einschlagen, mit den Zähnen klappern; өнүңү кәсмәк (Osm.) остановить — aufhalten; баш кәсмәк (Osm.) кланяться — grüssen; башыны кәсмәк (Osm.) отрубить голову — den Kopf abschlagen; бојун кәсмәк (Osm.) слушаться — gehorchen; паһа кәсмәк (Osm.) имѣть большой барышъ — einen grossen Vortheil haben; һадд кәсмәк (Osm.) ограничивать — begrenzen; һисап кәсмәк (Osm.) сдѣлать расчетъ — eine Rechnung regeln, eine Handelsverbindung eingehen; јан кәсмәк (Osm.) отрѣзать кошелекъ — den Beutel abschneiden; бәһа кәсмәк (Osm.) оценить — schätzen; сөз кәсмәк (Osm.) войти въ соглашеніе — übereinkommen; һә гүнә сөс кәст! әр-сә (Osm.) который день они опредѣлили — welchen Tag sie festgesetzt hatten (N. 267); сөзү кәсмәк (Osm.) прервать рѣчь — eine Rede abbrechen; сәси кәсмәк (Osm.) молчать — schweigen; акл кәсмәк (Osm.) думать — denken, Pläne machen; кумаш кәсмәк (Osm.) кроить матерію — ein Zeug zuschneiden; һибас кәсмәк кроить платье —

ein Kleid zuschneiden; кыса кәсмәк (Osm.) коротко отрезать — kurz abschneiden, sich einschränken; ġözü кәсмәк рѣшаться — sich entschliessen zu; мәмәдән кәсмәк (Osm.) отнять ребенка от груди — ein Kind entwöhnen; кәсүп атмак (Osm.) рѣшить — entscheiden; акылым илә кәсәр (Ad.) я такъ понимаю — ich verstehe so; акылым кәсмәз (Ad.) я не понимаю — ich verstehe nicht.

2) (R.) свернуться, сгуститься (о крови, молокѣ и т. д.) — gerinnen (von Blut, Milch).

3) (R.) распустить, очистить (о сахарѣ) — auflösen, reinigen (Zucker u. dgl.).

⁶кес (v) [Kir. Kkir. Sag. Koib. Ktsch.] = ⁶кәс рѣзать — schneiden; басты кессә, кән-ок кәзәр (Sag.) если онъ и отрезаетъ голову, по крайней мѣрѣ онъ — ханъ (посл.) — wenn er mir auch den Kopf abschneidet, so hat es doch wenigstens ein Chan gethan (Spr.); кылыш пыла кәс-чәр (Sag.) онъ порубилъ его мечемъ — er hieb mit dem Schwerte ein; азадын тизәҗи-нәң кес тастады, колын сығынактаң кес тастады (Koib.) онъ отрубилъ ему ноги по колѣна, онъ отрубилъ ему руки по локоть — er schlug ihm die Füße bei den Knien ab, er schlug ihm die Arme bei den Ellbogen ab; бір кулағын кесті, бір күнгө азык полдү (Kir.) онъ отрезалъ ему одно ухо и это послужило пищей на одинъ день — er schnitt ihm ein Ohr ab und es war für einen Tag Mundvorrath (P. d. V. III, 287, 27).

⁷кес (v) [Sag. Koib.] = кәч

1) переправиться черезъ рѣчку — über einen Fluss setzen.

2) извинить — verzeihen.

⁸кәс (v) [Schog.] = кәд, кәт, кі

одѣвать — anziehen.

⁹кес (v) [Sag. Koib. Ktsch.] = кәд, кәт, кі, ġäi, ġi

одѣвать — anziehen; одус кат кужак кес чадыр онъ одѣлъ тридцать словъ панцыря —

er zog dreissig Schichten Panzer an; кужак кәбін кеспәдї онъ не одѣлъ панцыря — er zog keinen Panzer an; албан катты торбу тонын кезіп алды, кара тўлкү пөрүтүң кезіп алды, чаксы маимағын кезіп алды его жена надѣла шелковую шубу, надѣла шапку изъ чернобурой лисицы, надѣла хорошие сапоги — seine Frau zog ihren seidenen Pelz an, setzte ihre schwarze Fuchsmütze auf, zog ihre schönen Stiefel an; балак чабал одү-гүң кес тур мальчикъ надѣлъ худые сапоги — der Knabe zog schlechte Stiefel an.

¹⁰кәс (v) [Uig.] = кәз

шататься — umherstreifen, durchziehen; кә-лірмән, парырмән, жүрүрмән парын — адунок кәзәрмән маңа jok орун все я прихожу, ухожу, странствую и шатаюсь по свѣту, у меня нѣтъ мѣста — ich komme und gehe, wandere stets, die Welt durchziehe ich, ich habe keinen Ort (K. B. 40, 18); уңужун ағар ол, пилігін пәзүр — пу иги илә әр арыклык кәзүр умоң онъ возвышается, знаніемъ украшается, посредствомъ э.ихъ двухъ (вещей) человекъ ходить въ чистотѣ — durch den Verstand erhebt sich der Mensch, mit Wissen schmückt er sich, durch diese Beiden wandelt der Mensch in Reinheit (K. B. 20, 8).

¹¹кәс (v) [Uig.] = кәз

хвалить — preisen, loben; сөгүш-мү колур-сан ажу кәскү мү? желаетъ-ли ты проклятія или похвалы? — ersehnt du den Fluch oder das Lob? (K. B. 18, 28); төрү (төрт) әшләрингә јәмә өк адын (?) — тәгүрәүң саламым, тўтчи кәс мадын! его (четыремя?) товарищамъ всякому въ отдѣльности! пусть онъ передастъ имъ мое привѣтствіе! хвали ихъ какъ слѣдуетъ! — den Herren seinen (vier?) Gefährten, jedem nach Gebühr möge er meine Grüsse übergeben! preise sie, wie es sich gehört! (K. B. 55, 26).

кәсат [Kgm. Kas., = arab. كساد]

низкая цѣна, дурной курсъ — ein geringer Werth, schlechter, niedriger Kurs; кәсәткә оградьлар (Kgm.) они упали въ цѣнѣ — sie sanken im Preise, sind heruntergekommen.

кәсәтлык [Kgm., von кәсәт+лык] = кәсәтлык

бѣда, трудное положеніе — das Unglück, eine schlechte Lage; kahwāqilār кәсәтлыкка оградьлар, kahwālārī кор олду содержания кофеенъ попали въ бѣду: ихъ кофейни остались пустыми — die Kaffeewirthe geriethen in eine böse Krisis: ihre Kaffeelokale blieben leer (P. d. V. VII*, 18,4).

¹кәсә [Kgm., كيسه, كسه, کسہ (Osm.), = pers. كيسه]

мѣшокъ, кошелекъ, кисеть, футляръ для часовъ или гребня — der Beutel, die Tasche, Börse, der Tabaksbeutel, das Uhr- und Kammfutteral; namā кәсәсі конвертъ — der Briefumschlag; hammam кәсәсі мѣшечекъ, въ который банщикъ завертываетъ руку, чтобы тереть моющагося — das Handtuch, das der Badediener um seine Hand wickelt, um den Badenden zu reiben; кәсә сўрмак тереть рукавицей (о банщикѣ въ банѣ) — mit dem Käsä reiben (vom Badediener); бір кәсә алтундесять тысячъ піастровъ — zehntausend Piaster; кәсә аһчә пятьсотъ піастровъ — fünfhundert Piaster; кәсәjä äл вәрмәк сунуть руку въ кошелекъ, разсчитываться — seine Hand in den Beutel stecken, seine Rechnung berichtigen; он кәсә парасыда jok у него даже нѣтъ и десяти кошелековъ (т. е. пяти тысячъ піастровъ) — er hat nicht einmal zehn Beutel (d. h. fünftausend Piaster); кәсәjä таныш базарлыға сонра надо сначала посмотрѣть въ кошелекъ, а потомъ начинать торговлю (посл.) — man muss zuerst seine Börse untersuchen und dann sich in einen Handel einlassen (Spr.).

²кәсә [Dsch. OT., = pers. كسه] чашка — die Tasse, der Becher.

³кәсә [Kkir.] = ²кәсә

чашка — der Napf, die Schale.

кәсәү [Kom.]

кусочекъ — der Bissen, das Stückchen.

кәсәк [Tag., كيساك (Dsch. OT.), کساک (Osm.), كيساك (Kar. L.), von кәс+к]

1) (Kar. L.) кусокъ — das Stück (H. 40,16).

2) (Dsch. Osm.) глыба, комокъ земли — die Erdscholle; سارسان كيساك (Dsch.) побіеніе камнями — die Steinigung; اورتنه سارسان كيساك (Dsch.) они побіили женщину камнями — sie haben das Weib gesteignet.

3) (Tag.) сырцовый кирпичъ — der Luftziegel, Lehmziegel; кәсәк куйдуган киши фабрикантъ сырцовыхъ кирпичей — der Luftziegelschläger.

кәсәнти [کسندي (Osm.), von кәс] = кәсәнти

1) отрѣзокъ, обрѣзокъ — der Abschnitt, das Schnitzel; тырнак кәсәнтисі обрѣзки ногтей — die Nägelabschnitzel.

2) тошнота, рана, чирей — die Uebelkeit, Wunde, das Geschwür.

3) шутка — der Scherz, die Neckerei.

¹кәсәр [Kgm., كسر, کسار, کسر (Osm. Bosn. Dsch.)]

1) (Osm. Kgm.) маленькій топорикъ, инструментъ для рѣзанія, употребляемый плотниками — ein kleines Beil, ein Instrument zum Schneiden, das von den Zimmerleuten gebraucht wird; налынчы кәсәрі ножикъ сапожника — das Schustermesser.

2) (Dsch. V.) ножикъ — das Messer.

3) (Osm.) жадный, эгоистъ — gierig, habsüchtig, der Egoist.

²кәсәр [Kir.]

несчастіе, несчастный случай — das Unglück, der Unfall.

кәсәрткә [کسرتکه (Dsch. V.)]

ящерица — die Eidechse.

кәсәрткі [Kir.] = кәсәрткә.

кәсәл [Tag., كسل (Dsch. OT.)]

больной, страдающій — krank, leidend.

- käsälä** (v) [كيسلک (Osm.), von käsä+lä]
 1) положить деньги въ кошелекъ — das Geld in den Beutel stecken.
 2) завернуть депешу или письмо въ конвертъ — eine Depesche oder einen Brief in ein Couvert legen, couvertüren.
- käsäläk** [Kkir.]
 käsäläk боi грудь — die Brust.
- käsälän** (v) [كيسلنک (Osm.), von käsä+lä+н]
 дать себя тереть мѣшечкомъ въ банѣ — sich im Bade mit dem Kesse reiben lassen.
- käsälіk** [Kgm., von käsä+lik]
 относящееся къ кошельку, цѣнность одного кошелька (500 пиастровъ) — das zum Beutel gehörige, der Werth eines Beutels (500 Piaster); бiң käsälіk малың олунца, бiр апча бахтың олсун! лучше, чѣмъ имущество въ тысячу мѣшковъ, пусть будетъ у тебя счастья на копѣйку! — anstatt ein Vermögen im Werthe von tausend Beutel zu haben, habe lieber Glück für einen Pfennig! (P. d. V. VII*, 218,72).
- käsällän** (v) [كسلانک (Dsch. V.), von käsäl+lä+н]
 захворать — krank werden.
- käsällіk** [كسللک (Dsch. V.), von käsäl+lik]
 болѣзнь — die Krankheit.
- käsät** (v) [Tob.]
 наказать, приказать — einen Befehl erlassen, befehlen.
- käsädar** [كيسه دار (Osm.), von käsä+دار]
 казначей, въ древности титулъ всякаго начальника канцелярiи — der Kassirer, früherer Titel eines Kanzeleichefs.
- käsäčik** [Kgm.]
 1) (= käsä+čik) маленький кошелекъ — ein kleiner Beutel.
 2) (= käsäk+čik) кусочекъ — ein Stückchen; бiр käsäčik фiл дiшi ічiвi бiлiлiр

- ашы — фундукъ кусочекъ слоновой кости, въ немъ пища для беконъ—фисташка (зар.) — ein Stückchen Elfenbein, drinnen ist Herrgenspeise — die Pistazie (Rths.) (P. d. V. VII*, 206,46).
- käsäp** [Kgm. Kas., vom arab. كسب]
 приобретение, промыселъ, промышленность — der Erwerb, Gewerbfleiß; käsäp ітмiк приобрести, промышленяать — erwerben, einen Erwerb haben, ein Gewerbe ausüben.
- käsäpat** [Tar., = arab. قساوة]
 гадость — die Schlechtigkeit.
- käsäpčä** [Ad.]
 мѣстечко — der Flecken.
- käsäpčän** [Kas., von käsäp+čän]
 промышленный, старательный въ своемъ промыслѣ — gewerbtüchtig, strebsam in seinem Gewerbe.
- käsä-boi** [كيسه بوي (Turkm. V.)]
 лодка съ одной мачтой и однимъ парусомъ (Z.) двумя парусами) — ein Boot mit einem Mast und einem Segel (Z. zwei Segeln).
- käsi** [كسي (Osm.)]
 1) скроенная матерiя — ein zugeschnittener Stoff.
 2) широкій камень, на которомъ прачки колотятъ бѣлье — ein breiter Stein, auf dem die Wäscherinnen die Wäsche klopfen.
 3) зарядъ (пороха) — eine Pulverladung.
- käsik** [كسيك, قشيق (Osm.), von käs+к]
 обрѣзанный, стѣсанный, изуродованный, выложенный (по R. и какъ имя сущ.) — beschnitten, verschnitten, beengt, verstümmelt (nach R. auch Substant.); сўт käsijі сыворотка — die Molken.
- käsikli** [كسكلى (Osm. R.)]
 1) болѣе или менѣе обрѣзанный — mehr oder weniger beschnitten.
 2) болѣе или менѣе смѣшанный съ обрѣзками — mehr oder weniger mit Abschnitzeln gemischt.
 3) съ перерывами — mit Unterbrechungen.

käsiklik [كسبكلک, *q̄ṣṣḥ.ḥḥḥ* (Osm.), von käsik+lik]

недостатокъ, утомленіе; низина въ какой-нибудь мѣстности — der Mangel, die Uebermüdung; die Niederung in einem Terrain; käsiklijim var я чувствую недостатокъ — ich fühle mich übermüdet, nicht wohl.

käsın (v) [كسینك (Osm.)]

для себя кроить — für sich zuschneiden (Kleider).

käsinti [كسندی, *q̄ṣṣḥ.ḥḥḥ* (Osm.), von käsın+ti]

1) обрѣзокъ, обрѣзанный кусокъ — das Schnitzel, der Abschnitt, die Abschnitzel; тырмак käsintici обрѣзки ногтей — die Abschnitzel der Nägel.

2) насмѣшка, надѣвательство — der Spott, die Neckerei; käsintijä алды онъ насмѣялся надъ нимъ — er lachte über ihn.

käsindi [Bosn.]

остатки соломы въ полѣ послѣ жатвы — die Stoppeln.

käsir (v) [Kir.]

быть вреднымъ — schädlich sein.

¹käsil [כסיל (Kar. T. L.)]

Орионъ (созвѣздіе) — das Sternbild des Orion (H. 38, 81).

²käsil (v) [Kgm., كسلك, *q̄ṣṣḥ.ḥḥḥ*, *κείσιν* (Osm. Dsch. OT.), כסי (Kar. T.), von käs+il]

1) быть отрѣзаннымъ, быть конченнымъ, перестать — abgeschnitten werden, beendigt sein, aufhören; jaḡmyr käsildı дождь пересталъ — der Regen hat aufgehört; ымуд käsilmäk потерять надежду — die Hoffnung verlieren; артындан käsilmäs онъ его не оставляетъ — er verlässt ihn nicht; бір пара käsilmäs ни одной копейки нельзя уступить — kein Para kann abgelassen werden; äI ajak käsildı, діз käsildı онъ не имѣетъ болѣе силы — er hat keine Kraft mehr; näfäs käsil-

mäk задыхаться — ausser Athem sein; ixtı-lattın käsildı онъ удалился отъ свѣта — er hat sich von der Welt zurückgezogen; jämäktän käsildı онъ потерялъ аппетитъ — er hat den Appetit verloren; кызы коруп ічіндә käsildı (Kgm.) когда онъ увидѣлъ дѣвицу, внутри у него (что-то) оборвалось — als er das Mädchen gesehen hatte, entbrannte sein Inneres; bāha käsildı (Osm.) это было оцѣнено, цѣна была опредѣлена — es war abgeschätzt, sein Preis war festgesetzt; käsilän sözlär договоръ — der Kontrakt; сүт käsildı молоко свернулось — die Milch ist geronnen.

2) (Osm. Kgm) превращаться, сдѣлаться — sich verwandeln, eine andere Gestalt annehmen, werden; аташ käsildı онъ покраснѣлъ (отъ стыда), сдѣлался ужасомъ страны — er ist roth geworden (vor Scham), er ist der Schrecken des Landes geworden; таш käsildı онъ сдѣлался камнемъ, сдѣлался твердымъ какъ камень, окаментъ — er ist zu Stein geworden, ist hart wie ein Stein geworden, ist versteinert; орталык käsilmäk измѣниться (о погодѣ) — sich verändern (vom Wetter); сары кырмызы käsilmäk сдѣлаться желтымъ, краснымъ — gelb, roth werden.

käsiçi [كسچی (Osm. Bosn.), von käs+ä+çi]

1) рѣзущій — der Schneider, Abschneider; jan käsici карманный воръ — der Taschendieb, Beutelabschneider.

2) (Bosn.) ножикъ для рѣзанія — das Schnitzmesser.

¹käsiš [كسیش, *q̄ṣṣḥ.ḥḥḥ* (Osm.), von käs+š]

1) рѣзаніе, кройка — das Schneiden, der Zuschchnitt.

2) опредѣленіе цѣны, тарифъ — die Fixirung der Preise, der Tarif.

²käsiš (v) [كسیشك, *q̄ṣṣḥ.ḥḥḥ* (Osm. Dsch.), von käs+š]

условиться, заключить договоръ (торговый); прекратить игру, объявить ее ничьей — Be-

dingungen festsetzen, einen Vertrag abschliessen (beim Handel); ein Spiel beendigen, für remis erklären.

кәсіптір [كسشدرمك (Osm. R.)] привул. отъ предъд. — Causat. vom Vorhergehenden.

кәсіпшә [كسشه (Osm. R.)]

1) что-либо рѣшенное, установленное обѣими сторонами — etwas Entschiedenenes, Festgesetztes.

2) ничья (игра) — Remis (im Spiel).

¹кәсім [كسيم, قسط (Osm. Sart.), von кәс + м]

1) рубка, кройка, рѣзание, фасонъ, мода; договоръ — das Abschneiden, Zuschnitt, Schnitt, die Façon, Mode, der Kontrakt; бу асбабын кәсімі гүзәл-дир фасонъ этого платья прекрасенъ — der Schnitt dieses Kleides ist sehr schön; бағ кәсімі гәлді наступило время сбора винограда — die Zeit der Weinernte ist da; әт кәсімі постъ — die Fasten (der Christen); кәсім вакты вакаціонное время — die Zeit der Schulferien; су кәсімі ватерлинія корабля — die Wasserlinie des Schiffes; кәсім вәрмәк уплатить установленную договоромъ сумму доходовъ (третью часть барыша) — die festgesetzte Summe der Einnahmen zahlen (ein Drittel des Profites); ағач кәсімі баһасы плата за рубку лѣса — die Bezahlung für das Abhauen der Bäume.

2) (Sart.) рѣшение, постановление — die Entscheidung, Festsetzung.

²кәсім [Kir.] = кәсім

назначеніе платы — die Festsetzung der Bezahlung; цурт кәсімі народный обычай, народное право, рѣшение — die Volkssitte, das Volksrecht, die Entscheidung der Gemeinde.

кәсімә [كسيمه (Osm. Budg.)]

опредѣленный и условленный выкупъ плѣнника — der bestimmte und festgesetzte Loskaufspreis eines Gefangenen.

кәсімлә [كسليك (Osm. R.)]

опредѣлить выкупъ, цѣну — ein Lösegeld oder einen Preis festsetzen.

кәскә [كسكك (Kar. L.), = pers. كلكه] = кәшкә

о чтобы, о если-бы — о dass, о wenn doch; кәскә әлцәнмә әлпәнсәиди аңырғанмағым! о если-бы мой гнѣвъ умѣрился-бы! — о dass mein Unmuth gewogen würde! (Н. 6,2); да нәгә бу курсактан чыңардын мәни? да кәскә тынсаи әдәм да һалығина кәз кәрмәгиди мәни! для чего ты меня вывелъ изъ чрева матери? о если-бы я умеръ и ни чей бы глазъ меня не увидѣлъ! — warum hast du mich aus dem Mutterleibe hervorgezogen? о wäre ich doch verschieden, ohne dass mich ein Auge gesehen hätte! (Н. 10,18).

кәскәит (v) [Ktsch.]

тянуть назадъ — nach hinten ziehen.

кәскәк [Sag. Koib., von кәс + кәк]

периодическая болѣзнь, насморкъ, кашель — eine periodische Krankheit, der Schnupfen, Husten.

кәскән [كسكن (Osm. Dsch.), von кәс + кән]

1) (Osm.) небольшая мѣра для матерій — ein kleines Maass zum Messen von Zeugen, Stoffen.

2) (Dsch.) родъ булавы — eine Art Keule (Calc. Wrth. نوعى ازگرز).

кәскәлә (v) [كسككلا (Kar. T.), von кәс + кәлә]

нѣсколько разъ рѣзать — wiederholt schneiden.

кәскі [Tel., كسكى (Osm.), von кәс + кі]

1) (Tel.) рѣзецъ для отрѣзыванія желѣза — ein Instrument zum Abschneiden des Eisens,

2) (Osm.) инструментъ кузнецовъ, садовый ножикъ, маленькая алебарда — ein schneidendes Instrument der Schmiede, das Gartenmesser, eine kleine Halebarde.

кәскін [Krm., كسكين, قسط, كسكين (Osm.)]

1) острый — scharf, schneidend; кәскін гөз острый глазъ — ein scharfes Auge; кәскін

lisan (Osm.) острый языкъ, убѣдительная рѣчь — eine scharfe Zunge, eine überzeugende Rede; кәскін kalām бойкое перо — eine gewandte Feder, ein kräftiger Styl; кәскін кылыч острый мечъ — ein scharfes Schwert; кәскін шарап крѣпкое вино — ein starker Wein; кәскін һава сильный вѣтеръ — ein scharfer Wind; кәскін коку сильный запахъ — ein scharfer Geruch; кәскін сиркә кабына зарар дәмшләр (Krm.) крѣпкий укусъ вредитъ посудѣ, говорятъ (посл.) — der scharfe Essig schadet dem Gefässe, sagt man (Spr.) (P. d. V. VII, 226, 255); кәскін соғанчык оружіе, снабженное шаромъ съ острыми — eine Waffe mit einer mit Spitzen versehenen Kugel.

2) остріе, лезвее — die Schneide; кылычын кәскини остріе сабля — die Schneide des Säbels; бычадын кәскини лезвее ножа — die Schneide des Messers.

кәскінләп (v) [کسکینلک, җәүәһәрҗәһәр (Osm.), von кәскін-+lä-+п]

сдѣлаться острымъ, крѣпкимъ, употребить насилие, побѣдить — scharf, stark werden, Gewalt anwenden, besiegen.

кәскінләш (v) [کسکینلشک (Osm. R.)]

дѣлаться острымъ — scharf werden.

кәскінләштір (v) [کسکینلشدیرمک (Osm. R.)]

принуд. отъ предъд. — Causat. vom Vorhergehenden.

кәскінләт [کسکینلتک (Osm. Z.)]

острить, точить — schärfen, wetzen.

кәскінлік [کسکینلک, җәүәһәрҗәһәр (Osm.), von кәскін-+lik]

1) острота — das Scharfsein, die Schärfe.
2) сила, острота — die Stärke, Heftigkeit, Schroffheit, Schneidigkeit.

¹кәскінш [Schor.]

водяная крыса — die Wasserratte.

²кәскінш [Tag., von кәс-+кич]

щипцы, съемцы — die Lichtputze, Lichtputzscheere.

кәскѣлә [کسکولامک (Dsch. V.), von кәс-+кѣ-+lä]

разсѣкать, медленно разрѣзывать — zerstückeln, langsam zerschneiden (S. S. قویون قریان ذیح اینیک 'سر بریدن 'کسک به صدقه (کشتن).

кәсләнчѣк [Bar.]

ящерица — die Eidechse.

кәстанә [کستانه, җәүәһәрҗәһәр, җестанә (Osm.), vom griech. κάστανον]

каштанъ — die Kastanie; брусска кәстанәсі крупный, очень цѣнный каштанъ — eine grosse, sehr geschätzte Kastanie; гүл кәстанәсі рогульки — die Wassernuss; ат кәстанәсі джикіи каштанъ — die Rosskastanie; кәстанә аҗачы каштановое дерево — der Kastanienbaum; кәстанә тўрпұ черная редиска — ein schwarzes Radieschen.

кестә [Kir.]

вышивка — die Stickerei.

кәстанә [Krm. Osm. vulg.] = кәстанә.

кәстәрә [җәүәһәрҗәһәр (Osm.)]

прямая буквица (растение) — eine Pflanze (betonica officinalis).

кәстік [Schor.]

перочинный ножикъ — das Federmesser.

¹кәстіндәгі [Schor., vergl. кәзін]

задній, послѣдній — der hinterste, nachfolgende, letzte.

²кәстіндәгі [Sag.] = кәстіндәгі.

¹кәстір (v) [Alt. Tel. Leb. Schor. Krm., کسدرمک, җәүәһәрҗәһәр (Osm.), von кәс-+тір]

1) велѣтъ рѣзать, заставлятъ рѣзать, велѣтъ казнить — schneiden lassen, hinrichten lassen; оларны һадыша тутты, кәстірді (Krm.) царь ихъ схватялъ и велѣлъ казнить — der Herrscher fasste sie und liess sie hinrichten (P. d. V. VII, 9, 14).

2) (Osm.) обсуждать, заключать — bedenken, Conjecturen machen; кәстірмәдән почти на-
вѣрно, вѣроятно — fast richtig, wahrscheinlich;
бу ишин һәкмиунү аңа кәстірәлим! будемъ-
те судьями въ этомъ дѣлѣ! — wir wollen die
Sache in Betracht ziehen, unserer Beurtheilung
unterziehen!

3) (Osm.) чистить — reinigen.

¹кестір (v) [Kir. Sag. Koib. Ktsch.] = кәс-
тір.

²кестір (v) [Kir.]

извинить — verzeihen.

кәстірл (v) [كستيرلك (Osm.), von кәстір
+l]

быть отрѣзаннымъ, отнятымъ — abgeschnitten,
abgenommen werden; сүттән кәстірлмиш
отнятый отъ груди (ребенокъ) — von der
Brust entwöhnt (ein Kind).

кәстірмә [كستيرمه, كستيرمه (Osm.), von
кәстір+мә]

1) отрѣзанный, сокращенный — abgeschnitten,
verkürzt; аң кәстірмә јол кратчайшій путь—
der allerкürzeste Weg; кәстірмә лақырды
рәшителъный разговоръ — eine genaue Be-
sprechung.

2) сокращение — die Abkürzung; кәстірмәдән
дәваб категорическій отвѣтъ — eine katego-
rische Antwort.

3) конъектура — die Conjectur.

кәстүр (v) [Tag., كستورمك (OT.)] = кәстір.

кәстрә [كستوره (Osm.)] = кәстәрә.

кәс-батур [كسابور (Osm. R.)]

шутливый, безстыжій, буянъ — ein lärmender,
unverschämter Raufbold.

кәспә [Kir. Budg.]

родъ лапши — eine Art Nudeln.

кәспір [Kir.]

цвѣтъ лица — die Gesichtsfarbe.

¹кәспірлі [Kir., von кәспір+лі]

имѣющій хорошій цвѣтъ лица, красивый — eine
schöne Gesichtsfarbe habend, schön.

кәсмә [كسمه (Osm.), von кәс+мә]

1) рѣзание, рубка, кройка — das Schneiden,
Ausbauen, Zuschneiden; кәсмә баһасы плата
за рубку лѣса — die Bezahlung für das Holz-
fällen.

2) клещи для рѣзанія жереза — eine Zange
zum Schneiden des Eisens.

3) рыхлая земля или вывѣтрившаяся скала —
lockere Erde oder Felsen.

4) попона или латы для лошади — die Pferde-
decke oder der Pferderanzer.

5) (R.) фальшивые волосы — falsche Haare.

6) (R.) кончикъ стрѣлы съ широкими кра-
ями — die Pfeilspitze mit breiten Kanten.

7) (R.) родъ вышивки — eine Art Stickerei.

кәсмәли [كسمهلي (Osm. R.)]

снабженный клещами, фальшивыми волоса-
ми и т. д. — mit einer Zange versehen u. dgl.
(s. كسمه).

кәсмәлик [كسمهليك (Osm. Z.)]

деревянный засовъ — ein hölzerner Riegel.

кәсмәлик [كسمهليك (Osm. Dsch.), von кәсмә
+lik]

1) (Osm.) печка изъ земли — ein Ofen aus
Erde.

2) (Dsch.) деревянный замокъ — ein Schloss
aus Holz.

3) (Osm. R.) пещера — die Höhle.

кәсмик [كسميك (Osm.)]

зерна изъ стебельковъ, оставленныхъ послѣ
молотбы, которые второй разъ вымолачива-
ются — die Getreidekörner von Halmen, die
man auf dem Boden zurückgelassen hat und
die man zum zweiten Male ausdrischt; сүт
кәсмји сыворотка — die Molken.

¹кәз [كز (Dsch. V.), = pers. كز]

стрѣла — der Pfeil.

²кез [Kir.]

стрѣла безъ пера съ раздвоеннымъ наконеч-
никомъ — ein unbefiederter Pfeil mit einer ge-
theilten Pfeilspitze.

³кѣз [Kas., aus dem pers. کز] аршина — die Arschine; iki кѣз жарым два съ половиною аршина — zwei und eine halbe Arschine.

⁴кѣз [кѣз (Kar. L.)] = кѣз
глазъ — das Auge; кѣзләр глаза — die Augen; кѣзим мой глазъ — mein Auge.

⁵кез [Kir.]
котати — zur Zeit; кез кәлдi случай подошелъ, случилось — es bot sich Gelegenheit, es ereignete sich.

⁶кѣз (v) [кѣз (Dsch.), кѣз (Kar. L.)]
проходить, пробѣгать — durchziehen, durchlaufen; معصيت يابانين كيزكان (Rbg. 4,5) который прошелъ чрезъ равнину грѣховъ — der die Ebene der Sünden durchzogen hat; моһорладын ол битикни уцтазы вахткадәин, кәзсінләр кәпләр да артсын ол билл! (Kar. L.) запечатай эту книгу до конца времени, пусть многіе пробѣгаютъ ее и увеличиваютъ свои знания! — du aber versiegele dieses Buch bis zur Zeit des Endes, Viele mögen es durchlaufen und an Kenntniss zunehmen! (D. 12,4).

⁷кез (v) [Kir.] = кѣз
шататься, ходить по всѣмъ странамъ — umher-schweifen, sich umhertreiben; аулдан аула кезип барды онъ шатался по ауламъ — er trieb sich in den Aulen umher.

¹кѣзѣ [Tel., von кѣз+ѣ]
кѣзѣ пилдi онъ овладѣлъ, взялъ власть надъ чѣмъ, распорядился — er hat in seine Gewalt gebracht, er hat über die Sache verfügt.

²кѣзѣ [Kas. Tob.] = кәзә
косуля — das Reh; кәзә тәкә козель (косуля) — der Rehbock; кәзә бәрәнә козленокъ (косуля) — das Rehkalb; кыр кәзәси косуля — das Reh.

³кезѣ [Kkir., = arab. كسه]
чашка — der Napf.

⁴кѣзѣ (v) [Tel. Alt. Leb.]

отворачиваться отъ дѣла, не желать заниматься имъ. (вслѣдствіе наказанія или испытанныхъ неприятностей) — einer Sache überdrüssig sein, Etwas nicht mehr thun wollen (durch Strafe oder Unannehmlichkeiten, die man erduldet hat, belehrt).

⁵кезә (v) [Kir.]
имѣть намѣреніе сдѣлать что-либо — die Absicht haben Etwas zu thun; ok кезәдi онъ прицѣлился — er zielte.

¹кѣзѣк [Alt. Tel. Leb., کيزاك (Uig.), کيزاك (Dsch. OT.), von кѣз+к]

1) часть, кусокъ, глыба, отрѣзокъ, отдѣленіе, толпа — der Theil, ein Stück, ein abgeschnittener Theil, eine Scholle, Abtheilung, ein Haufe; кәзәдi кәлдi кәзәдi јада калды (Tel.) часть ихъ пришла, часть отстала — ein Theil von ihnen kam, ein Theil blieb zurück; пир кәзәк пулут (Tel.) туча — die Wolke; бир кәзәк сабын (Alt.) кусокъ мыла — ein Stück Seife; кәзәк әттi (Alt.) онъ раздѣлилъ на части — er theilte es in Stücke; пир кәзәк кижi (Alt.) кучка людей, нѣкоторые люди — ein Haufen Menschen, einige Leute; кәзәк кижi пилбәс (Tel.) нѣкоторые не знаютъ — einige wissen es nicht; пир кәзәк үлдар мөрбi-адыжып јатканын көрүб-алды (Alt.) онъ видѣлъ, что толпа юношей стрѣляла въ цѣль — er sah, wie ein Haufen Jünglinge nach einem Ziele schoss (P. d. V. 1, 14,121).

2) (Leb.) повѣтріе (зараза) — eine Epidemie.
3) (Uig.) вѣтъ — der Zweig; јаға турзу јаңмур! јазылзу чәқәк! — кубурмыш јы-җачта салынзу кәзәк! пусть дождь льется! пусть цвѣтки распускаются! пусть вѣтви сухихъ деревьевъ оживляются! — möge der Regen fließen, mögen die Blumen sich entfalten, mögen die Zweige an den dürren Bäume sich beleben! (K. B. 15,19).

4) (Dsch. OT., vergl. кәзәк) очередь — die Reihenfolge; بو كچه كيزاك بيزده دور сегодня

ночью наша очередь — heute Nacht ist die Reihenfolge an uns.

5) (Z. nach Vamb.) раковая опухоль — das Krebsgeschwür (S. S. 'مزہ بر نوع خستہ لک' (جراثیم 'هو الانسک' نقل).

²кезак [Kir.] = кәзак

1) прорѣзъ, проходъ, ущелье — der Durchschnitt, Durchgang, die Schlucht.

2) часть, отделение — der Theil, die Abtheilung; кезак кезак по частямъ, другъ послѣ друга — abtheilungsweise, hinter einander.

3) очередь — die Reihenfolge; оѣнда кезак келдї теперь его очередь настала — jetzt ist die Reihe an ihn gekommen.

кәзакі [Kas., aus dem Russ.]

казакинъ, кафтанъ — ein kurzer Rock der Männer.

кәзаклә (v) 'کیزا کلامک' (Dsch.), von кәзак +lä]

вести очередь — eine Reihenfolge bestimmen.

кәзактә (v) [Schor.]

быть по мѣстамъ (не пездѣ) — stellenweise sein; кәзактәп наѣбыр чагган по мѣстамъ шелъ дождь — es regnete stellenweise.

кезактас (v) [Kir., von кезак +lä +ш]

сдѣлать по очереди, по очереди достигнуть — der Reihenfolge nach, abwechselnd Etwas thun, an die Reihe kommen.

кәзактїг [Schor.]

разбитый на части — in Theile getheilt; кәзактїг мот сотовый медъ — der Wabenhonig.

кезак [Kir.]

углубление, низменность — die Vertiefung, Niederung.

кәзаккә [Tob.]

чуланъ — die kalte Kammer, Vorrathskammer.

¹кәзән (v) [Tel.]

грозить пальцемъ — mit dem Finger drohen.

²кезән (v) [Kir.]

имѣть намѣреніе, намѣриваться — die Absicht

haben, beabsichtigen; иш кылуба кезәнї -едім я намѣревался что-либо сдѣлать — ich beabsichtigte Etwas zu thun.

кәзәннә [Kom.]

могильная насыпь, курганъ — der Grabhügel.

¹кәзәр [Alt. Tel. Leb.]

герой, богатырь — der Held; Сартактаї кәзәр богатырь Сартактай — der Held Sartaktai.

²кезәр (v) [Koib. Ktsch., von кес +әр]

одѣвать кого-либо — Jemanden ankleiden.

³кезәр [Kir., von кез +әр]

велѣть шататься — herumschweifen lassen.

¹кәзәрїк [Tel.]

утренняя заря — die Morgenröthe.

²кезәрїк [Sag. Koib.] = кәзәрїк.

кәзәркә [Kom.]

саранча — die Heuschrecke.

кәзәйткү [Bar.]

ящерица — die Eidechse.

кәзәт (v) [Tel., von кәзә +т]

запугивать, страшать, грозить — einschüchtern, drohen; streng, hart sein; кәзәдїп айтты онъ строго сказалъ — er hat streng gesprochen.

кәзәйткү [Uig.]

запрещение — das Verbot (Uig.-Chin. Wrth. 93, b).

¹кәзїк [Tel., von кәс +к] = кәзак

отрѣзанный кусокъ, часть — ein abgeschnittenes Stück, Theil.

²кезїк [Kir.]

горячка, тифъ — das hitzige Fieber, der Typhus. Различныя тифозныя болѣзни — verschiedene typhöse Krankheiten: сары кәзїк, кәлтә сүзөк, кәзїк сүзөк.

³кәзїк [Tar.] = ²кезїк.

⁴кәзїк (?) [Uig.] 'کیزیک' (Uig.), 'کیزیک' (Dsch.), vielleicht ist überall кәзїк zu lesen, da einige Mal 'کیزیک' geschrieben ist, das dschagataische 'کیزیک' deutet aber auf eine uigurische Form кәзїк]

очередь — die Reihenfolge; саңа тăкті ірзăи кăзîкчă (кăжîкчă?) аңун (Uig.) если тебѣ по (извѣстному) порядку назначена (теперь) земная жизнь — wenn dir nach der Reihenfolge (nun) das Erdenleben zugefallen ist (K. B. 18,16); кăзîкчă (кăжîкчă?) (نوبت) турур пу бîўмнîң куры — ölfümgä özün чын анукла јўрî! (Uig.) въ свою очередь является поясъ смерти, живи и готовься къ смерти! — der Reihenfolge nach naht, sieh, (Jedem) des Todes Gürtel, (darum) lebe und halte dich für den Tod bereit! (K. B. 59,29); јағы кбрзă али әр кбрјар тур ізîк — поңнужур (?) адынларға тăкмăс кăзîк (Uig.) когда герой видит врага, онъ возгорается сильно, онъ бросается (?) на него, такъ что другимъ не достается очереди (послѣ него) — sieht der Held den Feind, so lodert er hell auf, stürzt sich auf ihn (?), so dass kein Anderer an die Reihe kommt (K. B. 88,80); ат ѓс арзу сўргăн кабукка тăзîк — кбрўнмăс јағы (ол) пу пăрмăс кăзîк (Uig.) имѣющîй жадность къ имуществу скоро (является) къ воротамъ, она (жадность) невидимый врагъ, не даетъ очереди (т. е. не даетъ возможности въ свою очередь защищаться) — wer die Gier nach Habe hat, (kommt) schnell zum Thore, sie ist ein unsichtbarer Feind (stellt sich nicht offen zum Kampfe) (K. B. 103,21); кăзîкчă кăлîр кбр пу дăўлат куры — тăзîк ол пажык (حجرت) ма полур тăрк кары — кăрăк полмас амдî пу дўнјă маңа — ја дăўлат кăзîгî (кăжîгî?) кăрăк аî тоңа! (Uig.) въ свою очередь приходитъ поясъ счастья, но оно (счастье) непостоянно, низко и непремѣнно старѣется, нîѣ не нуженъ теперь этотъ мîръ, но (пршшедшее) на смѣну истинное счастье нîѣ нужно, о ты великîй! — der Reihe nach kommt dieses Glückes Gürtel, es ist aber flüchtig und niedrig, es altert unbedingt, ich brauche jetzt diese Welt nicht, sondern ich begehre die Reihenfolge des

(wahren) Glückes, o du Grosser! (K. B. 134,43—44).

kăzîklâ (v) [كيزيكلامك (Dsch.)] = kăzăklâ по очереди дѣлать — der Reihe nach thun.

¹kăzîklik [كيزيكل (Uig.), von ¹kăzîk + lik]

перемѣнчивый — abwechselnd, wechselnd; ол кăзîklik 'арш (? حمير ус ?) му'аллак сăн тбрптîң хазраны этотъ перемѣнчивый сводъ, т. е. небо, ты сотворилъ всящимъ -- dieses wechselnde Gewölbe, den Himmel, hast du schwebend erschaffen (K. B. Kasside 186,20).

²kăzîklik [كيزيكل (Uig.), von ²кезîк + lik]

лежащîй въ горячкѣ — vom Fieber behaftet; јана јатты анца узы (صحيد) кălmădî — кăзîklik кîжî тăк кбрўн јуммады опять онъ полежалъ нѣсколько времени, но сонъ не явился, онъ не закрывалъ глазъ, какъ человекъ въ горячкѣ — so lag er abermals eine Weile, aber der Schlaf stellte sich nicht ein, er schloss die Augen nicht, wie ein im Fieber Liegender (K. B. 137,85).

¹kăzîn [Küär. Schor.] = кăдîн, кîн

1) заднîй — hinten befindlich; алып туїғағы алтын кăзîн туїғағы кўмўш переднîя копыта его были изъ золота, заднîя изъ серебра — seine Vorderhufe waren aus Gold, seine Hinterhufe aus Silber.

2) задняя часть — das Hintertheil; кăстîндă калды онъ остался сзади — er blieb hinten nach; кăстîнă тўштў онъ упалъ назадъ — er fiel nach hinten; кăстîмнăн кăлгăн онъ пршшелъ сзади меня — er kam hinter mir her.

3) послѣ — nachher; андын кăзîн потомъ, послѣ его — darauf, hinter ihm.

²кезîн [Sag. Koib. Ktsch.] = кăзîн

1) заднîй — hinten befindlich; кезîн азак задняя нога — der Hinterfuss.

2) задняя часть — der hintere Theil; таў кес-тîндă за горой — hinter dem Berge; калын

кестінә тартып Кулатайды палған чадылар стаяуы руки его назад, они связали Кулатая — seine Arme nach hinten ziehend, banden sie den Kulatai fest; кестінің сзади — von hinten her.

3) послѣ, назадъ — nach, hinten; кезін парды онъ оторавилса назадъ — er ritt zurück; кезін ал пар! принеси назадъ! — bringe zurück!

²кәзін (v) [Tel., von käs+н]

рубить для себя — für sich schneiden, abhauen.

⁴кәзін (v) [Schor., von ³käs+н] = кін, гәјін одѣваться — sich anziehen.

²кезін (v) [Sag. Koib. Ktsch.] = ³кәзін.

¹кәзір [Schor. W.]

шейный позвонокъ — der Halswirbel.

²кезір (v) [Sag. Koib.] = кәчір

переправить черезъ рѣку — Jemanden über einen Fluss bringen.

²кезір (v) [Sag. Koib. Ktsch., von käs+р] = кідір

одѣвать — Jemanden ankleiden.

кезірт (v) [Sag. Koib., von ²кезір+т]

велѣть одѣвать — Jemanden anziehen lassen; чалас чүргән чонны чаксы кеп кезірт-чадыр народъ, ходившій голымъ, онъ велѣлъ одѣть въ хорошія платья — das nacktgehende Volk befahl er in schöne Kleider zu kleiden.

¹кәзіл (v) [Tel. Tub. Alt., كەزىل (Uig.), von käs+l] = кәсіл

быть отрѣзаннымъ, быть обрубленнымъ — abgeschnitten, geschnitten, niedergehauen werden; сәні сән мад өккіл! кәзілді сөзүм (Uig.) ты перевозноси самого себя! мое слово отрѣзано (слишкомъ слабо) — du preise dich selbst! mein Wort ist abgeschnitten (zu schwach dazu) (K. B. 12,1); тәлім пәк кәцүрді, кәзілмәс сөзі (Uig.) много бековъ провелъ (этотъ міръ черезъ жизнь), но слова ихъ (или о нихъ) не отрѣзаны (не забыты) — viele Herren führten

(diese Welt durch das Leben), ihre Worte (oder: die Rede über sie) sind nicht abgeschnitten (K. B. 24,10); палдырған јән әрді кәзілді (Tel.) онъ вѣль степіи балдырғана и (вслѣдствіе этого) его губы нәртзавы — er ass Baldyrganstengel und (daher) sind seine Lippen zerschnitten.

²кезіл (v) [Sag. Koib. Ktsch.] = кәзіл

быть отрѣзаннымъ, отрубленнымъ — abgeschnitten, geschnitten, niedergemacht werden; кезілбәннәрі качын сығып чадыр, кезілгәннәрі олуң калыпдыр пензрубленныы изъ нихъ убъжали, а изрубленные умерли и остались лежащими — die von ihnen Nichtniedergehauenen flohen und entkamen, die Niedergehauenen starben und blieben liegen.

¹кәзім [Alt. Tel. Leb., von käs+м] = кезік горячка — das hitzige Fieber.

²кезім [Sag. Koib.] = кәзім.

³кезім [Kir.]

попона — die Pferddecke.

кезімдә (v) [Kir., von ²кезім+lä]

держатъ лошадь подъ попоной — ein Pferd unter der Decke halten.

кәзімдү [Tel., von käs+lü]

больной горячкою — am hitzigen Fieber darniederliegend.

кәзімці [كەزىمى (Uig.), von ¹käsım]

уничтожающій, губитель — der Verderber, Vernichter; узал полмаза полза артык одук — узал полза тәбрүр кәзімці јудук! онъ не долженъ быть небрежнымъ, а весьма осторожнымъ, не то сгубитъ его истребитель! — möge er nicht fahrlässig sein, sondern wachsam, wenn er fahrlässig ist, so vernichtet ihn der Vernichter! (K. B. 87,28).

¹кәзү [Tel., vergl. кәзік, кәзім]

эпидемія, повальная болѣзнь — die Epidemie, Seuche.

²кезү [Kir. Kkir.] = кәзік

1) очередь — die Reihe (die an Jemand kommt).

2) (Kir.) дежурный учитель или ученик въ киргизскихъ школахъ — der du jour seiende Lehrer oder Schüler in den Kirgisenschulen.

кӛзӱк [كيزوك (OT.)] = ²кезік
горячка — das hitzige Fieber.

кӛзӱксӱс [كيزوكسوز (Uig.), von кӛ-зік(?) + сіз] = сӛзіксіз

безпрестанно, безпрерывно — fortwährend, ununterbrochen; аның тӱрт ӛжигӛ тӱмйи миң салам — тӛгӱрзӱ кӛзӱксӱс тудажы улам! своимъ четыремъ товарищамъ десять тысячъ поклоновъ и непрерывное (исполнение) желаній пусть онъ доставляетъ! — möge er seinen vier Gefährten zehntausend Grüsse und ununterbrochene stete (Erfüllung) der Wünsche zukommen lassen! (K. B. 11,21); тӛгӱр ай ідім сӛн кӛзӱксӱс улам (K. B. 13,14); кӛзӱксӱс улам (K. B. 55,25—112,2).

кезӱләш (v) [Kkir., von кӛзӱ + лӛ + ш]
по очереди дѣлать, дойти до очереди — der Reihe nach Etwas thun, an die Reihe kommen.

кӛзӱт [كيزوت (Uig.)]
какой-то знакъ (оружіе?) достоинства везира — ein Zeichen (Waffe?) der Wesirswürde; аjak пӛрді, тамба ат устам кӛзӱт онъ далъ ему чашу, печать, конскую сӛрую и кезютъ (?) — er gab ihm Becher, Siegel, Pferdezeug und Kesüt (?) (K. B. 68,18).

кезгӛн-пас [Kir.]
шатающийся, бродяга — ein Herumtreiber, ein Mensch, der nie zu Hause anzutreffen ist, der Vagabund.

кезгӛл (v) [Kir., von кӛз + гӛл]
встрѣчать — begegnen.

кезгӛлдӱр (v) [Kir., von кӛз + гӛл + дӱр]
вести на встрѣчу — Jemanden entgegenföhren.

кезлә (v) [كيزلي (Kar. L.)] = кӛзлә.

кезлі [كيزلي (Kar. L.)] = кӛзлӱ.

кезік [كزليک (Dsch. V.)]

маленькій карманный ножикъ — ein kleines Taschenmesser.

кездӛ (v) [Kir., von кӛз + лӛ]

мѣрять аршиномъ — mit der Arschine messen.

кездік [Kir.] = кӛзік

маленькій ножикъ — ein kleines Messer.

кездӱр (v) [Kir., von кез + дӱр]

заставляютъ шататься, угоняютъ — Jemanden sich herumtreiben, umherschweifen lassen, fortjagen; ат кездӱрдӱ онъ водилъ лошадь послѣ ӛзды — er föhrt das Pferd nach dem Ritte umher.

кӛздӱр (v) [Tag., كيزدورمك (Dsch. OT.), von кӛз + дӱр]

заставить проходить — durchziehen lassen; **كولارنى كيزدورديلار** (Rbg. 14,8) они провели его черезъ небеса — sie föhrt ihn durch die Himmel.

кӛзбі [كزبي (Osm. R.)]

родъ крупы (?) — eine Art Grütze (?) (R. a kind of manna).

¹кӛш (v) [Schor. Tag.] = кӛч

1) переправиться черезъ рѣку — über einen Fluss setzen; кан кӛжі ползам кӛк талаіды кӛжӛрӱм! если я царь, то я переправлюсь черезъ синее море! — wenn ich ein Chan bin, so werde ich über das blaue Meer setzen! кӛбӱктӱт кӛк талаіды, сӱт кӛлнӱ кӛштӱ онъ переправился черезъ пѣнащееся синее море, черезъ молочное озеро — er setzte über das schäumende blaue Meer, über den Milchsee.

2) (Tag.) мимо проходить, сходять съ дороги, избѣгать — vorbeigehen, vom Wege abgehen, ausweichen; мӛн сӛндӱн кӛштӱм я прошелъ мимо тебя — ich bin bei dir vorbeigegangen.

3) извинить — verzeihen.

²кеш (v) [Kir.] = кӛш, кӛч.

³кӛш [كوش (Kar. T. L.), = pers. كوش]

колчанъ — der Köcher; јажаның кӛшӱ футларъ для лука — die Bogentasche (H. 39,28).

- ⁴кәш [کش (Osm.), = pers. كَشك] свернувшееся молоко, сухой сыр — geronnene Milch, trockener Käse.
- ⁵кәш [کش (Osm. R.), = pers. كَش] 1) пахъ — die Weichen.
2) мѣсто подь мышками — die Achselhöhle.
3) объятие, пазуха — die Umarmung, der Schooss.
- ⁶кәш [Tar.] = кәч ночь — die Nacht.
- ⁷кеш [Kir.] = кәч 1) поздний — spät.
2) вечеръ — der Abend; кеш болду вечеръ насталъ — es ist Abend geworden; кешкә кел! приѣди вечеромъ! — komme am Abend! кешпән по вечерамъ — des Abends.
- ⁸кеш [Kkir.] поясъ — der Gürtel.
- ⁹кәш [Soj.] шкура, кожа — das Fell, Leder.
- ¹¹кәш [Tar.] = кәбіш, кәүш галоша — die Galoschen.
- кәшан [كشان (Osm. R.)] крашеная черепица — gefärbte Dachziegel.
- кәшакәш [كشاكش (Osm.), = pers. كَشاكش] 1) борьба, ссора — der Kampf, Streit.
2) беспокойствие, возбуждение души, трудъ — die Unruhe, Beunruhigung, seelische Erregung, Mühe.
- ¹кешә [Kir.] = кәчә вчера — gestern.
- ²кешә [Kir.] глупый, непомятливый — dumm, schwerfällig vom Verstande.
- кәшәк [كَشِك (Kar. L.)] топракнын кәшәги (II. 7, 5); тләнъ? — Moder?
- кешәги [Kir., von кешә-+gi] вчерашний — gestrig.
- кәш әнә [كَشِئِنِئ (Kar. T.)] карманъ — die Tasche.

- кешәлик [Kir., von кешә-+lik] глупость — die Dummheit.
- ¹кәшәк [كَشِك (Dsch. V. Ad.)] карауль — die Wache, der Wachtposten; кәшәк-ханә (Dsch.) караульный домъ — das Wachtzimmer; кәшәк чәүти (Ad.) онъ карауляль — er wachte, stand Posten.
- ²кешәк (v) [Kir.] = кәчәк медлить, опаздывать — zögern, verspäten, spät bleiben; кешәгип калдым я опоздалъ — ich habe mich verspätet.
- кешәктір (v) [Kir., von кешәк-+tir] откладывать, заставить замедлить, опоздать — Etwas hinausschieben, aufschieben, Jemanden zögern lassen, sich verspätet lassen.
- кәшәкчи [كَشِكِئِي (Dsch. Ad.)] 1) караульный (V.), стража дворцовая (Bdg.) — der Wachhabende (V.), hoher Beamter (?) (Bdg.); سرکَشِكِئِي комендантъ дворцовой стражи въ крѣости (въ Перси) — der Befehlshaber der Hofgarnison in der Festung (in Persien).
2) (Ad.) караульщикъ — der Wächter.
- ¹кешір (v) [Kir.] = кәчір 1) переуравить черезъ рѣку — Jemanden über einen Fluss bringen.
2) простить — Jemandem verzeihen.
- ²кәшір [كَشِير (Dsch. V. Chiva)] желтая рѣпа, морковь — die gelbe Rübe, Mohrrübe.
- кәшәш [كَشِئِئِئ (Osm.), = pers.] монахъ (христианскій) — der (christliche) Mönch; кәшәш-ханә монастырь — das Kloster; кәшәш дағы гора Олимпъ — der Berg Olymp.
- кәшәшлик [كَشِئِئِئِئ (Osm. R.)] достоинство, обязанности, права монаха — die Lage, der Rang, die Functionen eines Mönches.
- кәшәшләмә [كَشِئِئِئِئِئ (Osm.)] спрокко, юго-восточный вѣтеръ — der Sirocco, Süd-Ostwind; кыбла кәшәшләмәси вѣтеръ юго-юго-восточный — der Süd-Süd-Ostwind;

- күн добусу käšiplämäci втеръ востоко-юго-восточный — der Ost-Süd-Ostwind.
- кешипäildä [Kir. Katar.]
ласковый, добрый, приветливый — freundlich, zärtlich, gütig.
- Кашкар [كشعار (Uig.), كشغار (Dsch.)]
городъ Кашгаръ — die Stadt Kaschgar; ама пу китāни Käшкар älidä тугäl кылыи по эту книгу онъ окончивъ въ городѣ Кашгарѣ и... — aber dieses Buch vollendete er beim Volke von Kaschgar und... (K. B. 3, 19).
- кәш-курун [Tar.]
послѣ обѣда — Nachmittag.
- кәшкәб [كشكاب (Osm.), كشكوب (Krm.), aus dem pers.]
ячменная каша — der Gerstenbrei.
- кәшкәк [كشكك, كشكك (Osm.)]
супъ съ крупой и мясомъ — Suppe mit Grütze und Fleisch; пататә кәшкәји супъ съ карто-фелемъ — Suppe mit Kartoffeln.
- кәшкәклик [كشككلك (Osm. R.)]
пшеничная крупа для «кешкека» — Waizen-grütze für die Zubereitung von Keschkek.
- кәшкит [Schor. Grass W.] = кәжит
мостъ — die Brücke.
- кәшкә [كشكك (Kar. T.)] = кәскә = كشكك
о если-бы! — о dass doch! (II. 10, 18—23, 17).
- ¹кәштә [Tar., كشته (Dsch. V.)]
вышивка — die Stickerei; кәштә тикгi (Tar.)
онъ вышивалъ — er stickte.
- ²кештә (v) [Kkir.]
забыть, не обращать вниманiя — vergessen, ausser Acht lassen.
- кәшпәр [كشپر (Osm.)]
волосатикъ (растение) — eine Pflanze.
- ¹кәжик [Alt. Tel. Leb. Schor.]
даръ, благодать, блаженство, счастье, ми-лость — das Geschenk, der Segen, das Heil, Glück, die Gnade; кудаи кәжији благодать Божия — Gottes Segen, Gnade; кудаидың кә-жйиңдә Божью милостью — durch die Gnade Gottes.
- ²кәжик (?) [كشكك (Uig.)] vergl. ³кәзик.]
кәжиктiг [Leb. Schor., von кәжик+тiг]
блаженный, благодатный, счастливый — glück-lich, gnädig.
- кәжиктү [Alt. Tel.] = кәжиктiг.
- ¹кежир [Kir.]
упрямый — eigensinnig, halsstarrig.
- ²кәжир (v) [Schor.] = кәчир
переносить черезъ воду — über ein Wasser bringen; көбүктүг талаиды кәжирә сәгрип-тир онъ перепрыгнулъ черезъ пнижающееся море — er springt über das schäumende Meer.
- кежирдән (v) [Kir., von кежир+lä+н]
упрямиться, быть упрямымъ — eigensinnig, halsstarrig sein.
- кәжит [Schor.] = кәшкит
мостъ — die Brücke.
- кежим [Kir.] = кезим
попона — die Pferdedecke.
- кежимдә (v) [Kir., von кәжим+lä]
покрыть попоною — mit der Decke bedecken (ein Pferd).
- кәжүнә [Tel.]
ревень — der Rhabarber (rheum undulatum).
- ¹кәп [كشكك (Kar. L.)] = көп
много — viel.
- ²кеп [Kir.]
неводъ для ловли хищныхъ птицъ — das Fang-netz für Raubvögel.
- ³кәп [Tel. Alt. Leb. Schor.] = кәм
мѣра, модель, колодка, образецъ — das Maass, Modell, der Leisten, das Schema; кәп-сүс притча — das Gleichniss.
- ⁴кеп [Kir. Sag. Koib.]
1) (Kir.) мысль, значенiе — der Sinn, die Bedeutung.
2) (Sag. Koib.) возможность — die Möglich-keit; кәби чобул (Sag.) птть возможность —

es ist keine Möglichkeit; кеп сәс повѣсть, предание — eine Erzählung, Legende.

⁵кәп [Kgm. Bar., كف (Kschg.) = pers. کف] 1) (Bar.) рѣчь, поговорка, пословица — die Rede, Redensart, das Sprichwort; нә кәп-тир ол? (Kschg.) что это значить? — was heisst das? кәп сиздә! (Kschg.) это отъ васъ зависить! — das hängt von euch ab! киши кәп имәс онъ не держитъ своего слова — er hält sein Wort nicht.

2) (Kgm.) разговоръ — das Gespräch; бакты-кәм хырсызнын кардашы кәп әтпн јәмәк јәп отуралар онъ видѣль, что воръ и его брать сдѣлаи, разговаривали и ѣли — er sah, dass der Dieb und sein Bruder dasassen, sich unterhielten und assen (P. d. V. VII, 17, 19).

⁶кәп [Tara] = ⁵кәп рѣчь — die Rede.

⁷кеп [Kkir.] = ⁶кәп.

⁸кәп [Leb. Schor. Küär.] = ким, кәдм одежда, платье — der Anzug, die Kleidung.

⁹кеп [Sag.] = ⁸кәп одежда, платье, нарядъ — die Kleidung, der Anzug; кӯ кәбi лебединое платье — das Schwänenkleid; јылан кәбi сброшенная змѣиная кожа — die abgeworfene Schlangenhaut; бксѳс оулак полѣан, кәп чобул јылаш былъ мальчикъ сирота, (у него) не было платья, онъ былъ голымъ — es war ein Knabe, eine Waise, er war ohne Kleider, nackt.

¹⁰кеп [Sag.] кеп кенәттн вдругъ — ganz plötzlich.

¹¹кеп (v) [Kir.] высыхать, сохнуть — trocken, trocken werden; аузӯм кептi у меня высохло во рту — mir ist es im Munde trocken geworden; топрак кепкән земля высохла — die Erde ist ausgetrocknet.

¹²кәп (v) (كيبك OT.) = ¹¹кеп.

кәпазә [كپازه (Osm.)] кокетка, безстыдный, смѣшной — die Kokette,

unverschämt, lächerlich; аләмнн кәпазәси олмак быть осмѣяннымъ людьми — von der Welt verlacht werden.

кәпазәлик [كپازه لك (Osm.), von кәпазә+lik] стыдъ — die Schande; кәпазәлик такынмак быть обманутымъ, осмѣяннымъ — getäuscht werden, lächerlich werden.

¹кәпә [كپه (Dsch.)] скипидаръ — der Terpentin (Bdg. Bb. 488, 15).

²кәпә [كپه (Dsch. S. S.)] 'قاميشدن و حصيردن معمول الاجوق' 'قاره' 'باراق' 'كلبه' 'كازه' 'چرتاق' 'ابو' 'قولوبه'

кәпәк [Tara, كپك (Osm. Dsch.)] отрубя — die Kleie; башы сач кәпәји перхоть на головѣ — die Schinnen im Haar.

кәпәклән (v) [كپكلنك (Osm.), von кәпәк+lä+н] быть полно отрубями, наполняться отрубями — sich mit Kleie füllen, mit Kleie gefüllt sein; карыны кәпәкләндi животъ его наполнился отрубями (говорится о нахальной выскочкѣ) — sein Magen hat sich mit Kleie gefüllt (wird von einem unverschämten Parvenu gesagt).

кәпәкли [كپكلو (Osm.), von кәпәк+li] смѣшанный съ отрубями — mit Kleie gemischt; кәпәкли әкмак хлѣбъ съ отрубями — Brot mit Kleie.

кәпәксиз [كپكسز (Osm. R.)] безъ отрубей, безъ перхоти — ohne Kleie, ohne Grind.

кәпәңк [كپنك (Osm.)] створка окна, ставня, подъемная дверь — die Fensterflügel, der Fensterladen, die Fallthür; кәпәңк сырыҗы поперечная палка, которой закрываются ставни — die Querstange, mit welcher die Fensterläden geschlossen werden; кәпәңк дәмірi задвижка оконная — der Fensterriegel.

¹кәпән [Tara, = arab. كفن] unverschämt, lächerlich; аләмнн кәпазәси олмак быть осмѣяннымъ людьми — von der Welt verlacht werden.

кәпазәлик [كپازه لك (Osm.), von кәпазә+lik] стыдъ — die Schande; кәпазәлик такынмак быть обманутымъ, осмѣяннымъ — getäuscht werden, lächerlich werden.

¹кәпә [كپه (Dsch.)] скипидаръ — der Terpentin (Bdg. Bb. 488, 15).

²кәпә [كپه (Dsch. S. S.)] 'قاميشدن و حصيردن معمول الاجوق' 'قاره' 'باراق' 'كلبه' 'كازه' 'چرتاق' 'ابو' 'قولوبه'

кәпәк [Tara, كپك (Osm. Dsch.)] отрубя — die Kleie; башы сач кәпәји перхоть на головѣ — die Schinnen im Haar.

кәпәклән (v) [كپكلنك (Osm.), von кәпәк+lä+н] быть полно отрубями, наполняться отрубями — sich mit Kleie füllen, mit Kleie gefüllt sein; карыны кәпәкләндi животъ его наполнился отрубями (говорится о нахальной выскочкѣ) — sein Magen hat sich mit Kleie gefüllt (wird von einem unverschämten Parvenu gesagt).

кәпәкли [كپكلو (Osm.), von кәпәк+li] смѣшанный съ отрубями — mit Kleie gemischt; кәпәкли әкмак хлѣбъ съ отрубями — Brot mit Kleie.

кәпәксиз [كپكسز (Osm. R.)] безъ отрубей, безъ перхоти — ohne Kleie, ohne Grind.

кәпәңк [كپنك (Osm.)] створка окна, ставня, подъемная дверь — die Fensterflügel, der Fensterladen, die Fallthür; кәпәңк сырыҗы поперечная палка, которой закрываются ставни — die Querstange, mit welcher die Fensterläden geschlossen werden; кәпәңк дәмірi задвижка оконная — der Fensterriegel.

¹кәпән [Tara, = arab. كفن] unverschämt, lächerlich; аләмнн кәпазәси олмак быть осмѣяннымъ людьми — von der Welt verlacht werden.

- саванъ — das Leichentuch; кәпәнгә јөрәдә
они завернули его въ саванъ — sie wickelten
ihn in das Leichentuch.
- ²кепән [Kir.] = кәпән.
- ¹кәпәнәк [Osm.] = кәбәләк, кәләбәк
бабочка — der Schmetterling.
- ²кәпәнәк [کینک (Osm. veralt.)]
дождевой плащъ, зимнее платье янычаръ —
der Regenmantel, ein Winterkleid der Jani-
tscharen; гәчән јармура кәпәнәк сүрмәк
одѣвать дождевой плащъ, когда дождь про-
шелъ (посл.) — den Regenmantel anlegen,
wenn der Regen vorbei ist (Sprg.).
- кәпәләк [Tar.] = кәбәләк, кәпәнәк, кәлә-
бәк
бабочка — der Schmetterling.
- кәпәз [Tar., = arab. قفس]
клетка — der Käfig.
- кәпәц [Bar. Kom. чераз 120]
тубетейка — das Tatarenkärpchen.
- кәпик [Kgm., aus dem Russ.]
копейка — der Kopeken; сәниң малыңны бир
кәпик гүмрүксүз чыкарајым! я провезу
твой товары безъ копейки пошлины! — ich
will deine Waaren ohne einen Kopeken Zoll
durchbringen! (P. d. V. VII*, 21, 18).
- кәпир [Kas. get., = arab. كافر]
невѣрующій, немусульманинъ — ein Ungläu-
biger, Nichtmuselman.
- ¹кәпил [Bar., = arab. كفيل]
поручитель — der Bürge.
- ²кепил [Kir.] = кәпил
поручитель — der Bürge; кепилгә алды онъ
взялъ на поруки — er nahm auf Bürgschaft;
оған кепил болдү онъ поручился за него —
er leistete für ihn Bürgschaft; кепил тәпсаң-
шы! ищи для себя поручителя! — suche dir
einen Bürgen!
- кәпиллик [Bar., von кәпил+лик]
поручительство — die Bürgschaft.
- кепилдик [Kir.] = кәпиллик.
- кәпиш [Tar.] = кәбис, кәш
галоса — die Galoschen.
- кәпкә [Schor.] = кәп
образецъ, колодка, форма — das Muster, der
Leisten, die Form.
- кәпкү [Leb.] = кәпкә.
- кәпкүр [Tob., = pers. کفگیر]
шумовка — der Schaumlöffel.
- ¹кәпилә (v) [Tob. Tara, von кәп+лә]
говорить — sprechen.
- ²кәпилә (v) [Bar., von кәп+лә]
удержать, задержать — festhalten, nicht los
lassen.
- ¹кәпиләп (v) [Bar., von кәп+лә+п]
одѣваться въ хорошее платье, наряжаться — in
schönen Kleidern gehen, sich gut kleiden, sich
putzen.
- ²кәпиләп (v) [Bar., von кәпилә+п]
защипляться — an Etwas hängen bleiben.
- кәпиләл (v) [Bar., von кәпилә+л]
быть прикрепленнымъ, защипленнымъ — an
Etwas befestigt werden, festgehalten werden.
- кәпиләш (v) [Tür. Tara, von кәпилә+ш]
бесѣдовать — sich unterhalten.
- кәпиләй [Bar., von кәп+ләй]
наряженный, шеголеватый — geputzt, stutzer-
haft.
- ¹кептә (v) [Kkir., von кеп+лә]
говорить — sprechen.
- ²кәптә (v) [Tel., von кәп+лә]
наблюдать — beobachten.
- ³кептә (v) [Sag. W., von кеп+лә]
вѣровать — glauben.
- кәптәк [کيناک (OT.)]
мячикъ — der Spielball.
- ¹кептән (v) [Sag., von кеп+лә+н]
одѣваться, принимать видъ, превращать-
ся — sich kleiden, ein Aeußeres, eine
Form annehmen, sich verwandeln; пазын
көрзә ак козан кептәнип пар-тыр когда
онъ посмотрѣлъ на свою голову, (то увидѣлъ,

что) онъ превратился въ бѣлаго зайца — als er seinen Kopf beschaute, sah er, dass er sich in einen weissen Hasen verwandelt hatte; кардаң ак сырајы казан кѳжзѳ кептандѳ, брттаң кызыл сырајы олган пѳрпа кептандѳ лицо его, которое было бѣло какъ свѣтъ, приняло видъ котельной сажѳ, его лицо, которое было красно какъ пламя, приняло видъ, омертвѣвшей печени — sein schneeweisses Gesicht wurde (schwarz) wie Kesselruss, sein flammendrothes Gesicht wurde (grau) wie eine abgestorbene Leber.

²кептан (v) [Sag., vergl. кеп]

высыхать — trocknen.

кептар [Kir., = pers. کبوتر]

кѳк кептар голубь — die Taube.

кѳптар [Kir., (OT.)] = кептар.

кепті [Kir., von кеп-+ті]

богатый мыслями, остроумный — sinnreich.

кѳптір [Schog., von кѳп-+тір]

подобный, равный — ähnlich, gleich.

кептір (v) [Kir., von кеп-+тір]

сушить, заставить сушить — trocknen, trocknen lassen.

кѳптір [Tel., von кѳп-+тір]

имѣющѳй наружность — ein Aeusseres habend; кара кѳптір кѳп нѳмѳлѳр анда турат тамъ стоятъ много предметовъ черныхъ снаружѳ — da stehen viele Dinge, die schwarz aussehen.

кѳптір [Tel., von кѳп-+тір]

деревянная модель, на которой работаютъ — ein hölzernes Modell, auf dem man arbeitet.

кѳпчѳ [Kgm., کچھ (Osm.), = pers. کچھ]

большая ложка — ein grosser Löffel; дѳликѳ кѳпчѳ ложка для снятия пѳны — der Schaumlöffel.

кѳпчѳн [کچین (Osm. R.)]

родъ плаща или шапки — eine Art Mantel oder Mütze.

кепсар [Kir.]

припай (у серебряниковъ) — das Loth (der Silberarbeiter).

кѳпсѳз [كپسيز (Kgm.)] = кѳпсѳз

больной, не въ хорошемъ расположенѳи духа — krank, übelgelaunt, bei schlechter Stimmung.

кѳпсѳз [کپسيز (OT.)]

безстыдный (мальчикъ) — unverschämt (von Knaben).

кѳпсѳзлѳк [Kgm., von кѳпсѳз-+лѳк]

нездоровье — das Unwohlsein, die Krankheit, das Unbehagen; анаңсыздап бѳр кѳпсѳзлѳгѳ жолузур онъ неожиданно захварываетъ — ganz unerwartet wird er krank (P. d. V. VII*, 1, s).

кѳпшѳр [کپشر (OT.)]

припайванѳе — das Anlöthen.

кѳпшѳн (v) [Tel.] = гѳвшѳ, кѳушѳ

жвачку жвать — wiederkäuen.

кѳпшѳм [Tel., von кѳпшѳ-+м]

жвачка — das Wiederkauen.

кѳпшѳ [Kar. L.] = кѳпсѳ, кѳбѳсѳ

многие изъ нихъ — viele von ihnen.

кѳпшѳк [Kir., کپشيك (Dsch. V.), von кѳп]

мѳра для сухихъ фруктовъ — ein Maass für trockene Früchte.

кѳпшѳр [Dsch. V., = pers. کپشیر]

свинецъ для паянѳа — das Loth (zum Löthen).

кѳпшѳрлѳ (v) [کپشیرلامک (Dsch. V.), von кѳпшѳр-+лѳ]

спаять — löthen.

кепшил [Kir., von кеп-+чил]

краснорѣчивый — beredt.

кѳпшѳк [کپشوک (OT.)] = кепшѳк.

кѳба [كعبه (Kgm.), = arab. كعبه]

храмъ въ Меккѳ — die Kaaba, der Tempel in Mekka.

кѳбад [کباد (Osm.)]

родъ персика; по R. родъ лимона — eine Art Pfirsich; nach R. eine Art Citrone.

²кѳбаб [Kgm., کباب, کباب (Osm. arab.)]

жаркое — der Braten; кѳбаб ѳтѳмѳк жарить — braten; кѳбабы чѳвѳрмѳк вертѳть жаркое на

вертелъ — den Braten am Spiesse drehen; орман кѣбабы жаркое на вертелѣ съ лукомъ — ein Braten, der am Spiesse mit Zwiebeln gebraten wird; тѣнцѣрѣ кѣбаб тушеное жаркое — der Schmorbraten; мулѣ кѣбаб жаркое въ формѣ трубки — ein gerollter Braten; кѣбаб олмак возгорѣться любовью — in Liebe entbrennen; хѣр гѣун фурун кѣбабы жѣр онъ ѣсть каждый день жаркое изъ печки (посл.) — er isst jeden Tag einen Braten, der im Ofen gebraten ist (Spr.).

кѣбабѣѣ [کبابه (Osm. R.)]

ватка, выколоченная горящей изъ на половину выкуренной трубки — die halbverbrannte Watte, die nach dem Anbrennen des Tabaks aus der Pfeife geklopft wird.

кѣбабѣѣ [کبابچه (Osm.), von кѣбаб+чы]

поваръ — der Koch, Brater; кѣбабѣѣ кѣдѣсѣ гѣбѣ жуткупмак быть жаднымъ, какъ кошка повара — gierig wie die Katze eines Koches sein.

¹кѣбѣ [کبه, کتکت (Osm.), = arab. pers. کبا]

1) грубая шерстяная матерія, коверъ, одеяло, попона — ein grober Wollenstoff, der Teppich, die Decke, Pferddecke; бѣяз кѣбѣ фѣрѣнцѣ бѣлое французское одеяло — eine weisse französische Decke; тѣр кѣбѣсѣ потникъ — die Filzunterlage unter dem Sattel.

2) печная лопатка — die Feuerschaufel.

²кѣбѣ [Tub. Leb. Schor.] = кѣмѣ

лодка — das Boot.

¹кѣбѣк [Krm. Kom.]

отрубѣ — die Kleie.

²кѣбѣк [Kir.] = кѣбѣк.

¹кѣбѣѣѣ [Tel.]

колпачекъ, надѣваемый на глаза соколу — die Kappe, die dem Falken über die Augen gelegt wird.

²кѣбѣгѣ [Schor.]

печь — der Ofen.

¹кѣбѣн [Bar. Kom.]

стогъ сѣна — der Heuschober.

²кѣбѣн [Kir.] = кѣбѣн.

²кѣбѣн (v) [كهن (Uig.)]

чувствовать себя хорошо; быть довольнымъ, довольнымъ, веселымъ — sich wohl fühlen; zufrieden, vergnügt sein; кѣбѣнѣн сѣвинѣн адынѣа паѣын! смотри на другого довольнымъ и радуйся! — (Eines) schaue auf das Andere vergnügt und erfreut! (K. B. 14,15); кѣлѣ пакса пѣклѣр кѣжѣгѣ кѣзѣн — бѣгѣ кѣнѣлѣ тѣрлѣр, кѣбѣнѣр бѣзѣн если бѣки улыбаясь смотреть на кого, тогда сердце его оживаетъ и онъ доволенъ — wenn die Bege Jemanden lächelnd anschauen, so wird sein Sinn belebt und er gewinnt Zutrauen (ist zufrieden) (K. B. 31,20); кѣбѣнѣмѣ кобы кутка куш такъ уцар! не доверяй пустому счастью, оно улетитъ какъ птица! — vertraue nicht dem eiteln Glücke, es fliegt davon wie ein Vogel! (K. B. 55,8).

¹кѣбѣнѣк [Kkir.]

кафтанъ изъ кошмы — ein Filzrock.

²кѣбѣнѣк [Kir.]

какая-то болѣзнь козъ — eine Krankheit der Ziegen.

кѣбѣнѣч [كهنچ (Uig.), von кѣбѣн+чы]

удовольствие, веселіе, доверіе — die Zufriedenheit, der Frohsinn, das Zutrauen; кѣбѣнѣч пѣрлѣ абнур сѣвѣнѣчкѣ тѣжѣн съ доверіемъ они успокаиваются и опускаются (направляются) къ радости — mit Vertrauen trösten sie sich, senken sich auf die Freude (K. B. 14,29).

кѣбѣнѣѣ [كهنچ (Uig.)]

довольный, веселый — zufrieden, fröhlich, behaglich; кѣбѣнѣѣ тѣрѣклѣк кѣдѣрдѣ бѣзѣн веселая жизнь подняла его (духъ) — das behagliche Leben erhöhte ihn (K. B. 46,28).

кѣбѣли [کهلو (Osm. R.)]

одежды, снабженный ковромъ, попоной и т. д. — mit einem Teppiche oder einer Pferde-decke u. dgl. bekleidet, versehen.

¹кѣбѣр [Schor., von кѣп]

образъ, изображеніе, видъ, образецъ — die Darstellung, Abbildung, der Anblick, das Muster; крѣстің кѣбѣрі знакъ креста — das Zeichen des Kreuzes.

²кѣбѣр [Bar., = arab. خبر]

нѣвѣстіе, приказаніе — die Nachricht, der Befehl.

кѣбѣрлѣш [Schor. W., von кѣбѣр+лѣ+ш]

соответственный, похожій — entsprechend, ähnlich.

кѣбѣрліг [Schor., von кѣбѣр+ліг]

ловкій, аккуратный, красивый — gewandt, genau, schön.

кѣбѣлѣк [Bar.]

бабочка — der Schmetterling.

кѣбѣлт (v) [Tel.]

выражать, произносить — ausdrücken, aussprechen.

кѣбѣлцік [Schor.]

пльшка, трасогузка — die Bachstelze; сарыг кѣбѣлцік желтая пльшка — die gelbe Bachstelze.

кѣбѣлцірік [Schor.] = кѣбѣлцік.

кѣбѣд [كباد (Osm.), = arab. كباد] = кѣбат
цедра — der Cedrat (= аѣач кавуну); кѣбѣд
рѣчѣлі конфета изъ цедры — ein Konfekt aus
Cedrat.

кѣбѣці [كبهجی (Osm.)]

1) фабрикантъ ковровъ, торговецъ коврами —
der Teppichfabrikant, Teppichhändler.

2) работникъ, чистящій ковры (очень распро-
страненное ремесло въ Константинополѣ) —
der Teppichreiniger, ein in Konstantinopel
sehr verbreitetes Geschäft.

¹кѣбѣс [Sag. W.]

дочь — die Tochter.

²кѣбѣс [كبهجی (Uig.)] = кѣбѣс, кѣвѣс

гордый — stolz; јаѣын полза бѣккѣ кѣдѣс-
кѣл кѣбѣс! если ты близокъ къ боку, то бере-
гись, о ты гордый! — wenn du dem Beg nahe

stehst, so hüte dich, du Stolzer! (K. B. 33,9);
нѣѣ кѣр кѣбѣслѣр бѣр ік јіклѣмѣс — јаѣыс
јаѣргѣ кѣрді каны тѣпрѣмѣс сколько гор-
дыхъ ни разу не хворали, но когда ушли подъ
черную землю, то болѣе уже не двигаются —
wie viele Stolze sind nicht einmal erkrankt,
wenn sie aber unter die schwarze Erde ka-
men, regten sie sich nicht mehr (K. B. 134,7).

³кѣбѣс [Schor. W.]

аконить широколистый — der breitblättrige
Akonit.

кѣбѣжѣ [Kir.]

полу-глухой съ крышкой ящикъ, въ которомъ
возять дѣтей на верблюдѣ; ящикъ на четы-
рехъ ножкахъ, въ которомъ находятся съѣс-
ные припасы — ein Kasten mit einem Deckel,
in dem man die Kinder auf Kameelen trans-
portirt, ein Kasten mit vier Füßen, in dem
der Mundvorrath aufbewahrt wird.

кѣбѣк [כביכ (Kar. L.)] = кѣбѣк

пѣна — der Schaum.

кѣбѣклѣн (v) [כביכליכ (Kar. L.)] = кѣ-
бѣклѣн

пѣниться — schäumen.

кѣбѣг [Mat. W.]

крышка тучса, бурака для браги — der De-
ckel des Birkengefässes, in dem das Bier auf-
bewahrt wird.

¹кѣбѣн [Kas. Ad., = pers. کابین]

вѣнчаніе, бракъ — die Trauung, Heirath; кѣ-
бѣн кыды (Kas.) онъ повѣнчалъ — er traute;
кѣбѣн кѣстѣм (Ad.) я женился — ich habe
geheirathet; кѣбѣн кѣстѣрдѣм (Ad.) я повѣн-
чалъ, женилъ его — ich habe ihn getraut, ver-
heirathet; кѣбѣн ѣттѣм (Ad.) id.

²кѣбѣн [Kir., = arab. كفن]

холстъ, въ который завертываютъ мертвыхъ,
саванъ — das Leichentuch, Todtengewand.

³кѣбѣн (v) [كبهجی (Uig.), vergl. кѣбѣн]

довѣряться, полагаться на кого (дат.) — ver-
trauen, sich vertrauen auf (Dat.); кѣбѣнкѣ цѣ

кутка кәлір тәрк парыр! не доверяйся
этому счастью, оно приходит, но (также)
вѣрно и уходит! — vertraue dem Glücke nicht,
es kommt (zwar), geht aber auch unbeding!
(K. B. 38,26).

кабіннә (v) [Kas.] = кабілнә]

кабілнә (v) [Kas., von кабін+лә]

повѣнчаться — sich verheirathen, getraut wer-
den.

кабінч [كوخنر (Uig.), von кабін+ч]

довольство, доверіе — die Zufriedenheit, das
Vertrauen; сәбінцін, абынцын кабінцін
hāli — ажазу жажазуны Локман жылы! съ
радостью, спокойствіемъ и доверіемъ пусть онъ
наслаждается и доживает до лѣтъ Локмана! —
möge er mit Freuden, Wohlbehagen und Zu-
friedenheit die Jahre Lokman's geniessen und
erleben! (K. B. 15,24); әрінч арзу нығмат
кабінцін абынч спокойствіе, (исполненіе)
желаній, доверіе и довольство — Ruhe, (Er-
füllung der) Wünsche, Genüsse, Vertrauen und
Wohlbehagen (K. B. 38,8); жанут пәрді
Өктүлмиш аіды: уғуш — кылынцы көні
ол кабінці Өгүш! Эктюльмишъ отвѣтилъ и
говорилъ: дѣятельность разума справедлива и
она пользуется большимъ доверіемъ! — da
antwortete Oektülmisch und sprach: das Thun
des Verstandes ist gerecht und das Zutrauen
zu ihm ist gross! (K. B. 71,13).

¹кабір [كابر (Uig.), = arab. كافر]

невѣрующій, злой — ungläubig, böse; пірі
тәңрілік он жабы полтацы — пу кабір жа-
бы ол жабылар тўңи! одинъ изъ нихъ есть
враждующій противъ Бога, онъ невѣрующій
врагъ, враждуетъ со всѣми! — der Eine ist
der Gottesfeind, er ist ein ungläubiger Feind,
befeindet Alle! (K. B. 121,25); әр ат сў пілә
јәнч пу кабір жабык! побѣждай этого
злого врага войсками! — wirf diesen bösen
Feind mit Heeren und Mannschaften nieder!
(K. B. 156,4).

²кабір [كابر (Uig.), = arab. قبر]

могила — das Grab; олар јутты кабір му-
нафык јўғи ихъ проглотила могила-тяжесть
безбожныхъ — sie hat das Grab verschlungen
die Last der Gottlosen (K. B. 13,12); пу кабір
уцун тут әр ат сў толум — Өлўп тўшсә
кабірдә пулмас Өлўм! держи воинвоъ и войска
ради могилы (т. е. для того, чтобы они погибли
въ сраженіи), если они и умирають, то не на-
ходить смерти въ могилѣ (ибо людибудутъ вѣчно
прославлять ихъ подвиги)! — halte die Mann-
schaften und Heere des Grabes wegen (damit
sie im Kampfe sterben), wenn sie auch ster-
ben, finden sie im Grabe selbst den Tod nicht
(denn sie sind durch ihre Thaten berühmt ge-
worden)! (K. B. 156,8).

³кабір [Kas.] = ²кабір

могила — das Grab; кабір авызы отверстие
могилы — die Oeffnung des Grabes; ҫігән
кпшнп кабірғә кујалар мертвыхъ кладутъ
въ могилу — man legt die Todten in's Grab.

⁴кебір [Kir., von кеп (v)]

сухой — trocken.

⁵кабір (v) [Leb.] = кәмір

грызть — nagern.

кабірчәк [Alt. Tel.]

хрящъ — der Knorpel.

кабіл [كابل (Uig.), = arab. كفيل]

поручка — die Bürgschaft; јәдімиш (?) јорыца
кабілдин тўжўп — әдіс сыр жағач маңғ
муңдук полуп! ты долженъ жить въ доволь-
ствѣ (?), потому что, если ты упадешь съ
поручки (т. е. лишншься поручителя), высокий
выкрашенный шестъ (тебѣ дастъ) вѣчное му-
чение! — lebe du in Freuden (?), denn wenn
du aus der Bürgschaft fällst, so ist die hohe
bunte Stange dir ewig zur Quall (K. B. 58,16);
әзіскә кадылма саламат јўрп — кылын-
цын көні тут кабіл тәк көрп! не знайся со
злыми, живи въ здравіи, будь справедливъ къ
его дѣятельности! его могила какъ поручи-

тельство! — halte dich nicht zu den Bösen, lebe in Frieden, beurtheile seine That gerecht! sein Grab ist gleichsam eine Bürgschaft! (K. B. 129,33).

кәбилчирік [Schor.]

граць — der Knorpel.

кәбіт [Kom., روك (Uig.), דיביט (Kar. T. L.)]

лавка — der Laden; кәбіт (Glosse $\text{حصار} = \text{دكان}$) кәт нәзәдәм кижі кәргүзи — азык jok кәбіттә садык нәлгүзи! я роскошно украсил лавку красными предметами, (но) выгоды нѣтъ от лавки, она (только) знает (мосі) торговли — ich habe den Laden sehr mit Sehenswürdigkeiten geschmückt, Vortheil bringt aber der Laden nicht, er ist nur ein Handelszeichen (K. B. 144,15).

кәбіц [Bar.]

туфля — der Pantoffel.

¹кәбіс [Kir.]

галона — die Galosche; шартылдак кәбісі роль туфель — eine Art Pantoffel.

²кәбіс [Alt.]

коверь — der Teppich.

кәбістә [Kas., aus dem Russ.]

капуста — der Kohl; кәбістә башы качань капуста — der Kohlkopf; кәбістә чыбарды онь поставил капусту на столъ — er hat den Kohl auf den Tisch gesetzt.

кәбістәли [Kas., von кәбістә+li]

съ капустою — mit Kohl; кәбістәли аш пища, приготовленная съ капустою — eine mit Kohl bereitete Speise.

кәбіш [كيش (Chiva), = pers. كفش]

садалія — die Sandale; кәбіш салмак надѣвать садалія — die Sandalen anlegen.

кәбіші [דיביטי (Kar. L.)] = кәбүзү

много — viel; акца әди кәбіші много было денегъ — es war viel Geld.

кәбү [Kir., von кеп+ү]

сухой — trocken.

кәбүр [رودود, رودود (Uig.)]

камфора — der Kampfer; жагыс жәр (j)ынар толды кәбүр кәдін томная земля наполнилась мускусомъ и одѣлась камфорою — die schwarze Erde hat sich mit Moschus gefüllt und in Kampfer gekleidet (K. B. 13,18); жідүрдүм жігітлік жәдиді жажым — жьнар кәттi кәбүр ажунды пажым молодость я истратилъ, моя старость пришла, мускусъ удалился, голова покрылась камфорою — die Jugend habe ich vergeudet, mein Alter ist gekommen, der Moschus ist dahin, mein Haupt hat sich in Kampfer gehüllt (K. B. 136,39).

кәбүтәр [کونتر (Dsch. pers.)] = кептәр

голубь — die Taube; فارچيغاي کونتر بيرلا ياغي (Rbg. 47,8) астробъ и голубь — враги — der Habicht und die Taube sind Feinde.

кәбрә [Tara] = кәбір

могила — das Grab.

кәбрәк [Schor.]

хрупкiй, ломкiй — spröde, zerbrechlich.

кәбзә [کيزه (Osm. R.)]

лопатка; прорицание (особенно по лопаткѣ) — das Schulterblatt; die Weissagung (besonders aus dem Schulterblatte).

кәбзәңи [کيزه جي (Osm. R.)]

прорицатель — der Wahrsager.

кәб-басты [کيباصدي (Osm. R.)]

роль большой сѣти — eine Art Netz.

кәф [Krm., كيف (Osm.)] = кәиф

здоровье, веселье, хорошее расположение духа, легкое опьянение — die Gesundheit, Fröhlichkeit, gute Laune, der Rausch; кәфiнiз әјiмi? (Osm.) здоровъ-ли ты? — bist du wohl? кәфiңдә ол! (Krm.) будь спокоенъ! — sei ruhig! erregе dich nicht! кәф олмуш (Osm.) онъ навеселѣ — er ist angetrunken; чагыр кәф маленькое опьянение — ein kleiner Rausch; кәфi чатар (Krm.) онъ выпилъ немного — er ist angetrunken; кәфi бузулған (Krm.)

опъ возбужденъ — er ist aufgeregt, beunruhigt;
кѣфінä гөрä (Osm.) по его желанію — nach
seinem Gefallen.

¹кѣфä [کفه, کتفک (Osm.)]

щетка или волосяной мѣшокъ для чистки ло-
шадей — eine Bürste oder ein Haarsack zum
Reinigen der Pferde; der Reisbesen.

²Кѣфä [Krm.]

городъ Феодосія (Каффа) — die Stadt Feodosia
(in der Krum).

кѣфän [Osm., Aussprache der Gebildeten, =
arab. كفن] = кѣфін.

кѣфänä [کفه (Osm. R.)]

родъ наперстка (?), употребляемаго при шитьѣ
парусовъ — a palm used by sailmakers.

кѣфärät [كفن (Uig.), كنفارت, کتفکرتف (Osm.),
(Osm.), aus dem Arab.]

дѣйствительность, вліяніе, средство, польза —
die Wirksamkeit, der Einfluss, das Heilmittel,
der Nutzen; нä кѣфärätä жарар? (Osm.) къ
чему это служить? — wozu dient dies? бір
кѣфärätä жарамас! (Osm.) это ни къ чему
хорошему не служить! — das nützt zu Nichts!
жабус кылма кѣфärätä тилиңи жыға — ја-
зукка кѣфärät полур ік тоға! (Uig.) не
порти своего сердца дурными рѣчами, болѣзнь
всегда служить средствомъ противъ грѣ-
ховъ! — verdirb dein Herz nicht mit schlech-
ten Reden, die Krankheit ist stets ein Heil-
mittel gegen die Sünde! (K. B. 170,28); ја-
зукка кѣфärät жік ол кѣр саңа! (Uig.)
противъ грѣховъ служить средствомъ для тебя
болѣзнь! — die Krankheit ist für dich ein Heil-
mittel gegen die Sünde! (K. B. 170,30).

кѣфärätсіз [كفنارسز (Osm.), von кѣфärät-
сіз]

безъ всякаго употребленія, безъ всякой поль-
зы, безъ средства — ohne jegliche Anwendung,
ohne jeglichen Nutzen, ohne Heilmittel.

кѣфälä (v) [کفله (Osm.), کتفکرتف (Osm.), von
кѣфä-+lä]

чистить лошадей щеткою — die Pferde mit der
Bürste (dem Haarsacke) reinigen.

кѣфäli [کفهلو (Osm. R.)]

имѣющій щетку — mit einer Bürste versehen.

кѣфäc [Tob., = arab. قفص]

ящикъ для рыбы, клетка для птицъ — der
Fischkasten, Vogelbauer.

¹кѣфін [Krm., كفن (Osm.)] = кѣфän

саванъ — das Sterbetuch, Tottenkleid; кѣфін
соіцы могильщикъ — der Todtengräber.

²кѣфін [Tag.] = кѣфін.

кѣфінlä (v) [کفنله (Osm.), von кѣфін-+lä]

1) завернуть въ саванъ — mit dem Leichen-
tuche umwickeln.

2) завернуть во что-либо — einwickeln, ein-
hüllen; тавук кѣфінläмäк завернуть курицу
въ тѣсто — ein Huhn in eine Teigschicht ein-
hüllen.

кѣфінläн [کفنله (Osm. R.)]

1) дѣлаться саваномъ, покровомъ — zu einem
Leichentuche werden.

2) быть снабжену саваномъ — mit einem
Leichentuche versehen sein.

3) быть завернутымъ въ бумажную папиль-
отку (о жаркомъ) — in eine Papiermanschette
gehüllt sein (vom Bratenknochen).

кѣфінli [کفنلو (Osm. R.)]

1) завернутый въ саванъ — in ein Leichen-
tuch eingewickelt.

2) обернутый папильоткой (о жаркомъ) — mit
einer Papiermanschette verziert (vom Braten).

кѣфінці [کفنجی (Osm.), von кѣфін-+ці]

1) торговецъ саванами, могильщикъ — der
Händler mit Leichentüchern, der Todtengräber.

2) жадный; измѣнникъ — gierig, der Ver-
gäther.

3) ворующій саваны — Jemand, der Leichen-
tücher stiehlt.

кѣфінсіз [Krm., von кѣфін-+сіз]

безъ савана — ohne Leichentuch; парасыз
базара, кѣфінсіз мәзара дәмшläр гово-

рять, что безъ денегъ на базарь птти, (тоже самое, что) безъ савава на кладбище — ohne Geld auf den Markt gehen ist dasselbe, wie ohne Leichentuch zum Kirchhofe gebracht werden (P. d. V. VII*, 231,396).

кәфәр [קָפָר (Kar. L.)] = кәфәр, гәүр
грѣшникъ — der Sünder; увуцларым да кә-
фәр полдулар тәпргә! и сыновья мои были
грѣшники противъ Бога! — und meine Söhne
waren Sünder gegen Gott! (H. 1,5).

кәфил [Osm., vom arab. كَفِيل]]

поручитель — der Bürge.

кәфиллик [كفيلك (Osm.), von кәфил+lik]

поручительство — die Bürgschaft.

кәфли [Ad. Krm.]

подвыпивший — betrunken, berauscht.

кәфсиз [Krm., كيفسز (Osm.)]

нездоровый, больной — unwohl, krank; соң
кәфсиз ола (Krm.) послѣ этого онъ захворалъ—
darauf erkrankte er (P. d. V. VII, 9,80).

кәфсизлик [Krm., von кәфсиз+lik] = кәп-
сиз

болѣзнь — die Krankheit.

кәфшә [كفشه (Osm. R.)]

вѣсы мѣнны для взвѣшивания монетъ — die
Wage des Wechslers.

кәван [كوان (Osm. R.)]

astragalus verus.

кәвәк [كواك (Dsch.), = pers.]

1) (V.) пустой, полой, надутый — hohl, leer,
aufgeblasen.

2) пещера, брешь — die Höhle, Bresche; شمال
طرفدين قزان قوروب قالبن ناش اوروب
بيربرجنى كواك قيليب ابدلار (Bb. 43,5)
съ сѣверной стороны они поставили пушки и
бросая большіе камни, они пробили брешь въ
одной пятадеп—auf der nördlichen Seite stell-
ten sie Kanonen auf, schossen mit grossen Stei-
nen und machten Bresche in einer Citadelle.

кәвәклик [كواكليك (Dsch. V.), von кәвәк+
lik]

пещера, пустота — die Pöhle, Leere.

кәвәр (v) [كلار (Dsch. V.)]

разболтать, раскопать, рыться — aufrühren,
aufwühlen, umwenden.

кәвәш [Kas. S. S.] = кәүш

женскій башмакъ, татарская галоша — der
Frauensschuh, die tatarischen Galoschen; кә-
вәш тикти онъ шлѣ галоши — er nähte Galo-
schen; кәвәш саз! сними галоши! — lege die
Galoschen ab!

кәвгир [كوكير (Osm.), = pers. ككبير]

ложка для сиванія ифы, рѣшето — der
Schaumlöffel, das Sieb.

кәвлә (v) [كولامك (Dsch.)]

перерыть, рыться — umwühlen, aufwühlen.

кәвшә [كوشامك (Dsch. S. S.)]

بوшامق ، منقك و منحل اولق ، سقيز كبي
چينامق ، نيوه و ديوهنك ديش كوشمهسي

кәвшәк [كوشاك (Dsch. S. S.)]

اونلا بيبي ، چرنده ، سست ، كوشك

¹кәм [Soj., كام (AT.)]

1) (AT.) рѣка Енисей — der Jenissei-Fluss;
Кәм кәчә Чик тана сүләдәм я переправился
черезъ Енисей и предпринялъ походъ противъ
Чяковъ — ich setzte über den Fluss Jenissei
und zog gegen die Tschik (X 26,18).

2) (Soj.) рѣка — der Fluss.

²кәм [Alt. Tel. Leb. Küär., كام (AT.)]

кто? — wer? äliңni törüңni кәм артты
(артатты)? (AT.) кто увеличилъ (уничто-
жилъ?) твой народъ и твою власть? — wer
hat deine Stammgemeinschaft und deine Re-
gierungsgewalt vermehrt (vernichtet)? (K
22,19); камкә äliñ казғанурмән? (AT.) для
кого я буду (приобрѣтать) завоевывать племе-
на? — für wen werde ich Stämme erwerben?
(K 9,7); адың кәм? (Alt.) какъ твоё имя? —
wie ist dein Name? кәм кәм (Tel.) кто-
нибудь, всякій — irgend wer, ein Jeder, wer
es auch sei; әр кәм (Tel.) кто-нибудь —
irgend wer; кәмдә ползо (Alt.) кто-бы ни

былъ -- wəf es auch sei; кѣм кѣжі (Tel.) какие-то люди — irgend welche Leute; кѣмдѣ пілбѣс (Alt.) никто не знаетъ — Niemand weiss es; алардың кѣмізі пай полза, анызы аларға пі ошкош полып-жат, кѣмізі жоқты полза анызы жарбыдаң, підаң коркынчѣк кул ошкош полып-жат (Tel.) кто изъ нихъ богатъ, тотъ между ними какъ чиновникъ, кто изъ нихъ бѣденъ, тотъ какъ слуга, боящійся суда и чиновниковъ — wer reich ist von ihnen, der ist unter ihnen wie ein Herr, wəf aber von ihnen arm ist, der ist wie ein das Gericht und die Beamten fürchtender Sklave (P. d. V. I, 133,20).

³кѣм [Sag. Koib. Ktsch.] = ²кѣм.

⁴кѣм [Alt. Tel. Leb. Tar., كيم (Kar. L.)] мѣра, время — das Maass, die Zeit; кѣмі jok (Tel.) безвременный, неопредѣленный, безмѣрный — unzeitig, unbestimmt, ungewöhnlich, ohne Maass; кѣміндѣ (Tel.) своевременно — zur Zeit, zur rechten Zeit; кѣмдән ашты (Tel.) онъ переступилъ мѣру — er hat das Maass überschritten; кѣмінәң ажыра презмѣрно, выше своей мѣры — sein Maass überschreitend, über das Maass; кѣмінчѣ по мѣрѣ — nach Maass; кѣннүн кѣмі (Kar. L.) что для каждаго дня нужно — das für jeden Tag Nöthige (D. 1,5).

⁵кѣм [Tel. Leb., كيم, كيم, كيم (Dsch. Ad. Osm.), = pers. كيم]

1) (Tel.) порокъ, ошибка, вредъ, порча — der Fehler, das Gebrechen, der Schaden; кѣмі jok безпорочный, безвредный — fehlerlos, un-schädlich; аннаң кѣм кѣрдѣм отъ этого ниъ былъ вредъ — ich habe davon Schaden gehabt.

2) (Leb.) родимое пятно — der Leberfleck.

3) (Dsch. Ad.) меньше — weniger; قيرق كوندين сорокъ дней безъ одного. — es fehlt ein Tag an vierzig Tagen; бир кѣм гәлдѣ (Ad.) не хватало одного — es war einer zu wenig.

4) (Osm.) дурной, жестокий — schlecht, böse, hart; кѣм нѣжәт дурное намерение — eine böse Absicht; кѣм сѣз жестокое слово — ein hartes Wort.

⁶кѣм [Kir., = pers. كيم]

1) мало, небрежно, недостаточный — wenig, geringfügig, unzureichend.

2) малость, пренебрежение — die Geringfügigkeit, Bagatelle, Verachtung, Geringschätzung; ону кѣмкѣ санат сѣилдѣ онъ говорить плохо о немъ — er spricht schlecht von ihm.

⁷кѣм [Ad., aus dem arab. غم]

печаль — die Trauer; кѣм куссә id.; кѣм куссәлик id.

⁸кѣм [كم (Osm. Z.)]

1) хвостъ. — der Schwanz.

2) дряхлый старикъ или старуха — ein altersschwacher Greis oder eine Frau.

⁹кѣм-кѣм [كم كم (Osm.)]

отрывисто — abgerissen; кѣм-кѣм сѣиләмәк медленно, занкаясь говорить — langsam und stotternd sprechen.

¹⁰кѣм (v) [كيمي (Kar. L.)] = кѣм

закопать, хоронить — eingraben, begraben.

кѣман [Krm., كمان (Osm. pers.)]

1) лукъ — der Bogen; кѣман кашлы съ выгнутыми бровями — mit rundgebogenen Augenbrauen; кѣман пәһә прибавочная плата, которая выдавалась ямычарамъ въ мѣсяцѣ Шабанъ — der Zugabesold, der den Janitschagen im Monate Schaban ausgezahlt wurde.

2) (= кѣманә) музыкальный инструментъ, скрипка — ein Musikinstrument, die Geige; кѣман оку смычекъ — der Geigenbogen.

кѣманә [Krm., كمانه (Osm.)]

скрипка — die Geige.

кѣмар [Krm., = pers. كمر]

поясъ — der Gurt; алтын кѣмар інчә бәлә золотой поясъ подходитъ къ тонкой тальѣ —

der goldene Gürtel passt für die dünne Taille (P. d. V. VII*, 11,7).

кәмәл [Krm. Osm., كمال (Uig.), = arab. كمال]

1) совершенство, превосходность, прекрасное качество — Vollkommenheit, Vortrefflichkeit, treffliche Eigenschaft; жараткан, тәрәткән ма кадыр кәмәл (Uig.) Создатель, Творец, Всесовершенный — der Erschaffer, der Erzeuger und der Vollkommene (K. B. 4,19); кәмәл-ыла (Osm.) съ совершенством — mit Vortrefflichkeit; кәмәл булмак, ирмәк (Osm.) совершенствоваться — sich vervollkommen; һәр зәвалың бир кәмәлы җар-дыр (Krm.) каждое несчастье имеет свою хорошую сторону (посл.) — jedes Unglück schliesst auch etwas Gutes in sich (Spr.) (P. d. V. VII, 222,161).

2) цѣна, стоимость — der Werth, Preis; кәмәлы бәш пара цѣна его пять «пара» — sein Werth ist fünf Para.

кәмәллы [كاملو (Osm.), von кәмәл+лы] иштәуи цѣну, дорогой, прекрасный — werthvoll, bedeutend, ausgezeichnet, vollkommen.

кәмәлсыз [كاملسىز (Osm.), von кәмәл+сіз] безцѣнный, незначительный — werthlos, unbedeutend.

кәмәлсызлык [كاملسىزلىق (Osm.), von кәмәл-сыз+лык] безцѣнность, незначительность — die Werthlosigkeit, Unbedeutendheit.

¹кәмә [كمه (Osm.)]

мышь — die Maus; су кәмәсі водяная мышь — die Wasserm Maus.

²кәмә [Alt. Tel. Küär. Tar. Kom., كه (Dsch. OT.)] = kәmi, gәmi

лодка — das Boot; кара кәмә (Tel.) судно — das Fahrzeug; бу барды изі jok — ол кәмә-дир (Kom.) оно ѳдет и не оставляет слѣда — это лодка (зар.) — es fährt und hinterlässt keine Spur — dies ist ein Boot (Rhs.) (C. C.

146,12); кәмәдә оттуруп палык аңдады (Alt.) онъ сидѣлъ въ лодкѣ и ловилъ рыбу — er sass im Boote und fing Fische.

³кәмә [Kir. Kkir. Säg. Koib. Ktsch.] = ²кәмә. кәмәгә [Tel. Alt. Leb.]

яма для раскладывания огня, на подобіе печки — ein Feuerloch, eine Grube, in der wie in einem Ofen Feuer angemacht wird; der Ofen.

кәмәгә [Kkir.] = кәмәгә.

кәмәгәлә (v) [Tel., von кәмәгә+лә]

выкапывать яму на подобіе печи — ein Loch in die Erde graben und eine Art Ofen herstellen.

кәмән [Kkir.]

кафтаны изъ кошмы — ein Filzrock.

кәмәнtäi [Kkir., von кәмән+täi (?)] = кәмән.

кәмәнд [كمن (Osm.), aus dem Pers.]

веревка, на концѣ которой прикрѣпленъ крючекъ, для притягиванія далеко находящихся предметовъ — ein Strick, an dessen Ende ein Haken befestigt ist, um ferne Gegenstände zu fassen und herbeizuziehen; боюнә кәмәнд атмак хитростью кого либо притягивать къ себѣ — durch List Jemanden an sich ziehen.

кәмәнчә [كمانچه (Osm.), aus dem Pers.]

маленькая трехструнная скрипка — eine kleine dreisaitige Geige; кәмәнчә чалмак играть на такой скрипкѣ — auf dieser Geige spielen.

кәмәнчәүи [كمانچهوى (Osm.)]

играющій на кемеиче — der Kementsche-Spieler.

¹кәмәр [كمر (Osm. Ad.), = pers.] = кәмар

1) поясъ — der Gurt, Gürtel; бәл кәмәри id.; алтун кәмәр золотой поясъ, носимый подъ платьемъ — der goldene Gürtel, der unter den Kleidern getragen wird.

2) сводъ — das Gewölbe, der Bogen; дәмір јол кәмәрләри своды, на которыхъ построена желѣзная дорога — die Bogen, auf denen die

- Eisenbahn gebaut ist; көпрү кәмәрі своды моста — die Brückenbogen.
- ²кемәр [Kkir., aus dem Pers.] = кәмәр узкая долина, узкая низменность — die Thalrinne, eine schmale in eine Hochebene sich einschneidende Niederung.
- ³кәмәр (v) [Alt. Tel.] = кәмір грызть — nagen, zernagen.
- кәмәрәи (v) [Kkir., von кемәр+әи] открываться, образовать отверстие — sich aufthun, eine Oeffnung bilden.
- кәмәртлік [كمرتلك (Osm.)] = кәмәрчik хрящ — der Knorpel; бурун кәмәртлігі носовой хрящ — der Nasenknorpel; гөз кәмәртлігі хрящ глаза — der Augenknorpel.
- кәмәрдә-кәмәрдә [كمرده كمرده (Osm.)] иногда — zuweilen.
- кәмәрдәк [كمردك (Osm.)] продолжение спинного хребта, хвост — die Fortsetzung des Rückgrates, das Schwanzbein, der Schwanz.
- ¹кәмәл [Kir., vom arab. كمال] = кәмәл вѣрный, сдѣланный какъ слѣдуетъ — richtig, wie es sich gehört; кәмәл шәrijät (Kir.) вѣрное, справедливое рѣшение — eine richtige, gerechte richterliche Entscheidung.
- кәмәл [Bar.] стогъ сѣна — der Heuschoger.
- кәмәлә [Tel., von кәмә+лә] съ лодкою, въ лодкѣ — mit einem Boote, zu Boote; Мрасты төмән кәмәлә абын кәлпн плывя внизъ по Мрасу въ лодкѣ — auf dem Mraß abwärts zu Boote fahrend (P. d. V. I, 131,30); Чолышманды өрө кәмәлә тажанын парын вверхъ по Чолышману подвигаясь въ лодкахъ шестами — den Tscholyschman aufwärts fahrend, indem wir in Böten mit Stangen uns vorwärts stiessen (P. d. V. I, 149,15).
- кәмәчи [Alt. Tel. Tar.] лодочникъ — der Bootsmann, Bootsführer.
- ¹кәмәц [כמיץ (Kar. L.)] солдатъ — der Soldat.
- ²кәмәц [Kom.] пеквашенный — ungesäuert.
- кәмәжi [Bar.] = кәмәчи лодочникъ — der Bootsführer.
- кәмәс [Schor.] аконить широколистный — der breitblättrige Akonit.
- ¹кәмі [کمی (Dsch.)] = кәмә, гәмі лодка, судно — das Boot, Schiff.
- ²кәмі (v) [Tel.] уменьшаться, убывать — sich verringern, weniger werden, abnehmen; күчүм кәміп пәды моя силы ослабѣли — meine Kräfte haben abgenommen.
- ³кемі (v) [Kir.] уменьшаться, ухудшаться — sich verringern, sich verschlechtern.
- ¹кәмік [Krm. Alt. Tel., كميك (Osm.)]
- 1) (Alt. Tel.) хрящи, мягкія части большихъ костей — der Knorpel, die weichen Theile grosser Knochen.
- 2) (Osm. Krm.) кость — der Knochen; әнсә кәміji (Osm.) спиной позвонокъ — der Rückenwirbel; чәнә кәміji (Osm.) челюсть — der Kiefer, das Gebiss; бір дәрі бір кәмік (Osm.) только кости и кожа — nur Haut und Knochen; кәмік гiбi (Osm.) твердый какъ кость — hart wie Knochen; бір торба кәмік (Osm.) мѣшокъ съ костями, человекъ съ разбитыми костями — ein Sack mit Knochen, ein Mensch mit zerbrochenen Knochen; лорі кушу кәмік булса, әwäl ölcär соңра јутар дәмишләр (Krm.) если орелъ-рыболовъ найдетъ кость, то сначала смѣрить, а потомъ (ужъ) ѣсть, говорятъ (посл.) — wenn der Fischadler einen Knochen findet, so misst er ihn erst und dann verschluckt er ihn, sag man (Spr.) (P. d. V. VII, 227,280).
- 3) (Osm.) слоновою кость — das Elfenbein;

- кѣмік куту ящикъ изъ слоновои кости — eine Büchse aus Elfenbein; кѣмік кабза ручка изъ слоновои кости — ein elfenbeinerner Griff.
- ²кѣмік [Kir.] = кѣмік
мягкія части костей — die weichen Knochen-
theile.
- кѣмікли [کبکلو (Osm.), von kāmīk+li]
1) сильный въ костяхъ — stark im Knochen.
2) (R.) позвоночныя (животныя) — die Wirbel-
thiere.
- кѣміксіс [کبکسز (Osm.), von kāmīk+сіз]
1) безъ костей — knochenlos; чоцу'а һәргүн кѣміксіз ѣт вѣрплярмиш ребенку каждый день давали мясо безъ костей — dem Kinde gab man jeden Tag Fleisch ohne Knochen (N. 150).
2) мягкотѣлыя (животныя) — die Mollusken.
- кѣмін [Kkir.] = кѣбін
саванъ — das Leichentuch.
- ¹кѣмір [קמיר (Kar. L.)] = кѣмър
уголь — die Kohle.
- ²кѣмір (v) [Alt. Tel. Leb. Kom., کبیرمک (Dsch.), کبرمک (Osm.)] = кѣмър
грызть — nageln, benagen; чачкан алтын казырчактың тубун кѣмірпяр! (Alt.) вы, мыши, прогрызайте дно этого ящика! — ihr, Mäuse, zernaget den Boden dieses Kastens!
- ³кѣмір (v) [Kir.] = кѣмір.
- ⁴кѣмір (v) [کبرمک (Dsch.)]
свалить, уронить — umwerfen, umstürzen; اول بیغاجلارنى کبسدی کبرسا اول بیغاجلارنى онъ срубилъ эти деревья, никто не могъ ихъ поднять — er hieb diese Bäume um, Niemand vermochte sie aufzubeben (Rbg. 45,17).
- кѣмірәи (v) [Kkir.]
показаться щелью — sich als Spalte zeigen.
- кѣмірѣ [Tel. W.]
- переходъ — der Uebergang.
- кѣміртә [کبیرته (Dsch. V.)]
незрѣлый персикъ — ein unreifer Pfirsich.
- кѣміртлік [کبیرتلیک (Osm. Z.)]
хрящъ — der Knorpel.
- кѣмірдәк [کبیردک (Dsch.), von kāmīr+дәк]
= кѣмәртлік
хрящъ — der Knorpel.
- кѣмірчәк [Alt. Tel., کبیرچاک (Dsch.)]
хрящъ — der Knorpel; کبیرچاک نوتوشی سونکاک لارینینک آراسیندا کبیرچакі بولور (Abg. 104) у каждаго человека есть между костями хрящи, которые ихъ соединяютъ — bei jedem Menschen sind zwischen den Knochen Knorpel, die diese zusammenhalten.
- кѣмірзәк [Bar.] = кѣмірчәк.
- кѣміл (v) [קמיל (Kar. L.)] = кѣмыл
быть похороненнымъ — begraben werden.
- ¹кѣміт [Kas., aus dem russ. комедія]
балаганъ комедіантовъ — eine Schaubude für Vorstellungen.
- ²кѣміт (v) [Kas., von kāmī+т]
уменьшить, пренебрегать — verringern, verachten; кѣмітп сөйлөдү онъ говорилъ пренебрежительно — er sprach verächtlich.
- кѣмічкә [کبچکه (Dsch.)]
немного, очень мало — ein bisschen, sehr wenig.
- ¹кѣміс [Schor.]
коверъ — der Teppich.
- ²кѣміс (v) [קמیس (Kar. L.)] = кѣміш.
- кѣміш [Kom. Kgm., کبیش (Uig.), کبیش (Kar. T.), von kāmī+ш]
1) (Uig.) удержаться отъ чего-либо; чувствовать себя малымъ, — себя неловко — sich einer Sache enthalten, sich gering, nicht wohl fühlen; Älik пір күн олтурды жалғус узун — кѣмішти кітәп удру пакты узун Элик сядѣлг однажды долго одинъ, онъ чувствовалъ себя недовольнымъ и долго смотрѣлъ въ книгу — eines Tages sass Elik lange allein,

er fühlte sich nicht wohl und sah lange in das vor ihm liegende Buch (K. B. 62,31); көңүл тиләмәс иш кәмшкү кәрәк! надо удерживаться отъ того, чего сердце не желаетъ! — man muss sich derjenigen Dinge enthalten, die das Herz nicht liebt! (K. B. 99,26).

2) уменьшать, обижать — verringern; оғул кыс кәмшті ада һүрмәти — сөгүш подды әргә абучка ады (Uig.) сынъ и дочь уменьшили почтение къ отцу, бранью для мужнины стало слово «старикъ» — Sohn und Tochter verringerten die Ehrfurcht gegen den Vater, dem Manne war der Name «Greis» ein Schimpfwort (K. B. 183,24); аның үчүн-ки коркувун күчлѣ тәңрини кәмшті (Kar. T.) оттого, что онъ убавилъ свой страхъ предъ Всемогущимъ Богомъ — deswegen, weil er die Furcht vor dem allmächtigen Gotte verminderte (H. 6,14); ägär aйтсам унутајым завалымны, кәмшәјим ачувумну да кәпләнәјим! (Kar. T.) если я говорю: я хочу забыть свое горе и хочу уменьшить свой гнѣвъ и хочу успокоиться! — wenn ich sage: ich will meinen Jammer vergessen, meinen Zorn verringern und heiter sein! (H. 9,27).

3) подгонять, посылать — antreiben, schicken; јабыда јөрәклик сәрингү кәрәк — јабы ат кәмшсә тәрәнгү кәрәк! (Uig.) на войнѣ храбрый долженъ быть стойкимъ, если врагъ подгоняетъ лошадей (т. е. нападетъ), надо укрѣпиться! — im Kriege muss der Tapfere ausharren, wenn der Feind die Pferde antreibt, muss er sich zusammenehmen! (K. B. 81,25); јабы ат кәмшсә, соңа оғраса — сәрин, арка пәрмә саңылапа паза! (Uig.) если врагъ подгоняетъ лошадей и на тебя насккиваетъ, то выдержи (натискъ), не обращай спину, тогда онъ разсѣтся — wenn der Feind die Pferde antreibt, und auf dich stösst, so halte aus, biete ihm nicht den Rücken, so wird er zerstreut! (K. B. 88,34); زندانه سالديلا (Rbg. 64,10)

кәмшті лар аبرسا (Lond. H.) они бросили его въ темницу — sie warfen ihn in's Gefängniss; اوذغو كمشدى (Rbg. 67,6) اونى دالم (ему) сонъ — er gab (ihm) Schlaf.

кәмшік [كشيك (Dsch.)]

(S. S.) قوبرغناك كيكلو بى ' قوبروق ' صوفى، ككردك كبركلى بى دنه، دومغازه

кәмшіл (v) [Kom.]

быть уменьшеннымъ — verringert werden.

кәмүк [Bar.] = кемік

мягкія части костей — der weiche Knochenheil.

кәмүклән (v) [Bar.]

дѣлаться мягкимъ, дряблымъ (о костяхъ или о деревѣ) — weich, morsch werden (von Holz und Knochen).

кәмјі (v) [Tel., von kām]

мѣрять, измѣрять — messen, ausmessen.

кәмјү [Tel., von kāmji+ŷ]

мѣра — das Maass.

¹кәмнә [Schor.]

сѣноставка — Sagomys alpinus.

²кәмнә (v) [Leb. Schor., von kām+lä]

1) (Leb.) измѣрять — ausmessen.

2) (Schor.) изслѣдовать, испытывать, пробовать — untersuchen, erproben, prüfen.

¹кәмнѣ [Schor., von kām+liŷ]

ловкій, удобный — passend, geschickt.

²кәмнѣ [Kir., von kām+liŷ]

поврежденный, съ изъяномъ, перемѣнившій свой прежній видъ, уродъ, калѣка — beschädigt, ein Gebrechen, einen Fehler habend, verändert im Aussehen; eine Missgeburt, ein Krüppel.

кәмлә (v) [Tar., von kām+lä]

мѣрять — messen.

кәмлі [Ad., von kām+li]

печальный — traurig.

кәмлік [Krm., كملك (Osm. Ad. Dsch.), von kām+lik]

1) вредъ, гадость, злость, непримчиве — der Schaden, Nachtheil, die Schlechtigkeit, Bosheit, Ungehörigkeit; кәмлік атам! (Osm.) не вредь! — thue keinen Schaden! kāmlijä äjilik

(Osm.) за зло заплатить добромъ — Böses mit Gutem vergelten; äjilikä äjilik idmäk häp адамың иші-дир—кәмліккә äjilik idmäk әр адамың иші-дир! (Kgm.) за добро отплатить добромъ, это всякйи можетъ, за зло отплатить добромъ можетъ только благородный человекъ! — Gutes mit Gutem vergelten, das kann Jeder, Böses mit Gutem vergelten kann nur der edle Mann! (P. d. V. VII*, 216,4); äjilik idän äjilik булур—кәмлик idän кәмлик булур! (Kgm.) за добро найдешь (получишь) добро, за зло — зло! — wer Gutes thut, findet Gutes, wer Uebles thut, findet Uebles! (P. d. V. VII*, 216,6).

2) (Dsch. V.) недостатокъ, ошибка—der Mangel, Fehler, das Gebrechen.

кәмтәк [Tel., von kām] = кәмдәк поврежденный, съ изъяномъ — beschädigt, ein Gebrechen, einen Fehler habend.

кемтәр [Kir., pers. کمتر] бѣдный, немощный — arm, wenig, besitzend, dürftig.

кәмдә (v) [Tel., von kām+lä] мѣрять, измѣрять — messen, ausmessen; män тәңәрәниң пијин пилбәдәм, јәрдің кәңин кәмдәбәдәм! я не знаю высоты неба, не измѣрялъ ширину земли! — ich kenne nicht die Höhe des Himmels, habe die Breite der Erde nicht ausgemessen! (P. d. V. I, 113,6); канді кәм-білә кижә кәмдәрэин, анин бојуңа кәмдәп пәрәр! какою мѣрою ты другихъ измѣряешь, этою мѣрою и тебя измѣряютъ! — welches Maass du an Andere legst, dieses Maass wird man auch an dich legen! (Miss.); он каттап кәмдә, пір каттаі-кәс! десять разъ смѣрай, одинъ разъ отрѣжь! (посл.) — miss zehn Mal, aber schneide nur einmal ab! (Spr.).

кәмдән (v) [Tel., von kām+lä+н] вредить себѣ, повредить себя — sich Schaden zufügen, sich schädigen.

кәмдәт (v) [Tel., von kām+lä+т] вредить, портить — schaden, verderben; кәмдәткән кижі клейменный человекъ, ссыльный, каторжникъ — ein gebranntmarkter Mensch, der Verschickte, Galcerensklave.

кәмді [Tel. Leb., von 'kām+дi] чей? — wem gehörig? wessen? ну ат кәмді? кому принадлежитъ эта лошадь? — wem gehört dieses Pferd? кәмді-дә, кәмді-дә полза! кому бы ни принадлежало! — wem es auch gehören möge!

кәмдү [Tel., von kām+ly] 1) что имѣеть мѣру, для чего нужно время — was ein Maass hat, was Zeit erfordert; кәмдү кәмдә иногда, по временамъ — von Zeit zu Zeit, bisweilen.

2) порочный — ein Gebrechen habend.

кәмдүш [Tel.] аршинъ — die Arschine.

кәмчәт [Kas., aus dem Russ. «камчатскій боберъ»] боберъ камчатскій — der kamtschatkische Biber; кәмчәт бӯрік бобровая шапка — eine Mütze mit Biberfell.

кемчiл [Kkir., von kām+чiл] нуждающийся, голый — Mangel habend, arm, nackt, kleiderlos.

кәмци [Schor., von kām+чi] скупой — geizig.

кәмцилән (v) [Schor., von kāmчi+län] скушиться — geizig sein.

кемсәңдә (v) [Kir.] шамкать (о беззубыхъ, старыхъ людяхъ) — mit dem Kiefer wackeln (von zahnlosen Menschen).

кемсі (v) [Kir.] 1) шамкать (о беззубыхъ, старыхъ людяхъ) — mit dem Unterkiefer wackeln (von zahnlosen Menschen).

2) судорожно подергивать губами, удерживаясь отъ плача — mit den Lippen zucken, indem man das Weinen unterdrückt; кемсiн цы-

- лаіды онъ тихо плачетъ про себя — er weint still vor sich hin.
- кемсін (v) [Kir.] = кемсі.
- кәмсіз [کسز (Dsch.), von кәм + сіз]
безъ изъяна, безъ недостатка, вполне, совершенный, цѣлый — ohne Mangel, ohne Gebrechen, ganz, vollkommen, unversehrt.
- кәмзән [کمز (Osm. ungebr.), = pers. ?]
дурное шитье — schlechtes Nähen; кәмзән ілә дікілміш кафтан плохo сшитый кафтанъ — ein schlecht genähter Rock.
- кәмзік [Tel.]
раскаяніе — die Reue.
- кәмзін (v) [Alt. Tel. Leb.] = кемсін
признаваться въ своей винѣ, каяться — seine Schuld bekennen, bereuen; ам кәмзінгән кілінчәдїдәрдің каруна јакшы ұран пұдұруўдәр! сотворите-же достойный плодъ покаянія! — schaffet eine gute Frucht für die von euch bereuten Sünden! (Miss.).
- кәмзў [Kas., aus dem Russ.]
камзолъ, жилетъ — eine kurze Jacke, eine Weste.
- кәмшік [كشيك (Dsch. V.)]
имѣющій маленькіе передніе зубы — kleine Vorderzähne habend.
- кемшілік [Kir., von кем + ши + лік] = кәмлік
- ¹кәмпір [كپير (Dsch. V.)]
старуха — eine alte Frau.
- ²кемпір [Kir.] = кәмпір
старуха — ein altes Weib, eine Alte; кәмпір өлдү (Kir.) старуха умерла (когда обвѣячанные, женихъ и невѣста, должны ложиться спать, то одна старуха извѣщаетъ ихъ, что всё ушли, говоря: «старуха умерла», и за это получаетъ подарокъ) — die Alte ist gestorben (wenn die jungen Eheleute nach vollendeter Trauung sich zu Bett begeben, so kommt eine alte Frau zur Jurte und ruft ihnen zu: «die Alte ist gestorben!» d. h. Alle haben das Haus verlassen; dafür erhält diese ein Geschenk); кемпір којўн косактаіды радуга образуется — der Regenbogen entsteht; кў кемпір старая вѣдьма, хитрая старуха — eine alte Hexe, schlaue Alte.
- котан [کوتان (Ad.)]
соха — der Pflug; котан сўрмәк пахать — pflügen.
- котанла (v) [Ad., von котан + ла]
пахать — pflügen.
- котанлан (v) [Ad., von котанла + н]
быть распахану — gepflügt sein.
- котанчы [Ad., von котан + чы]
пахарь — der Pflüger.
- ¹кө [Kkir. Sag. Koib., vergl. көңў]
1) внутренности, которыя считаются мѣстомъ нахождения души (сердце, печень) — die edleren Theile des Leibes, die als Sitz der Seele gelten.
2) (Sag. Koib.) желаніе, мысль — der Wunsch, Sinn.
- ²кө [Tel.]
сажа — der Russ.
- ¹көі [Krm. Osm., = pers. کوی]
1) деревня — das Dorf; көјўң субашчысы (Osm.) старшина — der Dorfälteste; көі фәнәрі (Osm.) какое-то растеніе — eine Pflanze.
2) (Z.) соседство, близость, сторона — die Nachbarschaft, Nähe, Seite.
- ²көі (v) [Sag. Koib. Ktsch. Tar., كوي (Uig.), كويك (Dsch. OT.)] = кўі
горѣть, сгорѣть — brennen, verbrennen; ічі тола көіді (Tar.) душа его сильно разгорѣлась — sein Inneres ist heftig entbrannt; аі (кўн) көіді (Tar.) наступило затмѣніе луны (солнца) — es ist eine Mondfinsterniss (Sonnenfinsterniss) eingetreten; көјәр әрдім отта кўдәсмәзә ол! (Uig.) я сгорѣлъ-бы въ огнѣ, если-бы онъ не спасъ меня! — ich wäre im Feuer verbrannt, wenn er mich nicht gehütet hätte! (K. B. 23, 15); өдүндүм мән әмді кө-

жәрмән ацып! (Uig.) теперь я умоляю и горю
въ тоскѣ! — jetzt flehte ich und entbrenne in
Schmerzen! (K. B. 108,32).

кѳікѳл (v) [Kkir.]

дрожать, трепетать — zittern, vibrieren.

кѳі-дҗашка [Kkir.]

толпа, множество людей — der Haufen, die
Schaar, Menge.

кѳінәк [Ad.]

рубаша — das Hemd.

кѳінәкчә [کوبناکچه (Osm. Z.)]

чепракъ — die Pferddecke unter dem Sattel.

кѳінѳук [کوبنوک (Osm. Z.)] = кѳнәк

мѣхъ, въ который доятъ верблюдовъ — ein
Ledersack oder Schlauch, der als Melkgefäß
dient.

кѳілә [Schor. W., aus dem Russ.]

козъ — der Pflöck.

кѳіләк [Kir.] = кѳінѳк

рубаша — das Hemd; ѳзүңдѳн бѳр кѳіләк бу-
рун тоздурдандан сура! спрашивай совѣта
у того, кто раньше тебя износилъ рубашу (у
старшаго)! (посл.) — frage bei einem Rath,
der sein Hemd früher als du getragen hat
(d. h. bei Einem, der älter ist, als du)! (Spr.).

кѳіләктѳ [Kir., von кѳіләк+лѳ]

одѣтый въ рубашку — mit einem Hemde.

кѳілә [Kgm., کوبلو (Osm.), von кѳі+лѳ]

деревенскій житель — der Dorfbewohner; бѳр
кѳілә односельчанинъ — ein Mensch, der aus
demselben Dorfe ist; кара кѳіләрә јапты
гѳбі сызланарак (женщина) завизжала, какъ
это дѣлается у деревенскихъ жителей — die
Frau wimmerte, wie man bei den Dorfbewohnern
es zu thun pflegt (N. 272).

кѳіләк [کوبلك (Osm. R.)]

мѣсто, гдѣ находятся нѣсколько деревень —
ein Platz, wo sich mehrere Dörfer befinden.

кѳіт [Kir. Budg.]

взаимы (терминъ игры въ бабки: проиграв-
шій можетъ одинъ разъ занять бабки у вы-

игравшаго, когда-же проиграетъ и эти, то
съ безчестіемъ прогоняется) — auf Schuld
(wird beim Knöchelspiel gesagt: der Verlierende
hat das Recht, einmal bei dem Gewinnenden
Knöchel auf Schuld zu nehmen [кѳіткѳ алды],
wenn er auch diese verliert, so wird er vom
Spiel ausgeschlossen).

кѳіләш [کوبداش (Osm.), von кѳі+даш]

односельчанинъ — der Landsmann, aus einem
Dorfe.

кѳіләѳр (v) [Tar. Sag. Koib. Ktsch. Kūär., von
кѳі+дѳр]

зажечь, сжечь — verbrennen, anzünden.

кѳѳзѳ [Kir. V.]

лопатка, плечевая кость — das Schulterblatt;
кѳѳзѳ палы гаданіе по лопаткѣ — das Wahr-
sagen aus einem Schulterblatte.

¹кѳк [Alt. Tel. Leb. Schor. Sag. Koib. Ktsch.
Kūär. Tar. Kir. Kkir. Kom., كوك (Uig.),
𐰽𐰪𐰸 (AT.), کوك (Dsch. OT.)] = гѳк

1) синій, голубой, небеснаго цвѣта, свѣтло-
зеленый, цвѣтъ молодой зелени (объемъ значе-
нія этого слова не во всѣхъ нарѣчіяхъ одина-
ковый) — blau, himmelblau, hellgrün, grassgrün
(der Umfang der durch dieses Wort bezeichneten
Farbennuancen ist nicht in allen Dialekten
derselbe); ѳзә кѳк тәңрѳ асра жағыз жәр
кылындукта (AT.) когда вверху голубое
небо и внизу темная земля образовались —
als oben der blaue Himmel und unten die dunkle
Erde entstanden waren (K 1,1—X 2,22);
кѳк тәжің (AT.) синія бѣлки — die blauen
Eichhörnchen (Xb 12,1); кѳк тѳрк голубые
тюрки — die blauen Türken (X 4,7); кувар-
мыш жығачлар тонанды жағым — пә-
зәнді пүдүң ал, сарык, кѳк, кызыл (Uig.)
засохшія деревья одѣлись въ зелень и укра-
сились вездѣ алыми, желтыми, синими и
красными (цвѣтами) — die dürren Bäume klei-
deten sich in Grün und schmückten sich ganz
mit Purpur, Gelb, Blau und Roth (K. B. 14,1);

Әдінді колы кажы кѢк ал кәдип (Uig.) долины и холмы одѣлись въ алый и синій цвѣтъ — Thal und Hügel kleideten sich in Roth und Blau (K. B. 14,3); пу түрлүк чаңак јәрдә мунча пәдис — јазы так тараіры јажыл кѢк мәңіс (Uig.) различные цвѣтки на землѣ (составляютъ для нея) столькія художественныя произведенія; на равнинахъ и горахъ имѣютъ пашни синезеленый видъ — verschiedene Blumen, so viele Kunstwerke, sind auf der Erde; die Aecker auf Berg und Ebene haben ein blau grünes Antlitz (K. B. 14,30); кѢк от (Alt.), кѢк ölöң (Kir.) зеленая трава — hellgrünes Gras; кѢк бѡңбақ (Kir.) синій — blau; кѢк тап (Dsch.) камень изъ бѣлаго мрамора съ голубыми жилами во дворцѣ Эмира въ Самаркандѣ (нынѣ въ крѣпости) — der weisse Marmorblock mit blauen Adern, der im Palaste des Emirs zu Samarkand (der jetzigen Festung) sich befindet; кѢк пүр (Tel.) синяя печень, селезенка — die blaue Leber, d. h. die Milz; кѢк оі ат, кѢк пара ат (Sag.) голубовато-сивая лошадь — das weissblaue Pferd; кѢк талаі (Sag.) синее море — das blaue Meer; кѢк таскыл (Sag.) синяя сопка — der blaue Bergkegel; кѢк ала (Sag.) сине-пестрый — blaubunt; кѢк қал каскыр (Kir.) волкъ съ сивой гривой, т. е. старый волкъ — der blau-mähnige Wolf, d. h. der alte Wolf; кѢк серкә (Kir.) старый козелъ — ein alter Bock; кѢк пәш (Schor.) какаа-то птичка — ein kleiner Vogel; кѢк чапшык (Schor.) слѣпень — die Pferdebremse; кѢк карға (Kir.), كوك فارغه (Dsch.) ворона — die Krähe; кѢк пәркә (Kir.) судакъ — der Zander (Fisch); кѢк дѡтүл (Kir.) коклюшь — der Stiekhusten; кѢк үжәк (Tob.) сиводушка (лисица) — der blaue Fuchs; كوك سراى (Dsch.) синій дворецъ; такъ назывался дворецъ съ тюрьмой, куда заключали князей изъ дома Тимура — der blaue Palast, so hiess der Palast, in welchem die Fürsten, die Nach-

kommen Timur's, eingeschlossen wurden; تورت مبرزانی كوك سرايغه چيقاریب شهید قیلدی (Bb. 29,16) онъ еще заключилъ четверыхъ мирзъ въ синій домъ и умертвилъ ихъ — noch schloss er vier Myrsa in das blaue Haus und tödtete sie.

2) небо (AT. и во многихъ восточныхъ нарѣчіяхъ употребляется только слово тәңрі въ значеніи «небо»; въ тѣхъ нарѣчіяхъ, въ которыхъ кѢк употребляется въ значеніи «небо», слово тәңрі (таңры) является только въ значеніи «Богъ») — der Himmel (im AT. und in den meisten östlichen Dialekten kommt nur das Wort тәңрі, тәнәрә, тәңри in der Bedeutung «Himmel» vor; in allen Dialekten, wo кѢк «Himmel» bedeutet, ist тәңрі nur in der Bedeutung «Gott» verblieben); јәрні кѢкні јараткан (Uig.) Создатель земля и неба — der Schöpfer des Himmels und der Erde (K. B. 2,3); јазы так тәңіз кѢктін удру јәрік (Uig.) равнины, горы, моря, т. е. земля, лежащая насупротивъ неба — die Ebenen, Berge und Meere, d. h. die Erde, die dem Himmel gegenüberliegt (K. B. 11,11); јажыл кѢк пәзәдїң түмән јулдузун! (Uig.) синее небо ты украсилъ безчисленными звездами! — den blauen Himmel hast du geschmückt mit unzähligen Sternen! (K. B. 11,12); кѢк парча ачылып-тыр (Kom.) небо совсѣмъ открылось — der ganze Himmel öffnete sich (C. C. 160,3); кѢктәгі канлыкта (Kom.) въ царствѣ небесномъ — im Himmelsreiche (C. C. 163,10); атамыз кім кѢктә сән! (Kom.) Отче нашъ иже еси на небесахъ! — Vater unser der du bist im Himmel (C. C. 171,8); кѢкләр каны (Kom.) Царь небесъ — der Fürst der Himmel (C. C. 204,14); кѢккә афылған (Kom.) онъ вознесся на небо — er ist zum Himmel aufgefahen (C. C. 202,2); кѢкләр (Kar. T.) небеса — die Himmel (H. 9,7); اوغلینی قربان قیلوردا کونده اوتلاب

سپروکلنی قوج ییاردی (Rbg. 73,17) когда онъ собрался принести сына въ жертву, (Богъ) послалъ козла, ѣвшаго на небѣ траву и тамъ разжирѣвшаго — als er dabei war, seinen Sohn zu opfern, schickte ihm (Gott) einen Widder, der im Himmel Gras gefressen hatte und dort fett geworden war; тобус кѳктѳн іштінан (Schor.) изъ девятаго неба — aus dem neunten Himmel; тергі кѳгѳ (Sag.) сводъ небесный — das Himmelsgewölbe; ѳс кѳктѳн сыртында (Sag.) выше третьяго неба — oberhalb des dritten Himmels; кѳктѳ кѳн тутѳлдѳ (Kir.) на небѣ затмилось солнце — am Himmel verdunkelte sich die Sonne; ак ешкѳ кѳккѳ карап кѳдѳндѳ це! (Kir.) бѳлая коза, ѳшь свою траву, глядя на небо! — o weisse Ziege, schaue auf den Himmel und friss dein Gras! (P. d. V. III, 22,7).

3) (Alt. Tel. Schor. Leb. Kir.) трава (особенно молодая трава) — das Gras (besonders das frisch aus der Erde spriessende Gras); жѳрдѳ кѳк чыѳарѳан (Tel.) онъ велѳлъ вырости травѳ на землѳ — er hat auf der Erde das Gras hervorspriessen lassen (P. d. V. I, 217,2); кѳк чыкты (Alt.), кѳк шыкты (Kir.) трава показала — das Gras ist hervorgesprosst.

²кѳк [Alt. Tel. Kir.; کوك (Dsch.)]

1) шовъ — die Naht, Steppennaht; кѳк кѳк-тѳдѳ (Alt.) онъ сдѳлалъ шовъ — er nѳhte eine Naht.

2) (Dsch.) гвоздь — der Nagel (LT. قاداغنى (عم دبرلار).

³кѳк [Kgm., زحف (Uig.), كوك (Osm. Ad.)]

корень, основаніе, фундаментъ, происхожденіе — die Wurzel, Basis, Grundlage, der Ursprung, das Princip; кажу такка кѳрдѳ ѳѳурдѳ ѳбѳ — jѳmi от кѳгѳ, ічкѳ жѳмѳур субы (پھندن) (Uig.) онъ удалился въ горы, тамъ была пещера его жилищемъ, корни растений — его пищей и дождевая во-

да — его пишемъ — er begab sich in die Berge, dort war eine Hѳhle seine Wohnung, seine Speise waren die Wurzeln der Pflanzen, sein Trunk das Regenwasser (K. B. 175,28); вазыр ол пѳгѳнѳклѳ пѳкклѳ кѳгѳн (Uig.) везиръ укрепляетъ основаніе власти — der Wezir befestigt die Wurzel der Herrschaft (K. B. 78,14); пулар ѳрдѳ дѳн хѳм шары-ат кѳгѳ (Uig.) они служатъ основаніемъ вѳры и закона — sie bilden die Grundlage des Glaubens und des Gesetzes (K. B. 13,12); пѳрѳ саклык ол пѳр тѳрѳ ѳл кѳгѳ (Uig.) одно осторожность, другое законъ, (вотъ) корень (единенія) въ народѳ — das Eine ist Vorsicht, das Andere das Gesetz, (dies ist) die Wurzel des Volkes (des Aels) (K. B. 81,81); ігѳ нѳң туруп аслы жылдыз кѳгѳ (Uig.) двѳ вещи служатъ для нихъ основаніемъ, корнемъ, базисомъ — zwei Dinge bilden ihre Grundlage, Wurzel und Basis (K. B. 85,15); бѳяз кѳк (Osm.) лакрица — der Lakritzen; кѳкнѳ копармак (Osm.) вырвать корень — die Wurzel ausreißen; ѳ'цлары кѳкѳндѳн чыкарып (Osm.) вырывая деревья съ корнями — die Bѳume mit den Wurzeln ausreissend (N. 127); кѳкѳндѳн доималы! (Kgm.) уничтожимъ съ корнемъ! — wir wollen mit den Wurzeln vernichten! цѳду тѳкѳнѳктѳн кѳкѳн казып, чыкарып, чѳсѳп казып ідѳрлѳр ѳмѳш (Kgm.) корень шиповника вѳдѳмы они выкопали, вырвали, разрѳзали и уничтожили — sie haben die Wurzel des Dornbuches der Hexe ausgegraben, herausgerissen, zerschnitten und vernichtet (P. d. V. VII*, 74,18); кѳкклѳрѳн тѳллѳрѳ (Osm.) волокна корня — die Wurzelfasern; айрык кѳкѳ какое-то растеніе — eine Pflanze (dens canis); дѳш кѳкѳ (Osm.) корень зуба — die Zahnwurzel; кѳктѳн кѳкѳ вурмак (Osm.) восхищать хорошими словами — mit schѳnen Worten ergetzen; жѳр кѳкѳ (Osm.) морковь — die Mohrrѳbe; кѳкѳ-ілан калкмак

- (Osm.) отпра́виться со всѣмъ семействомъ — mit seiner ganzen Familie aufbrechen.
- ⁴кѡк [كوك (Dsch. Osm.)]
- 1) согласіе звуковъ, гармонія, строй, настроеніе — die Harmonie, der Gleichklang, die Stimmung eines Musikinstrumentes; сазы кѡк ѧтмѧк (Osm.) настраивать бала́лаику — die Balalaika stimmen; са'аты кѡк ѧтмѧк (Osm.) завести часы — eine Uhr aufziehen; кѧиѡиң кѡкми дѡр? (Ad.) здоровъ-ли ты? — bist du gesund? шѣкѣр кѡм кѡк! (Ad.) слава Богу, я совершенно здоровъ! — Gott sei Dank, ich bin ganz gesund!
- 2) (Dsch.) тонъ, напѣвъ въ музыкѣ — der Ton, die Melodie (Budg. II, 157 **وزن و آهنگ**).
- ⁵кѡк [Schog. Sag. Koib.]
- кукушка — der Kuckuck. Въ собственныхъ именахъ — als Theil eines Eigennamens: Ai кѡк, Алтын кѡк; кѡк машпаѣы орхидеа — eine Orchidee.
- ⁶кѡк [كوك (Osm. Z.), von кѡи-+ѣк]
- клеймо — das Brandmal.
- кѡкѧр (v) [Tag., von кѡк-+ѧр]
- дѣлаться синимъ — blau werden.
- кѡкѧрт (v) [Tag., von кѡкѧр-+т]
- дѣлать синимъ; бить до синяковъ — blau machen, braun und blau schlagen.
- кѡкѧн [كوكن (Osm. Z.)]
- 1) кустикъ земляники — die Erdbeerstaude.
- 2) ножныя путы — die Fussfesseln.
- кѡкѧнѧк [Tag.]
- египетскій голубь — eine Turteltaube.
- кѡкѧнлѧ [كوكنليك (Osm. Z.)]
- надѣть путы — Fussfesseln anlegen.
- кѡкѡк [Kir.] = кѡк
- кукушка — der Kuckuck.
- ¹кѡкѣн [Kas.]
- слѣпень — eine grosse Pferdebremse.
- ²кѡкѣн [كوكن (Osm.)]
- на основаніи — von Grund auf, auf Grundlage.
- ³кѡкѣн [كوكن (Osm.)]
- мѣсто, гдѣ что-либо образуется, мѣсто рожденія, отечество — der Ort der Entstehung, Geburtsort, das Vaterland; кѡкѣнѣндѧ бѡзѣ-мѧк вырасти тамъ, гдѣ родился — in dem Lande, wo man geboren ist, aufwachsen.
- кѡкѣр [Tag.]
- турсукъ — die Lederflasche, der Schlauch.
- кѡкѣл [Kkir.]
- 1) волосы на лбу — das Stirnhaar.
- 2) волосы, которыхъ калмыки не бреютъ на головѣ — die Haarbüschel, die die Kalmücken auf dem Kopfe nicht scheeren.
- 3) коса, косичка — der Zopf, das Zöpfchen.
- кѡккѡнѡк [Tel., vergl. кѡкѣн]
- слѣпень — die Pferdebremse.
- кѡккѡр [Tel. Kir.]
- турсукъ — die Lederflasche, der Schlauch.
- кѡккѣ (v) [Tel.]
- хвататься безъ мѣры — sich über die Maassen grablen; аның тѡбѡзѣ таңарѧ кѡккѣп-јат его макушка до неба хватаетъ — sein Scheitel reicht bis zum Himmel.
- кѡккѣт (v) [Tel.]
- ободрить, сдѣлать храбрымъ, бойкимъ, возбуждать — Jemanden erimuthigen; tapfer, kühn machen, aufregen.
- кѡккѣз [كوكوز (Türkm. T.)]
- Каспійское море — das Kaspirische Meer.
- кѡк-нар [Tag., = كوكنار]
- макъ — der Mohn.
- кѡкнѧ [كوكنه (Osm. Z.)]
- игра (на музыкальномъ инструментѣ) — das Spielen (eines Instruments).
- ¹кѡкрѧ [كوكره (Osm.)]
- возбужденный, яростный — erregt, wüthend; кѡкрѧ дѧвѧ разъяренный верблюдъ — ein wüthendes Kameel.
- ²кѡкрѧ (v) [Kom., كوكره (Uig.), كوكره (Osm.)
كوكره (Kar. T.)]
- 1) (Uig. Kom. Kar. T.) гремѣть — donnern;

пулут кѡкрѡдї урды нѡѣбѡт тузы (Uig.) въ облакахъ загремѣло, а онъ (ханъ) поставилъ (подъ музыку) дворцовое знамя — es donnerte die Wolke und er (der Chan) pflanzte (unter Trompetenstößen) die Palastfahne auf (K. B. 14,20); кѡк кѡкрѡмѡгї (Kar. T.) громъ — der Donner (H. 36,33).

2) (Osm.) быть яримъ, разъяриться, ревѣть — wüthend werden, wüthend brüllen.

3) (R.) возбуждаться (въ половомъ отношенїи) — geil werden.

4) (R.) дѣлаться фамиллярнымъ, заносчивымъ, влюбленнымъ — intim, unverschämt, verliebt werden.

5) (R.) дѣлаться бурнымъ (о морѣ) — stürmisch werden (von der See).

кѡкрѡѣ [Kom.]

верхняя часть туловища — der Rumpf, Oberkörper.

кѡкрѡк [كوكراك (Dsch.)] = кѡкрѡѣ.

кѡкрѡлик [كوكرولك (Osm. R.)]

ярость, половое возбужденіе — die Wuth, die Geilheit.

кѡкрѡт (v) [כויכריממכ (Tag. T.), von кѡкрѡ +т]

1) производить громъ — donnern lassen (H. 37,4).

2) (R.) разъярить животное (вообще или въ половомъ отношенїи) — ein Thier geil oder wüthend machen.

3) (R.) дѣлать (кого) фамиллярнымъ, заносчивымъ, влюбленнымъ — intim, unverschämt verliebt werden lassen.

4) (R.) производить бурю (на морѣ) — einen Sturm erregen (auf der See).

кѡкрѡс [كوكراس (Dsch.), gewiss fehlerhaft für كوكراك] = кѡкрѡк.

кѡкрѡш (v) [كوكرشيك (Osm. R.)] = кѡкрѡ.

кѡкрѡк [Bar. Kir., von кѡкрѡ +к]

1) верхняя часть туловища, грудь — der Ober-

körper, die Brust; кѡкрѡк барында цѡтѣлдѣ (Kir.) онъ сильно закашлялся — er hustete heftig; кѡкрѡгѣ бузѣлдѣ онъ былъ чахоточнымъ — er hatte die Schwindsucht.

2) возбужденіе, ярость, храбрость, мысль, гордость — die Erregtheit, Wuth, Tapferkeit, Herzhaftigkeit, das Gemüth, der Sinn, Stolz; кѡкрѡгѣм алмаиды! (Kir.) я не могу это выносить! — ich kann es nicht vertragen! кѡкрѡгѣм бармаиды! (Kir.) я не расположенъ! — ich bin nicht aufgelegt dazu! кѡкрѡгѣнѡ келгѡндѣ істап берѡдї онъ ищетъ (чего-либо), когда ему приходитъ охота — er sucht, wenn er dazu Lust hat; кѡкрѡгѣ ак кісі (Kir.) честный человекъ — ein ehrlicher Mensch; кѡкрѡгѣ кара кісі безчестный, злой человекъ — ein unehrlicher, schlechter Mensch. 3) нагрудникъ (у женщинъ) — der Brustlatz der Frauen.

кѡкрѡклѣ [Bar.]

храбрый — herzhalt, tapfer; ак кѡкрѡклѣ честный, добрый — ehrlich, gut; кара кѡкрѡклѣ безчестный, злой — schlecht, unehrlich.

кѡкрѡктѣ [Kir.] = кѡкрѡклѣ.

кѡкрѡш [كوكرش (Osm. Z.)]

ревъ (льва) — das Gebrüll (des Löwen).

¹кѡклѡ (v) [كوكلمك (Dsch.), von ²кѡк +лѡ]

продать зерновой хлѣбъ на корню и истратить деньги — das Getreide auf dem Halme verkaufen und das Geld verwenden (كوكلمك يعنى غلهي كوك ايكن فروخت ابدوب صرف انك).

²кѡклѡ (v) [كوكلامك (Dsch.), von кѡк +лѡ]

пригвоздить, пришить, приметать — anpappen, annähen, anheften; دبولغهسيغه اوردوم قالغانيني قريبي سي بيله كوكلاي اوردوم (Bb. 300,19) я ударилъ по его шлему и прибилъ его щитъ къ панцырю — ich hieb auf seinen Helm ein und heftete durch einen Schlag den Schild an seine Rüstung fest.

³көклә (v) [كوكلامك (Dsch. Buchar.), von ¹көк +lä]

пасты скотъ весною — im Frühjahr das Vieh weiden.

⁴көклә [كوكلمك (Dsch.), von ⁴көк +lä]

настроить, играть — stimmen, eine Melodie spielen.

⁵көклә (v) [كوكلامك (Uig.), von ¹көк +lä]

сѣдѣть — ergrauen; нәгү тәр әжиткәл кары көкләмш — сынамыш узун һәм пиләк сөсләмш! послушай, какъ говоритъ старикъ, посѣдѣвшій, (много) слышавшій, испытавшій и мудро говорившій! — höre, wie da spricht der Alte, der da ergraut ist, (Vieles) hörend erprobt hat und Weisheit geredet hat! (K. B. 60,11).

көклән (v) [كوكلانك (Dsch.), von ³көк +lä +н]

пустить корни — Wurzel schlagen.

көкләндір (v) [كوكلندرماك (Osm. R.)] принуд.

отъ предыд. — Causat. vom Vorhergehenden.

көкләш (v) [كوكلشمك (Osm.), von көклә +ш]

пустить корни, укрѣпиться — Wurzel schlagen, sich festsetzen, etabliren.

көкләштір (v) [كوكلشدirmek (Osm. R.)]

дать укрѣпиться, дать пустить корни — Wurzeln schlagen oder sich festsetzen lassen.

көкләм [كوكلام (Dsch. Kok.), von көклә +м]

ранняя весна, когда только начинается показываться молодая зелень — der Anfang des Frühlings, sobald sich das erste Grün zu zeigen beginnt.

¹көклө [Sag., aus dem Russ.]

кукла — die Puppe.

²көклө (v) [Bar., von көк +lä] = көктө

приметать, пришить — heften, anheften, Leder nähen.

³көклө (v) [Bar., von көк +lä]

ѣсть траву — Gras fressen.

көктан [sic! كوكتان Z. nach Vamb.]

прудъ для рыбъ — der Fischweiher.

көктә [Schor. Sag. Koib. Ktsch.] = ¹көктө.

көктәт (v) [Schor. Sag. Koib. Ktsch.] = көк-төт.

¹көктө (v) [Alt. Tel. Leb. Kir.]

1) (Kir.) продѣвать, прошивовать, стегать, шить что-нибудь кожаное — hindurchziehen, schnürgen, stöppen, Leder nähen; көктөп-көктөп тик! шей скорѣе! — nähe schnell! көктөи кезді онъ прошилъ съ одного конца до другого — er ist von einem Ende bis zum anderen hindurchgegangen.

2) (Alt. Tel.) шить — nähen; таштан өдүктү кам көктәп жүрүөн? (Alt.) кто сшилъ изъ камня сапоги? — wer hat aus einem Steine Stiefel genäht? (P. d. V. I, 180,6); өдүктү појум көктөгөјум! (Alt.) я хочу сама шить сапоги! — ich will selbst die Stiefel nähen! анәм јәтти пөрүнүң таразинән јәтти мәләи көктөп әл! әй матушка, шей миѣ изъ шкуръ семи волковъ семь рукавиць! — ei Mütterchen, nähe mir aus den Fellen der sieben Wölfe sieben Handschuhe!

3) (Alt. Tel.) родиться въ кого — nach Jemand geartet sein; ол мѣ көктөдү онъ родился въ меня — er ist nach mir geartet, mir ähnlich.

²көктө (v) [Kir., von көк +lä]

зеленѣть, покрываться зеленью — grün werden, sich mit Gras und Kräutern bedecken; цер көктөп келәдә земля покрывалась зеленью — die Erde hat sich mit frischem Grün bedeckt.

көктөт (v) [Alt. Tel. Leb.]

велѣть шить — nähen lassen; аны тон көктөттүм! я велѣлъ ему шить шубу! — ich habe ihm einen Pelz nähen lassen! а тон көктөттү! я велѣлъ для него шить шубу! — ich habe für ihn einen Pelz nähen lassen!

көктүгәш [Schor., von көк +тігәш]

свинца — der Wasserstaar.

көктүјәк [Tel.] = көктүгәш.

көктүјөк [Alt.] = көктүгәш.

көктүргәш [Schor.] = көктүгәш.

кѡктѹл [كوتول (Dsch.), von кѡк+тѹл]
синеватый — bläulich.

кѡкчѡк [كوكچك (Osm. Z.)]
красивенькій, пріятный, изящный — anmuthig,
schön, zierlich.

кѡкчѡклік [كوكچكلك (Osm. Z.)]
красота, изящество — die Anmuth, Zierlich-
keit.

кѡкчї [Tel., von кѡк+чї]
умѣющій шить — der Näher, der zu nähen
versteht.

кѡкчин [كچين (Uig.)] = кѡкшин
1) сѣдой — grau; нажында кѡпѹрмиш бу
кѡкчин сагал! много прожилъ этотъ сѣдобор-
одый! — viel hat erlebt der Graubart! (K. B.
69,16).

2) старикъ — der Greis; одунѹыл ѡ кѡкчин!
ѡлѹмгѡ анун! ты бодрствуй, о старикъ! го-
товься къ смерти! — sei wachsam, o Greis!
bereite dich auf den Tod vor! (K. B. 23,7).

кѡкчѹ [كوكچي (Dsch.), von кѡк+чї]
торговецъ лекарственными травами — ein
Händler mit Arzneikräutern.

кѡксѡ (v) [Sag. Koib. Ktsch., von кѡгѹс+ѡ]
сердиться, ругаться, грозно говорить — sich er-
zürnen, schimpfen, zanken, strenge sprechen;
кѡксѡп айтгы онъ говорилъ одушевленно, сер-
дито, серьезно — er spricht erregt, zornig,
strenge; Кара-кан кѡксѡп-чадыр кулак-
мына еспін-чадыр, каракмына кѡрбін-
чадыр (Sag.) Кара-ханъ разсердился, онъ не
слышалъ ушами и не видѣлъ глазами — Kara-
Chan gerieth in Wuth, er hörte nicht mehr mit
den Ohren und sah nicht mehr mit den Augen.

кѡксѡѹ [Bar., von кѡксѡ+ѹ]
чахотка, болѣзнь груди — die Schwindsucht,
Brustkrankheit.

кѡксѡн (v) [Schog. W. Bar., von кѡксѡ+н]
1) (Schog.) грубить, ругаться — schimpfen,
zanken.

2) (Bar.) откашляться — husten, aushusten,
sich räuspern.

кѡксѡ [Kys. Kir. Schog.] = кѡксѡ

1) ругаться — schimpfen, zanken.

2) (Kys. Schog.) реветъ, ворчать — brüllen,
brummen (vom Bären).

3) (Kir.) плакать (о маленькихъ дѣтахъ) —
weinen, wimmern (von kleinen Kindern).

4) (Kir.) вспоминать что, скучать по чему
(вин. пад.) — einer Sache gedenken, sich nach
Etwas sehnen (Acc.).

кѡксѡѹ [Kir.] = кѡксѡѹ.

кѡксѹ [Tel., von кѡк+сѹ]
синеватый — bläulich.

кѡксѹк [كوكسوك (Dsch.)] = кѡксѹ.

кѡксѹн (v) [Alt. Tel. Leb.]

1) отхаркаться, издать звукъ изъ груди —
sich räuspern, einen Laut aus der Brust ge-
ben.

2) реветъ, ворчать (о медвѣдѣ) — brüllen,
brummen (vom Bären).

кѡксѹбѡн [Leb.] = кѡксѹ.

кѡксѹмѡн [Bar. Tel.] = кѡксѹ.

кѡксѹмѡл [Tür.] = кѡксѹ.

кѡксѹмѡк [Kir.] = кѡксѹ.

кѡкшин [كچين (Uig.)] = кѡкшин

1) сѣдой — grau; иги кѹнлѹк ѡртѡр ацунук
пулуп — нѡлѹк парды кѡкшин кара пѡц
полуп? онъ живетъ два дня, найдя этотъ миръ
(т. е. найдя счастье въ мирѣ), какъ онъ сдѣ-
лался сѣдымъ, когда онъ былъ чернымъ? —
zwei Tage dauert er, nachdem er die Welt
gefunden, wie ist er grau geworden, da er
doch schwarz war? (K. B. 61,22).

2) старикъ — der Greis; ehrwürdig; ѹцѹнцї
кѹрѹт кѡлді кѡкшин јѹрѹр третьимъ при-
шелъ Марсъ, онъ ходитъ старикомъ (почтен-
нымъ) — als Dritter kam der Mars, er geht
ehrwürdig einher (K. B. 16,3).

¹кѡкшѹ [Kir.] = кѡксѹ.

²кѡкшѹ (v) [Schog., von кѡк]

вануть — welken.

кѡкшѹн [Tel.] = кѡкчин, кѡкшин
старикъ; вліятельный, почтенный, старый
человѣкъ — ein Greis, Alter; ein einflussrei-
cher, ehrwürdiger, alter Mann.

кѡкшѹнѡк [Bar., von кѡкшѹн+ѡк]
старуха — eine alte Frau.

кѡкшѹл [Kir.] = кѡксѹ.

кѡкпѡ [Schor. W.]

снѣгъ, лежащій на деревьяхъ — der auf den
Bäumen liegende Schnee.

кѡкпѡн [Mat. W.]

голица — die Turteltaube.

кѡкмѹмбѡк [Kir.]

зеленая, красивая земля — ein schönes, grü-
nes Land.

кѡг [Koib.] = кѹ, кѡк

звукъ, гулъ, громкій голосъ, напѣвъ, мотивъ—
der Ton, das Geräusch, die laute Stimme, der
Gesang, die Melodie; пу кѡг кемнѡц ескѡ-
нѡц? отъ кого ты слышалъ этотъ напѣвъ? —
von wem hast du diese Melodie gehört?

кѡгѡ [Schor.]

десна — das Zahnfleisch.

кѡгѡнѡк [Sag.]

рубѡхѡ — das Hemd.

кѡгѡр (v) [Sag. Koib., کورمك (Osm. Dsch.),
von кѡк+ѡр]

зеленѣть, становиться зеленымъ, синнѣть —
grün, blau werden, grünen, sich mit Blüten
bedecken.

кѡгѡрт (v) [Sag., von кѡгѡр+т]

сдѣлать зеленымъ, синнимъ — blau, grün fär-
ben.

кѡгѡл [Kir.]

яркозеленый — hellgrün; кѡгѡл цѣр зеленая
земля — grünes Land.

кѡгѡт [כורמק (Kar. L.), von кѡк+от]

зеленая трава — das grüne Gras (H. 5,25).

кѡгѡ (v) [Tel.]

жѣшать (огонь) — umgähren, schüren (das
Feuer).

кѡгѡ (v) [Leb.] = кѡгѡр

синѣть, зеленѣть — blau, grün werden.

¹кѡгѡн [Kkir.]

воръ — der Dieb.

²кѡгѡн [Kir.]

веревка, къ которой привязываютъ молодыхъ
ягнѡтъ — ein Strick, an dem die jungen
Lämmer angebunden werden; буршѡк кѡгѡн
веревка съ пуговкою, охватывающая шею
ягнѡнка — ein solcher Strick mit Knöpfen, der
um ihren Hals gelegt wird.

кѡгѡр (v) [Bar. Kir.]

синѣть, зеленѣть — blau, grün werden, grü-
nen.

кѡгѡрт (v) [Bar. Kir., von кѡгѡр+т]

дѣлать синнимъ, зеленымъ — blau, grün
machen.

кѡѹрчѹн [Alt.]

голубь — die Taube.

кѡгѡршѹн [Kir.] = кѡѹрчѹн.

кѡгѡл [Kkir.]

селезень — der Enterich.

кѡгѡт [כורמק (Kar. T.), von кѡк+от] =
кѡгѡт

зеленая трава — das grüne Gras; jāmīl кѡ-
гѡт (H. 5,25).

кѡгѹш [כורש (Uig.)]

сѣрый (?) (можетъ быть ошибочно вмѣсто
ѡгѹш) — grau (?) (vielleicht fehlerhaft für
ѡгѹш); кѡгѹш турна кѡктѡ ѹнѡн ѡѡѹлар
сѣрые журавли кричатъ на небѣ — am Him-
mel lassen die grauen Kraniche ihre Stimmen
erschallen (K. B. 14,8).

кѡѹѹ [Tel.]

родъ — das Geschlecht, die Art, Gattung.

кѡѹѹн [Tel.]

слѣпень — eine grosse Pferdebremse.

кѡѹѹр (v) [Alt. Tel. Schor. Kūār.] = кѡгѡр

синѣть, зеленѣть — blau, grün werden; кѡ-

- ѣурѣп таң атты (Schor.) снѣга наступила
зара — bläulich werdend stieg das Morgenroth
auf.
- кѡѣурт (v) [Alt. Tel. Schor. Küär.] = кѡ-
гѡрт.
- кѡѣурчкѡн [Kkir.] = кѡѣурчѣн
голубь — die Taube.
- кѡѣурцин [Kom.] = кѡѣурчѣн.
- кѡѣурцин [Kom.] = кѡѣурчѣн.
- кѡѣурзѣн [Bar.] = кѡѣурчѣн.
- кѡѣѣлѣ (v) [Schor.] = кѡѣлѣ.
- кѡѣѣлѣш [Schor.]
соловей — die Nachtigall.
- кѡѣѣлѣмдрѣк [Schor.]
голубой — hellblau.
- Кѡѣѣлдѣи [Tel.]
Кѡѣѣлдѣи-батыр богатырь Кѡѣѣлѣи, на-
звание созвѣздія — der Held Kögüldäi, ein
Sternbild.
- кѡѣѣлдѣр [Kir., по формѣ множ. число —
офенбар Plural]
молодые люди, птенцы — junge Leute, junges
Volk.
- кѡѣѣлдѣр [Kir.]
непрозрачный, грязный ледь весной — das
schmutzige, undurchsichtige Eis im Frühling.
- кѡѣѣлдѣрѣм [Schor.] = кѡѣѣлѣмдрѣк.
голубой — hellblau.
- кѡѣѣчи [Schor.]
какая-то птица — ein Vogel.
- кѡѣѣчкѡн [Kkir.] = кѡѣурчкѡн
голубь — die Taube.
- кѡѣѣс [Alt. Tel. Koib. Sag. Schor. Ktsch. Leb
Tar. Kom., کوكوس (Uig.), كوكوس (Dsch.)]
1) верхняя часть туловища, между плечами и
животомъ, грудь, грудина — der Oberkörper,
zwischen den Schultern und dem Unterleibe,
die Brust, der Brustkasten, das Bruststück;
жыжык копты кѡксѣн кѡдѣрдѣ јана солн-
це взошло и онъ (спящій) поднялъ грудь
(поднялся) — die Sonne stieg empor und er

(der Schlafende) erhob den Oberkörper (erheb
sich) (K. B. 155,2); اندين كيندين جان
كوكسيكا كيلدى (Rbg. 13,7) послѣ этого душа
дошла до его груди — darauf kam die Seele bis
zu seiner Brust; алѣышлы јәмѣш севѣң кѡк-
сѣндѣ! (Kom.) благословенъ плодъ въ твоёмъ
чревѣ! (sic!) — die gesegnete Frucht ist in
deinem Leibe! (C. C. 172,3); кѣртѣ Сѣон
кѡксѣн болды! (Kom.) твоя грудь — истин-
ный Сѣонъ! — deine Brust ist das wahre Zion!
(C. C. 205,3).

2) (Uig. Alt. Tel. Sag. Koib.) сердце, умъ —
der Sinn, Verstand, das Gemüth; нѣгѣ тѣр
ѣжиткѣл ай нѣлгѣ ѣгѣс — нѣлѣк нѣлгѣ кѡѣлѣ
јарутмыш кѡѣс! (Uig.) слушай, какъ гово-
рить много знающій, у кого знание и умъ
освѣтили грудь (т. е. душу)! — höre, wie der
an Kenntnissen reiche spricht, dem Wissen
und Sinn die Brust erleuchtet haben! (K. B.
80,14); кѡксѣнѣ алыналбас (Tel.) бѣстол-
ковый — unverständlich, albern; кѡксѣндѣ са-
лын! (Tel.) размышляй! — denke nach! кѡк-
сѣнѣ кѣрдѣ (Alt.) онъ понялъ — er hat ver-
standen; кѡксѣ јок кѣжѣ (Tel.) глупый —
dumm; мѣнѣ кѡксѣмдѣ кѡп ѣрмак пар!
(Tel.) у меня на душѣ много словъ! — ich
habe viele Reden im Sinne!

кѡѣѣслѣк [كوكوس (Uig.), von кѡѣс+
лѣк]

1) ищущій грудь, храбрый, смѣлый — eine
Brust habend, kühn, verwegen; кѡѣѣслѣк
кѣрѣк хѣм кѡѣѣллѣк кѣрѣк! нуженъ чело-
вѣкъ смѣлый и способный мыслить — man
braucht einen verwegenen und denkenden
Menschen! (K. B. 81,22).

2) нагрудникъ — der Brustlatz (Chin.-Uig.
Wrtb. 64, a).

кѡѣѣстѣ [Tel. Alt., von кѡѣс+лѣ]

умный, понятливый — geistreich, verständig.

кѡѣѣстѣр [Leb. Schor. Sag. Koib. Ktsch.] =
кѡѣѣстѣ.

көгүспәк [Schor.]

куртка, фуфайка — eine Jacke.

көгүш [كۆش (Uig.)]

высокий, очень — erhaben, hoch, sehr; көгүш тут жігітлік кәдәр сәндә тәрк! ставь высоко молодость, она непременно пройдет! — halte die Jugend hoch, sie geht unbedingt vorüber! (K. B. 22,16); ажур: ай ідім сән бағырзак көгүш! онъ говорятъ: о Господи, ты очень милостивъ! — o Herr, du bist höchst barmherzig! (K. B. 45,17); кәлір ол тіріккә тіріклік көгүш живому принадлежит прекрасная жизнь — es kommt zu dem Lebenden das erhabene Leben (K. B. 47,27); özin туткучы әр күмүштин көгүш! тотъ, который владеть собою, дороже серебра! — der sich selbst beherrscht, steht höher als Silber! (K. B. 67,3); көгүш тут тіріклік кәрәк ішкә ыт! цәнн високо жизнь, употребляй ее на необходимые дела! — halte das Leben hoch, aber wende es (nur) zu nöthigen Dingen an! (K. B. 146,12).

көгүмдүк [Schor. Sag.]

голубой — hellblau.

көглә (v) [Schor. Sag. Koib., von köf—lä]

издавать громкий звукъ, громко петь, рычать (о звѣрахъ), шуметь — einen lauten Ton von sich geben, laut singen, brüllen, lärmern.

көгләс (v) [Koib., von köglä—с]

вѣстѣ петь — zusammen singen; іккі абакажы көгләзіп-чадыр обѣ его жены вѣстѣ напѣвали — seine beiden Frauen sangen zusammen.

көха [کوخه (Ad.), aus dem pers. کتخدا]

староста деревни — der Dorfälteste.

көһнә [Ad., = pers. کهنه]

старый — alt; көһнә-фуруш торговецъ старьемъ — ein Trödler, Händler mit alten Sachen.

көһлан [كهلان (Osm. Krm. arab.)]

арабская лошадь — ein arabisches Racepferd;

жанындағы кыр көһлан аты кожу-вәр!

(Krm.) отпусти свою сѣрую арабскую лошадь, которая стоитъ возлѣ тебя! — lass das an deiner Seite befindliche graue Racepferd los! (P. d. V. VII*, 97,11).

¹көң [Kir.]

сухой калъ — trockener Mist.

²көң [Tel. Leb.]

болото — der Sumpf.

көңү (v) [Tel.]

чернѣть отъ близости огня — in der Nähe des Feuers schwarz werden.

көңүрсү [Bar.]

длинные перья на крыльяхъ — die Schwanzfedern; көңүрсү жуң id.

¹көңүл [Tar. Kir. Kom., كۆنكۆل (Uig.). كونكول (Dsch. OT.), ҮҮҮҮ (AT.)]

духъ, сердце, мысль — der Sinn, das Gemüth, das Herz, der Geist; көңүлтә сыңыт кәлсәр (AT.) изъ моего сердца вылилось горе — aus meinem Sinne kamen Klagen (Kb 11,6); көңүлтәкі сабымын (AT.) слова, которыя въ моемъ сердцѣ — die in meinem Sinne befindlichen Worte (Kb 12,15); көңлі аңылып мусанычка әткү дува бірлә јат кылзун! (Uig.) пусть сердце его откроется (т. е. пусть онъ смягчится), и онъ вспомнить въ доброй молитвѣ сочинителя! — sein Sinn möge sich erheitern und er möge in einem gutem Gebete (d. h. segnend) des Verfassers gedenken! (K. B. 4,10); ігінці јаражын көңүл пәрүгә (Uig.) (она касается) во-вторыхъ общительности и привѣтливости — (es betrifft) auch die Leutseligkeit und die Freundlichkeit (K. B. 6,21); көзүмдін јырак сән көңүлгә јағын! (Uig.) ты далеко отъ глазъ моихъ, но близко къ сердцу! — du bist meinem Auge fern, aber dem Sinne nah! (K. B. 11,1); көңүл пүтті шәксіс, амул туткыл өк! (Uig.) (твое) сердце вѣритъ безъ сомнѣнія, (потому) держи спокойнымъ свой умъ (т. е. не давай ему

воли)! — (dein) Herz glaubt ohne Zweifel, halte (daher) deinen Geist im Zaumel (K. B. 11,15); кѡңѣл пѡрдѣм ѡмдѣ аның жолюңа — сѡвѣк сѡзі туттум пѣдѣп каулыңа (Uig.) я устремилъ свое сердце къ его дороге, его милое слово я сдержалъ, повѣривъ его словамъ — meinen Sinn habe ich auf seinen Weg gerichtet; ich habe sein geliebtes Wort gehalten, indem ich an seine Reden glaubte (K. B. 12,19); сѡзѣмнѣ јаба кылма кѡңѣлѣн ѡжит! (Uig.) не пренебрегай моимъ словомъ, слушай его охотно! — lass mein Wort nicht unbeachtet, höre es gern! (K. B. 22,14); кѣңи кѡңѣл билѡ (Kom.) смиренно — demüthig (C. C. 66); кѣм ѡгѣ кѡңѣл билѡ бизѣм цѣркѡугѡ кѡлѡ (Kom.) кто съ добрымъ сердцемъ придетъ въ нашу церковь — wer mit gutem Sinne (freiwillig?) in unsere Kirche kommt (C. C. 158,4); кѣм ол атыны кѡңѣлдѡ тутар (Kom.) кто удерживаетъ въ памяти это его имя — wer diesen seinen Namen im Gedächtniss behält (C. C. 160,12); ѡгѡр сѡниң кѡңѣлѣн ѡгса сѡвѡрмѡн! (Kom.) если твое сердце говорить: я люблю! — wenn dein Herz spricht: ich liebe! (C. C. 163,2); кѡңѣлѣмѡ алаин! (Kir.) я это принимаю къ сердцу! — ich nehme es mir zu Herzen! ѡз кѡңѣлѣн бекѣтѣп (Kir.) укрепляя свое сердце — seinen Sinn zusammennehmend (P. d. V. II, 731,225); кѡңѣлѣмѡ со бѣр цѣрѣ муң болады! (Kir.) это одно есть мучение для моего сердца! — dieses Eine ist für mein Herz eine Qual! (P. d. V. II, 386,187); кѡңѣлѣн ѡврдѣлѣ (Tar.) онъ сильно разсердился — er wurde sehr zornig; Худѡнѣ кѡңѣлдѡ јекѣн тутуп! (Tar.) если онъ Бога сохраняетъ въ своемъ сердцѣ! — wenn er Gott dem Herzen nahe hält! (P. d. V. VI, 5,5); јѡрның кѡңѣлѣн лѣчѣндѣ — мѡн ѡзѡмнѣ каз ѡтѡи! (Tar.) сердце возлюбленной подобно соколу, я самъ хочу сдѣлаться гусемъ (т. е. его добычей)! — der Sinn der Geliebten ist ein Falke, ich selbst

will mich zur Gans machen! (P. d. V. VI, 209,19); دنباغه كونكول بغلا ديلار ايرسه (Hbg. 9,10) если они привязываются своимъ сердцемъ къ этому миру — wenn sie ihren Sinn an diese Welt hängen.

кѡңѣл (v) [Alt. Tel. Kūār.]

думать, размышлять, быть печальнымъ, испытать горе — nachsinnen, nachdenken, traurig sein, wehmüthig gestimmt sein, sich grämen; кѡңѣлѣп ук! (Tel.) слушай съ умилосердиемъ! — höre zu und nimm es dir zu Herzen! јѣрѡбѣлѣм кѡңѣлдѣ! сердце мое умилилось! — mein Herz war gerührt!

кѡңѣлѡ (v) [Kir., von кѡңѣл + ѡ]

размышлять, быть погруженнымъ въ мысль — nachsinnen, in Nachsinnen versunken sein.

кѡңѣлѡт (v) [Kir., von кѡңѣлѡ + т]

заставить размышлять — zum Nachsinnen bringen, Nachsinnen verursachen.

кѡңѣлѡс (v) [Kir., von кѡңѣлѡ + ш]

посоветоваться — sich berathen.

кѡңѣлѡн (v) [Bar., von кѡңѣл + лѡ + н]

думать, размышлять — denken, nachsinnen.

кѡңѣлѡлѣк [Tar., كونكوللك (Dsch. OT.)]

1) готовый, расположенный, подходящий, желающий — bereit, passend, aufgelegt, Etwas wünschend; катгыл кѡңѣлѡлѣк (Dsch.) жестокосердый — hartherzig; كينك كونكوللك (Dsch.) щедрый — freigiebig; اولوغ كونكوللك (Dsch.) гордый — stolz; كيجي كونكوللك (Dsch.) уступчивый — nachgiebig.

2) (OT.) приятный — wohlgefällig, angenehm.

кѡңѣлт (v) [Alt. Tel. Kūār.]

быть причиною того, что кто-либо задумается, опечалится; трогать кого-либо, причинять горе — Jemand nachdenklich, traurig machen, wehmüthig stimmen, Jemand rühren, Kummer verursachen.

кѡңѣлтѡш [كونكلتاش (Dsch.)]

молочный братъ, молочная сестра — der Milchbruder, die Milchschwester.

көңүлдөш [Dsch. كونكلاش] = көңүлтөш.

көңүлдөс [Kir., von көңүл-+дөш]

другъ — der Freund.

көңүлчәк [Tel., كونكچاك (OT.), von көңүл-+чәк]

легко печалющийся, легко растрогающийся, склонный къ печали — leicht rührbar, geführt, ein Mensch, der leicht traurig wird, ein Korfhänger, der zu grübeln liebt.

көңүлчән [Tel.] = көңүлчәк.

көңүлчөк [Kkir.]

безумный — thöricht.

көңүлшөк [Kir.]

добродушный, простой — gutmüthig.

көңкө [Kkir.]

густой лѣсъ — ein dichter Wald; көңкө то-рои id.

көңкөр (v) [Tel.] = көмбөр.

көңкүр (v) [Tub.]

опрокинуть — umstürzen, umkippen.

көңгүр (v) [Bar.]

хвастаться — prahlen, gross sprechen.

көңгүргөң [Bar., von көңгүр-+гөң]

хвастунъ — der Prahler.

көңнәк [Tag. Mad.]

рубаша — das Hemd.

көңнәклик [Tag., von көңнәк-+лик]

имѣющий рубашу, одѣтый въ рубашу — ein Hemd habend, in ein Hemd gekleidet.

көңләк [Dsch. OT.] = көңнөк

рубаша — das Hemd; يوسف كونكلاكي نينك (Rbg. 160,20) если задъ рубахи Юсуфа взорванъ, то Зулейха — лгунья! — wenn das Hintere des Hemdes des Jussuf zerrissen ist, so ist Suleicha eine Lügnerin!

¹көңдә [Sag. Koib.] = көңдөи

пустой — leer, hohl; көңдә ағыс пустое дерево — ein hohler Baum.

көңдәлә (v) [Sag. Koib.] = көңдөйлө.

көңдәлән (v) [Sag. Koib.] = көңдөйлөн.

көңдө (v) [Tel., von көң-+дө]

стать болотомъ — versumpfen, versumpft sein.

көңдөи [Bar. Alt. Tel. Leb. Kir. Kkir.]

пустой — leer, hohl; көңдөи мылтык (Tel.) ружье съ гладкимъ стволомъ — ein Gewehr mit einem glatten Laufe; көңдөи ағаш (Tel.) пустое дерево — ein hohler Baum; көңдөи кижі (Tel.) пустой человекъ — ein hohler Mensch, Dummkopf; көңдөи аң личь, у которой внутренности выпотрошены — ein ausgeweidetes Wild.

көңдөйлә (v) [Bar. Alt. Tel. Leb., von көңдөи-+лә]

выдолбить, чистить, потрошить (убитое животное) — aushöhlen, ein Wild aufweiden.

көңдөйлән (v) [Alt. Tel., von көңдөйлә-+н]

дѣлаться пустымъ — hohl werden.

көңдү [Tel.]

болотистый — sumpfig, mit Sümpfen bedeckt.

¹көңзү (v) [Alt. Leb. Tel.]

вонять, имѣть дурной запахъ — übel riechen, einen schlechten Geruch haben.

²көңзү [Tel.]

вонь, дурной запахъ — der üble Geruch, Gestank.

көңмә [Schor.]

сотовое дерево, горящее безъ искръ — ein Holz, das ohne Funken brennt.

көжә [Sag., كويا (OT.)]

1) сажа, уголь — der Russ, die Kohle.

2) (Z.) обожженная часть тѣла — der verbrannte Theil des Körpers.

көжөим [Kumd., = russ. хозяинъ] = көжөим

купецъ — der Kaufmann.

көжөн [Tel. Alt. Leb.] = кожан

заяць — der Hase.

көжөнөк [Tel.]

зайчикъ — das Häschen; көжөнөктүң макта-баны хвала зайчика — das Lob des Häschens (P. d. V. I, 222, XII).

көжөш [Leb.] = куяш

солнце — die Sonne.

кѳжѳк [Тат., كوبرك (OT.), von кѳi-+к]

загорѳлѳй, горѳлѳй — angebrannt, versengt.

кѳжѳр [Uig., كورچر (Uig.), von кѳi-+р]

зажечъ — anzubrennen, anzünden; калы пардың ѳрзѳ кѳжѳрмак ануь! если ты туда пойдешь, то навѳрно сгорѳшь! — wenn du zu ihnen gehst, verbrennst du sicherlich (wörtlich: ist das Brennen bereit)! (K. B. 33,6); кѳжѳр от турур, кѳр, кѳжѳргѳй ѳзѳн! они какъ горящѳй огонь, они сожгутъ его! — sie sind (wie) brennendes Feuer und werden ihn verbrennen! (K. B. 117,22).

кѳнѳк [Osm. Z., كوناك (Osm. Z.)] = кѳiнѳк

рубаша, бѳлье — das Hemd, die Wäsche.

кѳнѳкчѳ [Osm. Z., كوناكچه (Osm. Z.)] = кѳiнѳкчѳ

чапракъ подъ сѳдломъ — die Pferdedecke unter dem Sattel.

кѳнѳк [Osm. Z., كوناك (Osm. Z.)] = кѳnѳк

родъ бурдюка, въ который доятъ верблюдовъ — ein Ledersack oder Schlauch, der als Melkfleiss dient.

¹кѳн [Bar. Kir. Tel. Leb., كون (OT.)]

1) (Bar. Tel.) дубленая кожа — gegerbenedes Leder.

2) (Kir.) пестрая (желтая) кожа — buntes (gelbes) Leder.

3) (Leb.) голенище — der Stiefelschaft.

²кѳн [Schor.]

плесъ; тихое глубокое мѳсто рѳки, удобное для рыбной ловли — ein stiller tiefer Platz im Flusse, der sich zum Fischfang eignet.

³кѳн (v) [Kir. Kkir., كونك (Uig.), كونك (Dsch. OT.)]

быть согласнымъ, согласиться, покориться, принять мнѳнѳе другого — einverstanden sein, einwilligen, sich unterordnen, die Meinung eines Anderen annehmen; кѳнѳ пѳрзѳ якшы ажур пу сѳзѳк! (Uig.) если хорошѳй человекъ откровененъ, онъ говоритъ это слово! — wenn der Gute aufrichtig ist, sagt er dieses

Wort! (K. B. 20,18); калы мундак ѳрзѳ кѳм айдѳм пу сѳс — пѳлѳн! кѳн! сѳзѳм тут! ажа кѳңлѳ тѳс! (Uig.) такъ какъ это такъ, и я произнесъ это слово, ты знай его, согласиься, держись моего слова, о ты прямодушнымъ! — da es so ist und ich dieses Wort gesprochen, so wisse es, sei einverstanden, bewahre mein Wort, o du Gradsinniger! (K. B. 114,18); اصلي مغول ايركان كونوب اسلام اوچون توني بنا (Rbg. 4,18) по происхожденѳю онъ былъ монголъ, но чистымъ сердцемъ придерживался ислама, преодолевъ его (т. е. свое происхождение) — der Herkunft nach war er Mongole, sie unterordnend hielt er am Islam fest; кѳндѳнѳмѳ? (Kir.) согласиься-ли ты? — bist du einverstanden?

⁴кѳн (v) [Leb., von кѳ]

чернѳть отъ дыма — vom Rauche schwarz werden.

¹кѳнѳ (v) [Uig., كونچر (Uig.)]

довѳряться — vertrauen; кѳнѳмѳ кобы кутка кутлукъ кѳжѳ! не довѳряйся пустому счастью, ты счастливымъ! — glaube (vertraue) nicht dem leeren Glücke, o du glücklicher Mensch! (K. B. 33,22).

²кѳнѳ [Ktsch. Koib.]

прямымъ путемъ — geraden Weges; тѳмѳр сынѳа кѳнѳ пар! иди прямо къ желѳзному хребту! — gehe geraden Weges zum eisernen Berggrücken! жолда кѳзѳ кѳзѳтпѳ! жолда ѳлѳа кѳрбѳ! темѳр сынѳа кѳнѳ пар, Ai-Мергѳнга аппарат! (Ktsch.) онъ говоритъ: по дорогѳ никому (этого) письма не показывай! не входи въ ауль! прямо отправляйся къ Желѳзному Хребту и отвези его Ай-Мергену! — er sagt: auf dem Wege zeige Niemand (die Schrift)! auf dem Wege tritt in kein Haus! begieb dich gerades Weges zum eisernen Berggrücken und bringe sie dem Ai-Mergen! (P. d. V. II, 555,782).

кѳнѳк [Schor. Sag. Koib., كونك (Uig.)]

1) ведро, ведро изъ кожи — ein Eimer, Leder-

eimer; паза кәлді уклак көнәк һәм палык (Uig.) еще пришли Овенъ, Водолей (собств. «кожаное ведро») и Рыбы — darauf kamen der Widder, der Wassermann (Eimer) und die Fische (K. B. 16,11).

2) (Schog.) тусь для хранения жертвенной браги — das grosse Birkenrindengefäss zum Aufbewahren des Opferbiers.

көнәжік [کونهك (Osm.)]

щкорія — die Sichorienpflanze.

көнәл (v) [Kom.]

справедливо дѣйствовать — gerecht handeln; татар tilgä көнәлді (kopeldi C. C. 229) говорить прямо, по-татарски — tatarisch, grade aus reden (he ret di čuge grade).

көнәсү [Kom.]

ртуть — das Quecksilber.

көнө [Kir., vom pers. کهنه]

поношенный, старый — alt, abgetragen.

¹көнөк [Alt. Tel. Leb. Kir.] = көнәк

1) (Alt. Tel.) ведро — der Eimer.

2) (Kir.) кожаное ведро для доения кобыл — der lederne Melkeimer zum Melken der Stuten.

3) (Tel.) втулка у колеса — die Radnabe.

4) (Tel.) Жаңыс Көнөк одинъ изъ бѣсовъ — ein böser Geist.

²көнөк [Kkir.] = көиләк

рубаша — das Hemd.

көні [كۈنى (AT), كۈنى (Uig.), كۈنى (Dsch.)]

прямой, вѣрный, справедливый — grade, richtig, gerecht; Көні-Тирік (Ba. II. 1,1) собственное имя (?) — ein Eigennamen (?) (vergl. Alt. Inschriften 364, b); оуыцы ол әрді Пајаттын саңа — сән удру көні јолға кірдің тәңә! (Uig.) онъ призываетъ тебя (будучи посланъ) отъ Бога, поэтому ты вступишь на вѣрную дорогу, о великій! — ein Berufer war er für dich von Gott her, daher hast du den rechten Weg betreten, du Grosser! (K. B. 12,5); јалавач сәбінүңи тиләди көні! (Uig.)

онъ, справедливый, желаетъ радости пророка! — er, der Gerechte, wünschte die Freude des Propheten! (K. B. 13,5); пу әрді пузутчы, көні дін көрүк! (Uig.) онъ былъ предводителемъ, лазутчикомъ для истинной вѣры! — er war ein Führer, ein Kundschafter für den rechten Glauben! (K. B. 13,7); пағырзақ пәдүн һәм кылынчы көні! (Uig.) (ему нуженъ) милостивый, совершенный и справедливый въ дѣлахъ! — (er braucht) einen barmherzigen, vollkommenen (Menschen), der gerecht in Thaten ist! (K. B. 25,5); пәгі әткү полза јүрізә көні! (Uig.) если его богъ добрый и если онъ справедливо дѣйствуетъ! — wenn sein Beg gut ist und gerecht handelt! (K. B. 26,11); سېزلارنى كۈنى بولغە اونداپور اكر بو بولغە كېرسانكىز راست بوللۇغ بولورسىز (Rbg. 414,18) они призываютъ васъ къ истинному пути, если вы вступите на эту дорогу, тогда вы окажетесь на вѣрномъ пути! — sie rufen euch auf den rechten Weg, wenn ihr auf diesen Weg euch begeben, so seid ihr auf dem wahren Wege!

көнік (v) [كۈنەك (Uig.)]

недоставать — fehlen; көнікә пилік ішкә јәтмәс әлік! (Uig.) если недостааетъ знанія, то рука не достанетъ до дѣла! — wenn das Wissen fehlt, kann die Hand die Angelegenheit nicht ausführen! (K. B. 125,38).

көнілік [كۈنەك (Uig.), von көні + лік]

прямота, справедливость — die Gradheit, Gerechtigkeit; сәвүк савцы пірлә кобарғулы мәні — әлік туттаңы кыл көнілік күні! пробуди меня помощью любезнаго пророка, сдѣлай его для меня защитникомъ въ день справедливости (Страшнаго Сула)! — erwecke mich durch den geliebten Propheten, mache ihn mir zum Helfer am Tage der Gerechtigkeit (des Jüngsten Gerichtes)! (K. B. 11,20); кадыклан арылма көнілік јолын! укрәһләйсә, не ослабѣвай на пути справедливости! —

erstarke, werde nicht schwach auf dem Wege der Gerechtigkeit! (K. B. 22,16); kōnilik özälä kăžärmän ižik — адырмаста пăксик ја кулсык кижик! я рѣшаю его дѣла по справедливости, не обращая внимание на то, бегъ оны или рабы! — ich entscheide seine Angelegenheiten nach Gerechtigkeit, ohne darauf zu achten, ob er ein Beg oder ein Sklave ist! (K. B. 42,22).

kōnit (v) [دخندك (Uig.), von kōni+ät]
выпрямлять, дѣлать прямымъ — grade machen; сѣн ѳс кылкыцны ѳт кылынчың kōnit! ты дѣйствию согласно своей природы и выпрямляй (исправляй) свои поступки! — handle nach deinem Naturell und mache deine Thätigkeit gerecht (grade)! (K. B. 147,16); сѳс аскы ол ол кѳр ѳжитмиш сѳзүк — алып ишкă тутса kōnitcä özүк! вотъ выгода отъ слова, смотри: кто принимаетъ услышанныя слова, пускаетъ ихъ въ дѣло и исправляетъ самого себя! — der Vortheil des Wortes ist der, dass, wenn man ein Wort hört, man es annimmt, anwendet und sein Selbst verbessert (grade macht)! (K. B. 154,19).

¹kōnŭ [Tel. Kom., كوني (Kar. T.)] = kōni
1) (Tel.) прямой — grade; kōnŭ jol прямая дорога — der grade Weg; kōnŭ сѳс прямое слово — ein grades Wort.
2) (Kgm. Kar. T.) справедливый, прямой — gerecht, grade (H. 4,7); kōnŭ ѳтмăк (Kar. T.) оправдать — rechtfertigen (H. 10,14).

²kōnŭ [Schor. W.] = kōn
плесь — eine tiefe ruhige Stelle im Flusse.

kōnŭk [كونوكك (Dsch.)]
пріучаться къ чему — sich an Etwas gewöhnen.

kōnŭkcy [Uig.-Chin. Wrtb. 68, a]

ртуць — das Quecksilber.

kōnŭktŭr [كونوكدورمك (Dsch.), von kōnŭk+тŭr]

пріучать къ терпѣнню — an Ausdauer, Geduld gewöhnen, geduldig machen.

kōnŭn (v) [כויניניני (Kar. T.)]

найти удовлетворение въ чемъ — an Etwas Befriedigung finden; адам андан kōnŭnə-dip человекъ этимъ удовлетворяется — der Mensch findet daran Befriedigung (H. 7,6).

kōnŭl (v) [دخندك (Uig.), كونوليك (Dsch.)]

1) быть равнымъ, одинаковымъ — gleich sein; بوكون نيشى لارنينك ايكرىسى كونولياس (Rbg. 14,19) въ наши дни (число) реберъ у женщины неравно (съ мужчинами) — heut zu Tage ist die Zahl der Rippen der Frauen nicht gleich (mit der der Männer).

2) сдѣлаться равнымъ — grade werden; ава özä kōnŭr ат ѳс ѳgrizi (Uig.) если страсть печезаетъ, тогда все кривое въ имущество выпрямляется — wenn die Lust erlirbt, so wird alles Krumme der Habe grade (K. B. 155,27).

kōnŭlŭk [Kom., von kōnŭ+lŭk]

справедливость — die Gerechtigkeit; kōnŭlŭk жолын кѳргүздиң! ты показалъ путь справедливости! — du hast den Weg der Gerechtigkeit gezeigt! (C. C. 192,10); авă kōnŭlŭk äväli — kōnŭ ѳгăч олуң öldi! аве, ты начало справедливости, сынъ твой умеръ, такъ какъ былъ справедливымъ! — ave, du Urquell der Gerechtigkeit, da dein Sohn gerecht war, ist er gestorben! (C. C. 200,5).

¹kōnŭsh [كونوش (Dsch.), von kōn+sh]
обоюдное согласие — die Eintracht, Uebereinstimmung.

²kōnŭsh (v) [كونوشك (Dsch.), von kōn+sh]
условиться, согласиться — sich einigen, einen Vertrag schliessen, übereinkommen.

kōnjöld [Tel.]

покрывало (у постели) — die Bettdecke.

kōntāi [Tar.]

пустой (о деревьяхъ) — hohl (von Bäumen).

kōntāilā (v) [Tar., von kōntāi+lā]

быть пустымъ — hohl sein.

көптәйләт (v) [Тат., von көптәйлә-т]

выдолбить — aushöhlen.

көндәр (v) [Ком., כוּנְדָרְיִיב (Kar. L. T.)]

1) (Ком.) заставить согласиться — einwilligen machen, veranlassen, dass man übereinstimmt; жолуңны көндәргил! уңодоблаи (атому) свои путь! — рichte deinen Weg demgemäss ein!

2) (Кар. Т.) устроить — zurichten (II. 31,18--38,31).

2) (Кар. Т.) увести — entführen (II. 24,9).

көндәләт [Osm. Z.] كوندالانك

дѣлать круглымъ, закруглять, кривить — rund machen, abrunden, krümmen.

көндөр (v) [Kkir.] = көндәр.

көндүр [Kom. Kir., كوندورمك (Uig.), كوندورمك (Dsch.)]

заставить подчиниться, сдѣлать, чтобы кто-нибудь согласился, убѣдить — einwilligen machen, Jemanden zur Einwilligung bewegen, überzeugen, Jemanden bewegen sich unterzuordnen; ајур көндүрәјин табука жолум! (Uig.) онъ говоритъ: я хочу подчинить мой путь (т. е. дѣятельность) службѣ! — er spricht: ich will meinen Weg dem Dienste unterordnen! (K. B. 27,5); аваџа полун полма көндүр көңү! (Uig.) не поддавайся страстямъ, покоряй свое сердце! — lass dich nicht von der Sinneslust beherrschen, halte deinen Sinn im Zaum! (K. B. 114,19); نقي بيزق اربغ (Dsch.) приведи насъ на истинную дорогу! — führe du uns auf den rechten Weg! ابراهيم عليه السلام بيثس بيغاج بول (Rbg. 112,7) Авраамъ проводилъ его пять верстъ — Abraham geleitete ihn fünf Wegstrecken.

көндүрә [Tel., von көндүр-т-ә]

прямо, не отступая отъ прямой дороги — grade, ohne vom graden Wege abzuweichen; көндүрә пар! поѣзжай прямо! — reite grad aus! көндүрә айт! говори прямо! — sage grad aus!

көндрә (v) [Mad. W.]

насквозь, мимо проѣхать — hindurchreiten ohne anzuhalten, vorbeireiten.

көңдәк [Kom.]

брюки — die Hosen; көңдәк: кирил! одѣнай брєкєн! — ziehe die Hosen an!

¹көр [Alt. Tel. Leb.]

моль — die Motte.

²көр [Tüb.]

название кустарника — der Name eines Strauches.

³көр [Tel.] = көңүр

мостъ — die Brücke.

⁴көр [Krm. Osm., كور (Uig.), = pers. كور]

слѣпой — blind; аҟырлыкка тәксә көзі көр полур! (Uig.) когда онъ достигаетъ почестей, то глаза его слѣпнуть! — wenn er Ehren erlangt, so wird sein Auge blind! (K. B. 48,11); көр олмак (Osm.) быть слѣпымъ — blind sein; көр әтмак (Osm.) ослѣпить — blenden, blind machen; көр көзі (Osm.) слѣпой — blind; көр сычан (Osm.) хорекъ — der Maulwurf; көр тырнак стертые, тупые ногти — die abgeriebenen Krallen; көр бахті (Osm.) несчастье — das Unglück; көр нәмәк (Osm.) неблагоприятный — undankbar; көр боҟаз (Osm.) сытый — gesättigt, satt; Көр-оҟлу (Osm.) герой народныхъ пѣсень (у туркменъ) — der Held eines Volksgesanges; көр кандыл (Osm.) пьяница — der Trunkenbold, ganz betrunken; көр көрмәз алына кәзәр (Osm.) слѣпой не видеть и передъ собою щупаетъ (посл.) — der Blinde sieht nicht, sondern tastet nach vorne (Spr.); көрләр мәмләкәтіндә сән-дә гөзүнү јум! (Osm.) въ странѣ слѣпыхъ и ты закрывай глаза! (посл.) — im Lande der Blinden mache auch du die Augen zu! (Spr.).

⁵көр [Kom., كور (Uig.), كور (Osm.), = pers.

گور] = кабыр

могила — das Grab; сәниңдин озаҟы аҟун бәкләри — аҟун котты, нарды (Uig.) ja-

дур көр көрі! (Uig.) бекі, которые раньше тебя жили, оставили этот мир, ушли и лежать, смотри (вот:) их могилы! — die Bege, die vor dir in der Welt gelebt haben, haben diese Welt verlassen, sind fortgezogen und liegen, siehe ihre Gräber! (K. B. 57,26).

көр [Alt. Tel. Leb. Sag. Koib. Ktsch. Kūār.

Kir. Kkir. Kom. Tar., (Uig.), ↑Nꞑ

(AT.), كورمك (Dsch. OT.)] = күр, gör

видеть, глядеть — sehen, schauen; көзү ж-гәрү көрті (AT.) глаза их смотрели вверх — ihre Augen schauten nach oben (X 2,13); көрүр көзүм көрмәз тәг әрті! (AT.) зрячий глаз мой сталъ какъ слепой! — mein sehendes Auge war wie blind! (Kb 10,14); Табгач кағанка көрүш (AT.) они подчинились китайскому хану — sie gehorchten dem Chinesen-Chane (K 8,1); бәдкә көрүтмә бәгләр (AT.) бекі, верные престолу — die dem Throne treu anhängenden Bege (Ka 11,8); туньәрді жарумас көрүкли карак! (Uig.) глаз мой былъ видящимъ, (теперь) онъ потускнелъ и ничего не видитъ! — mein sehendes Auge hat sich verdunkelt und unterscheidet Nichts! (K. B. 23,5); нәцә көрдүм әрәә әзікләр пажы! (Uig.) сколько головъ злыхъ я ни видѣлъ! — wie viele Häupter der Bösen ich auch gesehen habe! (K. B. 18,27); өзүңгә паға көр кажузын колур! (Uig.) всмотрись въ себя, (чтобы узнать) чего (ты) желаешь! — achte auf dich, (damit du weisst,) welches von ihnen (du) wünschest! (K. B. 18,19); көрүп алдым (Alt.) я увидѣлъ — ich habe es gesehen; парып көр! (Tel.) смотри! — schaue nach! цаксылык оннан көрбәдүм! (Kir.) я хорошего отъ него не видѣлъ! — ich habe nichts Gutes von ihm gesehen (erhalten)! көрбәдөн иш (Alt.) невиданное дѣло — eine un-erhörte Sache; көрбөн иш (Alt.) обыкновенное дѣло — eine ganz gewöhnliche Sache; мән аны артык көрдүм! (Tel.) я ему завидо-

валъ! — ich habe ihn beneidet! жаман көрдүм онъ мнѣ не нравился — er hat mir nicht gefallen; оң көзүңдөң көрдү (Alt.) онъ благо-склонно смотрѣлъ на него — er war ihm wohlgesinnt; тәскәрі көрмө! (Alt.) не смотри на меня косо! — sieh mich nicht schief an! көрүп оттырды (Tel.) онъ посмотрѣлъ — er schaute ihn an; пудағы jok жаңыс ағашка көрбәдә әбі jok! (Tel.) неприятно смотрѣть на дерево безъ сучьевъ! — es ist nicht angenehm einen Baum ohne Zweige zu schauen! ұстүртүн көрбәдө ұч толықтү Кан-Алтаі (Tel.) если смотрѣть сверху, то онъ, Хань-Алтаі, треугольный — wenn man ihn von oben anschaut, ist er, der Chan-Altai, dreieckig; мән шәп көрөжүн! (Schor.) я попробую ударить! — ich will zu schlagen versuchen! мән сәкріп көрөжүн! (Schor.) я попробую скакнуть! — ich will zu springen versuchen! тәңістің тәраңин көр, тәңәрәнің әзин көр! (Sag.) ты изслѣдуй глубину моря и высоту неба! — untersuche die Tiefe des Meeres und die Höhe des Himmels! Кан Төңүстүң карән көрбәссүм, Кан Төңүстүң карән көргөнцө, таіғаһың абазының карән көрбәбүн! (Ktsch.) я не хочу видѣть глазъ Кана-Төңгүса, лучше, чѣмъ видѣть глаза Кань-Төңгүса, я предпочту видѣть глаза горнаго медвѣдя! — ich will das Auge des Chan-Töngüs nicht sehen, lieber als die Augen des Chan-Töngüs, will ich die Augen des Bären der Berge sehen! (P. d. V. II, 510,626); піт көрбәгө (Sag.) вскаты вшей въ голову — den Kopf lausen; жастап көрдү (Alt.) онъ смотритъ весело — er sieht fröhlich aus; пужулап көрдү (Tel.) онъ разсматривалъ — er betrachtete; пазынып көрдү (Alt.) онъ презиралъ — er verachtete; пурулуп көрдү (Alt.) онъ посмотрѣлъ назадъ — er sah sich um; кажаланып көрдү (Tel.) id.; тудуп көрдү (Tel.) я осязалъ — ich betastete; үзү көрдү

(Tel.) онъ благоволилъ — er war geneigt; ѓн көрдү (Tel.) онъ рассмотрѣлъ — er betrachtete.

көрә [כריא (Kar. T.), von көр-+ä]

по, соображаясь — nach, gemäss; ѓл'эwчэ көрә по штрә — nach Maass.

көрәгә [Kgm., كورگه (Dsch.)]

1) (Dsch.) посуда, откуда достаютъ вино — ein Gefäss, aus dem man den Wein nimmt (Calc. Wrtb. جاي بر اوردن شراب).

2) (Dsch.) скамейка, на которую во время пира ставать кувшины съ длинными горлышками — eine Bank, auf die man während des Mahles die langhalsigen Weinkrüge stellt.

3) (Kgm.) чашка — die Schale; Јанбай тут көрәгәни! дәп, бурнум канады Јанбай, поддержи мою чашку, у меня кровь изъ носу идетъ! — Janbai, halte meine Schale, mir blutet die Nase! (P. d. V. VII, 107,19).

көрәкән [Ad.] = гөрәгән

зять, женихъ — der Schwager, Bräutigam.

көрәл [Kgm.]

индюкъ — der Truthahn; кыз бир көрәл дуттү дѣвица взяла индюка — das Mädchen nahm einen Truthahn (P. d. V. VII*, 64,4).

көрәдәгән [Kgm., كورادگان (Dsch.)]

побѣжденный — der Besiegte; فاجغان و كورادگان افغان و هندوستانی ني بييب (Bb. 385,16) собравъ бѣжавшихъ и побѣжденныхъ Авганцевъ и Индѣйцевъ — die fliehenden und besiegten Afghanen und Indier sammelnd.

¹көрөк [Kir., = pers. خوراك]

пища — die Speise.

²көрөк [Kir.]

наслѣдство — das Erbe, die Erbschaft.

көрөң [Alt. Tel. Leb.]

осока — das Riedgras (carex flava).

көрөн [Bar.] = көрөң.

көрөл (v) [Kir., von көрә-+äl]

имѣть возможность видѣть, любить — sehen können, lieben, gern haben; мен ону көрөл-мөдүм я завидовалъ ему, не могъ его терпѣть — ich beneidete ihn, konnte ihn nicht leiden.

көрөт [Kir., aus dem Russ.]

городъ — die Stadt.

көрөмчөл [Kumd.] = көрмөк.

¹көрү (v) [Osm., كورومك (Osm.)]

раздувать мѣхами — mit dem Blasebalg anfachen.

²көрү [Uig., نچى (Uig.), نچى (AT.)] = көрә по — gemäss (Gerundium des Zeitwortes көр).

³көрү (v) [Osm., كورومك (Osm.)]

снять кожу, отскоблить — die Haut abnehmen, abkratzen.

⁴көрүк [Tel. Alt. Leb. Schor. Sag. Koib. Ktsch.]

Kir. Kūār. Tar., كوروك (Uig.), كوروك, كوروك (Dsch. Osm.)]

1) мѣхи — der Blasebalg; көрүк басты (Kir.) раздувать мѣхи — den Blasebalg treten; әл көрүжү (Osm.) ручные мѣхи — der Handblasebalg; чалпы көрүжү (Osm.) мѣхи органа — der Orgelblasebalg; лаф көрүк (Osm.) болтуңъ — der Schwätzer; буруну көрүк г'ибі варыи г'әlip (Osm.) онъ нетерпѣливъ — er ist ungeduldig; атәши көрүк-ilä jakmak (тутуштурмак) (Osm.) раздувать огонь мѣхами — das Feuer mit dem Blasebalg anfachen.

2) (R.) складной верхъ у повозки — die zusammenlegbare Kappe eines Wagens.

⁵көрүк [Alt. Tel. Leb. Schor. Sag. Koib.]

бурундукъ — das gestreifte sibirische Eichhörnchen (tamias striatus); көрүк ai (Schor. имя мѣсяца (приблизительно: апрѣль) — ein Monatsname (ungefähr April).

⁶көрүк [Uig., كورومك (Uig.), von көр-+к] = көрүт

лазутчикъ — der Kundschafter; пу әрді пузутчы көні дін көрүк — шары'ат динидін көдүрдү әжүк! (Uig.) онъ былъ предводителемъ, лазутчикомъ истинной вѣры, онъ поднялъ (открылъ)

дверь отъ учения вѣры! — er war ein Führer, ein Kundschafter des rechten Glaubens, er hob die Thüre der Glaubenslehre auf (K. B. 13,7).

⁴көрүк [کوروك (Dsch.)] = көрк
красота — die Schönheit.

⁵көрүк (v) [کوروك (Osm. Z.)]
быть въ периодѣ полового возбужденія (о животныхъ) — brünstig, hitzig sein.

көрүклә (v) [کوروكلك, ~~كوروكلك~~ (Osm.), von көрүк+лә]

1) раздувать мѣхами — mit einem Blasebalg anfachen (das Feuer).

2) снабдить верхомъ — mit einer Karre versehen.

көрүкләт [کوروكلتك (Osm. R.)]

1) заставить или дать раздувать мѣхи — den Blasebalg treten lassen.

2) снабдить повозку верхомъ — einen Wagen mit einer Karre versehen.

көрүклән [کوروكلنك (Osm. R.)]

1) дѣлаться мѣхомъ, дѣлаться верхомъ повозки — zu einem Blasebalge oder einer Wagenkarre werden.

2) быть снабжену мѣхами или верхомъ — mit einem Blasebalge oder einer Wagenkarre versehen werden.

көрүклү [کوروكلو (Osm.), von ¹көрүк+лү]
снабженный мѣхами — mit einem Blasebalg versehen; көрүклү долап (Osm.) родъ органа — eine Art Orgel; көрүклү араба тегъжа полукрытая — ein halbverdeckter Wagen, ein Wagen mit einem Hinterdeck zum Aufschlagen.

көрүклүк [کوروكلوک (Dsch.), von көрүк+лүк]
красивый — schön; قموغ جانليغ لاردين كوروكلوک برانى (Rbg. 2,10) онъ сотворилъ его красивѣе всѣхъ одушевленныхъ — er hat ihn schöner als alle Beseelten geschaffen.

көрүкчү [کوروكچي (Osm.), von көрүк+чи]
фабрикантъ мѣховъ — ein Verfertiger von Blasebälgen.

көрүг [Schor., $\text{C}^{\text{H}}\text{N}^{\text{H}}$ (AT.), von көр+г]

1) (Schor.) видъ, физиономія, ростъ — der Anblick, das Aeussere, Antlitz, die Gestalt.

2) (AT.) разсматриваніе, привязанность, вѣрность — das Schauen, Sehen, die Anhänglichkeit, Treue; көрүгүңиң үчүн ағитмиш билгә кағаныңиң! съ мудрыми ханами твоими, которые возвышены твоею вѣрностью! — mit deinen weisen Chanen, die wegen deiner Treue erhöht sind! (K 23,2).

3) (AT.) лазутчикъ — der Kundschafter (N 8,14); көрүг киши id. (N 34,1).

¹көрүн [كورن (Osm. nach B. d. M.)]

смола, добытая изъ терпентиннаго дерева — das Bdellium, ein Harz, das aus einer Terpen- tinart gewonnen wird.

²көрүн (v) [Tar. Kir. Alt. Tel. Leb. Schor. Sag. Koib. Kom., $\text{K}^{\text{H}}\text{N}^{\text{H}}$ (Uig.), كورونك (Dsch.), $\text{K}^{\text{H}}\text{N}^{\text{H}}$ (Kar. T.), von көр+н]

быть видѣннымъ, показаться, явиться — gesehen werden, zu sehen sein, sichtbar sein, sich zeigen; төгүлзү карағы көрүниас орус! (Uig.) пусть взглядъ его разольется (т. е. охватить) надъ необозримыми (весьма далекими) мѣстами! — möge sein Blick sich über unabsehbare Orte ausbreiten! (K. B. 15,22); табука көрүнзүн мәни көрзүни! (Uig.) пусть онъ показывается на службѣ и пусть онъ видитъ меня! — möge er sich im Dienste zeigen und möge er mich sehen (K. B. 30,29); Öktülmiş Älik табу- быца көрүнмишин ажуз (Uig.) (эта глава говоритъ, какимъ Эктюльмишъ показался на службѣ у Элика—(dieses Kapitel) erzählt, wie Oektülmisch sich im Dienste des Elik zeigte (K. B. 63,12); улу цәри көрүндә (Kom.) явилось большее войско — es erschien ein grosses Heer (C. C. 159,10); ол јулдуз көрүндә күн тоғушы ол җц канда (Kom.)

эта звезда показавалась на востоке эти три тремъ ханамъ — dieser Stern erschien den drei Königen im Osten (C. C. 161,4); кацан ол әәриштә ол сөзни айтты анцак көрүнмәди (Kom.) когда этот ангелъ произнесъ эти слова, онъ скрылся изъ вида — als der Engel diese Worte gesprochen hatte, war er nicht mehr zu sehen (C. C. 165,12); көрүнбәи калат (Tel.) онъ сталъ невидимъ, исчезъ — er war nicht mehr sichtbar, verschwand; аттың пазы көрүндү, алыптың камады көрүндү (Sag.) видна стала голова лошади, виденъ сталъ лобъ героя — der Kopf eines Pferdes war zu sehen, die Stirn eines Helden war zu sehen; ажы ас көрүндү, тоны ас көрүндү (Schog.) его пища показалась ему мало, его платья показалось ему мало — seine Speise schien ihm wenig, seine Kleidung schien ihm wenig; jәti-он көзәктиг тура көрүндү (Sag.) тамъ виденъ сталъ домъ о семидесяти окнахъ — da war ein Haus mit siebenzig Fenstern zu sehen.

көрүнә [Schog. W.]

старая брошенная пашня — ein alter brach liegender Acker.

көрүнәш [Tel.] = көрнөш.

көрүнүш [Kor. Chiva), von көрүн + ш]

свиданіе, бесѣда, аудиенція — das Sichsehen, Zusammentreffen, die Unterhaltung, Audienz; көрүнүшкә барды онъ шөлъ на свиданіе — er begab sich zu der Zusammenkunft; **کورونوش** **برمك** дать аудиенцію — eine Audienz geben; **خاننى كورونوش قىلدىلار** хану — sie stellten sich dem Chame vor; **اولىخ ايلچى باشينكوز كريكورى و يازوچينكوز كريكورى قشبرزه كورنش قورغه هم بيوردق** (Kgm. Jarl. 122) Вашему главному посланнику Григорию и секретарю Григорию мы повелѣли представиться намъ! — Eurem ersten Gesandten Gregor und eurem Schreiber Gregor

haben wir befohlen, sich uns vorzustellen! көрүнүш дабылды (Ad.) аудиенція кончилась — die Audienz ist zu Ende.

көрүнүм [Kir., von көрүн + м]

разстояніе, на которое глазъ можетъ видѣть — die Entfernung, die das Auge übersehen kann, das auf einmal vom Auge Gesehene; бір көрүнүм җер сколько видятъ глазъ заразъ, около полуторыхъ верстъ — wieviel das Auge auf einmal sehen kann, ungefähr anderthalb Werst.

көрүнүңәнчилә (v) [Tel., von көрүн + гән + чі + лә]

накъ будто казаться — sich Jemandem gleichsam als sichtbar vorführen.

көрүндүр [Tel., **دردمردن** (Uig.), von көрүн + дүр]

сдѣлать, чтобы что-нибудь показалось, явить, показать — machen, dass sich Etwas zeige, zeigen, vorführen; jүрi пар озыгыл аны сән маңа — табукта көрүндүр ай әрзик тоңа! (Uig.) иди и позови его ко мнѣ, покажи его мнѣ на службѣ, ты благородный великій! — gehe du hin und rufe du Jenen zu mir, lass ihn im Dienste sich zeigen, o edler Grosser! (K. B. 30,28).

көрүл (v) [Alt. Tel. Kgm., von көр + л]

быть видимымъ — gesehen werden; ышта-нынаң бунуң көтү көрүлә (Kgm.) изъ штановъ видна была его задница — aus den Hosen war sein Hintern zu sehen (P. d. V. VII, 2,28); көрүлбәди (Alt.) онъ ненавидѣлъ, завидовалъ — er hasste, beneidete.

көрүлә (v) [Koib.]

рыдать — schluchzen; көксү көрүләп рыдая — schluchzend.

көрүлбәчи [Tel., von көрүл + бә + а + чі]

ненавистникъ — der Hasser, Neider.

көрүлбәчи [Alt.] = көрүлбәчи.

көрүт (v) [Kor. Osm. R.)

заставить или дать раздуть (огонь) жѣха-

- ми — den Blasebalg treten lassen
- ¹көрүс (v) [Alt., von көр-+с]
увидать, наблюдать — erblicken, zusehen.
- ²көрүс (v) [Kir., von көр-+ш]
видѣться, поздороваться, дать другъ другу объ-
руки — sich sehen, sich begrüßen, sich zum
Grusse beide Hände reichen; аны мән көрүс!
ты поздоровайся съ нимъ! — begrüße dich
mit ihm!
- көрүсә (v) [Kom., von көрү-+са]
желать видѣть — zu sehen wünschen; теңриң
көрүсәи сән сусадың! ты жаждешь, желая
видѣть своего Бога! — du durstest, indem du
deinen Gott zu sehen wünschst! (C. C. 196,4).
- көрүстә [Schor. Sag.]
матый лезъ — der gebrochene Flachs.
- көрүстән [Bar., = pers. گورستان]
кладбище, могила, курганъ — der Kirchhof,
die Grabstelle, der Tumulus.
- ¹көрүш [Tel. Leb. Alt., von көр-+ш]
1) взглядъ — der Blick, das Sehen.
2) человекъ, съ которымъ часто видѣшся,
знакомый, другъ — ein Mensch, mit dem man
sich oft sieht, ein Bekannter, ein Freund; пу
аида көрүшүң парма? (Tel.) есть-ли у
тебя въ этой деревнѣ знакомые? — hast du in
diesem Dorfe einen Bekannten?
- ²көрүш (v) [Tar. Alt. Tel., كوروش (Uig.),
کوروشك (Dsch. OT.), von көр-+ш]
1) видѣться, встрѣчаться — sich sehen, zu-
sammentreffen; көрүшмәс жабылар кәдәрди
өңин! (Uig.) если враги не встрѣчаются,
вражда ихъ утихаетъ! — wenn die Feinde
sich nicht sehen, so hebt sich ihre Feindschaft
auf! (K. B. 16,15); сләр мәннә наза көрүш-
пәскә парып-жат тәп ләп-языбар! (Tel.)
вы плачете, думая, что онъ уйдетъ и мы не
увидимся больше съ нимъ! — ihr weinet, indem
ihr meint, er geht und wir werden uns nicht
mehr sehen! (P. d. V. I, 125,10); көрүжә
әтти (Tel.) онъ подражалъ — er ahmte nach.

- 2) (Tar.) поздороваться, дать другъ другу руки
при свиданіи — sich begrüßen, sich zum Grusse
die Hände reichen.
- көрүштәш (v) [Leb., von көрүш-+lä-+ш]
подружиться — sich befreunden.
- көрүштүр (v) [Tel. Tar., von көрүш-+түр]
1) заставить видѣть другъ друга, устроить
свиданіе — machen, dass man sich sieht, eine
Zusammenkunft veranstalten.
2) (Tar.) заставить поздороваться — begrüßen
lassen, sich zum Grusse die Hände reichen
lassen.
- көрүм [Sag., כורום (Kar. L. T.), von көр-+
м]
1) видъ — das Ansehen.
2) (Kar.) видѣние, привидѣние — das Schauen,
Gesicht; көрүмләриндән кәчәһин изъ ноч-
ныхъ сновидѣній — aus den nächtlichen Traum-
gesichtern (H. 4,13).
- көрүмәс [Tel.] = көрмөс.
- көрүмәслү [Tel.] = көрмөслү.
- көрүмнүг [Sag. Koib., von көрүм-+нүг]
видный, значительный — ansehnlich, bedeu-
tend.
- көрүмлә (v) [כורוםלמיכי (Kar. T. L.), von
көрүм-+lä]
смотреть — schauen (D. 4,70).
- көрүмли [Kom., von көрүм-+ли] = көрүмлү
имѣющимъ видъ, видный, прекрасный — was zu
schauen ist, was ein Anlitz bietet, was einen
schönen Anblick bietet; көрүмли сән Сіон!
ты, прекрасный Сіонъ! — du schön anzuschau-
ender Zion! (C. C. 199,8).
- көрүмлү [כורוםלוי (Kar. L. T.)] = көрүмли
яхшы көрүмлүләр имѣющее прекрасный
видъ — das einen schönen Anblick Bietende
(D. 1,4).
- көрүмлик [Tar., von көрүм-+лик]
дѣйствию видѣть, зрѣніе — das Sehen, der
Gesichtssinn.
- көрүмдүк [Kir., von көрүм-+лүк]

1) надзорение — die Beaufsichtigung.

2) деньги или подарок, что получает наоборотная отъ того, который желает ее видеть — das Geld oder das Geschenk, das die junge Frau von dem erhält, der ihr Antlitz zu sehen wünscht; келин келин келиңиз! көрүмдүгүң беріңиз! ала кула деміңиз! түсүң айтың койуңуз! ивѣста, подходите! давайте ваши подарки! не говорите неясно, прямо называйте вещь (скотины, которую вы согласны дать)! — dies ist die Braut, die Braut, kommt näher! gebet eure Schaugeschenke! spricht nicht undeutlich! sagt deutlich, welche Farbe (vom Vieh) ihr geben wollt! (P. d. V. III, 11,8).

көрүмзү [Tel. Alt., von көрүм+зү]
красота — die Schönheit.

көрүмзүлү [Tel. Alt., von көрүмзү+лү]
прекрасный, красивый — schön, ansehnlich.

көрк [Kom., ردهف (Uig.), كورك (Dsch.)]
красота — die Schönheit; пазанмак тілар дунја көргин ыдып! (Uig.) миръ высылаетъ (наружу) свою красоту, такъ какъ онъ желаетъ украситься! — die Welt schickt ihre Schönheit voraus, da sie sich schmücken will! (K. B. 13,17); кажузы іді пірлә табнур табук — кажу көрк маңис пірлә ашты кабуку! (Uig.) некоторые (цвѣты) служатъ свою службу своимъ запахомъ, другіе прислуживаютъ (открываютъ дверь) своею красотой! — einige (Blumen) dienen (ihm) mit ihrem Geruche, andere dienen ihm (öffnen ihm das Thor) mit ihrer Schönheit des Antlitzes! (K. B. 14,81); кижі көркү сбе ол, сбе аскы талим! (Uig.) красота человека — слово, выгода отъ слова велика! — des Menschen Schönheit ist das Wort, das Wort bringt vielen Nutzen! (K. B. 19,21); удуш көргі пірлә жарутты ыһан! (Uig.) онъ осветилъ миръ красотой своего ума! — er erleuchtete die Welt mit der Schönheit seines Verstandes! (K. B. 20,9); لوجماع داغی

حورلار كوركين دنبادا ايكي كيشي كا بيرديم
(Rbg. 128,8) я даю красоту райскихъ хурі двумъ людямъ этого мира! — ich habe die Schönheit der paradisischen Huri an zwei Menschen in dieser Welt verliehen! көркүң jäңip -tip Либанні! (Kom.) твоя красота побъждаетъ Ливанъ! — deine Schönheit besiegt den Libanon! (C. C. 192,16); ave сә көнүң көркү! (Kom.) Ave тебѣ, о ты красота неба! — Ave dir, o du Schönheit des Himmels! (C. C. 204,9).

көркәй (v) [كوركايك (Dsch.), von көрк+äi]
дѣлаться красивымъ — schön werden.

көркәйт (v) [كوركايتك (Dsch.), von көркәй+т]
дѣлать красивымъ — schön machen, verschönern.

көркәт (v) [Tag., von көр+кәт]
показать, показать пальцемъ — zeigen, mit dem Finger zeigen.

көркәм [كوركم (Dsch.)]
красивый, прекрасный — schön, reizend; كوركوم
красивый — schön von Antlitz; كوركوم
добронравный, имѣющій хорошія характеръ — schöne Eigenschaften, einen schönen Charakter habend.

көркәмлән (v) [كوركلانك (Dsch.), von көр-кәм+lä+н]
сдѣлаться красивымъ, похорошѣть — schön werden, sich verschönern.

көркәмләндр (v) [كوركلاندورمك (Dsch.), von көркәмлән+др]
прикрашивать, дѣлать красивымъ — schön machen, verschönern.

көркө [Kir.] = көрк
красота — die Schönheit.

көркөлү [Kir., von көркө+лү]
красивый — schön.

көркөм [Bar. Kir.] = көркәм.

көркі [Tel.]
жалко! (восклицание) — schade! (ein Ausruf).

¹көркү [Tel., von көр+кү]
видъ, физиономія, станъ — das Aussehen,
Aeußere, Gesicht, die Gestalt.

²көркү [Alt. Tel. Kkir.] = көрк
1) красивый, прекрасный — schön, trefflich.
2) красота — die Schönheit.

көркүлү [Tel.]
приглядный, видный, красивый — ansehnlich,
von schönem Aeußern, schön.

көркүз [كوركوز (Osm. Z.)]
знакъ, значекъ, образецъ — das Zeichen, Ab-
zeichen, die Probe.

көрклү [Kom., כורכלו (Kar. L.), von көрк
+li]

красивый — schön (Spr. 4,9); астры көрклү
кіші (Kom.) очень красивый человекъ — ein
sehr schöner Mensch (C. C. 164,11); бурун
кәлдi көрклү жігіт кіші (Kom.) раньше при-
шелъ красивый юноша — vorher kam ein
schöner Jüngling (C. C. 165,4).

көрклүк [كوركلك (Uig.), كوركلوك
(Dsch.)]

красивый — schön; жүзи көрклүк әрди көрүп
көс калыр (Uig.) его лицо было красиво,
его видъ плѣнялъ глаза — sein Antlitz war
schön, sein Anblick fesselte die Augen (K. B.
26,21); баўм көркі көрклүк кылыңың
сiлiк! (Uig.) моя красота прекрасна, дѣятель-
ность моя чиста! — meine Schönheit ist schön,
meine Handlungsweise rein! (K. B. 33,31);
нә көрклүк күн әрди жігітлик күни! (Uig.)
какъ прекрасны были дни юности! — was für
schöne Tage waren die Tage der Jugend! (K.
B. 46,34); يوسف اوچون كوركلك سرائى لار
بسانى (Rbg. 176,14) для Юсифа онъ велѣлъ
построить красивые дома — wegen Joseph
liess er schöne Häuser bauen.

көрклүклүк [كوركلكك (Uig.),
von көрк+лүк+лүк]

красота — die Schönheit; оруктын кәдә
көрклүклүгiндiн ради его красоты, превос-

ходящей даже свѣтъ — wegen seiner das Licht
übertreffenden Schönheit (K. B. 3,4).

көркүс [كوركس (Uig.)]
некрасивый — unschön, hässlich; nilikic
täzä ärgä көркүс сөгүш! ноо «неждә»
есть для мужчины неприятная брань! —
ein Unwissender genannt zu werden ist für
den Menschen ein böser Fluch! (K. B. 19,9);
пу одук нәгүгә дөүрзә өпәр — кәрәк
әрзә көрклүк ја көркүс куңар! для чего
гасить этотъ огонь? онъ погаснетъ (самъ со-
бою) одинаково, охватываетъ-ли онъ краси-
выхъ или некрасивыхъ! — wozu soll man
dieses Feuer auslöschten? es verlischt (von
selbst), ob er Schöne oder Unschöne umgirt!
(K. B. 103,2).

көркүз [Kom., كوركسز (Dsch.)] = көркүс.
көркүзләп [كوركسزلانك (Dsch.), von көрк-
сүз+läp]

обезобразиться — hässlich werden.

көркүзлик [Kom., كوركسزلك (Dsch.)]
некрасивость, отсутствие красоты — die Un-
schönheit, Hässlichkeit.

көргөн [Kir.]
влиятельные родственники — angesehene Ver-
wandte.

көргөндү [Kir., von көргөн+лү]
имѣющий влиятельныхъ родственниковъ; членъ
хорошаго, имѣющаго значеніе семейства —
ein Mensch, der angesehene Verwandte hat,
der einer guten, einflussreichen Familie ge-
hört.

көргөнсүз [Kir., von көргөн+сүз]
неимѣющий влиятельныхъ родственниковъ —
ein Mensch, der keine angesehenen Verwand-
ten hat.

көргөс (v) [Küär., von көр+гөс] = көр-
кәт, көргит, көргүз
показать — zeigen.

көргит (v) [كوركك (Uig.), von көр+гит]
показать — zeigen; улук күндә көргит олар-

ның јўзін! покажи (намъ) ихъ лица въ Великій День! — zeige am jüngsten Tage (uns) ihr Antlitz! (K. B. 11,22); кыјаматта көргіт толун тӱк јўзін! въ День Воскресенія покажи намъ лицо (пророка), которое похоже на полную луну! — zeige uns bei der Auferstehung das vollmondgleiche Antlitz (des Propheten)! (K. B. 12,21); ӧзүм жаңсағы көрсаңа көргідү! вотъ мой нравъ, смотря, мнѣ надо было (его) тебѣ показать! — dies ist mein Wesen, sieh, ich musste es dir zeigen! (K. B. 33,15).

кӧргӱлӱ [כִּוְרְנִיּוּלִי (Kar. T.)]

красивый — schön; кӧргӱлӱ азбар хорошая погода — schönes Wetter.

кӧргӱт (v) [كۆرگөт (Uig.)] = көргіт

показать — zeigen; мәнің кылкым әрді пу көргӱттүгүм! это моя природа, какъ я долженъ былъ ее (тебѣ) показать! — dies ist meine Natur, wie ich sie (dir) zu zeigen hatte! (K. B. 33,13); саңа көргӱдүрмән вӱдӱк әрдүгүм! я тебѣ покажу, каковъ я! — ich zeige dir, wie ich beschaffen bin (K. B. 33,17).

кӧрӱс (v) [Tel. Alt. Leb. Schor. Sag.] = көргӧс

показать — zeigen; көрӱзүп айтты онъ дагъ показаніе, обвинилъ — er machte Aussagen, beschuldigte; канді ак сынӱлӱ кижі жарык кӱн біскӱ көрӱзүп салды? (Tel.) какой это честный человекъ показалъ намъ свѣтлый день? — welcher ehrliche Mensch zeigte uns den hellen Tag?

кӧрӱстӱр (v) [Tel., von көрӱс+тӱр]

заставить показать — zeigen lassen.

кӧргүз [Tag. Kom., كۆرگوزم (Dsch. OT.),

כִּוְרְנִיּוּלִי (Kar. T.)] = көргүс

показать — zeigen; аның җүзүн кӱлдӱм көргүзмӱ саңа! (Kom.) поэтому я пришелъ, чтобы тебѣ показать! — deshalb bin ich gekommen, dir zu zeigen! (C. C. 165,11); мурадымызға тәјірӱ јўзиң көргүзүп той-

дырбыл! (Kom.) насыщай насъ, показывая твое лицо, (такъ часто) какъ мы этого желаемъ! — sättige uns, indem du uns dein Antlitz unseren Wünschen gemäss zeigst! (C. C. 206,12; H. 9,19).

кӧрнӱ [Schor. W.]

подарокъ повобрачнаго роднымъ и пріятелямъ, которые помогли ему своими средствами при уплатѣ калыча — die Geschenke, welche der Neuvermählte seinen Verwandten und Freunden macht, die ihm bei der Bezahlung des Brautgeldes Hülfe geleistet haben.

кӧрнӱс [Sag.] = көрнӧш

зеркало — der Spiegel.

кӧрнӧстӧ [Alt. Tel. Schor., aus dem Russ.]

горница — das Zimmer, wo man die Gäste empfängt, welches in den Bauerhäusern der Küche gegenüberliegt.

кӧрнӧш [Alt. Leb., von көрүн+ш]

зеркало — der Spiegel.

кӧрнӱш [Schor., von көрүн+ш] = көрү-

нӱш

видѣние — das Gesehenwerden, der Anblick.

кӧрнӱштӱг [Schor., von көрнӱш+лӱг]

видный, приглядный — was schön anzusehen ist, ansehnlich.

кӧрлӱ [كۆرلەمك (Osm.)]

1) окончить, похерить — abschliessen; боғазын көрлӱді онъ утолилъ голодь — er hat seinen Hunger gestillt.

2) поступать какъ слѣпои — wie ein Blinder handeln; көрлӱмӱдӱн на авось — in's Blinde hinein.

¹кӧрлӱн [Kumd.]

вышивка на одеждѣ — die Stickerei an der Kleidung.

²кӧрлӱн (v) [كۆرلەنك (Osm.), von көрлӱ+н]

1) быть оконченнымъ, похереннымъ, ослабленнымъ — abgeschlossen sein, schwach werden.

2) страд. и возвр. отъ كۆرلەك — pass. und reflexiv von كۆرلەك.

körplät (v) [کورلتک (Osm. R.)]

1) ослепить — blenden.

2) притупить — stumpf machen.

3) to kill (a bull).

4) заставить замолчать (неприятельскую батарею) — (eine feindliche Batterie) zum Schweigen bringen.

körplö (v) [Tel., von kör+lä]

строить мост — eine Brücke schlagen.

körpük [کورلک (Osm.), von kör+ük]

слепота, небрежность — die Blindheit, Nachlässigkeit; бу иши körpüçä ättim! а сатмагъ это, но обращаю на тебя внимание! — ich habe diese Sache ausgeführt, ohne auf dich Rücksicht zu nehmen!

körtäm [Schor.]

важничество, хвастовство — das Grossthun, die Prahlerei.

körtämñän (v) [Schor., von körtäm+läñ]

чваниться, тщеславиться, хвалиться — sich gross thun, wichtig machen, prahlen.

körtö [Kir. Budg.]

стеганный женский халат изъ бумажной материи — ein gesteppter Frauenrock aus Baumwollenzeug.

körtöc (v) [Schor., von kör+тöc] = kör-
güc

показать — zeigen.

körtük [Tel.]

сугеть, сугробъ снѣга — ein Schneehaufen, eine Schneehäufung.

körtün [کورتون (Osm. R.)]

вьючное сѣдло — der Lastsattel.

körtür [کورتورمک (Osm. Z.)]

унести, увести и т. д. — fortbringen, fortschaffen.

körtüs (v) [Sag. Koib. Ktsch.] = körtöc,
körgüc

показать — zeigen; чол körtüs päp! покажи дорогу! — zeige den Weg!

körçät (v) [Tag.] = körgüz.

¹körçät (v) [Kir.] = körçä

²körçät (v) [Kir.] = körçätçä

körçä [کورچه (Osm. R.)]

твердая кора, образующаяся на сѣбѣ на санный томъ — eine feste Kruste, die sich auf dem Schnee bei sehr kaltem Wetter bildet.

körçäbäk [کورچک (Osm.), von kör+çä-
bäk] = köçtä şäbäk

кротъ — der Maulwurf.

körçü [Bar. Kom., vgl. körçün]

1) соседъ — der Nachbar.

2) (Kom.) ближній — der Nächste; kim täq-
rini cöväp барцадан артык körçüçüç
näçik näçüçüni кто любитъ Бога больше
всего и своихъ ближнихъ какъ самого себя —
der Gott über Alles liebt und seinen Nächsten
wie sich selbst (C. C. 163,7).

körçüçüç [Bar., von körçü+çüç]

сосѣдство — die Nachbarschaft.

körçün [Kir.] = хоржун

кожаная сумы — die ledernen Packstücke.

körñä [Kom., کوربه, کورچه (Osm.)]

1) (Osm.) новорожденный агненокъ; совѣтъ
молодой, свѣжій, деликатный — ein neugebo-
renes Lamm; ganz jung, frisch, delikat; körñä
çoçuk маленький ребенокъ — ein kleines Kind;
körñä хыяр свѣжій огурецъ — eine frische
Gurke; körñä çävanlyk первая молодость —
die erste Jugend; körñä дала повздо родив-
шійся теленокъ — ein prätgeborenes Kalb.

2) (Kom.) мерлушка — ein Lammfell.

körpäk [کورپک (Osm. Z.)]

легкій ударъ — ein leichter Schlag.

körpälik [کورپه لک (Osm. R.)]

1) свѣжесть — die Frische.

2) нѣжность (молодости) — die Zartheit (der
Jugend).

körpö [Kir.]

одѣло — die Decke, Bettdecke.

¹körpü [Ad. کورپو (Osm.)] = körpü

мостъ — die Brücke.

²көрпү [Tar.] = көрпә

мерлушка — ein kleines Lammfell.

көрбө [Bar.] = ²көрпү.

көрфүз [کورفوز (Osm.), көрфаз, *բէորֆէզ* (Budg.), vom griech. κόλπος]

заливъ, бухта — ein Meerbusen, Golf, eine Bucht; күчүк көрфүз небольшая губа, бухта — eine kleine Bucht; ванадик көрфазі (Budg.) Адриатическое море — das Adriatische Meer.

көрмәни [כִּוּרְמָנִי (Kar. L.)]

красивый, прекрасный — prächtig, schön; чатырларын көрмәнин прекрасная палатка — ein prächtiges Zelt (D. 11,44).

¹көрмөк [Alt.]

прудь, лужа — der Teich, die Lache, Pflütze.

²көрмөк [Tel., von көр+мәк]

видѣние, предметъ, на который стоить смотреть, зрѣлище — das Sehen, ein Gegenstand, den anzuschauen es sich lohnt, das Schauspiel; жүкка көрмөккә полды близкому видно было, близко находящемуся это представляет хорошее зрѣлище — es ist für den Nahen zu sehen, es bietet dem Nahen einen schönen Anblick; а ончо көрмөк көрүвүп jat ему все представляются видѣния — er sieht stets allerlei Gesichter.

көрмөс [Tel. Alt.] = көрүмәс

злой духъ, дьяволъ — ein böser Geist, der Teufel; а көрмөс кирдї дьяволъ въ него вошелъ, онъ одержимъ бѣсомъ, онъ захворалъ — er ist vom Teufel besessen, er ist heftig erkrankt.

көрмөстү [Tel. Alt.]

одержимый чортомъ, бѣшенный — vom Teufel besessen.

көрмүжәк [Tel. Kumd. W.]

деревянный идолъ — ein hölzernes Götzenbild.

¹köl [Alt. Tel. Leb. Schor. Sag. Koib. Ktsch.

Küär. Tar. Kir. Kkir., *كۆل* (Uig.), *YNQ* (AT.), *كول* (Dsch. OT.)] = күл, röl

1) озеро — der See; Түргі-Ярагун költä (AT.) у озера Тюрги-Ярагунъ — beim See Türgi-Jaragun (K 34,19); Кара-көлтә (AT.) у Чернаго Озера — beim Schwarzen See (Kb 2,17); Алтын-көл (Tel. Alt.) Телецкое озеро — der Teletzkische See; Ыстык-көл (Kir.), Ыссык-көл (Kkir.) Иссык-куль — der Issik-Köl; пу су көлдөн чыбып-жат (Alt.) эта рѣка вытекаетъ изъ озера — dieser Fluss fließt aus einem See.

2) (Alt. Tel.) рукавъ рѣки — der Arm eines Flusses.

3) (Sag.) болото — der Sumpf.

²köl (v) [Sag. Koib.]

запрягать (лошадь) — anspannen (ein Pferd).

¹kölä (v) [Sag. Koib. Schor.] = kölö

заслонить, давать тѣнь — dunkeln, indem man im Lichte steht, beschatten.

²kölä (v) [Sag. Koib., von кө+lä]

коптить, чернить (о дымѣ и сажѣ) — schwärzen, schwarz machen (von Rauch und Russ).

²kölä [Kgm., *كول*, *բէոր* (Osm.)]

рабъ, слуга — der Sklave, Diener; афәндим көләниз олајым! сударь, я хочу быть вамъ рабомъ! — Herr, ich will ihr Sklave sein! араб көлә невольникъ-негръ — ein Neger-sklave; көләдән доған рожденный отъ раба — der Nachkomme eines Sklaven; бунлар бәним көләм дір дәјә јазылы іді! было записано, что это — мои рабы! — es ist aufgeschrieben, dass dieses meine Sklaven sind! (N. 190,1); көләдән аға олан сәс илә јыкар минарәји рабъ, сдѣлавшись господиномъ, голосомъ опрокидываетъ минареть (посл.) — ein aus einem Sklaven zum Herrn Gewordener wirft mit der Stimme das Minaret um (Spr.); көлә дожуран родъ винограда — eine Art Weintrauben.

көләи [Sag. Koib.]

паровое поле, брошенное поле — das Brachfeld, ein unbearbeitetes Ackerfeld; көләи оду чернебыльникъ — artemisia vulgaris.

кöläk [Schor. Sag.] = kölägä

1) тѣнь — der Schatten; ары көләк (Schor.) прививка

2) (Z.) верховое животное, судно — das Reithier, Fahrzeug.

кölägä [Kom., كۆلەگە (Uig.), כּוּלֵיגַי (Kar. T.)]

тѣнь — der Schatten; көрү пәрзә дүнја көләгә саны! (Uig.) если ты увидишь этот мир, считай его за тѣнь! — wenn du die Welt betrachtetest, halte sie für einen Schatten! (K. B. 101,1); kölägä турур күндә ардар özi (Uig.) онъ — тѣнь и исчезаетъ при солнцѣ — er ist ein Schatten und schwindet in der Sonne (K. B. 134,41).

кöläңки [Tar.] = kölägä

тѣнь — der Schatten.

кölän (v) [Sag. Koib. Ktsch., von kö+lä+н]

любить, любоваться — lieben, Wohlgefallen haben; Аймаңыс кысты көрүп көлән чадыр когда Аймаңыс увидѣлъ дѣвицу, онъ полюбилъ ее — als Aimagys das Mädchen sah, liebte er es; мән ă көләндім я ему понравился — ich habe ihm gefallen.

кölänиш [Schor., von köläн+ш]

любовь — die Liebe.

кöländір (v) [Sag. Koib. Ktsch.]

возбуждать желание, заставить себя любить — einen Wunsch nach Etwas in Jemanden erregen, machen, dass Etwas gefällt, veranlassen, dass man geliebt wird, sich lieb machen; ол мәнн көләндірди онъ привязалъ меня къ себѣ — er zog mich an.

кölänчик [Schor., von köläн=чик]

любящий — liebend, gern habend; тамак чиргә көләнчик любитель хорошо поѣсть — ein Mensch, der das Essen liebt.

кölär (v) [Schor. Sag.]

пугаться (о лошади) — scheu werden (von Pferden).

кölärчик [Schor. Sag., von köläр+чик]

пугливый (о лошадахъ) — scheu (von Pferden).

кölälik [كولهلك (Osm.), von kölä+lik]

рабство — die Sklavenschaft, Knechtschaft (vergl. Budg. II, 162).

кölätкә [Krm.]

тѣнь — der Schatten; сәндә вар, мәндә вар, куп курула дағда вар (кölätкә) у меня есть, у тебя есть, у пустынной горы есть — тѣнь (зар.) — ich habe ihn, du hast ihn, das ganz leere Gebirge hat ihn — der Schatten (Rths.) (P. d. V. VII*, 212,167).

кölätки [Sag. Koib. Schor.] = köläткә.

кöläп [كولاب (Uig.), کولاب pers. «Teich, See»]

неизвестное слово — ein unbekanntes Wort; саңым полды суңкур төждәк сазут (?) — сағал полды јазғы көләп тәк өрүт! мон волосы сѣры (?) какъ грудь сокола, а борода свѣтла (?) какъ весенний «көлебъ» (?)! — mein Haar ist grau (?) geworden wie die Brust des Falken, aber der Bart hell wie ein Frühlingskölöp! (K. B. 160,15).

кölämән [كولمن (Osm. R.)]

невольникъ изъ черкесовъ, воспитанный какъ воинъ; мамлюкъ; вообще воинъ изъ невольниковъ, напр. у халифовъ, пашей въ Турци и т. п. — ein tscherkessischer Sklave, der als Krieger erzogen wird; Mameluke; überhaupt ein Krieger, Soldat aus dem Sklavenstande bei den Chalifen oder Paschas in der Türkei.

¹кölö (v) [Sag., von kö+lä]

звучать, пѣть, шумѣть — sausen, lärgen, singen; кулак көлөдү въ ушахъ звенить — es saust in den Ohren; чөл көлөп чадыр вѣтеръ шумить — der Wind braust.

²кölö (v) [Tel.]

заслонить, давать тѣнь, чернить (о дымѣ, углѣ и сажѣ) — verfinstern, beschatten, schwärzen vom Rauche, Russe.

кölök [Kumd., von kölö+к]

- 1) горячий уголь — glühende Kohlen.
 2) (Alt.) зачерненный дымомъ и сажою — vom Rauch oder Russ geschwärzt.
- кölökö [Kkir.] = kölätkä
 тѣнь — der Schatten.
- кölöгä [Tob.]
 въ будущемъ году — im künftigen Jahre.
- кölöжө [Tel.]
 занавѣсь — der Vorhang.
- кölöжөлө (v) [Tel., von kölöгө+lä]
 обвѣшивать занавѣсами — mit Vorhängen verhängen.
- кölөгүлөн (v) [Kir.]
 спускать платье, давать ему волочиться — den Rock herabhängen lassen (nicht aufheben).
- кölөжөлй̆ [Tel.]
 завѣшанный занавѣсами — mit Vorhängen verhängt.
- кölөңө [Tel. Alt.]
 задняя, мѣсто, за которымъ скрываются, валъ — der Hinterhalt, Lauerort, Anstand, Wall, die Schanze (auf der Jagd).
- кölөңкө [Kir.]
 тѣнь — der Schatten.
- кölөңкөлө (v) [Kir., von kölöңкө+lä]
 затѣнить — beschatten.
- кölөңкөлй̆ [Kir., von kölöңкө+lä]
 тѣнистый — schattig, beschattet.
- ¹кölөн (v) [Bar. Tel., von kölö+н]
 1) быть чѣмъ заслоненнымъ, затѣненнымъ — von Etwas verdeckt, beschattet werden; узун отка kölöнүп-жат онъ заслоненъ высокою травой — er wird vom hohen Grase bedeckt.
 2) сажою покрываться (о трубѣ) — Russ ansetzen (vom Ofen).
- ²кölөн (v) [Schor.] = köläн
 желать чего, думать о чемъ, любить — wünschen, an Etwas denken, lieben.
- кölөндүр (v) [Schor.] = köläндір.
- кölölө (v) [Tel.]
 покрывать — decken, bedecken.
- кölöt (v) [Kys. Bar.]
 1) (Kys.) покрывать — bedecken.
 2) (Bar.) поставить въ тѣнь — in den Schatten stellen.
- кölөткү̆ [Alt. Leb. Küär.] = kölätki
 тѣнь — der Schatten.
- кölөткү̆lö (v) [Alt., von kölöткү̆+lä]
 затѣнить — beschatten.
- кölөткү̆lй̆ [Alt., von kölöткү̆+lä]
 тѣнистый — schattig, beschattet.
- кölөцкү̆ [Bar.]
 тѣнь — der Schatten.
- кölөцкү̆lй̆ [Bar.] = kölöткү̆lй̆.
- кölінч [كولينج (Osm. Z.), verschr. für كولينج arab. «Kolik»]
 боль въ животѣ — die Leibscherzen.
- кölй̆ [Tel.]
 зачерненный сажою — vom Russ geschwärzt.
- кölй̆к [Kir.] = күлй̆к
 1) рабочий скотъ, перевозочныя средства (лошадь, телеги) — das Zugvieh, die Transportmittel (Pferde, Wagen etc.).
 2) породистая лошадь — das Racepferd.
- кölй̆г̆ [Sag. Koib. Schor., von kö+läй̆г̆]
 имѣющий расположение, мысль — einen Sinn habend; улуз köläй̆г̆ гордый — stolz.
- ¹кölй̆н [كولین (Kar. T.), = كولین]
 сердце, мысль — das Herz, der Sinn; köläй̆дä въ своемъ сердцѣ — in seinem Sinne (H. 10, 19); köläй̆нä (D. 1, 8).
- ²кölй̆н [Tel.]
 köläй̆н салкын тихій вѣтерокъ — ein leiser Wind.
- кölй̆р [Tel.]
 корыто — die Mulde.
- көлкө [Tel. Tölös, vergl. köläк]
 упряжное, верховое и вьючное животное — Thiere, welche angespannt, geritten und belastet werden.
- көлкөмүк [كولكوموك (Osm. Z.)] = كولكوموك

- современно галубә, современно дитимә —
 ganz blau, ganz blau.
- kölğä** [Kgm. Ad.]
 тѣнь — der Schatten.
- kölğäli** [Kgm. von kölgä + li]
 тѣнистый — schattig; буйук дәрәк, көлğäli
 это высокое, тѣнистое дерево — es ist ein
 hoher Baum, ein schattiger (P. d. V. VII*,
 206,54).
- kölğök** [Tab. Tel.] = kölöңö
 засада, предметъ, за который скрываются
 на охотѣ, валъ и т. д. — ein Hinterhalt, Ort,
 wo man auf der Lauer liegt, ein Gegenstand,
 hinter welchen man sich verbirgt (Wall).
- kölğүр** [Kir.]
 хитрый, лукавый — schlau, listig, ränke-
 sichtig.
- köljä** [Kgm.] = kölgä
 тѣнь — der Schatten.
- köldö** (v) [Alt. Tel. Leb. Schor., von köl + lä]
 1) итти по березу озера, плыть по озеру —
 auf einem See entlang gehen, auf einem See
 fahren: köldön пардылар они отправились
 по озеру — sie sind an dem See entlang ge-
 ritten.
 2) образовать озеро, накопляться (о водѣ) —
 einen See bilden, sich ansammeln (vom Was-
 ser); köldöi улады (Alt.) они сильно запла-
 кали — sie weinten heftig, liessen ihre Thrä-
 nen fließen; су köldöi төкүлдү (Tel.) вода
 собралась въ большую лужу — das Wasser floss
 zu grossen Pfützen zusammen; көзүңүң жа-
 жын köldöi төгүп конок-садын улап-
 жүрдү (Tel.) онъ плакалъ каждый день такъ
 много, что слезы его текли ручьями — er
 weinte jeden Tag so viel, dass die Thränen in
 Strömen flossen.
- köldönön** [Kir.]
 наперекъ, въ сторону, нѣчто неотносящееся
 къ дѣлу — verquer, seitwärts, abseits gele-
 gen, nicht zur Sache gehörig.

- kölğöç** (v) [Kir. von kölgöç + ç]
 итти березе, итти дитимә березе (+ дитимә-
 ç) der (See) nach gehen, mit der Seite
 nach vorn gehen (von Fischen).
- kölçä** [لوحه] (Osm.)
 шелеви, серпан трава — das Unkraut, Toll-
 kraut.
- kölçär** [لوحر] (Osm.) = kölgä.
- kölçү** (v) [Tel.]
 ошанты — benebelt werden, ein wenig trun-
 ken sein.
- köluyl** [Kir.]
 шаркаюшй, волочашию ногн — schlürfend,
 schlurrend (Einer, der beim Gehen die Füße
 nicht aufhebt).
- köluylä** (v) [Kir., von köluyl + lä] — kor-
 пулда
 шаркать ногами, волочить ноги — schlürfen,
 schlurren (beim Gehen die Füße nicht auf-
 heben).
- kölöç** (v) [Kir.]
 лежать на боку — auf der Seite liegen; түö
 kölöçн үзөдт корблюд планастъ на боку —
 das Kameel schwimmt auf der Seite liegend.
- kölöçigän** [Kois.]
 широкй (объ отъял) — weit und breit (von
 der Bettdecke).
- kölöçök** (v) [Kir.]
 итти туда и сюда, впередъ и назадъ — hin
 und her gehen.
- kölöçöktö** (v) [Kir.]
 итти передъ кѣмъ, итти кому на встрѣчу —
 vor Jemand gehen, auf Jemand zugehen.
- kölöçс** [Sag. W.]
 коверъ — der Teppich.
- көлмәк** [كولمك] (Uig.)
 прудъ — der Teich (Uig. Chin.-Uig. Wrtb. 10).
- көлмәк** [Kgm.]
 рубаха — das Hemd; дьрт кәлиндаш бир көл-
 мәкниң ичиндә — цвѣтъ четыре неветки въ
 одной рубашкѣ — оркъ (зар.) — vier Schwa-
 ben

gertöchter sind in einem Hemde — die Nuss
(Rths.) (P. d. V. VII*, 205,26).

кѳлмэк [כילמיק (Kar. T.)] = kѳlmäk.

кѳлмөк [Kys.]

народъ — das Volk.

¹кѳт [Tab., aus dem russ. «коѳъ»]

кошка — die Katze.

²кѳт [Alt. Tel. Leb. Tar. Kir. Kom. Kgm., كوت
(Dsch. OT.)]

1) (Alt. Tel.) дѳтородныя части и задница —
die Schamtheile und der Hintern.

2) (Kir. Tar. Kom. Kgm.) задница — der Hin-
tern; ыштанынаң бунуң кѳтѳ кѳрүлӓ
(Kgm.) изъ штановъ была видна его задница —
aus den Hosen war sein Hintern zu sehen (P.
d. V. VII, 2,22); аңы дили, кѳтѳ кыллы —
соңан (Kgm.) языкъ его ѳдикй, задница об-
росла волосами — лукъ (зарг.) — seine Zunge
ist scharf, sein Hintern behaart — die Zwiebel
(P. d. V. VII*, 206,56); ak кѳт (Kir.) родъ
беркута съ бѳлымъ хвостомъ — ein weiss-
schwänziger Geier; кѳтѳ бар (Kir.) онъ
смѳль — er ist kühn; тапканңа еки ыстан
тапмаңандың кѳтѳ ыстан (Kir.) у богатаго
двое штановъ, у бѳднаго вмѳсто штановъ
задница (посл.) — der Vermögende hat zwei
Unterhosen, der Arme einen kahlen Hintern
(Spr.).

³кѳт (v) [كوتيك (Kschg.)]

наказывать палками — Stockschläge geben.

¹кѳтӓк [Tar.]

обрубокъ, пенъ — der Baumstumpf.

²кѳтӓк [Kgm., كوتاك, كوتاك (Osm.)]

палка, розга, удары палками — der Stock, die
Ruthe, Stockschläge; кѳтӓк басмак (чал-
мак, вурмак) ударить, наказать палками,
побить — Stockschläge geben, durchprügeln;
кѳтӓк жӓмӓк (= pers. چوب خوردن) быть
наказаннымъ палочными ударами — Stock-
schläge erhalten; сӓн катап кѳтӓк ашап
кӓлгӓнсӓн! (Kgm.) тебя нѳсколько разъ били

палками! — du hast verschiedene Mal Prügel
bekommen! аңңы кѳтӓкни чалды (Kgm.)
охотникъ его побилъ — der Jäger hat ihn
durchgerügelt.

кѳтӓкӓ (v) [Kgm., von кѳтӓк+ӓ]

побить палками — mit dem Stocke schlagen.

кѳтӓн [كوتان (Dsch.)]

1) задница — der Hintern.

2) стулъ, табуретъ — der Stuhl, Schemel
(مععد Calc. Wrtb.).

кѳтӓр (v) [Tar., كوتارمك (Dsch. OT.)] =
кѳтӓр

1) поднять — aufheben, in die Höhe heben.

2) вынести — erdulden; мӓн бу кадар хор-
луклар кѳтӓрдим! (Tar.) я перенесъ столько
обидъ! — ich habe so viele Kränkungen er-
fahren!

3) безпокоить, атаковать — beunruhigen, be-
lästigen, angreifen; اونك و سولين كوتارديلار
они атаковали лѳвый и правый фланги — sie
haben den rechten und linken Flügel des
(Heeres) angegriffen.

кѳтӓрин [كوتارينك (OT.), von кѳтӓр+н]

подыматься, отправиться со всемъ своимъ
багажемъ — mit seinem ganzen Gepäck auf-
brechen.

кѳтӓрил (A) [Tar., von кѳтӓр+л]

подниматься, быть поднятымъ — sich erheben,
aufgehoben werden.

кѳтӓриш (v) [Tar., von кѳтӓр+ш]

поднимать вмѳстѳ — zusammen aufheben.

кѳтӓрт (v) [Tar., كوتارتيك (OT.), von кѳтӓр
+т]

заставить поднимать — aufheben lassen.

кѳтӓрим [كوتارم (Dsch.), von кѳтӓр+м]

бремя, ноша — eine Last, die man auf einmal
aufheben kann.

кѳтӓримлик [كوتارمليك (Dsch.), von кѳтӓрим
+лик]

перенесеніе тяжелыхъ обстоятельствъ, само-
обладаніе, твердость воли — das Ertragen

schwieriger Umstände, die Selbstbeherrschung, Festigkeit des Willens; اولوقلار كوناريم ليك كبراك (Bb. 452,1) тебѣ нужна большая твердость воли! — du brauchst eine grosse Festigkeit des Willens!

¹kötäl [كونال (Dsch.), Tadshik: kутal]

1) лошадь, ведомая подъ узды — ein beim Zaume geführtes Pferd (L. T. برك آتہ درلر; Calc. Wrth. جنيت).

2) крутой подъемъ, перевалъ и узкій проходъ въ горахъ, горный хребетъ — ein steiler Aufstieg, Bergübergang, schmaler Bergpass, Bergücken; تند و تيز كونل لارده فالين آت ونبوا قالدی (Bb. 99,23) на крутыхъ подъемахъ и перевалахъ осталось (отстало) много лошадей и верблюдовъ — auf den steilen Uebergängen blieben viele Pferde und Kameele zurück; اوج نورت ارا قونوب سروتاق كونلى كه بيتوك (Bb. 100,1) черезъ три или четыре дня мы дошли до перевала Сарутакъ — nach drei oder vier Tagen erreichten wir den Bergpass Sarutak; كونل نينك چيغيشيدا هريردا تاشدين (Bb. 172,18) на подъемѣ этого крутого мѣста они по всѣмъ мѣстамъ устроили подпорки изъ камней — bei diesem steilen Aufstiege richteten sie an allen Stellen Stützen aus Steinen her; كونل دين اينيب (Bb. 314,1) спускаясь съ перевала — von dem Bergpasse herabsteigend; اول ولايت لاردا (Bb. 166,22) въ этихъ странахъ (Кабуль) называютъ горный перевалъ «бендъ» — in jenen Gegenden (Kabul) nennt man die Bergpässe «bend».

²kötäl (v) [كونالک (Dsch.)]

подняться (о тѣстѣ), вздуться, величаться — sich heben (vom Teig), sich aufblasen, vergrößern.

kötäli [كونالى (Dsch. V.)]

поднятый, вздутый — geschwollen, aufgeblasen.

kötäç [كوناع (Osm. Z.)]

родъ блина или хлѣба — eine Art Pfannkuchen oder in der Pfanne gebackenes Brot.

kötör (v) [Kir.] = kögär

поднимать — aufheben, erheben; көңиўн көтөрдү онъ утшиль его — er hat ihn getröstet; бир киcини кан көтөрдүлар они возвысили одного человека въ хауское достоинство — sie erhoben einen Menschen zum Chan; башын көтөрүи цүрүдү онъ шель подиявъ голову — er ging mit erhobenem Kopfe; бурун көтөрмө! не поднимай нос! — hebe nicht die Nase auf! муну көтөрүп кетти онъ унесъ это — er hat dies fortgebracht; түү ол еки ай көтөрөдү, ат он ай көтөрөдү верблюдица носить двѣнадцать мѣсецевъ, кобыла десать — das Kameel ist mit Jungen zwölf Monate trüchtig, das Pferd zehn Monate.

kötörүңкү [Kir.]

поднятый — erhoben; көтөрүңкү бои красивый, стройный станъ — ein schöner Wuchs.

kötörүl (v) [Kir.] = kötärl.

kötörүс (v) [Kir.] = kötärlsh.

kötörүз (v) [Kir., von көтөр+үз]

заставить поднять, оставить кого-либо позади, не оказать должнаго почтенія, пропустить — aufheben lassen, hinten ansetzen, nicht die gehörige Achtung erweisen, Etwas auslassen, übergelien; иманыңды көтөрүзмө! не пропускай молитвы! — lass das Gebet nicht aus!

kötörmö [Kkir. Kir., von көтөр+мә]

1) (Kkir.) подгоняние лошадей при бѣгѣ (киргизы толпами сопровождаютъ подбѣгающихъ къ цѣли лошадей и криками и ударами стараются ускорить ихъ бѣгъ) — das Antreiben der Pferde beim Wettlauf (die Kirgisen umgeben die laufenden Pferde von allen Seiten und suchen sie durch Rufe und Schläge zum schnelleren Laufe zu veranlassen).

2) (Kir.) коммиссионерская торговля киргизовъ, берушихъ у купцовъ товаръ, чтобы его продавать въ степи — der Kommissionshandel

der Kirgisen (dieselben übernehmen von den Kaufleuten Waaren, um sie in der Steppe zu verkaufen).

көтү [Kgm., كۆنۈ, كۆنۈ (Osm.)]

дурной, злой — schlecht, böse; көтү сөз дурныя слова, обман, клевета — böse Worte, die Beleidigung, Verleumdung; äji көтү какъ случится — wie es sich findet (gut und böse); нә көтү гүнләп! какіе несчастные дни! — was für Unglückstage! was für ein Unglück! көтү jatak гадкая кровать — ein schlechtes Bett; көтү дәмірдән кылыч олмаз изъ дурного желѣза нельзя сдѣлать сабля — aus schlechtem Eisen kann man keinen Säbel anfertigen; көтүрәк хуже — schlechter; ән көтүсү самый дурной — der allerschlechteste; тилиң äjizi саһыбына бал jädipir — көтүсү башына hal гәtipir хорошій языкъ даетъ хозяину поѣсть меду, дурной приноситъ ему несчастіе (посл.) — eine gute Zunge giebt dem Besitzer Honig zu essen, eine böse bringt ihm Unglück (Spr.) (P. d. V. VII*, 227, 226).

көтүк [كۆنۈك (Osm.)]

пень, толстая палка — ein Baumstumpf, dicker Stock; аҗацы көтүк äтiмәк расколоть дерево на дрова — einen Baum zu Holz zerschneiden; һамам көтүjү большія полѣнья для топки бани — grosse Holzkloben zum Heizen der Bäder; көтүк олмак пухнуть — anschwellen (von Fingern und Gliedmaassen); әски көтүк опытный человекъ — ein erfahrener Mensch, alter Schlauchkopf, alter Bösewicht; қәһәннәм көтүjү полѣно для топки ада, безбожникъ, еретикъ — ein Kloben zum Anheizen der Hölle, ein gottloser Mensch, ein Ketzer.

көтүр (v) [Kom., كۆتۈر (AT.), كۆتۈر (Kar. T.)] = көтәр

поднимать — erheben; акаңым кағаньjү ögäm катунуjү көтүрмиш тәңри (AT.) небо, которое подняло отца моего, хана, и мать мою, ханшу — der Himmel, der meinen Va-

ter, den Chan, und meine Mutter, die Chanin, erhoben hat (K 25, 12); аваз көтүрмәк (Kar. T.) поднять голосъ — die Stimme erheben (H. 21, 12).

көтүрә [كۆتۈر (Osm.)] = көтүрү.

көтүрәм [Kom.]

худощавый — mager.

көтүрү [كۆتۈر (Osm.)]

цѣлое, куча, масса — das Ganze, die Gesamtheit, der Haufen, die Masse; көтүрү-ilä алмак купить гуртомъ — en gros einkaufen; көтүрүсүнү битүрмәк кончить работу — eine Arbeit vollenden; көтүрү базар продажа гуртомъ всего, что осталось (о торговцахъ фруктами во время вечера) — der Verkauf aller übriggebliebenen Waaren auf einmal (von Fruchthändlern, die am Abend ihre Waare nicht nach Hause nehmen wollen).

көтүрүl (v) [Kom.] = көтәрil.

көтүрүм [كۆتۈرۈم, كۆتۈرۈم (Osm.)]

1) онѣмляй, разбитый параличемъ, расслабленный — gelähmt, vom Schläge gerührt, hinfällig; көс көтүрүм совсѣмъ ослабленный — ganz gelähmt, ganz hinfällig.

2) (Z.) ручей — der Bach.

көтүрүмlүк [كۆتۈرۈمۈك, كۆتۈرۈمۈك (Osm.), von көтүрүм+lük]

параличь — die Gelähmtheit.

көтүрдү [كۆتۈردۈ (Osm.)] = көтүрүм

1) расслабленный отъ старости — vom Alter gebeugt, vor Schwäche krumm gehend.

2) разбитый параличемъ — gelähmt, paralytisch.

көтүлән (v) [كۆتۈلۈن (Osm.), كۆتۈلۈن (Osm.), von көтү+län]

обижать, клеветать, порицать — beleidigen, verleumden, tadeln.

көтүлән (v) [كۆتۈلۈن (Osm.), كۆتۈلۈن (Osm.), von көтүлән+län]

быть обиженнымъ, порицаемымъ, оклеветаннымъ — beleidigt, getadelt, verleumdet werden.

көтүлändig [كونولندرمك (Osm. R.)] принуд.
отъ прѣды. — Causat. vom Vorhergehenden.

көтүлät (v) [كونيلنيك (Osm. Z.)]

дурно говорить о комъ — Böses sprechen von Jemand.

көтүлäш (v) [كونولشيك, كۆتۈلۈش (Osm.)]

1) сдѣлаться гадкимъ, испортиться — schlecht werden, verderben.

2) ругаться, ссориться — sich gegenseitig schlecht machen, sich zanken, streiten.

көтүлүк [كونولك, كۆتۈلۈك (Osm.)]

гадость, злость — die Schlechtigkeit, Bosheit; көтүлүк һәр кишинин кары каждый отвѣчаетъ за свои дурные поступки — Jeder verantwortet selbst für seine schlechten Thaten; көтүлүк äтмäk дурно поступать — schlecht handeln; көтүлүжä äjilik платять за зло добромъ (посл.) — Böses mit Gutem vergelten (Sprg.); бу адама бир көтүлүк жапмадым! (N. 275) я этому человеку ничего дурного не сдѣлалъ! — ich habe diesem Menschen kein Unrecht zugefügt!

көтрүм [Osm.] = көтүрүм.

көтрүмлүк [Osm.] = көтүрүмлүк.

көткi [كۆتكى (Uig.)]

высоколежащая страна — ein hohes Land (Uig.-Chin. Wrtb. 11, a).

көтрүм [كۆتۈرۈم (Uig.), von көдүр+м]

подняtie, возвышенность — das Erhabene, Erhabene; нә өтрүм, нә көтрүм, нә ilik (جهر) äрän — ацунда жädик äр jädі пу цыһан избранныхъ, возвышенныхъ, чистыхъ мужей, прекрасныхъ въ этомъ мирѣ пожралъ этотъ миръ — auserwählte, erhabene, reine Männer und treffliche in der Welt, hat diese Welt verschlungen (K. B. 19,27); убушлук пиліклік кижі көтрүмі разумные, знающіе, возвышенные между людьми — Kluge, Kenntnissreiche, Erhabene unter den Leuten (K. B. 24,28); кижі өтрүмі һәм пудун көтрүмі

избранные между людьми и возвышенные въ народѣ — die Auserwählten unter den Leuten und die Erhabenen beim Volke (K. B. 66,8).

көттөү [Kir., von көт+?]]

болѣзнь лошадей (заводятся черви въ задницѣ) — eine Pferdekrankheit (es bilden sich Würmer im After).

көдä [Schor. Sag.]

грибъ (болѣзнь у лошадей) — eine Pferdekrankheit.

көдän [Sag. Koib., vergl. көт] = көдөн

задница — der Hintern.

көдänäk [Schor.]

ак көдänäk какая-то маленькая птичка — ein kleiner Vogel.

көдär (v) [كۆكۈر (Uig.)] = көтär, көтүр, көдүр

поднять — aufheben; жагы поины äктi, көдärдi өзүн враги склонили шею, подняли его самого — die Feinde beugten den Hals, erhoben ihn selbst (K. B. 15,2); көрүшмäs жагылар көдärдi öçin враги, которые не видятся, прекращаютъ свою вражду — Feinde, die sich nicht sehen, heben ihre Feindschaft auf (K. B. 16,16); адырды, өдүрдi көдärдi мәни! онъ меня выдѣлалъ, выбралъ и поднялъ! — er hat mich gesichtet, auserwählt und erhoben! (K. B. 23,17); äzic паш көдärзä көр äткү jidär если злой поднимаетъ голову, то добрый гибнетъ — erhebt der Böse das Haupt, so geht der Gute unter (K. B. 36,18); бир анча туруп паш көдärдi Älik остановясь на нѣсколько времени, Эякъ поднялъ голову — eine Zeit lang anhaltend erhob Elik das Haupt (K. B. 41,14); көбänц-ү тiрикlik көдärдi özin! веселіе и жизнь удалымъ (отъ меня)! — Frohsinn und Leben haben sie (von mir) entfernt! (K. B. 46,28).

көдäs [Sag. Koib.]

горшокъ — der Topf; тоi көдäs глиняный горшокъ — der irdene Topf; сөjүн көдäs чу-

гунь — der eiserne Topf; кѳдѳс тѳмірї (Sag.)
ухватъ — der eiserne Stiel, mit dem man den
Topf vom Feuer nimmt.

²кѳдѳс (v) [Sag. Koib., von kѳr-+дѳс]
показывать — zeigen.

¹кѳдѳш [Schor.] = кѳдѳс
горшокъ — der Topf; кѳдѳш тѳбірї ухватъ —
der eiserne Stiel, mit dem man den Topf vom
Feuer hebt.

²кѳдѳш [Schor. W.]
выраженіе при какой нибудь печальности —
ein Ausdruck der Ueberraschung.

кѳдѳшчі [Schor., von кѳдѳш-+чі]
гончаръ — der Tѳrfer.

кѳдѳ [Kir.]
осока — das Riedgras; ак ешкѳ кѳккѳ ка-
рап кѳдѳндѳ ѳе! бѳлая коза, смотри на небо
и ѳшь свою траву! — du weiѳse Ziege, schaue
zum Himmel und friss dein Gras! (P. d. V.
III, 22,7).

кѳдѳк [Kkir.]
глупый — dumm, thѳricht.

¹кѳдѳн [Soj.] = кѳдѳн
заяць — der Hase.

²кѳдѳн [Alt. Tel. Leb. Kѳr.] = кѳдѳн
задница — der Hintere; сѳн адың кѳм? тѳдї
— Кѳдѳн-Пї! тѳдї. Ак-Кѳбѳк айтты: мѳн
мал кѳдѳнѳн кѳзїп жїп тѳдѳнмїн. Сѳнї кї-
жї кѳдѳнѳн жїбѳссїм! тѳдї (Tel.) какъ тебѳ
зовуть? сказаль онѳ, Кѳдѳн-Пї! отвѳтилъ
тотѳ. Тогда сказаль Ак-Кѳбѳк: я хотѳлъ
было отрѳзать задницу овцы и сѳѳсть, тебѳ
же, твою человѳческую задницу, не хочу ѳсть!
— er sprach: wie heissest du? er antwortete:
Kѳdѳn-Pї! Da sagte Ak-Kѳbѳk: den Hintern
des Schafes wollte ich wohl abschneiden und
essen, doch den Hintern des Menschen esse
ich nicht!

кѳдѳр (v) [Bar.] = кѳдѳр, кѳтѳр, кѳтѳр
поднимать — aufheben.

кѳдѳрѳл (v) [Bar., von кѳдѳр-+л]

подниматься — sich erheben, erhoben werden.
кѳдѳ [Kir. Budg.]

1) веревка, которой привязывают заднюю ногу
кобылы къ шеѳ, когда ее доять — der Strick,
mit dem der Hinterfuss der Stute beim Melken
an den Hals derselben gebunden wird.

2) ковыль, выступающїй изъ подъ снѳга —
das Pflimengras, welches aus dem Schnee
hervorragt.

кѳдѳн [Sag.] = кѳдѳн.

кѳдѳр (v) [Alt. Tel. Leb. Schor. Sag. Koib.
Ktsch., دھھم (Uig.)] = кѳтѳр, кѳ-
тїр, кѳтѳр, кѳдѳр

1) поднимать, возносить — aufheben, erheben;
шарыжат дїнїдїн кѳдѳрдї ѳжѳк (Uig.) онѳ
поднялъ (т. е. открылъ) дверь ученїя нѳ-
ры — er hob die Thѳr der Gesetzeslehre auf
(d. h. ѳffnete sie) (K. B. 13,7); пѳзѳзѳ
кѳнїңѳ кѳдѳрзѳ куды! (Uig.) пусть онѳ
каждый день украшаетъ его и поднимаетъ его
счастїем — mѳge er ihn jeden Tag schmѳcken
und sein Glѳck erheben! (K. B. 74,14); кѳ-
вѳслѳнмѳ артык кѳдѳрмѳ кѳцѳл! (Uig.) не
гордїсь больше, не возвышай (своей) души! —
werde nicht zu stolz, erhebe nicht den Sinn! (K.
B. 56,26); камук ѳткѳлѳрїк ѳзыр тут, кѳ-
дѳр! (Uig.) всѳхъ добрыхъ изъ нихъ почитай
и возвышай! — ehre und erhebe alle Guten
von ihnen! (K. B. 59,9); сѳзїксїс кѳрѳк
пѳккѳ сѳ башчызы (دھھم) — жарашмас
жаздын кѳдѳрзѳ їзї! (Uig.) всегда нуженъ
кѳзю предводитель войска, чтобы уничто-
жить колею для негодныхъ враговъ (т. е.
не пускать ихъ)! — stets braucht der Fѳrst
einen Heerfѳhrer, damit er die Spur von den
schѳdlichen Feinden forttrimmt (ihnen kei-
nen Weg giebt)! (K. B. 81,10); тогус кїжї
паланы кѳдѳрѳп полбан салды, ѳрѳкѳн
парды оны кѳдѳрѳп алды (Schor.) девять
человѳкъ не могли поднять ребенка, старуха
пошла и подняла его — neun Menschen ver-

mochten das Kind nicht aufheben, die Alte ging hin und hob es auf; садаҗ көдүрүң полбассың! (Sag.) ты не можешь поднять лук! — du kannst den Bogen nicht aufheben! менің оҗлымды но жердә кизи көдүрбас! (Sag.) моего сына нигдә ни одинъ человекъ не можетъ поднять! — meinen Sohn kann an keiner Stelle ein Mensch aufheben! сени көдүрәргә ат чоғул! (Sag.) вѣтъ лошади, которая могла бы тебя поднимать! — es existirt kein Pferd, das dich tragen kann! ады пазын көдүрүң ыскан (Sag.) лошадь подняла голову — das Pferd hob seinen Kopf auf; аны көдүрә тут-тү (Alt.) онъ поднялъ его — er hob ihn in die Höhe; көдүрүң турған мал (Tel.) скотина, которую надо поднимать, которая сама не встаетъ — ein Thier, welches man aufheben muss, welches selbst nicht aufstehen kann.
2) возвышать, почитать — erheben, ehren; кудаҗа көдүр! (Tel.) принеси Богу въ жертву! — bringe Gott als Opfer dar! ада көдүрбән алтон пі, аһа көдүрбән Ыҗән пі! (Tel.) вы шестьдесятъ князей, которые возвысили моего отца, ты Ульгенъ, который возвысилъ мою мать! — ihr sechzig Fürsten, die ihr meinen Vater geehrt habt, du Uelgän, der du meine Mutter geehrt hast! (P. d. V. I, 217, VII, 9).

көдүрүң (v) [Tel. Alt. Schor. Sag.]

подниматься, хвастаться — sich erheben, prahlen.

көдүрүл (v) [Alt. Tel. Leb. Schor. Sag. Koib.

Ktsch., كۆدۈرۈل (Uig.), von көдүр+л]

быть поднятымъ, стронуться — erhoben werden, emporsteigen, erbaut werden; пу азыз китап төрт улук аҗыр ол тәкмә өзә (— كۆدۈرۈل — كۆچ) көдүрүлмиш әрүр (Uig.) эта драгоценная книга основывается на четырехъ высокихъ вещахъ — dieses kostbare Buch stützt sich auf vier erhabene Dinge (بو كتاب تور اغبرليغ ننا اوزا بنا قبلينش (K. B.

3, 18); по чәр әрә көдүрүлүң чадыр (Sag.) эта земля поднимается вверхъ — diese Erde steigt empor.

көдүрүлүс (v) [Sag. Koib.] = көдүрүлүш.

көдүрүлүш (v) [Alt. Tel. Leb.]

вместѣ подниматься — in Gemeinschaft sich erheben.

көдүрүлт (v) [Alt. Tel.]

возносить, возвышать, поднимать, перевозить — aufheben, erheben, erhöhen, preisen.

көдүрүс (v) [Sag. Koib.] = көдүрүш

поднимать вместе — zusammen aufheben.

көдүрүш (v) [Alt. Tel. Leb. Schor. Ktsch.]

= көдүрүс.

көдүрүш [Tel., von көдүр+кү]

жертва — das Opfer.

көдүрүшлү [Tel., von көдүрүш+лү]

чтимый, чествуемый, принесенный въ жертву — geehrt, geopfert, als Opfer dargebracht.

көдүрт (v) [Alt. Tel. Leb., von көдүр+т]

вельтъ поднимать — aufheben lassen.

көдүрбә [Schor., von көдүр+бә]

трясина, зыбунъ — ein Sumpfland mit fester Decke, die zwar schwankt, aber doch trägt.

көдүс (v) [Kys.] = көзүт

показывать — zeigen; сыртынаң кәскән каисты көдүзүп одура парды, чумалчабынаң кәскән пүңы көдүзүп одура парды онъ показалъ ремень, вырзанный изъ спины его, онъ показалъ отрзанный отъ его мизинца суставъ — er zeigte den aus seinem Rücken geschnittenen Riemen, er zeigte das von seinem kleinen Finger abgeschnittene Gelenk.

¹көдрә [Schor., von көдүр+ә]

гуртомъ, оштомъ — en bloc, in Bausch und Bogen.

²көдрә [Schor., vergl. көдүрбә]

болото — der Sumpf.

¹көч [Uig.), كۆچ (Dsch.)]

1) перекочовка, переселение, путешествие,

караванъ — die Reise, Wanderung, Uebersiedelung, der Jurtenzug; улуштын улунка кѡчкѡкли кѡчи — кѡчѡн ѡңдин ытса ыдар ѡс ѡжи! (Uig.) кто переселится отъ одного племени къ другому, пусть пошлетъ впередъ товарищей съ караваномъ! — wer von einem Stamme zu einem andern ziehen will, der schicke zuerst seine Gefährten mit dem Jurtenzuge voraus! (K. B. 136,6); кѡрѡк ыт кѡчѡңни кѡрѡк ытмаңы! (Uig.) посылай свой караванъ или не посылай его! — schicke den Jurtenzug ab oder nicht! (K. B. 136,8); **كوج** (Dsch.) перекочевать, умереть — nomadisiren, übersiedeln, sterben; **اوج كوج سند** (Abg. 8) три перехода мы сдѣлали по самому берегу рѣки Синда — wir machten drei Tagesmärsche am Ufer des Flusses Sind entlang.

2) (Dsch.) жена, семья — die Frau, Familie, **نوح بيغير و كوج لاري و اوج اوغل لاري** (Abg. 8) пророкъ Ной, его жены, три сына и три невѣстки, все были спасены — der Prophet Noah, seine Weiber, seine drei Söhne und seine drei Schwiegertöchter, alle waren gerettet; **اوغلنيكينيز** (Abg. 15) вашъ сынъ не любитъ своей жены! — Euer Sohn liebt seine Frau nicht!

²кѡч [Leb.] = кѡш

чашка, горшокъ — der Napf, Topf.

³кѡч (v) [Alt. Tel. Leb. Tar. Kkir., **كوج** (Uig.), **كوجيك** (Dsch. OT.), **كوجيچ** (Kar. T.)]

перекочевать, переселиться, переѣхать, отправиться — nomadisiren, übersiedeln, von einem Orte zum andern ziehen, fortziehen, abfahren; пу тѡш тѡк аңундын ѡзѡң тѡрк кѡчѡр! (Uig.) ты непременно уйдешь изъ этого подобнаго сву мѡра! — du ziehst unbedingt aus dieser traumgleichen Welt fort! (K. B. 18,11); кѡчѡн парза аскы жарудур кѡз-ѡ (Uig.)

если онъ переселится, то выгода отъ этого освѣтитъ глазъ его — wenn er übersiedelt, so wird der Vortheil davon sein Auge erleuchten (K. B. 136,7); кѡчѡлѡм тѡп кѡчѡң тѡбѡспѡ! (Tel.) если ты хочешь переселиться, не ѣшь до конца своей каши! (посл.) — wenn du übersiedeln willst, so iss nicht all deinen Brei auf! (Spr.); пу тѡды мунаң кѡчѡп пар тѡзѡңѡр, ол кѡчѡп парар! (Tel. Miss.) если ты скажешь этой горѣ: сдвинься! она сдвинется — wenn du zu diesem Berge sprichst: er möge seinen Platz ändern! so wird er ihn ändern; ол кѡзѡни таппазаңар, сѡр Кѡңдаѡйының жѡрѡнѡ кѡчѡңѡр! (Koib.) если вы не найдете этого человѣка, то переселитесь въ землю Кѡндаѡчѡйцевъ! — wenn ihr diesen Menschen nicht findet, so siedelt in das Land der Kongtatschi über! (P. d. V. II, 376,5); качан кѡдѡ достум ужѡ гѡран кѡчкѡн ѡдѡ (Kar. T.) когда пришелъ мой другъ, корабль уже отплылъ — als mein Freund kam, war das Schiff schon abgefahren; кѡчѡр жѡр кѡжа орнундан! (Kar. T.) земля и горы сдвинутся со своего мѣста! — Land und Fels werden von ihrem Platze versetzt! (H. 18,4).

¹кѡчѡ [Mad. W.]

изображеніе Ульгена на берестѣ — das Bild des Uelgän auf Birkenrinde.

²кѡчѡ [Sag. Koib.]

супъ или каша изъ цѣлыхъ ячменныхъ зеренъ — eine Suppe oder ein Brei aus ganzen Gerstenkörnern.

¹кѡчѡк [Kojak (Osm.)]

1) молодое животное (говорится главнымъ образомъ о верблюдахъ) — junges Thier, das Junge (hauptsächlich von Kameelen gesagt).

2) танцѡръ, балагуръ — ein Tänzer, Spassmacher, Hansnarr; кѡчѡклѡр ѡинар танцовали танцовщики — es tanzten die Tänzer (N. 139).

3) (R.) мальчикъ, ученикъ (у ремесленника) — ein Bursche, Geselle (bei einem Handwerker).

кӧчӧк [Sag.]

нижняя, задняя часть тела — der untere Theil des Körpers.

кӧчӧкӱӱ (v) [كوكلك (Osm.), von kӧch-+kӧ-+kӱ]

производить дѣтенышей (о верблюдах) — Junge werfen (von Kamelen).

кӧчӧгӱш [Mad. W.]

щенокъ — ein junger Hund.

кӧчӧр [Krm.]

ось — die Wagenachse; о адам кӧчӧр жапарды этотъ человекъ работалъ надъ осью — dieser Mensch arbeitete an einer Wagenachse (P. d. V. VII, 24,21).

кӧчӧр [كوجار (Dsch.), von kӧch-+r]

кочевникъ — der Nomade.

кӧчӧт [Tag.]

отростокъ — der Sprössling, Schössling, Ableger.

кӧчӧ [Alt. Tel. Leb.] = кӧчӧ.**кӧчӧк [Sag. Schor.]**

нижняя часть тела, задъ, задница — der Unterkörper, das Hintertheil, der Hintere; пазы алтын полчык, кӧчӧтӱ кӱмӱс полчык голова его была золотая, туловище серебряное — sein Kopf war von Gold, sein Körper von Silber.

кӧчӧр (v) [Alt. Tel. Leb. Tag. Kkir., كوجورمك (Dsch. OT.), von kӧch-+r]

переселить, перевести — überführen, übersiedeln; сӧс кӧчӧр! (Alt. Tel.) переводи! — übersetze! Осиптың јӱрӱмин кӧчӧрдӱләр (Tel.) они переводили «жизнь Иосифа» — sie übersetzten das Leben Joseph's (P. d. V. I, 122,22; II, 9,26—19,10).

кӧчӧрӱчи [Tel., von kӧch-+r-+i]

переводчикъ — der Uebersetzer; сӧс кӧчӧрӱчи ил.

кӧчӧн [كوجون (Dsch.), von kӧch-+n]

переселение, переходъ — die Uebersiedelung, der Uebergang.

кӧчӧн [Tel. Alt. Leb., von kӧch-+kӧn]

перемещение — das Sichfortbewegen; су кӧчӧнӱ ледоходъ — der Kiangang; кар кӧчӧнӱ лавина — die Lawine.

кӧчӧр (v) [كوجور (Kar. I.), = кӧ-чӧр]

переселить, перевести — überriedeln, überführen; ки олды кӧчӧрӱнӱ тапаларны да пилмӱдӱләр онъ, которми перемещаетъ горы раньше, чымъ онъ заштатъ — er, der die Berge versetzt, ehe sie es merken (II. U, 1).

кӧчӧк [كوجوك (Ulg.)]

волосы — das aufgebundene Haar, der Knaub; кӧчӧк јасты румы кылы урды јӱс — кара сач подуфы аун тутты тӱс греческая дивница распустила волосы и склонила лицо (внизъ); тогда миръ принялъ цвѣтъ черныхъ ея волосъ — das griechische Mädchen löste das Haar und senkte das Antlitz, da nahm die Welt die Farbe des schwarzen Haares an (K. B. 137,80).

кӧчӧ [Leb. Schor.] = кӧчӧ.**кӧчӧр (v) [كوجور (Ulg.) = кӧчӧр]**

перевести, переселить — überführen, übersiedeln; кӧчӧрӱмӱстӱн ашну кӧч атка ба-ил пусть онъ лучше переселится самъ, чымъ его переселятъ! — möge er früher selbst übersiedeln, ehe man ihn zur Uebersiedelung zwingt! (K. B. 136,7).

кӧчӧт (v) [كوجوت (Ulg.), von kӧch-+t]

увести — fortführen; жаруды јана јулдус атыкыр пилӱ — кӧчӧттӱ оды тӱк јырактын ал-ӱ оватъ сӱттӱл лавода шӱстӱ (ср. славянскыя) Жеребис, которми велъ пороки ил далека, какъ будто огонь изъ — wieder leuchtete der Stern zugleich mit dem (Hornbilde des) Bergsteins), der das Volk von Wolkem wie ihr Feuer fortführt (K. B. 131,14).

кӧчӧтчи [كوجوتچي (Ulg.), von kӧch-+t-+i]

переводчикъ, оман — der Wegführer, kӧчӧтчи

кӧлӧр ош озал полмазыл! придетъ проводникъ (смерть) навѣрно, не будь неосмотрительнымъ! — der Wegführer (der Tod) kommt auf jeden Fall, sei daher nicht nachlässig! (K. B. 136,8); кӧңитчи ӧлӱм пӧлгӱ ахыр кӱн ол! переселяющая (пась) смерть есть знакъ послѣдняго дня! — der Wegführer, der Tod ist das Zeichen des letzten Tages! (K. B. 174,21).

кӧц (v) [Bar. Kūār. Tob. Kom.] = кӧч
перекочевать, переселиться — nomadisieren, übersiedeln.

кӧцӱр (v) [Kom.] = кӧчӱр
перевести — überführen; языксызлыкыны арзулап кӧцӱрди! онъ тебя увелъ, имѣя въ виду твою-же безгрѣшность! — er führte dich fort, deine Sündlosigkeit wünschend.

кӧзӱр (v) [Kūār.] = кӧчӱр.

кӧцкӱн [Bar.]

кочевникъ — der Nomade.

¹кӧс [Tel. Alt. Schor. Sag. Koib. Ktsch., ۛۛ (Uig.)] = кӧз

1) глазъ, взглядъ — das Auge, der Blick; ӧгӱш ыбрат алгыл да ачкыл кӧзӱң! (Uig.) бери (внимание) много прямировъ и открой глаза! — nimm die vielen Vorbilder an und öffne dein Auge! (K. B. 8,3); халык кажы тӧкти, кӧзи јаш саңар (Uig.) небо опустало брови и глаза его испустили слезы — der Himmel (Schöpfer) senkte die Brauen und seine Augen streuten Thränen aus (K. B. 14,14); кӧзи кӧргӱ јӱс ол, ну јӱс кӧргӱ кӧс (Uig.) красота человека — лицо, красота лица — глазъ — die Schönheit des Menschen ist das Antlitz, des Antlitzes Schönheit ist das Auge (K. B. 19,29); кӧс јажы (Tel.) слеза — die Thräne; кӧстӱң палазы (Tel.) зрачекъ — die Pupille; кӧстӱң ағы (Alt.) бѣлокъ въ глазу — das Weisse des Auges; кӧстӱң оды (Alt.) свѣтъ глазъ — das Augenlicht, das Feuer des Auges; кӧс тӱмдӱ онъ мигалъ глазами — er zwickerte mit den

Augen; кӧс салды онъ прельщался, увлекался — er richtete sein Auge darauf, war davon entzückt; кӧзӱ jok (Tel.) слѣпой — der Blinde; кӧзӱ jokko кӧс полоин! (Alt.) слѣпому я хочу быть глазомъ! — dem Blinden will ich ein Auge sein! кӧн кудаидың кӧзӱ тӱсӱн! (Tel.) пусть благосклонно на тебя смотреть глазъ Божиин! — möge Gottes Auge dich wohl gefällig anschauen! (P. d. V. I, 218, VIII, 1) — менің кӧзӱмчӧ (Tel.) предъ моими глазами — vor meinen Augen; кӧстӱң кӧжӧгӧзӱ (Tel.) болѣзнь глазъ — eine Augenkrankheit; кӧзӱ јӧтӱс полды (Tel.) онъ ослѣпъ — er ist erblindet; ӧн кӧзӱ ирлӧ кӧрдӱ (Tel.) онъ милостивъ къ нему — er ist gütig gegen ihn; кӧзӱ-бӱлӧ (Schor.), кӧзӱ-мӧң (Sag.) со всѣмъ, всѣ вмѣстѣ, цѣлкомъ — in's Gesamt, Alles in Allem, Alle ohne Ausnahme; мӧн сӧнӱ алҫаңмын кӧзӱ-бӱлӧ, арҫа чоның кӧзӱ-бӱлӧ алҫаңмын! (Schor.) я тебя возьму со всѣмъ, что ты имѣешь и весь твой народъ возьму! — ich nehme dich mit Allem was du hast, ich nehme all dein Volk! кӱкатты ады кӧзӱмӧң тастап-ыза-бӧрдӱ (Sag.) онъ бросилъ вѣдму вмѣстѣ съ лошадыю ея и всѣмъ, что при ней было — er schleuderte die Schwanenfrau sammt ihrem Pferde und Allem, was an ihr war, fort; езӧри кӧзӱмӧң калды сӧдло и вся сӧруя остались — der Sattel und alles Saumzeug blieb zurück.

2) одинъ изъ мелкихъ предметовъ, очко — kleine Gegenstände nach der Zahl, Point im Kartenspiel; ӧки кӧс пудај јадыр (Tel.) два зернышка пшеницы лежатъ — zwei Weizenkörner liegen da.

3) дырочка — ein kleines Loch; инҫӧ кӧзӱ (Schor.) игольное ушко — das Nadelöhr; марс кӧзӱ (Schor.) маленькія, круглыя дырочки вверху и внизу у шаманскаго бубна (глаза тигра) — die zwei kleinen Löcher oben und unten an der Schamanentrommel (die Tiger-

звон): *кѡмьргай кѡрѣ* (Tel.) *мань на гур-
кѣ* — *die Löcher (Töne) auf der Felle.*

²кѡс [Sag. Кош.] = *кѡс*

1) *горячій угля* — *die glühende Kohle.*

2) (Кош) *лучь* — *der Strahl.*

³кѡс (v) [كوسك (Osm.)]

*сердиться, быть недовольным, иметь отвраще-
ние* — *Widerwillen haben, zürnen, unzufrie-
den sein; таушан дага кѡсѣш, дагың
хабарі олмакыш закъ сердыца на гору.
а гора не закъзаетъ (посл.)* — *der Hase zürnt
dem Berge, der Berg weiss es nicht (Spr.).*

⁴кѡс (v) [Кош.]

показывать — *zeigen.*

⁵кѡс (v) [Sag. Кош.] = *кѡч*

переселиться, кочевать — *übersiedeln, roma-
disiren.*

⁶кѡс [كوس (Osm.)]

*слозь усиливлющій, ставится предъ именами
прилагательными, начинающимися на кѡ* —
*eine Verstärkungssilbe, die vor Eigenschafts-
wörtern, welche mit kѡ beginnen, gestellt wird;*
кѡс кѡтѡрѣм совѣшъ парализованный —
ganz gelähmt; кѡс кѡтѣк совѣшъ прямо —
*ganz grade; кѡс кѡс јѣрѣмак шти совѣшъ
прямо* — *ganz grade gehen.*

кѡсѡ [Kir., كوسه, كوسه (Osm.)]

безбородый — *der Bartlose, Dünnbart; хѡр шѡи
олур битѡр кѡсѡниң сакалыпдан башка все
ростеть, кромѣ бороды у безбородаго (посл.)* —
*Alles wächst, ausser dem Barte des Bartlosen
(Spr.); кѡсѡ јѣзѣнѡ бактым! я увидѣлъ
лицо безбородаго, мнѣ несчастье предстоит!* —
*ich habe das Antlitz eines Bartlosen gesehen,
mir droht ein Unglück! кѡсѡ орман лѣсъ
безъ листьевъ* — *ein Wald ohne Blätter; кѡсѡ
башы полицейскій во дворцѣ* — *ein Polizei-
officier des Palastes.*

⁷кѡсѡѣ [Tür., كوساو (Dsch.), כוסאו (Kar. L.)]

головня, кочерга — *der Feuerbrand, Feuer-
schürzer (D. 10,6).*

кѡсѡрѣ [كوسور (Dsch.)] = *кѡсѡрѣ.*

кѡсѡжѡн [كوسان (Osm.)]

разъ нѡмомъ (растение) — *ein Minzwort.*

кѡсѡји [كوسلو (Osm.)] = *кѡсѡрѣ.*

кѡсѡлѡ [كوسلو, كوسلو (Osm.)]

нагрѣнная кожа — *das Karduanleder (cuir à
semettes, Arm. Wrt.).*

кѡсѡлан (v) [كوسلنك (Osm. R.)]

*дѣлаться безбородымъ или человекъ съ
рѣдкой бородою* — *barilos oder dünnbärtig
werden.*

кѡсѡлик [كوسلك (Osm. R.)]

безбородость, обладание рѣдкою бородою — *die
Bartlosigkeit, Dünnbärtigkeit.*

кѡсѡм [كوسم, كوسم (Osm.)]

1) *передовой баранъ* — *der Leithammel.*

2) *свободный, независимый, беззаботный* —
frei, unabhängig, sorglos, ohne Sorge.

3) (R.) *дерзкій, кому «самъ чертъ не братъ»* —
ein Teufelskerl (a rollicking darn-devil).

кѡсѡмѡн [كوسمن (Osm.)] = *кѡсѡм*

1) *передовой баранъ* — *der Leithammel; кѡсѡ-
мѡни ѣстѣ олан сѣрѣн чобаны зацгѣн олур!*
*пастухъ, стадо котораго съ хорошихъ передо-
вымъ бараномъ, будетъ богаты!* — *der Hirt
einer Heerde, die einen guten Leithammel hat,
wird reich.*

2) (R.) *человекъ съ рѣдкою бородою* — *ein
Dünnbart.*

¹кѡсѡ [Kir.] = *кѡсѡ*

безбородый — *der Bartlose, Dünnbart.*

²кѡсѡ (v) [Kir.]

мѣшать огонь — *das Feuer umrühren, schü-
ren.*

кѡсѡѣ [Kir., von kѡсѡ + ѣ]

палка, которой мѣшаютъ огонь — *ein Stock
zum Umrühren des Feuers.*

кѡсѡр [Kkir.]

глупый — *thöricht, albern.*

кѡсѡл (v) [Kir. Budg.] = *кѡсѡл*

растянуться, протянуть ноги, умереть — *sieh*

ausstrecken, die Beine von sich strecken, sterben.

көсүм [Kir.] = көсәм

1) передовой баранъ — der Leithammel.

2) предводитель, глава общества — der Führer, das Haupt einer Gesellschaft (Bande); cölöi cölöi шешән болады, көрө көрө көсәм болады! кто много говорит, будет красноречивым, кто много видит, сдѣлается предводителем! (посл.) — durch vieles Sprechen wird man beredt, durch vieles Sehen wird man zum Anführer! (Spr.).

көсүмсү (v) [Kir.]

быть предводителем, главою — der Anführer, Häuptling einer Vereinigung von Leuten sein.

көсүмсүрө (v) [Kir.] = көсүмсү.

көсүл (v) [Kir. Ad. Alt.]

1) растянуться, протянуть ноги, умереть — sich ausstrecken, die Beine ausstrecken, sterben.

2) (Ad.) сердиться, разлюбить, быть въ дурномъ расположении — zürnen, bei schlechter Laune sein.

3) (Alt.) оубетшаты — alt werden, vor Alter schlecht werden.

көсүлү [Osm.]

сердитый — zornig, erzürnt.

көскәріштір (v) [Schor., von көс+кәріштір]

поставить на очную ставку — confrontieren.

көскәштір (v) [Schor.] = көскәріштір.

¹көскү [Tel., Uig.] = күзгү

зеркало — der Spiegel; көңүл кимгә пүтсә аны көскү тут — öзүң көргүгә сән аны удру тут! (Uig.) кому вѣрить твоё сердце, того держи (предъ собою) какъ зеркало, держи его противъ себя, чтобы видѣть себя (въ немъ)! — an wen dein Herz glaubt, den halte (dir) als Spiegel vor, halte ihn dir gegenüber, damit du dich selbst (in ihm) schaust! (K. B. 159,34).

²көскү [Kgm., Osm.]

1) погасшая головня, палка, которой мѣшаютъ огонь, кочерга — ein ausgelöschter Feuerbrand, ein Stock, mit dem man das Feuer umrührt, das Schüreisen.

2) (Kgm.) ломъ, задвижка — das Brecheisen, der Riegel.

көскүн [Osm., vergl. көсүл]

сердитый, недовольный, имѣющий отвращение, слабый — erzürnt, unzufrieden, Widerwillen habend, schlaff.

көскүнлүк [Osm., von көскүн+лүк]

припадокъ угрюмости, нерасположение — die Griesgrämigkeit, Unzufriedenheit, schlechte Laune.

көскүлү [Kgm., von көскүн+лү]

имѣющий кочергу, ломъ — ein Schüreisen, eine Rauchstange habend; чәрикдир көскүлү күтүндә дир пүскүлү — сарымсак оно разделено на четыре (части), снабжено кочергой, на задней части его кисточка — луковца (заг.) — er ist viergetheilt und mit einem Schüreisen versehen, an seinem Hintertheile ist eine Quaste — die Zwiebel (Rths.).

көслө (v) [Bav., von көс+лә]

вѣвать нитку — einfädeln.

көслөт (v) [Bav., von көс+лә+т]

прицѣляться, цѣлять — zielen.

көслүк [Uig., von көс+лүк]

имѣющий глаза — Augen habend; нәгү тәр әжиткәл көнә көслүк әр — кәріктә үзәнмиш игә көслүк әр! слушай, какъ говоритъ человекъ, прямой на словахъ, который съ малолѣтства стремился (къ совершенству), человекъ, имѣющий два глаза! — höre, wie der Mann spricht, der gerechte Worte spricht, der von Jugend an strebte, er, der Mann mit zwei Augen! (K. B. 56,18).

көстә (v) [Schor.] = көстө, көслә

смотрѣть на что-нибудь пристально, наблю-

дѳть, прицѳливаться однимъ глазомъ — auf Etwas starrt hinsehen, Etwas genau beobachten, mit den Augen zielen.

кѳстѳк [کوستک, کوسٲک (Osm.)]

оковы — die Fessel; ат кѳстѳји пути у лошадей — die Fussfessel der Pferde; араба кѳстѳји тормазъ — der Hemmschuh; са'ат кѳстѳји цѳпочка на часахъ — die Uhrkette (Hemmung); кѳстѳк кѳсмѳк освободить — befreien.

кѳстѳклѳ (v) [کوستکلیک, کوسٲکلٲک (Osm.), von кѳстѳк+лѳ]

привязать, спутать лошадь, тормазить — fesseln, ein Pferd fesseln, den Hemmschuh anlegen.

кѳстѳклѳн (v) [کوستکلنک (Osm. R.)] страд. отъ предъд. — Passiv v. Vorbergehenden.

кѳстѳкли [کوستکلو (Osm.), von кѳстѳк+ли] спутанный, снабженный тормазомъ — gefesselt (von Pferden), mit einem Hemmschuh versehen.

кѳстѳн (v) [Schog.] = кѳстѳн.

кѳстѳрѳ [کوسٲره (Osm. R.)]

- 1) стругъ (у плотника) — der Hobel.
- 2) точильный камень — der Schleifstein.
- 3) родъ песчаника, употребляемаго для точильныхъ камней и жернововъ — eine Art Sandstein, der für Schleif- und Mhlsteine angewendet wird.

кѳстѳс (v) [Schog.] = кѳстѳс.

кѳстѳстѳр (v) [Schog.] = кѳстѳстѳр.

кѳстѳбѳк [کوسٲبک (Osm.)]

крѳтъ — der Maulwurf (auch g'ösis сычан); кѳстѳбѳк бир баш ичѳн бир дѳлик жапар крѳтъ для одной (своей) головы дѳлаеть ты-соту дыр (поговорка, т. е. надо употребить тысячу средствъ, чтобы защищаться) — der Maulwurf macht des einen Kopfes wegen tausend Lcher (d. h. man muss tausend Mittel anwenden, um sich zu vertheidigen).

¹кѳстѳѳ (v) [Alt. Tel. Leb., von кѳс+лѳ] = кѳстѳѳ.

²кѳстѳѳ (v) [Leb.]

туманъ поднимается — der Nebel steigt auf.

кѳстѳѳн (v) [Tel. Alt. Kumd.]

прозравать, начинать видѳть (о глазахъ) — Augen bekommen; кѳзѳм кѳстѳнѳн клѳт (Tel.) глаза мои чуть чуть начинаютъ опять видѳть (послѳ болѳзни) — meine Augen sahen wieder ein Wenig zu sehen an (nach einer Krankheit).

кѳстѳѳл (v) [Koib., von кѳс+лѳ+л]

бросить лучи, раскаливаться — strahlen, glühen; кѳстѳѳлѳн кѳн сыкты солнце взомло, бросая лучи — strahlend ging die Sonne auf; кѳстѳѳл кѳлпн сыкты id.

кѳстѳѳс (v) [Tel., von кѳстѳѳ+с]

пристально смѳтрѳть другъ на друга — einander scharf ansehen.

кѳстѳѳстѳр (v) [Tel., von кѳстѳѳс+тѳр]

поставить на очную ставку — confrontiren.

кѳс-тун (v) [קוסٲתון (Kar. T.)]

стонать — seufzen, stöhnen (H. 3, 22).

кѳстѳѳ [Tel., von кѳс+лѳ]

имѳющий глаза — Augen habend; алѳас кѳстѳѳ близорукій — kurzsichtig; алыс кѳстѳѳ дальнорукій — weitsichtig.

Кѳстѳѳ-ѳан [Tel., von кѳстѳѳ-кѳн]

дочь Ульгена — die Tochter des Uelgän.

¹кѳстѳѳр (v) [کوسٲرمک (Osm.), von кѳс+тѳр]

разсердить, возбудить, причинить неудовольствие — erzühen, erregen, unzufrieden machen.

²кѳстѳѳр (v) [Ktsch.]

показывать — zeigen.

кѳсчѳк [Ktm.]

глазокъ, маленькій глазъ — das Aeuglein, ein kleines Auge; оѳак башында кумѳан, кѳсчѳкларпн жумѳан — мѳчи на оѳагѳ лежить кувшинъ, онъ закрылъ свои глазки — конка

(зар.) — auf dem Herde liegt eine Kanne, ihre Aeuglein sind geschlossen — die Katze (Rths.).
 көссүс [كۆسۈس (Uig.), von köc-+cүз]
 безглазый, слѣпой — augenlos, blind; ai köc-
 cүс nilikcic nilik ал үлүк! о ты слѣпой,
 незнающий, добудь для себя часть звания! — o
 du Augenloser, Unwissender erwirb dir einen
 Antheil vom Wissen! (K. B. 19,20).

көспäкчi [Sag.] = көспöкчү

1) = көспöкчү.

2) прозорливецъ — ein Mensch, der scharfe
 Augen hat.

көспöкчү [Tel.]

видящий духовъ, призракъ — der Geister-
 und Gespensterseher.

көсмöкчү [Alt. Tel.] = көспäкчi.

¹көз [Targ. Kir. Kkir. Kom., كۆز (AT.), كۆز
 (Dsch. OT. Sart.)] = көс

1) глазъ — das Auge; közi кашы (AT.)
 глаза и брови ихъ — ihre Augen und Augen-
 brauen (Kb 11,19); көздä jаш кälсär (AT.)
 изъ глазъ текутъ слезы — aus den Augen
 kommen Thränen (Kb 11,9); көрүр көзүм
 көрмäs тär ärti (AT.) видящий глазъ (былъ)
 какъ-бы невидящимъ — das sehende Auge
 (war) wie nichtsehend (Kb 10,19); көзñiң
 göhär (Targ.) зрачекъ — die Pupille; көзñiң
 karcc (Targ.) глазное яблоко — der Augapfel;
 көзñiң eki (Targ.) блякъ въ глазу — das
 Weisse im Auge; көзñiң jeshi (Targ.) слеза—
 die Thräne; көз äines (Targ.) очки — die
 Brille; көз кyирузү (Kir.) уголь глаза — der
 innere Winkel des Auges; көз imi (Kir.)
 кругозоръ — der Gesichtskreis; көз баилady
 (Kir.) онъ привлекалъ глаза (взоры) — er fes-
 selte die Augen.

2) маленькое отверстие, намеренно сдѣланная
 дыра — eine kleine Oeffnung, ein absichtlich
 gemachtes Loch, eine Masche; кәрäгäñiң
 көзү верхние кончики юрточной рѣшетки —
 das obere Ende des Jurtengitters.

3) (Kir.) самая вещь — die Sache selbst; нä
 көзүн кайтармады нä төлмäd (воръ) не воз-
 вратилъ ни самой вещи, не уплатилъ (ея цѣны) —
 (der Dieb) erstattete dieselbe Sache nicht zurück,
 bezahlte nicht; тартып алған малдың көзү
 полмаса кыиматын берсiн если украденная
 скотина сама больше не существуетъ, то онъ
 долженъ уплатить ея стоимость — wenn das
 gestohlene Vieh nicht mehr existirt, so muss
 man seinen Preis ersetzen.

²көз [كۆز (Osm.)]

горячие уголья, жаръ, искра — die glühende
 Kohle, die Kohlengluth, der Funke; көз кä-
 бабы жаркое, жареное на угольяхъ — auf
 Kohlen geröstetes Fleisch.

³көз [كۆز (Osm. R.)]

1) кусокъ сухого хрища — ein Stück von ei-
 nem trockenen Knochen.

2) нечто оголенное и сухое — Etwas nacktes
 und trockenenes.

¹көзä [Sag. Koib.]

могильный камень — der Kurganstein; көзä
 аразы каменная могила — der Kurgan mit
 aufrechtstehenden Steinen; по чäс көзäñi
 кодра тарт-чадыр онъ вывернетъ мѣдный
 курганный камень — er zieht den kupfernen
 Kurganstein (aus der Erde).

²көзä (v) [Koib.]

мѣшать огонь — das Feuer schüren.

³көзä (v) [كۆز (Uig.), von köc-+ä, vergl.
 tilä]

желать — wünschen, verlangen; көзärmän
 (Gl. آرزو) jigitlikkä, ögü (Gl. ندامت)
 öзүм! я стремлюсь къ юности и раскаиваюсь! —
 ich sehne mich nach der Jugend und bereue!
 (K. B. 22,18); көзäñ (Gl. آرزو) käläim удру
 табукка кyцүñ! стремись сильно на службу,
 я пришелъ! — nach dem Dienste verlangend,
 bin ich gekommen! (K. B. 34,28); iri öc
 көрүшmäk tiläzä көзäñ! если ты желаешь,
 чтобы мы увидѣлись! — wenn du sehnlich wün-

sehst, dass wir beide uns sehen sollen! (K. B. 106,3); кӧзӧн кӧлдӧм ӧрдӧ сӧнӧ кӧр-
гӧлӧлӧ осли я прителъ-бы, желал теба ви-
дѣть! — wenn ich kommen sollte, dich zu se-
hen wünschend! (K. B. 180,3).

кӧзӧй [Kom.]

кочерга — das Schüreisen, der Feuerhaken.

кӧзӧгӧ [Sag. Koib.]

занавѣсь — der Vorhang.

кӧзӧгӧлӧ (v) [Sag. Koib., von кӧзӧгӧ-+лӧ]

занавѣсить занавѣсью — mit einem Vorhang
verhängen.

кӧзӧгӧлӧлӧ [Sag., von кӧзӧгӧ-+лӧлӧ]

съ занавѣсью — mit einem Vorhang versehen.

кӧзӧт (v) [Sag.]

показывать — zeigen; чолда парьп кӧзӧ
пичиктӧ кӧзӧтпӧ! на дорогѣ никому не пока-
зывать этого письма! — unterwegs zeige Nie-
mandem diesen Brief!

кӧзӧттӧр (v) [Sag., von кӧзӧт-+тӧр]

заставить показывать — zeigen lassen.

кӧзӧс [Koib.]

кочерга — der Feuerhaken.

кӧзӧм [Schor.]

каша изъ толокна на коровьемъ маслѣ, зата-
пуха — ein Brei aus festgestossener gerösteter
Gerste und Butter.

Кӧзӧмӧш [كوزموش (Uig.)]

собственно имя — ein Eigenname; адаш
тутты Аӧ-толды ӧткӧ кӧжӧ — Кӧзӧмӧш
ады ӧрдӧ, ӧткӧ ижӧ Аӧ-толды сдѣлааь себѣ
товарищемъ хорошаго человека, Кӧземӧшъ
было его имя, а дѣла его были хороши — Aitoldy
nahm sich zum Gefährten einen trefflichen
Mann, Kösemisch war sein Name, seine Thaten
waren gut (K. B. 28,8).

кӧзӧ [Kkir.]

кочерга — das Feuerschüreisen.

кӧзӧңӧ [Kuz.]

занавѣсь передъ кроватью — der Vorhang vor
dem Bette.

кӧзӧндӧк [Kuz.]

окно — das Fenster.

кӧзӧр [Alt. Tel. Leb., aus dem russ. «козырь»]

карточная игра — das Kartenspiel, die Spiel-
karten; кӧзӧр оинады они играли въ карты—
sie spielten Karten.

кӧзӧрлӧ (v) [Alt. Tel. Leb., von кӧзӧр-+лӧ]

играть въ карты — Karten spielen; кӧзӧр-
лӧидӧ, кӧзӧрлӧидӧ, Тастаракайдӧ оинчо
понын ортон каракчы пала алып кӧиды
(Tel.) они играли все въ карты и прекрасная
дѣвица выиграла самого Тастаракая — sie
spielten und spielten, da gewann das treffliche
Mädchen den Tastarakai selbst (P. d. V. I,
46,565).

кӧзӧл [Kir.] = ʔʔʔʔʔʔ

прекрасный — trefflich, tüchtig; кӧзӧл ʔʔʔʔʔʔ
прекрасный молодой человек — ein tüchtiger
junger Mensch.

кӧзӧт [Kkir.]

бокъ — die Seite.

кӧзӧк (v) [Kir. Tel. Schor., כיוזכוכי (Kar.
T.)]

1) (Kir.) направить глаза на что, оглянуть —
die Augen auf Etwas richten, mit bösem Auge
anschauen.

2) (Tel.) мерещиться (въ глазахъ), имѣть
галлюцинацію — eine Erscheinung, Vision ha-
ben, eine Hallucination haben.

3) (Schor.) бредить въ горячкѣ — im Fieber
phantasieren.

кӧзӧгӧ [Tel.]

видѣние, галлюцинація — die Erscheinung,
Vision, Hallucination.

кӧзӧгӧш [Schor.]

привидѣние, призракъ — die Erscheinung, das
Gespenst.

кӧзӧндӧк [Tel.] = кӧзӧндӧк

окно — das Fenster.

кӧзӧр (v) [Sag.] = кӧзӧр

переселить, заставить кочевать — übersiedeln (tr.), nomadisiren lassen.

²кѡзур [Bar.] = közör
игральныя карты — die Spielkarten.

кѡзурѣс (v) [Sag., von közür + ш]
помочь при переселеніи, кочевкѣ — beim Uebersiedeln, Nomadisiren Hülfe leisten.

кѡзурл (v) [Leb.] = közürk
имѣть видѣніе — eine Erscheinung haben.

кѡзурлѣк [Alt. Tel.]
очки — die Brille.

кѡзурлдрѣк [Kir. Budg.] = közürlek.
кѡзурт (v) [Sag.] = közät
показывать — zeigen; почканы мѣ көзурт!
покажи мнѣ бочку! — zeige mir das Fass!
туңмазын коинынаң сүрүп алтыр блакка
кѡзурт-чадыр онъ вынулъ нѣз за пазухи свою
младшую сестру и показалъ ее мальчику — er
holte seine jüngere Schwester aus der Brust
hervor und zeigte sie dem Knaben.

кѡзурш [Tel.]
кочерга — der Ofenbaken, das Schüreisen.

кѡзурш [כויזיש (Kar. L.)]
острога — das Fischeisen, die Harpune; балык-
чыларнын көзурш (H. 40,81).

кѡзнѣк [Sag. Koib.] = köznök
окно — das Fenster.

кѡзнѣк [Alt. Tel. Leb.] = köznök.
кѡзнѣ (v) [כויזיש (Kar. T. L.), von köz +
lā]
направить глаза на что — die Augen auf Etwas
richten (H. 7,8).

¹кѡзнѣ [כויזיש (Kar. L. T.), von köz + lā]
имѣющій глаза — Augen habend; жуууз көзнѣ
(H. 22,29).

²кѡзнѣ [كوزلو (Osm.), von köz + lā]
что даетъ хорошіе уголья — was gute Kohlen
giebt; көзнѣ одун дрова, дающія хорошіе
уголья — Holz, welches gute Kohlen giebt
(z. B. Birkenholz).

кѡзсѣз [Kom., von köz + cis]

слѣпой — blind.

¹кѡш [Tel. Kumd.]

горшокъ, чашка — der Topf, Napf; тоброк
кѡш глиняный горшокъ — ein irdener Topf;
чѡи кѡш, тѣмир кѡш чугушка — ein guss-
eiserner Topf.

²кѡш [Mad. W.]

семья, дворъ — die Familie, der Hof.

⁴кѡш [Kir.] = köç

перекочевка — die Uebersiedelung; кѡш ар-
ман болса цурт цаман еси хочеш пере-
кочевать, то старое мѣсто кажется дурнымъ —
wenn man übersiedeln will, so erscheint der
alte Wohnplatz schlecht.

⁵кѡш (v) [Kir. Schor.] = köç

переселиться, перекочевать — übersiedeln,
nomadisiren, fortziehen; алыска көшкөн
(Kir.) онъ далеко переселился — er ist weit
fortgezogen; көшкөн цурттың кадыры кон-
банда ѡтѡр (Kir.) достоинство оставленнаго
мѣста узнается только тогда, когда перекоче-
валъ на новое — den Werth des alten Wohn-
sitzes erkennt man nur dann, wenn man nach
einem neuen gezogen ist; тағның сарым
чаны көшүп парды половина горы обруши-
лась — die Hälfte des Berges ist abgerutscht.

⁶кѡш (v) [Tel.]

дышать съ трудомъ, ощущать недостатокъ
въ воздухѣ — ausser Athem sein, nach Luft
schnappen.

кѡшѣ [كوشه (Osm.), aus dem Pers.]

уголь — der Winkel; кѡш тупой уголь —
der stumpfe Winkel; сѡрѣ көшѣ острый
уголь — der spitze Winkel; үч көшѣ тре-
угольникъ — das Dreieck; көшѣ башы уголь
улицы — die Strassenecke; көшѣ ташы угло-
вой камень — der Eckstein; көшѣ ташы кө-
шѣдѣ жарашыр угловой камень подходитъ къ
углу — der Eckstein passt für die Ecke; ишн
кѡшѣси аңлашылып секретъ этого дѣла по-
нятень — das Geheimniss dieser Angelegen-

heit ist verständlich; кѡшѡ устасы кувеческiй старшина — der Chef der Kaufmannschaft; кѡшѡ муфтици хитрый человекъ — ein schlauer, verschlagener Mensch; бiр кѡшѡжѡ чѡкилмѡк скрыватьса въ углу, жить въ одиночествѣ — sich in den Winkel zurückziehen, einsam leben.

кѡшѡк [كوشك (Osm.)]

молодой верблюдъ, молодое животное вообще — ein Kameeljunges, ein junges Thier überhaupt.

кѡшѡклиѡ (v) [كوشكليك (Osm. R.)]

произвести дѣтеныша (о верблюдицѣ) — Füllen werfen (von Kameelstuten).

кѡшѡкли [كوشكلو (Osm. R.)]

съ верблюженкомъ (верблюдица) — mit einem Füllen (Kameelstute).

кѡшѡгѡ [Tag.]

занавѣсъ — der Vorhang.

кѡшѡгѡн [Kir.]

кочующiй, находящiйся на кочевкѣ — der Nomade, nomadisirend, auf der Uebersiedelung begriffen.

кѡшѡлак [كوشه لك (Osm. R.)]

1) маленькiй верблюженокъ — ein kleines Kameelfüllen.

2) вообще маленькая вещь — überhaupt ein kleines Ding.

кѡшѡнѡ [كوشنه (Osm. R.)]

родъ выки въ качествѣ корма для быковъ — eine Art Wicke als Futter für die Ochsen.

кѡшѡли [كوشه لو (Osm.), von кѡшѡ+li]

1) угловатый, имѣющiй уголь или углы — eckig, winkelig; бѡш кѡшѡли пятиугольный — fünfeckig.

2) хитрый, лукавый, фальшивый — schlau, verschmitzt, perfid, treulos.

кѡшѡлик [كوشه لك (Osm.), von кѡшѡ+lik] = кѡшѡ.

кѡшѡ [Kir., = перс. کوشه]

улица — die Strasse; кѡшѡдѡ на улицѣ — auf der Strasse.

кѡшѡ (v) [Kkir.]

трястись, дрожать — zittern, beben.

кѡшѡр (v) [Kir., von кѡш+р] = кѡчѡр

заставить перекочевать — übersiedeln lassen, überführen; шокунѡн казактарды Алтаига кѡчѡрдѡ переселили крещеныхъ киргизъ на Алтай — man hat die getauften Kirgisen nach dem Altai übersiedelt.

кѡшѡш [كوشوش (Dsch.)] = кѡжѡш

желанiе (выгода) — der Wunsch (Vortheil). Im Rbg. 37,2 (Kas. Ausg.) اول على او كوش او كوش ديدارى у него знанiя много, его наружность привлекательна — sein Wissen ist viel, sein Aeusseres begehrenswerth (die Londoner Handschrift bietet: عمرى او كوش (ديدارى كوشوش).

кѡшк [كوشك (Osm. pers.)]

павильонъ, мѣсто для султана въ любомъ публичномъ зданiи (ложа, комната и т. п.) — der Pavillon, Kiosk, ein aparter Raum für den Sultan in jedem öffentlichen Gebäude; жанѡын кѡшк пожарная башня — der Feuerthurm; кѡшк бѡкчѡси сторожъ на каланчѣ — der Feuerwächter.

кѡшкѡр (v) [Schor.]

мерещиться, представляться въ видѣ призрака — erscheinen, sich zeigen (von Gespenstern).

кѡшкѡлѡ [كوشكلو (Osm.), von кѡшк+lѡ]

снабженнiй павильономъ — mit einem Pavillon, einem Kiosk versehen.

кѡшчи [Tel.]

горшечникъ — der Töpfer.

кѡшпѡ [Kir., von кѡш+пѡ]

кочевка, кочевой — das Uebersiedeln, übersiedelnd; кѡшпѡ цурт кочующiй народъ — ein Nomadenvolk.

кѡшпѡк [Alt. Tel.]

мягкiй, не твердый, локкiй, легко речнiй.

- ся — weich, nicht fest, zerbrechlich, leicht zerreißbar.
- кѡшпѡлѣ [Kir.]
кочевникъ — der Nomade.
- кѡжѣ [Mad.]
каменный столбъ, надмогильный камень — der Steinfeiler, Grabstein, Kurganstein.
- кѡжѣг [Mad.]
конусообразная юрта — eine kegelförmige Jurte.
- кѡжѣгä [Schor.]
занавѣска — der Vorhang.
- кѡжѣргät [Schor., von ?+kat]
костяника (ягода) — eine Beere.
- кѡжѡ [Kir.]
жидкая каша изъ зеренъ — ein dünner Brei aus Getreidekörnern.
- кѡжѡк [Tel., von кѡш+äк]
маленькій горшокъ — ein kleiner Topf.
- кѡжѡгѡ [Tel.] = кѡшäгä
занавѣска — der Vorhang.
- кѡжѡгѡлѡ (v) [Tel., von кѡжѡгѡ+lä]
занавѣшивать — mit einem Vorhange verhängen.
- кѡжѡгѡлѣ [Tel., von кѡжѡгѡ+li]
снабженный занавѣсью — mit einem Vorhange verhängt.
- кѡжѡлѣк [Kir., von кѡжѡ+lik]
что нужно для приготовления каши — Körner, die zu einem Brei nöthig sind; үжүмдѡ цоктү кѡжѡлѣк, кѡңлүм истäдi кожальк! хотя у меня нѣтъ столько припасовъ, чтобы сварить кашу, всетаки я думаю жениться! — wenn ich auch nicht so viel besitze, um mir eine Grütze zu kochen, denke ich doch daran, mich zu verheirathen.
- кѡжигä [كچىغ] (Uig.) = кѡжѡгѡ
занавѣсь — der Vorhang (Uig.-Chin. Wrtb. 64, b).
- кѡжѣш (v) [Tel.]

- сшивать на живую нитку, примѣтывать — heften.
- кѡжѣш [Tel., von кѡжѣ+ш]
приметывание — die Heftnath.
- кѡжѣнä [Tel.]
двигль (растение) — eine Pflanze.
- кѡжѣр (v) [Schor.] = кѡшѣр, кѡчѣр.
- кѡжѣрlä (v) [Tel.]
заламывать (стягомъ), ткать — mit dem Hebebaum brechen, weben.
- кѡжѣрцүк [كچىرچىك] (Uig.)
одеяло — die Bettdecke (das Bettzeug) (Uig.-Chin. Wrtb. 63, a 在皮).
- кѡжѣш [كچىش] (Uig.)
желаніе, желаемое, выгода — der Wunsch, das Gewünschte, der Nutzen; жазыс жәр жажыл кѡктä äрдi кѡжѣш на темной землѣ и въ синемъ небѣ была ему выгода — auf der dunklen Erde und im blauen Himmel bereitere er Nutzen (K. B. 12,14); убуш полза äргä кѡр аскы öгүш — пилік пилзä удру пулур äр кѡжѣш (Gl. يابندم)! если у человѣка разумъ, смотри, то у него (уже) много выгоды, если онъ имѣетъ еще и знаніе, то находитъ человѣкъ (и еще себѣ) пользу! — hat der Mensch Verstand, sieh, so hat er vielen Vortheil, hat er Kenntnisse, so findet er hingegen Nutzen! (K. B. 16,30); нäгү пар ацунда пиліктin кѡжѣш! какаа польза въ этомъ мирѣ отъ знанія! — wie gross ist der Nutzen vom Wissen in dieser Welt! (K. B. 19,9); пилік һакын (كچىش) истäмäк äргä кѡжш! искать вознагражденія за знаніе — человѣку полезно! — den Werth des Wissens aufzusuchen ist dem Menschen nützlich! (K. B. 20,24); öзүң фазлы пирlä кäцүр ä кѡжѣш! своимъ превосходствомъ извини (о Боже) мое желаніе! — um deine Trefflichkeit verzeihe (o Gott) das Verlangen! (K. B. 24,1); кажу нäң кыс äрзä ошол нäң кѡжѣш — кѡжѣштin тилäи полмас äмгär öгүш какаа вещь рѣдка, эта вещь желательна, если (чело-

кѡп) много не можетъ спросить изъ сво-
ихъ желаній, то онъ очень желаетъ — welche
Sache sehen ist, diese Sache ist erwünscht,
kann man von den Wünschen Nichts erlangen,
so leidet man viele Qualen (K. B. 30,15);
азаны тѣлим арзѣ рахмѣт ѡгѣш — жазык-
лык урун болды рахмѣт кѡпѣш есеи
много желанія, то много и милости, вследствие
грѣховности милость представляетъ выгоду —
hat er viele Qualen, so ist auch viel Gnade,
wegen der Sündhaftigkeit ist die Gnade ein
Vortheil (K. B. 104,15).

¹кѡп [Alt. Tel. Leb. Schor. Sag. Koib. Ktsch.
Kür. Kir. Kkir. Tar. Kom., (Uig.),
كوب (Dsch.), כׁוּב (Kar. T.), ist wahr-
scheinlich ein aus dem persischen *کوبه* ent-
lehntes Fremdwort, vergl. Osm. *كوبي* кѡп;
fehlt allen Süddialekten] = кѡп

много, многочисленный — viel, zahlreich. Въ
Кудатку-Биликѣ почти исключительно упо-
требляются ѡгѣш и тѣлим, слово кѡп встрѣ-
чается такъ рѣдко, что я думаю, что оно
внесено только переписчикомъ — im Kudatku-
Bilik wird «viel» fast ausschliesslich durch
ѡгѣш und тѣлим wiedergegeben, кѡп erscheint
so selten, dass ich glaube, dass es nur durch
den Abschreiber eingeführt ist: пѡзѣтчи кѣ-
рѣк парча ишкѣ пѣлин! — ну пѣклик ишиңа
тағы кѡп (?) кылын! (Uig.) этотъ предво-
дитель необходимъ для всякаго дѣла, при дѣ-
лахъ правленія особенно (много?) старайся! —
dieser Führer ist nöthig für alle Geschäfte, um
die Geschäfte der Herrschaft bemühe dich be-
sonders (viel?) (K. B. 25,11); чыңаңа үлѣди
кѡп алтун кѡмѣш (Uig.) бѣднымъ онъ
раздалъ много золота и серебра — unter
die Armen vertheilte er viel Gold und Silber
(K. B. 62,23); кѡпкѣ дѣирі (Kom.) надолго —
auf lange (S. C. 65); нѣчѣ кѡп сабур ѣтар
тѣдрі үчѣн анча кѡп үлѣшү полур полжаі
тѣдрі катында (Kom.) на сколько онъ тер-

пять разъ Кѡп. за столько денегъ онъ вынулъ
(каждый) Кѡп — wie viel er um Gottes Willen
Geld hat, um so grösser wird sein Antheil des
Gut sein (S. C. 168,14); тауыкны ѡгѣш
ѡпѣ кѡп чыңарды (Kom.) уничтоживъ да
онъ принесъ много выгоды — die Hölle zerstö-
rend bereitete er viel Vortheil (S. C. 209,9);
кѡп кѣжі (Alt.) много людей — viele Leute;
кѡп акча (Tel.) много денегъ — viel Geld;
кѡптомъ кѡп (Tel.) очень много — sehr viel;
кѡп жокшы (Alt.) очень хорошо — sehr gut;
кѡп каттан кѣлді (Tel.) онъ часто прихо-
дилъ — er kam sehr oft; арык тѣ полди,
сѣмискѣ пѣла! ас тѣ полди кѡпкѣ пѣла! (Tel.)
если это и сухой, считай (его) жарымымъ, если
(этого) и мало, считай что много! — wenn er
auch mager ist, halte es für fett, wenn es auch
wenig ist, halte es für viel! (P. d. V. 1, 2,24);
кѡбѣзѣ (Alt.) много изъ нихъ, большая часть
ихъ — viele von ihnen, die meisten; ацның
кѡбѣзѣ мында чѣр-чадыр кустуң кѡбѣзѣ
мында чѣр-чадыр (Sag.) большая часть дичи
была здѣсь, большая часть птицъ была здѣсь —
hier war das meiste Wild, hier waren die mei-
sten Vögel.

²кѡп [Ad.] = кѡбѣк

пѣна — der Schaum.

³кѡп (v) [Alt. Tel. Leb. Kür. Kir. Schor.]

1) пухнуть — anschwellen; иши кѡбѣдѣ (Kir.)
у него животъ распухъ — mein Leib ist ange-
schwellen; колум кѡпкѡп (Tel.) моя рука
распухла — meine Hand ist angeschwellen;
кожуткан ун кѡп чѣр (Sag.) тесто поды-
мается — der Teig geht auf.

2) (Schor.) пѣниться, киснуть — schäumen,
säuern, sauer werden.

⁴кѡп (v) [Schor. Leb.] = кѡп

хоронить — begraben.

кѡпѣк [Krm., كوپك (Osm.)]

собака, охотничья собака — der Hund, Jagd-
hund; Сакчи кѡпѣк сторожевая собака — der

Hofhund; кѡпѡк оѡлу собачій сынъ (ругань) — Hundesohn (ein Schimpfwort); кѡдѡ илѡ кѡпѡк какъ кошка съ собакой — wie Hund und Katze; кѡпѡк дѡшѡ клыки — die Eckzähne; кудуз кѡпѡк бѣшеная собака — ein toller Hund; кѡпѡк ду'асы кабул олса гѡктѡн кѡмѡк жаѡар если-бы молитвы собакъ исполнялись, то шель-бы дождь костями (посл.) — wenn die Gebete der Hunde in Erfüllung gingen, so würde es Knochen regnen (Spr.); кѡпѡк ажа-ѡы какой-то цвѣтокъ, одуванчикъ — der Hundezahn (eine Blume); кѡпѡк балыѡы какая-то рыба — ein Fisch; кѡпѡк мѡмѡсѡ чирей подѡ мышкою — ein Geschwür unter der Achselhöhle.

кѡпѡклѡ (v) [کوپکلك (Osm.), von kōpāk+lä]

поступать какъ собака, унижаться, ластиться, низко кланяться — den Hund machen, sich erniedrigen, schmeicheln, sich demüthig entschuldigen; по R. стать похожимъ на собаку (визжа, ласкаясь) — nach R. einem Hunde ähnlich werden (heulend, schmeichelnd etc.).

кѡпѡнѡк [کوپنک (Osm.)]

капотъ изъ шерстяной матерѡи — ein Karot aus Wollenstoff.

кѡпѡлѡк [کوپالاک (Osm.Z.)]

бабочка — der Schmetterling.

кѡпѡѡѡк [کوپکک (Osm.R.)]

собачка — das Hündchen.

кѡполу [Osm. vulg.] = кѡпѡк оѡлу

собачій сынъ (ругань) — Hundesohn (Schimpfwort).

кѡпѡс [Kir., aus dem Russ.]

купецъ — der Kaufmann.

кѡпѡѡк [کوپکک (Osm. Dsch.)]

пѣна — der Schaum; аѡыс кѡпѡѡѡ (Osm.) пѣна во рту — der Schaum im Munde; дѡнѡз кѡпѡѡѡ морская пѣна — der Meeresschaum; die bläuliche Farbe, rōthliche Nuance in den Pferdefarben.

кѡпѡѡклѡн (v) [کوپککلانک (Dsch.), von kōpāk+län]

пѣниться — schäumen; سو کوپککلاندی کوپککلین (Rbg. 6,7) вода вспѣнилась, изъ пѣны поднялся дымъ — das Wasser schäumte, aus dem Schaume stieg Rauch auf.

кѡпѡѡклѡндѡр [کوپککلندرک (Osm. R.)]

принудит. отъ предыдущаго — Causativ vom Vorhergehenden.

кѡпѡѡклѡѡ [کوپککلو (Osm.), von kōpāk+lä]

пѣнящѡйся — schäumend.

кѡпѡѡр (v) [Krm., کوپرمک (Osm.)]

пѣниться, вспылить — schäumen, überschäumen, moussiren, vor Zorn aufschäumen; по R. также звукъ пѣнящейся, кипящей жидкости или видъ накипи, пѣны — nach R. auch das Geräusch einer siedenden oder schäumenden Flüssigkeit oder das Aeußere des Schaumes u. s. w.

кѡпѡѡрт (v) [کوپرتمک (Osm.), von kōpāk+rt]

заставить пѣниться — schäumen lassen, Schaum schlagen; жѡѡѡѡѡп гѡбѡ гѡзлѡрѡнѡ ачѡп ѡ'зларѡны кѡпѡѡртѡмѡшлѡр они выпучили глаза и рта ихъ покрылись пѣною, какъ будто они хотѡли (его) съѡсть — sie rissen ihre Augen auf und liessen Schleim aus dem Munde hervortreten, als ob sie (ihn) auffressen wollten (N. 3).

кѡпѡѡрткѡн [کوپرتمکان (Osm. R.)]

1) нѣчто заставляющее кипѣть, пѣниться (что) — Etwas, was schäumen, sieden macht.
2) различные виды мыльныхъ травъ — saponaria, salicornia, salsola cali.

кѡпѡѡѡч [Kkir.] = кѡѡѡч, кѡбѡѡч

калоши — die Galoschen.

кѡпѡѡштѡ [کوپوشته (Osm.)]

наружный край подводной части корабля, балюстрада, лѣстница на боку корабля — der äussere Rand der Schiffseite, die Balustrade, Treppe an der Seite des Schiffes; кѡпѡѡштѡлѡ суда гѡдѡр дно корабля всегда въ водѡ (посл.) —

der Boden des Schiffes geht immer im Wasser (Spr.).

кѡпкѡк [Tel., von кѡп+кѡк]

опухоль, пухлый — die Geschwulst, geschwollen.

кѡпкѡндѡ (v) [Tel.]

колебаться — schwanken.

кѡпрѡ [Kkir.]

мостъ — die Brücke.

¹кѡпрѣ [Bar.] = кѡпрѡ.

кѡпрѣ [Kom. Osm.] = кѡпрѡ

1) мостъ — die Brücke; качкар кѡпрѣ подь-
емный мостъ — eine Brücke zum Aufziehen;
атлама кѡпрѣ доска, положенная черезъ
рѣчку — ein Steg, Brett, das man über einen
Bach legt; сал кѡпрѣ мостъ, утвержденный
на лодкахъ — die Schiffsbrücke; дѡри кѡпрѣ
мостъ, утвержденный на бурдюкахъ — eine
Brücke auf Schläuchen; узун кѡпрѣ мостъ
черезъ болото — eine Brücke, die über einen
Sumpf führt; чатма кѡпрѣ подмостки, по-
мостъ — das Gerüst; кѡпрѣ гѡслѡри арка
моста — der Brückenbogen; ол кѡпрѣдѡн
гѡчмѡли наде перейти тамъ — man muss dort
hinübergehen; кѡпрѣжѣ гѡчтин мѡвѡлажа
унутмуш! какъ перешелъ черезъ мостъ (т. е.
опасность миновала), такъ забылъ Бога!
(посл.) — du bist über die Brücke gekommen
(bist der Gefahr entronnen) und hast Gott ver-
gessen! (Spr.).

2) (Osm.) скоба — die Klamme, Klammer; тога
кѡпрѣсѣ ремень пряжки — der Riemen der
Schnalle; ѡполѡт кѡпрѣсѣ шнурки, придержи-
вающие эпюлеты — die Epaulettenhalter.

кѡпрѣк [كوپروك (Dsch.)] = кѡпрѣ.

кѡпрѣкчи [كوپروكچي (Dsch.), von кѡпрѣк+
чи]

смотритель моста — der Brückenaufseher.

¹кѡпрѣлѡ (v) [كوپروليك (Osm.), von кѡпрѣ+
лѡ]

строить мостъ — überbrücken, eine Brücke
schlagen.

²кѡпрѣлѡ (v) [Bar.] = кѡпрѣлѡ.

кѡпрѣцѣ [كوپرچي (Osm. R.)] = кѡпрѣкчи
сборщикъ мостовщины — der Brückensteuer-
einnehmer.

кѡпрѣцѣк [كوپرچك (Osm.)]

кѡпрѣцѣк кѡмѡји ключица — das Schlüssel-
bein.

кѡплѣк [كوپلوك (Dsch.), von кѡп+лѣк]

множество — die Vielheit.

кѡптѡ (v) [Alt. Tel. Schor., von кѡп+лѡ]

увеличить, умножить — vermehren, vergrößern.

кѡптѡн (v) [Alt. Tel. Schor., von кѡптѡ+н]

увеличиться — sich vergrößern, sich vermeh-
ren.

кѡптѣк [Kir., von кѡп+лѣк]

множество — die Vielheit.

кѡптѣр (v) [Kir., von кѡп+лѣр]

раздуть, сдѡлать, чтобы что-нибудь распух-
ло — aufschwellen machen, aufblasen; аузѣн
кѡптѣрѣп сѡлѡдѣ онъ говорилъ преувеличи-
вая — er nahm beim Sprechen den Mund voll.

кѡптѣрма [Bar.]

подушка на сѡдлѣ — das Sattelkissen.

кѡпчѡк [Kgm.]

колесо — das Rad.

кѡпчѡкчи [Kgm., von кѡпчѡк+чи]

телѣжникъ — der Wagenbauer.

¹кѡпчѣк [Sag.]

вонючий, издающій худой запахъ — übelrie-
chend, stinkend.

²кѡпчѣк [Kkir.]

подушка на сѡдлѣ — das Sattelkissen.

кѡпсѡк [Sag., aus dem Russ.]

ковшикъ — die Schöpfkelle.

кѡпсѣ [Schor., כוּפֵסֵי (Kar. L.)]

1) (Kar. L.) все — alle; кѡпсѣ сѣвѡклѡримни
все мои кости — alle meine Knochen (H.
4, 14).

2) (Schor.) многовато — ziemlich viel, zu viel.

кѡпсѣн (v) [Kir., von кѡп+сѣ+н]

- умножиться — viel werden.
- көпшәк [Tel.]
ломкий, легко рвущийся -- leicht zerbrechlich,
leicht zerreisbar.
- көпшү (v) [Tel.]
образовать подводный ледь — Grundeis bilden.
- көпшүк [Kir.] = көпчүк
подушка на сёдлѣ — das Sattelkissen.
- көппө [Kir. Budg.]
шерстяной ваточный кафтанъ — ein wattirter
Tuchrock.
- көбә [Ad.]
кошма — eine Filzdecke.
- көбәләк [Kom.]
бабочка — der Schmetterling.
- көбәс [Sag.]
коверъ — der Teppich.
- көбө [Kir. Alt. Tub. Leb.]
край — der Rand, die Kante, der Saum; оро-
ның көбөзү (Alt.) край могилы — der Rand
des Grabes: судуң көбөзү берекъ рѣки —
das Ufer des Flusses, der Rand des Wassers.
- көбөи (v) [Kir., von көп-+öi]
умножаться, увеличиваться — viel werden,
sich vermehren, zunehmen.
- көбөйт (v) [Kir., von көбөи-+т]
увеличивать, умножать -- vermehren, ver-
grössern.
- Көбөк [Tel. Alt.]
одно изъ инородческихъ племень, живущее на
рѣкѣ Улаганѣ (впадающей въ Башкаусъ) — ein
Tatarenstamm, der am Flusse Ulagan (einem
Nebenflusse des Baschkau) wohnt; Көбөктүң
улузу көп, көбөзү кулаң жараш, тамағы
курттаған народъ Көбековъ многочисленный,
многіе изъ нихъ годны только въ рабство,
въ горлѣ у нихъ завелись черви (поговор-
ка) — die Kөbөk sind zahlreich, viele von ihnen
taugen aber nur zu Knechten, in ihrer Kehle
sind Würmer entstanden (Spr.); Көбөктүң
казаны кайнабас коңорұлу аркыт турұш-

пас у Көбековъ котель не кипить, ихъ итхи
съ колокольчиками не стоять (поговорка) —
die Kessel der Kөbөk kochen nicht, ihre mit
Schellen versehenen Lederschläuche stehen
nicht (Spr.).

2) имя одного изъ героев, прославленныхъ
въ пѣняхъ — ein in Liedern besungener Held;
Ак-Көбөктүң айдар сәи, алып жанчыкка
салар сөс слова объ Акъ-Көбекъ достойны
того, чтобы положить ихъ въ карманъ — die
Worte von Ak-Kөbөk sind werth, in die Tasche
gelegt zu werden (P. d. V. I, 204).

¹көбөзү [Tel.] = көбө

край — der Rand; көбөзү жалаң токум ча-
пракъ съ широкими краями — eine Satteldecke
mit breitem Rande.

көбөгө [Leb.]

печка — der Ofen.

¹көбөгөн [Kir.]

1) шаривый — der Grindkopf.

2) дѣтки, ребятушки (старушечье слово) —
Kinderchen (ein Wort, das alte Frauen in der
Anrede anwenden).

²көбөзүн [Alt. Leb.]

1) (Alt. Leb.) оводъ, жукъ — das Insekt, der
Käfer.

2) (Leb.) муха — die Fliege.

көбөң [Kir. Ktsch. Koib.]

1) (Kir.) лошадь, которая скоро наѣдает-
ся, но невыносливая, сухопарая — ein
Pferd, das sich schnell satt isst, aber nicht
viel aushält; атым көбөң сәмирдә лошадь моя
медленно разжирѣла — mein Pferd ist lang-
sam fett geworden.

2) (Ktsch.) мягко набитый, набитый перья-
ми — schwellend, weich gepolstert, mit Federn
vollgestopft.

көбөн [Leb. Sag.]

перья — das Bettpfühl.

көбөп [Leb.]

подводный ледь — das Grundeis.

- кѳбѳлѳ (v) [Kir., von кѳбѳ+лѳ]
 итти по краю — am Rande entlang gehen.
- кѳбѳлѳк [Alt. Tel. Leb.] = кѳбѳлѳк
 бабочка — der Schmetterling.
- кѳбѳллѳ (v) [Leb., von кѳбѳл+лѳ]
 подняться (о подводномъ льдѣ) — sich heben
 (vom Grundeis).
- ¹кѳбѳк [Alt. Tel. Leb. Schor. Kŭär. Kir. Tar.,
 כִּיבִּיק (Kar. T.)] = кѳпѳк
 пѳна — der Schaum.
- ²кѳбѳк [Tel., von кѳп (v)+к]
 водяная болѣзнь, водянка — die Wassersucht.
- кѳбѳклѳ (v) [Tar., von кѳбѳк+лѳ]
 пѳниться — schäumen.
- кѳбѳклѳн (v) [כִּיבִּיק לִינִיכִּי (Kar. T.)] =
 кѳбѳклѳ.
- кѳбѳклик [Tar., von кѳбѳк+лик]
 пѳнистый — schaumig.
- кѳбѳктѳ (v) [Schor. Tel., von кѳбѳк+лѳ]
 сдѣлать пѳну — Schaum machen.
- кѳбѳктѳн (v) [Schor. Tel.] = кѳбѳклѳн.
- кѳбѳктѳ (v) [Alt. Leb.] = кѳбѳктѳ.
- кѳбѳктѳн (v) [Alt. Leb.] = кѳбѳктѳн.
- кѳбѳктѳ̄ [Alt. Tel., von кѳбѳк+лѳ̄]
 покрытый пѳною — mit Schaum bedeckt.
- кѳбѳктѳ̄ [Leb. Schor.] = кѳбѳктѳ̄.
- кѳбѳ̄ [Leb., von кѳп+̄]
 опухоль — die Geschwulst.
- ¹кѳбѳр (v) [Tel. Alt. Sag. Koib. Schor.] =
 кѳпѳр
 пѳниться, начинать киснуть — schäumen, an-
 fangen sauer zu werden, verderben.
- ²кѳбѳр [Leb. Sag. Koib.] = кѳмѳр
 мелкія уголь для кузницы — die feinen Kohlen
 für die Schmiede.
- ³кѳбѳр [Sag.] = кѳпѳр
 мость — die Brücke.
- кѳбѳргѳн [Sag. Koib. Tel.]
 1) луговой болтухъ — eine Zwiebelart.
 2) (Tel.) татарское мыло — eine Pflanze, wel-
 che schäumt, wenn man sie mit Wasser reibt.

- кѳбѳрктѳ [Mad. W.]
 переходъ черезъ рѣку — der Uebergang über
 einen Fluss.
- кѳбѳрлѳрѳк [Schor.]
 птичка — ein kleiner Vogel.
- кѳбрѳк [Tar., کۆبۈك (Uig.)]
 мость — die Brücke.
- кѳбрѳгѳ [کۆبۈگ (Uig.)]
 неизвѣстное слово, встрѣчается только одинъ
 разъ въ Кудатку-Билѳк — ein unbekanntes
 Wort, das nur einmal im Kudatku-Bilik auf-
 tritt: вазырлык аңа пѳрдѳ, тамға, аѳак —
 туды (توغى صىنىن) кѳбрѳгѳ (كۆبۈگى)
 пѳрлѳ пѳрдѳ (بىردى حىلن) куѳак изъ этого
 видно, что кѳбрѳкъ есть какая-нибудь при-
 надлежность знамени (?) везира — daraus ist
 wenigstens zu ersehen, dass Kōbrük ein Zei-
 chen der Wesirwürde an der Fahne (?) ist
 (K. B. 45,29).
- кѳфтѳ [کوفته (Osm.), = pers. کوفته]
 шарики изъ рубленой барянины или дичи,
 жареные въ виноградныхъ листьяхъ — Rou-
 letten aus gehacktem Schaf- oder Vogelfleisch,
 die in Weinblättern gebraten werden; араб
 кѳфтѳ такое-же блюдо съ рисомъ и съ пря-
 ностями — ein ähnliches Fleischgericht mit
 Reis und starken Gewürzen; кѳфтѳ-хор го-
 ворунъ, хвастунъ, шутникъ — ein Schwätzer,
 Prahlhans, arroganter Mensch, Spassmacher.
- кѳфтѳр [Krm.]
 какая-то пища — eine Speise (vergl. P. d. V.
 VII*, 208,86). R. говорить, что это «родъ
 сыра изъ винограднаго сока» — R. sagt, es sei
 «eine Art Käse aus Weintraubensaft» (a kind
 of grape-cheese, made by boiling down grape-
 juice and drying it in thin cakes).
- кѳвѳр [کۆبۈر (Uig.), = pers. گوهر]
 драгоценный камень — der Edelstein; кѳвѳр
 кадры наѳыд салар кыматы стоимость
 драгоценнаго камня можетъ оцѳнить только

мѣняло — den Werth des Edelsteines kann nur der Wechsler abschätzen (K. B. 27,4).

кѡварчкѡн [کوارچکان (Dsch.)]

голубь — die Taube; اغزبدین بر کوارچکان (Rbg. 42,13) изъ рта его вылетитъ голубь — aus seinem Munde wird eine Taube fliegen.

кѡм (v) [Tar. Kir. Bar. Alt. Tel. Sag. Kom.,

کومک (Dsch. OT.), כוּמַכִּי (Kar. L. T.)]

= кѹм

закопать, хоронить — verscharren, begraben;

اشلیق لارنی سامانی بیرکومدی (Rbg. 176,17)

онъ закопалъ хлѣбъ и солому — er vergrub das Getreide und das Stroh; ölgönön soç el

çurtüm kömlü deidi (Kir.) послѣ того, какъ

и умеръ, похоронилъ (меня) народъ — nachdem

ich gestorben war, begrub mich das Volk (P.

d. V. III, 690,56); Täji наша кѡмгѡн järgä

барын. jäñiniç içindäki ünçä märjänni

çaniti (Tar.) когда она шла къ мѣсту, гдѣ

похороненъ былъ Тем-Паша, она разбрасывала

жемчугъ и кораллы, которые у ней были въ

рукавѣ — indem sie zu der Stelle ging, wo

Teji-Pascha begraben war, streute sie Perlen

und Korallen aus, die sie im Aermel hatte (P.

d. V. VI, 187); отъ кѡмсѹн! (Kir.) пусть она

зароетъ горячіе уголья въ золу! — sie möge die

glühenden Kohlen in die Asche verscharren!

акчаны järgä kömб пaskan (Tel.) онъ

деньги закопалъ въ землю — er hat das Geld

in die Erde gestampft; oimак едп алыпты

кѡмдѹ (Schog.) онъ сдѣлалъ яму въ землѣ и

зарылъ героя — er machte ein Loch in die

Erde und begrub den Helden; адын алыпка

коста кѡмгѡн (Sag.) вѣстѣ съ героемъ онъ

похоронилъ его лошадь — er vergrub mit dem

Helden sein Pferd; jär кѡмѹн сал! (Bar.)

бросай землю въ кучу! — häufe die Erde auf!

кѡмѡк [کوماک (Dsch. Osm.)]

помощь, пособіе, подкрѣпленіе — die Hülfe,

Stütze, Verstärkung.

кѡмѡкѡи [کوماکای (Dsch.)]

нѣбо во рту — der Gaumen (Calc. Wrtb. کلم).

кѡмѡклѡш [کومکلهشک (Osm. Z.)]

помогать другъ другу — sich gegenseitig helfen.

кѡмѡкчи [کوماکچی, کوماکچی (Osm. Z.)]

помощникъ, вспомогательный отрядъ — der Helfer, die Hülfsstruppe.

кѡмѡг [کوماک (Osm. Z.)]

1) затылокъ — der Nacken, Hinterkopf.

2) помощь, опора, вспомогательное войско — die Hülfe, Stütz-, Hülfsstruppe etc.

кѡмѡч [Ter., کوماچ (Dsch. V.)]

хлѣбъ, печеный въ горячей золѣ — in heisser Asche gebackenes Brot.

кѡмѡи [Tel.] = кѡмѡгѡи

нѣбо во рту, гортань — der Gaumen, die Kehle.

кѡмѡкѡи [Kir. Kkir.]

1) (Kir.) пищеводъ — die Speiseröhre.

2) (Kkir.) гортань — der Kehlkopf, Adamsapfel.

3) (Kkir.) кисть — die Quaste, der Puschel.

кѡмѡл [Tel.] = кѡбѡл

весенній ледоходъ, шуга — der Eisgang im Frühling, das Grundeis.

кѡмѡлдѡ (v) [Tel., von kömöl+lä]

образоваться (о шугѣ) — Grundeis bilden.

кѡмѡлдѹ [Tel., von kömöl+lŷ]

съ шугою — mit Grundeis.

¹кѡмѹк [Sas. Koib.] = кѡбѹк

пѣна — der Schaum.

²кѡмѹк [کوموک (Osm. Z.)]

кость, кость ноги, нога — der Knochen, das Schienbein, Bein.

кѡмѹктѡ (v) [Sag. Koib.] = кѡбѹктѡ.

кѡмѹктѡн (v) [Sag. Koib.] = кѡбѹктѡн.

кѡмѹктѹг [Sag. Koib.] = кѡбѹктѹг.

¹кѡмѹр [Krm. Tar. Kir. Kkir. Kom. Alt. Tel.

Küär. Kom., کومور (Uig.), کومور (Osm. Ad.),

כּוּמַר (Kar. T.)]

уголь — die Kohle; учукмыш комуртак караңгу тўп-а (Uig.) пролетѣла черная как уголь ночь — es entfloh die wie die Kohle dunkle Nacht (K. B. 113,6); таш комур (Tar.) каменный уголь — die Steinkohle; аҗач комурў (Osm.) древесный уголь — die Holzkohle; мадан комурў, жәр комурў (Osm.) каменный уголь — die Steinkohle; комур марсығы (Osm.) уголь, который дымит и плохо горит — eine Kohle, die dampft und schlecht brennt; комур кәз (Osm.) очень черные глаза — kohlschwarze Augen; комур гібі олмак (Osm.) быть очень загорѣлымъ — sehr eingebrannt sein (von der Sonne); чам комурў гібі тутушмак (Osm.) легко загораться как сосновый уголь, быть легко возбудимымъ, легко сердиться — wie eine Tannenhholzkohle brennen, leicht erregbar, erzürnt sein.

²комур [Tel.] = көпур, көбур

1) мость — die Brücke.

2) узкое, обрывистое мѣсто на вершинѣ горы — eine enge, abschüssige Stelle auf der Höhe eines Berges.

комурлук [كومرلك, қодилрлук (Osm.), von комур+лук]

мѣсто для хранения угольевъ — ein Ort, wo Kohlen aufbewahrt werden.

комурдә (v) [كوموردماك (Osm. Z.)]

рычать, реветъ, мычать, ворчать и т. п. — brüllen, blöken, brummen, knurren, murren etc.

комурдән (v) [كوموردنك (Osm. Z.)] = комурдә.

комурдәт (v) [Osm. Z.] = комурдә.

комурді [كوموردي (Osm. Z.)]

ревъ, рычаніе и т. д. — das Gebrüll etc.

комурчі [Tel. Tar., von комур+чі]

угольщикъ — der Kohlenbrenner.

комурцў [كومرچى, қодилрлук (Osm.)] = комурчі.

комуршў [Kir.] = комурчі.

комўл (v) Kom., كومول (Uig.), כחמול (Kar. T.), von ком+л]

быть зарытымъ, похороненнымъ — verscharrt sein, begraben sein; камук ос жазукка комўлмиш пудун (Uig.) народъ самъ весь зарыть въ свои грѣхи — das Volk ist selbst ganz in seinen Sünden vergraben (K. B. 162,13); кыин көрўп комўлўп-турур (Kom.) претерпѣлъ мученія и былъ похороненъ — hat Leiden erlitten und wurde begraben (C. C. 212,1).

комўлти [كومولتى (Osm. Z.)]

сильный шумъ, ревъ, рычаніе, стоиъ — ein starkes Geräusch, das Brüllen, Rauschen, Stöhnen.

комўлдурўә [Tel.]

нагрудинокъ — der Brustriemen.

комўлдрўк [Kom.] = комўлдурўә.

комўскө [Sag.]

брови — die Augenbrauen.

комкөр (v) [Kir.]

окаймлять, обшивать края (потника сукномъ) — einfassen, besetzen (die Schabracke mit Tuch).

комзөр (v) [Alt. Tel.]

опрокинуть, поставить вверхъ дномъ, положить на лицо — umstülpen, mit dem Boden nach oben stellen, auf das Gesicht legen.

комзөрўл (v) [Alt. Tel., von комзөр+л]

находиться въ перевернутомъ положеніи, перевернуться вверхъ дномъ, лежать лицомъ внизъ — umgestülpt sein, umgekehrt stehen, mit dem Gesichte nach unten liegen.

комрў [Alt. Tub.]

мость, переходъ черезъ рѣку — die Brücke, der Steg über einen Fluss.

көмлә [Ad.]

сторожка охотника — der Lauerplatz des Jägers.

комдө [Sag.]

гробъ — der Sarg.

комдур (v) [Alt. Tel. Sag. Koib. Ktsch. Küär. Tar.]

заставить похоронить -- begraben lassen.

кѡмчѹк [کومچوق (Osm. Z.)]

горящій кусокъ дерева—ein brennendes Stück Holz.

кѡмсѹ [Tüm., aus dem Russ.]

камзолъ — ein Rock ohne Aermel.

кѡмзѡ [Tel.]

крушныи снѣгъ — grossflockiger Schnee.

кѡмзѡлѡ (v) [Tel., von kōmzō+lä]

итти (о крушномъ снѣгѣ)—in grossen Flocken schneien.

кѡмбѡ [Kir., von kōm+mä]

1) подъ пещомъ зарытый горящій уголь или кизякъ — in der Asche eingegrabene glühende Kohlen oder glühender trockener Mist.

2) зарытое въ землю имущество — vergrabenes Eigenthum.

3) цѣль (на бѣгахъ) -- das Zeichen (Ziel) beim Wettlauf.

кѡмбѹр [کومبور (Osm. Z.)]

глухой шумъ — ein dumpfes Getöse.

кѡмбѹрлā [کومبورليك (Osm. Z.)]

громѣть, стучать, рычать, шумѣть -- tosen, brüllen, rauschen, lärmeln.

¹кѡi [Kas.] = кѹ

1) удобство, благоприятный случай -- die Bequemlichkeit, eine günstige Gelegenheit; уа ѹзи јасасы јѹ кѡi килмāди онъ самъ-бы написалъ, но не представилось удобнаго случая — er hätte selbst geschrieben, fand aber keine passende Gelegenheit.

2) образъ, по образу — die Art und Weise, nach Art, in Weise; тирі кѡjѡ какъ-бы живой — wie lebendig, bei Lebzeiten; ујау кѡjѡ бодрствуя — wachend; кыз кѡjѡ въ состояніи дѣвственности — in Jungfräulichkeit; уа сау кѡjѡ миңā киліи циттi онъ здоровымъ пришелъ ко мнѣ — er ist gesund zu mir gekommen; тимір кѡjѡнчѡ какъ желѣзо — wie Eisen; туклы ачлы кѡjѡнчѡ сытно, голодно (нарѣчіе) — satt, hungrig (adv.).

3) напѣвъ, гласъ — die Melodie; кѡi тапты онъ выбралъ напѣвъ — er wählte eine passende Melodie aus.

²кѡi (v) [Kas.] = кѹi, кѡi

сжечься, обгорѣть, печалиться, горевать — entbrennen, anbrennen, brennen, traurig sein, trauern; ічiм кѡiдi я страшно горевалъ — ich war sehr traurig; бу утын кѡimѡс эти дрова не горять — dieses Holz brennt nicht; уа ішкā кѡimѡ! не горюи обѣ втомъ! — traure nicht darüber!

кѡiрѡ (v) [Kas.]

1) загорѣться, обжариться — anbrennen, braun werden; самовар кѡiрѡди самоваръ зашумѣлъ — der Samowar ist angebrannt; іг кѡiрѡди мясо изжарилось — das Fleisch ist durchgebraten; ікмāк кѡiрѡди хлѣбъ иснекъа поджаристый -- das Brot ist rösch gebacken.

2) слабѣть, дрябнуть — schwach werden, mürbe werden.

кѡiрѡк [Kas., von kōirō+к]

дряблый, ломкій — mürbe, zerbrechlich.

кѡiрѡклік [Kas., von kōirōk+лік]

дряблость -- die Mürbheit.

кѡiрѡт (v) [Kas., von kōirō+т]

1) зажечь — anzünden; самовар кѡiрѡгиргā кiрāк! надо разжечь уголья въ самоварѣ! — man muss den Samowar in Brand bringen.

2) приводить въ дряблость — mürbe, weich machen.

кѡilѡ (v) [Kas., von kōi+lä]

напѣвать, нараспѣвъ читать, прилаживать пѣсеню, настраивать -- eine Melodie singen, mit singender Stimme lesen, in Melodie setzen, stimmen.

кѡilѡн (v) [Kas., von kōilō+н]

быть настроеннымъ, быть утѣшаемымъ — gestimmt sein, getröstet sein.

кѡilѡ [Kas., von kōi+lѡ]

1) имѣющій напѣвъ, благозвучный — eine Melodie habend, melodios, von angenehmen

Tone; köilö китат стихотворения — ein Buch mit Gedichten.

2) удобный, подходящий, счастливый, хороший — passend, glücklich, gut; іш көйлөмө? хорошо-ли идет дело? — steht die Sache gut? пөгөнгі көн миңа көйлө килді, бік кўп табыш кўрдім сегоднешний день для меня счастливый, я много прибыл я получил — der heutige Tag ist für mich glücklich, ich habe grosse Vortheile errungen; көйлөрәк удобства — passender.

көйдөр (v) [Kas., von көй-+дир]

зажечь, опалить, опечалить — anzünden, sengen, traurig machen.

көйсөз [Kas., von көй-+сиз]

неудобный, несчастный, упрямый — unpassend, unglücklich, eigensinnig; көйсөз көн несчастный день — ein Unglückstag; көйсөз кіші ікән оң упрямый человек — er ist ein eigensinniger Mensch.

көйсөзлөк [Kas., von көйсөз-+лөк]

неудобство, упрямство — die Unpassendheit, der Eigensinn.

көймө [Kas.]

покрыв, кровля — die Decke, das Verdeck; піч көймөсі сводъ въ печкѣ — die gewölbte Decke im Ofen.

көймөлә (v) [Kas., von көймө-+лә]

покрыть сверху чымъ-либо въ родѣ свода — Etwas von oben mit einer bogenartigen Decke versehen; көмөләп ясады оң сдѣлалъ надъ нымъ сводъ — er machte eine bogenartige Decke.

көймөлі [Kas., von көймө-+лі]

сводообразный, со сводомъ — bogenförmig, mit einem Verdecke versehen, verdeckt (vom Wagen); сузгышта жаралаған солдатларға бікрәк көилө көймәлі арбалар жасылар для раненыхъ въ битвахъ солдатъ устриваютъ удобныя закрытыя повозки — für die in der Schlacht verwundeten Soldaten richtet man

passende mit Verdecken versehene Wagen her.

көкәі [Kas.]

какой-то цвѣтокъ — eine Blume.

көжө [Kas.]

моль — die Motte.

көжөнтә [Kas.]

коромысло, стрекоза — die Libelle, die Grille.

көжөлән (v) [Kas.]

унывать — verzagen; кўңил бйлә көжөләнмә! не тоскуй! — fühle dich nicht gedrückt!

көжөз [Kas.]

1) приятнаго вида, пригожий — von angenehmen Aeussern, hübsch.

2) щеголь — der Stutzer; көжөз тоңмаз калтрап щеголь дрожитъ, а не мерзнетъ — der Stutzer zittert ohne zu frieren; буі көжөз өшөмәс щеголь не мерзнетъ — der Stutzer friert nicht.

көжөзләп (v) [Kas., von көжөз-+лә-+п]

щеголять — den Stutzer spielen, sich schön kleiden.

көжөзлік [Kas., von көжөз-+лік]

щегольство — die Stutzerhaftigkeit.

көжөк [Kas., von көй-+к]

1) пригорѣлый — angebrannt.

2) печаль, скорбь — die Trauer, der Kummer, die Angst; көжөккө салды мині оң меня повергъ въ горе — er hat mich in Kummer gebracht, mir Kummer verursacht.

көжөклө [Kas.]

печальный — traurig; көжөклөрөк очень печальный — sehr traurig.

көжөн (v) [Kas., von көй-+н]

сокрушаться, скорбѣть — leiden, sich grämen, schmachten, trauern; бу ішкә көжөнмө! не скорбя объ этомъ! — gräme dich nicht darüber!

көжөнөч [Kas., von көжөн-+ч]

скорбь, горе — der Gram, Kummer.

көжөндөр (v) [Kas., von көжөн-+дир]

опечалить, доставить скорбь, сжечь — verbren-

nen, traurig machen, Gram verursachen, ängstigen, quälen.

көжөрөк [Kas.]

ломкий (о деревѣ) — spröde (vom Holze); көжөрөк кіші горачий человекъ, впечатлительный — ein heftiger, leicht erregbarer Mensch.

көжөлөн (v) [Kas.]

опечалиться, заскорбѣть — traurig sein, sich grämen.

көжөмсөрө (v) [Kas.]

погоревать — sich ein Wenig grämen, sich ein Wenig ängstigen, ängstlich sein.

көн [Kas.]

день, погода — der Tag, die Witterung, das Wetter; іш көнө рабочий день, будни — der Werkeltag; бәірәм көнө праздникъ — der Feiertag; көннөн көн со дня на день — von Tag zu Tage; өч көндө бір көн каждый третий день, разъ въ три дня — einmal in drei Tagen; бір көн однажды — eines Tages; бу көн сегодня — heute; бірсі көн послѣзавтра — übermorgen; көн ұзін цѣмый день — den ganzen Tag; бөтөн көн id.; төнө көн вчера — gestern; аларның көннөрі (көнлөрі) бік јакшы они прекрасно живутъ — sie haben ein gutes Leben; көннөрдә (көнлөрдә) бір көн однажды — einst; көн аралаш черезъ день — über einen Tag; көн бөрөн, көн ілгәрі заблаговременно — im Voraus; көн сажын каждый день — jeden Tag; көн чыгышы восходъ солнца, востокъ — der Sonnenaufgang, Osten; көн бажышы (батышы) заходъ солнца, западъ — der Sonnenuntergang, Westen, Abend; көн уртасы полдень — der Mittag; көн қажылды разсвѣтаетъ — der Tag bricht an; көн бағыш подсолнечникъ — die Sonnenblume; көн чачәги ноготокъ — eine Blume; көн са'аты солнечные часы — die Sonnenuhr; көн күрді онъ жилъ — er lebte; нидән көн күрәсін? чѣмъ ты живешь? — wovon lebst du? көнө төнө день и ночь — Tag und Nacht;

көн ачылды погода прояснилась — das Wetter hat sich aufgeklärt; көн кіч булды вечеръ насталъ — es ist Abend geworden; көн нічк? какъ погода? — wie ist das Wetter? көн ачыктыр хорошая погода — es ist schönes Wetter; көн бөлөтлө пасмурно — es ist bedecktes Wetter.

көнгө [Kas., von көн+гi]

ежедневный — täglich.

¹көннө (v) [Kas.]

провести день, днeвать — den Tag verbringen; көннөн ішлі онъ поденно работаетъ — er arbeitet tagweise.

²көннө (v) [Kas.]

ревновать — eifersüchtig, neidisch sein.

көннөш (v) [Kas., von көн+lä+ш]

другъ другу завидовать — sich gegenseitig beneiden; алар бірсіһән бірсі көннөшһән мін аннан узыјым дiп укылар они соревнуются другъ съ другомъ, читая въ перегонку — sie wetteifern mit einander, indem Jeder von ihnen schneller lesen will.

көннөк [Kas., von көн+lik]

что касается дня, сколько достаточно на день — was sich auf den Tag bezieht, was für einen Tag ausreicht; өч көннөк іш ікән этой работы хватить на три дня — das ist eine Arbeit für drei Tage; бір көннөк јул одиһъ день уути — eine Tagereise.

көнлө (v) [Kas.] = көннө.

көнлөш (v) [Kas.] = көннөш.

көнлөк [Kas.] = көннөк.

көнлөкчө [Kas.]

поденщикъ — ein tagweise angenommener Arbeiter.

көндөш [Kas., von көн+дәш]

соперникъ, соперница — der Rival, die Rivale; ип; сiнiң көндөшiң бармы? есть-ли у тебя вторая жена? — hast du eine zweite Frau?

көндөшлiк [Kas., von көндөш+lik]

соперничество — der Wetteifer, die Rivalität.

көндөз [Kas.] = күндүз, күнтүз
 день — am Tage.

көнчө [Kas.]
 ревнивый — eifersüchtig, neidisch.

көнчөлө (v) [Kas., von көнчө+lä]
 завидовать, ревновать — neidisch sein, eifersüchtig sein.

көнчөлөк [Kas., von көнчө+lök]
 зависть, ревность -- der Neid, die Eifersucht; көнчөлөк итти онъ завидовалъ — er beneidete, war eifersüchtig; аның миңа бик кўп көнчөлөги килә онъ страшно мнѣ завидуетъ — er ist schrecklich neidisch auf mich; бирәүгә-дә көнчөлөгиң килмәсин! чтобы ты никому не завидовалъ! — du mögest auf Niemand neidisch sein!

көнчөлөкли [Kas., von көнчөлөк+li]
 завистливый — neidisch.

көр [Kas.]
 храбрый, бодрый, тучный, жирный, богатый — tapfer, muthig, dick, fett, reich; көр қишī богатый человекъ — ein reicher Mann; ат бик көр лошадь очень жирна — das Pferd ist sehr fett.

көрө (v) [Kas.] = күрә
 грести (лопатою) — schaufeln.

көрөи (v) [Kas., von көр+ä]
 зажиреть, зазнаться — fett werden, reich werden, sich überheben.

көрөк [Kas.] = күрәк
 лопата — die Schaufel; тими́р көрөк желъзная лопата — eine eiserne Schaufel, der Spaten.

көрөн [Kas.] = күрөн
 бурый, саврасый — braun (von Pferden).

көрөт (v) [Kas., von көрө+т]
 заставить грести (лопатою) — schaufeln lassen.

¹көрөш [Kas.] = күрәш
 борьба — der Ringkampf; көрөшкә чыккан онъ выступилъ на борьбу — er trat zum Ringkampf vor.

²көрөш (v) [Kas.] = күрәш

1) вѣстѣ грести (лопатою) — zusammen schaufeln.

2) бороться — ringen.

көрөшә [Kas.]
 береговая ласточка, стрижь — die Uferschwalbe.

көрөштір (v) [Kas., von көрөш+тір]
 заставить бороться — ringen lassen; сўс көрөштірдә онъ заставилъ ихъ спорить — er veranlasste sie zu streiten, erregte einen Wortstreit.

көрөштірүчи [Kas., von көрөштір+ү+чи]
 борець — der Ringler.

көркө [Kas.]
 индюкъ — der Truthahn; ата көркө der Truthahn; ана көркө индїка — die Truthenne; көркө бәбәкәсі ихъ цыплята — ihre Küchel.

көрлөн (v) [Kas.]
 бодриться, храбриться, тучнѣть, улучшать свое положение — Muth fassen, sich zusammenehmen, fett oder dick werden, seine Verhältnisse verbessern.

көрлөндір (v) [Kas., von көр+län+]
 ободрить, утучнить — Jemand aufrichten, Muth einflößen, fett machen, mästen, Jemandes Verhältnisse verbessern.

көрлөк [Kas., von көр+lik]
 храбрость, тучность, ожирѣние — die Tapferkeit, Dicke, Fettheit, das Fettwerden.

көрт [Kas.]
 сугробъ снѣга — der Schneehaufen.

көртлөк [Kas.]
 тетеревъ, куропатка — das Birkhuhn, Haselhuhn.

көрсөн (v) [Kas., von көр+сө+н]
 вздохнуть, вздыхать, скорбѣть, чувствовать себя сытымъ — seufzen, aufseufzen, trauern, sich satt fühlen.

көрпө [Kas.]
 отрубн — die Kleie; арпа көрпөсі ячменные

- отруби — die Gerstenkleie; арыш көрпөсї
ржаные отруби — die Roggenkleie.
- көрпөлән (v) [Kas., von көрпө+lä+н]
черстветь — trocken, hart werden (vom Brot);
икмәк көрпөләнди хлѣбъ черствѣть — das
Brot wird hart.
- көрпөлі [Kas., von көрпө+li]
съ отрубями — mit Kleie gemischt.
- ¹көл [Kas.] = күл
зола, пепель — die Asche.
- ²көл (v) [Kas.] = күл
смѣяться, насмѣхаться — lachen, spotten;
кычкырып көлдө онъ громко смѣялся — er
hat laut gelacht; қалмығын көлдө онъ тихо
смѣялся, улыбался — er hat leise vor sich hin-
gelacht, er hat gelächelt; сїз міндән көлөсїз
онъ смѣется надъ нами — er lacht uns aus,
verspottet uns.
- көлөрлік [Kas., von көл+әр+лік]
достойный смѣха, смѣшной — was werth ist
belacht zu werden, lächerlich; бу көлөрлік
иш төгөл надъ этимъ дѣломъ не слѣдуетъ
смѣяться — über diese Sache darf man nicht
lachen, das ist eine ernste Angelegenheit.
- көлөч [Kas., von көл+әч]
веселый — freundlich, frühlich; көлөч jәzlө
кїшї человекъ съ веселымъ лицомъ — ein
Mensch mit freundlichem Gesichte.
- көлөк [Kas., aus dem Russ.]
кулекъ — ein kleiner Sack aus Matten.
- ¹көлөш (v) [Kas., von көл+ш]
смѣхъ — das Gelächter.
- ²көлөш (v) [Kas., von көл+ш]
вместѣ смѣяться — zusammen lachen; көлө-
шөн утырдылар они сидѣли и смѣялись —
sie sassen da und lachten; бїр бїрнә көлөш-
мөңнәз не насмѣхайтесь другъ надъ другомъ! —
spottet nicht übereinander.
- көлөштөр (v) [Kas., von көлөш+тїр]
1) заставить смѣяться — ein allgemeines La-
chen erregen.

- 2) насмѣхаться — verspotten.
- көлөм [Kas., von көл+м]
обѣдъ у пахарей (когда во время паши пускаютъ
лошадей на подножный кормъ и обѣдаютъ) —
das Mittagessen beim Ackern (die Ackernden
spannen ihre Pferde aus und lassen sie wei-
den, setzen sich zusammen und essen); көлөм
ашамак на полѣ во время паханїя обѣдать —
auf dem Felde während des Ackerns zu Mittag
essen.
- көлөмсө (v) [Kas., von көл+м+сї]
улыбаться — lächeln.
- көлөмсөрө (v) [Kas., von көл+м+сїрә]
улыбаться, немного насмѣхаться — lächeln,
belächeln, ein Wenig spotten.
- көлѣ [Kas., von көл+ѣ]
смѣхъ — das Lachen.
- көлѣчән [Kas., von көлѣ+чән]
насмѣшникъ — der Spassvogel.
- көлкө [Kas., von көл+кї]
смѣхъ — das Gelächter; көлкөгө калды онъ
сдѣлался предметомъ смѣха — er ist zum
Spotte geworden; минї көлкөгө калдырма!
не дѣлай меня предметомъ смѣха! не на-
смѣхайся надо мной! — verspottet mich nicht!
lass mich nicht zum Gegenstande des Spottes
werden! көлкө äкijät веселый анекдотъ --
eine komische Anekdote.
- көлкөнөч [Kas.]
смѣшной — lächerlich.
- көлкөлө [Kas., von көлкө+li]
смѣшной — lächerlich.
- көлкөчө [Kas., von көлкө+чи]
шутъ, шутникъ — der Spassvogel, Hanswurst.
- көлгөр [Kas.] = кулгур
лукавый — falsch, verschmitzt.
- көлгөрлән (v) [Kas., von көлгөр+lä+н]
лукавить — verschmitzt sein.
- көлгөрлөк [Kas., von көлгөр+lik]
лукавство — die Falschheit, Verschmitztheit.
- көллө (v) [Kas., von көл+lä]

- давать золу — Asche geben.
көллөн (v) [Kas., von köl-+lä-+н]
 превращаться въ золу — sich in Asche ver-
 wandeln, zu Asche verbrennen.
көллө [Kas., von köl-+li]
 съ золою — mit Asche; көллө күмүр уголья,
 сгнанные съ золою — Kohlen mit Asche ge-
 mischt.
көлтө [Kas.] = күлтä
 снопы — die Garbe; көлтө байладылар они
 связали снопы — sie banden Garben; көлтө
 бавы связка у сноповъ — das Garbenband;
 бш көлтөдән бір өжөм салалар, жігірмä
 өжөмдән бір чүмälä изъ пяти сноповъ
 складываютъ бабку, изъ двадцати бабокъ
 кучу — aus fünf Garben stellt man eine Puppe
 her, aus zwanzig Puppen einen Garbenhaufen;
 көлтө äiländirirgä kiräk! надо ворочать
 снопы! — man muss die Garben umwenden.
көлтөлä (v) [Kas., von көлтө-+lä]
 вязать снопы — Garben binden.
көлтөлі [Kas., von көлтө-+li]
 въ снопахъ — in Garben; ашлыкларымыз
 көлтөлі нашъ хлѣбъ лежитъ въ снопахъ —
 unser Getreide liegt in Garben.
көлтөрө (v) [Kas.]
 гремѣть — donnern.
көлтөрөт (v) [Kas., von көлтөрө-+т]
 произвести громъ — donnern machen.
көлдөр (v) [Kas., von köl-+дир]
 насмѣшить — zum Lachen bringen; көлдөрмө
 мині! не смѣши меня! — bringe mich nicht
 zum Lachen!
көлдөргөч [Kas., von көлдөр-+гөч]
 что производить смѣхъ, смѣшной — was zum
 Lachen ist, lächerlich; көлдөргөч нимä күр-
 мәдiм! я ничего смѣшного не видѣлъ! — ich
 habe nichts Lächerliches gesehen!
көлдөрт (v) [Kas., von көлдөр-+т]
 заставить насмѣшить — zum Lachen bringen
 lassen.

- көтчә** [Kas.]
 лешетка — ein auf der Pfanne gebratener
 Brotteig.
көт (v) [Kas.] = күт
 ждать, ожидать, надирать, пасти, смотрѣть
 за кнзъ — warten, erwarten, aufpassen, hüten,
 pflegen; бир аз көтөн төр! подожди немно-
 го! — warte ein Wenig! cizni көтөлäp! аса
 жауы! — man erwartet euch! заркын көттө
 онъ ждаъ съ нетерпѣнiемъ — er hat mit Un-
 geduld gewartet; андан jakшылык көтмө!
 не жди отъ него ничего хорошого! — von ihm
 erwarte nichts Gutes! көтө төррөн öккдä-
 шii — der Wartende; көтөргä, көтөсiлä
 бирдi онъ далъ въ долгъ, на сохраненiе — er
 hat auf Schuld, auf Kredit, zum Aufbewahren
 gegeben; көтөн калдым, килмädi я прождалъ
 долго, онъ не пришелъ — ich habe lange ge-
 wartet, er ist nicht gekommen; көтү көттө
 онъ пасъ табуны — er hat die Heerde gehütet.
көтөк [Kas.]
 тупой — stumpf.
көтөклөн (v) [Kas., von көтөк-+lä-+н]
 дѣлаться тупымъ — stumpf werden.
көтөклөк [Kas., von көтөк-+lik]
 тупость — die Stumpfheit.
көтөл (v) [Kas., von көт-+l]
 быть ожидаемымъ, пасомымъ — erwartet, ge-
 hütet werden.
көтү [Kas., von көт-+ү]
 стадо, табуны, толпа — die Heerde, Schaar;
 сарык көтүwi стадо овецъ — die Schaaf-
 heerde; көтү-күк кiшi kilä пришло множе-
 ство, цѣлая ватага людей — es ist eine groÙe
 Menge von Menschen gekommen.
көтүчi [Kas., von көтү-+чi]
 пастухъ — der Hirt; ат көтүчiлäi табуныкы —
 der Pferdehirt.
көттөр (v) [Kas., von көт-+tir]
 заставить ждать, пасти — warten, beaufsich-
 tigen, hüten lassen.

көдрөт [Kas.] = кудрат

божеская сила, чудо, сила вообще — die göttliche Kraft, das Wunder, die Macht; көдрөтүң kilcä если твоя сила достаточна — wenn deine Kraft ausreicht.

көдрөтлi [Kas., von көдрат-+lī]

сильный, могучий — mächtig, Macht habend; көдөi көдрөтлi Богъ Всемогущъ — Gott ist allmächtig.

көдрөтсiз [Kas., von көдрөт-+sīz]

безсильный — machtlos.

көдрөтсiзлiк [Kas., von көдрөтсiз-+lik]

безсилie — die Machtlosigkeit.

көч [Kas.]

сила, телесная сила — die Körperkraft, Kraft, Stärke; көчөм jitmädi моихъ силъ не было достаточно — meine Kraft reichte nicht aus; бу iškä көчө jitä онъ это можетъ сдѣлать — er kann dies ausführen; көчө бiттi его сила истощилась — seine Kraft ist zu Ende; мин аңа көч бiрдiм я ему помогъ — ich habe ihm beigestanden; мiндiн көч сөрөм! не проси моей помощи! — bitte mich nicht um Hülfeleistung! көчкө насылу — mit aller Gewalt, kaum; көчкө төрөм я живу коо-какъ, я живу съ трудомъ — ich habe kaum das liebe Leben, ich bin mehr todt, als lebendig; көчкө өjөнцө kilip jittim я едва могъ добраться до твоего дома — ich habe mich kaum bis zu deinem Hause geschleppt; көчкө кiтапны таптым я съ трудомъ, едва нашелъ книгу — ich habe das Buch nur mit Mühe, kaum gefunden.

көчөi (v) [Kas., von көч-+äi]

усиливаться — zu Kräften kommen, stärker werden.

көчөит (v) [Kas., von көчөi-+t]

усиливать — stärken, zu Kräfte bringen.

көчөк [Kas.]

молодая собака, щенокъ — ein junger Hund; дiвi көчөгө молодой верблюду — das Kameel-füllen.

көчөклөн (v) [Kas., von көчөк-+lä-+n]

оцениться — Junge werfen (von Hunden).

көчлө (v) [Kas., von көч-+lä]

насиловать, принуждать — Gewalt anthun, zwingen, nöthigen; көчлөн алды онъ отнял силу — er hat es mit Gewalt genommen; үзiндiн кылмасаң мiн көчлөн кушамын! если ты этого самъ не сдѣлаешь, я насильно заставляю тебя! — wenn du es nicht von selbst thust, so werde ich dich mit Gewalt dazu zwingen!

көчлөн (v) [Kas., von көчlä-+n]

быть насильно принужденнымъ (къ чему) — mit Gewalt gezwungen werden.

көчлө [Kas., von көч-+li]

сильный — stark, kräftig; нык көчлө очень сильный — sehr stark; бу аракы бiк көчлө эта водка очень крепка — dieser Branntwein ist sehr stark; көчлө кiшi сильный человекъ — ein starker Mann.

көчлөк [Kas., von көч-+lik]

насилie — die Gewaltthat; мiңа көчлөк кылды онъ сдѣлалъ мнѣ насилie — er hat mir Gewalt angethan; мiндiн ич көчлөк кўрмiдiц! я тебя никогда не обижалъ! — ich habe dich nie beeinträchtigt!

көчлөлөн (v) [Kas., von көчлө-+lä-+n]

дѣлаться сильнымъ — stark werden.

көпөл [Kas., aus dem Russ.]

козелъ, козлиная кожа — der Bock, das Ziegenfell.

¹көсө [Kas.]

крыса — die Ratte.

²көсө (v) [Kas.]

ходить по домамъ, желая получить что-нибудь — von Haus zu Haus gehen, indem man Etwas zu erlangen sucht.

көсөн (v) [Kas., von көсө-+n]

попрошайничать — betteln, erbitten; ол гiл көсөнiп jөpi онъ вѣчно попрошайничаетъ — er bettelt immer um Etwas.

кәсәлгә [Кас., von кәсә + лг.]

сабаранак асманна (аскәт асманна) —
die Lente, die nach der Butterwoche das mit
Butter gebackene Brod zusammensetzen.

кәсәлчи [Кас., von кәсә + и + чи]

чәләчик, котормал чәләкәт, чәләкәт
һәмәкәт гит-һәмәкәт кә өбәтү ил чәк — ein
Mensch, der sich in den Häusern herumtreibt,
um irgendwo ein Mittagessen oder Thee zu
ergattern.

көз [Кас.] = күз

осень — der Herbst; көз вакты осенне вре-
мя — die Herbstzeit; көз көнө осеня — im
Herbste.

¹көзөн [Кас.] = күзән

хәрекәт — der Iltis; сасы көзөн ил.

²көзөн [Кас.]

судороги — der Krampf; аны көзөн жыгыра
у него судороги — er hat den Krampf.

¹көзгө [Кас., von көз + гә]

осенний — herbstlich.

²көзгө [Кас.]

зеркало — der Spiegel; көзгөгө һижәтләп
карлар на святках гәләтәт вь зеркало (для
гадания) — in den Ostertagen schaut man in
den Spiegel (um die Zukunft zu erfahren).

көзгөчө [Кас., von көзгө + чи]

зеркальщикъ — der Spiegelverfertiger.

көзлә (v) [Кас., von көз + лә]

провести осень — den Herbst verbringen.

көшөл [Кас.]

куча, ворохъ — der Haufen; көшөлгө өй! бро-
сай вь кучу! — wirf auf einen Haufen! көшөл
сурмак вьятъ — werfeln.

көпәр [Кас. get., = arab. كبير]

гордый — stolz.

көпәрлән (v) [Кас., von көпәр + лә + н]

быть гордымъ, сдѣлаться гордымъ — stolz
sein, stolz werden.

көпәрләк [Кас., von көпәр + ләк]

гордость — der Stolz.

көпкө [Кас.]

литер. көпкө — der Voll, Sechshund.

көпчөк [Кас.]

көпчөк — das Rad; көпчөк тирәт өсөн — die
Radfelgen; көпчөк сүткәл сүткәл — die
Radnabe.

көпчөклә [Кас., von көпчөк + лә]

иктәннәй көпчөк — Räder habend; iki köp-
çöklü araba, tәрәт көпчөклә araba tәрәт өс
луна, четурма көпчөклә — ein zweirädriger,
vierrädriger Wagen.

көпшө [Кас.]

1) стобал, көчәк, көрәк, стобал гүбә — der
Stengel, Strunk, Pilzstengel; шыма көпшө
дырван гүбә — der Löcherschwamm (bo-
letus bovinus); тәтә көпшө асһилә һөһилә —
die Schafgarbe; мылтык көпшөкәт ружейный
стволъ — der Flintenlauf.

2) ятне сәдәбнәе растөне — eine saubere
Sommerpflanze.

көпшөк [Кас.]

влажный, недренный — weik, mürbe, nicht fest.

көпшөклән (v) [Кас., von көпшөк + лә
+ н]

влануть, дѣлаться влажнымъ — weik, mürbe
werden.

көпшөкләк [Кас., von көпшөк + ләк]

влажность, дрблость — die Weichheit, Mürbheit.

көбө [Кас.]

кольчуга — der Panzer.

көмөш [Кас.]

серебро — das Silber; көмөш иттәт өмъ посе-
ребрилъ — er versilberte.

көмөшлә (v) [Кас., von көмөш + лә]

посеребрить — versilbern; көмөшләгән тәрәт
посеребренный образъ — ein versilbertes Götter-
bild.

көмөшлә [Кас., von көмөш + лә]

окованный серебромъ, посеребренный — mit
Silber beschlagen, versilbert.

көмөшчө [Кас., von көмөш + чи]

серебряныхъ дѣлъ мастеръ — der Silberarbeiter.

¹кI [Alt. Tel. Leb.]

гадость, низость, стыдъ — die Schlechtigkeit, Schändlichkeit, Schande.

²кI [Sag. W.]

воздухъ — die Luft.

³кI (v) [Alt. Tel. Leb. Küär. Kir. Kkir. Kas. Schor. Kom.] = kät, käd, käi, gäi, gi

одѣвать, надѣвать (шляпу) — anziehen, aufsetzen (einen Hut); апшыѣак карѣн пол-тыр кI-järgä тон чок пол-тыр (Schor.) старикъ постарѣлъ, у него не было одежды, чтобы одѣвать ее — der Greis war alt, er hatte keine Kleidung zum Anziehen; kirän käböñ kirläñ-bäzın! (Alt.) одежда твоя пусть не марается! — möge deine Kleidung (wörtl. Kleidung, die du anziehst) nicht schmutzig werden! (P. d. V. I, 219,21); kijär käböñ көп пол-зын! (Alt.) пусть у тебя будетъ много одежды! — mögest du viele Kleidung zum Anziehen haben! (P. d. V. I, 219,48); ak, кара kirän kışı (Kas.) человекъ, носящій бѣлую, черную одежду — ein Mensch, der sich in weisse, schwarze Kleidung kleidet; häni kizäñ аны кI, аркаң күнѣä күібäzın! (Tel.) одѣнь что хочешь, только пусть твоя спина не жарится на солнцѣ! — kleide dich in was du willst, möge nur dein Rücken in der Sonne nicht verbrennen! (P. d. V. I, 2,16); чүврä кIдI (Kom.) онъ надѣлъ наизнанку — er hat die Kleidung verkehrt angezogen (hä hat das äbäch ummegekart) (C. C. 231); säy-käläni басына кIдI (Kir.) онъ надѣлъ головной уборъ молодухи — er setzte die Hochzeitsmütze auf (P. d. V. III, 282,12).

¹кIк (?) (v) [Kom., von kI]

одежда — die Kleidung; äji kikkä көнәнмишим я радовался прекрасной одеждѣ — ich habe mich an schöner Kleidung ergötzt (C. C. 184).

²кIк [Tar. Alt. Tel. Leb. Schor. Sag. Koib. Ktsch. Küär. Kir. Kas., كيك, كيك (Dsch. OT.) = käjik, kijik, kädik (Uig.)

1) дикое животное, дикій — ein wild lebendes Thier, wild (wild lebend); кIк öрдäк (Kir.) дикая утка — die wilde Ente; кIжI кIк (Alt.) обезьяна — der Affe.

2) дикое четвероногое животное, олень — ein grosses vierfüssiges wildes Thier, das Hochwild, der Hirsch; ak кIк (Alt.) сайга, сѣверный олень — die Antilope, das Rennthier; кызыл кIк (Tel.) олень — der Hirsch; cai кIкI (OT.) Saiga tatarica (?); тау кIкI (OT.) includes ibex, Ovis Polii etc.

кIкär [كIكرمك (OT.)] = kikir.

кIкärt [كIكرنك (OT.)] = kikir.

кIкärŷk [كIكروك (OT.)] = kikirik.

кIкärtäk [كIكرناك (OT.)]

дыхательное горло — die Luftröhre.

кIкIр (v) [Kas.]

имѣть отрыжку, рыгать — das Aufstossen haben, gülpsen.

кIкIрт (v) [Kas.]

произвести отрыжку — Aufstossen verursachen.

¹кIкIрIк [Kas., von kIкIр+к]

отрыжка — das Aufstossen.

²кIкIрIк [Kas.]

гребень, хохолъ (птицы) — der Kamm, die auf dem Kopfe aufrechtstehenden Federn, der Schopf (der Vögel).

кIкIсI (v) [Tar., von kIкI+сI]

1) бѣситься, дичиться — wild, unbändig sein, Sprünge machen (wie ein wildes Thier).

2) быть злораднымъ — schadenfroh sein.

кIгä (v) [Tob.]

грозить, угрожать — drohen, bedrohen.

кIгäŷ [Tob.]

угроза — das Drohen, die Drohung.

кIгän [Kas.] = kilgän, siehe kil (v).

кIгäwın [Kas.]

оводъ — die den Menschen und Thieren lästigen Insekten.

kiġi [Kas.]

спица у колеса — die Radfelge.

¹kiġip (v) [Kas.]

одѣвать — Jemand anziehen, ankleiden.

²kiġip (v) [Sag. Koib. Tob.] = kikiġp.

kiġiptäk [Tob.] = kikiġptäk

дыхательное горло, горло — die Kehle, Luftgöhre.

kiġiz [Tar., کيگيز (Dsch. OT.)] = kis, kiz

войлокъ, кошма — die Filzdecke; kiġiz öi (Tar.) кошомная юрта — das Filzzelt.

kiġip (v) [Tar., كيرپ (A.T.), كيرپ (Uig.), کيگورمک (Dsch. OT.), von kip+

gip] = kip

внести, заставить войти — hineinbringen, hinein gehen lassen; kăntip jaŋyltyb jablak kiġiptiġ! (A.T.) ты самъ провинился и дурно поступилъ — du hast selbst dich erhoben und schlecht gehandelt! (K. 23,12); танкач каны äŋkingä (Gl. كينچ كاني كيرپ كيرپ كيرپ) (Uig.) кирпурмиш турур (Uig.) онъ внесъ его во дворецъ китайскаго хана — er hat es in den Palast des Chan's von China gebracht (K. B. 3,15); нă түрлүк пу сөсләр дегүн тилдәги — кирпурмиш (کيگورميش) муңар күр камук äldägi (Uig.) что это за разнообразныя слова на различныхъ языкахъ, они даны ему (т. е. Кудатку-Биллику какъ заглавіе) у всѣхъ народовъ — wie vielerlei Worte sind dies aus verschiedenen Sprachen, sie wurden ihm (dem Kudatku-Bilik als Titel) bei allen (obengenannten) Völkern ertheilt (K. B. 6,2); نى كوتوروب فرشته اوجاخ ايجره کيگوروب (Rbg. 10,20) ангелы подняли его престолъ и внесли его въ рай — die Engel erhoben ihn auf den Thron und trugen ihn in das Paradies; كوز ابرنى كوركا کيگورور تيوهنى قزانته کيگورور (Rbg. 180,22) глазаъ ведеть мужа въ

могилю, верблюда въ котелъ — das Auge bringt den Mann in das Grab, das Kameel in den Kessel.

kiġip (v) [کيگورمک (Dsch.)] = kiġip

одѣвать — Jemand anziehen, ankleiden.

kiġ [Kas.] = kăġ

широкий — breit, weit; kiġ kiġ самыи широкий — sehr weit; kiġ хылклы тергилыый — geduldig.

kiġäi (v) [Kas., von kiġ+äi]

расширяться, распространяться — sich ausbreiten, breit werden, sich erweitern.

kiġäit (v) [Kas., von kiġäi+it]

распространить, расширить — ausbreiten, verbreiten; breit, weit machen.

kiġäitil (v) [Kas., von kiġäi+it+l]

быть расширеннымъ — erweitert werden.

kiġägä [Tüm.]

младшие братья и сестры — die jüngeren Geschwister.

¹kiġäŋ [Kas.] = kăġäŋ

совѣтъ — der Rath; kiġäŋ itti ony посоветовалъ — er rieth; kiġäŋ birdi ony далъ советъ — er hat einen Rath gegeben.

²kiġäŋ (v) [Kas.] = kăġäŋ

совѣтоваться — sich berathen.

kiġäŋläŋ (v) [Kas., von kiġäŋ+lä+ŋ]

совѣтоваться — sich berathen.

kiġäŋli [Kas., von kiġäŋ+l]

исполненный по совѣту — einem Rathe gemäss ausgeführt.

kiġäŋči [Kas., von kiġäŋ+či]

совѣтующий, совѣтникъ — der Rathgeber, Berather, der Rath.

kiġäŋsiz [Kas., von kiġäŋ+siz]

непринявший, непринимавший совѣта — sich keinen Rath einholend, ohne sich zu berathen ausführend.

kiġipän (v) [Schor. W.]

ворчать, бормотать — brummen, murgen.

kiġip [Kom.]

- кривой — krumm.
 кiңгä [Tur. Kär.]
 калоши — die Galoschen.
 кiңнiк [Kas.] = кiңлiк
 ширина, пространство — die Breite, die Weite.
 кiңрä (v) [Koib.]
 кряхтѣть, звонко ржать — hell wiehern.
 кiңлiк [Kas., von кiң+лiк] = кiңнiк.
 кiңшiлiк [Kas., von кiң+чi+лiк]
 обширность, просторъ, изобилie — die Weite, weite Ausdehnung, ein weiter Raum zur Thätigkeit, der Ueberfluss; кiңшiлiк кыл! сәғәм илосты! — erweise mir die Güte!
 кiјафäт [Kgm. Osm.; vom arab. قفافة] = кы-
 јафäт
 наружность, форма — das Aeussere, die Form; бир дäv жарысы адам жарысы дäv кiјафäтiндä iчärijä гiрär (Osm.) вошелъ одинъ духъ, по наружности своей на половину духъ, на половину человекъ — da trat ein Geist ein, der seinem Aeussern nach halb Mensch halb Geist war (N. 113); боi босум кылык кi-
 јафäт jäриндä бäwlä бир нäзигiм гäнч гö-
 рүр (Kgm.) онъ видитъ, что она по росту и виду такая молодая и нѣжная — er sieht, dass sie der Gestalt und Form nach so zart und jung war (P. d. V. VII*, 56,22).
¹кiјä [Kir.]
 1) приносящii несчастie — unglückbringend, unheilvoll.
 2) дурное предзнаменованie — eine schlechte Vorbedeutung, der Unstern.
 3) хорошиi, внушительный видъ — die Vortrefflichkeit, das Ansehen.
²кiјä [Alt.] = кiјäгä
 мужская коса — der Männerzopf; аккының кiјäсiн таңынып привязавъ себѣ косу своего старшаго брата — den Zopf ihres älteren Bruders sich anflechtend (P. d. V. I, 13,110).
 кiјäү [Tüm.] = күjäү, күдäгү

- зять, женихъ, молодой (мужъ) — der Schwager, Bräutigam, junge Ehemann.
 кiјäнкi [Kas. Budg.]
 бесплодный — unfruchtbar; кiјäнкi катын женщина, неимѣющая дѣтей — eine Frau, die keine Kinder hat.
¹кiјiн [Dsch.] = кiн.
²кiјiн (v) [Alt. Tel. Kom. Kir.] = кiн
 одѣваться — sich ankleiden, aufsetzen (Hut).
 кiјiндiр (v) [Alt. Tel. Kir.] = кiндiр
 одѣвать кого-либо — Jemand ankleiden, bekleiden.
 кiјil (v) [Kom., von кi+л]
 быть одѣтымъ — angekleidet sein; кiјilмиш одѣтый — angekleidet.
 кiјiz [Kar. L. T.] = кiгiz
 войлокъ — die Filzdecke; кiјiz билä да күl билä въ мѣшкѣ и пепелѣ — in Sack und Asche (H. 16,15, Dan. 9,8).
 кiјim [Alt. Tel. Kir.] = кiм
 одежда — die Kleidung.
 кiјимдү [Alt. Tel., von кiјim+лү]
 одѣтый — angekleidet.
 кiјимдi [Kir.] = кiмдi.
¹кiн [Alt. Tel. Leb. Sag.]
 мускусная желтза кабарги, мускусный мѣшокъ — der Nabel des Moschusthieres, der Moschusbeutel.
²кiн [Kar. L.] = күн
 день — der Tag (D. 9,15).
³кiн [Alt. Tel. Leb. Tar. Kir., كحن (Uig.),
 كين (Dsch.)] = кäjin, кäдiн, кäзiн
 1) задняя часть предмета — der Hintertheil, die hintere Seite eines Gegenstandes; اوردونينك كيني (Dsch.) арьергардъ — der Nachtrab (Bb. 294,15). Въ различныхъ падежахъ съ мѣстоименными аффиксами и безъ нихъ употребляется какъ послѣлогъ мѣста и времени — wird in den verschiedenen Casus mit und ohne Pronominal-Affixen als Postposition des Ortes oder der Zeit verwen-

det: 1) Dativ: кiнгä, кiнiнä назад -- nach hinten; кiнiнä јада калды (Tel.) онъ остался позади -- er blieb hinten: كينكا نارتق (Dsch.) задержать, откладывать -- verzögern, aufschieben, 2) Locativ: кiнiндä, мäниң кiнiндä (Tel.) послѣ меня -- nach mir, hinter mir; кiндä калсын! (Tel.) пусть онъ останется назад! -- möge er hinterher bleiben, nachbleiben; аның кiнiндä (Alt.) послѣ него -- nach ihm; сäниң кiнiндä јätкän (Tel.) притхавши послѣ тебя -- der nach dir gekommene; јätти конзон кiндä јätти пöрү кälip паза улуду (Tel.) послѣ семи сутокъ опять пришли семь волковъ и завыви -- nach sieben Tagen kamen abermals die sieben Wölfe und heulten; аның кiнiндä Паятка кälip журтабан послѣ этого онъ жилъ въ Баятѣ -- darauf wohnte er in Bajat; 3) Ablativ: кiнiнäң парды, кiнiнäң парды (Tel.) онъ поѣхалъ за нимъ -- er ritt hinter ihm her; андi јакшы пätтыр ар ползон адаңның кiнiнäң нäгäрäк парбадың? (Tel.) если ты такой славный герой, что-же ты не ѣдешь за отцомъ? -- wenn du ein so guter Held bist, warum reitest du deinem Vater nicht nach? нäкäдäi-бiдä кiнiнäң (Tel.) можетъ быть они пришли-бы за мной -- sie werden wohl nach mir kommen; адам кiнiнäң нäкäidim (Tel.) я послѣдовалъ-бы за отцомъ -- ich würde wohl meinem Vater folgen; 4) Quantitativ: كينجه (Dsch.) послѣ -- nachher.

2) послѣлогъ «послѣ, за» -- Postposition «nach» (mit Abl.); بير آزدin كين (Dsch.) послѣ некотораго времени -- nach einiger Zeit; مندين كين كيلكان (Dsch.) онъ пришелъ послѣ меня -- er ist nach mir gekommen; андын кiн јажык сурдү јазбы изin (Uig.) послѣ этого солнце вступило на весеннiй путь -- darauf betrat die Sonne die Frühlingsbahn (K. B. 13,19).

3) послѣ, назад -- nachher, hinterher; шäкär

nipla äktür (Uig.) / пардур кiн ägi (Uig.) на началъ она принимать (работу, помыслы) сатаронъ, потомъ дастъ адъ -- zuerst lockt sie (erhebt sie) mit Zucker, dann aber giebt sie Gift (K. R. 175,8); колдарын кiн байлады (Kir.) онъ связалъ ему руки назадъ -- er band ihm die Hände hinten fest; ليين نور (Dsch.) стай назад! -- stehe du hinten.

4) впередъ, на будущее время -- in Zukunft, künftig (eigentlich: später, in der Zeit, die später eintreten wird); كين بيل (Dsch.) на будущее время знаи! -- in Zukunft wissen!

⁴кiн [كين (Osm.), aus dem pers. کين] ненависть -- der Hass; кiн тугмак ненависть -- hassen

⁵кiн (v) [Alt. Tel. Kom.] одѣваться -- sich ankleiden, aufsetzen (Hut).

¹кiнä [كينه (Dsch.), = pers. كينه] злопамятность, месть -- der Groll, die Rache; кiнä сакладi онъ замышлялъ месть -- er sann auf Rache.

²кiнä [Bar. Kir., vielleicht ursprünglich kein Substantivum, sondern aus kинiнä entstanden, hat sich aber begrifflich dem pers. كينه assimillirt.]

мстительность, злопамятность -- die Rachsucht, das Nachtragen; кiнä тудады (Bar.) онъ думалъ отмстить -- er trug es ihm nach; кiнä сактаi-түгүи кiсi (Kir.) злопамятный человекъ -- ein nachtragender Mensch.

кiнäң (v) [Kas.] = кiнiнäң

наслаждаться -- genießen, sich delectieren an Etwas; қилäкиñ ашан бiк кiнiнäдiм я очонъ наслаждался ягодами -- ich habe mit grossem Genusse die Beeren gegessen.

¹кiнäт [كينت (Dsch.)] потомокъ -- der Nachkomme; بك نوقبوسا (Dsch.) бөгъ Токбуга потомокъ Насир-ед-Дина -- der Bög Tokbuga ist ein Nachkomme Nasir-eddin's.

²кiнäт [Kas.] = кiнäт

- вдругъ, неожиданно — plötzlich, unerwartet.
- ²кінят [کینت (Osm. R.)]
железный болтъ или скрѣпленіе въ каменной постройкѣ — eine eiserne Klammer oder ein eiserner Beschlag, mittelst dessen Etwas zusammengehalten wird.
- кінятлā (v) [کینتلیک (Osm. R.), von kінят-+lā]
скрѣплять металлическими скрѣпами — mit metallnen Klammern zusammenhalten.
- кінятлān (v) [کینتلیکن (Osm. R.), von kінятлā-+n]
1) быть скрѣпленнымъ металлическими скрѣпами — mit metallnen Klammern zusammengehalten werden.
2) быть снабженнымъ металлическими скрѣпами — mit metallnen Klammern versehen werden.
3) стать, сдѣлаться металлическою скрѣпою — zu metallnen Klammern werden.
- кінятлі [کینتلی (Osm. R.), von kінят-+lī]
имѣющій скрѣпы — mit metallnen Klammern versehen.
- кіняттін [Kas., von kінят-+tін] = кінят.
- кінігā [Kas., aus dem Russ.]
книга — das Buch.
- кінігā [Alt. Tel.] = кінігā.
- кінізāк [Targ., = pers. کینیزک]
рабыня, купленная дѣвушка — die Sklavin, ein gekauftes Mädchen.
- кінкі [Targ., von kін-+kī]
последующій, задній — nachfolgend, hintenbefindlich.
- кінжі [Tel. Alt. Kum. Leb., von kін-+kī] = кіндāгī
задній, последній — der Hintere, Nachfolgende, Letzte; кōн паштаңызы кінжізі польыр — кінжілāрī паштаңызы польыр (Tel. Miss.) первые будутъ последними, последніе будутъ первыми — die Ersten werden die Letzten sein, die Letzten werden die Ersten sein.
- кінжі [Koib.]

цѣпь — die Kette.

- кінлāш [کینلشیک (Osm. R.), von kін-+lā-+ш]
мстить другъ другу — an einander Rache ausüben.
- кінлі [کینلو (Osm. R.), von kін-+lī]
мстительный, злопамятный — rachsüchtig, nachtragend; دو کینلو мстительный какъ верблюдъ — wie ein Kameel nachtragend.
- кіндāгī [Tel. Alt.] = кінжі.
- кіндік [Alt. Tel. Leb. Schor. Koib. Ktsch. Kūār. Kir. Kkir. Targ. Kom., کیندیک (Dsch. OT.), کیندیک (Kar. L. T.)]
1) пупокъ — der Nabel; кіндік āнā (Alt.), кіндік шешā (Kir.) повивальная бабка — die Hebeamme; кіндік бау (Kir.) 1) пуповина — der Nabelstrang; 2) узлы на веревкахъ для привязыванія жеребятъ — die Schleifen am Füllenstricke; кіндігīmдī кесіп кірімдī цу-цан цер (Kir.) страна, гдѣ отрѣзали мою пуповину и омыли мою грязь, т. е. родина — das Land, wo man mir den Nabelstrang abgeschnitten und meinen Schmutz abgewaschen hat, mein Geburtsland; کیندیک کيسكان (Dsch.), кіндік кāсān (Osm.) повивальная бабка — die Hebamme; اوكسز اوز کيندکين اوزی کيسار (Dsch. Abg.) сирота сама себя отрѣзываетъ пуповину — die Waise schneidet sich selbst den Nabelstrang ab (H. 40,16, Sp. 3,8).
2) (Alt. Tel.) центръ — der Mittelpunkt; jār-дїц кіндігī центръ земли — der Mittelpunkt der Erde.
- кіндіктāс [Kir., von kіндік-+tāш]
родственники, братья — die Verwandten.
- кіндіктī [Kir., von kіндік-+lī]
имѣющій пупокъ — einen Nabel habend.
- кіндіктīг [Sag. Koib. Leb. Schor.] = кіндіктī.
- кіндіктū [Alt. Tel.] = кіндіктī.
- ¹кіндір [Bar. Kas.] = кāндір
1) конопля — der Hanf; от кіндір (Bar.) крапива — die Brennnessel; кіндір чолғомак трещать коноплю — Hanf brechen.

2) (Kas.) холстъ — die Leinwand; кіндір сукмак ткать холстъ — Leinwand weben.

²кіндір (v) [Tel. Alt. Schor. Kir., כִּינְדִירִי (Kar. T.), von kін-+dīr]

одѣвать, заставить одѣваться — ankleiden, sich ankleiden lassen; кіндірмә улаңларны (Kar. T.) чтобы одѣвать мальчиковъ — um die Knaben anzukleiden.

кіндірә [Kas.]

оборки у лаптей — die Bänder der Bastschuhe; кіндірә бәиләдї онъ завазаль оборки — er band die Bastschuhe fest; кіндірә чїттї онъ развазаль оборки — er band die Bastschuhe los.

¹кінці [Ktsch.] = кінжі
цѣпь — die Kette.

²кінці [کبجی (Osm.)]
ненавидимый, злобный — hassend.

кінсі (v) [Kas.]
выть, визжать — heulen, wimmern.

¹кір [Tar. Krm. Kom. Alt. Tel. Leb. Schor. Sag. Koib. Ktsch. Kūār. Kir. Kkir., رح (Uig.), کیر, Ɔhr (Osm. Dsch. OT.)]

грязь, нечистота — der Schmutz, die Unreinlichkeit; тоға әзіс кәр ол мунуңдїн пірі — пу әр өлмәгінңә арымас (سعدیه) кірі (Uig.) еще одинъ изъ нихъ золь отъ рождения, у этого человека грязь (душевная) не вычистится до самой смерти — noch ein Böser ist der, der von Geburt an böse ist, dieser Mann wird vom Schmutze nicht gereinigt, bis er stirbt (K. B. 35, 32); кір јуктурмаї сазға тўштї (Kom.) онъ упалъ въ болото, но не далъ грязи пристасть къ себѣ — er fiel in den Sumpf, ohne dass er den Schmutz sich ankleben liess (C. C. 216, 8); кір болўп калдї (Tar.) это замаралось — es ist schmutzig geworden; кір кабармак (Osm.) имѣть грязь на тѣлѣ — Schmutz auf dem Körper haben; кір тутар рәңк (Osm.) краска, которая легко марается — eine Farbe, welche leicht schmutzt; кір цуды

(Kir.) она смыла грязь, она выстирала бѣлье — sie wusch den Schmutz ab, wusch Wäsche; көңүл кірїн айтса кетәр, көйлөк кірїн цўса кетәр (Kir.) печаль проходитъ, когда ее выскажутъ, грязь рубашки уничтожается, когда ее вымоютъ (посл.) — der Kummer vergeht, wenn man über ihn spricht, der Schmutz des Hemdes vergeht, wenn man dasselbe wäscht (Spr.).

²кір [Sag.] = кара
старый, старикъ — alt, der Alte, Greis.

²кір (v) [Alt. Tel. Leb. Schor. Sag. Koib. Ktsch. Kūār. Kir. Kkir. Kom. Krm., Ɔhr (AT.), رح (Uig.), کیر (Dsch.), כיר (Kar. L. T.)]

войти, проникать — eintreten, hineingehen, eindringen; јана кірїп Тўргәш-каған буїрукі аз туткуғ әлігін тутты (AT.) ворвавшись снова, онъ взялъ въ плѣнъ нѣсколькихъ буйруковъ Тургешь-хана собственной рукой — abermals eindringend nahm er einige von den Buiruk des Türgäsch-Chan's mit eigener Hand gefangen (K 38, 5); Оғуз тәзіп Табҗачка кірті (AT.) Огузы убѣжавъ, покорились Кятайцамъ — die Oguzen entflohen und schlossen sich den Chinesen an (X 38, 12); нәдәк-ликкә кірмә күзәткїл көңүл! (Uig.) не входи въ (разсматриваніе) качества (Бога), береги свое сердце (отъ этого) — lass dich nicht (in die Erforschung) seiner Eigenschaften ein und hüte deinen Sinn! (K. B. 11, 16); сән удру көнї јолға кірдің тоңа! (Uig.) я ты со своей стороны вступишь на истинный путь! — du hingegen hast dich auf den rechten Weg begeben, du Grosser! (K. B. 12, 5); өзүң сўт пірлә (Gl. ана сўдї) кірәә әткү кылык — өлүм тутмағынңа адырмас (سعدیه) јорык! (Uig.) если хороший характеръ вошелъ въ тебя съ молокомъ матери, тогда твое поведение не изменится до смерти! — wenn dir der gute Charakter mit der Muttermilch gekommen, dann verlässt dich nicht der gute Wandel bis zu

deinem Tode! (K. B. 36,4); кiрдiлiр ол бiгiн (Kqm.) они вошли въ этотъ домъ — sie traten in jenes Haus (C. C. 162,4); суға кiрдi (Alt.) онъ выкупался — er badete sich; жарға кiрдi (Tel.) онъ подлежитъ суду—er ist unter Gericht gekommen; кiлiнчiккi (кыжалға) кiрдi (Tel.) онъ грiшилъ — er hat gesündigt; аманатка кiрiн кiжi (Tel.) человекъ, который вошелъ въ долги—ein in Schulden gerathener Mensch; jöпкi, сiскi кiрiн (Tel.) если ты согласишься — wenn du einwilligst; кiч кiрдi (Alt.) вечеръ насталъ — es ist Abend geworden; мiкi кiрiмi! (Tel.) не дай себя обмануть! — lass dich nicht betrügen; кiшiм кiрдi (Tel.) я окрiпъ — ich habe Kraft bekommen; пiчiткi кiрдi (Tel.) онъ обiнчался — er hat sich trauen lassen; талаiға толку кiрiн (Tel.) море взволновалось—das Meer fing an Wellen zu schlagen; салғын кiрдi (Tel.) вiтеръ началъ дуть — es wurde windig; алдына кiрiн кiжi (Alt.) человекъ, который его опередилъ — ein Mensch, der ihn überholt hat; пу сiз iчiмi кiрдi (Tel.) это слово тронуло меня — dieses Wort hat mich geführt; табышка кiрiн кiжi (Tel.) порочный человекъ — ein Mensch, der im schlechten Rufe steht; кiрiнбi кiрiнбi тiп сананып оттырды (Alt.) онъ сидiлъ и думалъ, входитъ или не входитъ — er sass da und dachte nach, ob er eintreten sollte oder nicht; ол Камгының пiгiндi пулан ак кiк кiрiтгiн кiдiр пар (Tel.) въ бассейнi рiкi Камгы есть озера, къ которымъ спускаются лоси и олени — in der Nähe des Flusses Kamgy sind Seen, zu denen Eleuthiere und Hirsche herabsteigen (P. d. V. I, 147,2); Кiр-Ютпаның узуна кiрi-юнды (Alt.) онъ вошелъ въ ротъ Керъ-Ютпа — er trat in den Mund des Ker-Jutra (P. d. V. V, 38,288); онъ үч жашка кiрiн бала (Tel.) мальчикъ тринадцати лiтъ — ein dreizehn Jahre alter

Knabe; Кара-Кiкшi тiгiн сi сiна кiргiн (Tel.) рiка Кара-Кiкши впадаетъ въ рiку Бию — der Kara-Kökschü ergießt sich in den Biya; пiстiң журтка jар пiткiнiң пiри ji кiрбiгiн (Tel.) съ сотворения мира на насъ врагъ не нападалъ — uns hat seit Erschaffung der Welt kein Feind überfallen (P. d. V. I, 176,17); жаманың jобiнi кiрбi, аймағы пашканың jонына кiрбi! (Tel.) не соглашайся съ дурными и не смiшвайся съ чужими народами! — nimm nicht den Rath der Bösen an und begieb dich zu keinem fremden Volke! (P. d. V. I, 198,4); аның колiна мiн кiргiм (Schor.) я попалъ подъ власть ему — ich bin in seine Hände gerathen; бiз олjo кiрдi бiз (Tel.) мы попали въ плiнъ — wir sind in Gefangenschaft gerathen; мындыг каттыг колға кiрбiн полдым! (Schor.) никогда я не попадаю въ такiя сильныя руки!—niemals bin ich in so starke Arme gerathen! nie habe ich mit einem so starken Menschen gekämpft; iбiнi iзiгiнiң кiрiн кiзiнiң кiрбiнiң (Sag.) обыкновенно входятъ черезъ дверь въ домъ, а не черезъ окно — gewöhnlich tritt man in's Haus durch die Thür, nicht durch das Fenster; камағына кiрi аткан (Koib.) онъ попалъ ему прямо въ лобъ—er traf ihn (schoss ihn) grade auf die Stirn.

⁴кiр (v) [Tüm. Kir. Tara]

бiтъ — schlagen, prügeln.

⁵кiр (v) [Kas.] = кiр

плать, натягивать — anspringen, ausbreiten.

кiра [Kqm., كيرا, كيرش (Osm.), = arab. كرا]

плата за наемъ — das Miethsgeld; iв кiрасы

плата за квартиру — die Hausmiete; кiраja

алмак нанимать — mieten; чiфтик кiрасы

аренда — die Argende; аjak кiрасы плата за

выполненное поручение, плата врачу, деньги,

данныя на водку — die Bezahlung für einen Auftrag, die Bezahlung des Arztes, das Trink-

geld; aззыныз кiрада-мы? зачiтъ ты мол-

чшы? (букв.: отдашь ванъ ротъ внаймы, что-ли?) — was schweigst du? аўзыныз кіража-мы вәрдініз? id.; кіра ханәсі доходъ съ недвижимаго имущества, принадлежащій благотворительному учрежденію — der Ertrag von unbeweglichem Eigenthum, das zu einer frommen Stiftung gehört.

кіраңы [کیراجی, کیراجی (Osm.), von кіра-чы]

отдавшій въ наемъ; мошеникъ — der Vermiether, Mauthiervermiether; der Schuft, der Hallunke; кіраңиң бін әви вар у мошеника тысяча домовъ — der Schuft hat tausend Häuser.

кірах [کراخ (Osm. R.), nach R. aus dem arab. قيرط]

шестнадцатая часть турецкаго аршина — der sechzehnte Theil einer türkischen Arschine

кірала [کراالاق (Osm. R.)]

отдавать или брать внаймы — vermieten.

кіраңылык [کراچيلق (Osm. R.)]

положеніе отдающаго внаймы или нанимателя и т. п. — die Lage eines Vermiethers oder eines Miethenden u. s. w.

кіраз [کراز, کراش (Osm.), = arab. كراش, aus dem griech. κεράσιον, כראש (Krm.)]

вишня — die Kirsche; алаңа кіраз испанская вишня — die spanische Kirsche; жабан кіразы дикая вишня — die wilde Kirsche; куш кіразы плодъ благовонной черешни — die Frucht des wohlriechenden Kirschbaumes; асы кіраз ранняя вишня — die Frühkirsche; көрпә кіраз поздняя вишня — die späte Kirsche; арабістан кіразы плодъ лотоса — die Lotusfrucht; кіраз чыбыңы черешневый чубукъ — das Weichselrohr; кіраз тудак красныя губы — die rothen Lippen; турфанда кіраз первыя вишни — die ersten Kirschen.

кіразлы [کرازلی (Osm.), von кіраз-лы]

имѣющій вишни — Kirschen habend; кіразлы

māscūt маленькая мечеть въ Константинополѣ — eine kleine Moschee in Konstantinopel.

¹кірә [Bar.]

иҗә — die Säge.

²кірә [Leb.] = ¹кірә.

³кірә [Kir. Budg.]

тонкй — dünn; кірә бел тонкая талъа — eine dünne Taille.

⁴кірә [Alt. Tel. Mad., aus dem Russ.]

1) гира — die Gewichte (an der Uhr, zum Abwägen).

2) (Mad. W.) вѣсы — die Waage.

⁵кірә [Leb.] = крә.

⁶кірә [Kir.]

караванъ, обозъ — die Karawane, eine Reihe von Lastfuhrwerken.

кірәк [Kas.] = кәрәк

1) необходимый, нужный — nöthig; міндән нә кәрәгң бар? что тебѣ нужно отъ меня? — was brauchst du von mir? кәрәгим бар мнѣ нужно — ich brauche; сәндін һич бйр кәрәгим јок! мнѣ ничего не нужно отъ тебә! — ich brauche durchaus Nichts von dir! кәрәгичә јөклөдым я проспалъ столько, сколько мнѣ нужно было — ich habe genug (so viel ich brauche) geschlafen; кәрәгичнә әйт! выскажи свою нужду! — erkläre mir, was du brauchst; маңа чыбың китәргә кәрәк я должнъ выходить — ich muss ausgehen; мыны кимгә итәргә кәрәк? кто должнъ это сдѣлать? — wer muss dies ausführen? цөрт кәрәгй все что нужно для дома — Alles, was für das Haus nöthig ist; міним бик өлә кәрәк цйрим бар у меня большое нужное дѣло — ich habe ein sehr grosses Bedürfniss; һи кәрәк кәлдң? для чего ты пришель? — weshalb bist du gekommen?

2) кәрәк-кәрәк лия-лия — ob-ob; кәрәк суваш, кәрәк Чирмш, кәрәк Ар, кәрәк һиди кимши булсын барысыда Алланың мәндәләри икән! (Kas. get.) будь это Чуваши, Черемисы, Вотакн или другіе какіе-либо люди,

всѣ они рабы Божіи! — mögen es Tschuwachen, Tscheremissen, Wotjaken oder irgend welche andere Leute sein, Alle sind sie die Sklaven Gottes!

kiräklä (v) [Kas., von kiräk+lä]
считать нужнымъ — für nöthig halten; kiräklämī онъ не считаетъ нужнымъ — er hält nicht für nöthig.

kiräklän (v) [Kas., von kiräklä+н]
нуждаться — benöthigt sein.

kiräklī [Kas., von kiräk+li]
необходимый, нужный — nöthig, nothwendig; kiräklī іш необходимое дѣло — eine nöthige Sache.

kiräksin (v) [Kas., von kiräk+si+н]
нуждаться — benöthigt sein, ein Bedürfniss fühlen.

kiräkmäs [Kas., von kiräk+imäs]
ненужный — unnöthig; kiräkmäs іш ненужное дѣло — eine unnöthige Sache; kiräkmī kiräkmäsmī? нужно-ли это или нѣтъ? — ist das nöthig oder nicht? hič kiräkmäs вовсе не нужно — ganz unnöthig.

kiräjä [Ad.] = kira
наемная плата — die Mieth.

kirän [Kas., aus dem Russ.]
хрѣнъ — der Meerrettig.

kiränli [Kas., von kirän+li]
съ хрѣномъ — mit Meerrettig; kiränli it maso съ хрѣномъ — Fleisch mit Meerrettigsauce.

kirälä (v) [Leb., von kirä+lä]
платить — sägen.

kiräliḡ [Leb.] = krälḡ.

kiräč [Kgm., کيراج, كيراج Osm.]
известъ — der Kalk; kiräč, sönimḡsh kiräč гашеная известъ — gelöschter Kalk; sönimḡsh kiräč негашеная известъ — ungelöschter Kalk; kiräč suju известковая вода — das Kalkwasser; kiräč sūdḡ известковое молоко — die Kalkmilch; kiräč tashı известнякъ — der Kalkstein; kiräč ocaḡı, kiräč fuḡunu из-

вестковая печь — der Kalkofen; kiräč fuḡunu цусу обжигающий известъ — der Kalkbrenner; kiräč jakmak обжигать, гасить известъ — Kalk brennen; kiräč čävirmäk известковаться — verkalken; kiräč ḡibi блѣдный — bleich; Kiräč burnu мысъ между Терапіею и Буѣк-дере — ein Vorgebirge zwischen Therapia und Bujukdere; märmär kiräči алебастръ — der Gyps.

kiräčli [کيراجلی (Osm.), von kiräč+li]
известковый — kalkhaltig; kiräčli toḡrak мергель — der Mergel.

kiräčči [کيراجچی (Osm.), von kiräč+či]
продавецъ извести — der Kalkverkäufer, Kalkträger.

kiräč [کيراج (Osm. R.)] = kiräč.

kiräč [Kom.] = kiräč.

¹kiräč [Kom.] = kiräč

вишня — die Kirsche.

²kiräč [Bar., aus dem Russ.]

трефы, кресты (масть въ картахъ) — Treffle (im Kartenspiel).

kiräshi [Kir.]

ѣдущій съ караваномъ, съ обозомъ — der Begleiter einer Karawane, eines Zuges von Fuhrwerken.

kirämät [Kas., = arab. کرامت]

1) цѣлительное средство, все, что приноситъ счастье — die Heilkraft, das Glückbringende.

2) особый духъ, гений, котораго почитаютъ Чуваши и также крещеные Татары — ein Geist, den die Tschuwachen und die getauften Tataren verehren.

3) норовъ (у лошадей) — die Mucken (der Pferde).

kirämätli (v) [Kas., von kirämät+lä+н]
имѣть норовъ (о лошадахъ) — widerspenstig, stetisch sein (von Pferden).

kirämätli [Kas., von kirämät+li]

1) имѣющій цѣлительную силу — Heilkraft habend.

2) одержимый духомъ (о деревьяхъ и т. п.) — von dem Kiremet besessen sein (von Bäumen).

3) нитящій поровъ (о лошадяхъ), противящійся, упрямый (о людяхъ) — stetisch (von Pferden), eigensinnig, widerspenstig (von Menschen).

кірәмід [Osm.]

черепица — der Dachziegel; дамын кірәмідінъ чыкмак (N. 6) подниматься на крышу — auf das Dach steigen.

кірәмідлі [کرمیدلو (Osm. R.)]

крытый черепицею — mit Dachziegeln bedeckt.

кірәмідці [کرمیدجی (Osm. R.)]

дѣлающій черепицу — Jemand, der Dachziegel fabriciert.

¹кірі [Kas.] = кәрү, кәрі, гәрі

1) назадъ — zurück; кірі барды онъ тхәлъ назадъ — er fuhr zurück; кірі таба насупротавъ — auf der entgegengesetzten Seite.

2) хуже чѣмъ (съ исход. пад.) — schlechter als (mit dem Ablat.); аннан кірі бірәудә jok никого нѣтъ хуже его — Niemand ist schlechter als er.

3) упрямый, упрямый — widerspenstig, eigensinnig.

²кірі (v) [Sag. Kat.]

состарѣться — alt werden; кіріді, кіріп парды онъ состарѣлся — er ist alt geworden.

¹кірік [Kas.]

распаленный — ausgespannt.

²кірік [کیریک (Osm. R.)]

родъ плода (cognus mascula) — die Cornelkirsche.

³кірік (v) [Kir., von kir-+k]

1) быть незамѣтно склеившимся (напр. о листахъ книги) — so zusammenkleben, dass man es nicht bemerkt (z. B. die Blätter eines Buches).

2) загрязниться, заржавѣть — schmutzig werden, rosten.

¹кіріл (v) [Kir.]

образовать дугу, свогъ — einen Bogen bilden, gewölbt sein.

²кіріл (v) [Kas., von kir-+l] = кәріл

1) быть напаяливаему, натагиваему — ausgespannt, ausgebreitet sein.

2) (Z.) зѣвать — gähnen.

кірілік [Kas., von kir-+lik]

упрямство — der Eigensinn.

¹кіріт [Tel. Alt. Leb. Sag. Koib., von kir-+t]

входъ — der Eingang, Zugang.

²кіріт (v) [کیرتیک (Dsch.), von kir-+ät]

мыть — waschen (Calc. Wrtb. غسل کردن).

Кірід [کیرید (Osm.)]

островъ Креть — die Insel Kreta; кірід оты лютикъ — die Ranunkel.

¹кіріс [Kir., von kir-+sh]

входъ (въ жилище) — der Eingang (in eine Wohnhütte).

²кіріс (v) [Kir.] = ²кіріш.

³кіріс [Kir.] = ¹кіріш.

кіріскі [Kir., von kir-+ki]

вхождение — das Eintreten; кіріскің келсә если хочешь приняться за дѣло — wenn du dich an eine Sache machen willst.

кірізмә [کیرزمه (Osm. R.), = griech. γειρσμα]

глубокое вскапывание земли заступомъ — das tiefe Graben der Erde mit einem Spaten.

¹кіріш [Alt. Tel. Kom. Bar., کیریش, ebrte (Dsch. Osm.)] = кырыш

1) тетива — die Bogensehne.

2) (Osm.) струна — die Saite, Darmsaite; индә кіріш скрипичная струна — die Geigen-saite; калын кіріш толстая струна — die Basssaite; кулағы кіріштә онъ внимательно слушаетъ — er spitzt die Ohren; кірішләрің сәсіні діңләмәк быть осмотрительнымъ — auf der Hut sein; бірінә кіріш олмак пристать къ кому — sich an Jemand hängen; бір қаңал кіріш мотокъ струнъ — eine Rolle Saiten.

3) (Dsch.) веревка — der Strick; кіріш calmak надѣть веревку, задушить — einen Strick um den Hals legen, erdrosseln; байсенгер мѣрзаге (Bb. 84,18) задушивъ Байсунгаръ-Мирзу, онъ убилъ царевича — nachdem er Baisungur-Mirsa erdrosselt hatte, tödtete er den Fürstenson.

4) (Bar.) дратва — der Pechdrath.

5) (Alt. Tel.) поперечный желѣзный пруть съ колокольчиками на шаманскомъ бубнѣ — der querliegende Eisenstab mit Schellen an der Schamanentrommel.

6) (Dsch. Osm.) маленькое бревно, прикрѣпляемое къ большому (табан) у крыши — die kleinen Querbalken des Daches, die in den grossen Balken (табан) eingefügt werden.

7) (R.) поперечный брусъ или доска — der Querbalken, die Querstange.

*кіріш [كحیره (Uig.), کیریش (Dsch.), von кір-+ш] = кіріш

входъ — das Eintreten, der Eingang; кірішкә кәрү сән чыгыш кыл јақиң (كحیره) | смотра по входу приготовь себѣ и выходъ! — dem Eintreten gemäss bereite dir auch den Ausgang! (K. B. 55,1); підігін тудар әл кіріжин тәдік (تاتیک) (Uig.) черезъ письмо управляетъ умный входомъ народа — durch die Schrift regelt der Kluge den Eintritt des Volkes (K. B. 98,8); кіріш чыгыш, (Dsch.) доходъ и расходъ — die Einnahmen und Ausgaben.

*кіріш (v) [Alt. Tel., کیریش (Dsch.)]

1) вмѣстѣ войти — zusammen eintreten; jöpkä кіріштіләр (Tel.) они пришли къ соглашенію — sie einigten sich; кыстар аның-пыла тойға кіріштіләр (Tel.) дѣвцы вмѣстѣ съ ней пошли на свадьбу — die Mädchen begaben sich mit ihr zum Hochzeitsmahl.

2) (Tel.) приставать къ табуна — sich zu einer Herde gesellen.

3) (Dsch.) начать — beginnen; بوزوقلوغ قبله

кѣрѣшти (Bb. 22) онъ приступилъ къ разоренію страны — er machte sich an die Verwüstung des Landes.

кірішлә [کیریشلک (Osm. R.)]

1) снабдить струною, тетивою — mit einer Saite oder Sehne versehen.

2) укрѣпить (что) стропилами, брусьями — Etwas mit Querbalken u. dgl. versehen.

кірішлән [کیریشلک (Osm. R.)].

1) быть снабжену тетивою, струною — mit einer Sehne oder Saite versehen werden.

2) быть снабжену стропиломъ — mit einem Querbalken versehen werden.

3) дѣлаться струною, тетивою, стропиломъ — zu einer Saite, Sehne oder zu einem Querbalken werden.

кірішләмә [کیریشله (Osm.), von кіріш-+лә +мә] = кірішлик.

кірішлик [کیریشلک (Osm.), von кіріш-+лік] поперечныя балки, образующія потолокъ — die Querbölzer, Deckehalter.

кіріштір (v) [Alt. Tel., von кіріш-+тір]

присоединить, причалить, соединить, сочетать — vereinigen, eintreten lassen, zusammenbringen.

кірішчі [کیریشچی (Osm. R.)]

1) дѣлатель тетивъ — der Bogensehnenmacher.

2) палачъ (удаляющій преступниковъ тетивою) — der Henker (der die Verbrecher mit einer Bogensehne erdrosselt).

кірішсіз [کیریشسز (Osm. R.)]

1) немѣющій тетивы (лукъ) — ohne Sehne (Bogen).

2) безструнный — saitenlos.

3) безъ стропилъ, поперечныхъ брусевъ — ohne Querbalken u. dgl.

кірішмәл [Ad. V.]

цыганъ — der Zigeuner.

кірімтік [Tel.]

темноватый — etwas dunkel.

kirʹ [Tel.]

входъ — der Eintritt; сʹ kirʹ, сʹдʹ kirʹ
весенній розливъ — die Ueberschwemmung im
Frühling.

kirʹk [Kas.]

назадъ — zurück.

kirʹsh [Kir. (Dsch.)] = kirish

входъ — das Eintreten.

kirildā (v) [Tel.]

хрпѣть — schnarchen (mit hellem Tone).

kirildāk [Tel., von kirildā + k]

хрпѣние — das Schnarchen.

kirikt (v) [Kir. Budg.]

ломаться, важничать — sich gross thun, sich
wichtig machen.

kirgi [Kas.]

палець, палъ — das Streckholz.

kirjin [Tel., von kir + gin]

достигнувшій, дошедшій до цѣли — erlangt ha-
bend, eingetreten seiend; kirjin kbrʹndā
adaḡdy jāk kbrʹbō! (Tel. Miss.) не презирай
отца своего въ полнотѣ силы твоей! — ver-
achte nicht deinen Vater, wenn du deine volle
Kraft erlangt hast!

kirgič [Kas.] = kirgi.

kirgičlā (v) [Kas., von kirgič + lā]

палить, растягивать — ausrecken, ausspan-
nen.

kirgis (v) [Kir. Tar., von kir + gis]

внести, вводить — hineinbringen, hineinfüh-
ren, hineinlassen.

¹ kirgish [Schor.] = kirish

входъ — der Eintritt, das Eintreten.

² kirgish [Kir.]

палець для палецаніи — der Söckrahmen.

kirgʹz (v) [Kir. (Dsch.)] = kirgis.

kirnā [Kir.]

башъ въ животѣ, о которой думать, что
онъ является вселенскіе дѣйствія земли су-
ществъ — Leibschmerz, der man durch die
Geister verursacht glaubt.

kirnāl [Kir., von kirnā + l]

мучимый болемъ въ животѣ Leibschmerz
habend, voratopft.

kirnām [S. S.]

‘kirnāmik’ ‘kirnāmik’ ‘kirnāmik’
‘kirnāmik’ ‘kirnāmik’ ‘kirnāmik’
‘kirnāmik’ ‘kirnāmik’ ‘kirnāmik’

kirpi [Ad.] = kirpi

грязный, неопрятный — schmutzig, unauber.

kirpā (v) [Alt. Tel. Leb. Sag. Kolb., kirpā]

(Osm.), von kir + ā]

1) замарать, грязнить, мутить воду — schmut-
zen, beschmutzen, das Wasser trüben.

2) (Osm.) испортить славу — den Ruf ver-
derben.

¹ kirpān (v) [Sag.]

скоро вертѣтся вокругъ себя — sich schnell
im Kreise herumdrehen.

² kirpān (v) [Alt. Tel. Leb. Sag., von kirpā +

n(l)]

замараться, мутить — schmutzig werden,
dunkel werden, sich verdunkeln; kirpān kbrʹnā
kirpān kbrʹnā! (Tel.) твой одинокъ не
марается! — möge deine Kleidung nicht
schmutzig werden! (P. d. V. I., 219, 21).

kirpāndir (v) [Alt. Tel. Kir., von kirpān +

dir]

марать — beschmutzen.

kirpānshik [Schor.]

марный — leicht schmutzend.

kirpāt (v) [kirpāt (Osm.), von kirpā + t]

марать — beschmutzen.

kirpi [Kir., kirpi (Osm.), von kir + pi]

грязный, неопрятный — schmutzig, unauber,
unsauber; kirpi abiniri storpi slarʹ — dieser
Käse.

kirpik [Tar., kirpik (Sach. (S.))]

1) грязный — schmutzig.

2) мучь по животу — der Leibschmerz.

kirpik [Leb. (Sach.)] = kirpi.

kirpilik [kirpilik (Osm. & i)]

грязь, нечистота, нечистота по животу

der Schmutz die Unsauberkeit; das Unreinsein nach dem Schariat.

кірліцä [Tüm., aus dem Russ.]

крыльцо — die Treppe aussen am Hause.

кірлѣ [Alt. Tel.] = кірлі.

¹кірт [Kas.] = керт

треугольная вырѣзка — ein dreieckiger Ausschnitt.

²кірт (v) [Kas.] = карт

зарубить — kerben, einkerben.

кіртä [Kas.]

жердь, прасло, рубежь, околица — die Stange, das Querstück, die Grenze, Umzäunung; ұрған кіртä плетень — der geflochtene Zaun; кіртä төтмөк огородить — umzäunen, einen Zaun unterhalten.

кіртäk [کیرتاك (Dsch. V. Z.)]

глотка — der Schlund.

кіртälä (v) [Kas., von кіртä + lä]

огородить — umzäunen.

кіртälік [Kas., von кіртä + лік]

задні жерди у загородки — die hinteren Stangen der Umzäunung.

кіртік [Kas. Tob.]

зарубка — der Hieb, Einschnitt.

кіртілä (v) [Ktsch.]

1) дрожать — zittern, erbeben.

2) ныть (о костях) — in den Knochen Schmerzen haben.

кіртіклä (v) [Kas., von кіртік + lä]

дѣлать нарѣзки, зарубки — Einschnitte machen; Імана ұйған чарында ұйу тажағын кіртікліләр когда собирают сходку, то дѣлают нарѣзки на палкѣ — wenn sich die Gemeinde versammelt, so macht man Kerbe in den Stock.

кіртіклäч [Kas., von кіртік + lä + ч]

имѣющій много уступовъ, зубцовъ — viele Einschnitte habend, Stufen habend.

кіртіклі [Kas.]

имѣющій зарубки, зубчатый — Kerbe, Einschnitte habend; gezähnt, zackig; кіртіклі

жакалы чіпкән кафтанъ съ зубчатымъ воротникомъ — ein Rock mit zackigem Kragen.

кіртlä (v) [Kas.]

сдѣлать зарубку — einen Kerb einschneiden.

кіртläч [Kas.]

утесъ — ein abschüssiger Felsen.

кіртлі [Kas., von кірт + лі]

имѣющій уступъ, выемку — einen Kerb, Einschnitt habend.

кіртмä [Tob.]

уступъ — die Stufe, der Einschnitt.

кірдä [کرده (Osm.), aus dem Russ.]

лепешка — dünnes, rundes Brot; кірдä кă-баб куриное мясо, завернутое въ виноградныя листья и такъ сжареное — Hühnerfleisch in Weinblättern eingeschlagen und so gebraten.

¹кірчі [Tat., von кір + чі]

прачка — die Wäscherin.

²кірчі [Tel. W.]

маркй — leicht schmutzend; кіші тоны кірчі платья человека марки (легко грязнятся) — die Kleider des Menschen werden leicht schmutzig.

кірчіл [Tel.] = ²кірчі.

кірцім [Ad., = pers. کراجیم]

плоскодонная лодка — ein Boot mit flachem Boden.

кірсät (v) [Kgm., von кір + сät]

внести — hineinbringen; аждарханы бу јаш падышаның оғлу урду јäргä, табудуна јäргä кірсätті, аны аждархан урду, о бармакларының удуна кірсätті молодой царевичъ ударилъ дракона объ землю и вбилъ его въ землю до бабокъ, драковъ ударилъ его и вдавилъ его (въ землю) до конца пальцевъ — der junge Fürstensohn schlug den Drachen zur Erde und stieß ihn in die Erde bis zu den Knöcheln, der Drache schlug ihn und brachte ihn bis zu den Spitzen der Zehen in die Erde (P. d. V. VII, 56, 27).

кіршәң [Kir.]

маркія — leicht schmutzend.

кіршән [Bar. Kas.]

корыто — die Molde, der Trog.

кіршіл [Kir.] = кірчил.

кірпі [Kom. Kir., كرىپى, كرىپى (Osm.)]

ежъ — der Igel; жазыда жавлы токмак жатыр — ол кірпі дір (Kom.) въ стени лежить толстая колотушка — это ежъ (зар.) — auf der Ebene liegt ein fetter Klöpfel — das ist der Igel (Rths.) (C. C. 145,8); оқлау кірпі анқобразъ — das Stachelschwein; гәдә кірпісі (Osm.) ежъ — der Igel; кірпі жуvasы (Osm.) тәснаа, неудобная квартира — eine enge, unbequeme Wohnung; кірпі ібі бізүлүр өрпәрір (Osm.) онъ сердится какъ ежъ и свертывается (въ комокъ) (посл.) — er erregt sich wie ein Igel und ballt sich zusammen (Spr.).

¹кірпік [Kom. Krm. Tar. Kir., كبرىك, كبرىك (Osm.), كبرىك (Kar. L. T.)]

1) рѣсницы, вѣки — die Augenzwinger, Wimper, das Augenlid; ok кірпікләрі (Osm.) острия щетинистыя рѣсницы — spitze abstehende Wimpern; kaik кірпікләрі (Osm.) толстыя нависшія рѣсницы — dicke herabhängende Wimpern.

2) (Osm.) камень, похожій на гранату (известный драгоценный камень) — ein Granaten ähnlicher Stein.

²кірпік [Kir. Budg.]

ежъ — der Igel; кірпік шешән id.

кірпің [Kir. (Osm.)]

сырцовый кирпичъ — ein an der Sonne getrockneter Backstein; сандук кірпіңі камень для фундамента — der Grundstein; кірпің кәсілмәк высыхать, сохнуть, старѣться — trocken werden, austrocknen, altern.

кірбә [Schor. Tölös]

край шляпы, край, узкій берегъ, валъ — der Hutrand, Rand, das schmale Ufer, der Wall.

кірбәлә (v) [Tölös, von кірбә-+lä]

йтти по краю — am Rande entlang gehen.

¹кірбі [Tob. Bar. Schor.]

1) ежъ — der Igel.

2) (Schor.) пиявка — der Blutegel.

²кірбі [Schor. W.]

капризный — launisch.

¹кірбік [Tel.] = кірпік

рѣсница — die Wimper.

²кірбік [Kir.]

чувство обиды — das Beleidigtsein, Sichverletzt fühlen; кәңнәңдә кірбігәң бар екән! ты, какъ видно, чувствуешь себя обиженнымъ! — du fühlst dich offenbar beleidigt! кәңнәңдәңгә кірбік кірмәсін! не огорчайтесь! — fühlet euch nicht beleidigt!

кірбіч [Kas.]

киричь — der Ziegelstein.

кірбіц [Tur. Tob.] = кірбіч.

кірмәк [Kirmak (Dsch. V.)]

петля — die Masche; кірмәк айтмак вязать петли — Maschen stricken.

кірмәт (v) [Kir.]

покрыть — bedecken.

¹kil [kil, كىل (Osm.), = pers. گیل]

бѣлая глина, которая считается лекарствомъ — ein weisser Thon, der als Heilmittel gilt; әрмән kilі одиңъ видъ этой глины — eine besondere Art dieses Thones; һәммам kilі глина, смѣшанная съ листьями розы, употребляемая женщинами въ банѣ для очищенія волосъ — Thon mit Rosenblättern gemischt, den die Frauen im Bade zur Entfettung des Haares anwenden; шам kilі благовонная глина, употребляемая для этой-же цѣли — wohlriechender Thon zu demselben Gebrauche.

²kil (v) [Bar. Tob. Bschk. Kas.] = käl

прійти — kommen; жакын kil! подойди ближе! — tritt näher! сүскә kildilär (Kas.) они заспорили — sie kamen in Streit; ашасың kildim? (Kas.) голоденъ-ли ты? — bist du hungrig? hast du Appetit? бік ашасым kildim! я

очень голоденъ! — ich bin sehr hungrig! барасыбыс kilä намъ сѣдуетъ или хочется уѣхать — wir müssen oder wollen abfahren; укысым kilälä kilŷwīn тик кинäгäm цук (Kas. get.) мнѣ хотѣлось-бы почитать, но нѣтъ у меня книги — ich möchte wohl gern lesen, ich habe nur kein Buch; kilīn kilgān онъ пришелъ — er ist gekommen; бизни jakшы кўргān өчөн алладан kilcīn cīzgā! за то, что вы насъ любили, пусть васъ Богъ награждаетъ! — dass ihr euch gegen uns so gütig gezeigt habt, möge Gott euch lohnen! бу иш миңа туры kilmi! это дѣло для меня неподходящее! — diese Sache passt mir nicht! каршы kilgān нāстā ikān онъ человекъ упрямый, упорный — er ist ein widerspenstiger, eigensinniger Mensch; алып kiläi онъ принесъ — er hat es gebracht; миңа кўтāрīp kil! принеси мнѣ! — bringe (es) mir her!

³kil (v) [כִּילְמִיכַ (Kar. L.)] = kŷl смѣяться — lachen (H. 30,1).

¹kilä [Tob.]

большая ступка — ein grosser Mörser.

²kilä [كيله (Osm.), = arab. كيل]

мѣра для зеренъ — ein Getreidemaass (vergl. Budg. II, 609); dīnciz kilä корзина съ пробитымъ дномъ, мотъ — ein bodenloser Korb, Verschwender.

³kilä (v) [Tel. Leb.]

испортить, соблазнить — schlecht machen, verderben, verführen.

⁴kilä [Krm. (alt.) Koib. Kas.] = til

1) желать — wünschen (Jes. I, 11).

2) (Koib.) просить, искать — bitten, suchen.

kiläi (v) [Tel.]

блестѣть — glänzen; kilājār паштū плъшывый — der Kahlkopf.

kiläŷ [Kas. get.]

церковная служба, богослужение — der Gottesdienst.

¹kiläk [كيلك (Osm. R.)]

солончаковый, бесплодный, болотистый — salzsteppenartig, unfruchtbar, morastig.

²kiläk [كلك (Osm. Z.)]

боль въ животѣ — das Bauchweh.

kilägāi [Krm.]

гладкий — glatt; тишläpī вар бир гiбi, kip kilägāi буз гiбi, чiркiннi арū идär он бāш jашар кыз гiбi — тарак у него зубы ровные, онъ совсѣмъ гладокъ какъ ледъ, дурного онъ дѣлаетъ красивымъ какъ пятнадцатилѣтнюю дѣвцу — гребень (зѣр.) — es hat gleichmässige Zähne, ist ganz glatt wie Eis, macht den Hässlichsten schön wie ein fünfzehnjähriges Mädchen — der Kamm (Rths.) (P. d. V. VII, 209,116).

¹kilāñ [Bar.]

совсѣмъ — ganz und gar.

²kilāñ [Tel.]

блестящій, лоснящійся (ледъ, плъшь, лысина) — glänzend, blank (wie Eis, eine kahle Platte).

¹kilān (v) [Kas.]

радоваться, забавляться — sich freuen, sich ergötzen.

²kilān (v) [Tel. Leb., von kilä+н]

быть гадкимъ, низкимъ — schlecht, schändlich sein.

¹kilāndīp (v) [Kas., von kilān+дiр]

радовать, забавлять — erfreuen, ergötzen.

²kilāndīp (v) [Tel. Leb., von kilān+дiр]

портить — schlecht machen, verderben; kilāndīpīp айтты онъ злословилъ — er hat schlecht (von ihm) gesprochen.

kilär [كلار, كلاتر (Osm.), aus dem griech. (lat. cellarium)]

погребъ, кладовая — der Keller, die Speisekammer.

kiläplī [كلالو (Osm.), von kilär+li]

служащiе въ кухнѣ дворца — die Küchenbediensteten des Palastes.

kilärüci [كلارجى, كلاتر ايت (Osm.), von kilär+ci]

ключникъ, дворецкій (такъ называютъ во дворцахъ вельможъ управляющаго или смотрителя, наблюдающихъ за всѣмъ, что касается кухни и продовольствія) — der Hausmeister (so nennt man in den Schlössern der Vornehmen den Verwalter oder Aufseher über Alles, was die Küche und die Mundvorräthe betrifft; kilärçi башы начальникъ кухни — der Oberkuchenmeister.

kilät [Bar. Küär., aus dem Russ.]

кладъ — der Speicher.

kiläci [Kas., von kil-+ä-+ci]

будущій — zukünftig; cizni kiläci bäiräm bilän ketleimyn! я васъ поздравляю съ предстоящимъ праздникомъ! — ich gratulire ihnen zum bevorstehenden Feiertage! kiläci жыл будущий годъ — das künftige Jahr.

kiläp [Kas. Tob.]

мотокъ — die Strähne; kiläptä jidi басма въ моткѣ семь пасмъ — die Strähne enthält sieben Fützen; kiläp азачы катушка, веретено — die Garnwinde; kiläp сармак наматывать нитки — Strähne machen.

kiläm [Kir., = pers. کليم]

ковёръ — der Teppich.

kilämäkkäi [Tel.]

шутъ, комичная личность — der Hanswurst, Possenreisser, ein komischer Mensch.

kilämäkkäilän (v) [Tel., von kilämäkkäi-+län]

строить гримасы — Fratzen, Grimassen schneiden.

kilī [Kas.]

ступка — der Mörtel.

kilīn [Bsg. Kas.] = kälīn

невѣстка — die Schwiegertochter; kilīn моя невѣстка — meine Schwiegertochter; jāš kilīn молодая замужняя женщина — eine junge Frau; kilīnār курсады кің була животы у невѣстокъ просторные (такъ ворчатъ свекровь, когда невѣстка много ѣсть) — der Magen

der Schwiegertochter ist weit (tadelnde Rede der Schwiegermütter, weil sie zu viel essen); kilīn салмасы кызыкъ була-салма сваренная невѣсткою каша нехороша бываетъ — der von der Schwiegertochter gekochte Brei taugt (ebenso) nichts.

kilīnjäk [Soj.]

грѣхъ — die Sünde.

kilīndär [phtw (Osm.)]

оловянный сосудъ съ ручкою, содержащій около двухъ оккъ вина — ein zinnernes Gefäss mit einem Henkel, das ungefähr zwei Okka Wein fasst.

kilīndāš [Kas., von kilīn-+dāš]

такъ называютъ жены братьевъ другъ друга — so nennen sich die Frauen von Brüdern untereinander.

kilīnčäk [Alt. Tel.]

грѣхъ — die Sünde; kilīnčäkkä тѣшті впасть въ грѣхъ — Sünden begehen; kilīnčäkkä kīdirđi онъ его соблазнилъ согрѣшить — er hat ihn zur Sünde verführt; kilīnčäk ätkän кіші человекъ согрѣшившій — ein sündhafter Mensch; kilīnčäk ädyvdy онъ каляса — er bereute.

kilīnčäktä (v) [Alt. Tel., von kilīnčäk-+lä]

грѣшнѣть — sündigen.

kilīnčäktŷ [Alt. Tel., von kilīnčäk-+lŷ]

грѣшный — sündhaft.

kilīnčäk [Leb.] = kilīnčäk.

kilīnčäktīf [Leb.] = kilīnčäktŷ.

kilīt [Kir. Krm.] = kilid

замокъ — das Schloss (zum Verschiessen).

kilītlī [Krm.]

запертый замокъ — mit einem Schlosse verschlossen.

kilid [کلید, phtw (Osm.), aus dem pers., welches erst d. griech. κλειδ(ον)]

замокъ — das Schloss (zum Verschiessen); асма kilid висачій замокъ — ein Vorlegeschloss; kilid топу коробка для замка — die

Schlosshülle; kilid анахтар замкъъ и ключъ, арестъ, заключение — Schloss und Schlüssel, die Einsperung, Gefangenhaltung; här şäjä kilid вурмак держать все подь замкъомъ (говорится о скупомъ) — Alles unter Schloss und Riegel halten (wird von einem Geizigen gesagt).

kilidlä (v) [كيدرليك, كيليدلہ (Osm.), von kilid+lä]

запирать замкомъ — verschliessen.

kilidlän (v) [كيدرلنك (Osm.), von kilid+lä +n]

1) быть запертый — verschlossen sein.

2) дѣлаться замкомъ — zu einem Schlosse werden.

3) быть снабжену замкомъ — mit einem Schlosse versehen werden.

kilidlät [كيدرلتك (Osm. R.)]

вѣсть запереть — verschliessen lassen.

kilidli [كيدرلو (Osm. R.)]

запертый, снабженный замкомъ — verschlossen, mit einem Schlosse versehen.

kilidrik [كيدررك (Osm.), von kilid+rik]

дыра на краю лодки для укрѣпленія весла — das Loch im Rande des Bootes, um darin das Ruder zu befestigen.

¹kilic [Schor.]

бархатъ — der Sammet.

²kilic [Schor.]

пчелиная ячейка — die Bienenzelle.

kilicä [كيسا, كيليسا (Osm.), aus dem arab.-pers., eigl. griech. ἐκκλησία]

христианская церковь — die christliche Kirche; куда kilicäsi церковь на святой могилѣ — die Kirche des heiligen Grabes; kilicä хизмätçici церковный служитель — der Kirchendiener; баш kilicä главная церковь — die Hauptkirche; ҫч kilicä Эчмιάδзинскій монастырь — das Kloster Edschmiazin; шарк kilicä восточная церковь — die Kirche des Orients; варб kilicä западная церковь — die Kirche

des Abendlandes; кырк kilicä городъ въ Румынии — eine Stadt in Rumänien.

kiliz [كيز (Osm.)]

рыба, живущая въ болотистой водѣ — ein im Sumpfwasser lebender Fisch.

¹kilış [Schor. W.]

ключъ — der Schlüssel.

²kilış [Bar., von kil+ış]

подходящее — das Passende, Geziemende.

³kilış [Kas. Bar.]

1) ходить другъ къ другу, посѣщать другъ друга — zu einander kommen, sich gegenseitig besuchen, mit einander umgehen.

2) подходить — passen (zu einander), passend sein; бу іш kilışmı это дѣло неподходящее — die Sache passt nicht; бу миңа kilışmı (Kas.) ол маңа kilışpädı (Bar.) это дѣло мнѣ не нравится — die Sache passt mir nicht.

3) согласиться — übereinkommen; kilıştıк мы пришли къ соглашению — wir sind übereingekommen; патырны бш тәңкә билә kilıştıм я согласился взять квартиру за пять рублей — ich habe eingewilligt, das Quartier für fünf Rubel zu miethen; мин кайтканча шул кызны kilışип куйғанлар до моего возвращенія эту дѣвицу для меня уже просватали — bis ich zurückgekommen war, hat man dieses Mädchen für mich verlobt.

kilışlı [Kas., von kilış+lı]

подходящій — passend.

kilışlı [Bar.] = kilışlı.

kilıştır (v) [Kas., von kilış+tır]

1) сдѣлать подходящимъ, приличнымъ — passend machen; көйөрнә kilıştıрдә овъ настронгъ инструментъ — er hat das Musikinstrument gestimmt; мин бик kilıştırп јаза алмадым я не могъ это хорошо написать — ich konnte es nicht schön schreiben.

2) считать для себя приличнымъ — Etwas passend für sich halten.

3) мирить — aussöhnen, Frieden stiften.

kilimciiz [Kas.]

неподходящий — unpassend.

kilim [Krm. Kom., کليم, کليم, کليم (Osm.

Ad.), pers. کليم] = kilam

1) коверъ — der Teppich; kilim сўрмак разостлать коверъ, принимать съ почетомъ — den Teppich ausbreiten, mit Ehrenbezeugungen empfangen; kilim алтында даул чалынмаш подъ ковромъ не быть въ барабанъ (носл.) — unter dem Teppich rührt man nicht die Trommel (Spr.).

2) плащъ дервиша — der Derwischmantel.

¹kilŷ [Tel.]

гадкий, низкий — schlecht, schändlich.

²kilŷ [Kas.] = kälŷ

прихождение, приходъ — das Ankommen, Kommen.

kilŷrtäk [کيلورناک (Dsch.)]

узы, оковы, кандалы — die Banden, Fussfesseln (Calc. Wrth. بند پای).

kilŷlā [Tar.]

улитка — die Schnecke.

kilŷčī [Kas. got.]

приходящий — der Kommende; аддан kilŷčī Иоаннъ Креститель — Johannes der Täufer.

kilki [Tel., aus dem Russ.]

кюка, кочерга — der Ofenhaken.

kilgāk [Tel.]

гладкий, светлый — glatt, hell.

kiltip (v) [Bar. Kas., von kil-tip]

заставить прийти, принести — kommen lassen, bringen.

kiltirkāi [Tel.]

блестящий — glänzend.

kiltipā (v) [Tel.]

блестеть, лосниться — glänzen, einen Glanz haben.

kilcā [Krm.] = kilicā

христианская церковь — die christliche Kirche.

kilpā [کلبه, کلبه (Osm.)]

1) столбъ, колъ, подпорка для виноградныхъ

розъ — der Pfahl, die Stützstangen der Weinstöcke.

2) оковы, нуты — die Fesseln, Handfesseln.

kilbirāt (v) [Tel.]

журить — auszanken.

¹kit [کت, کت (Osm.)]

крахмалъ — die Stärke, das Kraftmehl.

²kit [کت (Osm. R.)]

хивканье — das Kichern.

³kit [Kir. Kom.]

1) (Kom.) платье, одежда — das Kleid, die Kleidung; облүң сә кидирди түрлү түрлү кит твои сынъ одѣвалъ на тебѣ разные платья — in verschiedene Kleider kleidete dich dein Sohn (C. C. 197,5).

2) (Kir.) подарокъ, состоящий изъ платья — ein Geschenk, das aus einem Kleide besteht.

3) подарокъ, подарокъ отцу невесты — das Geschenk, das Geschenk, das der Bräutigam dem Brautsvater macht.

⁴kit (v) [Kas. Bar.] = kät

уйти, уѣхать, удалиться — fortgehen, fortfahren, sich entfernen; кирин китти онъ пошелъ — er ging hinein; чыгып китти онъ вышелъ — er ging hinaus; арба билән китти онъ уѣхалъ — er ist fortgefahren; ат билән китти онъ уѣхалъ верхомъ — er ist fortgeritten; аклым китти я потерялъ понимание — ich habe den Verstand verloren, ich verstehe Nichts davon; бу иш бушка китти работа даромъ пропала — die Arbeit war ganz umsonst; jökөгө киттим я уснулъ — ich bin eingeschlafen; миним башыма китти зашумѣло у меня въ головѣ — mir dreht sich Alles im Kopfe herum; кирі китти онъ пошелъ назадъ, опустился — er ging zurück, ist heruntergekommen.

kitap, kitab [Kas., كتاب (Uig.), کتب (Osm.), arab. = كتاب]

книга — das Buch; kitap укыды онъ читалъ книгу — er las ein Buch; татар kitabы татарская книга — ein tatarisches Buch; ähli

кітап (Kas.) ученые — die Gelehrten; кітапчыфармак (Kas.) сочинить, издать книгу — ein Buch verfassen, veröffentlichen; кітап тәсниф әтмәк (Osm.) сочинить книгу — ein Buch verfassen; кітаб кәсімі (Osm.), кітап буҗы (Kas.) форматъ книги — das Format eines Buches; кітап сатұчы (Kas.) книгопродавецъ — der Buchhändler; кітап кибіті (Kas.) книжная лавка — der Buchladen; әл-кітаб Коранъ — der Koran.

кітапчы [کتابچی, کتاپچی (Osm.)]
книгопродавецъ — der Buchhändler.

кітапчык [Osm.]
маленькая книжка — ein kleines Buch.

кітапсыз [کتاپسىز (Osm.), von кітап+сыз]
неграмотный, неученый — ungelehrt, der nicht zu lesen versteht.

кітәк [Kas. Tob.]
курятникъ — der Hühnerstall.

кітән [Kas.] = кәдән
ленъ, холстъ, полотно — das Linnen, die Leinwand.

кітәнчі [Kas., von кітән+чі]
ткаць полотно — der Leinwandweber.

кітәр (v) [Kas., von кіт+әр]
удалить, уничтожить — fortschaffen, entfernen; чәч кітәрді онъ сбрлъ волосы — er schor die Haare ab; ic кітәрді онъ удивилъ — er hat in Erstaunen gesetzt.

кітәрпil (v) [Kas., von кітәр+il]
быть удаленнымъ, быть отстриженнымъ — fortgebracht, entfernt, abgeschnitten, abgeschoren seiend (vom Haar).

кітәрт (v) [Kas., von кітәр+т]
заставить удалить — fortbringen lassen; баш кітәрттi онъ велъль остричь, обрлъ себя — er liess sich die Haare schneiden.

кітiк [Kas., von кіт+к]
1) обломокъ, зазубрина — das abgebrochene Stück, die Lücke, Scharte.

2) обломленный, зазубренный, шербатый, немѣющийся нѣсколькихъ зубовъ — abgebrochen, ausgebrochen, schartig, Zahnlücken habend.

3) уронъ, ущербъ — der Schaden, Verlust.

кітiклә (v) [Kas., von кітiк+лә]
сдѣлаться шербатымъ — schartig werden.

кітiр (v) [Kas.] = кiлтiр
привосить, приводить — herbeibringen, holen; цiрiнә кітiрдi онъ принесъ къ своему мѣсту, поставилъ куда слѣдуетъ, исполнилъ — er hat es an seine Stelle gebracht, er hat ausgeführt; уiҗә кітiрдi онъ подумалъ — er hat darüber nachgedacht; ишкә кітiрдi онъ пополнилъ, употребилъ — er hat es ergänzt, bei Etwas angewendet; сүс кітiрдi онъ кстати сказалъ — er hat passend gesprochen; кітiрә кiлгән кiшi человекъ, который принесъ — der Mensch, der es gebracht hat; тiлнi чiтiн кiтiрдi онъ говорилъ съ трудомъ — er brachte die Worte mit Mühe hervor; нi кітiрәсiн? что ты принесъ? къ чему ты пришелъ? — was hast du gebracht? was bist du gekommen? бу катын бала кітiрдi эта женщина родила ребенка — diese Frau hat ein Kind geboren.

кітiрә [Kom., = arab. كتره]
адрагантовая камедь — das Traganth-Harz.

кітiрil (v) [Kas., von кітiр+il]
быть принесену — gebracht werden.

кітiргәлә (v) [Kas., von кітiр+гәлә]
отъ времени до времени приносить — von Zeit zu Zeit bringen.

кітiрт (v) [Kas., von кітiр+т]
велъль принести — bringen lassen.

кітiш [Kas., von кіт+ш]
уходъ — das Fortgehen.

кітiшli [Kas., von кітiш+li]
мимоходомъ — beim Vorbeigehen, nebenbei.

кітiм [Kas.] = кітiш.

кітрә [کتيره, کتيرت (Osm.)]
1) = кітiрә.
2) (Z.) родъ сахарнаго печенья — Zucker-

bäckerei aus Kraftmehl, Zucker und Tragant zu Tafelaufsätzen.

kitlä [Osm. vulg.] = kilidlä

запирать замокъ — mit einem Schlosse verschliessen; капуу kitläjin (N. 53) заперла ворота — das Thor verschliessend.

kitli [Osm.] = kilidli

заперты — verschlossen; дышары чыкма істадіктә бакар-кі капу kitli (N. 279) когда онъ хотѣлъ выйти, то замѣтилъ, что ворота заперты — als er herausgehen wollte, merkte er, dass das Thor verschlossen war.

kittir (v) [Bar.]

угнать — fortjagen.

kitmān [Tob.] = kätmān

мотыка — die Hacke.

kitmānlä (v) [Tob., von kitmān-+lä]

копать мотыкою — hacken.

kidān [Bar.] = kitān, kätān

ленъ, холстъ — der Flachs, die Leinwand.

kidāri [Bar.]

въ сторонѣ — seitwärts, bei Seite.

kidārgi [Bar., von kidāri-+gi]

находящийся въ сторонѣ — bei Seite gelegen.

kidiktä (v) [Schog. W.]

хулить, поносить, укорять, ругать — tadeln, schelten, schimpfen.

¹kidir (v) [Kir.]

остановиться, медлить, мѣшкать — sich aufhalten, säumen, zögern; kidirmāi безъ задержки — ohne Verzug; kidirä-тур! остановись! — warte ein Weilchen!

²kidir (v) [Alt. Tel. Leb., von kir-+dir]

вносить, вводить, всовывать — hineinbringen, hineinstecken, hineinschicken; сабыш kidirdi онъ уразумѣлъ — er brachte zur Vernunft; тын kidirdi онъ оживилъ — er hat lebendig gemacht; мākā kidirdi онъ ввелъ въ заблуждение — er hat irre geleitet, betrogen; kilinčākkā kidirdi онъ соблазнилъ — er hat zur

Sünde verführt; jārpa kidirdi онъ къ суду притануль — er hat vor Gericht gebracht.

²kidir (v) [Alt. Tel. Leb. Kir. Kom. Kas.,

כִּידִיר (Kar. L. T.)]

одѣвать, велѣть одѣваться, дать кому-либо платье — ankleiden (Jemand), befehlen, dass Jemand sich anziehe, Jemandem Kleider geben.

kidirāk [Kir.]

засѣка, препятствіе — der Verbau, das Hinderniss.

kidrā (v) [Sag. W.]

тихо гремѣть — leise donnern.

kidriš (v) [Alt. Tel. Leb., von kidir-+š]

внѣстѣ внести, внести другъ къ другу, сложиться — zusammen hineinbringen, zu einander hineinbringen, sich sammeln, sich anhäufen.

kidrištir (v) [Alt. Tel. Leb., von kidriš-+tir]

сдѣлать складчину — sich zusammethun, eine gemeinschaftliche Kasse bilden, einzahlen.

¹kič [Kas.] = káč

1) вечеръ — der Abend; bāirām карышы кіч сочельникъ — der Abend vor einem Feiertage; мин анда дѣрт кіч кундым я тамъ четыре раза ночевалъ — ich habe daselbst vier Nächte übernachtet.

2) поздній — spät; кіч бардың ты поздно пошелъ — du bist spät gegangen; бік кічкә чаклы до очень позднаго времени — bis zu sehr später Zeit.

²kič [(Osm. Z.)]

1) разсыянный — zerstreut.

2) малый, незначительный, немногій — gering, unbedeutend, klein, wenig.

³kič (v) [Kas.] = káč

1) пройти, перейти, переѣхать, прожить — herübergehen, durchlaufen, überseizen, durchleben; урам арклы кічмйк перейти черезъ улицу — über die Strasse gehen, auf die an-

dere Seite gehen; кічип чыкты онъ перешелъ — er ist herübergegangen; Казанда ömr кічті онъ провель свою жизнь въ Казани — er hat sein Leben in Kasan verbracht; астындан кічті онъ прошель подь нимъ — er ist darunter hindurchgegangen; өстөндө өчөп кічті онъ пролетѣлъ надъ нимъ — er ist darüber hinweggeflogen; жанындан кічип кәлдї онъ прошель мимо — er ist daneben vorbeigegangen; кічкән жыл прошлый годъ — voriges Jahr; атлап кічті онъ прошагалъ — er ist durchschritten; Ідїл (іңіш) кічип переходя черезъ Волгу (рѣку) — über die Wolga (den Fluss) setzend; мін анда төн кічтїм я тамъ провель ночь — ich habe dort die Nacht zugebracht.

2) превзойти, опередить — überholen, übertreffen; міндән кічип чыкты онъ меня опередилъ — er hat mich überholt.

3) простить (грѣхъ) — vergeben (eine Sünde); кіч миңа! прости мнѣ! — vergieb mir dies; алла бізгә кічсін! пусть Богъ простить намъ (грѣхъ) — möge Gott uns vergeben.

¹кічә [Kas.] = кәчә

вчера — gestern; кічә кіч вчера вечеромъ — gestern Abend; атам кічә қіткән отецъ мой прїѣхалъ вчера — mein Vater ist gestern angekommen.

²кічә [رھلک (Osm. Ad.)]

кошма — der Filz.

³кічә [کچھ (Dsch.)]

задъ головы — der Hinterkopf (Calc. Wrth. پس سر).

⁴кічә (v) [Alt. Tel.]

стараться, быть прилежнымъ въ работѣ, принуждаться къ чему-либо — sich bemühen, fleissig bei der Arbeit sein; sich an Etwas nöthigen; ішкә кічәдї онъ прилежно работаетъ — er arbeitet fleissig; кічәгәһімә кәр! обрати внимание на мое усердіе! — beachte meinen Eifer!

кічәгәш [Tel., von кічик]

совсѣмъ маленький — ganz klein, winzig.

кічәгәліг [Sag.] = кічәмәлдү.

старательный — strebsam.

кічәгї [Kas., von кічә+гї]

вчерашній — gestrig; кічәгї күн вчерашній день — der gestrige Tag.

кічән (v) [Tel., von кічә+н]

стараться, для себя стараться — sich für sich selbst bemühen, sich bemühen; мән кыра сүрәргә кічәндим я старался пахать, заботился о пашнѣ — ich bemühte mich bei der Bestellung meines Ackers.

кічәнәк [Tel.]

маленькій — klein.

кічәчү [Tel., von кічә+ә+чү]

старательный — eifrig.

кічәнчәк [Tel.] = кічәчү.

кічәлән (v) [Schor.] = кічән

быть старательнымъ — eifrig sein; кічәләнмәс беззаботный — sorglos.

кічәләш (v) [رھلک رھلک رھلک (Osm.)]

коченѣть, нѣмѣть, тупѣть — starr werden, einschlafen (von Gliedern).

кічәт (v) [Tel. Alt., von кічә+т]

заставить стараться — Jemanden sich bemühen lassen, zum Eifer antreiben.

кічәш [Tub.] = кічәгәш

совсѣмъ маленький — ganz klein.

кічәбәлік [Schor. Sag.] = кічәмәлдү.

кічәмәл [Tel., von кічә+мәл]

стараніе, забота, трудъ — die Bestrebung, Bemühung, Sorge, der Eifer.

кічәмәлдү [Tel., von кічәмәл+дү]

старательный, заботливый, прилежный — strebsam, sich bemühend, fleissig, sorglich, eifrig; іш іштәргә аң аңдаирға кічәмәлдүләр ошн очень старательны въ работѣ и на охотѣ — sie sind bei der Arbeit und bei der Jagd sehr eifrig.

кічі [Osm., كىچى (Kar. T.)]
 маленький — klein (H. 8,7).

¹кічік [Sag.]
 голодъ — der Hunger.

²кічік [Tel. Tar., كىچىك (Dsch.)]
 малый, маленький — klein, gering.

³кічік (v) [Kas.] = кѣчік
 опоздать, медлить, мѣшкать — sich verspäten,
 zäumen, zögern, lange bleiben; кічікмінчә,
 кічікми бөзъ задержки, тотчасъ — ohne Ver-
 zug, sogleich.

кічіккінә [Dsch. V., كىچىك كينه] (von кічік-+
 кінә)
 совсѣмъ маленький, очень мало — winzig, ganz
 klein, ganz wenig.

кічіклә (v) [Tar., von кічік-+lä]
 сдѣлаться маленькимъ, уменьшаться — klein
 werden, sich verringern.

кічікләт (v) [Tar., von кічіклә-+т]
 сдѣлать малымъ — klein machen, schmälern.

кічіктіг [Sag.]
 голодный — hungrig.

кічіктір (v) [Kas., von кічік-+тір]
 отлагать, задерживать — hinhalten, aufhalten,
 verspäten lassen, verzögern, ablegen.

кічікәш [Tel.] = кічікәш.

кічинәк [Tel. Alt.]
 маленький — klein.

кічинәктә (v) [Tel. Alt., von кічинәк-+лә]
 уменьшиться — sich verkleinern, verringern.

кічинәктәт (v) [Tel. Alt., von кічинәктә
 -+т]
 умять, уменьшать — verkleinern, schmä-
 lern.

кічинәш [Tub.]
 очень маленький — sehr klein.

¹кічір [Sag. W.]
 хрящъ — der Knorpel.

²кічір (v) [Kas., von кіч-+р]
 1) перенести, провести — hinüberbringen,
 hindurchbringen, vorbeibringen; иңиштән кічір

мині! переправь меня черезъ рѣку! — bringe
 mich über den Fluss.

2) простить — verzeihen (tr.); гунаһымны
 кічір! прости мои грѣхи! — verzeihe meine
 Sünden!

кічірәк [Kas., von кіч-+рак]
 очень поздно вечеромъ — sehr spät am Abend.

кічірш (v) [Kas., von кічір-+ш]
 другъ другу прощать — einander vergeben,
 sich gegenseitig vergeben.

кічіршү [Kas., von кічірш-+ү]
 взаимное прощенье — die gegenseitige Verge-
 bung; кічіршү кіч (Kas. get.) прощенье
 Воскресенья — der Abend vor Beginn der
 grossen Fasten.

кічірү [Kas., von кічір-+ү]
 прощенье — die Vergebung.

кічірүчән [Kas., von кічірү-+чән]
 склонный къ прощенью — zur Vergebung ge-
 neigt.

кічирт (v) [Kas., von кічір-+т]
 заставить прощать — verzeihen lassen.

кічирткич [Kas., von кічирт-+кич]
 способъ прощенья — die Art des Verzeihens.

кічил (v) [Kas., кіч-+л]
 быть прощаему — vergeben werden.

кічилн (v) [Kas., von кічил-+н]
 снисходить — nachsichtig sein.

кічилү [Kas., von кічил-+ү]
 прощенье — die Vergebung; Алладан кічилү
 кілә! отъ Бога намъ нисходитъ прощенье! —
 die Verzeihung kommt von Gott!

кічиткән [Kar. L. T., كىچىت كىن] = кычыт-
 кан
 крапива — die Nessel (H. 30,7).

кічш (v) [Kas., von кіч-+ш]
 прощать другъ другу — einander verzeihen.

кічим [Osm. Z., كىچىم]
 кираса, конскія латы — der Harnisch, die
 Rüstung des Pferdes.

кічү [Tel.] = күчү

маленький — klein.
 кічка [کچکا (Dsch.)]
 затылокъ — der Nacken (Calc. Wrtb. قنا).
 кічкара̄к [Kas.] = кічѣра̄к.
 кічки [Kas., von кіч+кі]
 вечерній — abendlich; кічки аш ужинъ — das Abendessen.
 кічка̄на̄к [Tub.]
 маленький — klein.
 кіца̄га̄ш [Kys.]
 совѣтъ маленький — ganz klein.
 кіца̄ца̄к [Kys.]
 очень маленький — sehr klein.
 кіца̄ш [Schor.] = кіча̄ш
 очень маленький — sehr klein.
¹кіцік [رححہ (Uig.)] = кічік
 малый — klein; улука кіціккә адук
 тутты јѣз онъ былъ привѣтливъ къ вели-
 кимъ и малымъ — er war gültig gegen Grosse
 und Kleine (K. B. 28,6).
²кіцік [کچک (Osm. R.)]
 зудъ, возбужденіе — das Jucken, die Erregung.
 кіціклік [رححہ رححہ (Uig.), von кіцік
 +лік]
 малость, смиреніе — die Kleinheit, Demuth;
 саца тәксә пәклік улукулук нуза — кіцік-
 лік анок тут өзүң пулузуја! если власть и
 величіе тебѣ достанутся, ты будь смиреннымъ,
 чтобы найти самого себя (чтобы не терять
 себя)! — wenn dir Herrschaft und Grösse zu
 Theil wird, halte die Demuth bereit, um dich
 selbst zu finden (um dich nicht zu verlieren)!
 (K. B. 30,2).
 кіціг [Schor. Leb. Sag.] = кічік
 малый — klein; кіціг кырлас (Sag.) кіціг
 кырлаш (Schor.) имя мѣсяца (Январь) — ein
 Monatsname (der Januar).
 кіцігаш [Leb.] = кіціг.
 кіціра̄ (v) [Sag.]
 скрежетать (зубами) — klappern (von den Zäh-
 nen).

кіціца̄к [Sag.]
 очень маленький — sehr klein.
 кіц [Bar.]
 1) вечеръ — der Abend.
 2) поздній — spät.
 кіца̄ні [کچنی (Kar. L.)]
 кіца̄ні кін четвергъ — der Donnerstag.
 кіці [Kom.]
 малый — klein; кіці кбңлѣ билә смирен-
 ный — demüthig.
 кіцкә [Tar.]
 малый — klein.
 кіцкі [Bar.] = кічки
 вечерній — abendlich.
 кіцкідә [Bar., von кіцкі+дә]
 вечеромъ — am Abend, abends.
 кізә [Bar.] = кічә
 вчера — gestern.
 кізәгї [Bar.] = кічәгї
 вчерашній — gestrig.
 кізәр (v) [Bar.] = кічѣр
 перевозити черезъ рѣку — über den Fluss
 bringen.
¹кізїк [Küär.] = кічік
 маленький — klein.
²кізїк (v) [Bar.] = кічік
 долго оставаться — lange bleiben.
 кізїктә (v) [Küär.] = кічіккә.
 кізїктїр (v) [Bar.] = кічіктїр
 задержать, остановить — aufhalten, zögern
 lassen.
 кізїр (v) [Bar.]
 сдѣлаться маленькимъ — klein werden.
¹кізѣ [Bar.]
 бродъ, мѣсто переправы черезъ рѣку — die
 Furth, die Stelle, wo man über einen Fluss
 setzt.
²кізѣ [Bar.]
 маленький — klein.
¹кіс [Alt. Tel. Schor. Leb. Küär.]
 кошма — der Filz, Weilok; кіс ѣи (Tel.) ко-

шамная юрта — das Filzzelt; ак кіс бѣлая кошма — der weisse Filz; кіс бдѣк валенки — die Filzstiefel.

²кіс [Kir. Sag. Koib.] = кіш

соболь — der Zobel; кара кіс черныи соболь — der schwarze Zobel; кіс ббрѣк (Kir.) соболья шапка — die Zobelmütze.

³кіс (v) [Bar. Kas.] = кяс

рѣзать, рубить, кроить (платье) — schneiden, zerschneiden, klein hauen (Holz), zuschneiden; утын кісәргә кірәк! (Kas.) надо дрова на рубить! — man muss Holz klein machen! бычак білән ікмәк кісә (Kas.) она рѣжетъ хлѣбъ ножомъ — sie schneidet das Brot mit dem Messer; утын балта білән кісәләр (Kas.) дрова рубать топоромъ — man hackt das Holz mit dem Beile; бу ішнѣ кісәргә кірәк! (Kas.) надо рѣшить это дѣло! — man muss diese Sache entscheiden! јул кісмәк (Kas.) грабить на большой дорогѣ — einen Strassengaub ausführen; кім кісмәк (Kas.) кроить платье — ein Kleid zuschneiden.

кіса [Kas., = pers. کيسه]

кожаный мешокъ у портныхъ, въ который кладутъ утюгъ, ножницы и проч. — der lederne Beutel der Schneider, in den sie das Plätteisen, die Scheere u. dgl. legen.

кісә [Kir., *كيسه* (Osm. OT.)] = кясә

1) кожаная сумка, носимая на поясѣ, въ которой носятъ порохъ и патроны — eine Ledertasche, die an der Seite am Gürtel getragen wird, in welcher man Pulver und Patronen aufbewahrt.

2) (Osm.) денежный кошелекъ, сумма въ пятьсотъ пиастровъ — der Geldbeutel, eine Summe von fünf hundert Piaster.

кісәѣ [Kas.]

кочерга — der Ofenhaken; кісәѣ тімірї желѣзный конецъ кочерги — das eiserne Ende des Ofenhakens; кісәѣ аҗачы пәлка, употребляемая для жгания огня — der Stock, der

zum Schüren des Feuers gebraucht wird; кісәѣ башы головня, головешка — der Feuerbrand.

кісәк [Kas. Tob.] = кясәк

отрѣзокъ, кусокъ — das abgeschnittene Stück, das Stück, der Theil; кісәк кәсәк ләскутыя — die Lappen; бу јурҗан кісәк кәсәктан тігилгән это одеяло сшито изъ ләскутыевъ — diese Bettdecke ist aus Lappen zusammengenäht; каҗаз кісәгї кусокъ бумаги — ein Stück Papier; кісәк кісәктін әйттї онъ говорилъ отрывисто — er sprach stockend, in Absätzen.

кісәклә (v) [Kas. Tob., von кісәк+лә]

разрѣзать на куски — in Stücke zerschneiden.

кісәклї [Kas., von кісәк+лї]

съ комками, съ кусками — aus Stücken bestehend, mit Stücken.

кісәктін [Kas.]

вдругъ, нечаянно — plötzlich, unerwarteter Weise.

кісәгїрәк [Kas.]

нечаянно, вдругъ — plötzlich; төймәстын кісәгїрәк әйттї онъ вдругъ заговорилъ — er sprach plötzlich, unerwarteter Weise.

кісән [Kir.] = кіжән, кізән

пути (для лошадей) — die Fussfesseln (der Pferde).

кісәндә (v) [Kir.] = кіжәндә

спутать лошадей — Fussfesseln dem Pferde anlegen.

кісәлә [كيسه لیک (Osm. Z.)]

класть въ кошель (деньги), завертывать, запакорывать (письма) — in den Beutel stecken (das Geld), einschlagen oder einwickeln (Briefe).

кісәлән [كيسه لیک (Osm. Z.)] страд. и возвр.

залогъ отъ предъид. — Pass. und Refl. vom Vorhergehenden.

кісәрткә [Tob.]

ящерица — die Eidechse.

¹кісәт (v) [Krm.]

одевать — ankleiden; кызы кара кісәткән-

lär они одѣли дѣвцу въ черныя платья — sie hatten dem Mädchen schwarze Kleider angezogen (P. d. V. VII, 58,6).

²кісәт (v) [Kas.]

приказать, строго наказать, внушить, пригрозить — befehlen, streng anbefehlen.

кісі [Kir.] = кіші, к'сі

человѣкъ — der Mensch; сән нә кісі бола-сын? ты кто такой? — was für ein Mensch bist du? кісігә айтма! никому не говори! — sage es Niemandem! ер кісі мужчина — ein Mann; катын кісі женщина — eine Frau; кісіләр канға айтты люди говорили хану — die Leute sprachen zum Chane.

кісік [Kas., von кіс+к]

пропѣзъ — der Schnitt, die Schnittnarbe.

кісіл (v) [Kas.] = kāsīl

быть отрѣзану, отрублену — abgeschnitten, abgehauen sein.

¹кіскә [Kas., von кіс+кә]

обрубокъ дерева, колода, пенекъ — ein Holzklotz, ein abgeschnittenes Stück Holz, ein Baumstumpf.

²кіскә [Leb. Schor.]

кошка — die Katze.

³кіскә [Koib.]

стрѣла — der Pfeil.

кіскәрі [Kas.]

изнанка, лѣвая сторона (матерія) — die untere Seite des Zeuges; кіскәрі jak id.; кіскәрі кіші несговорчивый, дѣлающій напротивъ человекъ — ein Mensch, der nicht leicht zu überreden ist, ein widerhaariger Mensch.

кіснә (v) [Kir., כִּסְנֵי אֶמֶץ (Kar. L.)] = кішнә

ржать — wiehern.

кіслә (v) [كيسل (Uig.)] = kislä

скрывать — verbergen; кәрәк сөнү сөслә, кіжі кісләмәс! говори необходимыя слова, (ихъ) человекъ не скрываетъ! — sprich die nöthigen Worte, (sie) verbirgt der Mensch nicht! (K. B. 17,26); сәвә пактың әрзә жүзүм

кісләдәм когда ты съ любовью смотрѣлъ (на меня), я скрывалъ лицо — wenn du mich liebend anschauest, verbarg ich mein Antlitz (K. B. 33,19); кәрәккіні сөсләр кіжі кісләмәс человекъ говоритъ необходимое и не скрываетъ — der Mensch spricht das Nöthige und verbirgt es nicht (K. B. 43,29); тағы бір сөзүм бар, сән әй! кісләмә! у меня есть еще одно слово, ты говори егә! не скрывай! — ich habe noch ein Wort zu sagen, du sage es! verbirg es nicht! (K. B. 44,39).

¹кістә (v) [Kas. Budg.]

вышивать — sticken.

²кістә (v) [Sag. Koib.] = кішнә

ржать — wiehern.

кістән [Kas., کیستن (Dsch.)]

маслобойная палка, дубина — der Stock zum Butterschlagen, der Prügel; کیستن و نیزه و تبرزین اکر کشی کا تیکسا بیر برکا اونار اکر و قیلج تیکسا باشندین ایاضی کیسار (Bb. 127,4)

если дубина или копье или топорикъ ударятъ человекъ, то пробьютъ одно мѣсто, а если сабля ударитъ, то пройдетъ отъ головы до ногъ — wenn der Prügel, die Lanze oder das Beil den Menschen treffen, so durchhauen sie nur einen Theil, wenn aber das Schwert trifft, so haut es (durch den ganzen Körper) vom Kopfe bis zu den Füßen. По P. d. C. и Z. کیستن есть металлическій шаръ, прикрѣпленный ремнемъ или цѣпью къ рукояткѣ; подобное значеніе имѣетъ это слово и въ русскомъ языкѣ — nach P. d. C. und Z. ist کیستن eine metallne Kugel, die mit einem Riemen oder einer Kette an einem Griff befestigt ist; eine ähnliche Bedeutung hat dies Wort auch im Russischen. S. S. idem (پیاز).

кістәс (v) [Sag. Koib.] = кіштәш

вмѣстѣ ржать — zusammen wiehern.

кістір (v) [Kas., von кіс+тір]

приказать или позволить отрѣзать, пропѣзать, ржать — befehlen oder erlauben, dass man

schneidet, zerschneidet. zerhaut: утын кіс-
тірдім я велтъ дровъ каруѳтъ — ich befohl
Holz zu hauen.

кістун (v) [كاستون (Kas. T.)]
стопать — scufen (H. 23,2).

кісмък [Tur. Kür. Kas.]
ведро — der Eimer.

кісмъкчі [Kas., von кісмък+чі]
бочаръ — der Fassbinder.

кісмът [كسمت (Kirm.)] = кысмът
судба — das Schicksal, das zertheilte Loos;
кісмәтиң бу топракта дәјилдир! не опредѣ-
лено тебѣ (судбою) оставаться въ этой стра-
нѣ! — dir ist nicht vom Schicksal bestimmt in
diesem Lande zu bleiben.

¹кіз [Kas.]
ложбина — die Thalhöhle.

²кіз [Kom. Kas. Kir.] = кіс
ковна — die Filzdecke, der Woilok; кіз ката,
кіз ўдѣк (Kas.) валенки — die Filzstiefel.

¹кізъ [Bar.] = кісә
карманъ — die Tasche.

²кізъ (v) [Kas. Bodg.]
махать, мапать — schwingen, winken.

кізәў [Bar.] = кісәў
кочерга — der Feuerhaken.

¹кізәк [Tub. Leb.]
кошка — die Katze.

²кізәк [Sag.]
малый — klein; кізәк чіс мелкіи кустарникъ —
ein kleines Gestrüpp.

³кізәк [Sag. W.]
полосатый — gestreift.

⁴кізәк [Bar.]
вдругъ, неожиданно — plötzlich, unerwartet.

кізәгә [Bar.]
лѣстница — die Treppe.

¹кізән [Sag. Koib.] = кіжән
пути (для лошадей) — die Fussfesseln (der
Pferde).

²кізән (v) [Kas.]

заматуваться — ansholen (vom Schlagel).

кізәннә (v) [Sag.] = кіжәннә
спутывать лошадей — den Pferde Fussfesseln
anlegen.

кізі [Sag. Koib.] = кіші, кіжі
человѣкъ — der Mensch; кізінің малы мал
полбас, кізінің езі ес полбас, кізінің көбі
кеп полбас! скотъ людей не для меня скотъ,
имущество людей не мое имущество, платье
людей не для меня платье (т. е. въ чужомъ
добрѣ нѣтъ прока) — das fremde Vieh
nützt mir nichts (ist nicht Vieh), fremde Habe
nützt mir nichts, fremde Kleidung nützt mir
nichts; кірліг кізінің ады теплік лошадь
грязнаго челоѣтка потная — das Pferd eines
unsauberen Menschen ist beschwitzet; по чои,
по мал, по езібіс парчан кізінің полар!
этотъ нашъ народъ, нашъ скотъ, наше иму-
щество, все это будетъ принадлежать чу-
жымъ! — dieses unser Volk, Vieh, und diese
unsere Habe wird fremden Leuten gehören!

кізін (v) [Kir.]
быть сердитымъ — erzürnt, ergrimmt sein.

кізірә (v) [Tel.]
громко кричать, гремѣть — laut schreien, don-
nern.

кізірәт (v) [Tel., von кізірә+т]
произвести громъ — donnern lassen.

кізірт (v) [Tel.]
громъ — der Donner.

кізү [Kas.]
очередь, дежурство, временно расироостраива-
ющаяся болѣзнь — die Reihenfolge im Dienste,
der Tag des Dienstes, eine zeitweilig verbrei-
tete Krankheit.

кізүк [كيزوك (Tar.)]
горячка — das hitzige Fieber.

кізлә (v) [كزليك (Osm. Bosn.)]
спрятать — verbergen.

кізләп (v) [Ad. Kom.]
спрятаться, скрываться — sich verbergen.

кізләндір (v) [Ad., von kizlän+dir]
 сирятать — verbergen.

кізләт (v) [Ad., von kizlä+т] = кизләндір.

кізлік [کزلیک (Osm. Z. R.)]
 небольшой ножикъ, перочинный ножикъ, кривое лезвие клинка — ein kleines Messer, das Federmesser, die krumme Spitze der Säbelklinge.

кізлін [Ad.]
 сирятанный, тайный — verborgen, heimlich.

кізмәт [Kir.] = хизмәт
 служба — der Dienst; кизмәткә кирдә оңь поступилъ на службу — er ist in den Dienst getreten; сағаң кизмәт кылаин! я хочу тебѣ служить! — ich will dir dienen!

кізмәткәр [Kir.] = хизмәткәр
 служащий, слуга — der Dieneude, Diener.

¹кіш [Alt. Tel. Tob. Kom. Krm., 𐰽𐰺𐰍 (AT.), 𐰽𐰺𐰍 (Uig.), کیش (Dsch.)]
 соболь — der Zobel; кара кішін көк тәјиңин сансыз кәлүрүп окуп котты (AT.) они принесли своихъ черныхъ соболей, синихъ бѣлокъ въ безчисленномъ количествѣ и сложили ихъ, читая (молитвы) — sie brachten ihre schwarzen Zobel und blauen Eichhörnchen ohne Zahl und legten sie (Gebete) lesend nieder (Ха 12,8—15); садькчы јок әрәй аңун кәскүңи — қапан кәткәй әрдің кара кіш иңи? (Uig.) если не было-бы торговцевъ, странствующихъ по сему миру, какъ могъ-бы ты одѣвать (шубу съ подкладкою) изъ чернаго соболя? — wenn die Kaufleute nicht wären, die diese Welt durchziehen, wann könntest du dann dich in schwarze Zobel kleiden? (K. B. 126,34); аңун тәскинүр әлдә аркыш јүрп — абы чус тәјиң кіш адур сән тәрп (Uig.) между народами странствуетъ караванъ въ этомъ мирѣ и ты собираешь (благодаря этому) драгоценныхъ бѣлокъ и соболей — unter den Völkern zieht die Karawane in dieser Welt umher und du sammelst daher die kostbaren Zobel und Eichhörnchen

(K. B. 152,16); кіш пөрүк (Alt.) соболья шапка — die Zobelmütze.

²кіш [Dsch., کیش (S. S.)]
 قورو بوغورت 'ياغسز بنبر', قوروت 'چکه' و چکیده 'سوزمه بوغورت خلاصهسی'

³кіш [Dsch., کیش (S. S.)]
 کیم 'اورتی', لمانی 'پردہ', کورفہ 'بورغان'

⁴кіш [کش (Osm.)]
 шахъ! (въ шахматной игрѣ) — Schach (im Schachspiel); кіш әтмәк говорить «шахъ!» — «Schach!» sagen.

кішәңи [Kas.]

орѣховая скорлупа — die Nussschale.

кішәңилә (v) [Kas., von кішәңи+lә]

лущить орѣхи — Nüsse aushülsen.

кішән [Tar. Kom., کیشان (Dsch. OT.)]

путь, узы — die Fessel, Fussfessel der Pferde; атка кішән салдә (Tar.) оңь спуталъ лошадь — er koppelte die Füße des Pferdes.

кішәнлик [کیشانلیک (Dsch.), von кішән+lik]
 спутанный — gefesselt.

кішәллик [Tar.] = кішәнлик.

¹кіші [Tar. Kom. Krm., 𐰽𐰺𐰍 (AT.), 𐰽𐰺𐰍 (Dsch. OT. Osm.), 𐰽𐰺𐰍 (Kar. L. T.)]

человѣкъ — der Mensch. Въ османскомъ языкѣ очень рѣдко употребляется, только въ некоторыхъ оборотахъ — wird im Osmanischen selten angewendet, nur in wenigen Aussprüchen, z. B. әр кіші господиңъ — ein Herr; хатун кіші дама — eine Dame; кіші задә человѣкъ хорошаго происхожденія — ein Mensch von guter Herkunft; һәр кіші всакй — jeder; икй кіші два лица — zwei Personen; кіші кәвдйниң айбыны гөрмәз әлйң айбыны сөйләр (Osm.) люди своихъ погрѣшностей не видятъ и говорятъ о погрѣшностяхъ чужихъ (посл.) — man sieht seine eigenen Fehler nicht, daher redet man über fremde Fehler (Spr.).

²кіші [Kir.] = кічік

маленькій — klein.

³кіші (v) [کیشیک (Dsch. V. Z.)]

узуш — кіжәнлік жараксыска пармас ögüş (Uig.) пути для человека знание и разумъ, спутанная (лошадь) не часто ходитъ къ неподходящему мѣсту — die Fessel ist für den Menschen das Wissen und der Verstand, das gefesselte (Pferd) geht nicht oft zu einem unpassenden Orte (K. B. 21,2); nägŭ tāk кіжән ол сәни пәркләгү? (Uig.) что это за узы, которыми тебя можно прикрѣпить (къ мѣсту)? — was ist das für eine Fessel, mit der man dich (an einer Stelle) festbinden kann? (K. B. 39,2); кіжән ол кіжігә узуш пәргүлүк (Uig.) известно, что разумъ для человека какъ-бы пути — es ist bekannt, dass der Verstand für den Menschen wie eine Fussfessel ist (K. B. 70,29).

²кіжән (v) [رجپت (Uig.), von кіжән+н] держать въ путахъ — in Fesseln halten; nilin cöclä cöznı nilik кіжәнŭr! говори со знаниемъ, знание держитъ слова въ путахъ! — sprich mit Wissen, das Wissen hält das Wort in Fesseln! (K. B. 17,10).

кіжәннә (v) [Schor. Leb. Ktsch.] = кіжәндә спутывать лошадь — einem Pferde Fussfesseln anlegen.

кіжәнлік [رجپت لیک (Uig.), von кіжән+лік]

связанный путами — gefesselt (von Pferden) (K. B. vergl. das unter кіжән aufgeführte Beispiel).

кіжәндә (v) [Alt. Tel., von кіжән+lä] = кіжәннә.

кіжәнсіс [رجپت سیز (Uig.), von кіжән+сіс]

безъ путь — ohne Fessel; кіжәнсіс jönŭldı (رجپت سیز) маңумас адак — тунәрді жарумас көрүкли карак безъ путь онъ ходилъ, (теперь) нога (моя) не можетъ ходить, глазъ былъ видящимъ, теперь онъ ослепъ и (ничего) не можетъ различить — ohne Fessel konnte er gehen, (jetzt) ist (mein) Fuss ge-

fesselt, (meine) Augen konnten sehen, (jetzt) sind sie dunkel geworden und können Nichts unterscheiden (K. B. 23,5).

кіжі [Alt. Tel. Leb. Schor. Kūār. Ktsch. Bar., رجپت (Uig.)]

человѣкъ — der Mensch; ūl кіжі (Alt.) мальчикъ — der Knabe; јаш кіжі (Alt.) молодой человекъ — ein junger Mensch; кадыт кіжі (Tel.) женщина — eine Frau; кіжі алдым я женился — ich habe mich verheirathet (vom Manne); кіжә пардым (Tel.) я вышла замужъ — ich habe mich verheirathet (von der Frau); паламды кіжә пәрдім (Tel.) я выдалъ замужъ мою дочь — ich habe meine Tochter verheirathet; тіжі кіжі (Schor.) женщина — die Frau; әвәңі кіжі (Schor.) повивальная бабка — die Hebeamme; улŭ кіжі (Schor.) медвѣдь — der Bär; кара кіжі (Alt.) простолюдинъ — ein Mensch aus dem Volke (Gegensatz zum Adel); алпаң кіжі (Schor.) невеста — die Braut; мәни кіжі ūrätпәді! (Tel.) никто меня не училъ! — Niemand hat mich gelehrt! кіжі келбән (Schor.) никто не пришелъ — Niemand ist gekommen; ölcәмдә кіжі ылабабас (Schor.) хоть я умру, никто не будетъ плакать — wenn ich auch sterbe, wird Niemand weinen.

кіжін [Kir.]

угрожать — drohen.

кіжілән (v) [Tel., von кіжі+lä+н]

наполняться людьми — sich mit Leuten füllen; ūi кіжіләнді домъ наполнился людьми — das Haus hat sich mit Leuten gefüllt.

¹кіжілік [Tel.]

подобный человекъ — menschenähnlich.

²кіжілік [رجپت لیک (Uig.)]

человѣчность, гуманность — die Menschlichkeit, das Menschenthum, die Humanität; кіжілік кылмакка јануды кіжілік кылмабын ајур она (глава) говоритъ, что награда за великодушное дѣйствіе состоитъ въ (са-

номъ) великодушномъ дѣлствіи—es (das Kapitel) sagt, dass der Lohn für das edelmüthige Handeln im edlen Handeln (selbst) besteht (K. B. 10,8); нѣ аткү полур пѣк ол аткү кижі — кижилік пилѣ атсѣ ѧл күн ижі! какъ хороше этотъ князь, этотъ добрый человекъ, если онъ съ великодушіемъ вершитъ дѣла народа!— wie gut ist der Fürst, der treffliche Mann, wenn er mit erhabenem Sinne des Volkes Geschäfte ausführt! (K. B. 26,18); кыс әрмәс пу жаңлык кижилік кыс ол — кижилікни пилгү көбилік ис ол! человекъ не рѣдокъ, а человечность рѣдка, знай, что человечность сгңдъ (колея) справедливости! — der Mensch ist nicht selten, die Menschlichkeit aber ist selten, wisse, dass die Menschlichkeit die Spur der Gerechtigkeit ist! (K. B. 35,20).

кижиліг [Schor., von кижі+ліг]

женатый — verheirathet.

кижилү [Alt. Tel.] = кижиліг.

кижізү [Tel. W.]

подобный человекъ — menschenähnlich.

¹кип [Kgm. Osm.]

усиливающий слогъ предъ прилагательными, начинающимися на кі — eine Verstärkungssilbe vor Adjectiven, die mit кі anlauten, z. B. кип килгәи (Kgm.) советъи гладкіи — ganz glatt (P. d. V. VII*, 209,116).

²кип [ԵԻԶ (Kar. T. L.)]

крѣпкій — fest, stark; кип куватлы очень сильный — sehr mächtig (H. 9,4); кип олтурдыр (Kar. T.) онъ крѣпко сидитъ — er sitzt fest.

³кип [Tob.] = ким

одежда — die Kleidung.

⁴кип (v) [Kas. Tob.] = кӧп

сохнуть, высохнуть — trocknen, austrocknen; кара кӧпкӧн чернила высохли — die Tinte ist ausgetrocknet; кӧпкӧн балык сушеная рыба — ein in oder Luft getrockneter Fisch; тӧмӧ кӧпмӧгӧн! не тровь, еще не высохло!—

rührs nicht an, es ist noch nicht ausgetrocknet!

кипӧк [کېڭک (Dsch.)]

верхнее платье — das Oberkleid.

кипӧкли [کېڭکلی (Dsch.), von кипӧк+ли]

снабженный верхнимъ платьемъ — mit einem Oberkleide versehen; اول کون غریب م یغور ابدی کینکسز کیکلی بر ابر ایدی (Bb. 294,14) въ этотъ день былъ страшный дождь, такъ что нитамій верхнее платье былъ въ одинаковомъ положеніи съ нитамини — an diesem Tage war ein starker Regen, es war ganz gleich, ob man ein Oberkleid an hatte oder nicht.

кипӧксиз [کېڭکسز (Dsch.), von кипӧк+сиз]

безъ верхняго платья — ohne Oberkleid.

кипӧң [کېڭک (Dsch.)] = кипӧк

верхнее платье — das Oberkleid (Calc. Wrth. جامه).

кипӧн [Kas.] = кӧбӧн, кӧбӧн = کفن

саванъ, покровъ — das Leichentuch.

кипӧнлік [Kas., von кипӧн+лік]

холстъ, необходимый для савана — die für das Leichentuch nöthige Leinwand.

кипрік [Ad.] = кірпік

рѣсница — die Augenwimper.

кипріт [Kgm.]

сѣрникъ, спичка — das Schwefelholz.

киплә (v) [קִיפֵּלְיָ (Kar. T.)]

укрѣпить — festmachen, bestärken; кiplәдӧмо? укрѣпилъ-ли ты? — hast du festgemacht? (H. 4,8—H. 16,8; D. 10,28).

киплән (v) [קִיפֵּלְיָ (Kar. T.), von кiplә+н]

1) крѣпко держаться — sich festhalten; кiplәнәсін тӱгӧлликтӧ! ты крѣпко держишься въ своемъ совершенствѣ! — du hältst dich fest an deiner Vollkommenheit! (H. 2,9).

2) быть сильнымъ, крѣпкимъ — fest, stark sein; кiplәнмәдӧм куват била я чувствовалъ себя безсильнымъ — ich fühlte mich entkräftigt (D. 10,16).

кіпләш [کیپلاشك (Osn. Z.)]

крѣшко висѣть другъ на другѣ — fest an einander hängen.

кіплік [کیپلیک (Kar. T. L.)]

укрѣпленіе, крѣпкость — die Befestigung, die Festigkeit (H. 12,21).

кіптір (v) [Kas.]

сушить — trocknen, trocken machen; һаһаға кіптірргә кірәк! надо это сушить на воздух! — man muss es in der Luft trocknen!

кіпчік [کیچیک (Dsch. S. S.)]

غبيجق، قبيجق، افاق، خورد، صغير، كجكبينه، ريزه

кібар [Kgm., = arab. كبار]

вельможи — die Grossen; кібары падышаһың вельможи цара — die Grossen des Herrschers.

кібәк [Kas. Tob.] = кәбәк

мякина, шелуха — das Kaff, die Spreu; арыш кібәгі ржаная мякина — die Roggenspreu; тары кібәгі просяная мякина — die Hirsen-spreu; сәлә кібәгі овсяная мякина — die Haferspreu.

кібәклән (v) [Kas. Tob., von кібәк+лән+н]

обратиться въ мякину — in Spreu zerfallen.

кібән [Kas. Tob. Tur.]

стогъ, скирдъ — der Schober; ашлык кібәні хлѣбный скирдъ — der Getreideschober; пчән кібәні стогъ сѣна — der Heuschober; кібән кылды, куды они сложили стогъ — sie machten einen Schober; кібән ажазы нызъ, основаніе стога — die Unterlage des Schobers; кібән башы 1) верхушка стога — das Oberste des Schobers; 2) первая верхушка каравая — die erste Kante eines Laibes Brot.

кібәнлә (v) [Kas. Tob., von кібән+лә]

накласть стогъ сѣна — einen Heuschober aufhäufen.

кібәрліг [Sag. Koib.]

ловкій, удобный — bequem, passend.

кібәч [کیچ (Dsch.)]

ободокъ, кругъ бубна — der Rand der Trommel (Calc. Wrtb. دایرۂ دق).

кібі [Kom., κίμπι (Osm.)] = гібі, кібік

какъ — wie; аһың кібі какъ это — wie dieses (C. C. 70); тоңуз кібі какъ свинья — wie ein Schwein (C. C. 174); сәўғил сәһиң карындашың сәһиң кібі! любя своего брата какъ самого себя — liebe deinen Bruder wie dich selbst! (C. C. 185).

¹кібік [Tob.] = кібі.

²кібік [Tob.]

какая-то птица — ein Vogel.

³кібік (v) [Kas.]

высыхать (о человекѣ) — austrocknen, vertrocknen (vom Menschen); су ічмәгән кіші бөтөнләи кібігир если человекъ не станетъ пить, онъ совсѣмъ высохнетъ — wenn der Mensch nicht trinkt, so vertrocknet er ganz.

кібіктә (v) [Schor. W.]

упрекать, дѣлать выговоръ — tadeln, eine Strafpredigt halten.

¹кібін [Tob.] = кібән

саванъ — das Leichentuch.

²кібін (v) [Kas., von кіп+н]

чувствовать сухость въ горлѣ, чувствовать жажду — Trockenheit in der Kehle fühlen, Durst empfinden.

кібір [Tar., = arab. كبر]

гордость — der Stolz.

¹кібірән [Tob.]

наволочка — der Kissenüberzug.

²кібірән (v) [Schor.] = күбүрән

ворчать — murren.

кібірәндір (v) [Schor., von кібірән+дир]

заставить ворчать — murren lassen.

кібірәнчәк [Schor.]

ворчливый — mürrisch, unwirsch.

кібіт [Tob.] = қибіт

лавка — der Laden.

кібітчи [Tob.]

лавочникъ — der Ladendiener, Händler.

- кібр [פּוּר (Osm.), = arab. كِبْر] гордость — der Stolz.
- кібрä [Sag.] край шляпы — der Hutrand.
- кібрäk [Sag. Koib.] ломкій — zerbrechlich.
- ¹кібрän [Kas.] = ¹кібірän наволочка — der Kissenüberzug.
- ²кібрän (v) [Schog.] = ²кібірän.
- кібрänчäk [Schog.] = кібірänчäk.
- кібріт [Kgm., كِبْرِيت, פּוּרִית, χιμπριτ (Osm.)]
- 1) горячая сѣра — der Schwefel; кібріт гібі олмак имѣть желтый цвѣтъ лица — einen gelben Teint habend.
- 2) сѣрякъ, спичка — das Schwefelholz.
- кібрітlä (v) [χιμπριτλεμεк (Osm.), von кібріт-+lä] покрыть сѣрою — mit Schwefel überziehen, in Schwefel tauchen.
- кібрітлі [χιμπριτלי (Osm.), von кібріт-+li] снабженный горячею сѣрою — mit Schwefel versehen.
- кібрчик [كِبْچِك (Osm. Z.)] ободокъ у бубна или барабана — der Reif der Handtrommel.
- кібрітчі [كِبْرِيتْچِي, פּוּרִיתְצִי, χιμπριτצִי (Osm.)]
- 1) фабрикантъ спичекъ, торговецъ спичками — der Streichholzfabrikant, der Streichholzhändler.
- 2) скупой, скупага — der Geizhals.
- кібрläн (v) [פּוּרִילַנְט (Osm.), von кібр-+lä-+н] возгордиться — stolz werden.
- кіw (v) [כִּיבִּי (Kar. L.)] = кѣі горѣть — brennen (D. 7,11).
- кіwіklä (v) [Kar. L.] обжечь, обгорѣть — versengen.
- кіwіklän (v) [כִּיבִּיכְלַנְט (Kar. L.)]

обжечься — versengen (D. 3,27).

кіwіp (v) [כִּיבִּיפִּי (Kar. L.)] = кігүр внести — hineinbringen.

кіwдіp (v) [כִּיבִּיפִּי (Kar. L.)] = кѣідүр зажечь — verbrennen (D. 3,22).

¹кім [Kom. Kgm. Bar. Kir. Tar., كِم (Uig.), كِم (Osm.), כִּימ (Kar. L. T.)] = kām, кім

1) кто? который? — wer? welcher? (fragend und relativ); кімдіp? (Osm.) кто это? — wer ist es? кімләр кәлдї? (Osm.) кто пришелъ? — wer ist gekommen? кіміміз? (Osm.) кто изъ насъ? — wer von uns? кімісі? (Osm.) кто изъ нихъ? — wer von ihnen? кімнің тур? (Kom.) чье это? — wessen ist es; һәр кім (Osm.) кто-бы ни былъ, всякій — wer es auch sei, ein jeder; кім әрзә мунуң тәк әдәрмү каны? (Uig.) кто это, который могъ-бы составить такую (книгу)? — wer ist es, der ein solches (Buch) abfassen kann? (K. B. 5,17); һәдәк кім тиләдї да полды камук (Uig.) какъ онъ хочетъ, такъ все совершается — wie er es will, so geschieht Alles (K. B. 4,17); калы кім шүкүр кыл кана'ат нилә! (Uig.) каждый будь скромнѣ и благодаренъ! — möge jeder genügsam sein und danken! (K. B. 5,2); Паят кімгә пәрзә узуш өк билік — өгүш әткүліккә узатты (Uig.) узады?) әлік (Uig.) кому Богъ далъ разумъ, умъ и знаніе, тому онъ далъ возможность сдѣлать много добра — wem Gott Verstand, Geist und Wissen gegeben hat, dem hat er die Möglichkeit gegeben, viel Gutes zu thun (K. B. 16,21); атың кім? (Kir.) какъ тебя зовутъ? — wie heisst du?

2) въ осм. также союзъ «что» — im Osm. auch als Conjunction «dass».

²кім [Kas., = pers. کِم]

1) малый, ничтожный, презрѣнный — klein, gering, verachtet; кім кұрма! не считай малымъ, не презирай! — sieh nicht für gering

an, verachte nicht! мині аннан бірда ким кўрмиләр они меня никакъ не считаютъ хуже его—sie halten mich niemals geringer als ihn.
2) меньше, недостающій — weniger, nicht ausreichend; биштән ким меньше чымъ пять—weniger als fünf; бір ким булды одного не доставало — es ist eins zu wenig.

³ким [Alt. Tel. Kir. Kas., von kī-+m]

1) одежда, платье — die Kleidung, der Anzug, das Kleidungsstück; өс ким (Kas.) верхняя одежда — die Oberkleidung; кигән ким (Tel.) одежда — die Kleider zum Anziehen; ким киді (Alt.) онъ одѣвался—er zog seine Kleider an; киміңдї чач! (Alt.) раздѣвайся! — ziehe die Kleider aus! icki кимниң жылысы жуқ (Kas.) старья платья не грѣютъ — alte Kleider sind nicht warm; ким жасарға кирәк! (Kas.) надо себя сшить новое платье!—man muss sich neue Kleider machen! ким тигүүчї (Kas.) портной — der Schneider.

2) (R.) родъ кольчуги или толстаго кафтана—eine Art Harnisch oder gesteppter Panzer.

3) (R.) одѣвание (однократное)—das (einmalige) Sichankleiden; ким باشی (арханч.) звание одного изъ слугъ вельмож—(veralt.) der Name eines Bedienten bei einer Herrschaft.

кима [𐰽𐰺𐰍 (Kar. T. L.)]

Плеяды — die Plejaden (H. 38,31).

¹кима [Kas.] = kāmī

лодка — das Boot; ут кимәсї, ут кимә пароходъ — das Dampfschiff.

²кима [کیمه (Dsch.)]

мышенокъ — die kleine Maus (Calc. Wrtb. (موش خرده).

кимәгән [Kas., کیمگان (Dsch.)] = kilmägän
непришедшїй, онъ не пришелъ—der nicht gekommen, er ist nicht gekommen.

кимәрдә [خیمهردته (Osm. Z.)] = kımārdē

здѣсь и тамъ, иногда — hie und da, zuweilen, кимәрдә ڪردہ ڪردہ довольно часто — ziemlich oft, oft genug.

кимәрсә [کیمرسه (Dsch. V.), von kīm-+ārsā]
кто-либо, какой-то, индивидуумъ — Jemand, ein Individuum.

кимәлдаш (sic!) [کیملداش (Osm. Z.)]

товарищъ, другъ—der Gesellschafter, Freund.

кимәснә [کیمسنه, کیمسنه, کیمسنه (Osm. veralt.) statt kımcsā]

кто-либо — irgend wer; кимәснә гәлмәдї
никто не пришелъ — Niemand ist gekommen.

¹кимі [Kas., کیمی (Dsch.)] = kilmī

онъ не придетъ — er kommt nicht.

²кимі [Ad.] = ġibi, kibī, kibik

какъ — wie.

³кимі (v) [Kas., von kīm]

убывать, уменьшаться, быть меньше — abnehmen, sich verringern, weniger werden; jirīmiz жыл-саян кимігән наша земля съ каждымъ годомъ убывала — unser Land hat in jedem Jahre abgenommen; укүчы малайларым бу кышта уннан киміміләр въ эту зиму у меня не бываетъ меньше десяти учениковъ — in diesem Winter habe ich niemals weniger als zehn Schüler; кимісәдә күп кимімі если я убавляетея, то немного — wenn es auch abnimmt, so doch nicht viel

киміжә [کیمجه (Uig.), = pers. کیمیا]

лїмїя, алхїмїя — die Chemie, Alchemie; пїлїк киміжә такъ арбалу туруп знанїе какъ камень мудрости, оно имѣетъ волшебную силу — das Wissen ist wie der Stein des Weisen, es hat Zauberkraft (K. B. 20,29).

кимір (v) [Kas.] = kāmīr

обкусывать кругомъ, грызть, обгрызать — naggen, benagen, abbeissen; сүжәкнї кимірді онъ обгрызъ кость — er hat den Knochen benagt.

кимірдәк [Bschk.] = kīmīrčäk.

кимірчәк [Kas., von kīmīr-+čäk]

хрящъ — der Knorpel.

кимірцәк [Tob.] = kīmīrčäk.

киміт (v) [Kas., von kīmī-+t]

убавить, уменьшать — verringern, verkleinern;

он бішкә кімітсән біш қала есиң изъ де-
сати вычтешъ пять, останется пять — wenn
du fünf von zehn abziehst bleibt fünf.

кімітү [Kas. get., von кіміт-+ү] —
уменьшение, вычитание — die Verringerung,
Subtraktion.

кіміс [כֶּסֶף (Kar. L.)] = күмүш
серебро — das Silber (D. 2,32).

кіміш [כֶּסֶף (Kar. L.)] = күмүш.

¹кімүр [كَبُور (Dsch.)] —
одъало, покрывало — die Decke, Hülle (L. T.
اورت مخي ايله ديبك در).

²кімүр (v) [كَبُور (Dsch.)] —
покрыть, спрятать, скрыть — verdecken, ver-
bergen, bedecken.

кімкі [Krm.] —
кто-бы то ни былъ, всякій — wer es auch sei,
ein Jeder; кімкі олурса ўјүмә кәлсін! пусть
всякій войдетъ въ мой докъ! — möge Jeder in
mein Haus treten.

кімха [Krm., = pers. كخا] —
дамасть, шелковая матерія — der Damast, das
Seidenzeug; ашиктан ашиға бәлхұзар гідәр —
зәрбабы кімхасы малы Таврызың
отъ возлюбленнаго къ возлюбленной всегда
идеть брокать, дамасть и другіе тавризскіе
товары — vom Geliebten zur Geliebten geht ja
immer Brokat, Damast und andere Waaren aus
Tavris (P. d. V. VII*, 18,34).

кімја [كیمیا (Osm.), B. d. M. II, 650] —
химія, алхимія — die Chemie, Alchemie.

кімјағар [Osm.] —
химикъ — der Chemiker.

кімјаңы [كیمیاچی (Osm.), von кімја-+чы] —
алхимикъ, шарлатанъ — der Alchemist, Char-
latan.

кімсә [كیمسه, كیمسه, Kimse (Osm.)] —
лицо, индивидуумъ — die Person, das Indivi-
duum; һәр кімсә всякій — ein jeder; һиң
кімсә бәни кәрмәди һикто мена не видѣл —
Niemand hat mich gesehen; кімсәмиз jok

һикто изъ насъ — Niemand von uns; кімсә
јоғурдум карадыр дәмәз һикто не гово-
ритъ: мой творогъ черенъ (посл.) — Niemand
sagt: mein weisser Käse ist schwarz (Spr.).

кімді [Kir., von кім-+ді] —
одѣтый — angekleidet.

кімдү [Tel., von кім-+дү] = кімдә
одѣтый, имѣющій платье — Kleider habend,
angekleidet; пір кара кімдү кижі кірп
кәлді вошелъ человекъ, одѣтый въ черное
платье — da trat ein schwarzgekleideter Mensch
ein.

кімчлік [Kas., von кім-+чі-+лік] —
унижение, пренебрежение — die Erniedrigung,
Verachtung; кімчлік іттї онъ пренебрегалъ,
унижалъ — er verachtete, erniedrigte; кімчлік
күрәмін я терплю пренебрежение — ich werde
verachtet, bin erniedrigt.

кімсән [كیمسان (Dsch.)] —
кожа золотистаго цвѣта, подкладываемая подъ
стекла зеркальщиками — goldfarbiges Leder,
das die Spiegelmacher unter das Glas legen
(L. T. کیمسان دمکدرکه التون رنگنده رنگلو
(برداری درکه اینه جیلر اینه لره وضع ایدر لر).

кімсәнд [كیمسند (Dsch.)] = кімсән.

кімсін (v) [Kas., von кім-+сін] —
унижаться — sich erniedrigen.

кімсїт (v) [Kas.] —
унижать — erniedrigen.

кімшәк [Kir.] —
головной уборъ старыхъ женщинъ — der Kopf-
schmuck alter Frauen. По Будагову: голов-
ной уборъ уральскихъ татарокъ — nach Bu-
dagoff: der Kopfputz der tatarischen Weiber
des Ural.

кімшлік [Kas.] = кімчлік.

кіјәү [Kas.] —
женихъ, зять — der Bräutigam, Schwieger-
sohn; кіјәүгә бірдім я выдалъ замужъ — ich
habe (meine Tochter) verheirathet; кызым

kijäŷgä kitī дочь моя вышла замужъ — meine Tochter hat sich verheirathet; kijäŷ ŗitī дружки жениха — die Schaffer des Bräutigams.

kijäŷlä (v) [Kas., von kijäŷ+lä]

ходить къ невѣстѣ, къ женѣ, пока она еще живетъ у родителей — zur Braut gehen, seine junge Frau besuchen, so lange sie noch im Hause der Eltern wohnt (in Kasan verbleibt die junge Frau nach der Hochzeit noch eine Zeit lang, oft mehrere Monate, im Hause ihrer Eltern, wo sie der junge Ehemann besucht).

kijīk [Kas.] = kīk

дикъ, дикое животное — das Wild, das wildlebende Thier; kīk каз дикій гусь — die wilde Gans; kijīk ŷrdāk дикая утка — die wilde Ente.

kijīn (v) [Kas.] = kīn

одѣваться — sich ankleiden; ајаѳыңны kijīn! одѣвай сапоги! — ziehe dir die Stiefel an! башыңны kijīn! надѣвай шапку! — setze dir die Mütze auf! kijīnīrlīk акча денеги для одежды — das Kleidergeld.

kijīndīr (v) [Kas., von kijīn+dir]

заставитъ себя одѣвать, одѣвать другого, помогать при одѣваніи, снабжать платьемъ — sich anziehen lassen, einen Anderen ankleiden, beim Ankleiden helfen, mit Kleidung versehen.

kijīndīrt (v) [Kas., von kijīndīr+rt]

велѣтъ одѣвать кого-либо, помочь кому одѣваться, снабдить кого-либо одеждою — befehlen, dass man Jemand anziehe, Jemandem beim Anziehen behülflich sein, Jemanden mit Kleidern versehen.

kijīp (v) [Kas.] = kīp

растягивать, натягивать, расплывать — ausspannen, ausbreiten, ausziehen.

kijīpil (v) [Kas.] = kīpil

быть растягиваемымъ — ausgespannt werden.

kijīrgīč [Kas.]

рамка для вышиванія — der Stickrahmen.

kijīz [Kas.] = kīz

войлокъ, кошма — der Filz, die Filzdecke; казакъ kijīzī киргизскій войлокъ — kirgisischer Filz; kijīz басты они сблал войлокъ — sie haben Filz gestampft.

kijīm [Kas.] = kīm

одежда — die Kleidung.

kijīmli [Kas.] = kīmli

имѣющій платье, одѣтымъ — Kleider habend, angekleidet.

kijīmlik [Kas., von kijīm+lik]

все что необходимо для платья, все что относится къ платьямъ, количество матеріи, необходимое для платья — Alles was für die Kleider nöthig ist, passend ist, sich auf die Kleider bezieht; die Quantität Zeug, die für ein Kleid nöthig ist; бīр kijīmlik чѳѳ сукно, необходимое для одного платья — Tuch, wie viel für ein Kleid nöthig ist.

kīnāgā [Kas., aus dem Russ.]

книга — das Buch, russische Buch (die mit arabischer Schrift geschriebenen Bücher werden stets кітап genannt); урыс кīnāgāсі русская книга — das russische Buch; кīбīt кīnāgālārī, кантур кīnāgālārī торговыя книги — die Handelsbücher; кīnāgā jāзмак внести въ книгу — buchen.

kīndīk [Kas.] = kīndīk

пупокъ, центръ — der Nabel, Mittelpunkt, das Centrum; арба кīndīgī шкворень — der Eisenpflock, mit dem der Wagen an die Achse der Vorderräder befestigt wird, der Deichselnagel; аѳач кīndīk деревянный шкворень — ein hölzerner Deichselnagel; тīmīr кīndīk желѣзный шкворень — der eiserne Deichselnagel.

¹kīp [Kas.] = kīp

грязь — der Schmutz; ак кīp чистое бѣлье — die reine Wäsche; кара кīp грязное бѣлье — die schmutzige Wäsche; кīp jūmak мыть

бѣлье — *Wäsche waschen*; кір јучы прачка — *die Wäscherin*; тырнак кірї грязь подь ногтями — *der Schmutz unter den Nägeln*.

²кір (v) [Kas.] = кір

войти — *hineingehen, hineintreten*; өйгө кір! войди въ домъ! — *tritt in's Haus!* дінгә кірдї онъ сдѣлался магометаниномъ, принявъ исламъ — *er ist Muselman geworden, hat den Islam angenommen*; бїраз аңар кірїп чығайн я заїду къ нему — *ich will bei ihm eintreten*; јөрткө кірдї онъ (теперь) живеть у нихъ (въ качествѣ служащаго, зятя) — *er wohnt (jetzt) in jenem Hause (als Dienender, Schwiegersohn etc.)*; кізмәткә кірәин! я хочу вступить на службу, въ услуженіе къ нему! — *ich will in seinen Dienst treten, in den Dienst treten!* аңар јалға кірдїм я у него наналса — *ich bin bei ihm in Dienst getreten, stehe bei ihm in Lohn*; сабакка кірдїм я теперь началъ у него учиться — *ich lerne jetzt bei ihm*; мулла дәрскә кіргән мулла преподаеть — *der Mulla unterrichtet*; кыз куїнына кірдї онъ спить съ дѣвцею — *er schläft bei dem Mädchen*; куїныма кір! спи со мною! (обращеніе къ мужчине) — *beschlefe mich!*

кірәч [Kas.]

известъ — *der Kalk*; кірәч ташы известнякъ — *der Kalkstein*; кірәч сувы известковая вода — *das Kalkwasser*.

¹кірїш [Kas.]

вхожденіе, соучастіе — *das Eintreten, die Theilnahme*; бу ішкә кірїшїм јук я не участвую въ этомъ дѣлѣ — *ich habe keinen Antheil an dieser Sache genommen*.

²кірїш [Kas.]

тетива — *die Sehne, Bogensehne*.

³кірїш (v) [Kas., von кір-+ш]

1) вмѣстѣ входятъ — *zusammen eintreten*; бїз бу өйгө бїргә кірїштїк мы одновременно вошли въ этотъ домъ — *wir sind zu gleicher Zeit in das Haus eingetreten*.

2) принимать участіе въ одномъ и томъ-же дѣлѣ — *an einer Sache Antheil nehmen*; бу сўскә кірїштїк мы приняли участіе въ этомъ разговорѣ — *wir nahmen an dieser Unterhaltung (Unterhandlung) Antheil*; бу ішкә кірїштїләр они сдѣлались участниками въ этомъ дѣлѣ — *sie sind Theilnehmer bei diesem Geschäfte geworden*.

3) другъ къ другу ходять, посѣщать другъ друга — *bei einander ein und aus gehen, mit einander Umgang haben, in Verbindung stehen*.

4) подражать другъ другу — *einander nachahmen*.

кіркә [Kas.]

малорослый, малышъ — *ein kleiner Kerl, ein Knirps*.

кіргїз (v) [Kas., von кір-+гїз] = кіргїз

вносить, ввести — *hineinbringen, hineinführen*; мїні бу мәңлікә кіргїз! введи меня въ это общество! — *führe mich in diese Gesellschaft ein!* ітїмнї көч бїлән сўба кірбїздїм я силою заставилъ мою собаку войти въ воду — *ich habe meinen Hund mit Gewalt gezwungen in's Wasser zu gehen*.

кірлән (v) [Kas., von кір-+лән-+н]

сдѣлаться грязнымъ, загрязниться — *schmutzig werden, sich beschmutzen*.

кірлї [Kas., von кір-+лән] = кірлї

грязный — *schmutzig, beschmutzt*.

кірт (v) [Kas., von кір-+т]

заставить войти, внести, втолкнуть — *eintreten lassen, hineinstossen, hineinbringen*; аны дінгә кірттї онъ его убѣдлалъ принять исламъ — *er hat ihn zum Islam bekehrt*; бығауға кірттї онъ его заковалъ въ кандалы — *er hat ihn in Fesseln geschlagen*; ол мїнї өйгөнө кірттї онъ меня пригласилъ войти въ его домъ — *er hat mich in sein Haus eintreten lassen*; мін аны кіјөў кірттїм я ее выдалъ замужъ — *ich habe sie verheirathet*.

кіртїл (v) [Kas., von кір-+т-+л]

быть введеннымъ — eingeführt werden.

кірчїл [Kas., von кір-+чїл]

маркїй — leicht schmutzend.

кіршән [Kas.]

бѣлила — die weisse Schminke; кіршән jak-
мак краситься — sich schminken.

кіршәнлә (v) [Kas., von кіршән-+лә]

бѣлятся, подмазываются бѣлилами — sich
schminken.

кірпї [Kas.] = кірпї

ежъ — der Igel.

кірпїк [Kas.] = кірпїк

рѣсница — die Wimper; жуғарыҕы кірпїк
верхняя рѣсница — die obere Wimper; тө-
бөнгї кірпїк нижняя рѣсница — die untere
Wimper.

кірпїч [Kas.] = кірпїч

кирпичъ — der Ziegelstein; кірпїч пішїрмак
обжигать кирпичи — Ziegel brennen; пішкән
кірпїч обожженный кирпичъ — der gebrannte
Ziegel; чї кірпїч сырцовый кирпичъ — der
Luftziegel.

кірпїччї [Kas.]

кирпичникъ — der Ziegelschläger.

¹кілә [Kas.]

задвижка — der Riegel.

²кілә (v) [Kas.] = кілә, тїлә

1) хотѣть — wollen; öirö барырҕа кіләмәдї
онъ не желалъ возвратиться домой — er wollte
nicht nach Hause gehen; кіләмәсц алма! не
бери, если ты не желаешь! — nimm es nicht,
wenn du nicht willst!

2) просить — bitten; анаңдан кілә! спроси у
своей матери! — bitte es bei deiner Mutter!

3) просить Бога, молятся — Gott bitten, be-
ten.

кіләў [Kas., von кілә-+ў]

молитва, богослужение — das Gebet, der Gottes-
dienst; кіләў итмак, кіләў күтїрмак совер-
шать богослужение, молиться — Gottesdienst

halten, beten; кіләў итўчї присутствующіе
при богослуженїи — die beim Gottesdienst An-
wesenden; кіләўғә барды онъ вошелъ въ
церковь — er ist in die Kirche gegangen; кі-
ләўғә қордө онъ пошелъ на богомолье — er
hat eine Pilgerfahrt unternommen; кіләў қө-
рўчї богомолецъ — der Pilger; иртәгї кіләў
утрення — der Frühgottesdienst; кічкї кіләў
всенощная — der Abendgottesdienst.

кілән (v) [Kas., von кілә-+н]

просить милостыни, быть попрошайкою, попро-
шайничать — um milde Gaben bitten, betteln.

кіләнчї [Kas.]

нищий — der Bettler.

кіләт [Kas., aus dem Russ.]

1) кладъ — die Vorrathskammer.

2) горница для лѣтняго житя — das Zimmer
zum Wohnen im Sommer; ак кіләт горница —
die gute Stube.

кіләш [Kas.]

сговоренная дѣвица, сосватанная дѣвица, не-
вѣста — die Verlobte, Braut.

кіләшлән (v) [Kas., von кіләш-+лә-+н]

свататься, жениться — sich verloben, sich ver-
heirathen.

кіләшшә [Kas., aus dem Russ.]

клевъ — die Zange.

кілтраўк [Kas.]

трясучїй — zitternd, bibbernd.

кілтраш (v) [Kas.]

трястись, дрожать — zittern, beben.

кілцїмә [Kas.]

вареники; кушанье подобное пельменямъ, пи-
рожки съ говяжьей, творогомъ или конопля-
ными сѣменами, сваренные въ котлѣ — ein
tatarisches Essen, im Kessel gekochte in Teig
gehüllte Pasteten, die mit Fleisch, Quarck oder
Hansamen gefüllt sind.

кіт [Kas., aus dem Russ.]

хоть — obgleich; кіт нї дісәң ул алмаз что-
бы ты ни говорилъ, онъ не возьметъ — was

du auch nicht sagen mögest, er nimmt es nicht.

кічі [Kas.]

малый — klein; кічі һум'а, кічі атуа чет-вергъ — der Donnerstag; кічі күңилли смирный, негордый, снисходительный — demüthig, nicht stolz, leutselig.

кічік [Kas.]

малый, небольшой — klein, nicht gross.

кічірәи (v) [Kas., von кічі+рәи]

убавляться, уменьшаться — sich verringern, abnehmen, klein werden.

кічірәит (v) [Kas., von кічірәи+т]

уменьшить, убавить — verringern, verkleinern.

кічیلән (v) [Kas., von кічі+лән+н]

сдѣлаться малымъ, смириться, унизиться — klein werden, sich demüthigen, sich erniedrigen.

кічиләндір (v) [Kas., von кічі+лән+дир]

сдѣлать малымъ, усмирить, унизить — klein machen, demüthigen, Jemand erniedrigen.

кічilik [Kas., von кічі+lik]

малость, униженность, уступчивость — die Kleinheit, Niedrigkeit, Erniedrigung, des Nachgeben; кічilik it! унижайся! будь уступчивымъ! — erniedrige dich! gieb nach! sei nachgiebig!

кічисимәк [Kas., von кічі+симәк]

скромный, смиренный — bescheiden, demüthig.

кічкәнә [Kas., von кічі+кәнә]

маленький — sehr klein.

кічкәнәгинә [Kas., von кічкәнә+гинә]

очень маленький, немножко — ganz klein, ein klein wenig; кічкәнәгинә it бир! дай мнѣ немножко мяса! — gieb mir ein ganz klein wenig Fleisch!

кісә [Kas.] = кісә, кәсә

карманъ въ платьѣ — die Tasche, Kleidertasche; кісәсинә сукты онъ сунуль въ карманъ — er hat in die Tasche gesteckt; кісә-

сіндән акча чыгарды онъ вынулъ деньги изъ кармана — er zog Geld aus seiner Tasche; саи кісә гайбый карманъ, богачъ — eine tiefe Tasche, reich; тулы кісә полный карманъ — eine volle Tasche.

кісәл [Kas., aus dem Russ.]

кисель — eine Art Gallert, Gelée, ein Brei; бөрчәк кісәли гороховый кисель — der Erbsebrei.

кісәллик [Kas., von кісәл+lik]

1) все что нужно для киседа — Alles was zu einem Kissel nöthig ist.

2) овсяный кисель (кислый, пиваренный, сырой) — der Haferschleim (sauer, ungekocht, roh).

кісмәк [Kas.]

кадка, калужка — ein Fass, Zuber.

кізмәт [Kas.]

служба, должность — der Dienst, das Amt; кізмәткә кирдә онъ поступилъ на службу — er ist in den Dienst getreten; кізмәт иттә онъ служилъ — er diente; жігірмі жыл кізмәт иттә онъ двадцать лѣтъ служилъ — er hat zwanzig Jahre gedient; кізмәттән чыкты онъ вышелъ въ отставку — er hat seinen Abschied genommen.

кізмәтчә [Kas.]

служитель, слуга — der Diener, Knecht; кізмәтчә кыз служанка — die Magd, Hausmagd.

кіш [Kas.]

соболь — der Zobel; кіш тун соболя шуба — der Zobelpelz.

кішә [Kas.]

шаръ — die Kugel; кішә узыны игра въ шары (съ длинными палками) — das Kugelspiel (wird mit langen Stöcken gespielt).

кішән [Kas.] = кішән

пути для трехъ ногъ лошади — die Koppel, mit der drei Füße des Pferdes gefesselt werden.

кішәннә (v) [Kas., von кішән+лән]

стреножить — drei Füße des Pferdes fesseln.

кішәһһі [Kas.] = кішәһһі.

кішәһһә (v) [Kas.] = кішәһһә.

кішәһһі [Kas., von кішәһһ—і]

снутавһһі — gefesselt (von Pferden).

кіші [Kas.] = кіші

человѣкъ — der Mensch; кіші кіді кто-то пришелъ — es ist Jemand gekommen; кіші јукмы мында? итѣ-ли кого здѣсь? — ist Niemand hier? ір кіші мужчина — der Mann; катун кіші замужня женщина — die verheirathete Frau; јат кіші чужой человекъ — ein Fremder; үзіңә јаман тигән ішһі кішігә -дә кылма! что тебѣ неіріятно, другимъ не дѣлай! — was du nicht willst, dass man dir thut, das füge keinem Andern zu! сін інді кіші булғансыш! ты теперь человекѣкомъ стагъ! — du stehst jetzt auf deinen Füßen, bist jetzt in guten Verhältnissen! кішіні урын арүландырма, кіші урышы арүландыра не мѣсто красятъ человекѣка, а человекѣкъ краситъ мѣсто (исл.) — die Stelle macht nicht den Menschen besser, sondern der Mensch macht die Stelle besser (Spr.).

кішінікі [Kas., von кіші—нікі]

принадлежащій людямъ, чужой — das, was den Menschen gehört, fremd; кішінікіні алма! не бери чужаго имущества! — nimm nicht fremdes Eigenthum.

кішір [Kas.]

морковь — die Morgrübe.

кішілік [Kas., von кіші—лік]

человѣчность, гуманность — die Menschlichkeit, Humanität; кішілік кылды онъ прекрасно поступилъ — er hat sehr gut gehandelt; кішілік кім праздничная одежда — die Feiertagskleidung; кішіліктән чыкты онъ дурно поступилъ — er hat schlecht gehandelt.

кішісімәк [Kas. Ostr.]

незаносчивый, доступный (для человекѣка) —

menschlich, menschenfreundlich, erreichbar (für einen Menschen).

кішісімән [Kas.] = кішісімәк.

кішһә (v) [Kas.]

ржать — wiehern.

кіжіһәт [Kas., aus dem Russ.]

казинетъ (родъ матеріи) — ein Zeug.

кібік [Kas.] = кўк, кібі, гібі

какъ — wie; үлгән кібік какъ умершій, какъ мертвый — wie todt; јацыр інді туктаған кібік дождь теперь какъ будто пересталъ — es scheint, als ob es aufgehört hat zu regnen; ојотсыз катын төзсоз аш кібік женщина безъ стыда, что пища безъ соли (исл.) — eine Frau ohne Scham ist wie Speise ohne Salz (Spr.).

кібіт [Kas.]

лавка — der Laden, die Bude; кібіткә утырады онъ сидитъ въ лавкѣ, торгуетъ — er sitzt im Laden, handelt; кібіт ачты онъ открылъ лавку — er hat einen Laden eröffnet.

кібітчи [Kas.]

лавочникъ — der Kaufmann, Krämer.

кібітчилик [Kas., von кібіт—чи—лік]

лавочная торговля — der Ladenhandel.

кім [Kas.]

кто? — wer? сін кім? сін кім атлы? какъ тебя зовутъ? — wie heisst du? бу кім кызы, кімнің кызы? чья эта дочь? — wessen Tochter ist das? кім дә кім булса кто бы ни былъ — wer es auch immer sei.

кімнікі [Kas.]

кому принадлежащій? — wem gehörig; бу ат кімнікі? кому принадлежитъ эта лошадь? — wem gehört dieses Pferd?

¹кў [N] (AT.)

то, что слышится отъ кого-нибудь, слава, молва — was man von Jemand hört, der Ruf, Ruhm, das Gerücht; аты кўсі јок болмазун! ихъ имя и слава пусть не погибнетъ! — möge ihr Name und Ruf nicht untergehen! (K 25,7); аты

кӯси жок болты ихъ имя и слава исчезла — ihr Name und Ruf ging unter (X 36,4); ташра жорыжур тәјин кӯ ашидин балыктакы ташыкмыш горожане, услышавъ молву, что онъ совершаетъ походы, вышли — da sie das Gerücht vernahmen, dass er draussen umherschweift, zogen die Städtebewohner aus (K 12,3).

²кӯ [Bar. Tel.] = кӯ

звукъ, голосъ, гулъ, крикъ, громкій нагъвъ — der Ton, Lärm, die Stimme, das Geschrei, der laute Gesang.

¹кӯа [Tar.]

сажа — der Russ; кӯа јухти сажа настла — es hat sich Russ angesetzt; кӯа болуп калди онъ замарался сажю — er ist russig geworden.

²кӯа [Tar.]

моль — die Motte; кӯа јаді моль съѣла — die Motten haben es gefressen.

кӯарик [Küär. Bar.]

1) бурнудукъ — das gestreifte sibirische Eichhorn.

2) татарское племя, живущее на нижней Ким — ein Tatarenstamm, der an der unteren Kija wohnt.

кӯат [Bar., = arab. قوّة]

сила — die Kraft, Gewalt.

кӯатлӯ [Bar., von кӯат + лӯ]

сильный, могучий — kräftig, mächtig.

кӯац [Bar. Küär.]

горшокъ — der Topf.

кӯашна [Kas., aus dem Russ.]

квашня — der Backtrog.

кӯазлі [Kom.]

гордый — stolz.

¹кӯі [Bar. Kir. Ad.] = кӯ, кӯ

1) голосъ, звукъ, мелодія — die Stimme, der Ton, die Melodie; кӯјүнү тӯсӯр (Kir.) настраивать — stimmen.

2) крики, несчастье — die Jammerrufe, das

Unglück; кӯі кӯрдӯк! съ нами случилось несчастье! — uns ist ein Unglück widerfahren.

3) (Ad.) преувеличение — die Uebertreibung; кӯі аиләдї онъ преувеличивалъ — er hat übertrieben.

²кӯі [Kir.]

1) комфортъ, зажиточность — der Komfort, die Wohlhabenheit.

2) благоприятный случай — eine günstige Gelegenheit.

³кӯі (v) [Alt. Tel. Leb. Kir. Kkir.]

1) гореть, сгореть — brennen, verbrennen; аттың тӯџү тозы кӯидү, тәрази тозы кӯидү (Tel.) и шерсть лошади вся сгорѣла и шкура вся сгорѣла — des Pferdes Haar verbrannte ganz und seine Haut verbrannte ganz; кӯіџон от (Alt.) горящій огонь — brennendes Feuer; отко кӯидү (Tel.) онъ обжегся — er hat sich verbrannt; нычан нарчан кӯјүп парды (Leb.) сѣно совсѣмъ сгорѣло — das Heu ist ganz verbrannt.

2) возгорѣться любовью — in Liebe entbrennen.

3) имѣть сильную боль — heftige Schmerzen haben; ічим кӯјүп јат (Alt.) я чувствую сильную боль въ животѣ — ich habe heftige Schmerzen im Leibe.

4) мал кӯидү (Kir.) скотъ хорошо удался — das Vieh ist gut gerathen.

5) (Kir.) напрасно за кого страдать — schuldlos für Jemand leiden.

кӯіканак [Schor. Tel., کوبکاناک (Dsch.)]

1) (Schor.) ястребъ — der Habicht.

2) (Tel.) драхва — die Trappe (oris tarda).

3) (Dsch.) мышеловъ — der Mäusegeier (L. T. عقاب و کوبکاناک; (موببول ددکلری قوشه درلر نی قبلسالار قید ، قاپان قیلغای انینگ صیدینی بو صید) если они привязываютъ орла и мышелова, то какъ-же будутъ охотиться эти дикія (птицы)? — wenn sie den Adler und Mäusegeier anbinden, wie kann dieses Wild ihre Jagd ausführen?

күйкөнтәй [Kir.]

родъ хищной птицы — ein Raubvogel.

күйкүл [Kkir.]

1) гадкий, дурной — hässlich, schlecht.

2) маленькая лошадь — ein kleines Pferd.

күйгәнәк [Kgm.] = күйкәнәк

какая-то птица — ein Vogel; алтын аҗак

күйгәнәк, јумуртасын кім табар? күйгө-
некъ съ золотыми ногами, кто найдет его
яйца? — ein Küigenek mit goldenen Füßen,
wer findet seine Eier? (P. d. V. VII*, 210, 125).

күйгөлөк [Kir.]

легко зажигающийся, легко возгорающийся,
легко возбуждаемый, обидчивый, горячий —
leicht entzündbar, leicht brennend, leicht ver-
letzbar, heftig.

күйгөлөш (v) [Kir.]

серанться другъ на друга — gegen einander
heftig werden.

күйгөлү [Kir.]

горячий, злой — heftig, böse.

күйгүр [Tel., von күй-+гүр]

горючий — brennbar.

күйн (v) [Tel. Leb.]

завидовать кому-либо, быть завистливымъ —
Jemanden beneiden, neidisch sein.

күйнәк [Schor.]

рубашка — das Hemd.

күйрә (v) [Tob.]

слабеть, дрябнуть — schwach werden, mürbe
werden.

күйрәк [Tob.]

слабый, дряблый, ломкий — schwach, mürbe,
zerbrechlich.

күйрө (v) [Kir.] = күйрә

1) иссохнуть отъ жара — vor Hitze trocken
werden.

2) стареть — alt werden, altersschwach wer-
den.

3) портиться, дрябнуть — sich verlegen, mürbe
werden (von Waaren).

күйрөк [Kir., von күйрө-+к]

неурочный, гнилой (товаръ) — verlegen, morsch
(Waare).

күйл [Koil] (Dsch.)

какая-то птица — ein Vogel; *ينه بير كويل دور*
اوزونلوغى زاغچه بولغاي زاغچه دين خيلي
اينچكاراك دور طوري اوقور هندوستان بلبلي
بو ايبيش هندوستان ايلي قاشيدا بلبلچه
حرمتى باردور قالين درختليق باغلاردا بولادور
(Bb. 365, 2) есть еще (птица) кюль, длинной
будеть съ ворону, но гораздо тоньше, хо-
рошо поеть; это индѣйскій соловей, индѣйцы
цѣнятъ его наравнѣ съ соловьемъ, онъ живетъ
въ садахъ съ густыми деревьями — da ist
noch (ein Vogel) Küil, er ist von der Grösse
einer Krähe, aber viel dünner, singt schön;
dieser ist die indische Nachtigal, die Indier
schätzen ihn wie die Nachtigal; er lebt in
Gärten mit dichten Bäumen.

күйлә [Schor., aus dem Russ.]

колъ — der Pflöck.

күйләк [Schor.]

уголь, сажа — die Kohle, der Russ.

күйлән (v) [Sag. Koib.]

1) сдавиться, согнуться — sich zusammen-
drücken, sich verbeugen.

2) (W.) любить — lieben.

күйләнү [Schor. W.]

любовь — die Liebe.

күйлө (v) [Kir.]

1) ухаживать, ходить за кѣмъ-либо — sich um
Etwas kümmern, besorgt sein.

2) разгорячаться, совокупляться (о рогатомъ
скотѣ, баранахъ и собакахъ) — brünstig sein,
sich begatten (vom Rindvieh, von Schafen,
Hunden).

күйлү [Kir., von күй-+лү]

приятный, благодушный — angenehm, passend;
күйлү ат лошадь въ хорошемъ тѣлѣ — ein
Pferd, welches sich in einem guten Zustande
befindet.

к̄yilŷġ [Schor. W.]

милый, любезный — lieb, liebenswürdig.

к̄yit [Kkir.]

печаль — die Traurigkeit.

к̄yidŷŷr (v) [Alt. Tel. Leb. Kom. Kir.]

1) зажечь — anzünden, anbrennen, verbrennen (tr.).

2) возбуждать сильную страсть — eine heftige Leidenschaft erregen.

3) (Kir.) подвергнуть кого безвинно страданию — Jemand ohne Schuld in eine üble Lage versetzen.

к̄yidŷŷrgŷ [کوبدورگو (Osm. Z.)]

роль опухоли или нарыва, рак — ein brennendes Geschwür, Blutgeschwür, Krebsgeschwür.

к̄yичі [Ad.]

лгунъ, хвастунъ — der Aufschneider, Uebertreiber.

к̄yicö (v) [Kir.] = к̄yimā

жвать жвачку — wiederkauen.

к̄yibānāk [Schor.]

ястребъ — der Habicht.

к̄yibōndö (v) [Kir.]

дѣлать (что) въ согнутомъ положеніи — Etwas in gebückter Stellung ausführen.

к̄yibrāk [Schor.]

дроздъ — die Drossel.

¹к̄yimān (v) [کوبانیک (Dsch.)]

1) медлить, мѣшкать, находить предлогъ — zögern, einen Vorwand finden (L. T. معلل و بهانه); ای نوایی بار اکر دیر کیم; (ایلیوب دمک در اوزونکنی اوتغا سال، تن بالانک ایلارکا) *Неваи, если другъ тебѣ говорить: бросайся въ огонь! заботась о томъ, чтобы раздѣться, не мѣшкая ради твоей души-красавицы!* — o Nevaji, wenn der Freund dir sagt: wirf dich in's Feuer! so zögere nicht wegen deiner Seele, indem du dafür sorgst, deinen Körper zu entkleiden! *بار کوبیدین اوتاردا باشا باغسا بلا، اندا*

ایلارمین توقف هر جهتدین کوبانیک *если-бы на дорогѣ черезъ село моей подруги несчастія дождемъ сыпалось на мою голову, то я бы (всетаки) тамъ подъ разными предлогами мѣшкая, остановился-бы — selbst wenn auf dem Wege durchs Dorf der Geliebten Unglück mir auf's Haupt regnen sollte, so werde ich, unter allerlei Vorwänden zögernd, dort Halt machen.*

2) (Z.) обижаться, сераяться — sich beleidigen, sich ärgern.

²к̄yimān [Tel.]

смятение — die Verwirrung.

к̄yimāndŷ [Tel., von к̄yimān + дŷ]

смущенный — verwirrt.

к̄yimāl (v) [Tel.]

медлять, мѣшкать, робѣть, быть смущеннымъ — zaudern, zögern, schüchtern sein, verwirrt sein.

к̄yimālīš (v) [Tel., von к̄yimāl + ш]

суетиться — verwirrt durcheinander laufen.

к̄yimālt (v) [Tel., von к̄yimāl + т]

остановить кого-либо, задержать, тащить сюда и туда — Jemand aufhalten, hinhalten, hin und her zerren.

к̄yimālčāk [Tel., von к̄yimāl + чāk]

медлящій, мѣшкающій, смущенный — zögernd, zaudernd, verwirrt.

к̄yimö [Kir.]

верхъ телѣги — das Verdeck des Wagens.

к̄yimölŷ [Kir., von к̄yimö + li]

съ верхомъ — mit einem Verdecke versehen; к̄yimölŷ арба крытая телѣга — ein gedeckter Wagen.

к̄yö [Bar. Kir.] = к̄yā

сажа — der Russ.

к̄yölö (v) [Kir., von к̄yö + lä]

1) садиться (о сажѣ) — russig werden, Russ ansetzen.

2) дѣлать чернымъ, неприятнымъ — schwarz und unansehnlich machen.

кўёлў [Kir., von кўё-+лў]

замаранный сажено — mit Russ beschmutzt.

¹кўк, кўк [Kas.] = кїбїк

какъ — wie; алпаут-кўк какъ помѣщикъ — wie ein Edelmann; минїң кўк какъ я — wie ich; синїң кўк какъ ты — wie du; кїлгән-кўк какъ будто онъ пришелъ — als wenn er gekommen wäre.

²кўк [Bṯ (AT.)]

частица, усиливающая дѣйствіе — eine Verstärkungs-Partikel; бїзнї дўртгачї-кўк онъ насъ навѣрно убьетъ — er wird uns gewiss tödten (N 31,2).

³кўк [Kas.] = кѡк

1) синїй, голубой, чалый (о лошади) — blau, faß (von Pferden).

2) небо — der Himmel; кўк ачїлдї погода прояснилась — der Himmel ist klar geworden; кўк дѡбѡрлї, кїлтрї громъ гремѣть — es donnert.

кўкәи [Kas.]

яйцо (дѣтское слово) — das Ei (Kinderwort).

кўкәң [كوكانك (Dsch.)]

филанъ, сова — die Eule, der Uhu.

кўкәл [Kom.]

сорная трава, куколь — ein Unkraut; кацан бог-даї сацыр-сан әр ковра, ала бота, тїгәнәк, кара (rata) кўкәл бїтәр если ты станешь сѣять пшеницу, то въ ней выростутъ плевелы, чертополохъ и черный куколь — wenn du Weizen säen wirst, so werden unter ihm Unkraut, Disteln und Dornen wachsen (C. S. 135).

кўкәч [كوكچ (Osm.)]

1) лошадь, всякое вьючное животное — ein Pferd, Lastthier.

2) дурная лошадь, кляча — ein schlechtes Pferd, eine Mähre.

кўкї [Kas.]

кукушка — der Kukuk; иртә кычкырған кўкїнїң башы аурга если кукушка рано

утромъ закричить, то у нея голова заболитъ — der Kukuk, der am Morgen schreit, bekommt Kopfschmerzen.

кўкїрт [Kas.]

горючая сѣра — der Schwefel.

кўкўң [كوكونك (Dsch.)] кўкәң

филанъ, сова — der Uhu, die Eule (Calc. Wrth. جغد).

кўкўр [Alt. Sag. Koib.]

горючая сѣра — der Schwefel.

кўкўрѡ (v) [Alt.]

гремѣть — donnern.

¹кўкўрт [Alt. Kir.]

громъ — der Donner.

²кўкўрт [كوكورت, ƣƣƣƣƣƣ (Osm. Krm.)]

горючая сѣра — der Schwefel; бәз кўкўрдў бѣлая сѣра — weisser Schwefel; чыбык кў-кўрдў сѣра въ палочкахъ — der Stangenschwefel; кўкўрт чәчәјї сѣрный цвѣтъ — Schwefelblumen; кўкўрт аракы сѣрная кислота — die Schwefelsäure.

кўкўртлў [كوكورتلو, ƣƣƣƣƣƣƣƣ (Osm.), von кўкўрт+лў]

сѣрнистый, сѣрный — schwefelig.

кўкўм [كوكم (Dsch. V.)]

родъ петля, налагаемой на шею осужденнаго — eine Schlinge, die dem Verurtheilten um den Hals gelegt wird.

¹кўкрә (n.) [كوكره (Osm. R.)]

возбужденный въ половомъ отношенїи, свирѣпый — geil, wüthend.

²кўкрә (v) [Bar. Kas., ƣƣƣ (Uig.)] = кў-кўрѡ

1) гремѣть — donnern; ўнўн кўкрәдї јасты кордаї канат (Uig.) онъ загремѣлъ своимъ голосомъ и раскрылъ крылья какъ цапля — er donnerte mit seiner Stimme und entfaltete der Reiher seine Flügel (K. B. 161,15); кўк кўкрї (Kas.) громъ гремѣть — es donnert.

2) (R.) возбудиться въ половомъ отношенїи,

ирити въ ярость (о животномъ) — in Wuth gerathen, brünstig werden.

3) (R.) дѣлаться фамиллярнымъ, влюбленнымъ — intim, verliebt werden.

4) (R.) дѣлаться бурнымъ (о морѣ) — stürmisch werden (vom See).

¹кўкрак [Bar., von кўкра+к]

громъ — der Donner.

²кўкрак [Kas.] = кѳкрак

1) грудная полость — der Brustkasten; кўкрак аурта ийтъ боль въ груди — Brustschmerzen haben.

2) нагрудникъ — der Brustlatz; татар бiлiн крашин катыннары кўмак iчиннiн кўкрак капларѳа сытсыдан тiккiн нiстi кiжiлiр, аны кўкрак тiп iйтiлiр татарскiя крещеныя и некрещеныя женщины носятъ подъ рубашкою нѣчто сшитое изъ ситца, чтобы закрывать грудь; это онѣ называютъ кюкрекъ — die Weiber der getauften und ungetauften Tataren tragen unter dem Hemde, um die Brust zu bedecken, ein aus Kattun genähtes Ding, das sie Kūkrāk nennen.

3) возбужденiе, чувство, храбрость, гордость — die Erregung, das Gefühl, die Tapferkeit, der Stolz; кўкрагi ак честный — ehrlich.

кўкраклiн (v) [Kas., von кўкрак+лi+н]

возбуждаться, возгордаться — sich erregen, stolz werden, sich brüsten.

кўкраклi [Kas., von кўкрак+лi]

гордый, храбрый — stolz, tapfer.

кўкралик [كوكرولك (Osm. R.)]

возбужденiе (въ половомъ отношенiи), ярость — die Geilheit, Wuth.

кўкраг (v) [Kas. Bar., von кўкра+г]

1) произвести громъ — Donner hervorbringen; тiнри бабаи кўкрагi небесный старецъ производитъ громъ — der Alte des Himmels donnerg.

2) (Bar.) шумѣть — lärmern, tosen.

3) (R.) возбудить (животное) въ половомъ или

другомъ отношенiи — (ein Thier) brünstig oder wüthend machen.

4) (R.) сдѣлать (кого) интимнымъ, близкимъ, возлюбленнымъ — (Jemanden) intim, verliebt machen.

5) (R.) произвести бурю (на морѣ) — stürmisch machen (einen See).

6) (Z.) разжигать, мѣшать въ огнѣ — herumstören (im Feuer), anschüren (die Gluth).

кўкрит [Tob.]

громъ — der Donner.

кўкраштiр (v) [Kas.]

громѣть въ разныхъ мѣстахъ въ одно время — an verschiedenen Stellen auf einmal donnern.

кўкрьш [كوكروش (Dsch.)]

рычанiе льва — das Gebrüll des Löwen (Calc. Wrtb. عرش شير).

кўклi (v) [Bar.] = кѳкti

1) шить — nähen.

2) (Z.) отъиваться (ѳио), резонировать — wiederhallen, tönen.

кўклiр [כוכליר (Kar. L.)]

астрологъ — der Sterndeuter (D. 1,20).

¹кўктѳ (v) [Kir.] = кѳктѳ, күклi.

²кўктѳ [كوكتهمالك (Dsch. S. S.)]

ساز چالِق ، اءنك و نرتم و نغمه

кўк-фiрас [Tob., aus dem Russ.]

купоросъ — das Kupfervitriol.

кўг [Schor.] = кў, кѳг, күi, кү

шумъ, звукъ — der Lärm, Ton.

¹кўгiн [Kas.]

крыкъ, на который сажаютъ дверныя пст.ли — die Thürgangel.

²кўгiн [Schor.]

муха — die Fliege.

³кўгiн [Schor.]

стекло — das Glas, die Glasscheibe.

¹кўгар [Sag. Koib. Soj.]

кожаный турсукъ — eine Lederflasche, ein Lederschlauch.

- ²кўғар (v) [Kas., von кўк+är]
дѣлаться синимъ, голубымъ — blau werden.
- кўғарт (v) [Kas., von кўғар+т]
дѣлать синимъ, голубымъ — blau machen,
blau färben, anstreichen.
- кўғарчин [Kas.]
голубь — die Taube; кыр кўғарчині дикій
голубь — die wilde Taube; ата кўғарчин голубь—der Täuberig; ана кўғарчин голубка—
die Taube.
- кўғалцин [Tob.]
дикій голубь — die wilde Taube.
- кўғат [Kas., von кўк+ät]
чалый — fahl (eine Pferdefarbe).
- кўғас (v) [Tob.] = кўргіз
показать — zeigen.
- кўғәwин [Kas.]
оводъ и т. п. — das Geschmeiss (alle den
Menschen lästigen Insekten).
- кўғөршўк [Kir.] = кўгөршўк, кўғарчин.
- кўғўр [Küär.]
горючая сѣра — der Schwefel.
- ¹кўғўрт [Bar., כּוּיִרְט (Kar. L. T.)] = кў-
гўр, кўкўрт.
- ²кўғўрт [Sag. Koib. Ktsch. Küär.]
громъ — der Donner.
- кўғўлдў [Bar.]
куликъ — die Sumpfschnepfe.
- кўғўсўн [Tar.]
колесная спица — der Radstab, die Radfelge.
- кўғўт [Kkir.]
вечеръ — der Abend.
- кўғнәк [Sag.]
рубаша — das Hemd.
- кўғрә (v) [Sag. Koib. Ktsch. Küär.]
гремятъ — donnern; теғір кўғрәп-чадыр
громъ гремятъ — es donnert.
- кўғрәт (v) [Sag., von кўғрә+т]
произвести глухой звукъ, ударяя по пустому
предмету — einen dumpfen Ton hervorbringen,
indem man an einen hohlen Gegenstand schlägt.

- кўғдўргәк [Küär.]
адамово яблоко — der Adamsapfel.
- кўғләг [Schog., von кўғ+läg]
шумъ, гулъ, звукъ — der Lärm, Ton.
- ¹кўң [Kom. Tob. Kir., كُونْج (AT.), كُونْج
Dsch.)]
рабыня, служанка — die Sklavin, Magd, Die-
nerin; кўң болты (AT.) они сдѣлались ра-
бынями — sie wurden zu Mägden (K 27,29);
ساره ابدى مين نعى اللهنينك بير ضعيف
کونكى مين (Rbg. 91,11) Сара сказала: я
слабая рабыня Борал — Sarah sagte: ich bin
eine schwache Sklavin Gottes! әкиңнің қабы-
мінән оғұн ал! кара кўңдў ал мені ал!
кара тўбнў ал! (Kir.) бери лукъ и стрѣлу
твоего отца, бери черную служанку, бери
меня и бери черного верблюда! — nimm den
Bogen und Pfeil deines Vaters, nimm die
schwarze Magd, nimm mich und nimm das
schwarze Kameell (P. d. V. III, 312,6).
- ²кўң (v) [Kom.] = гөн
посылать — schicken; кўңармән (C. C. 140)
я посылаю — ich schicke; кўңған әр (C. C.
140) посоль — der Gesandte.
- кўңил [Kas.]
сердечное чувство, милость, расположение
сердца — der Sinn, das Herz, das herzliche
Gefühl, die Gnade, Güte; кўңилиң туја! ты
предчувствуешь! — dein Sinn ahnt! кўңил әчті
я развеселился — ich wurde heiter; кўңили
тулды онъ былъ возбужденнымъ — er war
erregt; мивім аңар кўңилим кирді онъ мнѣ
понравился — er gefiel mir, ich fühlte zu ihm
Zuneigung; кўңилип таптым я свискалъ его
расположение — ich habe seine Zuneigung er-
worben; мін кўңилиңни табарға тырыша-
мын я стараюсь достичь его расположения —
ich bemühe mich, seine Zuneigung zu erwer-
ben; ул мивім кўңилимни калдырды онъ
оскорбилъ меня — er hat mich beleidigt; аңар
кўңилим калды я оскорбленъ имъ, я на него

сердцѣ — ich bin über ihn beleidigt, habe mich über ihn geärgert; сизгә чын кўңилдән бик кўп салам äйтәмиз! замъ отъ насъ отъ чистаго сердца очень много поклоновъ! — wir senden euch mit aufrichtigem Herzen viele, sehr viele Grüsse; кўңил салып öйрөндә оңъ прилежно учился — er lernte eifrig; кўңил кўзи духовныя очи — das geistige Auge; цап кўңил билән сердчно — von ganzem Herzen; кўңилім салды я огорченъ — mir ist das Herz gebrochen; кўңилдә сындырды оңъ огорчилъ меня — er hat mich ganz unglücklich gemacht; кўңилім кайтты бу йштән я нитю отвращеніе отъ этого дѣла, я болѣе этого дѣла не хочу — ich habe eine Abneigung gegen diese Sache, habe alle Lust an ihr verloren; кўңилмә килшә, укъшә это мнѣ подходитъ — das passt mir; кўңилдән укымак говорить наизусть — auswendig hersagen, recitieren; кўңилгә бикләмәк удержатъ въ памяти — im Sinne behalten; кўңилі булгана его сердце омрачается — sein Sinn ist getrübt; кўңилі тилі оңъ жаелаъ — er wünscht, begehrt.

кўңиллән (v) [Kas., von кўңил-+lä-+н] нитъ расположение, утѣшаться — eingepommen sein, gern haben, sich trösten; малайлар укытучыға кўңилләннп jөрөйлөр мальчики нитють расположение къ учителю — die Schüler haben den Lehrer gern; бир әз кўңилләндәк мы немного утѣшились, одушевились — wir haben uns ein Wenig getröstet, haben ein wenig Muth gefasst.

кўңилләндр (v) [Kas., von кўңил-+lä-+др] повеселить, утѣшить, воодушевить — aufheitern, trösten, anregen, den Muth aufrichten.

кўңилли [Kas., von кўңил-+li]

1) нитющій чувство, сердце — einen Sinn habend, ein Herz habend; жөншөк кўңилли мягкосердечный — weichherzig; катты кўңилли жестокосердый — hartherzig.

2) веселый, спокойный, интересный — heiter,

fröhlich, ruhig, guten Muthes, angenehm; бу китап бик кўңилли әта китап оҗоһә иҗтерөһә — dieses Buch ist sehr angenehm, interessant; кўңилли иттә оңъ утѣшиль — er hat (ihn) getröstet.

кўңилчәк [Kas., von кўңил-+чәк] великодушный, охотн (до чөгө) — grossmüthig, etwas gern thugend.

кўңилчән [Kas.] = кўңилчәк.

кўңилсиз [Kas., von кўңил-+сиз] безъ желанія, печальный — unwillig, betrübt, traurig.

кўңилсизлән (v) [Kas., von кўңилсиз-+lä-+н] печалиться — traurig werden.

кўңилсизлик [Kas., von кўңил-+сиз-+лик] печаль — das Traurige sein.

кўңүрөн (v) [Kir.]

1) ворчать, быть недовольнымъ, негодовать, печалиться — murren, unwillig sein, trauern.
2) (Budg.) оплакивать смерть хана со всѣмъ народомъ — den Tod des Chanen mit allem Volke beweinen.

кўңүрөндүр (v) [Kir., von кўңүрөн-+др] раздосадовать — Jemand unwillig machen.

кўңүрт [Leb.]

громъ — der Donner.

кўңг [كونك (Osm.)]

водопроводъ съ узкимъ отверстиемъ — eine Wasserleitung mit enger Oeffnung; кўңг дүшәмәк провести водопроводъ — eine Wasserleitung legen; цәннәт кўңгү сладкое печенье, трубочки, наполненные сметаной — ein Gebäck, kleine Rollen mit Sahne gefüllt; кўңг оту какое-то растение — eine Pflanze, eine Art Lemderahn.

кўңкә [كونكه (Osm.)]

большая пила — eine grosse Säge.

кўңкүрдә (v) [Tel.] = кўңкўйдә.

кўңкўйдә (v) [Tel.]

издавать глухой звукъ — einen dumpfen Ton von sich geben.

кўңкўлдәт (v) [Tel., von кўңкўлдә-+т]

произвести глухой звук — einen dumpfen Ton hervorbringen.

кўңкўлдө (v) [Alt. Kir.]

1) (Alt.) = кўңкўлдә.

2) (Kir.) ворчать, жужжать, говорить: гм! гм! издавать неясные звуки — brummen, summen, hm! hm! sagen, unartikulierte Laute aussprechen.

кўңкрө [Alt.]

наоборотъ, верхомъ внизъ — umgekehrt, umgestürzt.

кўңгүрлө (v) [Kir.]

1) шуметь — lärmten; кулак кўңгүрлөйдү въ ухахъ шумѣло — es sumnte in den Ohren.

2) (R.) впасть въ полубезсознательное состояніе (отъ сонливости, опьяненія и т. п.) — das Bewusstsein zur Hälfte verlieren (vor Schläfrigkeit, Betrunkenheit etc.).

кўңгүлдө (v) [Kir.]

тихо говорить себѣ подъ носъ — in den Bart brummen, vor sich hin sprechen.

кўңгүлдөс (v) [Kir., von кўңгүлдө-+ш] = кўңгүлдө.

кўңнак [Leb. Schor.]

рубаша — das Hemd.

кўңнактіг [Leb. Schor.]

одѣтый въ рубашу — in ein Hemd gekleidet.

кўңрә (v) [Tel.]

звонить, издавать звонъ (о большихъ колоколахъ) — läuten, klingen (von grossen Glocken).

кўңрәт (v) [Tel., von кўңрә-+т]

звонить въ большіе колокола — die grosse Glocke läuten.

кўңрө (v) [Alt.] = кўңрә.

кўңрөн (v) [Kir.] = кўңрөн.

кўңрөт (v) [Alt.] = кўңрәт.

кўңләў [رضی (Uig.), aus dem chin. 功勞 куң-ләў]

заслуга, награда — der Verdienst, die Belohnung (Chin.-Uig. Wrtb. 108, b).

кўңліг [СҮҮҢҢ (AT.)]

пмбюшій рабыню, служанку — eine Sklavin, Dienerin habend; кўң кўңліг болмыш рабыни пмбюш своихъ рабынь — die Mägde hatten ihre Mägde (X 18, 11).

кўңдә (v) [СҮҮҢҢ (AT.), Thomsen liest кўңдә]

исполнять службу рабыни — Mägdedienste leisten (X 13, 8).

кўңцүк [Bar., von кўң-+чүк]

служанка — die Magd, ein weiblicher Dienstmote.

кўңмә [Schor.]

десна — das Zahnfleisch.

¹кўјә [Ktsch.]

сажа — der Russ.

²кўјә [Tob. Leb. Küär. Tar.] = кўјәгү, кўдәгү

зять — der Schwiegersohn, jüngere Schwager.

кўјәў [Kom.] = кўјә.

кўјәгү [كوباکو (Dsch.)]

зять — der Schwiegersohn, jüngere Schwager; кўјәгү оти душница (растение) — eine Pflanze.

кўјәнтә (v) [Tob.]

носить на плечахъ — auf den Schultern tragen.

кўјәлік [Schor.]

уголь — die Kohle.

кўјәw [כּוּיַו (Kar. T.)] = кўјәгү.

¹кўјө [Kir. Budg.]

стеганный халатъ, надѣваемый сверхъ рубахи — ein gesteppter Rock, der über dem Hemde getragen wird.

²кўјө [Kkir.] = кўјәгү.

³кўјө [Kir.]

моль — die Motte.

⁴кўјө [Kir.]

сажа — der Russ (der sich an den Kessel setzt).

кўјөў [Kir.]

зять, женихъ, молодой мужъ — der Schwiegersohn, jüngere Schwager, Bräutigam, junge Ehemann; кўјөўгө бердә онъ выдалъ за мужъ — er hat (seine Tochter) verheirathet;

күжүбүгө тиган она вышла замуж — sie hat sich verheirathet.

күжөк [Kir.]

кошка, вешаемая подъ брюхомъ барановъ и жѣшающая имъ совокупляться съ овцами — ein Filzstück, das man den Schafböcken unter den Leib hängt, um sie am Bespringen der Schafe zu verhindern; күжөк баллады начало Сентября (потому что въ это время привязываютъ кюекъ) — Anfang September (weil man um diese Zeit den Schafböcken den Kujök unterbindet).

күжөктө (v) [Kir.]

подвязывать баранамъ кюекъ — den Schafböcken den Kujök unterbinden.

күжөр [Kkir.]

младшие родственники — die jüngeren Verwandten.

күжөлө (v) [Kir., von күжө-+lө]

запачкать сажой — mit Russ beschmutzen.

күжөлө (v) [Kkir., von күжө-+lä]

свататься — freien, auf Freiersfüßen stehen.

күжөз [Kir.]

щеголь — der Stutzer; күжөздүн колү цетмаз, назлының иси бітмис рука щеголя не достигаетъ (цѣли), дѣла кокетки не кончаются (съ успѣхомъ) — die Hand des Stutzers führt Nichts aus, die Kokette wird mit ihren Angelegenheiten nicht fertig.

күжөш [Bar.] = куяш, көжөш

солнце — die Sonne.

күжү [Alt. Tel.] = күжяў

зять — der Schwiegersohn, jüngere Schwager.

күжүк [Bar. Alt. Tel. Leb.]

1) (Bar.) пламя, пламенѣющий — die Flamme, flammend.

2) (Bar.) ожегъ — die Brandwunde.

3) (Alt. Tel. Leb.) обгорѣлый — angebrannt.

4) (Alt. Tel.) запахъ гари — der Brandgeruch.

күжүктү [Alt. Tel., von күжүк-+lү]

пахнущій пригорѣлымъ — nach Angebranntem riechend.

күжүктү [Leb.] = күжүктү.

күжүң (v) [Kir. Kkir., von күи-+н]

возгорѣться, сердиться, печалиться — entbrennen, zornig sein, erregt sein, betrübt sein.

күжүңч [كوبونج (Dsch.)]

горестъ, кручина — die Bedrängniss, das Unglück, der Kummer.

¹күжүр [Alt. Schor.]

наспіе, притѣсненіе, обида, зашпательство, споръ — die Gewaltthat, Bedrückung, Beleidigung, das Ableugnen, der Streit; күжүр иш каторжная работа — die Zwangsarbeit.

²күжүр (v) [Tel., حصص (Uig.)]

1) (Tel.) быть сильнымъ, выдерживать (что) — stark sein, ausdauern.

2) (Uig.) возбуждать — erregen, anspornen; жолук кылма өси адынлар уцун — сожурба өзүңни күжүрмә күңүн! не жертвуй собою ради другихъ, радуйся и не возбуждайся силою (не старайся чрезмерно)! — opfere dich nicht für Andere, erfreue dich und erreg dich nicht mit Gewalt (strenge dich nicht übermässig an)! (K. B. 57,25); урунды өлүм өс (مص) өдингә күжүр! если смерть тебя захватитъ, то ты соберись съ силами во время! — wenn der Tod dich fasst, so nimm deine Kräfte zur Zeit zusammen! (K. B. 100,31); өзүң иги күңлүк абынгу уцун — күжүр-дә күжүр-дә өзүңни күңүн! чтобы прожить эти два дня спокойно, ты соберись съ силами! — um diese zwei Tage (noch) ruhig zu leben, nimm dich zusammen! nimm dich zusammen! (K. B. 100,33); күжүрдә өзүңни күжүрмә күңүн (مص) — өзүң отка атма пу дүнја уцун! напрягай свои силы, но не слишкомъ! не бросайся въ огонь ради этого мира! — strenge dich an, aber nicht zu sehr! wirf dich nicht in's Feuer wegen dieser Welt! (K. B. 103,17); кимиң ол күжүрзә поюн пәргидүр! некоторыхъ изъ васъ онъ

возбуждает и укрепляет их шеи! — Manchen von euch erregt er und befestigt ihren Hals! (K. B. 120,15).

кўжўрә (v) [Tel.]

1) насиловать, притѣснять — Gewalt anthun, bedrücken.

2) отказаться, вывертываться, оправдаться — leugnen, in Abrede stellen, sich ausreden, sich verantworten.

кўжўрән (v) [Tel., von кўжўрә-н]

дѣлать (что) черезъ силу — Etwas über seine Kräfte thun; кўжўрәнп иштәдәм я работалъ черезъ силу — ich habe mich über meine Kräfte angestrengt; кўжўрәнп јідәм я слишкомъ много ѣлъ — ich habe zu viel gegessen; кўжўрәнп пәр не охотно давать — ungerne geben; пака аның јанын көрө-һәлә ә тәңдәжәрбә кўжўрәнп јіңән когда лягушка увидѣла величину его (быка), она стала ѣсть и черезъ силу ѣла, чтобы сравняться съ нимъ — als der Frosch seine Grösse (des Ochsen) sah, ass er über seine Kräfte, um es ihm gleich zu thun (P. d. V. I, 196,18).

кўжўрәт (v) [Tel., von кўжўрә-т]

черезъ отказъ или оспариваніе какого-нибудь другого человека терять свое — durch Leugnen, in Abredestellen eines Anderen um das Seine gebracht werden.

кўжўрлә (v) [Leb.] = кўжўрә.

кўжўрт [Kumd.] = кўкўрт
горючая сѣра — der Schwefel.

кўжўрчў [Tel., von кўжўр-чү]

притѣснитель, обидчикъ — der Bedränger, Beleidiger.

¹кўн [Sag., کون (Uig.)]

народъ — das Volk. Въ уйгурскомъ только въ соединеніи съ әл — im Uigurischen nur in der Zusammensetzung mit әл: сынамыш кижі пилди әл кўн ижі испытанный человекъ знаетъ дѣла народа — der erfahrene Mann kennt die Geschäfte des Volkes (K. B. 18,25); ацун-пыҗа әрдәм кәрәк миң тўман — анын

тутса әл кўн, кәдүрзә тўман властителю мира необходимы безчисленные доблести, чтобы ими управлять народомъ и одѣвать многочисленныхъ (подданныхъ) — der Fürst braucht unzählige Tugenden, um durch sie das Volk zu leiten und die zahlreichen (Unterthanen) zu kleiden (K. B. 20,8). Въ сагайскомъ въ другихъ соединеніяхъ — im Sagaischen und in anderen Zusammensetzungen: әл кўн (Sag.) деревня, село — das Dorf, die Ansiedelung; әл кўндәгї (Sag.) подданные — die Unterthanen; мен пу тура кўндә полдым (Sag. Kat.) я былъ въ этой деревнѣ — ich bin in diesem Dorfe gewesen.

²кўн [Alt. Tel. Leb. Schor. Krm. Sag. Koib. Ktsch. Kūār. Bar. Kir. Kkir. Kom., كون (AT.), كون (Uig.), كون (Dsch. Osm. Ad.), كون (Kar. L. T.)]

день, солнце — der Tag, die Sonne; озыр сурь-бары (?) кўнўн һәм тўнўн (Uig.) онъ поетъ свою хвалу (?) день и ночь — er singt seinen Lobgesang (?) Tag und Nacht (K. B. 14,12); кәдә барды кўндә ўзўлди кўңи (Uig.) они исчезали съ каждымъ днемъ, ихъ сила уменьшалась — sie gingen dahin mit jedem Tage, ihre Kraft schwand (K. B. 18,28); пу кўн ким оҗыза ол арык nilip (Uig.) кто ихъ сегодня прочтаетъ, будетъ знать ихъ хорошо — wer sie heute liest, kennt sie gut (K. B. 19,8); пу калмыш кўнўң пирлә ўзрўң tilä! (Uig.) проси извиненія въ эти оставшіеся тебѣ дни! — bitte um Entschuldigung während der dir gebliebenen Tage! (K. B. 23,8); оръңлўк (كون كون) кәрәк пәккә токса кўн әл (Uig.) свѣтъ необходимъ князю такой (какъ будто) солнце и мѣсяць восходятъ — Helle braucht der Fürst als ob Sonne und Mond aufgehen (K. B. 21,13); кўн тоҗсукка (AT.) къ восходу солнца — nach Sonnenaufgang (Ka 2,10); әл артыки төрт кўн (AT.) мѣсяць и четыре дня — ein Monat

und vier Tage (X 1,10); улу кўн (Kom.) праздник — der Feiertag (C. C. 158,4); бу кўн сәғизинчи кўн (Kom.) сегодня восьмой день — heute ist der achte Tag (C. C. 160,8); кўн чыбыш яны, кўн чыбышы (Kom.) кўн чыбыс (Kir.) восходъ солнца, востокъ — der Sonnenaufgang, Osten; кўн падыш яны, кўн падыжы, кўн калышы (Schog.) кўн оттырдыжы (Tel.) кўн батыс (Kir.) заходъ солнца, западъ — der Sonnenuntergang, Westen, кўн азар (Sag.), кўн ажыды (Schog.), кўн öскүзү (Leb.) сѣверъ — der Norden; кўн тўштүзү, кўн тўштүк жан (Tel.) югъ — der Süden; кўн яны, кўн тїдән жан (Tel.) кўн шуак (Kir.) солнечная сторона — die Sonnenseite; кўнү бўгүн (Kir.) сегодня — heute; кўнү ертәң (Kir.) завтра — morgen; айзы кўн (Kumd.) пўрзү кўн (Schog.) арды кўн (Kir.) послѣзавтра — übermorgen; соңызы кўн (Tel.) паш кўн (Schog.) үшүншү кўнү (Kir.) третьего дня — vorgestern; канча кўн? (Tel.) сколько дней? — wie viele Tage? чарым кўн (Schog.) полдень — der Mittag; әртәңгизі кўн (Tel.) завтрашній день — der morgendige Tag; кўн арытна (Kir.) черезъ день — über einen Tag; жарбы тўжәр кўн (Tel.) Страшный Судъ — das Jüngste Gericht; тўбан кўн (Alt.) день роженія — der Geburtstag; кўн әртгїрдї (Tel.) онъ провелъ дни — er hat die Tage verbracht; кўн сүбү (Sag.) кўн кбзү (Kir.) солнечный лучъ — der Sonnenstrahl; кўн кўргүш (Schog.) желтый лютикъ — eine Pflanze; кўн чыбыш янына јәлдї, кўн оттурвуш янына јәлдї, тындү нәмә јок подды, кўн тўштүк янына јәлдї, пала уїлап јатгы (Tel.) онъ проѣхалъ на западъ, онъ проѣхалъ на востокъ, ничего одушевленнаго (живого) не оказалось, онъ проѣхалъ на югъ, тамъ ребенокъ плакалъ — er ritt nach Osten, er ritt nach Westen, kein belebtes Wesen war da, er ritt nach Süden, da

weinte ein Kind; каїда парыш кўн көрпәң-мїн? (Schog.) гдѣ мнѣ жить? — wo soll ich leben? кўнү боју (Kir.) цѣлый день — den ganzen Tag; кўн көргүш (Kir.) небольшое состояние — ein kleines Vermögen; кўн тугтүлдү солнце потемнѣло — die Sonne hat sich verfinstert.

³кўн [Kas.]

сторона монеты съ орломъ — die Seite der Münze, wo der Adler sich befindet; акчаньң кўн јабы id.; акчам кўн тўштї мон доньги упали такъ, что виденъ былъ орелъ (при игрѣ) — mein Geldstück fiel so, dass der Adler nach oben zu liegen kam (beim Spiele).

⁴кўн [Kas.] = көн

дубленая кожа — gegerbened Leder; кызыл јәшил кўн красная, зеленая кожа — rothes, grünes Leder.

⁵кўн [Alt. Tel. Leb.]

1) желаніе, воля — der Wunsch, das Verlangen, der Wille; кўнү пәр! уступи — gieb nach; кўнүнә салдырды онъ уступилъ — er hat nachgegeben; кўнүм јәттї я имѣлъ склонность — ich hatte eine Zuneigung; кўнүнә јәс-сін! (Tel.) благоволи! — habe die Güte! а кўнүнә јәдәтпә? любишь-ли ты его? — liebst du ihn? кўн јаныкты я охладѣлъ — mein Eifer, meine Liebe hat nachgelassen; аш јїргә кўнүнә јок у меня нѣтъ аппетита — ich habe keinen Appetit; кўнү пулбанып-јат (Alt.) его тошнить — ihm ist übel; кўнүнә јәткән пала (Tel.) любимое дитя — das bevorzugte Kind; кўнүм јанды (Tel.) у меня отпала охота — ich habe die Lust verloren; јәнның кўнүнә јалдырба! (Tel.) не огорчай старшихъ! — betrübe nicht Höherstehende! алтын тәпшї кўнүнә салын! алтын ајак кўнүнә салын! (Tel.) золотое блюдо, наполняйся само собою (мясомъ)! золотая чашка наполняйся сама собою (виномъ)! — fülle dich, goldener Napf,

- von selbst, fülle dich, goldene Schale, von selbst! најўым кўнўма токта! (Alt.) другъ мой, подожди ради меня! — Freund, warte meinewegen!
- 2) ревность, зависть — der Neid, die Eifersucht.
- ⁶кўн (v) [Bar. Tel. Schor.]
- 1) жалеть, заботиться о комъ — leid thun, sich um Etwas kümmern.
- 2) быть завистливымъ, завидовать — neidisch sein, beneiden.
- ⁷кўн (v) [Kas.] = кōн
- согласиться, склониться къ чему — mit Etwas einverstanden sein, sich Etwas zuneigen; бу јшкә кўнимдīm я не согласенъ съ этимъ — ich bin mit dieser Sache nicht einverstanden.
- кўнә (v) [Tar. Sag. Koib.]
- 1) (Tar.) зависть, ревность — der Neid, die Eifersucht.
- 2) (Sag.) злословить — klatschen, durchhuschen.
- кўнәк [Tel. Kūŕ.]
- рубаха — das Hemd.
- кўнәкчән [Tel., von кўнәк+чән]
- одѣтый въ одной рубахѣ — nur mit einem Hemde bekleidet.
- кўнәв (v) [Dsch.] [کونانمک]
- радоваться — sich freuen.
- кўнәндір (v) [Dsch.] [کوناندرمک], von кўнән +дір]
- радовать — erfreuen.
- кўнәргә (v) [Tel. Tūm.]
- завидовать, ревновать — beneiden, eifersüchtig sein.
- кўнәргәш (v) [Tūm., von кўнәргә+ш]
- другъ другу завидовать — einander beneiden.
- кўнәртә [Koib., von кўн+орта]
- полдень — der Mittag.
- кўнәлә (v) [Tar.]
- быть ревнивымъ — eifersüchtig sein, neidisch sein.
- кўнәләш (v) [Tar., von кўнәлә+ш]
- быть завистливымъ другъ къ другу — auf einander neidisch sein.
- кўнәчә [Tar. Tel.]
- завистливый, ревнивый — neidisch, eifersüchtig.
- кўнәңи [Leb. Schor.] = кўнәчә.
- кўнәш [Tel.]
- 1) склонъ горы, обращенный къ солнцу — die Sonnenseite eines Berges.
- 2) (Z.) солнце — die Sonne.
- кўнө [Kir.] = гўна
- грѣхъ — die Sünde, Schuld.
- кўпөкөр [Kir.] = гәнаһкар
- грѣшникъ — der Sünder.
- кўнөл (v) [Kir., von кўн+ә+л]
- провести свои дни, жить — seine Tage verbringen, leben.
- кўнөлт (v) [Kir., von кўнөл+т]
- заставить провести свои дни, поддержать жизнь кого-либо — seine Tage verbringen lassen, Jemandem das Leben fristen.
- кўнөт [Kir.]
- низменность — die Niederung.
- кўни [Kas.] = кōни
- послушный — gehorsam.
- кўник (v) [Kas., von кўн+к]
- привыкнуть къ чему (дат.) — sich an Etwas (Dat.) gewöhnen.
- кўниктәр (v) [Kas., von кўник+тәр]
- пріучать къ чему — an Etwas gewöhnen.
- кўнинч [Dsch.] [کوننج]
- ревнивый, ревностный — eifrig, eifersüchtig; سعد آتليغ صحابه كوننج تورور مين آندين كوننج راک تورور الله تعالى ابكى مزدين كوننج راک تورور (Rbg. 181,28) товарищ по имени Са'дъ ревнивъ, я ревнивѣ его, а Богъ ревнивѣ насъ обоихъ — Sa'd, der Gefährte, ist eifersüchtig, ich bin eifersüchtig, aber Gott, der Erhabene, ist eifersüchtiger als wir Beide; كوننج ايردى (Rbg. 54,14) онъ былъ ревнивымъ — er war eifersüchtig.

кўнїт (v) [Kas., von кўн-+ш] = kōnīm
согласиться между собою — sich untereinander
einigen.

кўнў [Tel.]

зависть, ревность — der Neid, die Eifersucht.

¹кўнўк (v) [Schor.]

хотеть — wollen.

²кўнўк (v) [Tob.] = кўнїк

спокойно ожидать — ruhig abwarten.

кўнўркā (v) [Tel.]

быть ревнивымъ, завистливымъ — eifersüchtig,
neidisch sein.

кўнўркāк [Tel., von кўнўркā-+āk]

ревнивый, завистливый — eifersüchtig, nei-
disch.

кўнўркō (v) [Alt.] = кўнўркā.

кўнўркōт (v) [Alt.]

дѣлать ревнивымъ, возбуждать ревность —
eifersüchtig machen, Eifersucht erregen.

¹кўнўлā (v) [Tel., von кўн-+lā]

провести день — den Tag zubringen.

²кўнўлā (v) [Bar. Kom., כוונת ליום (Kar. L.
T.)]

быть ревнивымъ, завистливымъ — eifersüch-
tig, neidisch sein (H. 5,2; Spr. 3,31).

кўнўлāt (v) [Bar., von кўнўлā-+t]

дѣлать ревнивымъ, возбуждать ревность —
eifersüchtig machen, Eifersucht erregen.

кўнўчōк [Kas.]

ведро — der Eimer.

кўнўчāн [Kas., von кўн-+ч-+чāн]

послушный — gehorsam, fügsam.

¹кўнўчī [Tel.]

ревнивый — eifersüchtig, neidisch.

²кўнўчī [Kom.] = кўнўчī.

кўнўчў [Bar.] = кўнўчī.

кўнўwlā (v) [כוונת לוי (Kar. T.)]

завидовать — beneiden.

кўнўwlўк [כוונת לוי (Kar. T.)]

зависть — der Neid.

кўнўwчī [כוונת לוי (Kar. T.)]

завистливый — neidisch.

кўнкāпāк [Tel.]

малая дровя — die kleine Trappe (ofis tarda).

кўнкўрlā (v) [کنکرله مک (Osm. ungebr.)]

быть овладѣваему сномъ или опьяненіемъ — vom
Schlaf oder von Trunkenheit überwältigt sein.

кўнкўlдāt (v) [Tel.] = кункулдат.

кўнгōi [Kkir.]

солнечная сторона — die Sonnenseite.

кўнгāннїк [Kas., von кўн-+гāн-+лїк]

согласие — die Eintracht.

кўнжāр (v) [Tel., von кўн-+гāр]

желать — wünschen.

кўнжāрў [Tel.]

желание — der Wunsch.

кўнжāрт (v) [Tel., von кўнжāр-+т]

заставить желать — wünschen lassen.

кўннā (v) [Sag. Koib. Ktsch.]

быть ревнивымъ — eifersüchtig sein; менїц
катыным ол кыска кўннāн чдыр мон
жена ревнуетъ эту дѣвицу — meine Frau ist
auf dieses Mädchen eifersüchtig.

кўннўк [Schor.] = кўндўк

что продолжается одинъ день — was einen Tag
lang währt.

¹кўнlā (v) [Kas., von кўн-+lā]

обивать кожей — mit Leder beschlagen.

²кўнlā (v) [Tüm.]

провести одинъ день — einen Tag zubringen.

кўнlў [כוונת ליום (Kar. L.), von кўн-+lў]

имѣющій день — einen Tag habend; кыска
кўнlў адам человекъ, имѣющій короткую
жизнь — ein Mensch, der ein kurzes Leben
hat (H. 14,1); кōн кўнlў имѣющій много
дней, долгую жизнь — viele Tage, ein langes
Leben habend, betagt (H. 32,7).

кўнтўс [כונת היום (AT.), von кўн-+тўс]
= кўндўз

днемъ — am Tage; кўнтўс олурмадым
днемъ я не отдыхалъ — am Tage habe ich nicht
still gesessen (K 27,6).

кўндә [کونده (Dsch. Osm.), = pers. کنده]

1) гнутая палка, плугъ -- ein gebogenes Holz, der Hakenstock, Pflug.

2) (Osm.) деревянные путы -- die Holzfesseln.

3) (Osm.) силокъ -- die Schlinge; кўндәдән атмакъ ловить силками -- mit Schlingen fangen, täuschen.

4) (R.) A bird's wicket perch in the open air.

5) (R.) засада -- der Hinterhalt.

кўндәи [Tel.]

ружье -- eine Flinte, eine Art Stutzer.

кўндәгә [Sag.]

товарищ -- der Gefährte, Genosse, Unterthan; әл кўндәгәләри жители деревни -- die Dorfbewohner.

кўндәҗи [Tel., von кўн+дәҗи]

дневной -- täglich, am Tage.

кўндәҗи [Kom. Schor. Tar. Sag. Koib. Ktsch.]

= кўндәҗи.

кўндән (v) [Tel., von кўн+лә+н]

прожить, провести день -- den Tag verbringen, leben.

кўндәр (v) [Kas., von кўн+дәр] = көндүр

заставить согласиться, уговорить -- sich zu einigen veranlassen, überzeugen, bereden.

кўндәләң [کوندالانك (Dsch.)]

1) наискось -- schräg hindurch, quer hindurch; بیر شیبه اوق مینینک بوتوم غه تیکدی کیم کوندالانك اوتی (Bb. 131,21) попалъ въ мое бедро дождь стрѣлъ, которыя прошли наискось -- ein Regen von Pfeilen traf mein Bein, welche in schräger Richtung durchdrangen.

2) (S. S.) 'کچ', 'عوج', 'اکری', 'فوس', 'بیج', 'ارا', 'اورنیہ قونیلان مناسبت سبز واسطه و حایل', 'ایکی نمرسه میانسنه ظهور ابدان نامناسب بر شیبی', 'و آلت *'

кўндәләт [کوندالانك (Dsch.)]

тдубир айтмк, 'буарлатиқ', 'кндехане' و حبس خانہیہ قويدرمق

кўндәлік [کوندالیک (Dsch.)]

поденная плата -- der Tagelohn.

кўндәш [کونداش (Dsch.), von кўн+дәш]

последователь, клиентъ; свита, слуги -- das Gefolge, die Suite, die Diener (Calc. Wrtb. انباع).

кўндәм [Kas.]

послушный -- gehorsam.

кўндәмлік [Kas., von кўндәм+лік]

послушание -- der Gehorsam.

кўндәмчilik [Kas.] = кўндәмлік.

кўндө (v) [Kir., von кўн]

1) быть завистливымъ, ревнивымъ -- heidisch, eifersüchtig sein.

2) дѣлать порицание -- Vorwürfe machen.

кўндөр (v) [Ad.]

посылать -- schicken.

¹кўндөс [Kir., von кўн+дәш]

товарищъ втеченію дня -- der Tagesgefährte.

²кўндөс [Kir., von кўндө+ш]

соперница (такъ называются жены одного мужа) -- die Nebenbuhlerin (so nennen sich die Frauen eines Mannes).

кўндір (v) [Kas., von кўн+дир]

тўры јулға кўндирди онъвывель его на истинный путь -- er brachte ihn auf den rechten Weg.

¹кўндӯ [Tel. Alt. Leb. Kūär., von кўн+дӯ]

имѣющій желание -- einen Wunsch habend; кўндӯ кәлдәи онъ охотно пришелъ -- er kam nach Wunsch, er kam gern; улу кўндӯ гордәи -- stolz.

²кўндӯ [Tel., von кўн+лӯ]

имѣющій солнце (т. е. живущій подъ солнцемъ) -- eine Sonne habend (d. h. unter der Sonne wohnend); кўндӯ кижі обитатель солнечнаго мира -- der Bewohner der Sonnenwelt.

³кўндӯ [Alt. Leb. Kūär., aus dem Mong.]

1) почтение, въжливость, почетное угощение -- die Ehrfurcht, Höflichkeit, Ehrfurchtbezeugung, das Gastmahl.

2) вторая послѣ заісаца должность -- das zweite wichtigste Amt nach dem Jaisang.

¹кўндўк [Tel. Kir., von кўн+лўк]

что продолжается одинъ день, для чего достаточно одного дня — was einen Tag wdhrt, wozu ein Tag ausreicht; кўндўк: жоа день пути — eine Tagereise.

²кўндўк [Kir.]

1) платокъ на головѣ, который носятъ женщины — das obere Kopftuch der Frauen.

2) вуаль — der Schleier.

кўндўктб (v) [Kir., von кўндўк+лб]

нанимать по днямъ — tagweise annehmen; кўндўктбп цаллады онъ нанялъ его по днямъ — er hat ihn tagweise gemiethet.

кўндўц [Kkir.]

солнечный лучъ — der Sonnenstrahl.

кўндўркб (v) [Tel.]

быть гордымъ, надутымъ — stolz, aufgeblasen sein.

кўндўркбк [Tel., von кўндўркб+к]

спесивый, честолюбоецъ, чванный — der Grossthuor, aufgeblasen, eitel.

кўндўркбн (v) [Tel., von кўндўркб+н] = кўндўркб.

кўндўркбнбч [Tel., von кўндўркбн+б+ч]

чванный, гордый — stolz, aufgeblasen.

кўндўркбнб [Tel., von кўндўркбн+б]

гордость — der Stolz, die Aufgeblasenheit, Eitelkeit.

кўндўркбндір (v) [Tel., von кўндўркбн+дір]

дѣлать гордымъ, чваннымъ — stolz, aufgeblasen, eitel machen.

кўндўлб (v) [Tel. Kūār., von кўндў+лб]

оказать почетъ, съ почетомъ угостить — Ehrfurcht bezeugen, ehrend bewirthen; анбцд аданды кўндўлб! почитай отца и мать! — ehre Vater und Mutter! (Miss.); жанын кўндўлбдн жажы узун! кто почитаетъ важныхъ (людей), у того

жизнь (будеть) долга! — wer die Grossen achtet, der hat ein langes Leben! (Spr.).

кўндўлбт (v) [Tel. Kūār., von кўндўлб+т]

принимать почетъ, дать себя принимать съ почетомъ — Ehrenbezeugungen annehmen, sich bewirthen lassen.

кўндўлб (v) [Alt.] = кўндўлб.

кўндўлбт (v) [Alt.] = кўндўлбт.

кўндўс [Tel., كوندوس (Uig.)]

дневное время — die Tageszeit; жажыл кбк нбздбц тўмбн жулдузын — кара тўн жаруттыц жарук кўндўзбн! (Uig.) снбс поботы украсилъ многочисленными звѣздами, осветилъ темную ночь и свѣтлый день! — du hast den blauen Himmel mit zahlreichen Sternen geschmückt, hast die dunkle Nacht erleuchtet mit dem hellen Tag! (K. B. 11,12).

кўндўз [Tar. Kir., كوندوز (Dsch. OT.), كوندوز (Kar. L. T.)]

1) день — am Tage.

2) дневное время — die Tageszeit; طاعت قبلور اون كوندوزون онъ молился день и ночь — er betete Tag und Nacht (Rbg. 4,18, H. 5,10).

кўнчбк [Tel.]

1) завистливый, ревнивый — neidisch, eifersüchtig.

2) тароватый, щедрый — freigiebig; кўнчбк-тїц кўнбгї жок у щедрого нѣтъ рубахи — der Freigiebige hat kein Hemd.

кўнчїк [Kas., aus dem russ. кнчикъ]

прорѣзъ въ рубахѣ — der Einschnitt beim Hemde.

кўнцїт [Uig., كوندوت (Uig.)]

сезамъ — das Sesam (Chin.-Uig. Wrtb. 23, a); цї-ма = кушуть (растению, изъ котораго извлекается масло) — eine Pflanze, aus der man Oel gewinnt).

кўнчўлўк [Kkir.]

путь втеченіе одного дня — eine Tagereise.

кўнц [Ad., aus dem Pers.]

1) уголъ — die Ecke, der Winkel.

2) (R.) голенище — der Stiefelschaft.

кўнзѣк [Kūār.] = кўнчѣк.

кўнсѝ (v) [Kir., von kўn-+cō]

ослабѣть отъ жара — von der Hitze ermatten.

кўнсѣрѝ (v) [Kir.] = кўнсѝ.

кўнсѣт (v) [Kir.]

кўн мені кўнсѣтгѣ день мучитъ меня своимъ зноємъ — der Tag quält mit seiner Hitze.

кўншїл [Kas. Kir.]

завистливый, ревнивый — neidisch, eifersüchtig.

¹кўр [Alt.] = кїпрѣ

мостъ — die Brücke.

²кўр [Tel. Koib. Bar.]

1) (Tel.) жирный, бодрый — fett, munter; кўр ит жирная собака — ein fetter Hund; кўр калык бодрый, предприимчивый народъ — ein munteres, unternehmendes Volk.

2) (Koib.) скорый, быстрый (о водѣ) — schnell, reissend (vom Wasser).

3) (Bar.) упрямый — eigensinnig.

³кўр (v) [Kas.] = кѝр

видѣть, считать чѣмъ — sehen, ansehen, halten (für); тїшлї кўрдї онъ счелъ это подходящимъ — er hielt es für passend; алдан кўрдї онъ предвидѣлъ — er sah es voraus; цахсы кўрдї онъ любилъ — er liebte; жаман кўрдї онъ не любилъ — er liebte nicht; тїң кўрдї онъ считалъ одинаковымъ — er hielt es für gleich; бїрѣ кўр! пожалуйста даи! — gieb bitte! ташлыи кўр! id.; мїн аны бїк алїм кўрѣмїн я считаю его очень ученымъ человекомъ — ich halte ihn für einen sehr gelehrten Mann; бу ішнї нїчїк кўрїрсїн? какъ ты станешь смотрѣть на это дѣло? — wie wirst du diese Sache ansehen? аїтѣ кўр! скажи пожалуйста! — sage bitte! мїңа кїлѣ кўр! зайди ко мнѣ! — sprich bei mir vor!

⁴кўрѣ [Osm.), arab. كورة]

глобусъ, шаръ, пушечное ядро — der Globus,

die Sphäre, Kugel, Kanonenkugel; кўрѣ-ї арз земной шаръ — die Erdkugel.

⁵кўрѣ [Kom., pers. كوره (Dsch. Ad. Osm.)]

плавильная печька — der Schmelzofen; зѣртѣр кўрѣсї ручная печька золотыхъ дѣлъ масте-ра — der Ofen der Goldarbeiter.

⁶кўрѣ [Kir.]

кўрѣ тамыр шейная артерїя — die Halsader.

⁷кўрѣ [Kas., von kўр-+ä]

смотря по — gemäss; бїлѣвїмѣ кўрѣ смотря по моему знанїю, насколько я знаю — meinem Wissen nach, soviel ich weiss.

⁸кўрѣ [Tel. Leb. Kūār. Schor.]

1) вѣнокъ, край шляпы — der Kranz, Hutrand.

2) мѣсто, гдѣ происходитъ свадьба — der Ort, wo die Hochzeit gefeiert wird.

3) земляной валъ, кругъ людей — der einen Ort umgebende Erdwall, ein Kranz von Leuten.

4) (Schor.) край (блюда, гумна) — der Rand (einer Schüssel, Tenne).

⁹кўр'ѣ [Tar., = arab. قرة]

гороскопъ — das Horoskop; мѣнїц ублума кўр'ѣ сал! поставь гороскопъ моему сыну! — stelle meinem Sohne das Horoskop!

¹⁰кўрѣ [Tel. Sag. Koib., كورمك (Uig.), كورمك (Osm. Dsch. OT.)]

шаркать (ногами), копать лопатой — schaufeln, scharrten; кїжәнлїк кўрѣмїш кѣрѣкчѣ парыр (Uig.) суутанная (лошадь) шаркаетъ ногами и идетъ (только) туда, куда ей необходимо — das gefesselte (Pferd) scharrt mit den Füßen und geht (nur) dahin, wohin es muss (K. B. 21,4); кўрѣмїш кўрѣк ардї ошну ѝзѣм (Uig.) я былъ какъ копающая лопата — ich war wie eine schaufelnde Schaufel (K. B. 48,4); кўрѣк бїлѣн кўрѣдї (Tar.) онъ копалъ лопатой — er schaufelte mit einer Schaufel.

¹¹кўрѣ (v) [Tur. Kür.]

распадатся, течь въ различныхъ стороны — auseinander fallen, auseinanderfließen.

⁹кўра (v) [كورهك (Osm. Z.)]

ломать на куски — zerbrechen, zerstückeln.

¹⁰кўра (v) [Tel.]

тосковать, тужить, томиться, сокрушаться, скорбѣть — sich sehnen, sich nicht wohl fühlen, sich unglücklich fühlen, trauern.

¹¹кўра (v) [Kumd.] = кўңра

гремѣть — donnern.

¹кўрак [Tel. Küär. Kom., كوراك (Uig.), كوراك, كوراك (Osm. Dsch. OT.)]

1) лопата — die Schaufel, der Spaten (K. B. 48, 4, vergl. кўра); тамір кўрак (Tel.) желѣзная лопата — die eiserne Schaufel; аҗач кўрак (Tel.) деревянная лопата — die hölzerne Schaufel; аташ кўраји, дамир кўраји (Osm.) кочерга — die Feuerschaufel; акмәкчи кўраји лопата пекаря — die Backschaufel; омуз кўраји, арка кўраји, кўрак кәмији (Osm.) лопатка — das Schulterblatt.

2) (Osm.) весло — das Ruder; казык кўраји id.; јәлкән кўрак весломъ и парусомъ — mit Segel und Ruder; акыштыҗа кўрак чәкмак грести противъ теченія, напрасно мучиться — gegen den Strom rudern, sich unnütze Mühe machen.

3) (Osm.) галера, судно — die Galeere, das Schiff; кўрак цазасы наказаніе на галерахъ — die Galeerenstrafe; кўрајә салмак (гөндүрмәк) наказать работою на галерахъ — zur Galeerenstrafe verurtheilen; кўрак чәккән каторжный работникъ — der Galeerensklave; саца кўрак! тебѣ дорога на каторгу! — du verdienst auf die Galeeren gebracht zu werden!

4) (Dsch.) столько земли, сколько берутъ лопатами, глыба — so viel Erde, wie viel man mit der Schaufel ansticht, eine Scholle; حق براتی ننکسوق آدنی بغیز بر کورکیدین (Rbg. 10, 19) Богъ сотворилъ чудеснаго челоуѣка изъ глыбы черной земли — Gott hat den wun-

derbaren Menschen aus einer Scholle dunkler Erde geschaffen.

5) посуда, бутылка для вина — ein Gefäß, eine Flasche zum Aufbewahren des Weines (Calc. Wrtb. كشتی و جای شراب و شیشه).

6) (Z.) полочка, столикъ для посуды — ein Bänkchen oder Tischchen, auf welches die Flaschen oder Tassen u. dgl. gestellt werden.

²кўрак [Tel.]

хрукий — spröde.

кўрака [كورهكه (Dsch.)]

большой барабанъ — eine grosse Trommel (Calc. Wrtb. نقاره کلان).

кўраклә (v) [Osm., von кўрак+lä]

работать лопатою — schaufeln; топрак кўракләмак копәть землю — Erde schaufeln.

кўракли [كوركلو (Osm. Ad.), von кўрак+li]

1) имѣющій лопату, весло — einen Spaten, ein Ruder habend; такъ кўракли казык (Osm.) лодка съ одною парою весель — ein Boot mit einem Paar Ruder.

2) (Ad.) работающій лопатою лезгинъ, роющій у Дербендцевъ марену — ein lesginischer Arbeiter, der für die Einwohner von Derbend Färberröthe gräbt.

кўрактә (v) [Schor., von кўрак+lä]

вѣять хлѣбъ — das Getreide werfeln.

кўракчи [كوراكي (Dsch.), كوراكي (Osm.)]

1) фабрикантъ лопать — der Schaufelmacher.

2) гребець, лодочникъ — der Ruderer, Bootführer.

¹кўраң [Tel. Schor. Leb. Sag. Koib. Ktsch.

Küär. Tar.]

бурый — braun; кара кўраң темнобурый — dunkelbraun.

²кўраң [Tob.]

шумиха — das Riedgras.

кўраңдї (v) [Tel. Schor.] = кўраңзи

бурѣть — braun werden.

кўраңдїт (v) [Tel.]

дѣлать бурый — braun färben.

кўраңзи (v) [Tel.] = кўраңзи.

кўраңзит (v) [Tel., von кўраңзи+т] = кўраңзит.

¹кўраң [کوران (Osm.)] = кўраң
бурий (масть лошади) — braun (eine Pferdefarbe).

²кўраң [Tel.]
осока — das Süssholz.

³кўраң [Baschk.]
кочка въ болотѣ — die Sumpfhügelchen.

⁴кўраң [کوران, کران (Dsch. Budg.), vergl. mong. ᠤᠷᠠᠨ , mandsch. курсы]

1) толпа, племя, копусъ — der Haufe, das Geschlecht, der Heereshaufen (Sefer nameh 128, vergl. Budg. 124).

2) (Budg.) у некоторыхъ татаръ, какъ напр. въ Астраханской губернии: изба, въ которой татары пекутъ хлѣбъ, пекарня — bei einigen Tataren, z. B. im Gouvernement Astrachan, ein Haus, in dem die Tataren Brot backen, die Bäckerei.

⁵кўраң (v) [کورانك (Osm. R.)]
быть выгребленнымъ лопатою — weggeschaufelt werden, gereinigt werden.

кўраңкә [Tel. Kumd., vergl. كروانك]
фунтъ — das Pfund.

кўраңтик [Tel. Leb.]
загороженное мѣсто — ein eingezäunter Platz.

кўраңдик [Schor.]
дворъ, загороженное мѣсто, вычищенное мѣсто передъ дверью — der Hof, ein eingezäunter Platz, ein gereinigter Platz vor der Thür.

кўраңлә (v) [Tel. Leb. Küär.]
окружать, ограждать — umkränzen, umgeben, behüten.

кўраңләг (?), кўраңлиг (?) [ᠶᠡᠷᠠᠨᠭᠠ (AT.)]
слово, значеніе котораго не ясно — ein Wort, dessen Bedeutung nicht klar ist: Табгач будун кўраңләг үчүи (K 6,7) кўраңләгин үчүи (X 6,22); оно означаетъ одну изъ причинъ, почему турецкое государство VII вѣка на Ор-

хонѣ разстроилось; я предполагаю перевести: вследствие близости, соседства, вышательства китайскаго народа — eine der Ursachen, weswegen das Türkenreich zerfiel; ich möchte übersetzen: wegen der Nähe, Nachbarschaft: Einmischung des Chinesen-Volkes.

кўраңләш (v) [Tel., von кўраңлә+ш]
стоять толпами, группами — haufenweise, in Haufen stehen.

кўраңлик [کورەلك (Osm. R.)]
1) недостатокъ дрессировки, бѣшеность, дикость (въ животномъ) — der Mangel an Dressur, die Tollheit.

2) необычайные, дикіе поступки — eine wilde, extravagante Handlungsweise.

кўраңлиг [Sag. Koib.]
украшенный, убранный (о сѣдлѣ) — verziert (vom Sattel); кўраңлиг сзәрін әжәплән чадыр онъ сѣдасть коня убраннымъ сѣдломъ — er sattelt sein Pferd mit einem verzierten Sattel.

кўраңлй [Tel.]
окруженный — bekränzt, umgeben.

кўраңлә (v) [Kas., von кўраң+әл+лә]
ненавидѣть — hassen.

кўраңт (v) [کورانك (Osm.)]
велѣть что скопать или очистить лопатою — Etwas mit einer Schaufel wegschaufeln oder reinigen lassen.

кўраңци [کورەجی (Osm. R.)]
1) дѣлающій небольшая печь — der Schmelzofenmacher.
2) работающій при плавильной печкѣ — der Arbeiter an oder bei einem Schmelzofen.
3) (von كوره) дѣлающій или продающій глобусы — Jemand, der Globusse macht oder verkauft.

кўраңс (v) [Sag. Koib.]
бороться, сражаться — ringen, kämpfen.

кўраңстир (v) [Sag. Koib.]
заставить бороться — ringen, kämpfen lassen.

кўраңзә [Kas.]

колдунъ, знахарь, ворожей — der Zauberer,
Wahrsager.

¹кўрәш [Tel., كوراش (OT.)]

борьба — der Ringkampf, das Ringen.

²кўрәш (v) [Tel. Leb. Schor. Kūār. Ktsch.,
كوراش مك (Uig.), كوراش مك (OT.)]

бороться, сражаться — kämpfen, ringen; калы
ўсиһәә кутка каткун кўрәш! (Uig.) если
ты противишься счастью, тогда борись съ за-
ботами! — wenn du dem Glücke dich widersetzest,
so kämpfe mit den Sorgen! (K. B. 34,2); ја-
рашкы јарағы пар (وح) әрәә јараш —
јок әрәә јарыклан јәл әләин кўрәш! (Uig.)
если есть средство для примирения, прими-
рись, а если нѣтъ, соберись съ силами и борись
хладнокровно! — giebt es die Möglichkeit Frie-
den zu schliessen, so schliesse ihn, ist sie aber
nicht da, so nimm dich zusammen und kämpfe
kaltblütig! (K. B. 88,8).

кўрәштў [Tel., von кўрәш + лў]

борящийся, сражающийся — ringend, kämpfend.

кўрәшчї [Tel., von кўрәш + чї]

борящийся — der Ringer; јаңыс аттў ја-
рышчы, јарҗак тондў кўрәшчї принимаю-
щий участие въ скачкѣ, если у него только одна
лошадь, подобенъ борящемуся въ вытертой
шубѣ (посл.) — der am Wettritt Theil nimmt,
wenn er nur ein Pferd hat, ist wie der, der am
Ringkampf Theil nimmt, wenn er nur einen
kahlen Pelz hat (Spr.).

кўрәшшїл [Sag., von кўрәс + чїл] = кў-
рәшчї.

кўрәп [Tel.] = кўрўп

яма, ровъ, погребъ — ein Loch, eine Grube,
ein Keller.

кўрәмҗїк [Mat. W.]

клюшка для дѣтской игры въ шарикахъ — der
Haken beim Kugelspiel der Kinder.

¹кўрө [Alt.] = кўрә.

²кўрө (v) [Kir.] = кўрә

копать, работать лопатою — schaufeln, graben.

³кўрө [Kir. Alt.]

кўрө тамыр шейная артерія — die Hals-
arterie.

¹кўрөк [Kumd.]

бурундукъ (растение) — Tomias striatus (eine
Pflanze).

²кўрөк [Alt. Kir.] = кўрәк

1) лопата — die Schaufel, der Spaten.

2) (Kir.) весло — das Ruder.

кўрөкө [Kkir.]

панцырь — der Panzer.

кўрөктө (v) [Kir., von кўрөк + лә]

грести — rudern.

кўрөң [Alt. Kir.] = кўрәң.

кўрөңзў (v) [Alt.] = кўрәңдї.

¹кўрөи [Alt.] = кўрәи

осока — das Süssholz.

²кўрөи [Leb.] = кўрәң.

кўрөндў [Kkir.]

снѣгъ, которымъ оканчивается зимой юрта —
der Schnee, der im Winter um die Jurte ge-
schaufelt wird.

кўрөнзў (v) [Leb.] = кўрәңдї.

¹кўрөс [Kir.] = кўрәш.

²кўрөс (v) [Kir.] = кўрәш.

кўрөстўр (v) [Kir.] = кўрәштїр

заставить бороться — ringen lassen.

¹кўрөш [Alt.] = кўрәш.

²кўрөш (v) [Alt.] = кўрәш.

кўрөштўр (v) [Alt.] = кўрөстўр.

кўрөшчў [Alt.] = кўрәшчї.

кўрөшцў [Bar.] = кўрәшчї.

кўрөшшў [Kir.] = кўрәшчї.

¹кўрї [Uig.]

хлѣбная мѣра — der Scheffel (Uig.-Chin. Wrtb.
59, a 斗).

²кўрї [Ad.]

рыбья икра — der Fischrogen.

¹кўрїк [Kas.] = кўрўк

мѣхъ — der Blasebalg; тїмїрчї кўрїк бїләи

кўмїрнї өрөп кыдыра кузнецъ раздуваетъ

горячіе уголья мѣхамъ — der Schmied facht die Kohlen mit dem Blasebalge an.

⁵кўрўк [Tob.] = кўрк

красота — die Schönheit.

кўрўклі [Tob., von кўрўк-+лі]

красивый — schön.

кўрўкяп [كۆرۈپ (Uig.)] = кўрўп

лагерь — das Lager; кўрўкяп тўрді (Chin.-

Uig. Wrth. 100, a) онъ стоялъ лагеремъ —

er stand im Lager; кўрўкяп тўшти (Chin.-

Uig. Wrth. 100, a) онъ разбилъ лагерь — er

hat das Lager aufgeschlagen.

кўрўн (v) [Kas., von кўр-+н]

казаться, являться, обнаруживаться — sich

zeigen, erscheinen, sich äussern; урман ар-

тындағы кўрўн, бөрөн астындағы кў-

рўнмі что за лѣсомъ лежить, ему видно, что

передъ носомъ его, не видно (посл.) — was

hinter dem Walde liegt, das ist ihm sichtbar,

was vor der Nase liegt aber unsichtbar (Spr.).

кўрўніш [Kas., von кўрўн-+ш]

подарокъ, даваемый невѣстѣ при первомъ

свиданіи — ein Geschenk, das man der Braut

bei der ersten Begegnung darbringt.

кўрўнгүлә (v) [Kas., von кўрўн-+гүлә]

иногда показываться — sich zuweilen zeigen.

кўрўш (v) [Kas., von кўр-+ш]

увидаться съ кѣмъ, поздороваться — sich mit

Jemand sehen, sich begrüßen; кўрўшп кўрді

онъ поздоровался при входѣ — er begrüßte

sich mit ihm beim Eintreten; кўрўшп чыкты

онъ простился и ушелъ — er empfahl sich und

ging; кўрўшкінчә! кўрўшчә! до свиданія! —

auf Wiedersehen! кўрўшә бардым я сдѣлалъ

визитъ — ich habe eine Visite gemacht.

кўрўші [Kas.] = кўрўш

сосѣдъ — der Nachbar; кўрўшінің өјө сосѣд-

пий домъ — das Nachbarhaus.

кўрўшкәлә (v) [Kas., von кўрўш-+кәлә]

видѣться отъ времени до времени — sich zu-

weilen sehen, besuchen.

кўрўштір (v) [Kas., von кўрўш-+тір]

заставить, дать возможность видѣться — eine

Zusammenkunft vermitteln, veranlassen.

кўрўрм [Kür. Kas., von кўр-+м]

1) (Kür.) привидѣніе, предчувствіе — eine Er-

scheinung, ein Gesicht, eine Ahnung; кўрўрм

кўрўдді онъ видитъ привидѣніе — er hat ein

Gesicht, eine Erscheinung.

2) (Kas.) зрѣніе — das Gesicht.

3) (Kas.) мѣсто, которое можно обозрѣть гла-

заями, разстояніе, на которое можно видѣть —

der Gesichtskreis, Alles, was man auf einmal

übersehen kann, die Entfernung, die man mit

den Augen sehen kann.

4) менструація у женщины — die monatliche

Reinigung der Frauen.

5) (Kas.) ворожба — das Wahrsagen; кўрўрм

карагмак просить или дать порожить — sich

wahrsagen lassen oder wahrzusagen erlauben.

кўрўрмлә (v) [Kas., von кўрўрм-+лә]

ворожить — wahrsagen.

кўрўрмчі [Kas.]

ворожея, чародѣй — der Wahrsager.

кўрўрмчїлік [Kas., von кўрўрмчї-+лік]

ворожба — das Wahrsagen; кўрўрмчїлік ітмак

ворожить, заниматься ворожбою — wahrsagen,

sich mit Wahrsagen abgeben.

кўрўрмсїз [Kas., von кўрўрм-+сїз]

ненавистный — verhasst.

кўрўрмсїзлән (v) [Kas., von кўрўрмсїз-+лә-+н]

сдѣлаться ненавистнымъ — sich verhasst ma-

chen, verhasst werden.

кўрўрмсїзләндір (v) [Kas., von кўрўрмсїзлән

-+дір]

дѣлать ненавистнымъ — verhasst machen.

¹кўрўк [Schor. W.]

яма, ровъ — eine Grube, ein Graben.

²кўрўк [Schor. Sag. Koib.]

бурнудукъ — das gestreifte sibirische Eich-

hörnchen (tamias striatus); кўрўк лі ияя

мѣсяца, Мартъ — ein Monatsname, der März.

кўрўк [Bar., aus dem Russ.]

крюкъ — der Haken.

кўрўк (v) [Tel.]

жиреть — fett werden; ит кўрўктў собака
разжирѣла — der Hund ist fett geworden.

кўрўл (v) [Bosn.]

гремѣть — donnern.

кўрўт [كوردت (Uig.)]

планета Марсь — der Planet Mars; ўўўўўў
кўрўт (مرخ) кәлдi, кәкшiн жўрўр (К. В.
16,3) третьямъ идетъ Марсь почтенный — als
dritter zieht der Mars der Ehrwürdige

кўрўц [Tob.]

рисъ — der Reis.

кўрўскә [Baschk.]

крытый тулукъ — ein überzogener Pelz.

кўрўсмән [Bar.]

весло — das Ruder.

кўрўш [Kir.]

рисъ — der Reis.

кўрўп [Tel. Schor.]

глубокая яма, оврагъ, бездна — ein tiefes
Loch, der Abhang, Abgrund; чәр алтында
кўрўп казып, ә паланы тўжўрўп салды-
лар (Schor.) они выкопали подъ землею глу-
бокую яму и туда опустили ребенка — sie
gruben unter der Erde ein tiefes Loch und
liessen dort das Kind herab (P. d. V. I, 350,59).

кўрўмәк [Schor.] = кўрмәк

широгъ съ мясомъ или рыбою — eine Pastete
mit Fleisch oder Fisch.

кўрк [Kgm., كورك, كورك (Osm. Dsch.)]

шуба, платье подбитое мѣхомъ — ein Pelz,
eine Pelzkleidung; бўтўн кўрк шуба — ein
Pelz; ич кўркў подбитое мѣхомъ платье —
ein mit Pelz gefütterter Rock; кўрк тулumu
мѣховая подкладка — das Innere des Pelzes,
die Pelzfütterung; әркан кўркў почетная
шуба — der Ehrenpelz; ўст кўркў шубы, ко-
торыя прежде носили вельможи — die Pelze,
die früher die grossen Würdenträger trugen;

самур кўркў соболя шуба — der Zobelpelz;
буцук кўрк деревенский длинный тулукъ —
ein langer Schafpelz, wie er in den Dörfern
getragen wird; кўрк илә каплады, жапты
онъ надѣлъ на него почетное платье — er
verlieh ihm ein Ehrenkleid.

кўркәм [Kas.]

благообразный, красивый — ansehnlich, schön.

кўркәмлә (v) [Kas., von кўркәм+лә]

украшать, дѣлать красивымъ — schön ma-
chen, ausputzen, schmücken.

кўркәмлән (v) [Kas., von кўркәмлә+н]

украшать себя — sich ausputzen, sich schön
machen.

кўркәмлик [Kas., von кўркәм+лик]

красота — die Schönheit.

кўркө [Kir.]

палатка изъ шеста и одного куска войлока —
ein Zelt, das aus einer Stange und einer grossen
Filddecke besteht.

кўркўрә (v) [كوردت (Uig.)]

гремѣть — donnern.

кўркў [Sag. Koib.]

1) тетеревъ — das Birkhuhn; кара кўркў ко-
сачъ — der Birkhahn; пора кўркў тетерка —
das Birkhuhn.

2) [كوركوز (Z.)] бутылка изъ тыквы, мѣхъ —
die Kürbisflasche, der Schlauch.

кўркўрө (v) [Alt.]

1) гремѣть — donnern.

2) выть (о волкахъ) — heulen (von Wölfen).

кўркўз [كوركوز (Dsch.)]

длинный — lang (Calc. Wrtb. دراز).

кўркўм [كركم (Osm. Z.)]

красная краска (по R. это слово арабское и
значить «шафранъ») — die Färberröthe (nach
R. ist das ein arabisches Wort und heisst
«Safran»).

кўркрө (v) [Kir.] = кўркўрө

гремѣть — donnern; кўн кўркрөдў громъ
гремѣть — es donnert.

кўрклә (v) [کورکلمک (Osm.), von кўрк+лә]
подбить мѣхомъ, украситъ мѣхомъ — mit Pelz
füttern, mit Pelz besetzen, verbrämen.

кўрклѣ [Osm., von кўрк+лi]

1) окаймленный, подбитый мѣхомъ — mit Pelz
verbrämt, mit Pelz gefüttert.

2) одѣтый въ шубѣ — in einen Pelz gekleidet.

кўрклѣк [کورکلك (Osm.), von кўрк+лѣк]

столько мѣху, сколько понадобится на одну
шубу — so viel Fell, wie zu einem Pelze nö-
thig ist.

кўркчѣ [Kgm., کورکچی, کورکچي (Osm.),
von кўрк+чi]

1) торговецъ мѣхами — der Pelzhändler.

2) мѣховщикъ — der Kürschner; tilki nä
кадар качарса варацаѣы кўркчѣ дўка-
нына дыр (Kgm.) куда-бы ни пошла лисица,
накопецъ она всетаки попадетъ въ лавку
мѣховщика — wo auch der Fuchs hingehet, er
kommt doch zuletzt in den Laden des Kürsch-
ners.

кўргә [کورکه (Dsch.)]

1) мѣсто, посуда, откуда достаютъ вино —
ein Ort, Gefäss, von dem man den Wein nimmt
(Calc. Wrtb. جای بر آوردن شراب, vergl.
Budg. II, 149).

2) убранство въ родѣ драпри изъ шелковой
матеріи или парчи по стѣнамъ комнаты — eine
Wandausschmückung in der Art einer Drapperie
(L. T. اولر دیوارنه انواع اقمشه دن طوتلان
اق اویکا ابشیک رست تونکلوک; زاره درلر
داغی، بولوب کورکه اوی دوریغه توك داغی
въ юртѣ есть двери и отверстіе для дыма, также
и мѣхъ служить драпировкою стѣнамъ дома—
jede Jurte hat eine Thür und ein Rauchloch
und Pelze (Haare) dienen als Drapperien für
die Wände des Hauses; کلمی سالینب کلکون
(Ferhad und Schirin) коверъ былъ разостланъ розовый
и красивый, занавѣси были сдѣланы изъ
красноватаго шелка — ein Teppich war ausge-

breitet rosenroth und zierlich, Vorhänge waren
hergerichtet aus rosenfarbiger Seide.

3) стѣнные палки палатки — die Stäbe in den
Wänden des Zeltes (L. T. خورکله دیواری
چپولرنه درلر).

кўргәш [Schor.]

крюкъ для витъя веревокъ и для доставанія
хмѣля — ein Haken, welcher beim Drehen von
Stricken gebraucht wird oder mit dem man
die Hopfenköpfe herabholt

кўргө (v) [Leb.] = кўркрө.

кўргіз (v) [Kas.]

показать — sehen lassen, zeigen.

кўргѣ [Tel.]

кадка, сшитая изъ бересты, для ссыпки яч-
меня — ein grosses Birkenrindengefäss zum
Aufbewahren der Gerste.

кўргѣчѣн [Kar. T.]

голубь — die Taube.

кўргѣлә (v) [Tob., von кўр+гѣлә]

часто видѣться — sich häufig sehen.

кўрјәк [Koib.] = кўрәк

лопата — die Schaufel, der Spaten.

кўрнәк [Schor.]

пирогъ съ масомъ — eine Fleischpastete.

кўрнiчә [Kas.]

горница — das Wohnzimmer.

кўрлә (v) [Koib. Tob.]

1) (Tob.) журчать — rieseln, murmeln.

2) (Koib.) шипѣть — fauchen.

кўрләѣк [Tob.]

ручей — der Bach.

кўрләѣчән [Kar. Tob.]

1) журчащій — murmelnd, rieselnd.

2) ворчунъ — der zu brummen liebt, ein mür-
rischer Mensch.

кўрлән [Kumd.]

вышивка на одеждѣ — die Stickerei auf der
Kleidung.

кўрләш (v) [Tob.]

шумѣть — lärmern.

кўрлөк [Bar.]

гадкий, негодный — schlecht, untauglich.

¹кўрт [Tel., von кўкўрт]

горючая сѣра — der Schwefel.

²кўрт [Tel.]

громъ — der Donner.

³кўрт [Kür. Tar. Kas. Schor.]

1) (Kür. Tar.) свѣже-выпавшій снѣгъ — frisch gefallener Schnee.

2) (Schor.) свѣжный обвалъ — die Lawine.

3) (Kas.) глубокий свѣжный сугровъ — hochaufgethürmter Schnee.

⁴кўрт [Kir.]

шумъ, произведенный при ломаніи, трескъ — das Geräusch des Zerbrechens, das Krachen; кўрт сынды ово сломалось съ шумомъ, съ трескомъ — mit Gekräch zerbrechen.

¹кўртä [کورنه (Osm.), = russ. куртка]

короткое платье — ein kurzes Kleidungsstück.

²кўртä [Küär.]

тетеревъ — das Birkhuhn.

¹кўртүк [Alt. Tel. Leb. Schor.] = кўртä

тетеревъ — das Birkhuhn; кара кўртүк самецъ — der Birkhahn; сары кўртүк самка — das Birkhuhn.

¹кўртүк [Kir.]

1) свѣже-выпавшій, глубокий снѣгъ — frisch-gefallener, tiefer Schnee.

2) молодухи, которыя не имѣютъ права проносить слово кар (снѣгъ), употребляютъ это слово вообще въ значеніи «снѣгъ» — die jungen Frauen, die nicht kar (Schnee) sagen dürfen, wenden dieses Wort überhaupt in der Bedeutung «Schnee» an.

3) (Osm. Z.) родъ мучного блюда — eine Art Mehlspeise, Nockerl, kleine Klösse.

кўртүбаш [Tel., von кўртүк + аш]

облѣиха — eine essbare Beere, der Sanddorn (Hypophaea rhamnoides).

кўртүн [کورتون (Osm. Z.)]

сѣдло (для осла или мула) — ein Sattel (für Esel oder Maulesel).

Кўрд [کرد (Osm.)]

курдь — der Kurde.

кўрдä [کورد (Osm.)]

длинный, загнутый клижалъ — ein langer, krummer Dolch.

кўрдäi (v) [Tel.]

согнуться, сдѣлаться крюкомъ — sich krumm biegen, hakenförmig werden.

кўрдäк [Tel. Sag. Koib.]

1) горбъ, горбатый — der Buckel, buckelig.

2) крюкъ — der Haken, hakenförmig.

кўрдäкi [کردکی (Osm. R.)]

родъ кафтана съ короткими рукавами — eine Art Kaftan mit kurzen Aermeln.

Кўрдѣс [کوردوس (Osm.)]

округъ въ Анатоліи — eine Landschaft in Anatolien.

кўртä [کورجه (Dagestan, Budg.)]

основаніе, фундаментъ — die Grundlage, das Fundament.

кўртäк [کورچک (Dsch.)]

весло — das Ruder (L. T. کسی دورکنه درلر).

кўртäк [Sag. Schor.] = кўртäк

1) лопата — die Schaufel.

2) лопатка при лыжахъ — die kleine Schaufel, die man beim Schneeschuhlaufen mit sich führt.

кўртäи [Tüm.]

вьюки — die Packsäcke für die Lastthiere.

кўрсäт (v) [Kas.]

показать — zeigen; укып кўрсäттi при чтеніи показать пальцемъ — beim Lesen mit dem Finger zeigen; цiк кўрсäттi онъ надоѣлъ — er ist mir zuwider geworden; азап кўрсäттi мiңа онъ меня притѣснялъ — er hat mich beeinträchtigt; кызын кўрсäттä! не мучь! — quäle nicht!

кўрсäтiл (v) [Kas., von кўрсäт + л]

быть показаннымъ — gezeigt werden.

- кўрсәттәр (v) [Kas., von kўrsәt+тәр]
заставить показать — zeigen lassen.
- кўрсә [كۆرسە (Uig.), aus dem arab. كرسی]
кресло — der Sessel; кўмұш кўрсә урмыш
өзә олтурур серебряныя кресла были по-
ставлены, на нихъ онъ сядя — ein silberner
Sessel war hingestellt, darauf sass er (K. B.
41,11).
- кўрсә [كۆرسى (Osm.), aus dem Arab.]
1) кресло, тронъ — der Sessel, Thron; der
Sessel, auf dem der Scheich-Prediger zur Seite
des Mihrab sitzt; кўрсәҗә чыкмак поднялся
на тронъ — den Thron besteigen; дәрәк кўр-
сәҗә базасъ колонны — die Säulenbasis;
кўрсә ташы камень для фундамента — der
Grundstein.
2) скамья, на которую ставят блюда — die
Bank, auf welche man die Schüsseln stellt.
- кўрсән (v) [Kir.]
выдыхать, дуть, стонать — ausathmen, blasen,
seufzen, ächzen.
- кўрсәлү [كۆرسىلو (Osm.)]
съ кресломъ — mit einem Sessel; кўрсәлү
җазы прямой, правильнй шрифтъ — eine
grade, regelmässige Schrift.
- кўрсәлдә (v) [Tel.]
издавать стукъ — einen klopfenden Ton von
sich geben.
- кўрсәлдө (v) [Kir.]
тяжело вздыхать — schwer aufathmen.
- кўрсәсүз [كۆرسىسىز (Osm.)]
кўрсәсүз җәзәк плохо награвированное коль-
цо — ein schlecht gravirter Ring.
- кўрсәлә (v) [Sag.]
трещать — krachen.
- кўрсән [Kür.]
весло — das Ruder.
- кўрсә [Kir.] = кўрсә.
- кўршә [كۆرشە (Osm.)]
твердо замерзшй снѣгъ, который съ трудомъ
таетъ — fester, hartgefrorener Schnee, der
nicht leicht schmilzt; кўршә һавасы мятель,
очень холодный вѣтеръ — der Schneesturm,
ein eisiger Wind.
- кўршә [Kas.]
сосѣдъ — der Nachbar.
- кўршәлик [Kas., von кўршә+лик]
сосѣдство — die Nachbarschaft.
- кўршә [Tara. Kür.] = кўршә.
- кўршә (v) [Sag.]
трещать — krachen, prasseln.
- ¹кўрпә [Kas.]
бѣлуга — der Weissfisch.
- ²кўрпә [كۆرپە (Dsch. Chiva)]
одѣяло изъ верблюжьей шерсти или ситца —
eine Decke aus Kamelhaar oder Kattun.
- ³кўрпә [Krm., كۆرپا (OT.)]
новорожденный ягненокъ — ein neugeborenes
Lamm; кўрпә козу ягненокъ, ласкательное
слово — Lämmchen, ein Schmeichelwort (P. d.
V. VII*, 24,16).
- кўрбә [Tob.]
отруби — die Kleie.
- кўрбәт [Krm., aus dem arab. كربة]
печаль — die Traurigkeit.
- кўрбәк [كۆرپەك (Uig.)]
барабанъ — die Trommel (Chin.-Uig. Wrtb.
60, a).
- ¹кўрмә [Tel. Tar., = mong. كۆرمە, mandsch.
курумә]
куртка, куртка изъ мерлушки, падѣваемая
шерстью вверхъ — eine Jacke, eine Jacke aus
Lammfell, die mit dem Felle nach aussen an-
gezogen wird; кўрмә кужак короткй пан-
цырь — ein kurzer Panzer, Kürass.
- ²кўрмә (v) [Tob.]
связывать узломъ — einen Knoten binden, zu-
knoten.
- кўрмәк [Tel. Kumd.]
1) (Tel.) узы, оковы — die Fesseln, Bande;
тәл кўрмәҗә чәчәлдә узы языка разрѣшились—
die Banden der Zunge haben sich gelöst.

- 2) (Kumd.) уәзль — der Knoten.
 кўрмәслән (v) [Kas., von кўр + мәс + лә + н]
 терәть әртәиә — das Gesicht verlieren.
- ¹кўрмө [Kür., aus dem russ. корма]
 руль лодки, корабля — das Steuer eines Bootes,
 Schiffes.
- ²кўрмө [Kkir. Alt.] = кўрмә, кўрмән
 куртка — die Jacke; кўбим айтты: јән кәл-
 дим кўрмө әдип пәрзип! (Alt.) купецъ гово-
 рилъ: пусть старшая моя невестка пригото-
 вить куртку! — der Kaufmann sprach: meine
 ältere Schwiegertochter möge eine Jacke ver-
 fertigen! (P. d. V. I, 8, 13);
- кўрмөп [Kkir.]
 монгольская куртка — eine Mongolen-Jacke
 ohne Ärmel.
- кўрмөт [Kir., = arab. حرمت]
 щедрое угощение, попечение, забота — eine
 reichliche Bewirthung, sorgsame Pflege, die
 Sorge (um Jemand).
- кўрмөттө (v) [Kir., von кўрмөт + лә]
 щедро потчевать, почься о комъ — reichlich
 bewirthen, sorgsam pflegen.
- ¹кўл [Kas.] = көл
 озеро — der See; Чирік кўл черное озеро (въ
 Казани) — ein Teich innerhalb der Stadt Ka-
 san; Кабан кўлі озеро Кабанъ (близь Каза-
 ни) — der See Kaban (bei Kasan).
- ²кўл [Alt. Tel. Leb. Schor. Sag. Koib. Ktsch.
 Kūär. Kir. Kkir. Tob., كول, -كول (Osm. Ad.
 Dsch. OT.), کول (Kar. L.)]
 пепель — die Asche; кўл рәңги (Osm.) пе-
 пельнаго цвѣта — aschenfarbig; кўл пузачасы
 (Osm.) шпроги, жаренные въ золѣ — auf
 Asche gebratene Pasteten; кўл сују (Osm.)
 щелокъ — die Lauge; кўл кәдәси (Osm.) лъ-
 нивецъ — der Faulpelz; кўлүнү савурмак
 (Osm.) развѣять пепель чего, т. е. разрушить —
 seine Asche zerstreuen, zerstören; башыма нә
 кўл тәкәјим? (Ad.) что мнѣ дѣлать? — was
 soll ich thun? сизара кўлү (Osm.) пепель отъ

сигары — die Cigarettenasche; кўл олмак рӯ-
 нуть, обанкрутиться — sich ruiniren, bankrot
 werden.

³кўл [Yŋŋ (AT.)]

собственное имя (?), титулъ (?) — ein Eigen-
 name (?), eine Würde (?); Кўл-тәрин братъ
 тюркскаго хана, въ честь котораго поставленъ
 памятникъ К въ Кошо-Цайдамъ — der Bruder
 des Bilgä-Chan, zu dessen Ehren der Grabstein
 K bei Koscho-Zaidam aufgestellt ist; Кўл-ту-
 дуи иници младшій братъ Кюль-тудуи — der
 jüngere Bruder des Kül-Tudun (A 1, 2); и
 буирукы бәг Кўл-әркин Кюль-әркинъ, на-
 чальникъ внутреннихъ буируковъ — Kül-ärkin,
 der Befehlshaber der inneren Buiruk (Ха 14, 13);
 Кўл-чур тугукъ собственное имя — ein Eigen-
 name (OC. 2, 1-2); Кўл-чур имя важнаго чи-
 новника у Тардусей — ein sehr hoher Beamter
 der Tardusch.

⁴кўл (v) [Tel.]

связывать руки и ноги — Hände und Füße
 binden.

⁵кўл (v) [Kom. Kir. Sag. Koib., كولا (Uig.),
 كوليك (Dsch. OT.), کولیک (Kar. T.)]

смѣяться — lachen; кўлә айтты Ай-толды:
 укты өзүм! (Uig.) смѣясь говорилъ Ай-толды:
 и это слышалъ! — lachend sprach Ai-toldy: ich
 habe es selbst gehört! (K. B. 33, 11); кўлп
 јѳс, сѳпѳк сѳс, слик ѳс кәрәк (Uig.) онъ
 долженъ имѣть ситющееся лицо, сладкую рѣчь
 и чистый характеръ — er muss ein lachendes
 Antlitz, süsse Worte und ein reines Naturell
 haben (K. B. 33, 28); кicigä кўлмө! (Kir.) не
 насмѣхайся ни надъ кѣмъ! — lache über Nie-
 mand!

кўлаһ [كلاھ, -كلاھ (Osm.), aus dem Pers.]

острая персидская шапка, шапка дорвима,
 острая крыша минарета — die spitze Mütze der
 Perser, eine spitze Derwisch-Mütze, das Spitz-
 dach eines Minarets; кўлаһ пуш (كلاھ) ма-
 ленькая шапка — eine kleine Mütze; кўлаһ

ägmäk обмануть — betrügen, täuschen; kўlah kapmak получить иллость — einer Gnade theilhaftig werden; äshäjä алтун кўlah гäi-дирмäk надѣвать на осла золотую шапку (посл.) — einem Esel eine goldene Mütze aufsetzen (Spr.).

кўлаһлы [كلاھلو (Osm.), von kўlah-+лы] носящій острую шапку, прозвище капуциновъ въ Левантѣ — eine spitze Mütze tragend, ein Beiname der Kapuziner der Levante.

кўлаһчы [كلاھچى, ھلھلھچى (Osm.), von kўlah-+чы]

1) фабрикантъ шапокъ — der Mützenfabrikant.
2) обманщикъ, жуликъ — der Betrüger, der Schelm; нä кўlahчы адамсын! (Osm.) какой ты обманщикъ — was bist du für ein Betrüger.

¹кўlä [كلا (Dsch.), aus dem Arab.

كلا]

во всемъ, вездѣ — immer, überall, in Allem; пу түрлүк фазажыла огушлар пилä — араста ол äрмиш жүрүмиш кўlä (Uig.) онъ былъ украшенъ такими преимуществами учености и странствовалъ вездѣ — mit solchen Vorzügen der Gelehrsamkeit geschmückt reiste er überall umher (K. B. 7,8); чäцäк жасты жүс көс кўlä каткажар (Uig.) цвѣты распустялись и сотня глазъ(ихъ) всему удивлялась — die Blumen entfalteten sich und hundert Augen staunten Alles an (K. B. 14,14); ايمكاك بئرله كلا قرادا (Dsch.) мы всюду страдаемъ по землѣ съ мучениями — mit Qualen ziehen wir überall auf der Erde umher (Rbg. 34,7).

²кўlä [Tel.]

голубь — die Taube.

³кўlä [Kumd.]

десна — das Zahnfleisch.

⁴кўlä (v) [Sag.]

лннять, терять шерсть — haagen, mausern.

⁵кўlä (v) [Sag. Schor.]

1) (Sag.) семенить ногами (объ уставшей ло-

шадн) — die Füße zusammenschieben, zusammenstellen (von ermüdeten Pferden); кўläп насты лошадъ шла едва таская ноги — das Pferd ging kaum die Füße schleppend.

2) (Schor.) итти (о мелкомъ снѣгѣ) при морозѣ — fein schneien, graupeln (bei grosser Kälte).

⁶кўlä (v) [Tel. Kumd. Bar. Tob., von кў-+lä]

1) издавать громкій звукъ — einen lauten Ton von sich geben, laut klingen; кулабьнда кўläп-жädыр (Tel.) у меня въ ухахъ шумить — es klingt mir in den Ohren, ich habe Ohrensausen; ару кўläп-жат пчелы гудятъ — die Bienen summen; куш канаттары кўläдi (Tel.) замушля крылья птицъ — es gauschten die Flügel der Vögel; орбу кабар колыма оң жаныма кўläп кäl! на правую мою руку, которая бьетъ орбою, ты съ шумомъ авись! (такъ призываетъ шаманъ духовъ при камланин) — komm du mit lautem Tone zu meiner rechten Seite, wo meine Hand die Orbu (den Schlägel) führt (so ruft der schamanisierende Schaman die Geister zu sich).

2) громко кричать, пѣть, рычать (о звѣряхъ) — laut singen, schreien (von wilden Thieren); азан кўläдi (Bar.) онъ призывалъ громкимъ голосомъ къ молитвѣ — er rief mit lauter Stimme zum Gebete.

кўläi [Sag.]

залежь, старая пашня — das Brachfeld, ein altes, längst unbearbeitet gelassenes Ackerfeld.

¹кўläк [كولك, ھلھلھك (Osm.)]

1) сосудъ съ ручками — ein Gefäss mit Henkeln, Henkelkrug.

2) (арх.) марсъ на кораблѣ — der Mastkorb (veraltet).

²кўläк [Ad. Bar.]

1) (Bar.) громкій голосъ, шумъ — eine laute Stimme, der Lärm.

2) (Ad.) буря на морѣ, морскія волны — der

Sturm auf dem Meere, die Wellen des Meeres;
к̄л̄ак ѿстї поднялась буря — es entstand ein
Sturm.

²к̄л̄ак [Bar.] = köiläk

рубаша — das Hemd.

к̄л̄аг̄ [Kys. Sag.]

шумящій — sausend; к̄л̄аг̄ жал түстү (Sag.)

поднялся шумящій вѣтеръ — es sauste der
Wind.

к̄л̄аг̄а [Tara. Kas.] = köläcä

тѣнь — der Schatten.

к̄л̄аг̄ал̄а (v) [Kas., von к̄л̄аг̄а+л̄а]

давать тѣнь — Schatten geben, beschatten.

к̄л̄аг̄ац [Bar.]

мелодія — die Melodie.

к̄л̄аң [كولانك (OT.)]

ежедневный хлѣбъ — das tägliche Brot.

к̄л̄ан (v) [Schor.]

любить, быть склоннымъ къ чему — lieben, zu
Etwas geneigt sein.

к̄л̄анч̄ик [Schor., von к̄л̄ан+ч̄ик]

склонный къ чему — zu Etwas geneigt, Etwas
gern habend; ишк̄а (тобушка) к̄л̄анч̄ик
трудолюбивый — arbeitsam.

к̄л̄ар [Tel. Leb. Sag. Koib.]

очень тонкій, бѣлый чугунокъ, сталь (въ сказ-
кахъ) — sehr feines, weisses Eisen, Stahl (in
Märchen).

к̄л̄ац̄а [Ad.]

шубка съ короткими рукавами, надѣваемая на
бешметъ — ein Pelz mit kurzen Ärmeln, den
man über das Beschmet zieht; архалык к̄л̄-
л̄ац̄а шубка съ длинными рукавами, одѣваемая
подъ верхній кафтанъ (въ Персїи и Грузїи) —
ein Pelz mit langen Ärmeln, den man unter
das Oberkleid anzieht (in Persien und Geor-
gien).

к̄л̄аш (v) [Ad. Bosn.] = к̄л̄аш, к̄л̄аш.

к̄л̄ас [Sag., aus dem Russ.]

ключъ — der Schlüssel.

¹к̄л̄о [Kir. Budg.]

1) веревка, которою притягиваютъ заднюю
ногу кобылы къ шеѣ, когда ее доятъ — der
Strick, mit dem man beim Melken der Stute
den Hinterfuss zum Halse zieht.

2) ковыль, высовывающійся изъ подъ снѣга —
das Pflimengras, das aus dem Schnee hervor-
steht.

²к̄л̄о (v) [Kir.]

кричать, шумѣть — schreien, lärmen.

к̄л̄ог̄ош [Kir.]

смѣшной — lächerlich.

к̄л̄ор [Alt.] = к̄л̄ар.

к̄л̄инч [كحلينچ (Uig.)]

насмѣшка — der Spott; к̄озі ток к̄ижі ишк̄а
алмас урунч — урунч алза һаңын пулур
п̄ак к̄л̄инч довольный человекъ не спѣшитъ
въ дѣлахъ, если Аджибъ слишкомъ горячъ, то
бергъ подвергается насмѣшкамъ — der genüg-
same Mensch ist nicht zu eifrig in Geschäften,
ist der Hadschib zu eifrig, so findet der Fürst
Spott (K. B. 90,27).

к̄л̄ич̄а [كلیچہ (Osm.), vergl. к̄л̄ич̄а, = pers.]

снѣтокъ золота, золотая пуговица (glande d'or
imitant le soleil B. d. M.), золотыя украшенія
на парадныхъ платьяхъ — der Goldbarren, gold-
dene Knopf, die Goldverzierungen auf Gala-
kleidern.

¹к̄л̄л̄ [Bar., von к̄л̄+л̄л̄]

имѣющій хорошій звукъ — einen guten Ton
habend; к̄л̄л̄ тамакъ голосоистое горло — eine
Kehle, die einen starken Ton hervorzubringen
vermag.

²к̄л̄л̄ (v) [Alt. Tel. Leb. Schor. Kūär.] = к̄л̄л̄

1) смѣяться — lacher.

2) (Alt.) тихо про себя смѣяться — leise bei
sich lachen.

¹к̄л̄л̄к [Tar.]

смѣхъ — das Lachen.

²к̄л̄л̄к [Sag. Koib. Kkir., كحلچ (Uig.),

كولوك (Dsch.), vergl. кулык und к̄л̄л̄г̄;

es ist vielleicht aus кү + лүг entstanden, bedeutet also ursprünglich «berühmt»]

1) герой — der Held; алып күлүк (Sag.) герой — der Held; Пајат кимгә кылза ынајат үлүк — тиләккә тәгип полды атлык күлүк (Uig.) кому Богъ оказываетъ свою милость, тотъ достигаетъ своего желанія и дѣлается известнымъ героемъ — wem Gott seine Gnade erweist, der erlangt seine Wünsche, wird ein berühmter Held (K. B. 69,14); öзүңдін ну кач һаң јырат ай күлүк! (Uig.) удали отъ себя слѣдующія вещи, о герой! — entferne von dir folgende Dinge, o Held! (K. B. 35,2); һаңғу тәр әжиткил ай илгә күлүк! (Uig.) слушай, какъ говорить мудрый герой! — höre, wie da spricht der wissende Held! (K. B. 59,10); һазүк полды һақлар ара ну күлүк (Uig.) украшениемъ между князьями (служить) этотъ герой — ein Schmuck unter den Fürsten ist dieser Held (K. B. 66,8); тәрү әткү пулғаи пудунға күлүк (Uig.) хорошие законы находятъ для народа герой — gute Gesetze findet der Held für das Volk (K. B. 149,25). 2) (Kkir. Uig.) скаковая лошадь — das Rennpferd, der Renner (Dsch. P. d. C. bête de somme); јаңғу ічкү мингү ат аткыр сүлүк — пулардын чыңар һәм јүгүргү (јадүргү? حاکم) күлүк (Uig.) для пищи, питья и ѣзды (служать намъ) эти лошади, жеребцы и кобылы (?), изъ нихъ выходятъ (для насъ) скаковыя лошади — als Speise, Trank und Reitthier dienen uns Pferde, Hengste und Stuten (?), von ihnen kommen uns auch die schnellen Rennpferde (K. B. 127,6). 3) (Dsch.) большая собака — ein grosser Hund (Calc. Wrtb. سگ کلان).

күлүг [СҮНҢ (AT.), von кү + лүг]

1) известный, знаменитый — berühmt; андағ күлүг каған әрмиш! оң былъ такой знаменитый ханъ! — ein so berühmter Chan war er gewesen! (K 4,25); күлүг кадашым извест-

ные мои товарищи — meine berühmten Gefährten (Ui Tu 63,4). Встрѣчается и какъ первая часть собственныхъ именъ — als erster Theil zusammengesetzter Eigennamen: Күлүг-тутук әчим мой старшій братъ Кюлюг-тутукъ — mein älterer Bruder Külüg-tutuk (Ba II, 2,1); күлүг-чур (Ba III, 1,3); Күлүг-апа (U Tsch. VII, 2,1).

2) герой; въ этомъ значеніи встрѣчается, какъ вторая часть собственныхъ именъ — der Held, als zweiter Theil von zusammengesetzten Eigennamen: Ынанчу-күлүг (KK 5,1); Үчин-күлүг (Ui Tu, a 3,2); Күч-барс-күлүг (U Tsch IV, 1,8) сильный тигръ-герой — der starke Tiger-Held.

күлүцк [كولنك, قتل-ك-ك (Osm.)]

кайла, бердышь — die Steinhaue, Streitaxt.

¹күлүн [Schor. W.]

ревность — die Eifersucht, der Neid.

²күлүн (v) [Alt. Tel. Leb. Schor. Sag. Koib. Ktsch. Küär.]

смѣяться про себя, тайкомъ смѣяться — für sich lachen, in's Geheim lachen.

күлүнә (v) [Tel. Schor. Küär.]

ревновать, быть ревнивымъ — eifersüchtig sein.

күлүнәш (v) [Tel., von күлүнә + ш]

ревновать другъ друга — auf einander eifersüchtig sein.

күлүнчү [Schor., von күлүн + чи]

ревнивый — eifersüchtig.

күлүцә [كلجه (Osm. Z.)]

дискъ (солнца), круглое деревянное блюдо, круглый хлѣбъ, слятокъ — die Sonnenscheibe, eine runde hölzerne Schüssel, ein rundes Brot, der Barren.

¹күлүс [Kir. Sag., von күл + с]

смѣхъ, веселіе — das Lachen, die Fröhlichkeit.

²күлүс [Sag. Koib., aus dem Russ.]

ключъ — der Schlüssel.

- ¹kŷlŷc (v) [Kys. Sag., von kŷl + m]
сѣтаться итѣтѣ, сѣтаться другъ надъ дру-
гомъ — zusammen lachen, sich gegenseitig
auslachen.
- kŷlŷcstā (v) [Sag. Koib., von kŷlŷc + lā]
запереть ключемъ — mit einem Schlüssel zu-
schliessen.
- kŷlŷcstīŷ [Sag., von ¹kŷlŷc + līŷ]
смѣшной — lächerlich.
- ¹kŷlŷm [Schor.] = ¹kŷlŷc.
- ²kŷlŷm (v) [Tel. Leb. Schor. Tar. Kŷār. Ktsch.]
= kŷlŷc.
- kŷlŷm [Kir. Tar., كولم (Dsch.), von kŷl + m]
смѣхъ — das Lachen, Gelächter.
- kŷlŷmdō (v) [Kir., von kŷlŷm + lā]
улыбаться — lächeln.
- kŷlŷmčan [Tar., von kŷlŷm + chan]
смѣшной — lächerlich; тола кŷlŷmчан очень
смѣшной — sehr lächerlich.
- kŷlŷmčŷ [Kkir.]
неприятный запахъ — ein unangenehmer Ge-
ruch.
- kŷlŷmsīrā (v) [Tar., von kŷlŷm + sīrā]
улыбаться — lächeln; кŷlŷmsīrān чāп kildī
онъ говоритъ улыбаясь — er sprach lächelnd.
- kŷlŷmsīrāt (v) [Tar., von kŷlŷmsīrā + t]
заставить улыбаться — ein Lächeln hervorru-
fen, lächeln machen.
- kŷlŷmzīrā (v) [Tel.] = kŷlŷmsīrā.
- kŷlŷmzīrāt (v) [Tel.] = kŷlŷmsīrāt.
- kŷlŷk [كولك (Osm.)]
подойникъ — der Melkeimer
- kŷlŷkā [Bosn.]
тѣнь — der Schatten.
- kŷlŷkālīk [Bosn.]
тѣнистое мѣсто — ein schattiger Platz.
- kŷlŷkān [Bosn.]
буковое дерево — die Buche (Ulme); кŷlŷkān
авача id. клеть — der Ahorn.
- kŷlŷki [كولكى (OT.)] = kŷlŷčŷ.
- ¹kŷlŷkŷ [Tel., aus dem Russ.]

- классъ, коверца — der Ofenhaken, Schürhaken.
- ²kŷlŷkŷ [Bor. Alt. Tel. Sag. Koib. Tar. Kom.,
von kŷl + kŷ]
смѣхъ, смѣшныя вещи — das Gelächter, lächer-
liches Zeug.
- kŷlŷkŷji [Koib. Ktsch.] = kŷlŷkŷji
человѣкъ, который любитъ смѣяться, насмѣш-
никъ — ein Mensch, welcher zu lachen liebt,
der Possenreisser.
- kŷlŷkŷlŷ [Tel. Alt., von kŷlŷkŷ + lŷ]
смѣшной — lächerlich.
- kŷlŷkŷčl [Tel. Tar.] = kŷlŷkŷji.
- kŷlŷkŷčl [Sag.] = kŷlŷkŷji.
- kŷlŷkŷc [Sag. Koib.]
смѣхъ — das Gelächter.
- kŷlŷkŷcstŷŷ [Sag. Koib., von kŷlŷkŷc + lŷŷŷ]
смѣшной — lächerlich.
- kŷlŷkŷm [Tel. Alt. Ktsch.] = kŷlŷkŷc.
- kŷlŷkŷštŷ [Alt. Tel.] = kŷlŷkŷcstŷŷ.
- kŷlŷkŷštŷŷ [Ktsch.] = kŷlŷkŷcstŷŷ.
- kŷlŷgāk [Tel.]
шить — der Schild.
- kŷlŷgān [كولفن (Bosn.)]
жаворонокъ — die Lerche, Haubenlerche.
- kŷlŷgŷ [Leb. Kir.]
1) (Leb.) смѣхъ — das Lachen.
2) (Kir.) человекъ, который много смѣется —
ein Mensch, der viel lacht.
- kŷlŷgŷčl [Leb., كولفن (Ulg.), von kŷlŷgŷ
+ čl] = kŷlŷkŷji
человѣкъ, который много смѣется, насмѣш-
никъ — ein Mensch, der viel lacht, der Spötter;
овульны кыза тут ада полжуцы — смѣи
кŷlŷmčŷni, кяди кŷlŷgŷčl! (Ulg.) строго
держи сына, о ты, который ему приходится
отпозъ, пусть онъ теперь надъ тобой не
смѣется, (иначе) потомъ онъ станетъ насмѣш-
никомъ! — halte deinen Sohn streng, der du ein
Vater bist, möge er jetzt nicht lachen, sonst
verspottet er (dich) später! (K. B. 51, 19).
- kŷlŷgŷc [Sag.] = kŷlŷkŷc.

күлгүстүгү [Sag.] = күлкүстүгү.

күлгүш [Schor.] = күлкүс.

күлгүштүгү [Schor.] = күлкүстүгү.

күлхан, күлхан [Osm., = pers. کاخن]

кузнечная печь, печь въ банѣ — die Feuerstelle, der Ofen, Schmiedeofen, Badstubenofen (eigentlich: Aschenbehälter); һамам күлһаны печка въ банѣ — der Badstubenofen; күлһан бәји сволочь — das Mob.

күлһані [Osm., = pers. کاخنی]

каналья, бродяга — die Kanaille, der Vagabund; сәһнн гібн күлһані! ахъ, ты негодяи! — о, du Taugenichts.

күлһә (v) [Leb.] = күлһнә

ревновать — eifersüchtig sein auf Jemand (Dat.).

¹күлһә [Kgm.]

башня, крѣпость — der Thurm, die Festung.

²күлһә (v) [Osm. R.]

загрязнить, посыпать пепломъ — mit Asche bestreuen, beschmutzen.

күлһән (v) [Bar. Tob., von күл+lä+н]

1) сгорѣть до пепла — zu Asche verbrennen.
2) (R.) дѣлаться изъ пепла — aschig werden.
3) (R.) быть снабжену пепломъ — mit Asche versehen werden.

күлһәт (v) [Osm. R.]

заставить запачкать что пепломъ — Etwas mit Asche beschmutzen oder bestreuen lassen.

күлһәмә [Osm.]

1) гнилое мѣсто на виноградѣ, ржавчина — die faule Stelle auf der Weintraube, der Rostfleck, Mehlthau.
2) посыпаніе золою, пепломъ — das Bestreuen mit Asche.

күлһик [Tag., von күн+lik]

1) время дня — die Zeit eines Tages; күлһик jär, jol путь одного дня — eine Tagereise.
2) зонтикъ — der Sonnenschirm.

күлһү [Osm. R.]

посыпанный, запачканный, смѣшанный съ зо-

лой — mit Asche bestreut, beschmutzt, vermischt.

күлһүк [Tob., كوللك (Osm.), von күл+лүк]

1) сосудъ для хранения пепла — der Aschenhaufen, das Aschengefäss, der Müllkasten.

2) (Tob.) күлһүк су щелокъ — die Lauge.

3) свойство золы и т. п. — die Eigenschaft der Asche u. drgl.

күлт [Tel.]

шумъ (вѣтра, воды) — das Geräusch (des Windes, des Wassers).

күлтә [Tob., كيرلتي (Kar. L. T.)]

снопь — die Garbe; да ач әлһнн күлтәсн аладылар (Kar. L.) и голодные, они носили снопы чужихъ людей — und hungrig seiend trugen sie die Garben fremder Leute (H. 24,10).

күлтәбәг [Kom., von күлтә+баг]

снопь — die Garbe; күлтәбәгн бағлағаибыз! мы свяжемъ снопы! — wir werden die Garben binden! (C. C. 169,10).

күлтө [Kir., vergl. күлтә]

клубокъ, узелъ въ хвостѣ лошади — der Knäuel, geknotete Pferdeschwanz.

күлтөктөн (v) [Kir. Budg.]

желать сказать чьюнибудь тайну и не осмѣливаться, опасаясь кого-либо — wünschen Jemandes Geheimniss mitzuthemen, aber nicht wagen aus Furcht vor Jemand.

күлтүк [Kaschg. V.]

лѣтскія пеленки — die Windeln.

күлтүр-калтыр [Tel. Kumd.]

шумъ, трескъ, гоготаніе — der Lärm, das Geräusch, Geschnatter.

күлтүлөн (v) [Kir.]

не быть заплетеннымъ, не быть закрученнымъ, состоять изъ отдельныхъ нитокъ — nicht geflochten sein, nicht festgedreht sein, lose sein, in einzelnen Fäden herabhängend (Haare, Seide etc.).

күлткү [Küär. Bar., كيرلتي (Kar. L. T.)]

1) смѣхъ — das Lachen, Gelächter; һагһиңә толтурбаи күлткүдән аузуину (Kar. T.) когда-нибудь онъ наполнить твой ротъ смѣхомъ — einst füllt er deinen Mund mit Lachen (H. 8,21).

2) насмѣшка — der Spott; күлткү кибик достуна болдум я еталъ (предметомъ) насмѣшки его другу — ich bin wie ein Spott seinem Freunde.

күлткүнзү [Bar.]

смѣхотворность — die Lächerlichkeit.

күлткүнзүлү [Bar., von күлткүнзү+лү]

смѣшной — lächerlich.

күлтрә (v) [Tob.]

скрипеть — knarren.

күлдән (v) [Tel. Schor. Sag. Koib. Ktsch., von күл+lä+н]

сгорѣть до пепла — bis zu Asche verbrennen.

күлдәри [Kir.]

пестрые ташкентскіе огурцы — bunte taschkenter Gurken.

күлдөн (v) [Alt. Leb.] = күлдән.

күлди [كۆلدى (Uig.)]

сто тысячъ — hunderttausend (Uig. Chin. Wrtb. 84, а 億).

күлдүр [كۆلدۈر (Osm. R.)]

сильный шумъ отъ паденія или скатыванія чего — ein lautes Geräusch.

күлдүр (v) [كۆلدۈر (Uig.), كۆلدۈرمك (OT.), von күл+дүр]

заставить смѣяться, произвести смѣхъ — lachen machen, Gelächter verursachen; ара күлдүрүр пу ара жыгладур то оно заставляетъ меня смѣяться, то плакать — bald macht es mich lachen, bald weinen (K. B. 102,22); ара от полурлар ара сув полур — ара күлдүрүрләр ара жыгладур они то огонь, то вода, то они заставляютъ смѣяться, то плакать — bald sind sie Feuer, bald Wasser, bald machen sie lachen, bald weinen (K. B. 117,31); кижі

тапкы төрт ол карышма (قىمچىر قىرشما) жагы — пірі күлдүрүр шір кыгур он чоғы есть четыре врага для службы (т. е. на пользу) человеку, одинъ — это насмѣшникъ, онъ одинъ производитъ десять мученій — vier Feinde giebt es für den Dienst des Menschen, der eine ist der Spötter, er macht allein zehn Leiden (K. B. 167,1); tiläkläri пулза сәвинч күлдүрүр если онъ находитъ свои желанія (т. е. они исполняются), то радость производитъ смѣхъ — wenn er seine Wünsche findet, so erregt die Freude das Lachen (K. B.8).

күлдүрт (v) [Sag.]

подвергаться насмѣшкѣ, поддаваться врагу — sich dem Gelächter aussetzen, sich vom Feinde besiegen lassen; күлүккә күлдүртнә! не дай себѣ побѣдить героя! — lasse dich von keinem Helden besiegen.

күлдүңи [Schor.]

насмѣшникъ — der Spötter.

күлдрө (v) [Kas.]

образоваться (о мозоляхъ) — sich als Schwielen bilden, hart werden (von der Haut), entstehen (vom Hühnerauge).

күлдрөү [Kir., von күлдрө+ү]

мозоль — die Schwielen, harte Haut, das Hühnerauge.

күлдрөүш [Kir.]

палки, поддерживающія крышу — die Jurtendachstäbe, die Kreuzstäbe des Rauchlochrings; күлдрөүшү күрт сынып көтүнө кадалсын! пусть сломаются палки крыши и воткнутся въ его задницу! — mögen die Jurtendachstangen zerbrechen und in seinen Hintern eindringen! (P. d. V. III, 6).

күлчә [كۆلچە, قۇلچە (Osm.)]

слитокъ (металла), куча жемчуга — ein Barren (Metall), Perlenhaufen; дәмір күлчәсі брусокъ желѣза — eine Eisenstange; күмүш күлчәсі слитокъ серебра — ein Silberbarren.

күлчәр [كۆلچەر (Osm. R.)]

- родъ сорной травы, растущей въ пшеницѣ — eine Art Unkraut (im Weizenfelde).
- күлцә [كولجہ (Basch. V.)
мелкое печенье, шпрожокъ — ein kleines Backwerk.
- күлцәр [كولجہ (Uig.), von күл]
улыбаться — lächeln; жүзі кысты өңді жана күлцәрди его лицо покраснѣло и поблѣднѣло, опять улыбаньс — sein Gesicht wurde roth und wiederum bleich, indem er lächelte (K. B. 110, 11).
- күлзү [Bar.]
шутникъ, шутливый человекъ, дуракъ — ein komischer Mensch, Spassmacher, Dummkopf, Narr.
- күлпөң [Kkir.]
сверканіе солнечнаго свѣта, блескъ, мерцаніе — das Funkeln des Sonnenlichtes, der Glanz, Schimmer.
- күл-басты [كلبصی (Osm.)]
жаренное на рашперѣ, жаренныя котлеты — der Rostbraten (Braten auf Rost über heisser Asche), gebratene Koteletten; сыңыр äti күл-бастысы бифштексъ — das Beefsteaks.
- күлбўк-калбык [Sag.]
громкій шумъ — lärmendes Geräusch.
- күлбўрә (v) [Bar.]
подавать хлебывающій звукъ — einen schlürfenden Ton von sich geben.
- күлбўс [Koib. Sag.]
самецъ козули — der Rehbock.
- күлбрә (v) [Sag. Koib. Ktsch.]
трещать (объ огнѣ) — knistern (vom Feuer).
- күлмәк [Tara. Kas.]
рубаха — das Hemd.
- күлмәклик [Kas., von күлмәк-+lik]
количество матеріи, необходимое на рубашку — das zu einem Hemde nöthige Zeug; iki күл-мәклик ситси сатып алдым я купилъ ситца на двѣ рубахи — ich habe zu zwei Hemden Kattun gekauft.

- күлмәпәк [Tel.]
нителъ съ мелкимъ сѣткомъ — ein feiner Schneewirbel.
- күлмәпәктә (v) [Tel., von күлмәпәк-+lä]
извиваться (о лошадиномъ хвостѣ при скорой ѣздѣ) — auseinanderfliegen (von den Haaren des Pferdeshwanzes beim schnellen Reiten).
- күлмўс [كولموس (Uig.)]
1) какая-то птица — ein Vogel; ilik күлмўс оинар чәцәкләр өзә Иликъ-күльмўс (?) играетъ надъ цвѣтами — der Hik-külmüs (?) spielt über den Blumen (K. B. 14, 13).
2) (OT.) كولوس miserly.
- күт [كوت (Osm.), vergl. күтә]
1) глухой звукъ (звукоподраж.) — ein dumpfes Geräusch (onomat.); күт күт капу вурулур дверь захлопывается съ шумомъ — die Thüre wird mit Geräusch zugeschlagen; тат-күт съ сильнымъ шумомъ — mit starkem Geräusche.
2) тупой — stumpf; күт буцук тупой уголъ — der stumpfe Winkel; күт тырнак тупые ногти — stumpfe Krallen; күт акыя тупой умъ — ein stumpfer Sinn, beschränkter Verstand.
- күт [Kas.] = күт
задница, задняя часть, базисъ, основаніе — der Hintern, hintere Theil, die Basis, der Fuss, auf dem ein Gegenstand steht; күтіндән за нимъ — hinter ihm her; ішәмдәл күтї подставка подсвѣчника — der Fuss des Leuchters.
- күт (v) [Alt. Tel. Leb. Kumd. Krm. Kir. Bar.,
كوتك (Uig.), كونك (Dsch.), כיוצמיכ (Kar. L. T.)]
1) оберегать, сохранять — behüten, bewahren; жырак ытмаза, күтсә жыкса әрик! (Uig.) пусть онъ не посылаетъ своихъ людей далеко, держать ихъ въ сохранности и собирать ихъ! — er möge seine Leute nicht weit fort-schicken, sie bewachen und sammeln! (K. B. 87, 27).
2) пасти (скотъ) — hüten, auf die Weide führen (Vieh); ним койлар күтәр (Kom.) кото-

рый пасеть барановъ — welcher die Schafe hütet (C. C. 159,5); тәләрдү мән кўткәним, аргкан тәһү мән алармын! (Tel.) я пась верблюдовъ и потому приплодь ихъ я же и возьму! — da ich die Kameele gehütet, so werde ich den Zuwachs an Kameelen mir nehmen!

3) (Kir.) исполнять съ осторожностью, заботливо дѣйствовать — Etwas sorgsam thun, sorgfältig, mit Vorsicht ausführen; кўтүүн к! одьвай осторожно! — ziehe mit Vorsicht an!

4) (Bar.) охотиться, ловить (рыбу) — jagen, fischen; балык кўттүү онъ ловилъ рыбу — er angelte Fische (eigentlich: lauerte auf Fische).

кўтә [Osm.]

тата кўтә шумъ, стукъ палки — das Geräusch eines aufstossenden Stockes; тата кўтә чакмак здорово побить — tüchtig durchprügeln.

кўтәү [Kom., von кўт]

охранение — die Behütung; ким Христос билә тәзмәсә, ол тәһрәниң кўтәү(и)дән көптән кәмишилди кто не страдаетъ вѣсть съ Христомъ, тотъ давно удаленъ отъ защиты Бога — wer nicht mit Christus duldet, der ist schon lange vom Schutze Gottes getrennt (C. C. 169,5).

кўтәүл [Dsch. V.]

смотритель провiantа, военная должность — der Proviantaufseher, eine militärische Würde.

кўтәүци [Kom.]

пастухъ — der Hirt; айтты кўтәүцигә они говорили пастухамъ — sie sprachen zu den Hirten (C. C. 159,4).

кўтән [Kas.] = көдөн

животъ, толстая кишка, заднепроходный каналъ — der Unterleib, Dickdarm.

кўтәр (v) [Kas.] = көтүр, көтәр

поднять, возносить, лвалить, терпеть — erheben, aufheben, loben, aushalten; улулап кўтәрди онъ превозносилъ — er hat gepriesen; кўтәрп китір онъ перенесетъ — er trägt es

fort; кәтәни кўчирп кўтәрди я перенесъ въ кладовую — ich habe es in den Speicher übergeführt; бу қирдә өјөн кўтәрп онъ здѣсь строятъ свой домъ — er wird hier sein Haus aufrichten; бу ішнә кўтәр алмадым! я не былъ въ состоянн это перенести (вытерпеть)! — ich war nicht im Stande dieses auszuhalten! кўтәрп кил! принеси сюда! — bringo hierher! башын кўтәрп жүрә онъ подымаетъ голову (держитъ себя гордо) — er trägt den Kopf hoch; мән күп хурмык кўтәрди я перенесъ много унижений — ich habe viele Erniedrigungen ertragen; кўтәрп кара! попробуй поднять! — versuche es aufzuheben!

кўтәрәм [Kas., von кўтәр]

охабка, бремя — eine Last, so viel, als man auf einmal aufheben kann; бір кўтәрәм утын охабка дровъ — eine Traglast Holz; кўтәрәм сир корова, которая слишкомъ слаба, чтобы стать на ноги — eine Kuh, die zu schwach ist aufzustehen.

кўтәрәмлик [Kas., von кўтәрәм+лик]

сколько можно поднять — so viel man aufheben kann.

кўтәрәңкә [Kas., von кўтәр]

поднятый, высокий — aufgehoben, hoch; ікмәк бәјәсә кўтәрәңкә цына хлѣба высока — der Preis des Getreides ist sehr hoch.

кўтәрәңкәрә (v) [Kas.]

немного поделять — ein Wenig aufheben.

кўтәрәңкәлән (v) [Kas., von кўтәрәңкә+lä+н]

приподняться нѣсколько — sich ein Wenig erheben.

кўтәрп (v) [Kas., von кўтәр+п]

подниматься, быть поднятымъ — sich erheben, aufgehoben werden; бәләт кўтәрпиди погода прояснилась — die Wolken haben sich erhoben, das Wetter klärt sich auf; кўңлим кўтәрпиди я ободрился, обрадовался — ich habe Muth gefasst, bin erfreut.

- кўтәрідир (v) [Kas., von кўтәрил+дир]
восхитить, обрадовать, ободрить — aufmuntern, ergreuen, ergötzen.
- кўтәрш (v) [Kas., von кўтәр+ш]
вместѣ поднять, помочь при подниманіи — zusammen aufheben, beim Heben Hilfe leisten.
- кўтәрү [Kas., von кўтәр+ү]
поднятіе — die Erhebung; тағыш кўтәрүвї
возвышеніе голоса — das Erheben der Stimme.
- кўтәрғә [Kas., von кўт+әр+ғә]
въ долгъ, заимообразно — auf Schuld, leihweise; кўтәрғә алдым я взялъ въ долгъ — ich habe auf Schuld genommen.
- кўтәрт (v) [Kas.]
заставить поднимать — aufhoben lassen.
- кўтәрдүм [کوناردوم (Dsch.)]
грубость, брань — die Grobheit, das Schimpfen.
- кўтәрмә [Kas., von кўтәр+мә]
подъемъ, каблукъ, крыльцо — die Erhebung, der Absatz, Hacken, die Treppe vor dem Hause; чабата кўтәрмәсі деревянная подметка, прикрываемая къ лаптямъ, чтобы не промочить ногъ — eine hölzerne Unterlage, die an die Bastschuhe befestigt wird, um die Füße vor Nässe zu schützen; кўтәрмә сатувы разносная торговля — der Hausirhandel, das Hausiren.
- кўтәрмәчи [Kas., von кўтәрмә+чи]
торгашъ, разносчикъ — der Hausirer.
- кўтөл [کوتال (Dsch.)]
лошадь въ поводу — das Handpferd.
- кўтөк [Kas., von кўт+к]
обшлагъ — der Aufschlag (auf den Aermeln).
- кўтү [Kir., von кўт+ү]
табунъ — die Heerde.
- кўтүк [Krm.]
1) виноградный кустъ — der Weinstock; өзүм
кўтүгү виноградная лоза — die Weinrebe.
2) (җт-җт-җт Dsch. Osm. R.) чурбанъ, глыба,
бревно — der Klotz, Block, Balken.
3) (Osm. R.) списокъ, архивъ (простонар. =

كتب) — das Register, Archiv (volkstümlich = كتب).

- кўтүн (v) [Kir., von кўт+н]
быть осторожнымъ, остерегаться — sich hüten, sich in Acht nehmen; кўтүн кўтүн, кўтүн-мәсәң көтүңдөн шығар тўтүн! будь остороженъ, остороженъ, если ты будешь неостороженъ, съ тобой будетъ несчастіе! (посл.) — sei vorsichtig, vorsichtig, wenn du nicht vorsichtig bist, kommst du in Verlegenheit (Spr.).
- кўтүр (v) [Kir., کونور, җт-җт-җт (Osm.)]
1) кўтүр кўтүр сильно, съ шумомъ — mit Geräusch, heftig; ону кўтүр кўтүр дөҗәрдї его сильно побилъ — man hat ihn tüchtig durchgeprügelt.
2) кўтүр шатыр съ трескомъ, разбитый — mit Gekräch, zerbrochen, zerstört.
- кўтүрлө (v) [Kir., von кўтүр+лә]
быть разбитымъ — zerbrochen, zerstört sein.
- кўтүрдә (v) [کونوردمک (Osm. R.)]
производить сильный шумъ — ein lautes Geräusch hervorbringen.
- кўтүрдәт (v) [کونوردنیک (Osm. R.)]
принуд. отъ предыд. — Causat. vom Vorhergehenden.
- кўтүрдү [کونوردی, җт-җт-җт-җт, хәтүрүтә (Osm.)]
шумъ, скандалъ, суматоха — der Tumult, Lärm, Skandal.
- кўтүрдү-татырды [کونوردی تاتردی (Osm.)]
сильный шумъ, суматоха — ein starker Lärm, grosser Tumult.
- кўтүрмә [Kür. Tara] = кўтәрмә
погоняніе лошадей при бѣгѣ — das Antreiben der Pferde beim Wettlaufen.
- кўтүрмәлә (v) [Kür. Tara, von кўтүрмә+лә]
побуждать, подгонять лошадей при бѣгѣ — die Rennpferde beim Wettlauf antreiben.
- кўтүл (v) [כרמית לביב (Kar. L. T.)]
быть пасомымъ, пастись — weiden, gehütet

werden; тувар кўтўлэт скотъ пасетя —
das Vieh weidet.

кўтўw [כרמי (Kar. T.)]

пастбище — die Weide.

кўткә (v) [Tel.]

1) пасты кого, гнаться за кѣмъ — Jemand
hüten, Jemandem nachlaufen.

2) увлекаться, вспоминать часто, имѣть на-
клонность, расположение — sich hingezogen
fühlen, häufig Jemandes gedenken, eine Nei-
gung haben.

кўткәрi [Tara, von кўт+кәрi]

назадъ — zurück.

кўткiрә [Kür.] = кўткәрi.

кўткўр (v) [کونکورمك (Dsch.)]

отправить — absenden (Calc. Wrtb. روانه
کردن).

кўтlә (v) [کونلک (Osm. R.)]

издавать глухой звукъ, шумъ — ein dumpfes
Geräusch hervorbringen (siehe кўт).

кўтlәк [Kas., von кўт+lәк]

кўтlәк катын блядъ — die Hure.

кўтlік [Kas., von кўт+lік]

запятки, дѣтскій подгузокъ, утокъ — das
Hackenleder, die Unterlage (Windel) der Kin-
der, der Einschlag.

кўттўк [Kom] = кўттўк.

кўтчә [Tob.]

тупой, непонятливый — stumpf, schwerfällig,
schwer in Begriffen.

кўтчi [کچر (Uig.) = кўтчi]

пастухъ — der Hirt; пабырзак кәрәк: койҗа
кой кўтчiсi пастухъ овецъ долженъ быть
мягкосердеченъ къ овцамъ — der Hirt der
Schafe muss mitleidig gegen die Schafe sein
(K. B. 58,1).

кўдә [Sag.] = кўдәгү

зять — der Schwiegersohn.

кўдәгү [NEXN (AT.), کچر (Uig.)]

зять — der Schwiegersohn; кўдәгүlәрiм (AT.)
мой зять — meine Schwiegersöhne (Uj Tu. b.

3,11); iri кадын әрдi кўдәгү iri (Uig.)
двоо изъ нихъ были тестя (ему), двоо изъ
нихъ зятья — zwei (von ihnen) waren (seine)
Schwiegerväter, zwei (seine) Schwiegersöhne
(K. B. 13,2).

кўдән [کچر (Uig.)] = кәдән

бумажная матерiя — ein Baumwollenzeug;
кәлiн кыс сәбiнҗi кўдән топлары радость
невестокъ и дѣвицъ, это—платья изъ бумажной
матерiи — die Freude der jungen Frauen und
Mädchen sind Kleider aus Baumwollenzeug
(K. B. 88,28).

кўдән [کچر (Uig.)]

гость — der Gast (客人 Uig.-Chin. Wrtb.
41,b).

кўдәр [Tel., von кўт+әр]

куча земля, которую набрасываютъ нѣкоторые
животныя передъ своими норами — die Erd-
haufen, die einige Thiere vor ihrer Pöhle auf-
werfen (zum Ausschauen).

кўдәlә [Bar., vergl. кўтlәк]

подстилка, подгузокъ дѣтей — die Unterlage
für kleine Kinder.

кўдәс (v) [کچر (Uig.)] = кўт, кўзiт

беречь, охранять — bewachen, beschützen, be-
hüten; jәмә пу ра'ыјат кўдәскү кәрәк!
слѣдуетъ оберегать всѣхъ этихъ поддан-
ныхъ! — man muss alle diese Unterthanen be-
hüten! (K. B. 6,14); Ылаһы кўдәскil мәһиң
көңlүм(и)! о Боже, охрани (отъ зла) мои мысли!
— о Gott, hüte du meinen Sinn! (K. B. 12,20);
аја тiл сән ўндә! кўдәскil пажык! о языкъ,
говори, но оберегай голову! — sprich du, Zun-
ge, aber hüte das Haupt! (K. B. 17,9); көјәр
әрдiм отта кўдәсмәзә ол я горѣлъ-бы въ
огнѣ, если-бы онъ не оберегалъ меня — ich
würde im Feuer brennen, wenn er mich nicht
behütete (K. B. 23,15); кўдәzilдi кiмнi кў-
дәссә иди кого Господь оберегаетъ, тотъ охра-
ненъ — gehütet ist, wen der Herr behütet
(K. B. 53,1).

кўдас [Tüm.]

движущийся на заднице — Jemand, der auf dem Hintern rutschend sich fortbewegt.

кўдәзил [كۆدەزىل, كۆدەزىل (Uig.), von кўдас+л]

быть оберегаему — behütet werden (K. B. 53,1); ну кач һаң кўдәскил, кўдәзилди әл! ты охраняй эти дѣла и народъ охраняется! — hüte diese Dinge und das Volk ist behütet! (K. B. 59,7).

кўдәслик [كۆدەسلىك (Uig.)]

оберегаемый — gehütet; сәвүкрәк адын ол кижәнлик тудар — кәрәклик адын көр кўдәслик тудар любимыхъ (своихъ) лошадей онъ держитъ спутанныхъ (у юрты), необходимыхъ лошадей онъ хранитъ въ табуны — seine geliebten Pferde hält er gekoppelt (bei der Jurte), seine nothwendigen Pferde hält er bei der Heerde (unter Hut) (K. B. 21,9).

кўдәсчи [كۆدەسچى (Uig.), von кўдас+чи]

сторожъ — der Wächter; ну көктәги јулдус һир анча пәзәк — һир анча кўдәсчи (Glosse نكەبان) ну јәккә јәзәк эти звѣзды на небѣ отчасти украшенію, отчасти опѣ сторожа, высматривающіе (все) доброе — diese Sterne am Himmel sind theils ein Schmuck, theils sind sie Hüter und Kundschafter für das Gute. (K. B. 15,30).

кўдөр [Kir., von кўт+әр]

надежда, довѣрие — die Hoffnung, das Vertrauen; кўдөрү ўздү онъ потерялъ надежду — er hat seine Hoffnung verloren.

кўдөрө [Kkir.]

какой-то дикій звѣрь, нѣсколько больше карсака (лисицы) — ein wildes Thier, etwas grösser als der Karsak (ein Fuchs).

кўдөрү [Kkir.]

лакированная кожа — das Glanzleder.

кўдөрүз (v) [Kir., von кўдөр+үз (v)]

отчуждаться, не думать о чемъ, оставить въ

сторонѣ — sich entfremden, an Etwas nicht denken, Etwas aufgeben; һанһан кўдөрүздү отчуждаться отъ души — sich der Seele entfremden.

кўдөрлө (v) [Kir., von кўдөр+лә]

надѣяться — hoffen.

кўдөрсүз [Kir., von кўдөр+сиз]

безъ надежды — ohne Hoffnung, hoffnungslos.

кўдү [Tel., von кўт+ү]

пастбище — die Weide; мал кўдүдә скотъ (находится) на пастбищѣ — das Vieh ist auf der Weide.

кўдүһ [كۆدۈھ (Uig.), vergl. кўдһ]

какой-то звѣный пиръ или приемъ — eine Art Gastmahl; оларда һирі ну кўдүһ ажы ол — ја сожат ажы ма тоғурса оғул одно изъ нихъ, это пиръ-кўдүһ (?), другое — поздравительный пиръ по случаю рожденія сына — unter ihnen ist das eine ein (?) Gastmahl, das andere ein Glückwunschl, wenn ein Sohn geboren wird (K. B. 130,27).

кўдүһ (v) [Bar., كۆدۈھ (Uig.)] = кўтүһ

1) (Uig.) быть осторожнымъ — sich in Acht nehmen.

2) (Bar.) охотиться, ловить рыбу (для себя) — jagen, fischen (für sich).

кўдүр-кўдүр [Kir.]

волнистый — wellig; кўдүр-кўдүр бел волнистый хребетъ — ein welliger Berggücken.

кўдүчи [Tel., von кўдү+чи]

пастухъ — der Hirt.

кўдүзү [Bar.] = кўдүчи.

кўдүм [Tel. Leb., von кўт+м]

пастбище — der Weideplatz.

кўдрә [Schor.]

болото — der Sumpf.

кўдрят [Krm., = arab. قُدْرَة] = кудрят

1) могущество — die Macht.

2) богатство — der Reichthum, das Vermögen.

3) всемогущество — die Allmacht, Vorsehung.

кўдрәтлән (v) [فدرتلىك (Osm.), von кўдрәт
+лән+н]

укрѣпляться, богатѣть — stark werden, reich
werden.

кўдрәтлӣ [فدرتلى (Osm.), von кўдрәт+лӣ]
могущественный — mächtig (Epithet des Sul-
tans).

кўдрәтсиз [فدرتسىز (Osm.), von кўдрәт+
сиз]

бессильный — machtlos.

кўдрәтсизлӣк [فدرتسىزلىك (Osm.), von кў-
дрәтсиз+лӣк]

бессиліе — die Machtlosigkeit.

кўдрәчәң [Sag.]

вѣсы — die Waage.

кўдрәт [Kir.] = кўдрәт

могущество, вліяніе — die Macht, das Ansehen.

кўдрәттҗ [Kir.] = кўдрәтлӣ.

кўч [Tag. Tel. Alt. Leb. Kumd., كۈچ (AT.),
كۈچ (Uig.), كۈچ (Dsch. OT.)]

1) сила — die Kraft; кўч бәртҗк үчүн (AT.)

такъ какъ онъ далъ силу — da er Kraft ver-
liehen hatte (X 11,6); äcig кўчиг бәрмш
(AT.) онъ ему посватилъ умъ и силу (ум-
ственные и тѣлесныя силы) — er weihte ihm
Sinn und Kraft (die geistige und körperliche
Kraft, sein ganzes Selbst) (X 8,1); нәңә
мән сынадым äcic кылуңы — кәдә пар-
ды кўндә үзүлдӣ кўңи (Uig.) сколько я ни
видѣлъ злыхъ, они исчезали, съ каждымъ днемъ
ихъ сила уменьшалась — wie viel Uebelthäter ich
erprobt habe, sie gingen dahin, mit jedem Tage
schwand ihre Kraft (K. B. 18,28); сәниңдә
нар әрзә (سەزە) jigitlik кўңи (Uig.) пока
у тебя есть сила молодости — so lange in dir
Jugendkraft ist (K. B. 22,17); сәниңдән ко-
луп кўч пу сөз паныладым! (Uig.) прося у
тебя силы, я началъ это слово! — von dir
Stärke erbittend begann ich dieses Wort (K. B.
23,11); Пајат пәрзәңни кўч табуқ кылу-
ңа! (Uig.) пусть Богъ дастъ силу исполнить

службу! — möge Gott zum Dienste Kraft ver-
leihen! (K. B. 31,16); кўчү jok (Alt.) без-
сильный — kraftlos; кўчү чыкты (Tel.) онъ
потерялъ силу — er hat seine Kraft verloren;
аларға кўч пәрди (Alt.) онъ далъ имъ си-
лу — er hat ihnen Kraft verliehen; колымның
кўчү биләң тапкан (Tel.) что я приобрѣлъ
силою своихъ рукъ — was ich mit der Kraft
meiner Hände erworben habe.

2) насиліе — die Gewaltthat; муңуңдән на-
заңы пу кўч кылған ол (Uig.) къ этимъ
принадлежитъ и сдѣлавшій насиліе — zu die-
sen gehört auch der Gewaltthat verübt habende
(K. B. 34,34).

3) сильный, крѣпкій, трудный — kräftig,
kraftvoll, schwierig, schwer; кўч кижі (Alt.)
сильный человекъ — ein starker Mensch;
араккы кўч полды (Tel.) водка была крѣп-
ка — der Branntwein war stark; ölöpҗө кўч
(Tel.) трудно умирать — es ist schwer zu
sterben; ашка араккә кўч онъ крѣпокъ въ
отношеніи пищи и водки (т. е. можетъ
много ѣсть и пить) — er ist stark gegen
Speise und Branntwein (kann viel vertragen);
jajү jүрәрҗә кўч (Tel.) трудно ходить иҗш-
комъ — es ist schwer zu Fuss zu gehen; тә-
ңәрәдәҗи кәндыкка кәрәргә пәи кижә кўч
(Tel.) трудно для богатаго человекъ попасть
въ царство небесное — schwer ist es für einen
Reichen in's Himmelreich zu kommen (Miss.).
4) очень, много — sehr, viel; кара ползо
сәңы кўч, кўн орто ползо ачү кўч (Tel.)
они терпѣли много холода ночью и горести
днемъ — sie haben viel in der Nacht von der
Kälte gelitten und am Tage vom Kummer; кўч
якшы (Tel.) очень хорошо — sehr gut.

5) (Возн.) трудный, трудность — mühsam, die
Mühe.

*кўч [Kaz., aus dem Russ.]

куча — der Haufen; умарта кўчӣ рой ичелә —
der Bienenschwarm.

³кўч (v) [Kas.] = көч

кочевать, переселиться — nomadisiren, übersiedeln; кўчип кит! переселись! — siede über! jāңи фатырға кўчтим я переѣхалъ на новую квартиру — ich bin in ein neues Quartier gezogen; кўчкән аш гостинець — eine Speise, die als Gastgeschenk gebracht wird; кўчкән калк кочевники — die Nomaden.

¹кўчә [Kür.] = кічі

малый, маленький — klein, winzig.

²кўчә [Ad., = pers. کوچه]

улица, узкая дорожка — eine Strasse, ein schmaler Pfad.

³кўчә (v) [Kür.]

напрягаться — sich anstrengen.

кўчәи (v) [כּוּצֵי מִיכּ (Kar. L. T.), كوجاييك (Dsch. OT.)]

1) усилиться — stark werden, mächtig werden (H. 20,7).

2) употреблять насилie — Gewalt anthon; кўчәйсән анын ўстғна өмүргәдәин! ты притѣсняешь его вѣчно! — du thust ihm für immer Gewalt an! (H. 14,20).

кўчәит (v) [כּוּצֵי מִיכּ (Kar. L. T.), كوجاييك (Dsch. OT.), von кўчәи + т]

усилить, укрѣпить — stark machen; да сарпа лаған колларны кўчәитгинмо! и сдѣлаь ты сильными ослабвнiя руки! — und hast du stark gemacht erschläfite Arme! (H. 4,3).

кўчәк [كوجك (Osm. Z. R.)]

1) верблюженокъ — das Kameelfüllen.

2) всякая маленькая вещь — jedes kleine Ding oder Wesen.

3) публичный плясунъ — ein öffentlicher Tänzer.

4) развратный мальчикъ (педерастъ) — der Lotterbube, ein Knabe, der sich zur Päderastie hergiebt.

5) маркитантъ — der Trossbube, Marketender.

кўчәк [Kumd.]

филинъ — der Uhu.

кўчәгәш [Leb.]

щенокъ — der junge Hund.

кўчәгін (v) [Kumd.]

упорствовать — stark sein, sich widersetzen.

¹кўчән [Kas., aus dem Russ.]

кочанъ капусты — der Kohlstrunk.

²кўчән (v) [Tel. Leb.]

довѣряться собственнымъ силамъ — auf seine eigene Kraft vertrauen.

кўчән (v) [كوجانمك (OT.), von кўчә + н]

напрягаться — sich anstrengen, sich Gewalt anthon.

кўчәндүр (v) [كوجاندورمك (OT.), von кўчән + дүр]

заставить напрягаться — sich anstrengen lassen.

кўчәр [Kas.]

ось у телги — die Wagenachse.

кўчәрик [Schor.]

незабудка — das Vergissmeinnicht (myosotis palustris).

кўчәлә [Kas.]

пряденная шерсть — die (gespinnene) Wolle.

кўчәш [Schor.] = кўчәгәш.

кўчә [كوجي (Osm. Z. Buch.)]

1) (Z.) негодай, нахаль — Fratze, ausgelassener Bursche.

2) распутный мальчикъ — der Lotterbube.

кўчән (v) [Kas., von кўч]

переселиться, переѣхать со всемъ своимъ семействомъ — mit seiner ganzen Familie umziehen; мин кўчәндим я переѣхалъ на новую квартиру — ich habe eine neue Wohnung bezogen.

кўчәр (v) [Kas., von кўч + р]

1) переносить, переселить, перевозить — herüberbringen, überziehen lassen, Jemand an eine neue Stelle ansiedeln; өжәмнi кўчәрiн салды онъ перевелъ мой домъ на новое мѣсто — er hat mein Haus auf eine andere Stelle gesetzt.

2) переводить, переписывать — übersetzen, abschreiben; китаптин күчүрүн жазды оңь это переписалъ изъ книги — er hat dies aus einem Buche abgeschrieben; күчүрүн ая! сисы-вай! — schreib es ab! урыс тилиндян күчүрді оңь перевелъ это съ русскаго языка — er hat es aus dem Russischen übersetzt.

күчүрүл (v) [Kas., von күчүр-+л] быть переселеннымъ, переведеннымъ — übergeführt, übersetzt werden.

күчүрт (v) [Kas., von күчүр-+т] велѣть переписать, перевести — abschreiben, übersetzen lassen; ол бізні урысчадан татарчаға күчүртп айттирді оңь заставль насъ переводить съ русскаго языка на татарскій — er liess uns aus dem Russischen in's Tatarische übersetzen.

күчү [كوجى (Buch.)] распутный мальчикъ — ein Liebes-Knabe.

күчүргүч [Kas.] примѣръ для подражанія, пропись, копія — ein Vorbild, eine Vorschrift, Kopie.

күчү [Alt. Tel.] = кічик, күчүк маленький — klein; күчү пала маленький ребенокъ — ein kleines Kind.

¹күчүк [كوجك, كوجك (Osm. Bosn.)] маленький, незначительный, болѣе низкій, младшій — klein, unbedeutend, jünger, niedriger; күчүк олан-да бәлкі бешәи чыкарса дәјә ујумаз маленький мальчикъ не спитъ, думая, что что-нибудь случится — da der jüngste Knabe dachte, dass Etwas geschehen wird, schlief er nicht (N. 66); күчүк кардаш младшій братъ — der jüngste Bruder; күчүкләр ребята — die Kinder; бүүжүк күчүк малые и большіе — die Kleinen und Grossen; күчүк дүшмәк опуститься, быть презрѣннымъ — herunterkommen, verachtet werden; күчүжүнә ынанма, кары сөзүнә алданма! не вѣрь младшему брату и не давай себя обмануть словами жены!

(посл.) — traue nicht dem jüngeren Bruder und lass dich von den Worten (deiner) Frau nicht täuschen! (Spr.); күчүжә мәрһамәт бүүжүжә итә'әт! будь милостивъ къ младшимъ и слушайся старшихъ! (посл.) — sei freundlich gegen die Jüngeren und gehorsam gegen die Älteren! (Spr.).

²күчүк [Тоб.]

почка на деревѣ — die Blattknospe; тал көчүгү id.

³күчүк [Tel. Kar. T., كوجك (Osm. OT.)] = күчүгәш

щенокъ — der junge Hund.

күчүклә (v) [كوجكله, كوجكله, хәт'әх (Osm. R.), von күчүк-+лә]

1) унижать, дѣлать презрѣннымъ — erniedrigen.

2) унижаться, ступенываться — sich erniedrigen.

3) (Z.) щениться — Junge werfen (vom Hunde).

күчүклән (v) [كوجكلن, كوجكلن, хәт'әх (Osm.), von күчүк-+лә-+н]

сдѣлаться малымъ, опуститься, быть презрѣннымъ — klein werden, herunterkommen, verachtet werden.

күчүкләт (v) [كوجكلت (Osm.), von күчүк-+лә-+т]

уменьшить — verringern.

күчүкләш (v) [كوجكلش (Osm. R.)]

дѣлаться малымъ, меньшимъ — klein, kleiner werden.

күчүкләштир (v) [كوجكلشتر (Osm. R.)]

принуд. отъ предыд. — Causat. vom Vorhergehenden.

күчүклү [كوجكلو (Osm.)]

бүүжүк күчүклү малые и большіе — Kleine und Grosse (gemischt).

күчүклүк [كوجكلك, كوجكلك, хәт'әх-ләх (Osm.), von күчүк-+лүк]

малость, низость, дѣтство — die Kleinheit,

Niedrigkeit, Kindheit; кўчўкўктә вь дѣтствѣ — in der Kindheit; кўчўкўктән бәри сь малолѣтства — von Jugend auf.

кўчўксан (v) [کوچکسەن (Osm. R.), von кўчўк-+сән]

считать незначительнымъ — gering schätzen.

кўчўгән [Kür.]

маленькій орелъ, бѣлохвостый орелъ — eine kleine Adlerart, der weisssgeschwāzte Adler.

кўчўгән [Tel.] = кўчўгән.

кўчўгўт [Kkir.]

какая-то хищная птица — ein Raubvogel.

кўчўгўт [Kkir.]

шопоть — das. Geflüster.

кўчўн (v) [Alt. Tel., von кўч-+н]

1) стараться — sich bemühen.

2) (W.) тяготиться, лѣниться — Etwas schwer finden, faul sein.

кўчўнәк [Tel.]

маленькій — klein, sehr klein.

кўчўнчї [Alt., von кўчўр-+чї]

трудъ — die Mühe.

кўчўнчїлў [Alt., von кўчўнчї-+лў]

трудный, тягостный — mühsam, beschwerlich.

кўчўр (v) [Tel., von кўчў-+р]

дѣлаться малымъ — klein werden.

кўчўрәк [کوچوراك (Osm.), von кўчўк-+рәк]

меньше — kleiner.

кўчўркә (v) [Tel., von кўч-+ркә]

считать себя сильнымъ, доверять своимъ силамъ — sich stark dünken, auf seine Kraft vertrauen.

кўчўл (v) [کوچوليك, ƣƣƣƣƣƣƣƣ (Osm.)]

сдѣлаться малымъ, уменьшиться, сдѣлаться ребенкомъ — klein werden, sich vermindern, zum Kinde werden; чоцукларын арасында сәндә кўчўлдўн! между дѣтми и ты сдѣлался ребенкомъ! — mit den Kindern bist du selbst zum Kinde geworden!

кўчўлт (v) [کوچولتەك, ƣƣƣƣƣƣƣƣ (Osm. R.)]

1) дѣлать малымъ — klein machen.

2) считать незначительнымъ — für unbedeutend halten.

кўчўцўк [کوچوقك (Osm.)]

совѣтъ маленький — ganz klein.

кўчўбўт [Kkir.]

какая-то птица — ein Vogel.

кўчўмәйцїк [کوچومايچك (Osm.)]

совѣтъ маленький — ganz winzig.

кўчкәи [كۆچكەين (Uig.), von кўч-+кәи]

употребляющій насиліе — gewaltsam, gewaltthätig; özi кўчкәи (كۆچكەين) әрзә көнїдін қаңар если онъ самъ склоненъ къ насилію, онъ набѣгаетъ справедливыхъ — wenn er selbst gewaltthätig ist, meidet er die Gerechten (K. B. 42,27); пу кўчкәи кїжі кәндў пәклик јәмәс этотъ употребляющій насиліе человекъ не наслаждается княжескимъ достоинствомъ — der gewaltthätige Mensch genießt selbst die Herrschaft nicht (K. B. 82,11); тәлим ордулар пусты кўчкәи кўрїн — төрў пулды ахыр пу кўчкәи (كۆچكەين) ацун (سوحن) насильники уничтожили много ордъ, но (всегда) находилъ наконецъ этотъ миръ, гдѣ преобладало насиліе, законность — viele Chanslager haben die Gewaltthätigen zerstört, zuletzt aber fand die gewaltthätige Welt (immer) die gesetzliche Ordnung (K. B. 82,16).

кўчкө [Kkir.]

кара кўчкө лживый изъ притворства — lügenhaft aus Verstellung.

кўчкўр (v) [Kys.]

усилиться — stark werden.

кўчлә (v) [کوچلامك (Dsch.)]

насилловать, принуждать, причинять трудъ, огорчать — Gewalt anthun, zwingen; Schwierigkeiten, Kummer bereiten.

кўчлў [כויצלי (Kar. T.)]

1) имѣющій силу, сильный — Stärke habend, stark; кўчлў арслан сильный левъ — (hebr.) das Schakal (H. 4,10).

2) насильственный — gewaltthätig (H. 15,20).

3) находящийся в затруднении, обремененный трудом — Mühe habend, mühselig (H. 3,16).

күчлүк [كۈچلۈك (Uig.), كۈچلۈك (Dsch. OT.), von күч+лүк]

сильный, могущественный — stark, mächtig; кимн арказы полза күчлүк полур — ну күчлүк кимн сыба түйлүк полур кто имеет поддержку, тот силен, сильный человек; имеет крепкое основание — wer eine Stütze hat, der ist mächtig, der mächtige Mensch hat eine feste Grundlage (K. B. 66,13).

күчлүклик [كۈچلۈكلىك (Dsch. OT.), von күч+лүк+лик]

могущество — die Macht, Mächtigkeit.

күчлүг [كۈچلۈگ (AT.)]

сильный — mächtig, stark; күчлүг аян кабан сильный мужественный лань — der mächtige Heldenhan (Oa 4,7); күчлүг болту (Ui, e 5).

күчтә (v) [Tel., von күч+лә]

принуждать, настаивать — zwingen, auf Etwas bestehen.

күчтәгәч [Kas., aus dem Russ.]

гостинец — ein Gastgeschenk.

күчтү [Tel., von күч+лү]

сильный — stark; күчтү күч сила в высокой степени — eine sehr grosse Kraft.

күчсүз [كۈچسۈز (Kar. T. L.), von күч+сиз]

бесильный, слабый — kraftlos, schwach (H. 26,2).

күчнүркә [كۈچنۈركە (Turk.)]

двигатель головной убор — ein Kopfputz der Mädchen.

күчман [كۈچمان (Dsch.)]

почтенный и богатый — angesehen und reich (Calc. Wrtb. صاحب جاه و مال).

күчмәли [Kas., von күч+мә+ли]

күчмәли мал движимое имущество — die bewegliche Habe.

¹күңдә [كۈڭدە (Dsch.)]

горная куржатка — das Gebirgsgebhuha.

²күңдә (v) [كۈڭدە (Uig.)]

употреблять насилie, действовать силой, принуждать — vorgewaltigen, Gewalt anwenden, zwingen; жаражык тазулар (Glosse: جار طبع) карышты иңи — күңдә иңи тутты насгы иңи четири состояния боралсы в его внутренности, одно из них взяло верх над остальными тремя — die vier Zustände kämpften in seinem Inneren, der eine nahm überhand und drückte die übrigen drei nieder (K. B. 46,8); илликсик пәдүк полза даулат илә — илликлик пәдүк күңдән ат илә если неведжда по счастью сдѣлается великимъ, то знающій (все-же) стоитъ выше, действуя своимъ именемъ (простижомъ) — wenn der Unwissende auch durch Glück gross wird, so wird der Wissende doch grösser, indem er durch seinen Namen (gewaltig) wirkt (K. B. 66,28); ады йткү полза күңдән ползу дик если ия его хорошо, (такъ это действуетъ) какъ будто-бы употребилъ силу — ist sein Name gut, (so wirkt es) als ob eine Gewalt ausgeübt wird (K. B. 83,11); тиләгән пә йрзә сәниң әи кадаш — күңдәмә мән ймдәи көңүл кылма таш! что бы ия было твоимъ жоланемъ, о товарищъ, и тебя теперь не принуждаю, (поэтому) не отвращивайся отъ меня! — was du auch für Wünsche hegest, o Freund, ich zwingе dich nicht, (daher) wende deinen Sinn nicht von mir! (K. B. 106,14); пәлүк ймгәдүр сән күңдәжү мәнн! что ты мучишь меня, меня принуждал! — was quälst du mich, indem du mich drängst! (K. B. 113,10); пәлүгә күңдәр сән мәнн бәрк гудун? что ты меня принуждаешь, такъ крепко схватись за меня? — was drängst du mich, mich so fest anfassend? (K. B. 114,30); аны кан күңдәмш полур пәлгүлүк! у него навѣрно приливъ крови — er hat sicherlich einen Blutandrang (K. B. 171,28).

күңдән (v) [كۈڭدەن (Dsch.)]

напрягаться, чувствовать потуги при родах —
sich anstrengen, Geburtswehen haben.

кўцўр (v) [Leb.] = кўжўр.
кўцўн (v) [Leb.] = кўчўн.
кўцўнцї [Leb.] = кўчўнцї.
кўцўнцїлік [Leb.] = кўчўнцїлік.
кўцўрлā (v) [Sag.]
отказаться от чего, не держать слова — sich
von einer Sache lossagen, sein Versprechen
brechen.

кўцўл [Kas., aus dem Russ.]
козелъ — der Bock.

кўцўм [كوجم (Dsch.)]
вязь, клень — der Ahorn, die Ruster.

кўц [Kom. Bar. Kūār., צרצ (Kar. L.)] = кўч
1) сила — die Kraft.
2) (Bar.) сильный — stark, kräftig.

¹кўцā (v) [Kom.]
принуждать — zwingen, nöthigen.

²кўцā [Tara]
постное кушанье — die Fastenspeise.

кўцāн (v) [Kom., von кўчā-+н]
принуждаться — sich zwingen.

кўцār [Tob.] = кўчār
ось у телѣги — die Radachse.

кўцўк [Tob.] = кўчўк
щенокъ — der junge Hund.

кўцкā [Tob.]
челибуха — die Brechnuss (strychnos vomica).

кўцлў [Kom.]
сильный — stark.

кўцсїз [Kom., von кўц-+сїз] = кўчсїз
слабый — schwach.

кўзāн (v) [Bar.]
напрягать все свои силы, доверяться своимъ
силамъ — alle seine Kraft anwenden, auf seine
Kraft vertrauen.

кўзўгāн [Bar.] = кўчўгāн
орелъ — der Adler.

кўзўркā (v) [Bar.]
слишкомъ доверяться своимъ силамъ, считать

свои силы слишкомъ высокими — zu sehr sei-
ner Kraft vertrauen, seine Kräfte überschätzen.

¹кўс [Kir.]

мозоль — das Hühnerauge, die Schwielle.

²кўс [Tel. Alt. Leb. Schor. Sag. Koib. Ktsch.

Kūār., ڪوچ (Uig.)] = кўз

осень — der Herbst; кўс ai (Schor.) осенній
мѣсяць — der Herbstmonat; жыл илкі кўс
āрзā (Uig.) если годъ его въ началѣ осени—
wenn sein Jahr im Anfange des Herbstes steht
(K. B. 171,26).

³кўс [Sag., = russ. куча]

куча, кучка — der Haufen, das Häuflein; кўс
кїзї семья — eine Familie; ен парзан чон-
наң нїр кўс кїзї калып-чадыр отъ погиб-
шаго народа осталась одна семья — von dem
untergegangenen Volke ist eine Familie zu-
rückgeblieben.

⁴кўс [Sag. Koib.] = кўч

сила, могущество — die Kraft, Macht; кўс пар
кїзї сильный человекъ — ein starker Mann;
арык кўс нїлā черезъ силу — über seine
Kräfte.

⁵кўс (v) [ڪوچلڪوچ, ڪوچلڪ (Osm.)]

сердаться, считаться обиженнымъ — zürnen,
sich beleidigt fühlen.

⁶кўс [Basch.] = кўч.

⁷кўс (v) [Tel.]

перемѣшать, привести въ беспорядокъ, ша-
рять — in Unordnung bringen, untereinander
werfen, herumsuchen, herumkramen.

кўсāк [Kas.]

палка, шестъ — der Stock, Prügel, die Stange.

кўсāклāш (v) [Kas., von кўсāк-+лā-+ш]

драться дротозьями — sich mit Stöcken schla-
gen.

¹кўсāн [كوسن (Osm. R.)]

самецъ — das Männchen.

²кўсāн (v) [כויסניכ (Kar. L. T.)]

скучать — sich sehnen (H. 36,20).

кўсāнч [כויסניכ (Kar. L.)]

- желание — der Wunsch, die Sehnsucht.
 кўсабікә [Kas., aus dem Russ.]
 кацавейка — eine Jacke, die die Frauen über dem Hemde tragen.
 кўсәw (кўсәw) [כּוּסֵיָבֵי (Kar. L. T.)]
 головешка — der Feuerbrand (H. 41,10).
¹кўси (v) [كوسيك (Osm.)] = кўски
 быть въ течкѣ — brünstig sein.
²кўси [Kas. Budg.]
 кроть — der Maulwurf.
 кўсү [كوسى, ۛۛۛۛۛۛ (Osm. R.)]
 чувство отвращения, недовольства, возбужде-
 ния — das Gefühl des Widerwillens, der Unzu-
 friedenheit.
 кўсүн [كوسنك (Osm. R.)]
 дуться, сердиться — sich ärgern, unzufrieden
 sein.
 кўсүлү [كوسيلو, ۛۛۛۛۛۛ (Osm. R.)]
 получившій отвращение, недовольный, возбуж-
 денный — unzufrieden, erregt.
¹кўскә [Sag. Koib. Ktsch. Kūär.]
 крыса — die Ratte.
²кўскә [Bar.] = кўзгі
 зеркало — der Spiegel.
 кўскәцәк [Kumd.]
 мышь — die Maus; jār кўскәчәгї землерой-
 ка — siphnaeus aspalax.
 кўски [كوسكى (Uig.), von кўс-+ki]
 осенній — herbstlich; ўци јаскы јулдус, ўци
 јайғы пил! — ўци кўски јулдус, ўци кышкы
 пил три изъ этихъ звѣздъ весеннія, три,
 знай, лѣтнія, три осеннія, три зимнія —
 drei von diesen Sternen sind Frühlingssterne,
 drei Sommersterne, drei Herbststerne und drei
 Wintersterne (K. B. 16,12).
¹кўскү [Tel. Kumd.] = кўскә
 зеркало — der Spiegel.
²кўскү [Tob. Tölös] = кўскә
 крыса — die Ratte.
³кўскү [كوسكو, ۛۛۛۛۛۛ (Osm. R.)]

- 1) родъ желѣзной кочерги — die Feuerzange,
 das Schüreisen.
 2) палка, обожженная и опять потушенная съ
 одного конца — ein ausgeglühter oder ausge-
 löschter Feuerbrand.
 3) ломъ, запоръ — das Brecheisen, der Riegel.
⁴кўскү [Tel. Alt. Leb. Schor. Sag. Koib. Ktsch.]
 = кўски
 осенній — herbstlich.
 кўскүн [كوسكون, ۛۛۛۛۛۛ (Osm. R.)]
 1) мартингалъ, мартинштагъ — der Sprung-
 riemen.
 2) получившій отвращение, недовольный, воз-
 бужденный — unzufrieden, erregt.
 3) малорослый, остановившійся (въ разви-
 тии?) — zwerghaft, im Wachsthum gehindert.
 кўскүнлүк [كوسكونلك (Osm. R.)]
 1) отвращение, возбуждение, недовольство —
 der Widerwillen, die Unzufriedenheit.
 2) малорослость — das Zwerghaftsein.
 кўскүдә [Tel. Schor., von кўскү-+дә]
 осенью — im Herbst.
 кўскүдө [Alt.] = кўскүдә.
 кўскүцәк [Sag.]
 мышь — die Maus.
 кўскүц [Kūär.] = кўскү
 зеркало — der Spiegel.
 кўскүс [Sag. Koib. Ktsch.] = кукуч
 ленокъ (кукучъ) — der sibirische Lachs.
¹кўскүш [Schor.] = кўскүс.
²кўскүш [Schor.] = кўскү
 зеркало — der Spiegel.
 кўспә (v) [كوسنمك, ۛۛۛۛۛۛ (Osm.)] =
 кўснў.
 кўснў (v) [كوسنمك (Osm.)]
 1) возбуждаться похотью (о животныхъ) —
 brünstig sein (von Thieren).
 2) (R.) сморщиться (о плодѣ) — sich ein-
 schrumpfen.
 3) (R.) быть плохо скрѣпленнымъ, быть не-
 способнымъ стоять на ногахъ — lose zusam-

mengefügt sein, unfähig sein auf den Beinen zu stehen.

кўснўк [کوسنيك (Osm.), von кўснi-+к]

1) жарный—brünstig; кўснўк кысрак аттан качармы? бѣжить-ли жарная кобыла от жеребца? — flieht eine brünstige Stute etwa den Hengst? кўснўк фындык мягкая фиштакша — eine weiche Pistacie; кўснўк сархош пьяный, который не может стоять на ногах — ein Betrunkenener, der nicht auf den Beinen stehen kann.

2) (R.) сморщенный — eingeschrumpft.

3) (R.) вялый, слабый — schwach, welk.

кўснўклўк [کوسنيكلک (Osm. R.)]

1) точка — die Brunst.

2) сморщенность — das Eingeschrumpftsein.

3) слабость, вялость, неспособность стоять на ногах — die Schwäche, das Welksein, die Unfähigkeit auf den Beinen zu stehen.

кўсlā (v) [Baschk., von кўс-+lā]

употреблять насилие — Gewalt anthun.

кўсlān (v) [Tüm., von кўз-+lā-+н]

открываться (о глазах) — Augen bekommen, zu sehen anfangen.

¹кўстā (v) [Tel. Schor. Sag. Koib. Ktsch. Küär., von кўс-+lār]

провести осень — den Herbst zubringen.

²кўстā (v) [Sag., von кўс(кўч)-+lā]

принуждать — zwingen, drängen; парарѣа кўстāп-чадыр онъ принуждаетъ его уѣхать — er zwingt ihn (treibt ihn an) fortzureiten.

кўстārā [کوستره, کستره (Osm.)]

точный камень — der Schleifstein; кўстārā ташы id.

кўстāбāk [Osm.]

кротъ — der Maulwurf.

кўстō (v) [Alt.] = кўстā.

кўстўġ [Sag. Koib., von кўс-+lўġ]

сильный — stark, kräftig.

кўстўр (v) [Tel., von кўс-+тўр]

1) велѣть привести въ безпорядокъ, перемѣ-

шать — in Unordnung bringen, untereinander werfen lassen.

2) (Osm. R. کوسدرمک, کوسدرمک) заставить сдѣлаться усталымъ отъ чего, заставить получить отвращение къ чему — Etwas satt werden lassen, Widerwillen erregen.

3) (Osm. R.) заставить быть ограниченнымъ, умереннымъ — einschränken, mässig werden lassen.

кўспā [کوسبه (Osm.)]

сердцевина сезама — das Sesammark.

кўсмā [کوسيه (Osm. R.)]

1) получение отвращения, дѣланіе недовольнымъ — das (einmalige) Unzufrieden-, Erregtwerden.

2) становление малорослымъ — das (einmalige) Zwerghaftwerden.

¹кўз [Tar. Kir. Kkir. Kom., کوز (AT.), کوز (Dsch. OT.), کوز (Kar. L. T.)] = кўз, кōз

осень — der Herbst; кўз ai (Kom.) Августъ — der August (C. C. 81); орта кўз ai (Kom.) Сентябрь — der September (C. C. 81); сонѣы кўз ai (Kom.) Октябрь — der Oktober (C. C. 81).

²кўз [Kas.] = кōз

глазъ — das Auge; кара кўз дуриой глазъ — das böse Auge; ацар кўз тігāи еглазили — ihn hat das böse Auge getroffen; кўзгā ak тōшкōн бѣльмо — der Staar (Augenkrankheit); кўз тōшōр! ацар кўз сал! обрати на это внимание! — richte deine Aufmerksamkeit darauf! сивің кўзiң бiк кўрiмсiз! твои глаза очень завидущи! — du bist sehr neidisch! hast sehr begehrlische Augen! кўзiң цылтрыи! твои глаза блестятъ! — deine Augen glänzen! кiшi кāстāсiнā кўз тōтmō! не завидуй чужому имуществу! — sieh nicht fremdes Gut mit neidischen Augen an! кўз алтында передъ глазами — vor Augen; кўз iкмāк тонкii прѣсный ирогъ — eine dünne ungesäuerte

Pastete; кўз јашы слеза — die Thräne; кўз ағы бѣлокъ въ глазу — das Weisse im Auge; кўз кабағы вѣки — die Augenwimpern; кўз әкмәкi, кўз кiшiсi эрачекъ — die Pupille; кўз кысмак мигать — mit den Augen blinzeln; кўз јәмәп ачкынча мгновение — der Augenblick, im Augenblicke; кўзi тәштә онъ случайно увидѣлъ — er sah zufällig; кўздән тәштә онъ потерялъ честь — er hat die Ehre verlogen; кўз бавламак оговорить, обворожить — die Augen binden, verhexen, verzaubern; кўзi дўрт булды онъ носить очки — er trägt eine Brille; кўз тәтмәк ожидать, надѣяться — erwarten, hoffen; кўз тәтәрмәк ослѣпить — blenden; кўз тәтәрәп карады онъ пристально смотрѣлъ — er schaute es starr an; кўзiм нурь! ты, свѣтъ моихъ глазъ! — du Licht meiner Augen!

¹кўзә [Tob.]

безбородый, человекъ съ рѣдкой бородой — barilos, der Dünabart.

²кўзә [Sag.]

надмогильная плита — der Kurganstein.

³кўзә (v) [Tel.]

1) скучать — sich sehnen.

2) помнить (о комъ), вспоминать, вспоминать съ похвалою — eines Abwesenden gedenken, gedenkend erwähnen, rühmen; кўрмөстү кўзәмә! не поминай дьявола! — male den Teufel nicht an die Wand; кўзәп кәскән камчым сабы рукоятка у нагайки, вырубленная изъ дерева, о которомъ я помню (т. е. которое я ценю, люблю) — der Stiel der Peitsche, den ich aus dem mir lieben Baume geschnitzt habe; кўзәп јўрјән палам килин-јат! идеть дятя мое, о которомъ я вспоминаю! — es kommt mein Kind, dessen ich gedenke!

⁴кўзә [Schor. Sag. Koib. Ktsch.] = кўжөү, кўдәгү

1) зять — der Schwiegersohn.

2) ружье (такъ его зовутъ во время промысла) —

das Gewehr (während der Jagdzüge so genannt).

⁵кўзә (v) [Tel. Kumd. Schor. W.]

пастись — weiden.

⁶кўзә (v) [Kas.]

цѣлять, мѣтить во что — zielen, auf Etwas zielen.

кўзәi [Sag.]

кочерга — das Schüreisen, der Feuerhaken.

кўзәңә [Schor. Sag. Koib. Ktsch.]

зеркало — der Spiegel; карак кўзәңәзi очки — die Brille; кўн кўзәңәзi жаркiе цвѣты — eine Pflanze (trollius asiaticus).

¹кўзән [Tel. Tob. Kom.]

хорекъ — der Iltis; кара кўзән (Kom.) id. (C. C. 98).

²Кўзән [Tel.]

татарское племя на рѣкѣ Би — ein tatarisches Geschlecht an der Bija; Кўзән кўлiү өтпәк тартышкан, кўлә јана талашкан, јаман кыстары кижә парбас, јөн колы бiгү кiрбәс Кўзәнцы вырывали другъ у друга хлѣбъ съ золою и, шутя, спорили изъ-за него, дурныя ихъ дочери замужъ не выходятъ, а толстыя ихъ руки не помѣщаются въ рѣкѣ Би — die Kūsän zankten sich um aschiges Brot und suchten es sich scherzweise zu entreissen, ihre schlechten Töchter verheirathen sich nicht und ihre Hände sind zu dick für die Bija.

³кўзән (v) [Kom.]

желать — wünschen.

кўзәнәк [Tob.]

1) узорчатый, рѣшетчатый — verziert, gegittert.

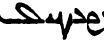
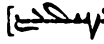
2) ячейка — die Bienenzelle, Wabe.

кўзәнәкli [Tob., von кўзәнәк + li]

кўзәнәкli таш ноздреватый камень — ein Stein mit Löchern und Vertiefungen.

кўзәнч [ᠵᠡᠨᠴᠢ (AT.)]

желание — der Wunsch; кўзәнчiмә адырылма! не разлучайся отъ моихъ желаний! —

- trenne dich nicht von meinen Wünschen! (AA 3,15).
- кўзайиц [Kom.]
желание — der Wunsch; кўзайиц бзй по желанию — nach Wunsch (C. C. 186,15); тўгйй кўзайицлйриц! всй твои желания! — alle deine Wünsche! (C. C. 195,4).
- ¹кўзййй (v) [Sag. Koib. Ktsch., von кўзйй+йй] свататься — auf die Freie gehen.
- ²кўзййй [Tel.]
пашь, оставленная пашня — das Brachfeld, ein früher bebauter, jetzt verlassener Acker.
- ¹кўзййт (v) [Kür. Kas., von кўз] 1) (Kas.) высматривать — ausschauen. 2) цйлять — zielen.
- ²кўзййт (v) [Tel. Schor., (Uig. ?)] = кўзййт, кўдйс 1) (Uig.) оберегать, смотрйть за кймь, сохранять, защищать — bewachen, bewahren, aufpassen, behüten, schützen; нйдйкйккйй кйрмй кўзййткйй кбцйй! не старайся проникнуть в его существо, оберегай (свое) сердце! — suche nicht in (sein Wesen) einzudringen, hüte deinen Sinn! (K. B. 11,17); сбзйййй кўзййткйй пажыц пармазун — тййййй кўзййткйй тйжйц сынмазун! сберегай словь своих, чтобы голова твоя не исчезла, оберегай языкь, чтобы зубы у тебя не сломались! — hüte deine Worte, auf dass dein Kopf nicht dahingeht, hüte deine Zunge, auf dass deine Zähne nicht zerbrechen! (K. B. 17,8). 2) (Tel. Schor.) вести на паштйище, пашти — auf die Weide führen, hüten.
- кўзййдйй (v) [Tel. Schor., von кўзййт+йй] паштйсь — weiden.
- кўзййдйй (v) [(Uig.), von кўзййт+йй] быть оберегаемь — behütet werden; тйййййй кўзййткйй кўзййдйй паш! оберегай языкь, зтййь оберегается голова! — hüte deine Zunge, dadurch wird dein Haupt gehütet! (K. B. 17,16).
- кўзййдйй [Tel.]
паштйище — die Weide, der Weideplatz.
- кўзййтчйй [Tel., von кўзййт+чйй]
паштухь — der Hirt.
- кўзййб (v) [Kir. Alt.]
обрйзать гриву и хвость — die Mähne und den Schwanz abschneiden, zurechtstutzen; цылыкыны кўзййбйй (Kir.) онь обрйзаль хвость у лошади — er schnitt dem Pferde den Schwanz ab; кўзййб кйстйй (Alt.) id.; козуну кўзййб тастады онь острйгь ягнйть — er schor die Lämmer.
- кўзййбйй [Kir., von кўзййб+йй]
обрйзание хвоста и гривы, стрижка овець — das Abscheeren des Schwanzes und der Mähne, das Scheeren der Schafe.
- кўзййбн [Alt. Kir.]
хорекь — der Illis; сасык кўзййбн (Kir.) id.
- кўзййбл [Kir. Budg.] = тал
ива или тальникь — die Weide.
- кўзййбс (v) [Kir., von кўзййб+ш]
стричь осенью — im Herbst scheeren; козуну кўзййбсйй цата осенью стрйгуть овець — im Herbst scheert man die Schafe.
- кўзййбм [Kir.]
стрижка овець осенью — das Scheeren der Schafe im Herbst; кўзййбм цййй осенняя шерсть — die Herbstwolle; кўзййбм алады стрйчь овець осенью — im Herbst die Schafe scheeren.
- кўзййк (v) [Kas., von кўз+к]
быть испорчену, сглажену — verhext sein (durch das böse Auge); бала кўзййккййндйй ййтййййй: ай кайтсын! кён кайтсын! кара кўз кайтсын! если ребенокь сглажень, говорят: пусть возвратится луна, солнце и черный глазь! (при этомь мажуть углы смолою, а косяки обрызгивають водою, в которой смочены сапогь, подвязка и кочергь) — wenn ein Kind durch das böse Auge verhext ist, so sagt man: möge der Mond, die Sonne und das schwarze Auge

zurückkehren! (bei diesen Worten bestreicht man die Winkel mit Theer und bespritzt die Pfosten mit Wasser, in welches man einen Stiefel, ein Strumpfband und einen Feuerhaken getaucht hat).

күзиктір (v) [Kas., von күзік+тір]

сглазить — verhexen (mit dem bösen Auge).

күзүк (v) [Alt. Tel., von күз+к]

осень приближается, наступает — der Herbst naht, es wird Herbst.

күзүктүр (v) [Alt. Tel., von күзік+түр]

произвести осень — den Herbst hervorbringen.

күзүңү [Tel. W.]

колокольчик — die Glocke.

күзүңтү [Tel.]

пестрая смесь, беспорядок, хаос — bunt durcheinander geworfene Dinge, die Unordnung, der Chaos.

күзүңтүлү [Tel., von күзүңтү+лү]

находящийся в беспорядке — unordentlich, durcheinandergeworfen.

¹күзүр [Tüm.]

дворец — der Palast, das Schloss.

²күзүр [Sag.]

щебень — das Geröll; күзүр таг разрушившаяся скала — der Bergsturz; урускан алынтың олған сөгү күзүр кая пүткән чәр чадыр изъ костей погибших в борьбе героев образовалась как-бы гряда камней — aus den Gebeinen der im Kampfe gefallenen Helden war ein Bergsturz entstanden.

күзүрө (v) [Alt.]

громить — donnern; тәңдәрә күзүрөп-јат громъ громить — es donnert.

күзүрүм [Bar.]

муравейник — der Ameisenhaufen.

күзүрт [Alt. Schor.]

громъ — der Donner.

¹күзүлі (v) [Tel.]

быть в беспорядке — in Unordnung sein, bunt durcheinander liegen.

²күзүлі [Kumd.]

кротъ — der Maulwurf.

күзкү [נָזְזָנָז (AT.)]

зеркало — der Spiegel; күзкүсі (M) ево зеркало — sein Spiegel; күзкүм үзүк (M) кусокъ моего зеркала — ein Stück meines Spiegels.

¹күзгү [Kom. Kir., כִּיזְגִי (Kar. L. T.)]

зеркало — der Spiegel (H. 37,18).

²күзгү [כִּיזְגִי (Kar. L. T.), von күз+кі]

осенний — herbstlich (H. 29,23).

күзрә (v) [Tel. Schor. Sag. Koib. Ktsch.] =

күзүрө

громить, произвести трескъ, стукотню — donnern, laut krachen, ein polterndes Geräusch von sich geben.

күзрәк [Sag., von күзрә+к]

громъ — der Donner, das Gekrach.

күзрәт (v) [Tel. Schor. Sag. Koib. Ktsch., von

күзрә+т]

шуметь, стучать — lärmern, poltern.

күзрүм [Tel.]

муравейник, муравьиное гнездо, куча навоза, высохшаго и рассыпавшагося кучею на подобие муравьиного гнезда — der Ameisenhaufen; ein Haufen Mist, der ganz trocken geworden und zerfallen ist, so dass er einem Ameisenhaufen gleicht.

күзлі (v) [Kas., von күз+лі]

смотреть, высматривать — schauen, ausschauen nach Etwas.

күзлән (v) [Kas., von күзлән+п]

высматривать для себя — nach Etwas für sich ausschauen; кыз күзләнн јөрї онъ тхаль высматривать для себя невесту — auf Freierversüssen gehen, auf der Suche nach einer Braut sein.

күзлі [Kas., von күз+лі]

имеющий глаза — Augen habend; бір күзлі, сыңар күзлі кіші одноглазый человекъ — ein einäugiger Mensch; ікі күзлі булсаң кү-

рўрсин! такъ какъ у тебя два глаза, ты можешь видѣть! — da du zwei Augen hast, kannst du sehen!

кўзлик [Kas., von кўз+лик]

1) очки — die Brille; тик кўзлик монокль — ein Augenknifer.

2) сорочка, въ которой рождаются — ein Glückshemd (in dem ein Kind geboren wird).

кўздөў [Kir., von кўз+lä+ў]

мѣсто осенней кочевни — ein Ort des Herbstaufenthaltes der Nomaden.

кўзсиз [Kas., von кўз+сиз]

слѣпой, безглазый — augenlos, blind.

кўзмөт [Kir., = pers. خدمت]

служба — der Dienst; кўзмөт кылды оңь служилъ — er diente; кўзмөткө киргән оңь поступилъ на службу — er ist in den Dienst getreten.

¹кўш [Schor. Ktsch. Kir.] = кўч

1) сила, могущество — die Kraft, Stärke, кўжў чок (Schor.) безсильный — kraftlos; кўжўң шыксын! (Schor.) пусть ты потеряешь свою силу! — mögest du deine Kraft verlieren! кўштән ертсін (Schor.) id.; кўш кирдї (Schor.) оңь усилился — er ist stark geworden, zu Kräften gekommen.

2) трудный — schwer, schwierig.

²кўш [Tob., = pers. گوشت]

мясо — das Fleisch.

кўшак [Tob.]

комната — das Zimmer.

кўшөн (v) [Kir., von кўш+ә+н]

давить (при испражнении) — drücken (beim Verrichten der Nothdurft).

кўшүк (v) [Kas.]

сильно иззябнуть, окоченѣть — vor Kälte starr sein; кулым кўшүктї, бир нәстәнї-дә төтөн булмыи рука моя окоченѣла отъ холода, она ничего не можетъ держать — meine Hand ist starr vor Kälte, sie vermag nichts zu fassen; мин кўшүктим сўйләшә алмыјым я совсѣмъ

замерзъ, такъ что не могу даже говорить — ich bin so erfroren, dass ich nicht sprechen kann.

кўшүк [Kir.] = кўчүк

1) молодой животное — die Jungen der Thiere.

2) почка — die Blattknospe; ағаш кўшүгү почка на деревѣ — die Baumknospe.

кўшүктө (v) [Kir., von кўшүк+lä]

1) метать дѣтенышей — Junge werfen (von Thieren).

2) пускать почки — Knospen schlagen.

кўшүгөн [Kir.]

родъ коршуна — eine Geierart.

кўшүр [Kir. = arab. عشر]

десятина духовнымъ лицамъ (изъ ста головъ скота одна) — die den geistlichen Personen gespendeten Almosen (von hundert Stück Vieh eins).

кўшүл [Ktm.]

крыса — die Ratte.

кўшкүр (v) [Tüm.]

визжать, плакать — wimmern, wehklagen.

кўшкүрт (v) [Tob.]

1) заставить кого-либо визжать, плакать — machen, dass Jemand wimmert, wehklagt.

2) свернуть шею — den Hals umdrehen.

кўшлик [Tat., von кўч+lik]

сильный, могучий — stark, mächtig.

кўштә (v) [Tel. Schor. Küär., von кўч+lä]

1) принуждать — nöthigen, zwingen.

2) дѣлать сильнымъ, крѣпкимъ — stark machen; араға кўштәп иш-шадырлар (Schor.) приготовляя крѣпкую водку, они пили — starken Branntwein herstellend, tranken sie.

кўштәт (v) [Tel. Schor. Küär., von кўштә+т]

1) заставить, принуждать — zwingen, nöthigen lassen.

2) дать себя принудить, быть такимъ, который заставляетъ себя принуждать — sich

nöthigen lassen, einer sein, der sich nöthigen lässt.

кўштö (v) [Alt. Leb. Kir.]

1) (Alt. Leb.) = кўштä.

2) (Kir.) употребить свои силы — seine Kraft anwenden.

кўштў [Kir., von кўч-+л]

сильный, крепкий — stark, kräftig; кўштў кісі шалыпта цырады кōтōрўп-тā цырады сильный человекъ валить (противника) и подставляя ногу, и поднимая его — der starke Mensch wirft (den Gegner) nieder, sowohl indem er (ihm) den Fuss unterstellt, als auch indem er ihn aufhebt.

кўштў [Alt. Tel.] = кўштў.

кўштўг [Schor. Küär.] = кўштў.

кўштўлўк [Kir., von кўштў-+лўк]

1) сила — die Stärke, das Starksein.

2) насилie, обида — die Gewaltthat, Beeinträchtigung.

кўшсўн (v) [Tel., von кўш-+сї-+н]

считать что-нибудь тяжелымъ для себя — Etwas zu schwer, zu schwierig für sich halten.

кўшмāр [Bar.] = кўшўл

крыса — die Ratte.

кўжāјін [Kas., aus dem Russ.]

хозяинъ — der Hauswirth, Geschäftsinhaber.

кўжōлў [Alt.]

слѣпой — blind.

кўжі [كچى (Uig.), aus dem Chin.]

ладанъ, благовоніе — das Räucherwerk, die Wohlgerüche (Chin.-Uig. Wrtb. 22, а 香).

кўжўн (v) [Tel.]

считать что труднымъ — Etwas für schwer halten.

кўжўнчі [Tel.]

трудность, затрудненіе, стараніе—die Schwierigkeit, Bemühung.

кўжўнчілў [Tel., von кўжўнчі-+лў]

трудный, требующій труда—schwierig, mühevoll.

кўжўл [Alt. Tel. Leb. Kkir.]

1) крыса — die Ratte.

2) (Schor.) водяная крыса — die Wasserratte.

кўжўлдö (v) [Kir.]

жужжать — summen (von der Bremse).

¹кўп [Kgm., كوپ, كوپ, كچى (Osm.)]

кружка, глиняная посуда — der Krug, ein irdenes Gefäss, der Topf; бір кўп алтын (Kgm.) горшокъ съ золотомъ — ein Topf voll Gold; āкі кулаклы кўп (Kgm.) горшокъ съ двумя ручками — ein Henkeltopf; кўп ханā погребъ — der Keller; кўп ĩбі шшмāн съ толстымъ животомъ — dickbäuchig; јағмур јағар ікāн кўпlāрі долдурмалы дождь шелъ какъ изъ ведра — es regnete in Strömen; кўпā бинмāк быть сердатымъ—wüthend sein; кўп ўзāрindā отурду онъ приобрѣлъ состояніе — er hat ein Vermögen erworben.

²кўп [Tel., aus dem Russ.]

кушель (при крещеніи) — das Taufbecken.

³кўп [Kas. Tob.] = кōп

1) много — viel; бїзвїң кўбїбїз большинство изъ насъ — der grösste Theil von uns; āс сўс -бїлāн кўпнї āit! немногими словами говори много! — sage viel mit wenig Worten! кўбї-сїнчā (Kas.) большею частію — grösstentheils; кўп вакыт будды! это уже давно! — das ist schon lange her! кўптāн издавна — seit langer Zeit; кўп кїшї много людей — viele Leute; кїшїнїң кўбї (кўбїсї) большинство людей—die meisten Leute; кўптāн кўп салам много-много поклоновъ — sehr viele Grüsse. 2) очень—sehr; кўп јакшы очень хорошо — sehr gut.

⁴кўп-кўп [كوپ كوپ (Osm.)]

стучащій звукъ (звукоподражаніе) — ein klopfendes Geräusch (onomat.).

⁵кўп (v) [Kas.] = кōп

распухать, увеличиваться въ объемѣ — anschwellen, an Grösse zunehmen; јчї кўпкāн

- у него животъ распухъ — sein Leib ist geschwellen.
- кўна [Krm., كونه, *رہلہ* (Osm.)]
серьги — die Ohrringe; jўz kāsājā halābīc-tan kўnācī — лажык горадўм кулачыца дак сапа! (Krm.) это мѣшковъ стоять серьги изъ Алеппо, я желалъ-бы, чтобы ихъ прикрѣпили къ твоимъ ушамъ! — hundred Beutel kosten die Ohrringe von Aleppo, mir gefällt es, dass man sie an deine Ohren befestiget! (P. d. V. VII*, 37,24); кулачыма кўна олсун! (Osm.) я этого не забуду! — ich werde es nicht vergessen!
- кўнаі [Kas. get., aus dem Russ.]
кофе — der Kaffee.
- кўнаіка [Sag.]
куртка — eine Jacke.
- кўналі [كوبله (Osm.)]
1) украшенный серьгами — mit Ohrringen geschmückt.
2) толстый (оуб ушахъ) — dick (von Ohren gesagt).
- кўнаштā [كوبشته (Osm. R.)]
планшрѣ (см. подробности у R.) — das Verdeck des Schiffes (ausführlicher s. R.).
- кўпир [Kas.] = кдпур
мостъ, плотина — die Brücke, der Damm; таи кўпир каменный мостъ — eine steinerne Brücke; сў аркы кўпир салдылар они построили мостъ черезъ рѣку — sie haben eine Brücke über den Fluss geschlagen; салават кўпирі радуга — der Regenbogen.
- кўпиртмā [Kas.]
ящикъ съ мукой — ein Mehlkasten.
- кўпис [Kas., aus dem Russ.]
купецъ — der Kaufmann; кўпис улы купеческій сынъ — der Kaufmanssohn.
- кўпур-кўпур [كوبر كوبر (Osm.)]
толпами, сотнями — haufenweise, schaarenweise.
- кўпка [Tel. Tob.]
- 1) (Tel.) логовище зѣря, живущаго въ пещерахъ — das Nest der in Erdhöhlen lebenden Thiere.
2) (Tel.) закуть для ягнятъ — eine Umzäunung zum Halten der Lämmer.
3) (Tob.) хлѣвъ — die Hürde, der Stall.
- кўпкāі (v) [Tel.]
вздуться, быть наоптымъ, подбитымъ (подушка, перина, шуба) — sich aufblasen, gefüllt sein (Kissen, Pfühle, Pelz).
- кўпкāіт (v) [Tel., von кўпкāі+т]
вздуть, наопвать — aufblasen, voll machen.
- кўпкāндā (v) [Tel.]
двигаться (о покрывалѣ, если подъ нимъ находится нѣчто живое) — sich bewegen (von einer Decke gesagt, wenn sich unter derselben etwas Lebendiges befindet).
- кўпкāндāt (v) [Tel., von кўпкāндā+т]
шевелить платьемъ, положеннымъ надъ собою — ein über sich liegendes Kleidungsstück in Bewegung setzen.
- кўприā [كوبريه (Osm. Z.)]
палка у ткацкаго станка — der Weberbaum.
- кўплі [Kas. get.]
кўплі ісāи множественное число (граммат.) — die Mehrzahl (in der Grammatik).
- кўплік [Kas.]
большое количество — die Menge, eine grosse Zahl.
- кўптāи [Kas., von кўп+тāи]
давно — lange; кўптāииāи съ давняго времени — seit langer Zeit.
- кўптāигі [Kas., von кўптāи+гі]
давнишній — seit langer Zeit bestehend.
- кўптīр (v) [Kas., von кўп+тīр]
вздуть, поднимать (тѣсто) — aufblasen, aufgehen machen (Teig).
- кўптўрмā [كوبتورمه (Osm.)]
выпуклый — convex, erhaben.
- кўптўрмālā (v) [كوبتورمه ليا (Osm.), von кўптўрмā+lā]

дѣлать выпуклымъ — convex, erhaben machen; hervortreten lassen.

кўпчак [Kas.]

колесо — das Rad, Wagenrad; кўпчак дїшї (туткы) спица у колеса — die Radspeichen; кўпчак бўкәнї ступица — die Radnabe; кўпчак чўжї чека — der Achsen Nagel, Vorstecknagel.

кўпчәк [כּוּפְּצֶק (Kar. T.)] = кўпчак.

кўпчик [Kas.]

маленькая подушка, подушка на сѣдлѣ — ein kleines Kissen, das Sattelkissen.

кўпчәҗиз [كوبچىز (Osm.)]

маленькая кружка — ein kleiner Krug.

кўпчәз [Osm.] = кўпчәҗиз.

кўпшә [Kas.]

стволь, стебель — der Stamm, Stengel; тәтї кўпшә бѣлоголовинкѣ — die Brustwurz (eine Pflanze); чура кўпшә пестрякѣ, ужевникѣ — eine ähnliche Pflanze; шїмә кўпшә норовка — die Waldwurz (eine Pflanze).

кўпшәк [Kas.]

мягкїй, вялый, драблїй, рыхлїй — weich, welk, mürbe, locker (von der Erde).

кўпшәкәлән (v) [Kas., von кўпшәк+лә+н]

дѣлаться мягкимъ, драблымъ, рыхлымъ — weich, mürbe, locker werden.

кўпмә [Kas., von кўп+мә]

выпуклїй, вздутїй — convex, hervorstehend, erhaben, aufgeblasen.

¹кўбә [Kom. Tob. Tара, کوبه, کبه (Dsch.),

כּוּבֵי (Kar. L.)]

панцерь — der Panzer.

²кўбә [Tob.] = кўпмә

выпуклїй — convex, erhaben.

³кўбә [Schor.]

кольцо въ сбруѣ — die Ringe am Pferdegeschirr.

⁴кўбә [Bar.]

доски по обѣимъ сторонамъ люльки — die Bretter zu beiden Seiten der Wiege.

⁵кўбә [Kas.]

столько сѣна, сколько заразѣ поднимаютъ влями — so viel Heu man auf einmal mit der Heugabel aufheben kann (бїр кўбә бїр сәнәк пїчән була).

кўбәї (v) [Kas., von кўп+әї] = кббәї

увеличиваться въ числѣ, умножаться — an Zahl zunehmen, sich vermehren; кәлк бїк кўбәїгән народѣ сильно умножился — das Volk hat sehr zugenommen.

кўбәїт (v) [Kas., von кўбәї+т]

увеличить — vermehren.

¹кўбәк [Schor.]

бѣда, гибель — das Unglück, Verderben.

²кўбәк [Kas.]

рукоятка цѣпа — die Handhabe des Dreschlegels.

кўбән (v) [كوفانك, كوفانك (Uig.)]

довѣряться, имѣть довѣрїе — vertrauen, sich verlassen auf, Vertrauen haben zu; таҗы пїр тўп аслы улуклук колур — уруклук адынҗа кўбәнўр, полур еще иной желаетъ (имѣть жену) высокаго происхожденїя, онъ довѣрлетъ великому (знатному) имени — noch ein anderer wünscht (eine Frau) von hoher Abstammung, er setzt seine Zuversicht auf einen hohen Namen (K. B. 128,9); ацун кбркў кбслўк кўбәнўр әрїк имѣющїй глазъ для красоты мїра питаетъ къ ней сильное довѣрїе — wer ein Auge für die Schönheit dieser Welt hat, traut ihr sehr (K. B. 147,23).

кўбәләк [Kas.]

бабочка — der Schmetterling.

кўбәс [كوبس (Uig.)]

гордость — der Stolz; улуксык кўбәс кбр ол кїшї туры высокомѣрїе и гордость враги человѣка — Hochmuth und Stolz, sieh, sind die Feinde des Menschen (K. B. 66,20).

кўбәлән (v) [كوبلانك (Uig.), von кўбәс+лән]

дѣлаться гордымъ, гордиться — stolz werden;

- көтүрмә көңүл сән кўбасләнмәгил! не вышай души, не гордись! — erhebe nicht den Sinn, sei nicht stolz! (K. B. 147,22).
- кўбаслік [كۆبەسلىك (Uig.), von кўбас +лік]
- гордый, крѣпкий — stolz, stark; кажу кылды, пәрди кўбаслік шарап другой (врачъ) приготвилъ и далъ (ему) крѣпкое вино — ein anderer (Arzt) bereitete für ihn starken Wein und gab (ihm) ihn ein (K. B. 46,15).
- кўбї (v) [Tob.]
- тачать (сапоги) — überwendlings nähen.
- кўбїк [Kas.] = көбўк
- пѣна — der Schaum; сабын кўбїгї мыльная пѣна — der Seifenschaum.
- кўбїклән (v) [Kas., von кўбїк +lä +н]
- пѣняться — schäumen.
- кўбїкләндр (v) [Kas., von кўбїклән +др]
- произвести пѣну — Schaum schlagen.
- кўбїн (v) [Kas., von кўп +н]
- распухнуть, увеличиться въ объемѣ — anschwellen, sich heben (vom Teige).
- кўбїр [Tob.] = кўлїр
- мостъ — die Brücke.
- кўбўк [Baschk. Nog.] = кўбїк.
- ¹кўбўр [Tel. Leb. Tüm.]
- 1) (Tel.) рыхлый — locker; кўбўр тоброк зернистая, рыхлая черная земля — körnige, lockere schwarze Erde.
- 2) (Tüm.) гадкий, плохой — schlecht, garstig.
- ²кўбўр [Bar.]
- мохъ — das Moos.
- ³кўбўр (v) [Tel.]
- обрубать, обшивать кругомъ — säumen, rundherum einfassen.
- кўбўрә (v) [Tel., von кўбўр +ә]
- рыхлеть — locker werden.
- кўбўрәк [Tel., von кўбўрә +әк]
- ворчливый — mürrisch; кўбўрәк армактў болгливый — schwatzhaft.
- кўбўрән (v) [Tel. Leb. Sag. Koib. Ktsch.]
- роптать — murren, unwillig sein.
- кўбўрәнү [Tel., von кўбўрән +ү]
- роптание — das Murren, der Unwille.
- кўбўрәнжәк [Koib. Ktsch.] = кўбўрәнчәк.
- кўбўрәндр (v) [Tel. Leb. Sag. Koib.]
- возбудить роптание, заставить роптать — Jemanden mürrisch, unwillig machen, Unwillen hervorrufen.
- кўбўрәнчәк [Tel.]
- ропущий — mürrisch, unwillig.
- кўбўрәнчәк [Schor. Sag.] = кўбўрәнчәк.
- кўбўрәт (v) [Tel., von кўбўрә +т]
- разрыхлять — locker machen, auflockern.
- кўбўрәш (v) [Tel., von кўбўрә +ш]
- толковать между собою — über Etwas sprechen, eine Sache besprechen; кимиләр кўбўрәштї люди объ этомъ толковали — die Leute sprachen darüber.
- кўбўрө (v) [Alt.] = кўбўрә.
- кўбўрөн (v) [Alt.] = кўбўрән.
- кўбўрөнчәк [Alt.] = кўбўрәнчәк.
- кўбўрөт (v) [Alt.] = кўбўрәт.
- кўбўрөш (v) [Alt.] = кўбўрәш.
- кўбўрўн (v) [Tob.]
- роптать, ворчать — murren, brummen.
- кўбўрўнцәк [Tob., von кўбўрўн +цәк]
- ворчливый, бранчивый — brummig, zänkisch.
- кўбўрүткә [Sag.] = көпүр
- мостъ — die Brücke.
- кўбўлдә (v) [Bar.]
- двигаться подъ одеяломъ — sich unter einer Decke bewegen.
- кўбрән (v) [Schor.] = кўбўрән.
- кўбрәнчїк [Schor.] = кўбўрәнчәк.
- кўф [كۆف, كۆف (Osm.)]
- плѣсень, сырое пятно — der Schimmel, der feuchte Fleck, die faule Stelle; кўф базламак гнить; плѣсневѣть, портиться, опускаться — faulen, schimmeln, verderben, herunterkommen.
- кўф-кўф [كۆف كۆف (Osm.)]

звукъ тяжелого дыханія — das Geräusch des schweren Athmens; кӯф-кӯф солумак зады-хаться, тяжело дышать — ausser Athem sein, schwer athmen

кӯфӕ [کوفه, کوفه (Osm.)] = кӯфӕ
широкая открытая корзина съ двумя ручками (мѣрою 1—3 четверика), корзина вообще — ein grosser offener Korb mit zwei Handgriffen (ein Maass), ein Korb überhaupt; сӯнпӯрӯнтӯ кӯфӕси сорная корзинка — der Müllkorb.

кӯфӕк [کوفک (Osm.)]
испорченный, гнилой, дряблый, мягкий — weich, gar, morsch, mürbe, verfault, verdorben.

кӯфӕки [کوفکی (Osm. R.)]
родъ песчаника — eine Art Sandstein (R. 1596).

кӯфӕли [کوفلو (Osm. R.)]
несущій корзину — der Korbträger.
кӯфӕлик [کوفلیک (Osm.), von кӯфӕ+lik]
что уносится въ корзину — was in einem Korbe fortgetragen wird; кӯфӕлик сарнош мертвецки пьяный (такъ что его надо унести въ корзину) — ganz betrunken (so dass man den Trunkenen in einem Korbe forttragen muss).

кӯфӕци [کوفعی (Osm. R.)]
корзинщикъ — Jemand, der Körbe macht oder verkauft.

кӯфӕур [کوفیور (Kar. T.)]
богохульство — die Lästerung.

кӯфӕурӕ (v) [کوفیورلیک (Kar. T.)]
богохульствовать — lästern (H. 1,6).

кӯфӕӕн [کوفلیک, کوفلیک (Osm.), von кӯф+ӕ+ӕн]

дѣлаться мягкимъ, дряблымъ; портиться, гнить, опускаться — weich, morsch werden; faulen, verderben, herunterkommen, degeneriren; кӯфӕӕнмиш алтун давно зарытое сокровище — lang vergrabene Schätze; рӕнги кӯфӕӕнмиш пӕнирӕ бӕнзӕр цвѣтъ его (лица) похожъ на испортившійся сыръ — die Farbe (seines Antlitzes) ist wie verdorbener Käse.

кӯфӕӕндир (v) [کوفلیک (Osm.), von кӯф-ӕӕн+дир]

заставить гнить — faulen lassen; паралаары кӯфӕӕндирјор онъ заставляетъ гнить свои деньги (т. е. онъ страшно скупъ и только копить деньги) — er lässt sein Geld faulen, er ist äusserst geizig und sammelt nur Geld, ohne irgend einen Vortheil daraus zu ziehen.

кӯфӕлӯ [کوفلی (Osm.)]
покрытый плесенью — mit Schimmel bedeckt, verschimmelt.

кӯфӕтӕр [کوفتر (Osm.)]
1) варенье изъ сливъ или винограда — ein Muss aus Pflaumen oder Weinbeeren.
2) тортъ, наполненный вареньемъ изъ сливъ и винограда — eine dicke Torte, die mit Pflaumen- und Weinmuss gefüllt ist.

кӯфӕтӯн [کوفتون (Osm.)]
поило для коровъ изъ льняныхъ и сезамовыхъ стѣмянъ — Kuhfutter aus Hanf- und Sesamsamen; инӕжӕ кӯфӕтӯн вӕрилмӕссӕ сӯдӯ алынмас если коровъ не поятъ «кюфтю-помъ», онѣ не даютъ молока — wenn man die Kühe nicht gut füttert, geben sie keine Milch.

кӯвӕк [کواک (Dsch.)]
пустой — leer; ایلکی برله آدمینیک فارینه (Rbg. 12, 15) онъ ударилъ рукою по животу Адама и увидѣлъ, что онъ пустой — er schlug mit der Hand auf den Leib Adam's und sah, dass er hohl war.

кӯвӕн [کوفانیک, کوانیک (Uig.), (Dsch.)] = кӯбӕн

довѣряться, быть доверчивымъ, полагаться, быть спокойнымъ — sich anvertrauen, sich verlassen, vertrauen, in guter Stimmung sein; кӯлӕ пакса пӕклӕр саца ѳс кӯзӯн — сӕ-бӕнмӕ аңа сӕн кӯвӕнмӕ ѳзӯн! (Uig.) если беки и смотреть на тебя улыбаясь, но радуясь этому и не полагаясь (на это)! — wenn die Fürsten dich lächelnd anschauen, so freue dich nicht darüber und sei nicht vertrauensvoll! (K. B.

117,25); казына оғўш тāп кўвāнмā нāгīн!
— ажъ:м сув тāлīm тāп кōдўрмā āгīн!
(Uig.) говоря, казны у меня много, не полагайся на это, будь скромнѣ! говоря, что у тебя много пищи и питья, не подымай плечъ! — sagend, dass du viele Schätze hast, sei nicht vertrauensvoll! sagend, dass du viel Speise und Trank hast, hebe nicht deine Schulter! (K. B. 147,25); مېندا کوانکو نېرسه (Dsch.) говоря, что у меня нѣтъ ничего, на что я могъ-бы положиться, онъ былъ скромнѣ — er meinte, er habe nichts, worauf er sich verlassen könnte, und war demüthig (Rbg. 12,12).

кўвāнч [دھستەر (Uig.), کوفانچ, کوانچ (Dsch.)]
довѣрие, хорошее расположение духа — das Vertrauen, die gute Stimmung; пу жаңлык полур āрзā сў пашлар āр — іжі парца āтlіп кўвāнчкī тāгār если такого рода (человѣкъ будетъ) предводителемъ войска, то всѣ его дѣла удадутся и онъ достигнетъ довѣрія (къ своимъ силамъ) — wenn der Heerführer ein derartiger Mann ist, so gelangen alle seine Geschäfte und er erlangt Vertrauen (Zuversicht) (K. B. 89,25); مؤمن لار کوانچی (Dsch.) упование мусульманъ — die Zuversicht der Muselmanen.

кўwāтi [כובאטי (Kgm.)]

круглый паштетъ — eine runde Pastete (P. d. V. VII*, 210,136).

кўвāс [Uig.] = кўбāс.

кўвāсlāн [دھستەر (Uig.), von кўвāс-+lāн]

сдѣлаться гордымъ — stolz werden; пулу пāрзā даулат кўвāсlāнмāгīл — ос-ā āткў-лўк кыл! āзīс кылмағыл! если тебя найдутъ (постигаютъ) счастье, не гордись, ты только дѣлай добро, зла не дѣлай! — wenn das Glück dich findet, so werde nicht stolz, thue nur Gutes, thue nichts Böses! (K. B. 55,6).

кўвāсlік [دھستەر (Uig.), von кўвāс-+lік]

гордость — der Stolz; кижік саткамаза кўвāсlік пīlā! пусть онъ не обижаетъ людей гордостью! — möge er die Menschen nicht mit Stolz beleidigen! (K. B. 39,8).

кўwўlāн (v) [כידיליניכ (Kar. L.), von кўwў (= кў?)-+lā-+н]

желать — wünschen; да кўwўlāнп тāнрi да жансаi āдi бу уwунцум если-бы Богъ желалъ уничтожить мое утѣшение — wenn es Gott gefiele meinen Trost zu vernichten (H. 6,9).

кўврā (v) [Ad.]

слабѣть; дрябнуть, ломаться — schwach werden; mürbe, morsch werden, zerbrechen.

кўврāк [Ad., von кўврā-+к]

дряблый, слабый — schwach, morsch, mürbe.

¹кўм [كوم (Osm. R.)]

многій, изобильный, обширный — viel, reichlich, weit.

²кўм (v) [Kas.] = кōм

покрыть землю, закопать, зарыть въ землю, хоронить — mit Erde bedecken, vergraben, begraben; ўlікнi пiргā кўмāлār трунъ хоронять въ землю — den Leichnam begräbt man in die Erde; кўмгāн пiр мѣсто, гдѣ хоронять — der Begräbnissplatz; kōlgō кўмгāн ут жаръ, зарытый въ пепелъ — die in der Asche vergrabene Gluth.

кўмā [كومہ, پھلہ (Osm.)]

куча, наваленная на одно мѣсто, искусственный холмъ — der Haufen, auf einen Haufen geschüttete Dinge, ein künstlicher Erdhügel, eine Aufhäufung von Erde; кўмā кўмā бoғдai хлѣбный скирдъ — ein Getreideschober.

¹кўмāк [كومك (Osm.)]

помощь — die Hülfe, der Beistand; бана дiк-кап-īlā кўмāк āдiнiз! помогите мнѣ хорошенько! — helfet mir sorgsam!

²кўмāк [Tob., کوماك (Dsch.)]

- куча, толпа людей, скопище — der Haufen, die
Schar, die Ansammlung von Leuten: کوماکی
سیامی و شہری (Dsch.) толпа воинов и го-
рская — der Schwarm der Soldaten und
Stadtbewohner (Bb. 53,30).
- кўмаклә (v) [Tob., von кўмак-+лә]
клясть в кучу — aufhäufen, einen Haufen
machen.
- кўмак/аш (v) [Tob., von кўмак-+ш]
столиться, скопиться — sich sammeln, sich
zusammenschaaren.
- кўмәч [Kas.]
бѣлый хлѣбъ, булка, калачъ — das Milchbrot,
die Semmel; әчи кўмәч лешенка — auf der
Pflanze gebratener, ungesäuerter Brotteig.
- кўмәс [Krm., کومس, کومس (Osm.)]
куратный дворъ, куратникъ, голубятникъ —
der Hühnerhof, Hühnerstall, Taubenschlag;
кўмәс гібѣ әв маленькая грязная квартира—
eine kleine schmutzige Wohnung; нә дамы
вар нә кўмәси итть ни хлѣва, ни куратни-
ка — es giebt weder Ställe noch Hühnerhof;
башыны кўмәсә сокмак удалиться вь уеди-
нение — sich in die Einsamkeit zurückziehen;
каз кўмәсини тәмизләгән тас оулан калды,
тәдиләр (Krm.) остался только паршивый
юноша, который чистить гусиный хлѣвъ — es
ist nur noch der grindige Jüngling übrig, der
den Gänsestall reinigt, sagte sie (P. d. V. VII,
52,10).
- кўмәшчи [Kas., von кўмәч-+чи]
булочникъ — der Bäcker.
- кўмәндә [Kir.]
беременный — schwanger; фидә зайып кў-
мәндә деп атпады онъ не стрѣляль, потому
что вь домѣ его (была) беременная жена — er
schoss nicht, weil im Hause seine Frau schwan-
ger war (P. d. V. III, 223,12).
- кўмўр [Kas.] = кәмўр
уголь — die Kohle; кара кўмўр черные
уголья — schwarze Kohlen; утлы кўмўр го-
рские уголья — glühende Kohlen, асаг кўмўр
древесные уголья — die Holzkohlen; там
кўмўр каменный уголь — die Steinkohlen.
- кўмўрлән (v) [Kas., von кўмўр-+лә-+н]
оуглиться — zu Kohlen verbrennen; утлы
кўмўрләнди драма оуглялса — das Holz ist
zu Kohlen verbrannt.
- кўмўрли [Kas., von кўмўр-+ли]
сизажениый угольня — mit Kohlen versehen.
- кўмўрлик [Kas., von кўмўр-+лик]
мѣсто, гдѣ хранятся уголья — der Kohlenver-
schlag.
- кўмўрчи [Kas., von кўмўр-+чи]
угольщикъ — der Kohlenbrenner, Kohlen-
händler.
- кўмўрчиллик [Kas., von кўмўрчи-+лик]
ремесло угольщика — das Kohlenbrennerhand-
werk.
- кўмил (v) [Kas., von кўм-+л]
быть зарытымъ, похороненымъ — vergraben,
begrahen werden.
- кўмилдир (v) [Kas., von кўмил-+дир]
хоронить — begraben.
- кўмилдирт (v) [Kas., von кўмилдир-+т]
велтъ похоронить — begraben lassen.
- кўмў [Kir. Budg.]
кафтанъ, подбитый овечьей шерстью — ein
mit Schafwolle gefütterter Rock.
- кўмўк [Sag.] = кәбўк
1) иғна — der Schaum.
2) (Osm. R. = кўмак) помощь, подкрѣпле-
ние — die Hülfe, Verstärkung.
- кўмўктән (v) [Sag., von кўмўк-+лән-+н]
пѣниться — schäumen.
- кўмўн [Tel. W.]
окружность золотой горы, престола Ульгени,
гдѣ будутъ поселены души праводныхъ лю-
дей — die Umgebung des goldenen Berges,
des Thrones des Uelgin, wo die Seelen der
Gerechten angesiedelt werden.
- кўмўр-кўмўр [Osm.]

- звукъ бормотанія — das Geräusch des Brummens; кўмўр-кўмўр ітмāк бормотать — brummen, murmeln.
- кўмўрдā (v) [کومردمهك (Osm.), von кўмўр +дā] рычать, ревьть (о тиграхъ и т. л.) — brüllen (von Tiger etc.).
- кўмўрдāн (v) [کومردنمک (Osm.), von кўмўр-дā+н] ворчать, бормотать — brummen.
- кўмўлтīр [Tur.] нашейникъ у лошадей — der Halsriemen der Pferde.
- кўмўлтрўк [Tob.] нагрудникъ у лошадей — der Brustriemen der Pferde.
- кўмўлдў [کوملدى (Osm.)]
- 1) мѣсто засады на охотѣ — der Lauerplatz auf der Jagd.
 - 2) шалашъ — die Jagdhütte.
 - 3) пугало — die Vogelscheuche.
- кўмўлдўрўк [كوملدرک (Osm.)] = кўмўлдрўк.
- кўмўлдрўк [کوملدرک (Dsch.)]
- 1) хомутъ — der Kummer.
 - 2) нагрудникъ у лошадей — der Brustriemen der Pferde.
- кўмўчāк [Tar.] хрящъ — der Knorpel.
- кўмўс [Sag. Koib. Kir., كويوس (Kar. L.)] = кўмўш
- серебро — das Silber; алтын кўмўс (Kir.) серебро и золото, сокровища — Gold und Silber, die Schätze; кўмўс аjak (Sag.) серебряная чаша — der silberne Napf; кўмўс чўгāн, кўмўс āзāр (Sag.) уздечка и сѣдло съ серебряною настьчкою — mit Silber inkrustalives ausgelegtes Riemenzeug und Sattel der Pferde; кўмўс тўктўг ат (Sag.) лошадь съ серебрястой шерстью — ein silberhaariges Pferd.
- кўмўстō (v) [Kir., von кўмўс+lō] украсить серебромъ — mit Silber verzieren.
- кўмўстў [Kir.] окованный серебромъ — mit Silber beschlagen.
- кўмўстўг [Sag.] = кўмўстў.
- кўмўш [Tel. Leb. Tar. Kom., قۇمۇش, قۇمۇش (AT.), قۇمۇش (Uig.), كوموش (Dsch. OT.), قۇمۇش (Kar. T.)]
- серебро — das Silber; алтун кўмўш кār-гāксіз кālўрті (AT.) они принесли безчисленное количество золота и серебра — sie brachten unendlich viel Gold und Silber (Kb 12,8); кўмўш калза алтун мāниқдīн саца! (Uig.) если-бы отъ меня для тебя осталось золото и серебро! — wäre dir von mir Geld und Silber nachgeblieben! (K. B. 17,29); кўмўш ішкā тутса тўгāл алўынур — сōзўм ішкā туткыл кўмўш казбанур! (Uig.) если тыпустишь въ дѣло серебро, то оно истощится, (по этому) пускай въ ходъ мое слово, тогда ты приобрѣтешь серебро! — wendest du das Silber an, so geht es zu Ende, (daher) wende mein Wort an, so wirst du Silber erwerben! (K. B. 18,1); кўмуш акча (Tel.) серебряныя деньги — das Silbergeld; кīмиң сōзlāmāкī āрўр кўмўшīң авазы (Kom.) чья рѣчь есть подобна звуку серебра — dessen Rede wie der Ton des Silbers ist (C. C. 188,14).
- кўмўшлўг [C(Y)قۇمۇش (AT.)] серебряный — silbern, versilbert; алтунлыг кўмўшлīг (C^XQNA:CY)ب^J) bālimtā (Uj Tu a. 2,2) отъ моего золотого и серебрянаго Бея (фетиша) . . . — von meinem mit Gold und Silber verziertem Bel.
- кўмўштā (v) [Tel., von кўмўш+lā] серебрить — versilbern, mit Silber verzieren.
- кўмўштў [Tel., von кўмўш+lў] серебряный — versilbert, mit Silber verziert.
- кўмўшчī [Tel. Tar., von кўмўш+чī] серебряныхъ дѣлъ мастеръ — der Silberarbeiter.

күмбөз [Кир.]

күмбөз чыкы шам — der Holzkessel des Sattels.

күмгүрә (v) [Кам.]

күмгүрә күмгүрә — mit dem Gesichte nach unten liegen.

күмрәк [كۆمۈرەك (Osm. R.)]

күмрәк чыкы күмрәк, күм — der Unterleib, die Weichen.

күмрән [كۆمۈرەن (Osm. R.)]

күмрән — eine Pflanze (*Sedum esculentus*).

күндір (v) [Кас., von күн + д-р]

күндір күндир, күндир — vergraben, begraben lassen.

күмзән [Таб.]

күмзән зәлтө — das Blattgold.

күмзәнлә (v) [Таб., von күмзән + лә]

күмзәнлә зәлтө — mit Blattgold vergolden.

күмбә [Таб.]

күмбә һөвәт, күмбә стәвәт дән һөвәт — ein geflochtenes Netz, das man zum Fangen der Fische ausstellt.

күмбөз [Кир.]

1) күмбә — die Kuppel.

2) күмбә һөвәт (күмбә) на һөвәт — ein runder Metallbuschel (Knopf) auf dem Schwanzriemen.

күмбүлдә [كۆمۈرۈلدە (Osm.)] = күмбүлдә

1) күмбүлдә — eine Hütte aus Zweigen.

2) күмбүлдә — die Vogelscheuche.

кнәгә [Кас., aus dem Russ.]

1) (Кас. гет.) кнәгә — das Buch.

2) (Кас. һөгәт.) кнәгә дән записываниә расхөдөв, күмбөкә кнәгә — ein Buch zum Einschreiben der Ausgaben, das Comptoirbuch.

кнәгін [Кас.]

кнәгін — gestern.

кнәгінгі [Кас., von кнәгін + г-гі]

кнәгінгі — gestrig.

күрә [Тел.]

күрә күрә, күрә — der Mann, der Worte, Zeitpunkt.

күрә [Тел. Сел. Сөг.]

күрә күрә — eine gewisse Sache; күрә күрә күрә күрә — die Handlung, күрә күрә күрә күрә (Sög.) күрә күрә — er ist gewisser, gewiß.

күрә [Кат. Т.] aus dem Foh.]

күрә — die Kreide.

күрә [Кас., aus dem Russ.]

күрә — der Meertotig.

күрәлә (v) [Кас., von күрә + лә]

күрәлә күрәлә, күрә күрәлә — mit Meertotig wässern, mit Meertotig essen.

күрәл [Кас., von күрә + л]

күрәл күрәлә — mit Meertotig gewässert.

күрә (v) [Тел., von күрә + лә]

күрә күрәлә, күрәлә күрәлә — mittelmaßig, dem Umstande entsprechend sein, dem Umständen entsprechend sein.

күрәл [Тел., von күрә + лә]

күрәлә күрәлә, күрәлә күрәлә — mittelmaßig, dem Umstande entsprechend; ungefähr.

күрә [Alt. Тел. Leb. Schor. Sög. Koib. Кас., aus dem Russ.]

1) күрә — das Kreuz; күрә ады, күрә күрә күрә күрә (Тел.) күрә күрә, күрә күрә — das Christenthum annehmen, sich taufen lassen; күрә ады (Тел.) күрә күрә — der Taufvater, der Pathe; күрә күрә күрә (Alt. Тел.) күрә күрә — ein Ugetaufter, Heide; күрә күрә ады (Тел.) күрә күрә — der christliche Name.

2) (Кас.) күрә (масть) — das Treffe im Kartenspiel.

күрәлә [Кат. Т.]

күрәлә, күрәлә — der Lehnstuhl, Stuhl.

күрә (v) [Alt. Тел. Leb. Schor. Sög., von күрә + лә]

- крестить — taufen; крѣстѣчі (Tel.) креститель — der Täufer.
- крѣстѣн (v) [Alt. Tel. Leb. Schor. Sag.]
творить крестное знаменіе — sich bekreuzigen.
- крѣстѣндір (v) [Schor. Alt. Tel.]
заставить креститься — sich bekreuzigen lassen, zum Christenthum bekehren.
- крѣстѣ [Alt. Tel., von крѣс—+лѣ]
имѣющій крестъ, крещеный — der ein Kreuz hat, trägt, der Getaufte; крѣстѣ кіжі, крѣстѣләр крещеные — die Getauften; орус кіжі ончо крѣстѣ, канаип сѣн крѣзі jok кіжі орустардың пі польрзын? русскіе вѣ крещеные (носятъ кресты), какъ ты, неимѣющій креста, можешь быть русскимъ чиновникомъ? — die Russen haben alle Kreuze (sind alle getauft), wie kannst du, ein Kreuzloser, ein russischer Beamter sein?
- крѣстѣг [Leb. Schor. Sag.] = крѣстѣ.
- крѣшѣн [Kas., = russ. крещеный]
крещеный татаринъ — ein getaufter Tatar; крѣшѣн тілі языкъ крещеныхъ татаръ — die Sprache der getauften Tataren; крѣшѣн аул деревня, обитаемая крещеными татарами — ein von getauften Tataren bewohntes Dorf; іскі крѣшѣн татары, крещеные издавна (татары) — die seit lange getauften Tataren; жаңы крѣшѣн татары, крещенные въ этомъ столѣтїи — die in diesem Jahrhundert getauften Tataren.
- крѣж [Kas., aus dem Russ.]
брусъ, кражъ, толстое бревно — ein dicker Balken.
- крѣкшѣм [Kas., aus dem russ. крикъ—+шумъ]
шумъ, ссора — der Lärm, Streit, Zank; крѣкшѣм яссысын ты шумишь, ссорисься — du machst Lärm, zankst.
- крѣмѣ [Kas.]
бѣлый камень, употребляемый для леченія глазъ — ein weisser Stein, der zum Heilen von Augenkrankheiten angewendet wird; кѣз куртмас өчөн кѣзімѣ крѣмѣ тіјірімін я тру глаза камнемъ «крѣмѣ», чтобы они у меня не разболѣлись — ich reibe die Augen mit dem Krimse, damit meine Augen nicht erkranken.
- крук [כרוך (Kar. L. T.)]
крючекъ — der Haken (H. 40,25).
- круз [כרוז (Kar. L.)]
круз цабырууцу герольдъ — der Herold; да круз цабырууцу кіші цабырыр әді куват билә и герольдъ прокричалъ громкимъ голосомъ — und der Herold rief mit lauter Stimme (D. 3,4).
- ¹klä (v) [כליכ (Kar. T.)] = klä
желать, хотѣть — wünschen, wollen; ägär kläit тірілмә если онъ желаетъ жить—wenn er leben will (H. 9,3).
- ²klä [כליא (Kar. L.)]
klä—klä хотъ такъ—хотъ втакъ, либо—либо — sei es dies oder jenes (E. 7,20).
- kläk [כליכ (Kar. L. T.)] = kläk
просьба — die Bitte (H. 6,8—20,3).
- klät [Kas., aus dem Russ.]
клѣтъ, комната — die Vorrathskammer, Stube; ak klät чистая комната для гостей — die gute Stube für die Gäste; ашлыкъ klät житница — die Scheuer, der Kornspeicher; көвөш klät клѣтъ, раздѣленная перегородкою на двѣ половины, нѣз конхъ въ одной помѣщаются домашнія вещи, а въ другой спятъ лѣтомъ — ein Speicher, der durch eine Bretterwand in zwei Theile getheilt ist, in dem einen befinden sich die Hausgeräthe und in dem anderen schlafen die Hausbewohner im Sommer.
- клѣштор [כלישטור (Kar. L.)]
да кылар клѣшторлар јат тәнріләрә кі таныр и онъ будетъ оказывать честь чужимъ богамъ, которыхъ онъ знаетъ — und er wird Ehren erweisen den fremden Göttern, die er kennt (D. 11,39).

клѣшнѣ [Kas., aus dem Russ.]

клящи — die Zange.

климѣ [Kas.]

клеймо — der Stempel, das Zeichen.

К.

как [كك (Osm.), aus dem griech. καχεϊς]

твердое печенье — ein harter Kuchen; шам какі спирійское печенье — ein syrischer Kuchen.

каѣат [كغز (Osm.), aus dem Pers.] = кѣт, кѣзыт

1) бумага — das Papier; ѣлѣк каѣаты бумага для фильтра — das Filtrirpapier; бильурі каѣаты мраморная бумага — marmorirtes Papier; цам каѣаты бумажное окно — das Papierfenster; дывар каѣаты обои — die Tapete; ојун каѣаты игральныя карты — die Spielkarten; каѣат ојуну карточная игра — das Kartenspiel; камбал каѣаты вексель — der Wechsel, die Banknote; камбалык каѣаты китайская бумага — chinesisches Papier; бојалы каѣат пестрая бумага — buntes Papier; абру каѣаты транспарантъ — das Transparent; нава каѣаты оберточная бумага, вещь малой цѣнности — das Einwickelpapier, eine Sache von geringem Werthe; тѣкрѣк каѣаты бумага, служащая для сморканія — Papier, das zum Ausschneuben dient; ахарлы каѣаты бѣлая гляцовитая бумага — weisses Glanzpapier; саман каѣаты тонкая почтовая бумага — feines Briefpapier; бір дѣстѣ каѣат пачка бумаги — eine Lage Papier; бір табака каѣат листь бумаги — ein Bogen Papier; бір јапрак каѣат id.; каѣат halvasy кака-то халва — eine Art Halwa; каѣат нава бумажная фабрика, названіе одного общественнаго гулянья въ Константинополѣ — die Papierfabrik, eine öffentliche Promenade in Constantinopel.

2) то, что написано на бумагѣ, письмо, официальная бумага — Etwas auf Papier Geschrie-

benes, der Brief, die Schrift, ein officielles Schriftstück; аман каѣаты открытый листь, амнистія — der Amnestiebrief, Geleitsbrief; каѣат јазмак писать письмо — einen Brief schreiben; јол каѣаты паспорт — der Passaport; каѣат паһасы плата за копію корана — die Bezahlung für die Abschrift eines Korans; навадѣс каѣаты журналъ — das Journal, die Zeitschrift; каѣат ѣзѣриндѣ калмак остаться на бумагѣ, не быть исполненнымъ — auf dem Papier bleiben, nicht ausgeführt werden; каѣат аскѣрлі армія на бумагѣ — eine Armee auf dem Papier; сары каѣат ѣзѣриндѣ олмак быть на дуракомъ счету — schlecht annotirt sein, in schlechtem Rufe stehen.

каѣзыт [كغز لظ, كخاڭڭڭ (Osm.)] = каѣат. каѣыд [Osm.] = каѣзыт.

каѣыдцы [كغزجی (Osm. R.)]

выдѣлывающій бумагу, обойщикъ — der Papierverfertiger, Tapezierer.

каѣыз [كغز لظ (Osm.)] = каѣзыт.

кагѣр [كك, كخاڭڭڭ (Osm.), von kar-gir]

каменный домъ — ein Steinhaus; кагѣр бина аһшап бинадан даһа кѣвѣтлі-дѣр каменный домъ крѣпче, чѣмъ деревянный — ein Steinhaus ist fester als ein Holzhaus.

каһ [ك (Osm.), aus dem Pers.]

иногда — manchmal; каһидѣ отъ времени до времени — von Zeit zu Zeit.

каһат [Osm.] = каѣат.

каһад [Osm.] = каѣат.

каһи [كغز (Osm.)]

родъ пирожнаго — eine Art Kuchen.

каһѣ [كغز (Osm.)]

латунь, салатъ — der Lattich, Salat.

kāja [كها (Osm.)]

смотритель, интендантъ — der Hausmeister, Aufseher, Intendant; аснаф kājасы смотритель рабочих — der Aufseher über die Arbeiter; кап kājасы представитель губернатора у Высокой Порты — der Repräsentant eines Gouverneurs bei der Hohen Pforte; кул kājасы офицеръ янычаръ — ein Janitscharenofficier; küi kājасы деревенскій старшина — der Dorfältester; kāja кадын лама (ключница) гарема, смотрительница надъ служащими въ гаремѣ — eine Dame des Harems, Aufseherin über das Dienstpersonal des Harems; (шәзадәниң) анасы пәки блум дәјүп әртәси гүнү јанына kāja-кадыны дады-һанымы бир ики-дә һалајык аларак матъ (принца), одобривъ слова сына, взяла на другой день съ собою ключницу гарема, придворную даму и двухъ служанокъ — die Mutter (des Prinzen) fand die Rede des Sohnes passend und nahm am anderen Tage die Haremsaufseherin, eine Hofdame und zwei Dienerinnen mit sich (N. 217); kājасы jok независимый — unabhängig.

кар [Krm., کار, کار, کار (Osm.)]

1) занятіе, работа — die Beschäftigung, Arbeit; кар әтмәк исполнять работу, доброе дѣло дѣлать — eine Arbeit verrichten, eine Wohlthat ausüben; карың дәјил дәр бу!, это до тебя не касается! — das geht dich Nichts an! бәним карым дәјил дәр! это не мое дѣло! — das ist nicht meine Sache! (N. 6); һәр кәрәјә варса, доја доја кар гәтирәр иди (Krm.) куда-бы онъ ни пошелъ, онъ все дѣла хорошо исполнялъ — wohin er auch ging, führte er alle Geschäfte gut aus (P. d. V. VII*, 41, 14); кар хавә (Krm.) мастерская, фабрика — die Werkstatt, Fabrik; (Osm.) публичный домъ — das Bordell.

2) заработокъ — der Verdienst; карымыз буму? это-ли нашъ барышъ? — ist das unser Profit? кар пажы дивидендъ — die Dividende;

кар әдәи әр әдмјор (Osm.) въ барышѣ нѣтъ стыда — vom Vortheil hat man keine Schande.

3) возбужденіе, безпокойство, ссора, борьба — die Erregung, Unruhe, der Streit, Kampf; һә сизә бу мәртәбә кар әттi? что васъ такъ возбудило? — was hat euch so erregt?

4) влияние, впечатлѣніе — der Einfluss, Eindruck.

каріз [كاريز (Osm.), aus dem Pers.]

подземный каналъ — die Kloake, der unterirdische Kanal.

карга [کارگاه, کارگاه (Osm.)]

ателье — die Werkstatt, das Atelier.

карлы [كارلو, کارلو (Osm.), von кар-+лы]

выгодный — vortheilhaft; карлы чыкармак имѣть выгоду, барышъ — Vortheil haben.

карсаз [كارسان (Osm.), aus dem Pers.]

1) ведущій дѣло, работникъ, фабрикантъ — der eine Sache führt, Arbeiter, Fabrikant.

2) помощникъ — der Helfer.

3) соглашающійся — einwilligend.

карсазлык [كارسازلق (Osm.), von карсаз-+лык]

устройство, услужливость, помощь — die Einrichtung, Dienstbereitschaft, Hülfe.

карсыз [كارسز (Osm.), von кар-+сыз]

1) безъ выгоды — ohne Vortheil, keinen Nutzen bringend.

2) безъ работы — ohne Arbeit, müssig.

кәт [Osm.] = кағад.

кәд [Osm.] = кағад.

кәтиб [كاتب (Osm.)]

писецъ, писатель — der Schreiber, Schriftsteller; диван кәтиби редакторъ Порты — ein Redakteur der Hohen Pforte; сипр кәтиби секретарь — der Sekretär; сәфарәт кәтиби секретарь посольства — der Gesandtschaftssekretär; баш кәтиб высшій секретарь — der Obersekretär; кәтиб одасы редакціонное бюро — das Redaktionsbureau; кәтиб олан мӯғти

олмаз писецъ не будетъ муфтиемъ — der Schreiber wird nicht ein Mufti; катиб адам писатель — der Schriftsteller, Litterat; башы ачык катиб очень талантливый писатель — ein Schriftsteller von grossem Talente; бу адам hakikattän катиб дір! это истинный писатель! — das ist ein wahrer Schriftsteller!

катиблик [کاتبلك (Osm.), von катиб-+lik]

литературная деятельность, склонность къ литературѣ, легкость пера — die Schriftstellerei, das Redaktionstalent, die Gewandheit im Schreiben.

касă [Osm., = pers. کاسه]

большая чашка — eine grosse Tasse; чорба, хошаб касăсі чашка для бульона, шербета — eine Tasse für Bouillon oder Sorbet; чини касă фарфоровая чашка — die Porzellantasse; чи-чакларин касăсі чашечка (цветка) — der Blumenkelch; баш касăсі черепъ — der Schädel.

кабин [Osm., = pers. کابین]

1) санкционированіе брака судьей — die Ehebestätigung durch den Richter.

2) сумма, которую мужъ обязуется выдать жентъ въ случаѣ расторженія брака — die Summe, die der Mann sich verpflichtet der Frau im Falle der Ehescheidung auszusahlen.

кабинлик [کابینلك (Osm.), von кабинет-+lik] = кабинет 2).

кафа [کافه (Osm.)]

совокупность — die Gesamtheit; османлыларнын кафăсі всѣ османлы — die Gesamtheit der Osmanli.

кафуру [کافوری (Osm.)]

камфора — der Kampfer; жашыл кафуру зеленая камфора — der grüne Kampfer; кафуру оту камфорное растение — die Kampferpflanze; кафуру руһу эссенция камфоры — die Kampferessenz.

кафурија [کافوریه (Osm.)]

растение — eine Pflanze (artemisia arborea).

кавгир [Osm.] = kâgîr.

каmil [Osm., vom arab. کامل]

1) серьезный, интеллигентный — ernst, ein-sichtsvoll; kamil чоцук ребенокъ, который ведетъ себя какъ слѣдуетъ, исполняетъ свои обязанности — ein artiges, pflichtgetreues Kind; бу адам акыллы вă kamil дір это человекъ умный и интеллигентный — dieser Mensch ist klug und intelligent.

2) въ годахъ, старый — im Alter vorgerückt, alt.

3) форматъ in folio — das Format in folio.

камиллик [کامللىك (Osm.), von kamil-+lik]

интеллигентность, вѣжливость — die Intelligenz, Höflichkeit, Bildung.

кор [Krm., کور (Osm.)]

1) слѣпой — blind.

2) пустой — leer; цѣмлә kahwälär кор олды (Krm.) всѣ кофейни остались пустыми — alle Kaffeehäuser blieben leer (P. d. V. VII*, 18,2).

куфă [کوفه (Osm.)] = küfä.

куфăлик [کوفلك (Osm.)] = küfälik.

Б.

баират [Tat., aus dem arab. غيرت]

мужество, смѣлость — der Muth, die Kühnheit.

баиратлик [Tat., von баират-+lik]

мужественный, храбрый — tapfer, muthig.

баиб [Tat., = arab. غيب]

не, нѣтъ — nicht, nein; баиб болди опъ исчезъ — er ist verschwunden.

жауза [جاوذا (OT.)]

крикъ, возбужденіе — das Geschrei, die Beunruhigung.

- җәјп [Тар., = arab. غایب] бѣдный, несчастный, недостаточный — arm, elend, dürftig.
- җәјплік [Тар., von җәјп + -lik] бѣдность, бѣдственное состояние, убожество — die Armuth, das Elend, die Dürftigkeit.
- җәңбулла (v) [غانكوللامق (OT.)] жужать — summen.
- җәңцурҗа [җәңцорҗа (OT.)] тороки — der Sattelriemen.
- җар [Тар. OT., = arab. غار] пещера — die Höhle.
- җаркура (v) [غارقورامق (OT.)] издавать глухой звук — einen hohlen, dumpfen Ton von sich geben.
- җаркурат (v) [غارقورانق (OT.), von җаркура + -т] заставить издать глухой звук — einen hohlen, dumpfen Ton von sich geben lassen.
- җарр [җә (OT.)] женщина, не пользующаяся хорошей репутацией — eine Frau, die einen schlechten Ruf hat.
- җарз [Kas., = arab. غرض] желание — der Wunsch.
- җәріп [Тар., = arab. غریب] иностранец, путешественник — der Fremdling, Reisende, Wanderer.
- җалтак [җалтак (OT.)] деревянный круг, употребляемый вместо игорных карт — ein rundes Holzblatt, das statt der Spielkarte angewendet wird.
- җалдаі [Тар.] генерал, всякий военный чиновник манчжурскаго войска — der General, ein hoher Officier des Mandschuheeres.
- җәібәні [Тар., = arab. غایبانه] отсутствующий — abwesend.
- җалазаң [Тар.] слабоумный — blödsinnig.
- җалвә [Тар.] ссора, споръ, возстаніе — der Streit, Zank,
- Aufstand; җалвә kildilar они поссорились, возстали — sie erhoben einen Streit, empörten sich.
- җалвир [غالوبر (OT.)] грубое сито — ein grobes Sieb.
- җалча [җалча (OT.)] Галча — die Galtscha (iranische Bergvölker).
- җаца (v) [җацамқ (OT.)] грызть — nagen, knabbern.
- җацыр [җаҗыр (Osm. R.)] низкій трещащій гуль — ein tiefes knarrendes Geräusch.
- җацырда (v) [җаҗырдамқ (Osm. R.)] издавать низкій трещащій звук — ein tiefes knarrendes Geräusch von sich geben.
- җацырдат (v) [җаҗырдатмқ (Osm. R.)] принуд. отъ предыл. — Causat. vom Vorhergehenden.
- җацырды [җаҗырды (Osm. R.)] повторный или длительный низкій трещащій гуль — ein wiederholtes oder andauerndes tiefes knarrendes Geräusch.
- җаз [Тар.] = каз гусь — die Gans; җазларні кбрді онъ увидѣлъ гусей — er erblickte die Gänse; ǝi җазі домашній гусь — die Hausgans.
- җазаң [Тар.] уничтоженный — vernichtet; җазаң болді онъ былъ уничтоженъ — er war vernichtet.
- җазәл [Тар., aus dem Arab.] пѣніе, пѣсня — der Gesang, das Lied; җазәл кішкірді онъ пѣлъ пѣсню — er sang ein Lied.
- җазіп [Тар., aus dem Arab.] гнѣвъ — der Zorn.
- җазнә [Тар., aus dem Arab.] сокровище, казна, касса — der Schatz, die Kasse; җазнә хані казнохранилище, общественная касса — das Schatzhaus, die öffentliche Kasse.
- җам [Тар., aus dem Arab.]

- отчаяние, печаль — die Verzweiflung, der Kummer, die Traurigkeit.
- бул** [Тар.]
стебель, тонкая труба — der Halm, Schachthalm, eine feine Röhre, канзениң булі чубукъ — das Pfeifenrohr.
- булца** [غولجه (OT.)]
бѣшеный (о собакѣ) — toll (von einem Hunde).
- буза** [غوزه (OT.), = pers. غوزه]
хлопковый стручекъ — die Baumwollenschote.
- бырылда** (v) [Kas.]
храпѣть — schnarchen; бырылдап цоклама! не храпи во снѣ! — du schnarche nicht im Schlafe!
- быжнаі** [Kas.]
имѣющій всегда хриплый голосъ — Jemand, der immer eine heisere Stimme hat.
- быжла** (v) [Simb.]
говорить хриплымъ голосомъ, имѣть хриплый, беззвучный голосъ — heiser sprechen, immer eine heisere, tonlose Stimme haben.
- буцши** (v) [Тар.]
выть, визжать — heulen, wimmern.
- буцшиѣак** [Тар.]
всегда воющій, визжащій — Jemand, der immer heult, wimmert.
- буцшит** (v) [Тар., von буцши+т]
заставить выть — heulen lassen.
- булап** [Тар., aus dem arab. غلای]
ножны (сабли, ножа) — die Scheide (eines Säbels, eines Messers).
- булаплік** [Тар., von булап+лік]
снабженный ножами — eine Scheide habend.
- буцак** [غيتاق (OT.)]
скрипка — die Geige, Violine.
- буцик** [Тар.]
щекотание — das Kitzeln, der Kitzel; буцигим кәлидү мѣъ щекотно — mich kitzelt; буциги бар кіші человекъ, болящійся щекотки — ein kitzliger Mensch.
- буцихлә** (v) [Тар., von буциг+лә]
щекотать — kitzeln.
- буцихләт** (v) [Тар., von буцихлә+т]
заставить щекотать — kitzeln lassen.
- бунан** [Тар.] = кунан
животное по первому году — ein Vieh im ersten Jahre; бунан ат годовалый жеребенокъ — ein einjähriges Füllen; бунан кала теленокъ по первому году — ein Kalb im ersten Jahre.
- бунујин** [Тар.]
молодая корова по третьему году; корова, которая еще не теллась — eine dreijährige Ferse, eine junge Kuh, die noch nicht gekalbt hat.
- буруңла** (v) [غرونكلامق (OT.)]
не дать прямого отвѣта — eine unbestimmte, nicht klare Antwort geben, undeutlich reden.
- буруңлаш** (v) [غرونكلاشق (OT.), von буруң+ла+ш]
бесѣдовать такъ неясно, что стоящіе при этомъ не могутъ понимать — so undeutlich sich unterhalten, dass die Dabeistehenden nichts verstehen können.
- була** (v) [Тар.]
падать внизъ, катиться внизъ, скользнуть внизъ — herabfallen, herabrollen, herabrutschen.
- булат** (v) [Тар., von була+т]
катать внизъ, бросать внизъ — herabrollen (tr.), herabwerfen.

Г (ğ).

гаир (v) [Ad.]

дѣлать — machen.

гаирѣт [ḡayrēt, ḡayrēt (Osm.), = arab. غيرت]

1) стараніе, мужество — der Eifer, Muth; гаирѣт вѣрмѣк придавать мужества — Muth einflößen; гаирѣт ідиніз! впередь! — vorwärts! Muth! caliбі гаирѣт олмак быть храбрымъ — muthig sein; гаирѣти кѣсмѣк обезкураживать — entmuthigen, den Muth nehmen; гаирѣттѣн дѣшмѣк терять мужество — den Muth verlieren; бир кимсѣнин гаирѣтин чѣкмѣк стараться для кого-либо — für Jemand Eifer zeigen.

2) ревность — die Eifersucht; әр ölmüş, гаирѣти ölmämish мужь умерь, а ревность его не умерла — der Mann ist gestorben, aber seine Eifersucht ist nicht gestorben.

гаирѣтлѣн [ḡayrētli, ḡayrētli (Osm.), von гаирѣт-+лѣ-+н]

быть старательнымъ — eifrig sein.

гаирѣтли [ḡayrētli, ḡayrētli (Osm.), von гаирѣт-+ли]

старательный, мужественный — eifrig, muthig.

гаирѣтсиз [ḡayrēt-siz, ḡayrēt-siz (Osm.), von гаирѣт-+сиз]

безъ старанія, безъ мужества — ohne Eifer, muthlos, indifferent, gleichgiltig.

гаирѣтсизлик [ḡayrēt-sizlik, ḡayrēt-sizlik (Osm.), von гаирѣтсиз-+лик]

недостатокъ мужества, старанія; равнодушіе — die Muthlosigkeit, der Mangel an Eifer, die Gleichgiltigkeit.

гаиры [Krm., ḡayri, ḡayri (Osm.)]

другой, иной — ein anderer; бир гаиры иной — ein anderer; гаиры кимсѣ другой человекъ — ein anderer Mensch; гаирысы иной изъ ихъ —

ein Anderer von ihnen; бундан гаиры кромѣ него — ausser ihm; гаиры јәрди въ другомъ мѣстѣ — an einer anderen Stelle; гаиры џајиз незаконный — ungesetzlich; гаиры мүмкүн невозможный — unmöglich; гаиры лајык незаслуженный — unverdient; гаиры шарә јок нѣтъ другого средства — es giebt kein anderes Mittel; бәндән гаиры кромѣ меня — ausser mir.

гайда [ḡayda, ḡayda (Osm.)]

волынка — der Dudelsack; чобан гайдасы волынка пастуха, болтовня — der Dudelsack des Hirten, das Geschwätz; гайда фырылдыјы кѣскін! пусть болтовня кончится! — möge man mit dem Geschwätze aufhören!

гайдачы [ḡaydaçı, ḡaydaçı (Osm. R.)]

играющій на волюнкѣ, дѣлающій волюнки — Jemand, der den Dudelsack spielt oder Dudelsäcke verfertigt.

гаиш [Ad.]

ремень — der Riemen; гарын алты гаиш подпруга — der Bauchriemen.

гаин [Krm., vom arab. عيب]

преступленіе — das Verbrechen, die Schuld.

гаин [ḡayn, ḡayn (Osm.), = arab. عيب] = kain

отсутствующій, невидимый миръ, тайна будущности — abwesend, die unsichtbare Welt, das Geheimniss der Zukunft; гаинтан хабәр вѣрмѣк предсказывать будущее — die Zukunft verkünden, wahrsagen; гаин әтмѣк потерять — verlieren; акчасыны гаин әттї онъ промоталъ свои деньги — er hat sein Geld verschwendet; вакты гаин әтмѣ! не проводи времени безъ дѣла! не теряй времени! — vergeude nicht die Zeit! verliere keine Zeit! нусулајы гаин әттї онъ потерялъ голову —

er hat den Kopf verloren; kändini gain ätmäk
потерять сознание, дурио чувствовать себя — die
Besinnung verlieren, sich unwohl fühlen;
гаиб олмак исчезать — verschwinden; гаїба
hükм олмаз отсутствующий не въ счеть — der
Abwesende zählt nicht; gain ġünäştän хазыр
жылдыз jäg дїр эвтада что на лицо лучше
отсутствующаго солнца (посл.) — ein gegen-
wärtiger Stern ist besser als eine abwesende
Sonne (Spr.).

гаур [گاور (Osm.), = pers. کافر]
неверный — der Ungläubige.

гаурлик [گاورلىك (Osm.), von гаур+лик]
безверие — der Unglaube.

гага [غَاغَا, قشقا (Osm.)]
клювь — der Schnabel; гага бурун острый
носъ — eine spitze Nase.

гагала (v) [غَاغَا لَامِق, قشقا قشقا (Osm.),
von гага+ла]

1) кловать — mit dem Schnabel picken.

2) мучить — quälen, martern.

гагалат (v) [غَاغَا لَاتِق (Osm. R.), von гагала
+т]

принуд. отъ предьд. — Causat. von Vorher-
gehenden.

гажät [Krm., غَايَت (Osm.)]

1) крайний конец — das äusserste Ende;
гажätlä, гажätтä въ крайней мѣрѣ, очень
много — im äussersten Maasse, sehr viel.

2) очень, крайне — äusserst, sehr.

гажätлän [Krm.] = гажät

очень — sehr.

гана [غَا (Osm.), verdorben aus dem arab.
ictigna]

отвращение — der Ueberdruss, überdrüssig;
бана гана gäldi съ меня довольно! мнѣ на-
дохло! — ich habe genug davon! es ist mir
überdrüssig!

гани [غَاي (Osm.)]

щедрый — freigiebig.

ганилик [غَاي لىك (Osm.), von гани+лик]

щедрость — die Freigiebigkeit; кана'ат гани-
лик ġätirip довольство производить ще-
дрость — die Zufriedenheit bringt Freigiebig-
keit hervor.

ганга [غانغا (Osm.)]

родъ тамбурина — eine Art Tamburin (R.
1335).

¹гар [غار (Osm.), = arab. غَار]

пещера — die Höhle.

²гар [غار (Osm.), aus dem Franz.]

станция желѣзной дороги — die Eisenbahn-
station.

гарын [Ad.] = карын

животъ, брюхо — der Bauch, Leib; гарын
ацды онъ голоденъ — er ist hungrig.

гарыш (v) [Ad.] = карыш

мѣшаться — sich vermischen.

гарыштыр (v) [Ad., von гарыш+тыр]

мѣшать — vermischen.

гариб [γγαρημπ (Osm.), ગરિբ (Kar. L.), vom
arab. غريب]

чужой — fremd, der Fremdling; гарибін досту
олмаз иностранецъ не имѣть друзей — der
Fremdling hat keinen Freund; гариб кушун
жувасыны аллах жапар для чужой птицы
Богъ строитъ гнѣздо (посл.) — für einen frem-
den Vogel baut Gott das Nest (Spr.); гарибін
парасы пул карысы дулкотъика иностранца,
что полушка, жена его, что вдова (посл.) —
der Groschen des Fremdlings ist ein Pfen-
nig und seine Frau ist eine Wittwe (Spr.);
гарибä вурмушлар ваї аркам дәмш!
чужого бьютъ по спинѣ и говорятъ: о моя
спина! (посл.) — man schlägt den Rücken eines
Fremden und sagt: o mein Rücken! (Spr.).

гариблик [غريبلىك, قشقا قشقا, γγαρημπληκ
(Osm.), von гариб+лик]

положение иностранца, бѣднаго, уединение —
die Lage eines Fremden, Armen, die Einsam-
keit.

гарк [غرق (Osm.)]

- кораблекрушение, гибель на водѣ — der Schiffbruch, das Untergehen (im Wasser), das Ertrinken, Scheitern; гарк олурсан пак суда гарк ол! если ужь тебѣ тонуть, то тони въ чистой водѣ! (посл.) — musst du ertrinken, so ertrinke wenigstens in reinem Wasser! (Spr.).
- гаргаш [غرغاش, ḡarḡaš (Osm.)]
часть кресель; двигающийся лукъ, къ которому прикрѣпленъ гребень — ein Theil des Webstuhls, ein beweglicher Bogen, an dem der Kamm befestigt ist.
- гарт [Ad.]
боровъ, самецъ свиньи — der Eber, das männliche Schwein.
- гардаш [Ad.] = кардаш
братъ — der Bruder.
- гарджа [غارجيا (Osm.), aus dem Franz.]
гвардія, гвардейскій корпусъ — die Garde, das Gardekorps.
- гарджаң [غارجيان (Osm.), aus dem Franz.]
смотритель (госпитала) — der Aufseher (eines Hospitals); баш гарджаң главный смотритель — der Oberaufseher; һанис гарджаңы тюремщикъ — der Gefängnissaufseher.
- гарпыз [Ad.] = карпыз
арбузъ — die Wassermelone.
- гал (v) [Ad.] = кал
остаться — bleiben.
- галабалык [ḡalabalıq (Osm.)]
1) множество людей, толпа — eine Menge Leute, die Menge.
2) багажъ — die Reise-Effekten.
- галут [ḡalut (Kar. T.)]
плѣненіе, нужда — die Gefangenschaft, das Elend (H. 12,29).
- галгал [ḡalgal (Kar. L. T.)]
? (H. 37,12—H. 8,12).
- гаддар [ḡadar (Osm.)]
деспотъ, тиранъ — der Despot, Tyrann.
- гаддарлык [ḡadarlıq (Osm.), von гаддар+лык]
тиранство — die Tyrannei.
- гацырда (v) [ḡacırdaq (Osm.)]
сказать зубы — die Zähne fletschen.
- газ [ḡaz (Osm.), aus dem Franz.]
газъ — das Gas; сулу газ, газ жабы керосинъ — das Petroleum; газ казаны газометръ — der Gasometer; газ ханă газовой заводъ — die Gasanstalt.
- газал [Kom.]
пѣсня — der Gesang.
- газәл (v) [ḡazäl (Osm.), aus dem Arab.]
любовная пѣснь — der Liebesgesang.
- газәллән (v) [ḡazällän (Osm.)]
падать (о листьяхъ) — abfallen (von Blättern).
- газәтә [ḡazätä (Osm.), aus dem Franz.]
газета — die Zeitung; рәсмӣ газәтә официальная газета — die officielle Zeitung; газәтә ханă редакция газеты — die Zeitungsredaktion; газәтәнин баш мудирі директоръ газеты — der Direktor einer Zeitung; газәтәнин мухарирі редакторъ газеты — der Zeitungsredakteur; газәтә мұвазисі продавецъ газеты — der Zeitungsverkäufer.
- газәтәңи [ḡazätäңi (Osm.), von газәтә+ңи]
журналистъ — der Journalist.
- газәтәңилик [ḡazätäңilik (Osm.), von газәтәңи+лик]
журналистика — das Zeitungswesen, die Journalistik.
- газәви [ḡazävi (Osm.)]
большой кулъ — ein grosser Sack.
- газәп [ḡazäp (Krm.), aus dem arab. عذاب]
мученіе — die Qual, das Leiden.
- газәп [ḡazäp (Osm.), von газәп+ләп]
гнѣвъ — der Zorn.
- газәплән (v) [ḡazäplän (Osm.), von газәп+ләп]
сердиться — zornig werden.
- газәпли [ḡazäpli (Osm.), von газәп+ли]
сердитый — zornig.

гази [غازى, قازى, γαζή (Osm.)]

1) вонтель за втру — der Glaubenskrieger; газилар halvāci кака-то конфекта — ein Konfekt.

2) храбрый, мужественный — tapfer, muthig бир газил адам иmiş онъ храбрый человекъ — er ist ein tapferer Mann.

3) побѣдоносный (титулъ) — der Siegreiche (ein Titel).

газино [казино (Osm.)]

казино, клубъ — das Casino, der Klub.

газлы [غازلى (Osm.), von газ+лы]

содержащій газъ — gashaltig; газлы шәрбәт-ләр газированное питье — moussirende Getränke.

газоз [غازوز (Osm.), aus dem Franz.]

лимонадъ газезъ — Limonade gazeuze.

газцы [غازجى (Osm.), von газ+чы]

зажигающій газъ, продавецъ керосина — der Gasanzünder, Petroleumverkäufer.

габах [Ad.]

передняя часть — das Vordertheil.

габжа [قابجه (Osm.), aus dem Ital.]

корзина, клетка — der Korb; габжа прова марсь фокмачты — der Mastkorb des Fockmastes; габжа гранді марсель — das Marssegel; габжа чыбыгы марсовая мачта — der Mastkorbmast; габжа сәрәни марсовая рея — die Mastkorb-Rehe.

гафил [غافل (Osm.)]

небрежный, невнимательный — unachtsam, nachlässig; гафил баш душмана жарашыр небрежная голова приятна для врага (посл.) — ein nachlässiger Kopf ist für den Feind vortheilhaft (Spr.); гафил авланмак быть разсыаннымъ, быть застанутымъ врасплохъ — zerstreut sein, überrascht sein.

гафиллик [غافللىك (Osm.), von гафил+лик]

небрежность, невнимательность — die Nachlässigkeit, Unachtsamkeit.

гафиләт [Krm. Osm., = arab. غفلة]

небрежность беззаботность — die Nachlässigkeit, Sorglosigkeit; шүкүр гафиләтән ояндым! благодаря (Бога), я проснулся изъ своей беззаботности! — (Gott sei) Dank, ich bin von meiner Sorglosigkeit erwacht! (P. d. V. VII*, 31,4).

гавиш [قارچى (Kar. T.)]

хрусталь — der Krystall (H. 28,16).

гавун [Ad.]

дыня — die Melone.

гавѣа [غواغوا (Osm.)] = кавѣа

суматоха, шумъ, споръ, битва — der Tumult, Lärm, Streit, die Schlacht; гавѣа jāri поле битвы — das Schlachtfeld; јорѣанын үстүнә гавѣа ссора изъ-за одеяла, изъ-за пустяковъ (посл.) — ein Streit um eine Decke, um Nichts (Spr.); гавѣа сән бән дәмәк-лә олур ссора начинается всегда изъ-за того, что каждый желаетъ своего — ein Streit entsteht stets dadurch, dass Jeder das Seinige will; гавѣа кашыгы спорщикъ — der zu streiten liebt; гавѣада кылынц бдүнц вәрилмәз во время битвы не даютъ меча въ заемъ (посл.) — während der Schlacht verleiht man sein Schwert nicht (Spr.).

гавѣалы [غواغالى (Osm.), von гавѣа+лы] =

кавѣалы

сердитый, порвавший свои отношения съ кѣмъ — erzürnt, aufgebracht, seine Beziehungen abgebrochen habend; гавѣалы олмак быть сердитымъ, порвать свои отношения — erzürnt sein, aufgebracht sein, seine Beziehungen abgebrochen haben.

гавѣацы [غواغاجى (Osm.), von гавѣа+чы]

любящій ссориться — streitliebend; гавѣацы адам любитель ссориться, ругаться — ein Mensch, der zu streiten, sich zu zanken liebt.

гам [Krm. Osm., = arab. غم]

печаль — der Kummer, die Trauer; гам чәк-мәк печалиться — Kummer haben.

гамлы [غملو (Osm.), von гам+лы]

- печальный — traurig, kummervoll.
- ḡäi [كئ (Ad.)]
 много, большое число — viel, die grosse Anzahl; ḡäi biliḡi большой знаток — ein Mensch, der viel weiss; ḡäi dūrūšmāk сделать большое усилие — grosse Anstrengung machen.
- ḡäi (v) [كيمك (Osm.)] = kād, kāz, kī, ḡi
 одѣвать — anziehen, ankleiden; hānci урбала-рыны ḡājārk чырпындыклары ḡibi куш олуи учар вѣ одѣли свои платья и улетѣли съ шумомъ какъ птицы — Alle zogen ihre Kleider an und flogen als Vögel schwirrend davon (N. 16); кафтан ḡäimāk оказывать почетъ, скрывать неуважность — ehren, seinen Hass verbergen.
- ḡäik [كيك (Osm.)] = ḡäjik.
- ḡäin [ككرك (Osm.)] = ḡänish.
- ḡäinz [ككرك (Osm. A. W.)] = ḡäniz
 chair tendre entre le palais et le canal de la deglutition.
- ḡäirāk [ككرك, ككرك (Osm.), von ḡäzir + āk]
 ложныя ребра — die falschen Rippen; ḡäirāk алты бокъ — die Seite; ḡäirāk аҗрысы колотье въ боку — die Seitenstiche.
- ḡäiriš [ككرك (Osm.)]
 шканье — das Aufstossen.
- ḡäirdät (v) [ككرك (Osm. R.)]
 скрежетать, щелкать зубами — die Zähne fletschen.
- ḡäitän [Kas.] = ḡaitan
 гайтанъ, шнурокъ — die Schnur.
- ḡäitänlä (v) [Kas., von ḡäitän + lä]
 обмотать шнуркомъ — mit einer Schnur umwickeln.
- ḡäitänli [Kas., von ḡäitän + li]
 съ гайтаномъ — mit einer Schnur versehen.
- ḡäidip (v) [كيدرمك (Osm.), von ḡäi + dip]
 1) велѣть одѣвать, надѣвать почетный кафтанъ — ankleiden lassen, ein Ehrenkleid verleihen.

- 2) наряжать, украшать — schmücken, ausschmücken; жокарыдан ашаҗы ḡäidirmāk наряжать — schmücken.
- ḡäiш [كيش (Osm. ungebr.)]
 1) одѣвание — das Ankleiden.
 2) шуба — ein Pelz, Pelzkleid.
- ḡäibirä [كبيره (Osm. ung.)]
 бродячий, бродяга — der Vagabund, Landstreicher.
- ḡäim [كيم (Osm.)] = ḡim
 1) одежда — die Kleidung.
 2) конская сбруя — das Pferdegeschirr.
- ḡäüm [Ad.]
 одежда — die Kleidung.
- ḡäң [Kgm.] = ḡän
 широкий, пространный — breit, weit; ḡöñlūñū ḡäң дут! не теряй духа! — verliere nicht den Muth!
- ḡäñiш [Kgm.] = kāң
 широкий, пространный — weit, breit.
- ḡäjä [Ad.] = kaja
 скала — der Fels.
- ḡäjik [كيك, كيك, ككرك (Osm.)] = kājik, kīk
 лось, олень — das Wild, Rothwild, der Hirsch; ḡäjik боинузу оленья рога — das Hirschgeweih; ḡäjik дәpici оленья шкура — das Hirschfell; ḡäjik аву охота на зѣбрей — die Jagd; ḡäjik авламак охотиться — jagen; ḡäjik дикәни боярышникъ — der Weissdorn (alba spina).
- ḡäjin [كيك (Osm.)] = ḡän, ḡäñiш.
- ḡäjip (v) [ككرك, ككرك (Osm.)]
 рыгать — rülpsen, aufstossen.
- ḡäjipriш [ككرك, ككرك (Osm.), von ḡäjip + iш]
 отрыжка — das Aufstossen.
- ḡäjiprt (v) [ككرك (Osm. R.)]
 принуд. отъ ḡäjip — Causat. von ḡäjip.
- ḡän [كك (Osm. ungebr.)] = ḡäң.
- ḡänä [Kgm.] = jana, jinä, jänä
 опять — abermals.

гәнә [گەنە (Osm.)] = кәнә.

гәнәз [گەنەز (Osm. ungebr.)]

легкий, удобный, снисходительный, сговорчивый — leicht, bequem, nachsichtig, nachgebend.

гәнәзлик [گەنەزلىك (Osm.), von гәнәз+лик]

легкость, удобство, сговорчивость — die Leichtigkeit, Bequemlichkeit, Nachgiebigkeit.

гәнәз [گەنە (Osm.), vergl. гәнәз]

широко раскрытые ноздри, ноздра — breite Nasenlöcher, das Nasenloch; гәнәздән сөйләмәк говорить в нос — durch die Nase sprechen; гәнәз тыкылмак штыть заложенный нос — eine verstopfte Nase haben.

гәнәзәк [گەنەزەك (Osm.)]

человек, говорящий в нос — ein Mensch, der durch die Nase spricht.

гәнәш [گەنەش, گەنەش (Osm.)]

1) широкий, просторный — breit, weit, ausgedehnt; гәнәш жүрәкли киши благородный человек — ein edler, grossmüthiger Mensch; гәнәш гәнәш тергәние — die Langmuth, Geduld.

2) беззаботный, хорошо расположенный — sorglos, bei gutem Humor, gutgelaunt.

3) какой-то скобель у кузнецов — ein Nobel der Schmiede.

гәнәшлә (v) [گەنەشلە, گەنەشلە (Osm.), von гәнәш+лә]

1) расширить, распространить — ausdehnen, weit machen.

2) глубоко дышать — tief athmen.

гәнәшлән (v) [گەنەشلەن (Osm.), von гәнәш+лән]

расширяться — sich erweitern.

гәнәшләт (v) [گەنەشلەت (Osm.), von гәнәш+ләт]

заставить расширить — weiter machen lassen.

гәнәшлик [گەنەشلىك (Osm.), von гәнәш+лик]

ширина, простор, расширенность — die Weite, Breite, das Ausgedehntsein.

гәнәди [گەنەدى (Krm.)] = кәнәди

самъ — selbst; гәнәди гәнәдими гәнәдирә билмәјрим! я не знаю, какъ себя проныть — ich verstehe mich selbst nicht zu ernähren!

гәнәч [گەنەچ (Krm.)]

молодой, молодость — jung, die Jugend; даһа гәнәч дуруп онъ еше молодъ — er ist noch jung; гәнәчдән смолу — von Jugend auf; бир гәнәч-илән гідә иди онъ промель мимо съ молодой женщиной — er ging mit einem jungen Frauenzimmer vorbei.

гәнәчлик [گەنەچلىك (Krm.), von гәнәч+лик]

молодость — die Jugend; гәнәчлик чағы время молодости — die Jugendzeit; гәнәчликтә чалыш-та, картлыкта ја! трудись в молодости, наслаждайся в старости! (посл.) — in der Jugend arbeite und genieße im Alter! (Spr.) (P. d. V. VII*, 220, 123); гәнәчлик чағын качырма! не прогоняй время молодости! (посл.) — vertreibe nicht die Jugendzeit! (Spr.) (P. d. V. VII*, 220, 124).

гәнәң [گەنەڭ, گەنەڭ (Osm.)] = гәнәң

молодой, свежий, новый — jung, frisch, neu; гәнәң кадын молодая женщина — ein junges Frauenzimmer; гәнәң адам молодой человек — ein junger Mensch; гәнәң ағач молодое дерево, кустъ — ein junger Baum, ein Strauch; гәнәң бәјә хизмәт әтмәк күч-гүр трудно служить молодому господину (посл.) — es ist schwer einem jungen Herrn zu dienen (Spr.); гәнәң ириси молодецъ — ein tüchtiger, starker junger Mann.

Гәнәңә [Ad.]

городъ Елизаветградъ — die Stadt Elisabethgrad.

гәнәңәфә [Ad., = pers. گەنەڭە]

карты — die Karten (Budg. II, 139).

гәнәңлә [گەنەڭلىك (Osm.), von гәнәң+лә]

быть молодымъ, свежимъ, новымъ — jung, frisch, neu sein.

г'әнцлән (v) [کنجلیک (Osm.), von г'әнч+лә
+н]

молодеть — jung werden.

г'әнцләш (v) [کنجلیک (Osm.), von г'әнцлә+
ш] = г'әнцлә.

г'әнцлік [کنجلیک, 4462Lhp (Osm.), von г'әнц
+лік]

молодость — die Jugend; г'әнцлія доімак
наслаждаться молодостью — die Jugend ge-
niessen; мәвлә г'әнцліјин бағышласын!
пусть Богъ хранить его молодость! (крикъ ни-
щихъ въ обращеніи къ молодому челоуьку) —
möge Gott ihn jung (beim Leben) erhalten!
(Bettlerruf, sich an einen jungen Menschen
wendend).

г'әншәк [ککشک (Osm. ung.)] = г'әвшәк
мягкій, слабый, тихій, небрежный — weich,
schwach, langsam, nachlässig.

г'әншәклік [ککشک (Osm.), von г'әншәк+
лік]

слабость, небрежность — die Langsamkeit,
Nachlässigkeit, Schwäche.

¹г'әр [گري (Kar. L.)] = кәр
могила — das Grab (Spr. 1,11).

²г'әр (v) [گرمک, 4464Lhp (Osm.)] = кәр
растянуть, растянуть вдоль, расширить — aus-
spannen, in die Länge ziehen, ausbreiten, er-
weitern; in г'әрмәк растянуть веревку — einen
Strick ausspannen; аслан г'ибі г'өјүс г'әрә-
рәк расширить грудь подобно льву — einem
Löwen gleich die Brust ausdehnen.

³г'әр (v) [Krm.] = г'әр.

г'әрәи [گرای (Osm.)] = г'әрәи
достойный (титуль крымскихъ хановъ) — wür-
dig, ein Titel der Krymchane (Mәңli-г'әрәи
Хан, welcher 1478 die Investitur von der
Pforte erhielt).

¹г'әрәк [Ad.] = г'әрәк
г'әрәк-г'ибі = г'әрәк-г'ибі.

²г'әрәк [گرك, 4464Lhp (Osm.)]
необходимый, нужный — nöthig, nothwendig;

г'әрәктір пужно — es ist nöthig; нә г'әрәк?
нәмә г'әрәк? что нужно? отчего? — was ist
nöthig? weshalb? бизә нә г'әрәк? что это
для насъ значить? — was hat das für uns
zu bedeuten? г'әрәји г'ибі какъ подо-
баеть, какъ слѣдуетъ — wie es sich gehört;
г'әрәк ісә! еслн слѣдуетъ! — wenn es sich
gehört, sei es! г'әрәк олмак быть нуж-
нымъ, надлежать — nöthig sein, sich gehören;
г'әрәк-г'әрәк то-то — so-so; г'әрәк кәнди
кулларым г'әрәк султан куллары мон-ли
слуги, султановы-ли слуги — entweder meine
Diener oder die Diener des Sultans; г'әрәк
баи г'әрәк гәдә богатые или бѣдные — ob
Reiche oder Arme, sowohl Reiche wie auch
Arme.

³г'әрәк (v) [گرمک (Osm. R.)]

- 1) быть нужнымъ — nothwendig sein.
- 2) нуждаться — nöthig haben.
- 3) быть подходящимъ — passend sein.

г'әрәкли [گركلو (Osm. R.)]

- 1) нужный — nothwendig.
- 2) подходящий — passend.

г'әрәклік [گرمک, 4464Lhp (Osm.)]
необходимость, подходящее — die Nothwendig-
keit, das Passende.

г'әрәксиз [گركسز (Osm.), von г'әрәк+сиз]
ненужный — unnöthig.

г'әрәкмәз [گرماز (Osm.), von г'әрәк+имәс]
не нужно — es ist nicht nöthig.

г'әрәңкә [Kas.]

какая-то рѣпа — eine Rübenart.

г'әрәп, г'әрәп [گري (Kar. L. T.), aus dem
Russ.]

корабль — das Schiff (D. 11,30).

г'әрәң [گرنک (Dsch. V.)]

глухой — taub.

¹г'әри [گري, گري, 4464Lhp (Osm.)]

назадъ, снова — zurück, von Neuem; шим-
дидән г'әри прежде — vormals; г'әрисини
алмак окончить — beendigen; г'әри чәкмәк

опять вытащить — wieder herausziehen; gäri
 çivirmäk возвратитъ — zurücksetzen; gäri
 dökümäk возвратиться — zurückkehren; gäri
 kalımak оставаться назад — zurückbleiben;
 gäri kalan остатокъ — der Rest; gäri kal-
 mamak выдержать — ausdauern; gäri durmak
 отступить, воздерживаться — zurückkehren,
 sich enthalten; gäri komak отложить — auf-
 schieben; cözünü gäri almak взять свое слово
 назад — sein Wort zurücknehmen; gäri vār-
 mäk дать назад — zurückgeben. Употре-
 бляется и как имя существительное: лежащее
 назад — wird auch als Substantivum gebraucht:
 das Nachhinterliegende; соузу gärici возоб-
 новление холода въ концѣ зимы — eine Rück-
 kehr der strengen Kälte am Ende des Winters;
 iläricinā gäricinā saımamak быть необду-
 маннымъ — unbedachtsam sein; gäridän jÿ-
 rümäk идти сзади вперед — rückwärts
 gehen; gäricinā впоследствии, назад — in
 der Folge, rückwärts; şimdän, gärijä kalımaz
 bır iş неотлагательное дѣло — eine unauflö-
 schbare Angelegenheit; gärijä çäkilmäk
 идти назад — sich zurückziehen.

²gäri [Krm.] = gäri
 назад — zurück; gäri gittı оң пошелъ на-
 задъ — er trat zurück.

gärin (v) [كرنيك, ٤٤ر٤٤ر (Osm.), von gäri
 +n]
 растягиваться — sich strecken, sich recken.

gäril (v) [كرليك, ٤٤ر٤٤ر (Osm.), von gäri
 +l]
 быть растянутымъ — ausgespannt werden;
 чыршав gärilcin! пусть простыня будетъ
 растянута! — möge das Laken ausgespannt
 werden!

gärilä (v) [كبروليك, ٤٤ر٤٤ر (Osm.), von
 gäri+lä]
 отставать, не дѣлать успѣховъ, отступить —
 zurückbleiben, nachbleiben, keine Fortschritte
 machen, sich zurückziehen.

¹gäris [Osm. vulg., statt kapis]
 каменное зданіе — ein Steinhaus.

²gäris [كربيز, ٤٤ر٤٤ر (Osm.), = pers. کمریز]
 подземный каналъ, клоака — der unterirdische
 Kanal, Abzugsgraben; gäris çuju нечистота—
 der Unrath.

gäriб [Ad.] = gariб
 чужой, чужестранецъ — fremd, der Fremd-
 ling.

gärimlä (v) [كربله مك (Osm. veralt.)]
 идти съ вытянутою шею и разставленными
 ногами (о выючныхъ животныихъ) — mit verge-
 strecktem Halse und auseinandergestellten
 Füßen gehen (von Lastthieren).

gäry [Osm.] = gäri.

¹gärgäф [كركف, ٤٤ر٤٤ر (Osm.)]
 пальцы (для вышиванія), кросна — der Stick-
 rahmen, Webstuhl; gärgäф işi вышивка —
 die Stickerei; gärgäф işlädikläriñi görÿp
 оң видятъ, какъ они вышиваютъ — er sieht
 wie sie sticken.

²gärgäф [Krm.] = gärgäф
 наکش gärgäф вышивка и пальцы — die
 Stickerei und der Stickrahmen (P. d. V. VII*,
 212, 127).

gärgi [كركي, ٤٤ر٤٤ر (Osm. R.)]
 все, что служить для растягиванія чего, паль-
 цы и т. п. — Alles, was zum Ausspannen
 dient, Stickrahmen u. s. w.

gärgili [كركيلو (Osm. R.)]
 1) снабженный растяжителемъ — mit einem
 «Ausspanner» versehen.
 2) тугонатанутымъ — festgespannt.

gärgin [٤٤ر٤٤ر (Osm. R.)] = gärgili
 растянутымъ — ausgespannt.

gärginlik [كركينلك, ٤٤ر٤٤ر (Osm. R.)]
 1) натанутость, тугость — das Gespanntsein.
 2) родъ судороги — eine Art Krampf.

gärlük [كرلك (Osm. veralt.)]
 короста — der Schorf.

¹gäрдан [کردان (Osm.), = pers. کردن]

1) шея — der Hals; гүмүш гәрдан (красавица) съ серебрястой шейей — eine Schöne mit silbernem Halse.

2) имя какой-то птицы — der Name eines Vogels.

3) лошадь съ выгнутой шейей — ein Pferd mit gebogenem Halse.

²гәрдан [Kgm.] = гәрдан.

гәрданлык [کردانلق, گەرمانلىق (Osm.), von гәрдан+лык]

ожерелье — der Halsschmuck, das Collier.

¹гәрдак [گردك, گەرمانك (Osm. pers.)]

комната для новобрачныхъ — das Brautgemach; гәрдәжә гирмак входить въ спальню (о молодыхъ) — sich in's Brautgemach begeben; гәрдак läiläci (гәңәси) брачная ночь — die Brautnacht; гәрдәжә корлар ихъ положили въ спальню — sie brachten sie in's Brautgemach (N. 71).

²гәрдак [Ad.] = гәрдак

мѣсто, гдѣ находятся новобрачные нѣсколько времени послѣ свадьбы — der Ort, wo die Neuvermählten einige Tage nach der Hochzeit leben.

гәрдән [Tag.] = гәрдан

затылокъ — der Nacken.

гәрдәл [گردل, گەرمانل (Osm. ungebr.)]

широкое, неглубокое ведро — ein breiter, wenig tiefer Eimer (der Seifensieder), der Stalleimer.

гәрдир (v) [گردمك, گەرماندك (Osm.), von гәр+дир]

велѣть растянуть — ausspannen lassen; чукалары гәрдирдә оңъ велѣтъ растянуть платки — er liess die Tücher ausspannen.

гәрдирт [گردمتك (Osm. R.)]

принуд. отъ предыд. — Causat. vom Vorhergehenden.

¹гәрчәк [گرجك, گەرچك (Osm.)]

1) истинный, откровенный, вѣрный — wahr, wahrhaftig, aufrichtig; гәрчәк адам откро-

венный человекъ — ein wahrhaftiger, aufrichtiger Mensch; гәрчәк сөз вѣрное слово — ein wahres Wort; гәрчәк синиз! вы правы! — ihr habt Recht! гәрчәкми? не правда-ли? — ist es nicht so?

2) истина, откровенность — die Wahrheit, Aufrichtigkeit; гәрчәктән по истинѣ — in der That, in Wahrheit.

²гәрчәк [Kgm.] = гәрчәк.

гәрчәклән (v) [گرجكلنك (Osm.), von гәрчәк+лән]

1) дѣлаться, оказываться истиннымъ, реальнымъ — wahr, real werden, erscheinen.

2) говорить истину, дѣйствовать прямо — die Wahrheit sagen, grade handeln.

гәрчәклик [گرجكلك, گەرچكلك (Osm.), von гәрчәк+лик]

истина — die Wahrheit.

гәрчәкчи [گرجكچي, گەرچكچي (Osm. ungebr.), von гәрчәк+чи] = гәрчәк

истинный — wahrhaft; гәрчәкчи досту истинный другъ — ein wahrhaftiger Freund; гәрчәкчи алмаз настоящий алмазъ — ein echter Diamant.

гәрчәнк [Ad.]

ракъ — der Krebs.

гәрмәшик [گرمشك (Osm. R.)]

родъ вишни — eine Art Kirsche (cornus sanguinea).

гәрмүш [Kas., aus dem Russ.]

гармоника — die Ziehharmonika.

¹гәл (v) [گلك, گەرلك (Osm.)] = кәл

прійти, пріѣхать, выходить — kommen, ankommen, hervorkommen; әлдән гәлмәк быть возможнымъ для кого — möglich sein; әлмдән гәлмәз я не въ состоянiи — ich habe nicht die Möglichkeit; һаккындан гәлмәк наказать — bestrafen; аркадан гәлмәк слѣдовать за — folgen; ашағы гәлмәк спуститься внизъ — hinabsteigen; әлә гәлмәк быть захваченнымъ — ergriffen werden; уғурлу гәлмәк быть при-

нату съ прѣвѣтанъ — bewillkommenet werden; хош rālmāk id.: бу ола rālip такъ обыкновенно случается — so geschieht es gewöhnlich; imānā rālmāk принять исламъ — den Islam annehmen; добруја rālmāk id.; imā rālmāk подходить, учитывать — passen, reussiren; баша rālmāk достигнуть — erreichen; бир араја rālmāk соединиться — sich vereinigen; чākijā rālmāk id.; dilā rālmāk быть на устахъ людей — im Munde der Leute sein; каршу rālmāk противиться — sich widersetzen; rālin rītīmāk приходить и уходить — kommen und gehen; rālin gāčār онъ является и исчезаетъ — er erscheint und vergeht; gāndinā rālmāk прийти въ себя — zu sich kommen; вудудā rālmāk показаться — sich zeigen, entstehen; jan rālmāk отдыхать — sich ausruhen, an nichts denken; jārinā rālmāk возвратиться — zurückkehren; cōilānā rālān что говорится — was gesprochen wird; олуна rālān что случится — was sich ereignet; ола rālmāk случаться — sich ereignen; ištīmāz-dān rālmāk притворяться неслышащимъ — thun, als ob man nicht hört; bilmāz-dān rālmāk притворяться незнающимъ — thun, als ob man nicht weiss; gōrmājā rālmāk закрывать глаза — die Augen schliessen (aus Nachsicht); rālān rīdān мимоходомъ — im Vorbeigehen; rālān cānā, rālācāk жылъ въ будущемъ году — im kommenden Jahre; rālācāk ha-ḫta будущая неделя — die zukünftige Woche; rālāci rālmājāci въ случаѣ, если это будетъ — im Falle, dass es eintritt oder nicht eintritt; rāčān rāčti rālānā bak! что случилось, то случилось, смотри, что предстоитъ! — was geschehen ist, ist geschehen, sieh auf das, was kommen wird! rālānā rīt dānilmāz! не говорить тому, что случилось: уходи! (посл.) — man sagt nicht zu dem Gekommenen: gehe fort! (Spr.).

¹rāl (v) [Krm. Ad.] = rāl.

rāl-māl [Osm.]

различно — verschiedenartig. rāl-māl rājju говора различныя слова — Verschiedenes sagend (N. 274).

rālāci [كلمى. كلسى (Osm.), von rāl-t-ā-t-ci]

будущий — zukünftig; rālāci zāmanā въ будущее время — in zukünftiger Zeit.

rālāmḡā [كلبه (Osm. R.)]

1) поле подъ паромъ — das Brachfeld.

2) сорная трава на полѣ подъ паромъ — das Unkraut auf einem Brachfelde.

¹rālin [كلين. كلس (Osm.), von rāl-t-n]

невѣста, молодая жена, сноха — die Braut, junge Frau, Schwiegertochter; rālinā bakmak присутствовать на свадьбѣ — der Hochzeit beiwohnen; ārmāni rālini rībi тяжелая походка — ein schwerfälliger Gang; rālin ānjasy свадебные подарки — die Brauts-, Hochzeitsgeschenke; rālin havasy тихая, спокойная погода — ein ruhiges, mildes Wetter; rālin kypu жаворонокъ — die Lerche; rālin jāngāci молодая женщина, сопровождающая невѣсту — eine junge Frau, die die Braut zur Hochzeit begleitet; rālin babasyна hām āj-lajalyam hām rīdālim dāmīsh! невѣста говорить отцу одновременно и поплачете, и поидете! (посл.) — die Braut sagt zu ihrem Vater: lasst uns weinen und lasst uns doch gehen! (Spr.).

²rālin [Ad. Kom.] = rālin.

³rālin (v) [كلنك. كلس (Osm.), von rāl-t-n] = rāl

прийти — kommen; rālinmāk biktīza ādār онъ долженъ прийти — er muss kommen.

rālinlik [كلينك (Osm.), von rālin-t-lik]

1) что касается невѣсты — was die Braut betrifft; rālinlik kызъ взрослая дѣвушка, невѣста — ein heirathsfähiges, erwachsenes Mädchen; rālinlik ālbicā одежда невѣсты, свадебное платье — der Brautsanzug, das Hochzeitskleid.

2) комната новообрачныхъ — das Hochzeitszimmer.

ğälinçik [كلیچك, 45Lhđhp (Osm.), von ğälin-+çik]

1) невѣстуха — das Bräutchen; ğälinçik illäti водянка — die Wassersucht.

2) дикій тюльпанъ — eine wilde Tulpe (ğälinçik çičäji).

3) анемона — die Anemone (ğälinçik çičäji); ħälmär ğälinçik махровая анемона — eine gefüllte Anemone.

3) ласка — das Wiesel; çil ğälinçiji добураду словъ родилъ ласку (посл.) — der Elephant hat ein Wiesel geboren (Spr.).

ğälinçikçi [كلیچكچی (Osm.)]

ğälinçikçi ħirjam насмѣшливое прозвище, которое даютъ претенціозной, педантичной женщинѣ — ein Spottname, den man einer prä-tentiösen, pedantischen Frau giebt.

¹ğäliš [كلیش, 45Lhđ (Osm.), von ğäl-+š]

1) прихождение — das Kommen, Zusammen-treffen; ħin ğäliši естественный ходъ дѣла — der natürliche Gang einer Angelegenheit.

2) ловкость — die Geschicklichkeit.

²ğäliš (v) [كلیشك (Osm.), von ğäl-+š]

сдѣлать успѣхи, вырасти — Fortschritte machen, gross werden.

ğälibuly [کلیبولی (Osm.)]

Галиполи — Galipoli; ğälibuly буғазы Дарданельскій проливъ — die Dardanellen.

ğälbäri [کلیبرو, 45Lhđhp (Osm.), von ğäl-+bäri]

ухватъ, кочерга — die Feuerzange, der Schürhaken; çурун ğälbärici id.; лаҗам ğälbärici кайла — die Bergarbeiterhacke.

ğälvä [Tag.]

ссора, скандалъ, возстаніе, война — der Streit, Skandal, Aufruhr, Krieg.

ğälväçi [Tag.]

сварливый человекъ — der Zänker, Raufbold,

ğälmäp [کلیمع (Osm. R.)]

крупныя кости рыбы — die grösseren Knochen beim Fische.

gät (v) [Kgm.] = kät, it

уходить — fortgehen.

¹ğätir (v) [کتورمك, 45Lhđhp (Osm.), von ğäl-+tir]

привести, принести — bringen, herbeiführen; ĵäriñä ğätirmäk исполнять, вести до конца — ausführen, zu Stande bringen, realisiren; ħmanä ğätirmäk обратитъ въ исламъ — zum Islam bekehren; хатырына ğätir напоминать — an Etwas erinnern, eine Sache in's Gedächtniss rufen; ämälä ğätirmäk исполнять — ausführen, zur That machen; dilä ğätir разглашать — verbreiten, in den Mund der Leute bringen; дөрт аҗағын бир ĵäriä ğätirmäk сдѣлать все возможное — sein Möglichstes thun; iki уцуну бир ĵäriä ğätirmäk жить умеренно — mässig leben; iki ĵakasyñ бир ĵäriä ğätirmäk жить, какъ слѣдуетъ — leben, wie es sich gehört.

²ğätir (v) [Ad. Kgm.] = ğätir.

¹ğätiril (v) [کتورلیك (Osm.), von ğätir-+l]

быть приведену, принесену — gebracht, herbeigeführt werden.

²ğätiril (v) [Kgm.] = ğätiril.

ğätirış [Osm., von ğätir-+š]

приношение — das Bringen, Herbeiführen.

ğätirivär [کتوروبرمك (Osm.), von ğätirä-+vär]

принести — bringen.

¹ğätirt (v) [کتورتك, 45Lhđhp (Osm.), von ğätir-+t]

1) велѣть принести — herbeibringen lassen.

2) привлечь къ себѣ, снабдить себя чѣмъ — Etwas an sich ziehen, sich mit Etwas versehen.

²ğätirt (v) [Kgm.] = ğätirt

Ĥinttäñ, Ĵämändän мал ğätirtip алыш wäriš башламыш велѣвъ привезти товары изъ Индіи и Йемена, оғъ началъ торговать — Waaren aus Indien und Jemen kommen las-

send, begann er zu handeln (P. d. V. VII*, 20,1).

ḡätiräil (v) [كتردليك (Osm.), von ḡätirä +l]

быть привезеннымъ по приказанію — auf Befehl herbeigebracht werden.

ḡäd (v) [كدمك, ٤٤-٥٤ (Osm. ungebr.)]

проколоть пикою, пробить брешь, зазубрить — mit der Lanze durchstossen, eine Bresche machen, Scharten machen.

ḡäda, ḡädä [كدا, ٤٤-٥٥ (Osm. Ad.), aus dem Pers.]

1) нищій, убогій — der Bettler, Arme.

2) (Ad.) слуга — der Diener.

ḡäda'i [٤٤-٥٥ (Osm.)]

бѣдность, нищенство — die Armuth, Bettelei.

ḡädäñ [Tag.]

неподвижный — steif, von steifer Haltung.

ḡädäläç [كدرلج (Osm. R.)]

большой котчанъ — ein grosser Köcher.

ḡädäk [د٤٤ (Kgm.)]

утварь — die Geräthschaft.

ḡädäk [كدروك, ٤٤-٥٤ (Osm.), von ḡäd +k]

1) зазубрина, брешь, щель — die Scharte, Spalte, Bresche.

2) переваль — der Bergpass.

3) постъ, назначенный кому во время сраженія — ein Posten, der in der Schlacht angewiesen worden ist; ḡädäkärindän irmädilär они не оставили своихъ постовъ — sie verliessen ihre Posten nicht.

4) плата, назначенная за получение вакантнаго мѣста — die Bezahlung, welche zur Besetzung einer vakanten Stelle festgesetzt ist.

5) (Bud.) контрактъ для постояннаго аренднаго содержанія дома, магазина или другого недвижимаго имущества, по которому арендаторъ и его наследники, заплативъ за контрактъ и внося ежегодно известную поземельную подать, постоянно пользуются правомъ аренды и могутъ передать его, съ согласія собствен-

ника, другому — die Erbpacht, die Pacht eines Hauses, Magazins oder eines unbeweglichen Eigenthums, die Jemand für sich und seine Nachkommen übernommen hat, indem er zuerst eine bestimmte Summe eingezahlt hat und dann einen Jahresgrundzins bezahlt und dafür das Pachtrecht erhält, welches er unter denselben Bedingungen mit Einwilligung des Besitzers auf eine andere Person übertragen kann.

ḡädikläñ (v) [كدرکنك (Osm. R.)]

сдѣлаться зазубреннымъ (по краю, по верху и т. д.) — schartig, eingekerbt werden.

ḡädikli [كدركلو (Osm.), von ḡädik +li]

1) зазубренный, щербатый — schartig, eingekerbt.

2) отданный въ аренду, приносящій арендный доходъ — auf Erbpacht gegeben, einen Pachtzins tragend; ḡädikli äv domъ, отданный въ аренду — ein verpachtetes Haus.

ḡädil (v) [كدريلك (Osm.), von ḡäd +l]

быть проколоту, пропрану — durchstossen, durchbrochen werden (Bresche).

ḡädış (v) [كدرشك, ٤٤-٥٤ (Osm.), von ḡäd +ş]

парапаться, чесаться — sich kratzen, jucken; авуç ḡädışijor ладонь чешется, мнѣ предстоитъ получить деньги — die Hand juckt mir, ich habe Geld zu erhalten.

ḡädmän [كدرمان (Osm. R.)]

рѣзецъ каменотеса — das Spitzzeisen eines Steinhauers.

ḡäč [كچ (Osm.)]

поздній, запоздалый — spät, verspätet; ḡäčtir теперь поздно — jetzt ist es spät, zu spät; ḡäč калмак опоздать — sich verspäten; ḡäč вәрмәк һәч дать слишкомъ поздно, значить вовсе не дать — zu spät geben, heisst überhaupt nicht geben; ḡäčä калдым! я опоздалъ! — ich habe mich verspätet! ḡäč олсунда гүч олмасын! пусть это долго тянется, но пусть не бу-

деть труднымъ! — wenn es sich auch lange hinzieht, möge es nur nicht schwer sein!

²г'яч (v) [كچك, 44ع4.ع (Osm.)]

мимо проходить, переходить, перегонять — vorbeigehen, herübergehen, überschreiten, überholen; älä г'ячмак быть захваченнымъ — ergriffen werden; iläri г'ячмак перегонять — überholen; сыцак г'ячмак имѣть склонность къ чему — Anhänglichkeit haben, passionirt sein; сѳзä г'ячар ему повинуются — man gehorcht ihm; таван баша г'ячмак быть удивленнымъ — erstaunt sein; кändindän г'ячмак терять сознание — die Besinnung verlieren; ваз г'ячмак отказаться, воздержаться — absagen, sich enthalten; järä г'ячмак смотрѣть внизъ, быть смущеннымъ — zur Erde blicken, verwirrt sein; г'ячälim! перейдемъ къ другому дѣлу! — lasst uns darüber hinweggehen (wir wollen uns dabei nicht weiter aufhalten)! г'яч орасыны! оставь это! — lass das! г'ячän гä-län проходящій — der Vorübergewende; г'ячмиш прошлое (время) — die vergangene Zeit; г'ячмиш ола! пусть это прошло! мы не будемъ думать болѣе объ этомъ! — es möge als vergangen angesehen werden! wir wollen nicht mehr darüber sprechen! (Condolenz-Phrase); пу жол даулардан г'ячар эта дорога проходитъ черезъ горы — dieser Weg führt über Berge; сäjirtmäädä г'ячмак обгонять на бѣгу — im Wettlauf überholen; г'ячмäs акча деньги, которыя болѣе не въ употребленіи — nicht mehr gangbares Geld; сänif г'ячмак перейти въ высшій классъ — in eine höhere Klasse kommen; кылычтан г'ячті онъ былъ изрубленъ — er wurde niedergemacht.

2) довести до конца — zu Ende bringen, durchführen; шаркы г'ячмак пѣть мелодію — eine Melodie singen; онун көзү һүкмү г'ячар его слушаются — man gehorcht ihm; бир кимсäji г'ячтіläp они злословили его — man hat ihn durchgeheckelt, schlecht von ihm gesprochen.

3) считаться за — für etwas gehalten werden, gelten; акылы г'ячар его считаютъ за умнаго — man hält ihn für klug.

4) забыть, извинить — vergessen, verzeihen; г'унаһдан г'ячмак простить ошибку — eine Schuld vergessen; бу һајалдан г'яч! оставь эту пустую мечту! — lass diesen leeren Wahn!

³г'яч (v) [Krm. Ad.] = г'яч

1) мимо проходить, переходить — vorbeigehen, vorübergewenden, herübergewenden, passieren; äki сävä бäwla г'ячар! (Krm.) такъ прошли два года! — so vergingen zwei Jahre! сазы г'ячä дутасыз! вы держите гитару неправильно! вы играете невѣрно! — ihr haltet die Gitarre falsch! ihr spielt nicht richtig!

2) злословить, говорить съ кѣмъ — verleumden, zu Jemand sprechen; јахот бәни падышаһа г'ячän бир кимсä олдуму? есть-ли кто-нибудь, кто донесъ на меня царю? — ist Jemand da, der mich bei dem Herrscher verleumdet hat? (P. d. V. VII*, 127,ss); бир кимсäjä сѳз г'ячмак обратитъ свои слова къ кому-либо — an Jemand seine Worte richten.

3) не дѣйствовать, быть потеряннымъ — nicht wirken, nicht handeln, verloren sein.

4) простить — verzeihen.

г'ячä [كچه (Dsch.)]

неловкій, дуракъ — der Tölpel, Dummkopf.

г'ячар [كچر (Osm. R.)]

ходящій (о деньгахъ) — gangbar (von einer Münze).

г'ячik (v) [كچك (Osm.), von г'яч+к]

медлить, терять время, опаздывать — zögern, seine Zeit verlieren, sich verspäten.

г'ячiktir (v) [كچكدرمك (Osm.)]

затянуть, откладывать — hinziehen, in die Länge ziehen, verschieben, aufschieben, verspäten lassen.

¹г'ячин (v) [كچنك, 44ع4.ع, 44ع4.ع, 44ع4.ع (Osm.), von г'яч+н]

1) провести, прожить — verbringen, leben;

аңлынын тәриlä gäčínmäк проводить свою жизнь въ поту своего лица — sein Leben im Schweiß seines Angesichts verbringen; хощ gäčindí онъ жилъ счастливо — er lebte glücklich; аз ilä gäčindí онъ жилъ на малыя средства — er lebte von Wenigem (sehr einfach); умуд-ilä gäčínän ачык ilä ölüp кто живетъ надеждою умереть съ голода — wer von Hoffnung lebt, stirbt vor Hunger; hakikat ʔarä gäčínmäк дѣйствовать по правдѣ — gerecht handeln; анлар ilä насыл gäčinijorлар? какъ они могутъ обходиться (только) этимъ? — wie können sie damit auskommen?

2) до конца жить, умереть — bis zu Ende leben, dahingehen, sterben.

3) признаваться за что — gelten; акылы gäčiniр онъ считается умнымъ — er gilt für klug.

4) быть требовательнымъ — fordernd sein, arrogant sein.

²gäčín (v) [Kgm. Ad.] = gäčín

1) проходить, жить, проводить время — vorübergehen, das Leben verbringen, leben.

2) провести жизнь до конца, умереть — das Leben bis zu Ende verbringen, sterben.

3) перенести — ertragen, aushalten; gäčínä-цäк такатымыз калмады! это было невыносимо для насъ! — das war für uns unerträglich; äppäjiçä rahät gäčiniр дурдукта между тѣмъ, какъ у твоей матушки отнято всякое спокойствие — während deinem Mütterchen jede Ruhe schwindet.

¹gäčindir (v) [كچندرمك, 45xh5mhrd5p (Osm.), von gäčín + dir]

заставить жить, снабдить необходимыми средствами для жизни — leben lassen, für Jemandes Lebensunterhalt sorgen.

²gäčindir (v) [كچندرمك (Kgm.)] = gäčindir

gändi gändimi gäčindirä bilmäjirim я не умью самого себя содержать — ich vermag für

meinen eigenen Unterhalt nicht zu sorgen, ich kann mich selbst nicht ernähren.

gäčínmä [كچينه (Osm.), von gäčín + mä]

1) образъ жизни — die Art des Lebens.

2) средства къ жизни, доходы — die Lebensmittel, Einnahmen, Hülfquellen für das Leben.

¹gäčip (v) [كچرمك, 45xh5p5p, ʔʔetçipmex (Osm.), von gäč + p]

перенести, заставить перейти, переправить — herüberbringen, übersetzen lassen, überführen;

älä gäčirmäк сдѣлаться собственникомъ — Besitzer werden, Besitz ergreifen; ömp

(вакт) gäčirmäк провести жизнь (время) — das Leben (die Zeit) verbringen;

кылычтан gäčirmäк убить мечемъ — über die Klinge springen lassen;

диши gäčirmäк прокусить, тиранизировать — durch und durch beißen, tyrannisieren;

gözdän gäčirmäк однимъ взглядомъ обозреть — mit einem Blicke übersehen, flüchtig durchsehen;

hicaбы gäčirmäк ставить на счетъ — auf Rechnung schreiben; inäjä

inlik gäčirmäк вдѣвать нитку въ иглу — die Nadel einfädeln; çam gäčirmäк вставлять стекла — die Fensterscheiben einsetzen.

²gäčip (v) [Kgm.] = gäčip

ол mäni судан gäčirdi онъ меня переправлялъ черезъ рѣку — er hat mich über den Fluss gesetzt.

gäčirt (v) [كچورنمك (Osm. R.)]

заставить быть перейденнымъ, пройденнымъ и т. п. — passirt sein lassen u. dgl.

gäčil (v) [كچيلك, 45xh5p5p (Osm. R.)]

1) быть перейденнымъ, быть прощеннымъ — passirt werden, verziehen werden.

2) быть такимъ, что можно перейти, простить и т. п. — ein Solcher sein, dass man ihn passiren oder ihm verzeihen kann.

¹gäčit [كچد, 45xh5m, ʔʔetçitv (Osm.)]

1) проходъ, бродъ — der Durchgang, die Furth; дар gäčit узкий проходъ — ein schmaler Durchgang, ein Defilée;

кырк gäčit рѣка въ

Малой Азии — ein Fluss in Klein-Asien; г'ачит в'армак дозволить проходить — den Durchgang erlauben; г'ачит јокламак искать проходъ, бродъ — einen Durchgang, eine Furth suchen; г'ачит акчасы (накы) плата за перевозъ — die Bezahlung für das Uebersetzen; дау г'ачиди горный проходъ — der Bergpass; ырмак г'ачиди переходъ черезъ р'ьку — der Flussübergang; р'асми г'ачит право прохода — das Durchgangsgrecht.

2) смотръ войска — die Revue über eine Armee.

¹г'ачит [Krm.] = г'ачит.

г'ачитчи [كچيدچي (Osm.), von г'ачит+чи]

караульщикъ, поставленный у опаснаго перехода, прохода или переправы — der bei einem gefährlichen Uebergange aufgestellte Wächter.

г'ачид [كچيد (Osm.)] = г'ачит.

г'ачим [كچيم (Osm.), von г'ач+м]

1) прохождение, циркуляция, годность, курсовая ц'вна (монеты) — das Vorübergehen, die Circulation, die Gangbarkeit (oder der Kurswerth) einer Münze.

2) военное платье — das Kriegskleid.

3) жизнь — das Leben; бу јарда г'ачимим јок-тур! у меня зд'есь жизни н'тъ! — ich habe hier kein Leben!

г'ачкин [كچكين, كچكچين (Osm.), von г'ач+кин]

1) прошедшій, старшій, слишкомъ зр'елый, безъ употребленія, изъ моды вышедшій — vergangen, alt, zu reif, überreif, ausser Gebrauch, aus der Mode gekommen; јашы г'ачкин пожилой, старшій (челов'къ) — das vorgeschrittene Alter.

2) советшій пьяный — ganz betrunken.

г'ачкинл'ан (v) [كچكينليك (Osm. R.)]

начать д'латься слишкомъ зр'елымъ, старымъ и т. д. — zu reif, zu alt u. s. w. zu werden anfangen.

г'ачкинлик [كچكينليك (Osm. R.)]

бытiе слишкомъ сп'елымъ и т. д. — das Zu-reifsein u. dgl.

г'ачкинчи [كچكينچي (Osm. R.)]

торгующий слишкомъ сп'елыми вещами — Jemand, der mit überreifen Dingen handelt.

г'ачти [كچدي (Osm. R.)]

н'что прошедшее — etwas Vergangenes.

г'ачма [كچمه (Osm.), von г'ач+ма]

1) прохождение — das Vorübergehen.

2) складной — zusammenschiebbar; г'ачма чыбык складной чубукъ — ein zusammenschiebbares Pfeifenrohr; г'ачма дурбун складная подзорная труба — ein zusammenschiebbares Fernrohr.

¹г'ац'а [كچه, γγεδζε (Osm.)] = г'иц'а

ночь — die Nacht; узун г'ац'а зимняя ночь — die Winternacht; дун г'ац'а вчера вечеромъ — gestern Abend (Nacht); г'ац'а соһб'ати вечеринка — eine Soirée; г'ац'а кушу летучая мышь, сова, полуночникъ — die Fledermaus, Eule, ein Mensch, der in der Nacht nicht schläft; карац'лык г'ац'а темная ночь — eine dunkle Nacht; г'ац'а олур ночь настаетъ — es wird Nacht; г'ац'а жарысы полночь — die Mitternacht; г'ац'а јатысы ночлегъ — das Nachtquartier; г'ац'а јатысына г'алди онъ пришелъ на ночлегъ — er ist in's Nachtquartier gekommen.

²г'ац'а [Krm. Ad.]

1) ночь — die Nacht; г'ац'а олдузу г'ибі какъ только наступаетъ ночь — sobald nur die Nacht eintritt.

2) (Krm.) вечеръ — der Abend; бир г'ац'а одинъ вечеръ — ein Abend.

¹г'ац'ак [كچك (Dsch. V.)]

родъ дикихъ утокъ — eine Art wilder Enten.

²г'ац'ак [Tag.]

скрипка — die Geige; г'ац'ак чалды онъ игралъ на скрипк'е — er spielte die Geige.

г'ац'акчи [كچهكي (Osm.), von г'ац'а+ки]

ночной — nächtlich.

г'ац'акчи [Tag., von г'ац'ак+чи]

скрипачь — der Geigenspieler.

ğäqälä (v) [كجهلمك (Osm.), von ğäqä+lä]
= ğiqälä

пронести ночь — die Nacht zubringen; кыла-
бузү хорос алан кўмәстә ğäqälär кто бе-
реть пѣтуха въ проводники, тотъ ночуетъ въ
куратникѣ (посл.) — wer den Hahn zum Führer
nimmt, der übernachtet im Hühnerstall (Spr.).
ğäqäläjün [كجهلبن (Osm.), von ğäqälä+jin]

= ğiqäläjün

ночью — in der Nacht, während der Nacht
(N. 38).

ğäqälük [كجهلك, γγεδζελικ (Osm.), von ğäqä
+lik] = ğiqälük

все что относится къ ночи, ночной (платье,
шапка, рубаха) — was sich auf die Nacht be-
zieht, nächtlich; ğäqälük äntары ночное
платье, халатъ — das Nachtkleid, der Schlaf-
rock; ğäqälük takkä ночная шапка — die
Nachtmütze; ğäqälümi (ğäqälükärümi) väp!
дәй миңь ночную рубашку, ночное платье! —
gieb mir das Nachthemd, die Nachtkleider!

ğäqük (v) [Osm.] = ğäqük.

ğäqüktip (v) [Osm.] = ğäqüktip.

ğäqükci [كجكسيك (Osm. R.)]

считать (вещь) поздней — (ein Ding) für spät
halten.

ğäqükcin [كجكسينك (Osm. R.)]

чувствовать или думать, что время позднее —
fühlen oder denken, dass es spät ist.

ğäqüş (v) [كجشك (Osm.)] = ğiqüş

свербѣть, зудять — jucken; ајађым ğäqüşi-
jör у меня нога чешется — mir juckt der
Fuss.

ğäqüştip (v) [كجشدرمك (Osm.), von ğäqüş
+tip] = ğiqüştip

1) произвести зудь — Jucken verursachen.

2) удалять, отталкивать — entfernen, zurück-
stossen; сукут ilä ğäqüştipmäk отказаться
отъ отвѣта — die Antwort verweigern.

ğäs (v) [Kgm.]

акылым ğästi! я понимаю! — ich verstehe!

¹ğäz [كاز (Dsch. V.)]

кресло — der Sessel, Lehnstuhl.

²ğäz [كز, 44z (Dsch. Osm.), aus dem Pers.]

1) (Dsch.) мѣра длины, аршинъ — ein Länge-
maass, die Elle, Arschin.

2) (Osm.) веревка съ узлами для измерива-
ния — ein Strick mit Knoten zum Messen, die
Messleine.

3) (Osm.) разъ — Mal; бир ğäz одинъ разъ —
ein Mal; бу ğäz этотъ разъ — dieses Mal.

4) (Dsch.) стрѣла — der Pfeil.

5) (Osm.) конецъ стрѣлы, прикладываемый
къ тетивѣ — das Ende (Kerbe) des Pfeiles, das
an die Sehne gelegt wird.

6) (Osm.) ровно выросшая вѣтка, пруть — ein
gradegewachsener Zweig, eine Ruthe; ğäz
аҗачы tamarix.

³ğäz (v) [كزمك, 44z, γγεζμεκ (Osm.)]

проходить, гулять — herum gehen, spazieren
gehen; аварә ğäzmäk блуждать — hin und
her irren; ашађы жокары ğäzmäk бѣгать во
всѣ стороны, подниматься и спускаться —
umherlaufen, auf- und absteigen; жараксыз
joла ğäzmäk разбойничать — sich als Räuber
umhertreiben; шәһри ğäzmäk бѣгать по го-
роду — die Stadt durchlaufen; чок ğäzär бро-
длага, цыганъ — der Vagabund, Zigeuner; чок
ğäzän чок билip кто много странствовалъ,
тотъ много знаетъ (посл.) — wer viel gereist
ist, der hat viel gesehen (Spr.); кол ğäzmäk
итти патрулемъ — die Patrouille machen;
ğäzär хаста выздоравливающий — der Reson-
valescent; нә ğäzär? что онъ дѣлаетъ? — was
treibt er? нәрәләрдә ğäzjör? каковы его же-
лания? — was sind seine Wünsche? әл үстүндә
ğäzmäk быть въ почетѣ — Ehrenbezeugungen
erhalten; әлләрдә ğäzmäk быть въ модѣ — in
der Mode sein; dillәрдә ğäzmäk быть на ус-
тахъ — im Munde der Leute sein; бош ğäz-
mäk бродяжничать — vagabundiren; ğäzin

- сүртмәк вести дикую жизнь — ein wildes Leben führen.
- ⁴гәз (v) [Kgm.] = gäz.
- gäzäk [كزبك, كزبك (Osm.)]
злокачественная опухоль, рана; шанкръ — eine skropholöse Wunde, ein bösartiges Geschwür; der Schanker.
- ¹gäzin (v) [كزنيك, كزنيك (Osm.), von gäz +in]
1) странствовать, шататься, гулять — umherwandeln, umherirren, spazieren gehen; ötäjä bärjä gäzinirkän onь ходилъ туда и сюда — er ging hin und her, überall umher (N. 44).
2) играть гамму — die Skala spielen.
- ²gäzin (v) [Kgm.] = gäzin.
- gäzinti [كزندی, كزندی (Osm.), von gäzin +ti]
1) гуляние — die Promenade, der Spaziergang.
2) праздный бродяга — ein arbeitsfreier Strolch.
- gäziçi [كزيجي (Osm.), von gäz +i +çi]
путешествующий, гуляющий — der Wanderer, Spaziergänger.
- gäzgin [كزگين (Osm. R.)]
проѣженный — bereist, passirt.
- gäzginçi [كزگينچي (Osm. R.)]
1) постоянно странствующий — Jemand, der fortwährend wandert.
2) странствующий торговец — ein reisender Hausirer.
- gäzlä (v) [كزليك (Osm.), von gäz +lä]
1) положить стрѣлу на лукъ — den Pfeil auf den Bogen legen.
2) зазубрить стрѣлу — den Pfeil mit einer Kerbe versehen.
3) снабдить стрѣлу древкомъ — die Pfeilspitze mit einem Schafte versehen.
- gäzlät (v) [كزليك (Osm. R.)]
принуд. отъ предыд. — Causat. vom Vorhergehenden.
- gäzli [كزليو (Osm. R.)]

- 1) снабженный зазубриной — mit einer Kerbe versehen.
- 2) снабженный древкомъ (о стрѣлѣ) — mit einem Schafte versehen (vom Pfeile).
- gäzdip (v) [كزدرمك, كزدرمك (Osm.), von gäz +dip]
заставлять ходить (лошадь), привести въ движение, въ циркуляцію, провести утюгомъ, вести перо — gehen lassen (ein Pferd), in Bewegung, in Circulation versetzen, das Plätteisen führen, die Feder führen; тавла gäzdirmäk коллектировать — eine Kollekte machen; röz gäzdirmäk осматривать — von allen Seiten betrachten, die Blicke schweifen lassen; kaläm gäzdirmäk провести перомъ, исправлять ошибки — die Feder führen, Fehler verbessern.
- ¹gäzmä [كزمه (Osm.), von gäz +mä]
1) прогулка, гуляние — die Promenade, der Spaziergang.
2) патруль — die Patrouille.
3) надзиратель, начальникъ полиціи — der Aufseher, Polizeichef.
- ²gäzmä [كزمني (Kar. T. L.)]
мохъ — das Moos (H. 30,4).
- gäšür [كزشور (Kar. T.)]
бурканъ — die Mohrgübe.
- gäжіk (v) [Tar.] = gäжіk
поздно оставаться — spät bleiben.
- gäп [Tar., كف, كف (Dsch. OT.)]
слово, рѣчь, языкъ — das Wort, die Rede, Sprache; gäп ätti (Dsch.) gäп kildi (Tar.) онъ говорилъ — er sprach; ол кіши gäпi tola (Tar.) онъ очень краснорѣчивъ — er ist ein Schönredner, er ist wortgewandt; نی کف در (Dsch.) что это за рѣчь? — was ist das für eine Rede? كفی کف ایباس (Dsch.) онъ не держитъ своего слова — er ist kein Mann von Wort; كف سیزده (Dsch.) это отъ васъ зависитъ! — das hängt von euch ab!
- gäplä (v) [Tar., von gäп +lä]
говорить — sprechen.

gäplät (v) [Tar., von gäplä+т]
заставить говорить — reden lassen, zum Sprechen bringen.

¹gäpläš (v) [Tar., von gäplä+ш]
уговариваться, вести переговоры, беседовать — sich besprechen, eine Besprechung führen, sich unterhalten.

²gäpläš (v) [كبلش (Osm.)] = gäpläš.

gäpčī [Tar.]
человек, умеющий говорить — ein Mensch, der gut zu reden versteht, ein Schönsprecher.

gäpčil [Tar., von gäp+čil]
разговорчивый — reddegewandt, viel sprechend.

gäpčillik [Tar., von gäpčil+lik]
разговорчивость — die Reddegewandtheit, Vielsprecherei.

¹gäbä [كبه, ٧٧٧٧٧, ٧٧٧٧٧ (Osm.)] = gäbä
беременный — schwanger; gäbä кары беременная женщина — eine schwangere Frau; gäbä олмак быть беременной — schwanger sein; gäbä äтмак беременить — schwanger machen, schwängern; gäbä калмыш олдундан вакты gälip приблизилось время родить — es kam die Zeit der Entbindung.

²gäbä [Krm.] = gäbä.

¹gäbär (v) [كبرمك, ٧٧٧٧٧, ٧٧٧٧٧ (Osm.)]

околеть — krepiren, verrecken; gäbärdi! онъ околелъ! (говорится съ пренебрежением о смерти кого-либо) — er ist krepirt! (in verachtender Weise vom Tode eines Menschen gesagt).

²gäbär (v) [Krm.] = gäbär

околеть — krepiren; заңгин олуп кабармазугурт олуп гäbäря! если ты богатъ, не надуйся, если ты бѣденъ, не околѣвай (какъ собака)! (посл.) — bist du reich, so sei nicht aufgeblasen, bist du arm, so krepire nicht (wie ein Hund)! (Spr.) (P. d. V. VII*, 223, 198).

gäbärä [كبره, ٧٧٧٧٧ (Osm.)]

каперсовый кустъ — der Kapernstrauch; gäbärä čičäji каперсы — die Kapern.

¹gäbärt (v) [كبرتیک, ٧٧٧٧٧ (Osm.)]

убить, мучить — tödten, vernichten, martern.

²gäbärt (v) [Krm.] = gäbärt

убить, уничтожить — tödten, vernichten; бу киши дәи: иншаһ Аллах та'аланиң изини илан сәни гäbärtirim! дәди этотъ человекъ говорилъ: съ дозволения Бога я тебя убью! — dieser Mensch sprach: mit Erlaubniss Gottes werde ich dich vernichten! (P. d. V. VII*, 87, 33).

gäbälän (v) [كبهلنك, ٧٧٧٧٧ (Osm. R.)]

беременеть — schwanger werden.

gäbälük [كبهلك, ٧٧٧٧٧ (Osm.), von gäbä+lik]

беременность — die Schwangerschaft.

gäbrä [كبره (L. O. und B. d. M.)]

мѣшокъ для лошадиной сбруи — ein Sack zum Aufbewahren des Pferdegeschirrs.

¹gäv [كيو (Osm.)]

жвачка — das Wiederkäuen; gäv gätirmäk жевать жвачку — wiederkäuen; gäv gätiränlär жвачные животные — die Wiederkäuer.

gäv (v) [كيومك, ٧٧٧٧٧, ٧٧٧٧٧ (Osm.)]

1) жевать жвачку — wiederkäuen.

2) жевать безъ зубовъ, ѣсть съ трудомъ — mit den Gaumen kauen, mit Mühe essen (von alten Leuten gesagt); gämi gävмäk кусать удила, быть нетерпеливымъ — den Zaum beissen, ungeduldig sein.

3) ясно говорить, обдумывать — klar sprechen, auseinandersetzen, nachdenken, bedenken.

gävälä (v) [كيوهلك (Osm.), vergl. gäv]

жевать — kauen.

¹gävär [كور (Osm. R.)]

небольшой каналъ, канавка — ein kleiner Kanal.

²gävär (v) [كورمك (Osm. R.)]

1) вложить, включить — einlegen, inseriren.

- 2) прибавить, примѣшать — zufügen, beimischen.
- ġävärčin [کورچين (Osm.)] = ġüvärčin.
- ġävväzä [كوزه, كوزة (Osm.)]
болтливый, болтунъ — schwatzhaft, der Schwätzer; ġävväzä олмак быть болтуномъ — ein Schwätzer sein.
- ġävväzälik [كوزة لك, كوزة لك (Osm.), von ġävväzä + lik]
болтливость — die Schwatzhaftigkeit; ġävväzälik ätmäk болтать — schwatzen.
- ġävür (v) [كوبيرمك (Osm. R.)]
жевать, чавкать на подобіе жвачнаго животнаго — gleich einem Wiederkäuer kauen.
- ġävür [Krm., كوبر (Kar. T. L.)]
караимскій раввинъ — der karaimische Priester; бадäһу карабаш Исра'ил хахамларі вä ġävürpläri чабыртгы потомуъ призвавъ этотъ рабъ хахамовъ и гевировъ евреевъ — darauf liess der Sklave die Kakane und Gewire der Juden rufen.
- ¹ġävürš [كوبيش, كوبيش (Osm.), von ġävür + š]
= ġäv
1) жвачка — das Wiederkäuen; ġävürš ġätirmäk жевать жвачку — wiederkäuen.
2) беззубыя челюсти стариковъ — die zahnlosen Kinnladen alter Leute.
- ²ġävürš (v) [كوبيشك, كوبيشك (Osm.), von ġävür + š]
жевать жвачку — wiederkäuen.
- ġävürš [كوبيشك (Osm.)]
вьючное животное, опускающее уши; плохая лошадь, плохой мулъ — ein Lastthier, das die Ohren herabhängen lässt; ein schlechtes Pferd, ein schlechter Maulesel.
- ġävüršälä [كوبيشك (Osm.)] = ġüväršälä
селитра — das Salpeter; ġävüršälä kaimaбы чистая селитра — das reine Salpeter.
- ġävüršäläli [كوبيشك له (Osm.), von ġävüršälä + li]
содержащій селитру (стѣна, земля) — salpeterhaltig (eine Mauer, die Erde).
- ġävürä (v) [كورمك (Osm. R.)]
дѣлаться сухимъ, жесткимъ, ломкимъ — trocken, hart, zerbrechlich werden.
- ġävüräk [كورك, كورك (Osm.)]
1) ломкій; все, что раскусывается зубами на мелкіе куски — zerbrechlich; Alles, was mit den Zähnen in kleine Stücke zerkaus wird.
2) сухарь — der Zwieback.
- ġävüräklän (v) [كوركلك (Osm. R.)]
1) дѣлаться ломкимъ — zerbrechlich werden.
2) дѣлаться сухаремъ — zum Zwieback werden.
- ġävüräkläk [كوركلك (Osm. R.)]
1) ломкость — die Zerbrechlichkeit.
2) мѣсто приготовления сухарей — der Ort, wo man Zwiebacke verfertigt.
- ġävürän (v) [كيورنك (Osm.)]
1) быть высушеннымъ огнемъ, твердѣть отъ мороза — vom Feuer gatrocknet, geröstet werden, durch Frost hart werden, gefrieren.
2) быть нетерпѣливымъ — ungeduldig sein.
3) болтать — schwatzen.
- ġävürät [كيورنك (Osm.)]
сушить (на огнѣ) — am Feuer trocknen, rösten.
- ġävürä [كيورنك (Osm.)] = ġävürä.
ġävürä [Krm. Kas.]
верхняя часть тѣла, туловище — der Oberkörper, Rumpf; ġävüräci ičäridä — башы дышарыда — мых (Krm.) тѣло его внутри, голова снаружы — гвоздь (зар.) — sein Rumpf ist drinnen, sein Kopf ist draussen — der Nagel (Rths.) (P. d. V. VII*, 205, 26).
- ġävürä [كوبه (Osm.)]
бахрома — die Franzen.
- ġävüräk [كوبك (Osm.)] = ġävüräk.
ġävüräm [كوسم (Osm. R.)]
козель — der Bock.
- ¹ġävürš [كوشه (Osm. R.)]
грудь, вымя — die Brust, das Euter.

²i'ävšä (v) [كيشه مك (Osm. B.)] = i'ävšā
жевать жвачку — wiederkauen.

³i'ävšä (v) [كيشه مك, 45425fkr, γγεβσέ-
μex (Osm.)]

слабеть, дрябнуть, дѣлаться мягкимъ —
schwach werden, mürbe werden, weich wer-
den.

i'ävšäk [كيشك, 45425kr, γγεβσέx (Osm.),
von i'ävšä-t-k]

1) мягкий, дряблый, слабый — weich, mürbe,
morsch, locker, schlaff; i'ävšäk adam слабый,
лѣжный, трусь — ein verweichlichter Mensch,
ein schlaffer Mensch, ein Weichling, Feigling;
aбызы i'ävšäk болтливый — schwatzhaft;
i'ävšäk jaі ненатянутый лук — ein schlaffer
Bogen; i'ävšäk даврашмак быть безъ энер-
гии, быть лѣнвымъ, слабо дѣйствовать —
energielos handeln, faul sein, nachlässig sein.

2) не совсемъ здоровый — unwohl, nicht ganz
wohl.

i'ävšäklän (v) [كيشكلنك (Osm.), von i'äv-
šäk-t-län]

дѣлаться мягкимъ, дряблымъ, слабымъ —
weich, locker, mürbe, schlaff werden, er-
schlaffen.

i'ävšäklät [كيشكلنك (Osm.), von i'ävšäk
-t-lä-t]

дѣлать слабымъ, мягкимъ, дряблымъ — weich,
locker, mürbe, schlaff machen.

i'ävšäklīk [كيشكلك, 45425rkr, γγεβ-
σελκx (Osm.), von i'ävšäk-t-līk]

1) мягкость, слабость, дряблость, безхарак-
терность — die Weichheit, Schwäche, Schlaf-
heit, Charakterlosigkeit; i'ävšäklīk ätmäk
быть мягкимъ, слабымъ, лѣнвымъ — schlaff
sein, weich sein, faul sein.

2) нездоровье — das Unwohlsein; i'ävšäklījim
вар! я чувствую себя не совсемъ здоро-
вымъ! — ich befinde mich nicht ganz wohl!

i'ävšän (v) [كيشانك, 45425rkr, γγεβ-
σενμex (Osm.), von i'ävšä-t-n]

дѣлаться мягкимъ, дряблымъ, слабымъ, сла-
бѣть — weich werden, gelockert werden,
mürbe werden, schlaff werden, erschlaffen.

i'ävšäl (v) [45425rkr (Osm.)] = i'äv-
šän.

i'ävšät (v) [كيشتاك, 45425rkr, γγεβ-
σეტμex (Osm.), von i'ävšä-t-t]

дѣлать мягкимъ, мягчить, дѣлать слабымъ —
erweichen, lockern, loslassen, weich machen,
schwächen.

i'äm [كم, 454 (Osm.)]

удила — die Trense; бадämi i'äm mors ä
berge (B. d. M.); i'äm вурмак наложить уди-
ла — die Trense anlegen; i'äm алмак слу-
шаться — gehorchen; i'äm алмаз бунтовщикъ —
der Rebelle, Auführer; i'ämi а'зына алмак
закусить удила, бунтовать — das Gebiss mit
den Zähnen fassen, einen Aufstand machen,
revoltieren.

гämanä [Krm., = كانه]

скрипка — die Geige.

¹i'ämä [كه, 454kr (Osm.)]

1) большая крыса — eine grosse Ratte; cy
i'ämäci водяная крыса — die Wasserratte;
i'ämä сычаны соня — der Siebenschläfer.

2) родъ бѣлыхъ трюфелей — eine Art weisser
Trüffel.

²gämä [Tag.]

погребъ — der Keller.

¹i'ämi [كمي, 454kr, γγεμi (Osm.)]

корабль — das Schiff; шарх i'ämäci (вапор)
колесный пароходъ — das Räderdampfschiff;
атäп i'ämäci пароходъ — das Dampfschiff;
bälīk i'ämäci казенная лодка — das Staats-
schiff; jälkän i'ämäci парусное судно — das
Segelschiff; тўцар i'ämäci торговое судно — das
Handelsfahrzeug; i'ämi jатады.портъ — der Ha-
fen, Port; i'ämi хоцасы командиръ корабля — der
Schiffsbefehlshaber; i'ämäci куртгаран капу-
дан-дыр капитану надлежитъ спасать корабль
(посл.) — der Kapitän muss sein Schiff retten

(Spr.); ġämijä ġirmäk (binmäk) стеть на корабль — zu Schiffe steigen; ġämijä ташымак погрузить корабль — ein Schiff laden; ġämi ġark ärrġi корабль потонуль — das Schiff ist untergegangen, gescheitert; ġänc ġämici военное судно — ein Kriegsschiff; сал ġämi паромъ — ein Floss, eine Fähre; сġirŷ ġämi челянь — der Nachen.

²ġämi [Ad. Krm., ڨمى (Kar. L.)]

лодка, корабль, судно — das Boot, Schiff, Fahrzeug.

ġämik [γγεμικ (Osm.)]

кость — der Knochen; кафа ġämijġ черепъ — der Schädel.

ġämikli [γγεμικλι (Osm.)]

снабженный костями — mit Knochen versehen.

¹ġämip (v) [كمرىك, ڨمىڨىڨ (Osm.)]

грызть — nagen, benagen.

²ġämip (v) [Krm.] = ġämip.

ġämipin (v) [كمرىك (Osm.), von ġämip+in]

1) грызть — benagen.

2) быть обгрызеннымъ — benagt werden.

ġämipinŷi [كمرىك (Osm.)]

грызунъ — das Nagethier.

ġämipġi [كمرىك, ڨمىڨىڨ (Osm.), von ġämip+ŷi]

матросъ, морякъ — der Matrose, Seemann.

ġämipġilik [كمرىك, ڨمىڨىڨلىك (Osm.), von ġämipġi+lik]

мореплаваніе — die Schiffahrt.

ġämciġ [كمرىك, ڨمىڨىڨ (Osm.), von ġäm+ciġ]

безъ удилъ — ohne Gebiss, ohne Trense; ġämciġ ағыз злой языкъ — die zügellose, böse Rede.

ġö [Tar.]

ġö суреді онъ осведомился объ обстоятельствахъ кого-либо — er erkundigte sich nach Jemandes Verhältnissen.

ġoipat [Krm.]

грубый, необразованный — grob, ungebildet.

ġouġa [Osm.] = ġavġa

ссора, споръ — der Streit, Zank; ġouġaja ту-тушулар они спорять — sie streiten (N. 18).

ġoġoġ [Tar.]

ġoġoġ kildġ онъ ворчалъ — er murrte.

ġoġŷi (v) [Tar.]

ворчать, быть недовольнымъ — murren, unwillig sein, brummen.

ġoġŷiġak [Tar.]

ворчливый — mürrisch.

ġöġäp [Tar., aus dem pers. کومر, = chines. 60-bi]

драгоценный камень — der Edelstein, Karfunkel; köznŷġ ġöġäpġi зрачекъ — die Pupille.

ġonġa [گنج, ڨونڨا (Osm.), aus dem Pers.] = konġa

1) буютоъ — die Knospe; ġŷl ġonġасы буютоъ розы — die Rosenknospe.

2) женское имя — ein Frauennamen.

ġonġaŷy [گنجى (Osm.), von ġonġa+ŷi]

дѣвушка, служащая султану — ein Mädchen, das den Herrscher bedient (= одалык).

ġöp [Tar.] = röp

могила — das Grab.

ġora [גורא (Kar. T.), aus dem Russ.]

гора — der Berg.

ġoral [גורל (Kar. L. T.)]

жребіи, судьба — das Loos, Schicksal (D. 12,19); ġoralynny саларсән! ты бросаешь свой жребіи! — du legst dein Loos! (Spr. 1,19); ġoral салмак бросаться на кого — über Jemand herfallen (H. 6,27).

ġoruġtan [Tar.]

кладбище — der Kirchhof.

ġorustallik [Tar., von ġoruġtan+lik] = ġoruġtan.

ġol [Ad.] = kol

рука — die Hand, der Arm.

ġoġa [Ad.] = ġoġa

старикъ — der Greis.

гоџа (v) [Ad., von гоџа+ол]
старѣться — alt werden.

ġöšī [Tag., aus dem chines. ġay-mī]
объявление, прибитое на улицѣ — eine Bekanntmachung, die man auf der Strasse an-schlägt.

ġöi (v) [كوبيك, 440945.р (Osm.)]
горѣть, загорѣться — brennen, verbrennen.

ġöinŷ [كوبينو (Osm.)] = ġöñŷ
абѣ паралары ġörfünçä ġöinŷ олур когда повивальная бабка увидѣла нѣ деньги, она согласилась — als die Hebeamme ihr Geld gesehen hatte, war sie einverstanden (H. 197); коџа карынын ġöinŷinŷ ädärlär они убѣ-дили старуху — sie gewannen, überredeten die alte Frau (N. 138).

ġöinŷk [كوبник (Osm.)]
1) горячка — das hitzige Fieber (ungebr.).
2) маленький горшокъ для молока, шѣшокъ для ячменя — ein. kleiner Milchtopf, ein Gerstensack.
3) имя одного турецкаго племени — der Name eines türkischen Geschlechtes.

ġöidŷp (v) [كوبدرمك (Osm.), von ġöi+дŷp]
= köidŷp
зажечь — anzünden, verbrennen (tr.).

ġöŷl [Ad.] = ġöñŷl.

ġöilŷ [44094.р (Osm.)]
небесный — himmlisch.

ġök [كوك, 404.р, 770x (Osm.)] = kök
1) синий, голубой — blau; ġök маві голубой какъ небо — himmelblau; ġöm ġök, ġök сіја темносиний — dunkelblau; ġök таш, ġök жа-кут сапфиръ — der Saphir; ġök jāmīš незрѣ-лый — unreife Frucht; ġök божанмыш синиы окрашенный, одѣтый въ трауръ — blau ge-färbt, in Trauer gekleidet.
2) небо — der Himmel; ġövlär id.; ġök ġŷr-läjir громъ гремитъ — es donnert; ġökä çäkmäk подняться на небо, вознестись — zum Himmel aufsteigen; ġöjä чыкармак поднять

на небо — in den Himmel erheben; ġöktän änmīš сошедшій съ неба — vom Himmel her-abgestiegen; ġöktä араркән järdä булан онъ искалъ на небѣ и нашель на землѣ (посл.) — er hat es im Himmel gesucht und auf Erden gefunden (Spr.).

ġökŷc [Krm.]
грудь — die Brust; ġämanänin ġökŷzŷ верх-няя доска скрипки — das obere Brett der-Geige.

ġökŷclŷk [Krm.]
нагрудникъ — der Brustlatz.

ġökçäk [كوكچاك, 440945.р (Osm.)]
красивый, элегантный — schön, elegant; ġök-çäk аџач ива — die Weide.

ġökçäk [كوكچاك (Dsch. Ad.)] = ġökçäk
خوب صورت (Calc. Wrtb.).

ġökçäklük [كوكچاكلك (Osm.), von ġökçäk+lik]
красота, элегантность — die Schönheit, Eleganz.

ġökçŷl [كوكچل (Osm.), von ġök+çil]
синеватый — bläulich.

ġökçä [كوكچه (Osm. R.)]
1) нѣчто голубое, зеленое, красивенькое — Etwas bläuliches, grünes oder hübsches.
2) растение — eine Pflanze (viscum album).

ġögärtä [كوكرته (Osm.), vom ital. coperta]
судовой мостъ — die Schiffsbrücke.

ġöhäpçälä [كوكرته (Osm.)] = ġävähäpçälä
селитра — das Salpeter.

ġöñŷl [Krm.] = ġöñŷl
сердце — der Sinn, das Herz; ġöñŷl олмуш Ашык-Карібä она была склонна къ Ашык-Карібу — sie war dem Aschyk-Karib geneigt.

ġöñŷllŷ [Krm.] = ġöñŷllŷ.

ġöñŷlcŷz [Krm.] = ġöñŷlcŷz.

ġöjäç [كوكچ (Osm.)]
название кушанья, вродѣ тушеной говядины съ зеленью и кореньями — eine Art Schmor-leisch mit Grünzeug und Wurzeln.

rōjžk [كوبوك (Osm. R.)]

- 1) сгорѣвшій, прижженный, ошаленный, тронутый морозомъ, сѣлый — abgebraunt, angebrannt, gefroren, geif.
- 2) ожогъ, язва — der Brand, die Wunde.
- 3) пѣна кипящей жидкости — der Schaum einer siedenden Flüssigkeit.

rōjžklŷk [كوبوكلك (Osm. R.)]

положеніе, состояніе обгорѣлости и т. п. — das Abgebranntsein u. dgl.

rōjžn (v) [كوبنك, ٤٤٥٦٧٨٩٠١٢٣ (Osm.), von rōi+n]

- 1) горѣть — brennen, verbrennen.
- 2) созрѣвать — reif werden.

rōjžndŷr (v) [كوبندرملك, ٤٤٥٦٧٨٩٠١٢٣ (Osm.), von rōjžn+dŷr] = rōidŷr.

rōjžl [Ad.] = rōñŷl.

rōjžs [كوكوس, ٤٤٥٦٧٨٩٠١٢٣ (Osm.)] = rōjžz.

rōjžz [كوكوز (Osm.)] = rōkŷz

грудь—die Brust; rōjžz чукуру грудная полость — die Brusthöhle; rōjžz řäčirmäk глубоко вздыхать — tief seufzen; rōjžz тахтасы грудная кость — das Brustbein; rōjžz вәрмәк prendre de la gorge (une jeune fille) (B. d. M.); тавук rōjžzŷ грудь курицы съ рисою — eine Hühnerbrust mit Reis.

rōjžzlä (v) [كوكسليك (Osm.), von rōjžz+lä]

выставлять грудь, отталкивать, грудью ударять — die Brust vorstrecken, zurückstossen, mit der Brust stossen.

rōjžzläŷk [كوكوسليك, ٤٤٥٦٧٨٩٠١٢٣ (Osm.)]

корсетъ, нагрудная подушка (при фехтованіи), нагрудникъ лошади, дѣтскіе помочи—das Korsett, der Brustschutz (beim Fechten), der Brustriemen (des Pferdes), das Gängelband (der Kinder).

rōñ [كون, ٤٤٥٦, ٧٧٥٧ (Osm.)] = kōñ

дубленая кожа — gegorbene Leder; сыбыр rōñŷ воловья кожа — das Rindsleder; rōñ

казымак выскоблить кожу — das Leder abkratzen.

rōñäjik [كونيك (Osm. R.)]

1) львиная пасть — der Löwenzahn (leontodon tagaxicum).

2) цикорій — die Cichorie (cichorium intybus).

rōñän [كونان (Osm. L. O.)]

маленькое озеро, высохшій прудъ — ein kleiner See, Teich, der austrocknet.

rōñŷ [كونى, ٤٤٥٦ (Osm. R.)] = kŷñŷ

1) зависть, ревность — der Neid, die Eifersucht.

2) дурное расположение духа — die schlechte Laune.

3) мучение, гнѣвъ — die Qual, der Zorn.

4) упрямство (въ скотинѣ) — die Halsstarrigkeit.

5) неприятное ощущение въ какомъ-нибудь органѣ — ein unangenehmes Gefühl in irgend einem Organ.

rōñŷl [كوكل, ٤٤٥٦٧٨٩, ٧٧٥٧ (Osm.)] = kōñŷl, rōñŷl, rōjžl

сердце, душа, душевное настроеніе—der Sinn, das Herz, Gemüth; сиздä rōñŷlŷ вар онъ къ вамъ питаеть склонность — er hat zu euch Zuneigung; rōñŷl ачыгы радость, хорошее расположение духа — die Freude, gute Laune; rōñŷlŷm ачылды ябыль въ хорошемъ настроеніи духа—ich wurde heiter, war bei froher Laune; rōñŷl älinçäci радость сердца—die Herzenslust (Ausdruck der Zärtlichkeit); rōñŷl оллŷ (оллŷу) великодушіе — die Grossmuth, die Grossherzigkeit; rōñŷl хошлŷ довольство, удовлетвореніе — die Zufriedenheit, Genugthuung; rōñŷl бөңäи шелковичный червь — der Seidenwurm; çan-y rōñŷl отъ всей души — von ganzer Seele; rōñŷl алмак нравиться—gefallen; rōjžal řäčirmäk rōñŷl алмак ilä чтобы жить счастливо, надо (умѣть) пльнять сердца — um glücklich zu leben muss man zu gefallen wissen; rōñŷl jaпмаk id.; rōñŷl

олмак 1) быть довольнымъ — zufrieden sein; 2) сердаться — erzürnt sein; r'ön'ül (r'ön'ül'ÿ) калмак безпокоиться — sich beunruhigen; r'ön'ül värmäk быть слишкомъ доверчивымъ, дать себя соблазнить — zu viel Vertrauen haben, sich verführen lassen; r'ön'ül бiр олмак быть согласнымъ — einverstanden sein; сиздä r'ön'ül'ÿ вар! онъ къ вамъ питаетъ склонность! — er hat Zuneigung zu ihnen! r'ön'ül'ÿн жазы вар, кышы вар у сердца есть лѣто и зима — das Herz hat seinen Sommer und seinen Winter.

r'ön'ülä (v) [كونيلك (Osm. R.)]

1) быть гитвнымъ, ревнивымъ — zornig, eifersüchtig sein.

2) унижать — herabsetzen.

r'ön'ülän [كونيلنك (Osm. R.)]

1) быть завистливымъ, ревнивымъ — neidisch, eifersüchtig sein.

2) быть оскорбленнымъ, мучимымъ — beleidigt, gequält werden.

3) быть упрямымъ — halsstarrig sein.

4) причинять неприятное ощущение (о какомъ-нибудь органѣ) — ein unangenehmes Gefühl verursachen.

r'ön'ül'ÿ [كونيلو (Osm. R.)]

1) завистливый, ревнивый — eifersüchtig, neidisch.

2) въ дурномъ расположеніи — bei schlechter Laune.

3) мучимый, сердитый — gequält, zornig.

4) упрямый — halsstarrig.

5) болѣзненный (органъ) — schmerzhaft.

r'ön'üläш (v) [كوكلشك (Osm. neol.), von r'ön'ül-+läш]

выучить наизусть — auswendig lernen.

r'ön'ül'ÿ [كوكللو, كوكللو (Osm.), von r'ön'ül-+l'ÿ]

1) имѣющій сердце, склонность — einen Sinn, ein Herz, eine Neigung habend; кара r'ö-

p'ül'ÿ адам неблагородный человекъ — ein böser Mensch.

2) вольноопредѣляющійся — ein Freiwilliger (beim Militär, im Gegensatz zu «einberufen»); r'ön'ül'ÿ r'itmäk поступить вольноопредѣляющимся — als Freiwilliger in die Armee eintreten.

r'ön'ül'cÿз [كوكلسز, كوكلسز (Osm.), von r'ön'ül-+ciz]

противъ желанія, неохотно — gegen seinen Willen, ohne Hingebung; r'ön'ül'cÿз намаз көкләрä ағмаз молитва не отъ души не доходить до неба — ein nicht aufrichtiges Gebet steigt nicht zum Himmel empor.

r'önjä [كونيه (Osm.), aus dem griech. γωνιά]

желѣзный наугольникъ — ein Winkeleisen;

r'önjä буруну желѣзный наугольникъ столяра — das Winkeleisen des Tischlers; r'önjä буцак прямой уголъ — der rechte Winkel.

r'önläk [كوكلاк (Osm.)] = r'öiläk.

¹r'öndär [كوندر, كوندر (Osm. R.)]

1) тонкая жердь, бонъ — ein dünner Stock, der Hafenbaum; мазрак r'öndäri древко копья — der Schaft der Lanze; буирук r'öndäri древко штандарта — die Standartenstange.

2) толстая и длинная палка съ металлическимъ остриемъ или крючкомъ — ein dicker und langer Stab mit einer metallnen Spitze oder einem Haken.

3) стрекало — der Ochsenstecken.

²r'öndär (v) [كوندرمك, كوندرمك (Osm.)]

посылать, отправлять — schicken, senden, absenden, expediren; izin-ilä r'öndärmäk отпустить въ отпускъ — in Urlaub entlassen, beurlauben; ičäri r'öndärmäk всунуть одну вещь въ другую — eine Sache in eine andere hineinschieben; iläri r'öndärmäk посылать впередъ, представлять — vorwärts schicken, vorstellen; r'öndäri r'itmäk вести назадъ — Jemand zurückführen.

³r'öndär (v) [Krm.] = r'öndär.

гөндүр (v) [Kgm.] = гөндәр.

гөнц [كونج (Osm. R.)]

густой, роскошный (о листьѣ, растительно-
сти) — dicht, reichlich (vom Laube etc.).

гөнцүк [كونجك (Osm.), von гөн-+чүк]

кусокъ кожи, въ которую завертываютъ па-
русъ — die Lederstücke, mit denen man die
eingezogenen Segel umwickelt.

гөр [גר (Kar. T.)]

могила — das Grab (H. 7,9).

гөр (v) [كورمك, كورمك, γγөрмөк (Osm.)]

1) видѣть, осматривать — sehen, betrachten;
кәнді гөзүнүз илә гөрүрсүз! вы увидите
это собственными глазами! — ihr werdet dies
mit eigenen Augen sehen! дүш гөрмәк ви-
дѣть сонъ — einen Traum sehen; гөрөим сәнә!
я увижу, что ты можешь сдѣлать! — ich werde
sehen, was du zu thun vermagst! mach dich
an die Arbeit! әи гөрмәк увидѣть новую лу-
ну — den neuen Mond sehen.

2) испытывать — erfahren, ergroben, erleiden;
гүн гөрмәк испытать жизнь, жить — das
Leben ergroben, leben; гүн гөрмүш адәм
счастливыи челоувѣкъ — ein glücklicher Mensch;
хизмәт гөрмәк исполнять свою службу —
seinen Dienst gut erfüllen; иш гөрмәк рабо-
тать — arbeiten; чарә гөрмәк найти сред-
ство — ein Mittel finden; зарар гөрмәк
терпѣть убытокъ — Schaden erleiden; әи гөр-
мәк, адәт гөрмәк, кан гөрмәк имѣть мѣ-
сячное очищеніе — die Regeln haben; рәмлик
гөрмәк испытать неблагодарность — Undank
ergten; әjilik гөрдүм я получилъ благодѣя-
ніе — ich habe Wohlthaten empfangen.

3) заботиться о чемъ — seine Sorge auf Etwas
richten; бир кимсәнин харчыны гөрмәк
давать кому-нибудь все необходимое — Jeman-
dem das zum Leben Nöthige liefern; হিসаб
гөрмәк разсчитываться, вести счетъ — seine
Rechnung regeln, berichten, Rechnung halten.

4) считать — ansehen, halten für; рәва гөр-

мәк, цаиз гөрмәк считать за вѣрное — für
recht halten; макул гөрмәк считать разум-
нымъ — Etwas für vernünftig halten; миннәт
гөрмәк считать себя обязаннымъ — sich Je-
mandem gegenüber für verpflichtet halten.

5) какъ вспомогательный глаголъ съ дѣпри-
частіемъ на «а» обозначаетъ вступленіе въ
какое-либо дѣйствіе или продолжительность
дѣйствія — als Hilfszeitwort an das Gerundium
auf «a» gehängt, bezeichnet es das Beginnen
einer Handlung und eine längere Dauer der
Handlung: идә гөрмәк начать работу, присту-
пить къ работѣ — sich an die Arbeit machen,
zu arbeiten beginnen; јаза гөрмәк занима-
ться писаніемъ — sich mit Schreiben beschäftigen;
бака гөрмәк продолжительно осматривать —
lange und genau prüfen.

гөр (v) [Kgm. Ad.] = гөр.

гөрә [کور, كورك (Osm.), von гөр-+ә]

по, по мѣрѣ, соответственно — gemäss, nach;
гүнаһына гөрә по мѣрѣ его преступления —
nach seinem Vergehen; заманәжә гөрә по
времени — der Zeit nach; ыктызаја гөрә по
мѣрѣ необходимости — der Nothwendigkeit
gemäss; бидјимә гөрә насколько я знаю —
soviel ich weiss; бана гөрә по моему — nach
meiner Ansicht; һәр кимсә јолуна гөрә
гидәр всякій челоувѣкъ дѣйствуетъ по своему
убѣжденію — jeder Mensch handelt nach sei-
nem Gutdünken; бана гөрә по моему мнѣ-
нію — nach meinem Dafürhalten.

гөрәгән [کورگان (Dsch.)] = көрәкән (Ad.)

1) такъ называется лицо изъ потомковъ Ти-
мура, женившееся на дѣвицѣ изъ потомковъ
Чингизъ-Хана — so heisst ein Nachkomme des
Timur-Chan, der eine Tochter eines Nachkom-
men des Tschingis-Chan zur Frau genommen
hatté (L. T. تیمور خان نسلندن بر کيسنه
(چينگيزخان نسلندن قز السه کورگان درلر).

2) лицо изъ ханскаго рода, женившееся на
дочеряхъ двухъ хановъ — ein zu einem Chan-

geschlechte gehöriger, der die Töchter zweier Chane zu Frauen hat (L. T. دخی شول کیشیه اولی و ابکی درلر که کندو شاه نسلندن اولی و ابکی). (بادشاه قزن المش اولی).

3) царевичъ, родившійся отъ дочери и сына хана и самъ женившійся на дочери хакана — ein Prinz, der der Sohn eines Chanssohnes und einer Chanstochter ist, und der die Tochter eines Chagans zur Frau genommen hat (L. T. دخی بر خان قزندن و خان اولندن حصل اولمش شاهزادهیه درلر که بنه خاقان قزن المش اولی).

4) человекъ, родъ и родство котораго доходить до султановъ — ein Mensch, dessen Geschlecht und Anverwandte von einem Sultane abstammen (Calc. Wrtb. شخصی که نسبتش بسلاطین رسد و نسبت دامادی هم داشته باشد). 5) прозвище Тимура — ein Beiname des Timur; قانی جهان داوری چنگیز خان قانی جهان خانی تیمور کورگان правитель міра? гдѣ Тимурь-Гöрегень, ханъ міра? — wo ist Tschingis-Chan der Herr der Welt, wo ist Timur-Göregen der Chan der Welt (vergl. Budg. II, 149).

ğörāñāk [کورہانک (Osm.)]

1) опытъ, привычка, навыкъ — die Erfahrung, Gewohnheit, Routine; бу адамын ğörāñāji вар этотъ человекъ имѣетъ опытъ — dieser Mensch hat Erfahrung.

2) влияние моды — der Einfluss der Mode.

ğörāñāksiz [کورہانکسیز (Osm.), von ğörāñāk +siz]

неопытный, наивный — unerfahren, naiv.

ğörāñı [کورنج (Osm. R.)]

лняние (птицы) — das Mausern (eines Vogels).

ğörāñıl (v) [کورنجلیک (Osm. R.)] = ğörŭñıl
лнять (о ястребѣ, соколѣ) — mausern (vom Falken, Sperber etc.).

ğörāñıldır (v) [کورنجلدرمک (Osm. R.)] = ğörŭñıldır

1) дать лнять — mausern lassen.

2) запереть (сокола) и ухаживать за нимъ во время лнянія — (einen Falken absperren und während des Mausern pflegen).

ğörāñ (v) [Krm.]

боротъся — ringen, kämpfen; ğörāñıñāñ şāi буламадыңмы? дѣдіктѣ когда онъ говоритъ: неужели не могъ ты найти что-нибудь для борьбы? — indem er sagte: hast du nichts zum Kampfe finden können? (P. d. V. VII*, 89, 18).

ğörö [Tar.]

деньги, данные подъ залогъ чего — das Geld, das man auf ein Pfand giebt.

¹ğörŭk [کورک (Osm.), von ğör + k]

взглядъ, видъ — der Blick, Anblick.

²ğörŭk [کوروک (Osm.)]

клуша — die Gluckhenne.

³ğörŭk (v) [کوروکمک (Osm.)]

клохтать — gluckzen.

⁴ğörŭk (v) [Osm.] = ğözüк.

⁵ğörŭk (v) [Ad., von ğör + k]

видѣться, казаться, показываться — zu sehen sein, erscheinen, scheinen; һач зат ğözüкмәс! ничего не видно моему глазу! — meinem Auge ist nichts zu sehen!

ğörŭklŭ [کورکلو (Osm.), von ğörŭk + lŭ]

имѣющій приятную наружность — ein angenehmes Aeusseres habend; ğörŭklŭ адам видный человекъ — ein ansehnlicher Mensch.

ğörŭksä (v) [Ad.]

сильно желать видѣть — sehr zu sehen wün-schen, sich sehnen.

ğörŭksi [کورکسیک (Osm.), von ğörŭk + si]

клохтать — glucksen.

ğörŭkmŭñ [کورکمش (Osm.)]

ğörŭkmŭñ канцьк сука въ течкѣ — eine brünstige Hündin.

¹ğörŭñ (v) [کورنیک, كورنیک, γγөрөн-мѣх (Osm.), von ğör + ñ]

быть виднымъ, казаться, быть яснымъ — gesehen werden, sich zeigen, zu sehen sein, klar sein; ğözüñä ğörŭñdī миѣ было видно,

ообратило на себя мое внимание — es wurde von mir gesehen, es zog meine Aufmerksamkeit auf sich; бунлара бир гөрўнмәк лазым олду! надо было разъ показаться этимъ людямъ! — man musste sich einmal vor diesen Leuten sehen lassen! гөрўнән гөјә кулавуз лазым дәјил! не нуженъ проводникъ къ деревнѣ, которая видѣется! — man braucht keinen Führer zu einem Dorfe, das in Sicht ist!

²гөрўн [Krm. Ad.] = гөрўн.

¹гөрўнўш [کورنش, كۆرۈنۈش (Osm.), von гөрўн+ш]

1) видъ, наружность — das Zusehensein, der Anblick, das Aeusserer; гөрўнўшә гөрә по виду — nach dem Aeusseren.

2) аудиенция — die Audienz.

²гөрўнўш [Ad.]

1) видъ, наружность — das Ansehen, der Anblick, das Aussehen.

2) свиданіе, аудиенция — das Zusammentreffen, die Audienz; гөрўнўш дабылды! аудиенция кончилась! гости разошлись! — die Audienz ist beendigt! die Gäste sind auseinandergegangen!

гөрўнүл (v) [كورنچلىك (Osm.)] = гөрәнүл
линять, терять перья — seine Federn verlieren, mausern (von Falken).

гөрўнүлдир (v) [كورنچلدرمك (Osm.), von гөрўнүл+дир] = гөрәнүлдир
вырывать перья, щипать (птицу) — die Federn ausreissen, einen Vogel federn.

гөрўнмәз [كورنمز (Osm.), von гөрўн+мәз]
невидимый — unsichtbar, гөрўнмәз олдуруз!
васъ давно не видно было! — man hat euch seit lange nicht gesehen!

гөрўнмәзлик [كورنمزلک (Osm.), von гөрўн-мәз+лик]
невидимость — die Unsichtbarkeit.

¹гөрўл (v) [كورلىك, كۆرۈلۈش, كۆرۈلۈش (Osm.), von гөр+л]

быть виднымъ — gesehen werden, zu sehen sein;
анын гібә дўнјада һич гөрўлмәмш! по-

добнаго ему ничего на свѣтѣ не существова-
ло! — Nichts ihm ähnliches war in der Welt zu sehen! (N. 70).

²гөрўл (v) [Krm.] = гөрўл.

гөрўлти [كورلتى (Osm. Z.)]

шумъ, стукъ, трескъ, грохотъ и т. п. — der Lärm, das Gepolter, Krachen, Rauschen etc.

гөрўлдә [كورلدمك (Osm. Z.)]

шумѣть, стучать, трещать и т. п. — lärmern, poltern, krachen etc.

гөрўүш [كوريجى (Osm.), von гөр+и+чи] =
гөрўмүш

смотрящая, женщина, которая высматриваетъ
молодыхъ дѣвиць, сваха — der Schauende,
eine Frau, die nach jungen Mädchen ausschaut,
die Heirathsvermittlerin; гөрўүш гитмәк вы-
сматривать молодыхъ дѣвиць, заниматься
отыскываніемъ невестъ — nach jungen Mädchen
ausschauen, Bräute ansuchen; гөрўүшә чык-
мак стараться выдать дѣвицу замужъ — ein
Mädchen zu verheirathen suchen.

гөрўслә (v) [كورسلىك (Osm.)]

жить въ ожиданіи чего, скучать по чемъ — in
Erwartung leben, sich sehnen.

¹гөрўш [كورش, كۆرۈش, كۆرۈش (Osm.),
von гөр+ш]

дѣйствіе видѣнія, зрѣніе, встрѣча, взглядъ —
das Sehen, Gesicht, der Blick, die Begegnung;
бир гөрўштә аны билдим! я узналъ его съ
перваго взгляда! — ich erkannte ihn auf den
ersten Blick; гөрўштән билмәк знать по
виду — von Ansehen kennen; илїк гөрўш
олду! эта была первая встрѣча! — dies war
die erste Begegnung!

²гөрўш (v) [كورشلىك, كۆرۈشۈش (Osm.),
von гөр+ш]

1) видѣть другъ друга, видѣться, быть въ
сношеніяхъ съ кѣмъ-либо, вести знакомство —
einander sehen, sich sehen, in Verbindung mit
Jemand stehen, bekannt sein; анын-ла гөр-
рўштүм! я былъ съ нимъ знакомъ! — ich

war mit ihm bekannt! jānā rōrūšūrūz! мы увидимъ другъ друга — wir werden uns wiedersehen!

2) встрѣчаться, здороваться — sich begegnen, sich begrüßen.

*гөрүш (v) [Kgm.] = rōrūš.

rōrūvār (v) [كۆرۈۋەر (Osm.), von rōrū + vār]

взяться за дѣло — sich an ein Werk machen, eine Sache ausführen, besorgen; бу иши гөрүвәрди! я взялся за это дѣло! я это дѣло исполнилъ! — ich habe mich an die Sache gemacht, die Sache besorgt!

rōrūm [كۆرۈم, γῆρόρῆμ (Osm.), von rōr + m] дѣйствіе видѣнія, видъ, представление — das Sehen, der Anblick, die Vorstellung; jūz rōrūmū церемонія снятія вуаля съ невѣсты — das Schauen des Antlitzes der Braut, die Ceremonie des Aufhebens des Brautschleiers (hierbei überreicht der Bräutigam der Braut ein Geschenk).

rōrūmlūk [كۆرۈملۈك (Osm.), von rōrūm + lūk] подарокъ, который передаетъ женихъ невѣстѣ при снятіи вуаля — das Geschenk, welches der Bräutigam der Braut beim Heben des Brautschleiers darbringt; jūz rōrūmlūjū id.

rōrūmā [كۆرۈمە, كۆرۈمە (Osm.), von rōrūm + ā] = rōrūmā

1) сваха, женщина, которая отыскиваетъ невѣсту и устраиваетъ женитбу — die Heirathsvermittlerin, eine Frau, die nach einer Braut ausschaut und die Heirath vermittelt.

2) свояченица — die Schwägerin, Schwester des Mannes.

rōrūmū [كۆرۈمۈ (Osm.)] = rōrūmā, rōrūmū.

rōrk [كۆرك (Osm.)] = rōrk

красота, элегантность — die Schönheit, Eleganz.

rōrkly [كۆركلۈ (Osm.)] = rōrkly

красивый, элегантный — schön, elegant.

rōrgan (?) [كۆرگان (Dsch.)] = gōrgan.

rōrgū [كۆرگۈ (Osm.), von rōr + gū]

опытъ, понятие (о чемъ), полученное послѣ тщательнаго осмотра — die Erfahrung, Kenntniss, die man nach einer eingehenden Prüfung empfangen hat; аның rōrgūcū вар у него есть опытъ — er hat Erfahrung.

rōrgūly [كۆرگۈلۈ (Osm.), von rōrgū + ly]

опытный — erfahren.

rōrgūcūz [كۆرگۈسۈز (Osm.), von rōrgū + cūz]

неопытный, незнающій — unerfahren, unwissend.

rōrgūz (v) [كۆرگۈز (Osm. R.)]

принуд. отъ gōr — Causat. von gōr.

rōrlā [كۆرلەك (Osm. Z.)]

шумѣть, стучать — lärmern, poltern.

rōrdūp (v) [كۆردۈپ (Osm.), von rōr + dūp]

заставить видѣть, показать — sehen lassen, zeigen.

rōrchāk = gārchāk.

rōrcūt (v) [كۆرسۈت (Ad.), von rōr + cūt]

показать — zeigen, anzeigen.

rōrcūtūp (v) [كۆرسۈتۈپ (Ad.), von rōr + cūt + ūp]

велѣть показать — zeigen lassen.

rōrbāk [كۆربەك (Chiw.)]

родъ сладкой дыни — eine Art süsser Melone.

rōrmā [كۆرمە (Osm.), von rōr + mā]

осматриваніе, надзоръ, предположеніе — das Sehen, die Inspektion, Betrachtung, Konjektur; rōrmāā на взглядъ, почти — nach dem Ausschauen, fast, beinahe; rōrmāā пазарлыкъ покупка на взглядъ — der Kauf nach Augemaass, nach Schätzung durch Ansehen.

rōrmāklīk [كۆرمەكلىك (Osm.), von rōrmā + klīk]

осматриваніе — das Sehen, Anschauen.

rōrmāz [كۆرمەز (Osm.), von rōr + māz]

невидящій, слѣпой — nicht sehend, blind; rōrmāz адѣм слѣпой человекъ — ein Blinder.

rǒrmäzlän (v) [کورمزلنك (Osm.), von rǒr-
mäz+lä+ñ]

представяться слѣпымъ — sich blind stellen.

rǒrmäzlik [کورمزلنك (Osm.), von rǒrmäz+
lik]

притворная слѣпота, снисходительность — das
Sichblindstellen, die Nachsicht; rǒrmäzliktäñ
rǒlmäk dälmat, какъ будто не видишь — thun,
als ob man nicht sieht, durch die Finger sehen.

rǒrmämäklük [کورمكلنك (Osm.), von rǒrmä-
mäk+lik] = rǒrmäzlik.

¹rǒl [كول, كۆل, γγὸλ (Osm.)] = köl

озеро, прудъ, лужа — der See, Teich, die
Pfütze; ацы rǒl горькое озеро — ein Salzsee;
кузбун rǒl Каспійское море — das Kaspische
Meer; rǒl ажагы мѣсто, гдѣ рѣка вытекаетъ
изъ озера — der Ort des Ausflusses eines Sees;
rǒl оту кувшника (растение) — die Teichrose
(nuphar luteum oder nymphaea); дашлаја
дашлаја rǒl олур изъ каплей составляется
озеро (посл.) — ein See bildet sich aus Tropfen
(Spr.); rǒl канарына rǒläräk когда она по-
дошла къ берегу озера — als sie zum Ufer des
See's kam (N. 205).

²rǒl [Krm. Ad.] = rǒl.

rǒlāk (sic!) [كولاك (Osm. R.)]

буря на озерѣ — ein Sturm auf dem See.

rǒlŷk [كولوك, كۆلوک (Osm. R.)]

вьючное животное — das Lastthier.

rǒlgä [كولگه, كۆلگه, γγὸλγε (Osm.)]

1) тѣнь — der Schatten; аҗач rǒlgäcī тѣнь отъ
дерева — der Schatten eines Baumes; rǒlgä
aläti зонтикъ — der Sonnenschirm; rǒlgä
itmä башка ихсан істамаһ! не засти,
другой милости не прошу! — gehe aus der
Sonne, eine andere Gnade erbitte ich nicht!
rǒlgä haramiläpi воры (крадущие тай-
комъ) — die Diebe (die heimlich stehlen, im
Gegensatz zu den Räubern, die offen über-
fallen); ävät rǒlgäcälä ол кадар! вѣрно,
столько со своей тѣнью! (отвѣтъ на вопросъ о

числахъ) — gewiss, so viel mit seinem Schat-
ten! (Antwort auf eine Frage nach Zahlen).

2) отражение въ водѣ — das Spiegelbild im
Wasser; ачта булунан кызын rǒlgäcī суја
вурмуш олдундан Араб rǒlgäji rǒräräk,
улак бән һанындан rǒzäl, бән һаныма
сују һәјә rǒtŷräjim о бана rǒtirsin! дәр
такъ какъ отражение, находящейся на деревѣ
дѣвicy было видно въ водѣ, то негрятанка,
увидавъ это отражение, говоритъ: я красивѣе
барыни, что мнѣ носить ей воду, пусть она
для меня носить воду! — da das Spiegelbild
des auf dem Baume befindlichen Mädchens im
Wasser zu sehen war, so sah die Negerin die-
ses Bild (hielt es für ihr Bild und) sprach: ich
bin schöner als die Herrin, was soll ich ihr
Wasser bringen, sie muss mir Wasser bring-
en! (N. 110).

3) протекція — die Protektion; фälän адәмин
rǒlgäcindä подъ протекцію (защитою) такого-
то человека — unter Protektion (Schutz) eines
solchen Mannes.

rǒlgälän (v) [كولگه لنك, كۆلگه لنك (Osm.), von rǒlgä+läñ]

1) садиться въ тѣнь, находиться въ тѣни —
sich in den Schatten setzen, im Schatten sein,
beschattet sein.

2) быть подъ протекцію — sich unter Protek-
tion befinden.

3) быть оттѣненнымъ, оттушованнымъ (о ри-
сункѣ) — schattirt sein (von einer Zeichnung).

rǒlgäländip [كولگه لندرمك (Osm. R.)]

принуд. отъ предыд. — Causat. vom Vorher-
gehenden.

rǒlgälät = rǒlgäländip.

rǒlgäli [كولگه لو, كۆلگه لو (Osm.), von rǒlgä
+li]

тѣнистый — schattig, schattenreich.

rǒlgälik [كولگه لىك, كۆلگه لىك (Osm.), von
rǒlgä+lik]

1) тѣнистое мѣсто — ein schattiger Platz.

2) шторы (у оконъ) — die Jalousien (an den Fenstern); пәнцәрә rölläliji id.

3) поля у шляпы, козырекъ у шапки — der Hutrand, der Schirm der Mütze; шанка röll-gäliji козырекъ у шапки — der Mützenschirm.
röllän (v) [كوللنك (Osm.), von röll-+län]

наполняться (о водѣ), образовать озеро, лужу — sich ansammeln (vom Wasser), eine Pfütze, einen See bilden; cokak jaңмурдан rölländi послѣ дождя образовались на улицѣ лужи — nach dem Regen haben sich auf der Strasse Pfützen gebildet.

röll-çä [كولچە (Osm.)]

голеволокъ (растение) — der Wasserschierling.

röll-çük [كولچك (Osm.), von röll-+çik]

маленькое озеро — ein kleiner See.

rölmäk [Krm.] = gömläk

рубаша — das Hemd; кырк алгына Halä-bistan rölmägi — саңа лажык гөрдүм Синам саңа räicänä! алепскую рубашу въ сорокъ золотыхъ счелъ я для тебя подходящую, о Сине, ты одѣнь ee! — ein Hemd aus Aleppo für vierzig Goldstücke hielt ich für dich für passend, o Sinä, du ziehe es an! (P. d. V. VII*, 37,2).

röt [كوت, كور, γγöt (Osm.), nach R. «very vulgar»] = köt

1) задница, задняя часть — der Hintern, das Hintertheil; ak röt какава-то птица — der Name eines Vogels; тавук rötü бородавка — die Warze, der Pickel; тәнцәрә rötü дно кастрюли — der Boden der Kasserolle; röt-ün, rötün rötümәк итти задомъ впередъ — rückwärts gehen; röt kainaңы холка — der Schenkel; rötü bütük съ большою задницею — mit grossem Hintern.

2) смѣлость — die Kühnheit; буну ätmäjä rötü jok онъ не смѣетъ это сдѣлать — er wagt dies nicht zu thun; rötü варып rälip онъ исполненъ страха — er ist von Furcht erfüllt.

röt [Krm.] = röt.

röt (v) [كونك (Osm.), vielleicht fehlerhaft für күт (s. d.)]

погонять выючныхъ животныхъ или стадо — Lastthiere oder eine Heerde von hinten antreiben; кін rötümәк ненавидѣть — Hass haben.

röt (v) [Ad.]

поднимать, снимать — aufheben, abnehmen.

rötün [كوتين (Osm. R.)]

назадъ, назадъ — nach hinten, hinten.

rötür (v) [كوترمك, كورمك, γγötür-mәk (Osm.)] = kötür

1) поднимать, убирать, унести, грабить — aufheben, fortnehmen, davontragen, rauben; су rötürmәk носить воду — Wasser tragen; rötürün räldi онъ привезъ — er hat es gebracht; rötürün rätgi онъ унесъ — er hat es fortgebracht; колуну топ rötürmәш ядро оторвало ему руку — die Kanonenkugel hat ihm den Arm fortgerissen.

2) переносить, терпѣть, выдерживать — ertragen, aushalten; mi'dä буну rötürmәз желудокъ этого не переносить — der Magen erträgt dies nicht; pirinç су rötürür рисъ всасываетъ въ себя воду — der Reis nimmt Wasser in sich auf; лакырды rötüräү онъ вытерпѣлъ порицаніе — er hat den Tadel ertragen; Алла кулунун rötüräçiji кадар värip Богъ даетъ чловѣку, сколько онъ можетъ вынести (посл.) — Gott giebt seinem Sklaven so viel, wie er ertragen kann (Spr.).

rötür (v) [Ad. Krm.] = rötür.

rötürü [كونرى, كورمك (Osm.)]

гуртомъ, много заразъ — in Masse zusammen, en gros; rötürü пазар покупка всего запаса заразъ, продажа всего оставшагося товара вечеромъ торговцами фруктовъ — das Aufkaufen des ganzen Vorrathes auf einmal, das Verkaufen der übriggeblieben Waare am Abend von Fruchthändlern; rötürü-ilä алмак купитъ гуртомъ — en gros kaufen; rötürüçüni

бітірмәк окончить все, исполнить работу —
Alles beendigen, eine Arbeit zu Ende bringen.

гөтүрт (v) [گۆتۈرتك (Osm. R.)]

принуд. отъ гөтүр — Causat. von гөтүр.

гөтлүк [گۆتلۈك (Osm.), von гөт+лік]

седельная подушка — das Sattelkissen.

гөтсүз [گۆتسۈز (Osm. R.)]

1) безъ дна, безъ низа, безъ казенной части
(орудіе) — ohne Boden, ohne Hintertheil etc.

2) необладающій смѣлостью — nicht kühn.

гөдә [Osm.] = гәвдә

туловище — der Oberkörper, Rumpf; кімі
гөдә дшләринин арасындан чыкарырлар
однѣ изъ нихъ извергають туловище изъ сере-
дины зубовъ — einige von ihnen ziehen einen
Oberkörper zwischen den Zähnen hervor (N.
107).

гөдән [گۆدن (Osm.), von гөт+ән]

часть толстой кишки — ein Theil des Dick-
darms; көр гөдән слѣвая кишка — der Blind-
darm; гөдән уңу ободочная кишка — der
untere Theil des Dickdarms; гөдән адам без-
разсудный, глупый человекъ — ein unvernünf-
tiger, dummer Mensch.

гөді [Krm.]

дурная лошадь — ein schlechtes Pferd; Јанбай
мінді бір гөдігә Јанбай сѣлъ на дурную ло-
шадь — Janbai bestieg ein schlechtes Pferd
(P. d. V. VII*, 117).

¹гөч [گۆچ (Osm.)] = көч

1) переселеніе, перемѣна мѣста, квартиры, ко-
чевка — die Uebersiedelung, der Orts- und
Wohnungswechsel, das Nomadisiren; гөч әл-
ләмәк переселиться — fortziehen, ausziehen;
гөч әви юрта — das Filzzelt; жарын гөч
әдәрмиз! завтра мы переедемъ! — wir ziehen
morgen fort!

2) метафорич.) смерть — der Tod (metaphor.).

²гөч [Krm.] = гөч.

³гөч (v) [گۆچك, گۆچك, گۆچك (Osm.)]
= көч

уѣхать, переѣхать, отправиться — fortziehen,
ausziehen, auswandern; гөчәр движимый —
beweglich; гөчәр хаста ханә амбуланс —
die Ambulance; гөчәр соба переносная печ-
ка — ein Ofen, der umgestellt werden kann;
конар гөчәр кочующій — der Nomade; бу
әв гөчгү этотъ домъ разрушился — dieses
Haus ist eingestürzt.

⁴гөч (v) [Krm.] = гөч.

гөчәк [گۆچك (Osm.)]

мальчикъ, прислужникъ въ обозѣ, послушникъ
въ монастырѣ, педерастъ — ein Trossbube,
Klosterdiener, Klosterknabe, Lotterbube.

гөчән [گۆچن (Osm.)]

1) дѣтенышъ зайца и другихъ мелкихъ жи-
вотныхъ — ein junger Hase, ein Junges klei-
nerer Thiere; гөчән тавшан молодой заяцъ —
ein junger Hase; тутылмаз гүч-илә гөчән
молодаго зайца нельзя поймать силою — mit
Gewalt kann man nicht einen jungen Hasen
fangen.

2) родъ пестрой каменной кунницы — eine Art
bunten Steinmarders.

гөчәр [گۆچر, گۆچر (Osm. Z.)]

1) кочевникъ — der Nomade.

2) тележная ось — die Wagenachse.

гөчәбә [گۆچبه (Osm. L. O.), von гөч+оба]

кочующій — der Nomade; гөчәбә халкы ко-
чующій народъ — ein Nomadenvolk.

гөчүн (v) [گۆچنك (Osm.), von гөч+н]

оставить этотъ миръ, умереть — die Welt ver-
lassen, sterben, verscheiden.

гөчүр (v) [گۆچۈر (Osm.), von гөч+р]

1) заставить выѣхать, переѣхать — ausziehen,
überziehen lassen.

2) вбивать столбы — Pfosten einpflanzen.

гөчгән [گۆچگن (Osm. R.)]

1) родъ свицы — eine Art Meise (parus ma-
jor).

2) горностаи (въ лѣтнемъ мѣху) — das Her-
melin (im Sommerpelz).

гöчмä [كوجمه (Osm.), von гöч+mä]
 кочеваніе — das Uebersiedeln, Nomadisiren.
 гöчмäli [كوجمهلو (Osm.), von гöчмä+li]
 кочевникъ — der Nomade.
 гöчäк [Kgm.] = гöчäк, көчäк
 танцовщикъ, бача (въ Туркестант) — der Tänzer, Lotterbube.
 гöчäli [كوجل (Osm.)]
 голубой — hellblau.
 гöскү [Kgm.]
 дворець — das Schloss; о тäräктiң үстүндä гöскүсү äдi на этомъ тополъ былъ его дворець — auf dieser Pappel war sein Schloss (P. d. V. VII*, 32, 16).
 гöстär (v) [كوسترمك, كوسترمك, كوسترمك, үгöс-термек (Osm.)]
 заставить видѣть, показывать — sehen lassen, zeigen; жүз гöстärмäк показывать лицо — das Antlitz zeigen; жол гöстärмäк показывать дорогу, дать хорошій совѣтъ — den Weg zeigen, einen guten Rath geben; хажал гöстärмäк показывать китайскія тѣни — Schattenspiele vorführen; бир ишин сынатыны гöстärмäк свидѣтельствовать истину дѣла — die Wahrheit einer Sache bezeugen; алаи гöстärмäк показывать военную силу — die Militärmacht entfalten; пармак-ла гöстärмäк пальцемъ указывать на что — mit dem Finger auf Etwas zeigen; рäббim гöстärмäcin! храни Богъ! — behüte Gott! ынсаны libac гöстärфур чөлвкя показывають (т. е. дають о немъ понятiя) платья (посл.) — Kleider machen Leute (Spr.).
 гöстäril (v) [كوسترلمك (Osm.), von гöстär+il]
 быть показываемымъ — gezeigt werden; пармак ilä гöстärilдi на него пальцемъ показывають, его всякiй покажетъ, онъ извѣстенъ — man zeigt auf ihn mit Fingern, ihn kann Jeder zeigen, er ist bekannt, berühmt.
 гöстärish [كوسترش, كوسترش, كوسترش (Osm.), von гöстär+ish]

показываніе, видъ, наружность — das Zeigen, die Erscheinung, das Aeussere; гöстärishtä бир äjindäш по наружному виду онъ хорошій чөлвккъ — seinem Aeusseren nach ist er ein guter Mann; бу аралык гöстärish гiбi дäjil дѣло не такъ, какъ кажется на первый взглядъ — die Sache ist nicht so, wie sie auf den ersten Blick scheint; гöстärish hörмät наружное почтеніе — der äussere Respekt.
 гöстärishli [كوسترشلو, كوسترشلو (Osm.), von гöстärish+li]
 хорошей наружности, видный — von schönem Aeussern, ansehnlich; гöстärishli адам красивый, видный, статный чөлвккъ — ein schöner, ansehnlicher Mensch.
 гöстфур (v) [Kgm.] = гöстär.
 гöстфурүl (v) [Kgm.] = гöстäril.
 гöстфурүш [Kgm.] = гöстärish.
 гöсчү [كوسچو (Osm.)] = гöсчү
 караульщикъ, часовой, надзиратель, шпионъ — der Wächter, die Schildwache, der Aufseher, Spion.
 гöссүз [كوسسوز (Osm.)] = гöссүз
 1) слѣпой — blind.
 2) (R.) названіе двухъ животныхъ: крота и землеройки (talpa europaea, corsira vulgaris) — auch als Name des Maulwurfs (talpa europaea) und der Spitzmaus (corsira vulgaris).
 гöз [كوز (Osm.)] = көз, көс
 1) глазъ — das Auge; гöз акы бөлөкъ въ глазу — das Weisse im Auge; гöз каназы вкю — die Wimper; гöз карасы, гöз бäбäji зрачекъ — die Pupille; гöз пунары слезная желъза — die Thränendrüse; гöз кyируду втшнiй уголь глаза — der äussere Winkel des Auges; гöз ävi орбита — die Augenhöhle; гöзү ачык бдительный, умный — wachsam, intelligent; гöз ачыклыгы бдительность — die Wachsamkeit; гöз каразы мтра глазомъ — das Augenmaass; гöз ачмак быть бдительнымъ — wachsam sein; гözlärin ачты онъ

быль удивленъ — er riss die Augen auf, war erstaunt; gözü kашалы незнающій — unwissend; göz ätmäk (äilämäk) дать знакъ глазами — ein Zeichen mit den Augen geben. gözüm! о мой глазъ! мой инлы! — o mein Augel mein Lieber! göz кулак олмак быть очень внимательнымъ — sehr aufmerksam sein; gözü дөнмәк сердиться, горячиться — heftig werden, zornig werden, erregt sein; gözü ардында нающійся — bereuend; göz öñü передъ глазами — vor Augen; göz чөрә публично — öffentlich; iki göz арасында тотчасъ — im Augenblick; göz gözä глазъ за глазъ — Auge um Auge; gözün аидыны свѣтъ глазъ (поздравление) — Augenglanz (Glückwunschformel); gözün аидын дәмәк поздравить — beglückwünschen; göz кырпмак мигать глазами — mit den Augen zwinkern, blinzeln; gözüm јашарды у меня были слезы на глазахъ — ich hatte Thränen in den Augen; göz silmäk вытереть глаза — die Augen trocknen; göz јашарпмак заставить плакать — Thränen hervorrufen; göz бојамак обмануть — täuschen; göz алмак, göz бағламак ослѣпить глаза — die Augen blenden; бу äлмаз göz alıjor этотъ алмазъ ослѣпляетъ глаза — dieser Diamant blendet die Augen; göz чыкармак вырвать глаза — die Augen ausreissen; gözü дикмәк пристально смотрѣть на что — Etwas starr ansehen; göz бојайыңы шарлатанъ, фокусникъ — der Charlatan, Taschenspieler; göz јуммак закрыть глаза, быть сонливимъ — die Augen schliessen, nachsichtig sein; gözümüz sizdä! вы наша надежда! — ihr seid unsere Hoffnung! göz сүзмәк бросать мягкій взглядъ — einen freundlichen Blick zuwerfen; gözläp үзүлмәк имѣть сонные глаза, выпучить глаза (какъ пьяница) — schläfrige Augen machen, mit den Augen glotzen (wie ein Betrunkener); gözдән чыкмак, дүшмәк быть презрѣннымъ, впасть въ

немилость — verachtet werden, in Ungnade fallen; туз äкмәк билмәјән gözдән чығар кто нещедръ, неблагодарный, тотъ презирается — wer Salz und Brot nicht kennt (nicht freigiebig ist, nicht dankbar ist), wird verachtet; дөрт göz ilä бакмак ожидать съ нетерпѣниемъ — mit Ungeduld erwarten; göz кырпма бакмак смотрѣть на кого съ боку — Jemand von der Seite ansehen; gözдән гäчирмәк пробѣгать глазами — mit den Augen durchlaufen; gözümün нуру! о ты, свѣтъ моихъ глазъ! — o du mein Augenlicht! gözümä каршы передъ моими глазами — vor meinen Augen; göz дәймәк подвергнуться «дурному глазу» — unter dem Einflusse böser Augen sein; göz бајыңы колдунъ — der Zauberer; göz бајыңылык колдовство — die Zauberei; göz оту очанка (растение) — der Augentrost (Pflanze) (Euphrasia); биң göz оту песья смерть (растение) — das Malteserkreuz (Pflanze); Кара göz главное лицо турецкаго народнаго театра — die Hauptperson des türkischen Schattenspiels.

2) часть цѣлаго — der Theil eines Ganzen (das aus mehreren gleichen Theilen besteht): ағац gözü почки листьевъ — die Blattknospen; инä gözü игольное ушко — das Nadelöhr; дөрт göz дәјирмән мельница о четырехъ поставахъ — eine Mühle mit vier Gängen; дәјирмән gözü постава мельницы — der Gang der Mühle; таразынын (täpәzä) gözü чашки вѣсовъ — die Waagschale; долап gözü полка шкафа — das Fach eines Schrankes; китаб-ханәниң gözü этажерка въ библиотекѣ — das Regal einer Bibliothek; чайын gözläpә источники рѣки — die Quellen eines Flusses; көпрүнүн gözläpi арка моста — der Brückenbogen; баш göz көпрү мостъ о пяти аркахъ — eine Brücke aus fünf Bogen; јаралар göz göz огул ачтылар раны открылись по мѣстамъ — die Wunden öffneten sich stellenweise.

²гöз [Ad. Kgm.] = гöз.

гöзä (v) [كوزمهك (Osm.)]

1) приметать, приколоть булавкою, вышить — anheften, mit einer Stecknadel anstecken, sticken; inä ilä kăstä közämäk id.

2) насквозь видѣть, проникнуть взоромъ — hindurchsehen, Etwas durchschauen.

гöзәнäk [Osm.]

1) слой алебаstra или лака — eine Schicht Gyps oder Lack.

2) петелька (при вязаніи) — die Masche (beim Stricken).

гöзәнäkli [كوزهنكلو (Osm. R.)]

вязанный петельками, снабженный дырочками — mit Maschen gestrickt, mit Löchern versehen.

гöзәр [كوزر (Osm. R.)]

грубое сито или рѣшето для просѣиванія зерна — ein grobes Sieb zum Sieben des Kornes.

гöзäl [گۈزۈل (Kar. T.)] = гүзäl

красивый — schön.

гöзällik [گۈزۈللىك (Kar. T.)]

красота — die Schönheit (H. 29,11).

гöзät (v) [كوزتمك, گۈزۈلگۈچ, گۈزۈلگۈچ (Osm.)]

осматривать, оберегать, заботиться о комъ-либо — betrachten, überwachen, behüten, Sorge haben für Jemand; бiр кимсәжә гöзätмәк заботиться о комъ-либо — für Jemand Sorge tragen; äтрафы гöзätмәк смотрѣть вокругъ себя — sich umschauen, die Augen in der Runde schweifen lassen; гöзät! осторожно! — nimm dich in Acht!

гöзätlä (v) [كوزتلهمك (Osm.)]

ожидать — erwarten; сәни гöзätlijорум! я жду тебя! — ich werde auf dich warten!

гöзätтир (v) [كوزتدرمك (Osm.), von гöзät +тир]

заставить оберегать — bewachen lassen.

гöзädil (v) [كوزدلىك (Osm.), von гöзät +il]

быть осматриваемымъ, наблюдаемымъ — be-

wacht, beobachtet werden, das Objekt der Beobachtung sein.

гöзәмä [كوزمه (Osm. R.)]

часть вышивки известнаго рода — der Theil einer gewissen Stickerei (any part of an embroidered design the surface of which is completely filled in with double looped embroidery).

¹гöзүк (v) [كوزك, گۈزۈكچۈر, گۈزۈكچۈر (Osm.), von гöз +к]

быть видимымъ, показаться — zu sehen sein, sich zeigen, sich manifestiren; кимсәжә гöзүкмәз ни дия кöгö не видно — Niemandem sichtbar (N. 89).

²гöзүк (v) [Kgm.] = гöзүк

быть видимымъ — sichtbar sein, zu sehen sein, sich zeigen; бiр кач гүн гöзүкмәсiн! пусть онъ нѣсколько дней не показывается! — möge er sich einige Tage nicht zeigen! (P. d. V. VII*, 58,29).

гöзүн (v) [گۈزۈن (Osm.)] = гöзүн.

гöзүндä (ki) [گۈزۈن (Osm.)]

глазная болѣзнь — eine Augenkrankheit (ophthalmie humide des chevaux. Arm. Wrtb.).

гöзгү [كوزگو (Osm. veralt.)] = күзгү

зеркало — der Spiegel.

гözlä (v) [كوزلىك, گۈزۈلگۈچ, گۈزۈلگۈچ (Osm.), von гöз +lä]

смотреть, высматривать, наблюдать, заботиться — anschauen, ausspähen, erspähen, beobachten, sorgen; капу ачылдығыны гözlärlär-дi оны высмотрѣли время, когда дверь была открыта — sie erspähten die Zeit, wo die Thür offen war.

гözlät (v) [كوزلتىك (Osm.), von гözlä +т]

обратить вниманіе кого на что, велѣть наблюдать — beobachten lassen, Jemandes Aufmerksamkeit worauf lenken.

гözläштир (v) [كوزلشدرمك (Osm.), von гözlä +штир]

сравнивать, коллационировать, поставить на

- очную ставку — vergleichen, collationiren, gegenüberstellen, confrontiren.
- r'özlämä [كوزليه, كوزليق (Osm.), von r'özlä—mä]
- 1) осматривание, наблюдение, внимание, забота — das Beobachten, die Aufmerksamkeit, die Sorge.
 - 2) прокалывание дырочки или дырочек — das Durchstechen, so dass eine oder mehrere Oeffnungen entstehen.
 - ?) блины — die Pfannkuchen; сац r'özlämäci печенье, похожее на нитки — ein fadenförmiges Gebäck; чәрчәр r'özlämäci слоеное печенье — ein Blätterteig.
- r'özlämäц [كوزلماج (Osm.), von r'özlä—mäц] = r'äzlämä 3).
- r'özlǝ [كوزلو, كوزلوق, كوزلوغ (Osm.), von r'özl—lǝ]
- 1) имеющий глаза — Augen habend; ач r'özlǝ жадный, обжора. — begierig; ток r'özlǝ довольный — zufrieden; кара r'özlǝ черноглазый, красивый, соблазнительный — schwarzäugig, schön, verführerisch.
 - 2) внимательный, наблюдательный — aufmerksam, der zu beobachten versteht; r'özlǝjǝ hiç r'izli олмаз внимательному ничто не остается скрытым — dem Aufmerksamen bleibt Nichts verborgen.
- r'özlǝ [Krm.] = r'özlǝ.
- r'özlǝk [كوزلك, كوزلق, كوزلوق (Osm.), von r'özl—lǝk]
- 1) очки, лорнетъ — die Brille, Lorgnette.
 - 2) душникъ, отверстие, через которое проходит теплота въ комнату — die Oeffnung, durch welche die Wärme in's Zimmer strömt.
 - 3) наглазникъ у лошади — das Blendleder, die Scheuklappen des Pferdes.
- r'özlǝklǝ [كوزلكلو, كوزلقلو (Osm. R.)] носящий очки, лорнетъ — mit einer Brille, Lorgnette versehen.
- r'özlǝkçi [كوزلكچي (Osm.), von r'özlǝk—çi]

- торговецъ очками — der Brillenhändler.
- r'özlǝlǝk [كوزلوك (Osm.), von r'özlǝ—lik] ач r'özlǝlǝk обжорство, жадность — die Gefrässigkeit, Gierigkeit.
- r'özdä [كوزده (Osm.)] фаворитка султана — die Favoritin des Sultans.
- r'özdälik [كوزدهلك (Osm.), von r'özdä—lik] точка наблюдения — die Beobachtungsprobe.
- r'özcǝ [كوزجي, كوزجى (Osm.), von r'özl—çi] надзиратель, шпионъ — der Aufseher, Spion.
- r'özcǝz [كوزسى (Osm.)] = r'öccǝz.
- r'öш [كوش (Osm.)] мясо — das Fleisch.
- r'öш [Tag.] = r'öш.
- r'öшä [Krm.] уголъ — der Winkel; дөрт r'öшä четырехугольный — viereckig (P. d. V. VII*, 208,86).
- r'öшк [Krm.] павильонъ — der Pavillon.
- r'öшкǝ [Krm.] = r'öшк.
- r'öшçi [Tag., von r'öш—çi] торговецъ мясомъ — der Fleischhändler.
- r'öbäk [كوبك, كوپق, كوپك (Osm.)] пупокъ — der Nabel; миск r'öbäji мускусовая желѣза — der Moschusbeutel; арз r'öbäji земная ось — die Erdaxe; r'öbäk кәсмәк отрѣзать пуповину — den Nabelstrang abschneiden; r'öbäk алты нижняя часть живота — der Unterleib; r'öbäk тўшмә грыжа — der Nabelbruch; кадын r'öbäji маленькое сладкое печенье — ein kleines süßes Gebäck; үч r'öbäk три поколения — drei Generationen; r'öbäk тўтўн лучший сортъ табаку — die beste Tabakssorte; шәһәрin r'öbäjinдә въ срединѣ города — in der Mitte der Stadt; шал r'öbäji розетка въ срединѣ шали — die Rosette in der Mitte des Shawls; мәрмәр r'öbäk мраморный столъ въ банѣ, на которомъ лежать и потѣютъ — der Marmortisch im Bade, auf dem man liegt, um zu schwitzen.

²гöбäк [Kgm.] = гöбäк

пупокъ — der Nabel; гöбäгіндän жобарыны гöстär! показывайся сверху до пупка! — zeige dich bis zum Nabel!

гöбäklі [كوبكلو (Osm. R.)]

имѣющій пупокъ, имѣющій выпуклое украшение по срединѣ — mit einem Nabel; mit einer convexen Verzierung in der Mitte versehen.

гöбрä [كوبره (Osm. Z.), aus dem Griech.]

навозъ, кагъ — der Mist, Dünger.

гöбрälä (v) [كوبره لملك (Osm. Z.)]

удобрать — düngen.

гöбрälän (v) [كوبره لنلك (Osm. Z.)]

возвр. отъ предыд. — Refl. pass. vom Vorhergehenden.

гöбрälät (v) [كوبره لنلك (Osm. Z.)]

принул. отъ гöбрälä — Causat. von гöбрälä.

гöфтähor [Osm.] = көфтähor

шутникъ — der Spassmacher.

гöвärçin [كوكرجين (Osm.)] = гүвärçin

голубь — die Taube; жабан гöвärçині 'дикій голубь — die wilde Taube; тахта гöвärçині вяхирь, ватутма — die Holztaube; чакчырлы гöвärçині мохноногий голубь — die gauchfüßige Taube; гöвärçин оту какое-то растение — eine Pflanze.

гöвärçинlik [كوكرجينليك (Osm.), von гöвärçин+lik]

1) голубятня — der Taubenschlag.

2) ящикъ съ припасами въ каикъ — der Vorrathskasten im Kaik.

гöвдä [كوده, كوكده (Osm.)] = гäвдä

1) верхняя часть тѣла, туловище — der Oberkörper, Rumpf; гöвдäjä äтмäк проглотить — verschlucken; бiр гöвдä коюн цѣлая овца, туша — ein ganzes Schaf.

2) часть платья, надѣваемая на туловище — der Theil des Kleides, der über den Oberkörper gezogen wird; жарын гöвдä жилеть — die Weste.

гöвдäli [كوكدهلى (Osm.), von гöвдä+li]

хорошо сложенный, коренастый, толстый — gut gebaut, untersetzt, stark, korpulent.

гöвчäк [كوكچك (Osm.)] = гöкчäк

красивый, элегантный — schön, elegant.

гöвчäкlik [كوكچكلك (Osm.), von гöвчäк+lik] = гöкчäкlik.

¹гöм [كوم (Osm.)]

углубление, впадина — die Vertiefung; куш (кош) гöмү филей — das Rückenstück, Filet.

²гöм (v) [كومك, كوكومك, γγöμμèх (Osm.)] = көм

зарыть, хоронить — vergraben, begraben; атäш гöммäк зарывать огонь — das Feuer bedecken; сäрвät гöммäк зарывать сокровища — Schätze vergraben.

³гöм (v) [Kgm. Ad.] = гöм.

гömä [كومه (Osm.), von гöм+mä]

1) (= гöммä) зарытие — das Vergraben, Begraben.

2) стая (птицъ), рой (пчелъ, мухъ) — der Schwarm (Vögel, Bienen, Fliegen).

гömäli [كومهلو (Osm.), von гömä+li]

зарытый, похороненный — vergraben, begraben; гömäli олан пара деньги, зарытыя въ землю — vergrabenes Geld; тырнак äтä гömäli -дiр ноготь, вросшій въ мясо — der Nagel, der in das Fleisch eingewachsen ist.

гöмүлү [Osm.] = гömäli

зарытый — eingegraben, vergraben; кыз бурада гöмүлү дурсун! пусть дѣвица останется такъ зарытою! — möge das Mädchen so vergraben bleiben! (N. 137).

гöмүl (v) [كومليك (Osm.), von гöм+l]

быть зарытымъ, похороненнымъ — eingegraben, vergraben, begraben werden.

гöмүлдү [كوملدى (Osm. R.)]

яма, въ которой прячется охотникъ — eine Grube, in welcher der Jäger sich verbirgt.

гöмүлдүрүк [كوكوملدىر (Osm.)]

нагрудникъ лошадей — der Brustriemen der Pferde.

гѳмўш [كوموش (Osm.)] = гѳмўш
серебро — das Silber; гѳмуш саһанларла
бир табла јәмәк көр на серебряномъ под-
носѣ онъ ставитъ тарелку съ кушаньемъ —
auf ein silbernes Brett stellt er einen Teller
Speise (N. 83).

гѳмләк [كوملك, كۆمۈلۈك (Osm.)] = көйләк,
гѳмләк

1) рубаха — das Hemd; ијәр гѳмләк плащъ
изъ цѣльнаго куска материя — ein Mantel aus
einem Stück Zeug; а цәм гѳмләји персидская
рубаха — ein persisches Hemd; jakасыз гѳм-
ләк саванъ — das Todtentuch; кыпды гѳмләк
извѣстie о смерти — die Todesnachricht; ич
гѳмләји крѣпкие напитки — starke Getränke;
факірлик аташтән гѳмләк бѣдность что
огненная рубаха (посл.) — die Armut ist ein
feuriges Hemd (Spr.).

2) чехолъ — der Ueberzug.

гѳмдўр (v) [كومدرمك (Osm. R.)]
принуд. отъ гѳм — Causat. von гѳм.

гѳммә [كۆمۈلۈك (Osm.), von гѳм+мә] =
гѳммә

зарытыя вещи, сокровище — vergrabene Sa-
chen, Schätze.

гѳно [Kas., aus dem pers. گناه]
грѣхъ, преступленie, вина — die Sünde, das
Verbrechen, die Schuld; гѳно кыды (иттi)
онъ согрѣшилъ — er hat gesündigt.

гѳнолы [Kas., von гѳно+li]
грѣшный, преступный, виноватый — sündig,
verbrecherisch, schuldig; гѳнолы иш пре-
ступное дѣло — eine verbrecherische Sache;
гѳнолы будды онъ былъ виноватъ — er war
schuldig.

гѳносыз [Kas., von гѳно+sis]
безвиный — schuldlos, unschuldig.

гѳносызлык [Kas., von гѳносыз+лык]
безвиность — die Schuldlosigkeit.

гѳл [Kas., aus dem pers. گل]
роза — die Rose; гѳл јимшi цвѣтокъ — die Blume.

гѳлдѳрә (v) [Kas.]

ворковать (о голубяхъ) — girren (von Tauben).

гѳлдрѳ [Kas.]

кудрявый — lockig, kraus.

гѳслѳ [Kas., aus dem Russ.]

гусли — ein liegendes Seiteninstrument.

гѳбѳрнә [Kas., aus dem Russ.]

губернiя — das Gouvernement; Казан гѳбѳр-
нәсiндә въ Казанской губернии — im Kasani-
schen Gouvernement.

гѳбѳдiјә [Kas.]

пирогъ съ кашей и яицами — eine Pastete mit
Grütze und Eiern.

гыбѳт [گۈبۈت (Osm. Ad.)]

клевета — die Verleumdung (hinter dem Rücken
Jemandes); гыбѳт әтмәк клеветать о кѣмъ —
von Jemanden hinter dem Rücken schlecht
sprechen.

гынца-гынц [Krm.] = хынца-хынч

тѣсный — dicht, gedrängt; kahwāniң içi dişi
гынца-гынц адама долду кофейный домъ
былъ тѣсно наполненъ людьми и внутри и
снаружи — das Kaffeehaus war von innen und
ausen von Menschen dicht gefüllt (P. d. V.
VII*, 17,7).

гырах [Ad.]

берегъ — das Ufer.

гырх (v) [Ad.] = кырк

брить, отрѣзать — scheeren, rasiren.

гырѳыр (v) [غورمق (Osm.)]

шумѣть — schwirren, lärmern, tönen (vom
Flügelschlag der Vögel).

гырѳырды [غوردي (Osm.)]

шумъ, шорохъ (крыльевъ) — das Schwirren der
Flügel).

гырт [غرت (Osm.)]

заглушенный шумъ, хрипъ — ein unterdrücktes
Geräusch, schnarchendes Geräusch.

гыртлак [غرتلاق (Osm.), von гырт+лак]

дыхательное горло — die Kehle.

гыл (v) [Ad.] = кыл

сдѣлать — machen.

гыда [غدا (Osm.), vom arab. غدا]
пища — die Nahrung, der Unterhalt; гыда
әтмәк питаться чѣмъ — sich von Etwas nähren;
бір гыда афјун приемъ опиума — eine Dosis Opium.

гыдалан (v) [غدا لاندق (Osm.), von гыда+ла+н]

питаться — sich nähren.

гыдаландыр (v) [غدا لاندقم (Osm.), von гыдалан+дыр]

питать — nähren, ernähren.

гыдык [غديق (Osm.)] = кыдык

1) тихій шумъ, производимый ртомъ — ein leises Geräusch mit dem Munde.

2) щекотание — das Kitzeln.

гыдыкля (v) [غديق لاق (Osm.), von гыдык+ля]

1) шумѣть ртомъ — mit dem Munde ein Geräusch machen, schmatzen, glucksen.

2) щекотать — kitzeln.

гыцык [غديق (Osm.)] = кыцык

1) щелканіе — das Knippsen mit dem Finger.

2) щекотание — das Kitzeln.

гыцыкля (v) [غديق لاق (Osm.), von гыцык+ля]

1) щелкать пальцами — mit dem Finger knippsen.

2) щекотать — kitzeln.

гыцыр-мыцыр [غدير مدير (Osm.)]

шумъ (о вѣтрѣ) — das Rascheln (vom Winde);
бір а'ц рўзғар вурдукта гыцыр-мыцыр
әдәр есла вѣтеръ проходитъ черезъ дерево, то оно шумитъ — wenn der Wind einen Baum trifft, so giebt er ein raschelndes Geräusch von sich.

гыцырда (v) [غديردامق (Osm.), von гыцыр+да]

шумѣть, хрустѣть — rascheln, ein knirrschen-
des Geräusch von sich geben.

гыцырдат (v) [غديردانق (Osm.), von гы-
цырда+т]

шумѣть, хрустѣть — rascheln, knirrschen;
тішләріні-дә гыцырдата гыцырдата онъ
скришитъ зубами — er knirrscht mit den Zäh-
nen.

гыцыла (v) [غديلامق (Osm.)]

скрежетать зубами — mit den Zähnen knirrschen.

гыцык (v) [غديقمق (Osm.)]

щекотаться, быть щекотливымъ — sich kitzeln,
kitzlich sein.

гыцдыр (v) [غديدرمق (Osm.)]

щекотать — kitzeln.

гыз (v) [Ad.] = кыз

раскалиться — erglühen.

гыздыр (v) [Ad., von гыз+дыр] = кыз-
дыр

раскалывать — glühend machen, erhitzen.

гыш [Ad.] = кыш

зима — der Winter.

гыфыл [Ad.]

замокъ — das Schloss.

¹ġi (v) [كيبك (Osm.)] = ġäi

одѣвать — anziehen.

²ġi (v) [Krm.] = ġi.

¹ġin [Tar.]

какое-то растеніе — eine Pflanze.

²ġin (v) [كيبك (Osm.)] = ġäin

одѣваться — sich ankleiden.

³ġin (v) [Krm.] = ġin.

ġināx [ġināx (Kar. L.)]

грѣхъ — die Sünde (H. 7,21).

ġināxli [ġināxli (Kar. L.), von ġināx+li]

грѣшный — sündig.

ġindī [كيبدي (Osm.), von ġin+di]

одѣваніе, одежда — das Sichankleiden, die
Kleidung.

¹ġip [Kas., aus dem Russ.]

гиря — das Gewicht; са'атың ġipläri ġip
у часовъ — die Gewichte der Uhr.

²ḡip (v) [کیرمک, ٧٢٢٢٢, ٧٢٢٢٢ (Osm.)]
= kīp

входить — eintreten, eindringen; араја ḡip-
māk вѣшиваться, быть посредникомъ — sich
einmischen, vermitteln; ālā ḡipmāk быть пой-
маннымъ, сдѣлаться добычею — gefasst wer-
den, zur Beute werden; ол шāi ālimā ḡipdī!
это дѣло для меня полезно! — diese Sache ist
mir nützlich! бīр бīринā ḡipmāk вутываться
— sich verwickeln; рујаја ḡipmāk видѣть
сонъ — einen Traum haben; кыјафātā ḡip-
māk притворяться—sich verstellen; бīн рāңгā
ḡipmāk быть переменчивымъ — veränderlich
sein; гўнаһа ḡipmāk подозревать — bearg-
wöhnen; фīланын гўнаһына ḡipdī онъ по-
дозрѣвалъ его — er beargwöhnte ihn; ḡipār
чыкар прибыль и убыль — Vortheil und
Schaden; ḡipmādijī кану јок не было двери,
черезъ которую онъ могъ-бы войти — es war
keine Thür da, durch die er eintreten konnte.

³ḡip (v) [Krm. Ad.] = ḡip

войти — eintreten; хісмātкар ḡipdī онъ
вступилъ на службу — er trat in den Dienst.

ḡipin [کیرین (Osm. L. O.)]

маленькое животное въ Средней Азїи съ черной
и сѣрой шерстью — ein kleines Thier in der
Tartarei, dessen Fell grau und schwarz ist.

ḡipinti [کیرندی (Osm.), von ḡip+н+ti]

входъ — der Eintritt, Eingang.

ḡipintili [کیرندیلو (Osm.), von ḡipinti+li]

1) имѣющій входъ — einen Eingang habend.

2) маленькія черточки, прибавленныя къ про-
писямъ для исправленія почерка — kleine Li-
nien, die man zu den Buchstaben fügt, um die
Schrift zu verbessern.

ḡipid [٧٢٢٢ (Osm.)]

ḡipid оту двікїи бадьянъ (растевіе) — die
Ascherwurz (eine Pflanze).

ḡipici [کیریحی (Osm.), von ḡip+i+ci]

входящій — der Eintretende; араја ḡipici
посредникъ — der Vermittler.

¹ḡipish [کیرش, ٧٢٢٢, ٧٢٢٢ (Osm.), von
ḡip+sh]

1) входъ — das Eintreten; ḡipish чыкыш
имя игры — der Name eines Spiels; бīр ḡi-
rish kīrār-kī hārkās шашарыр онъ такъ
вошелъ, что все испугались — er trat so ein,
dass Alle erschraaken (N. 34).

2) прелюдїя — das Präludium.

²ḡipish (v) [کیرشیک, ٧٢٢٢٢ (Osm.), von
ḡip+sh]

1) вмѣстѣ входить — zusammen eintreten.

2) спутаться, сѣбпиться — sich verwickeln,
sich verketteln.

3) войти въ какое нибудь дѣло, быть посред-
никомъ — sich in eine Angelegenheit einmi-
schen, den Vermittler spielen.

ḡipishik [کیرشیک (Osm. R.)]

1) сѣбписанный, спутанный — verwickelt, ver-
kettet.

2) интимный, фамильярный — intim, familiär.

ḡipishikli [کیرشیکلو (Osm. R.)]

со спутанными частями, припутанный — mit
verstrickten Theilen, verstrickt.

ḡipishiklik [کیرشیکлік (Osm. R.)]

1) спутанность — das Verwickeltsein.

2) интимность, фамильярность — das Intim-
sein, Familiärsein.

ḡipishli [کیرشلو, ٧٢٢٢٢ (Osm.), von ḡipish
+li]

ḡipishli чыкышлы задвижка у окна, у две-
ря — der Fensterriegel, Thürriegel.

ḡipishṭip [کیرشدرمک (Osm. R.)]

принуд. отъ ḡipish — Causat. von ḡipish.

ḡipifṭ [کیرفت (Osm.)]

1) длинная флейта — eine lange Flöte.

2) ḡipifṭ јазы почеркъ съ переилетающимися
чертами, употребляемый при писанїи титу-
ловъ — eine Schrift für Titelüberschriften mit
in einander gezogenen Zügen.

ḡipivār (v) [کیربوبرمک (Osm.), von ḡipivār]

- войти безъ дозволенія — ohne Erlaubniss eintreten; капудан ġirivärmäk входитъ въ дверь безъ дозволенія — ohne Erlaubniss durch die Thür eintreten.
- ġirgin [کیرگین (Osm. R.)]
- 1) ласковый, вкрадчивый; деракй — liebko-send, sich einschmeichelnd; unverschämt.
 - 2) смиславшій довѣрие, расположение кого — Einer, der sich das volle Zutrauen Jemandes erworben hat.
 - 3) смягченный (или раздраженный) любовью, симпатією, гнѣвомъ — beruhigt (oder erregt) durch Liebe, Zorn u. s. w.
- ġirginlik [کیرگینلیک (Osm. R.)]
- 1) вкрадчивость — das Sicheinschmeicheln.
 - 2) интимность, расположение — das Intimsein.
- ġirgir [گیرگیر (Osm.)]
- фамиллярный — familiär.
- ġirgür (v) [کیرگورمک (Osm. Z.)]
- принуд. отъ ġir — Causat. von ġir.
- ġirdä [تار.]
- мохнатый — zottig.
- ġirdip (v) [کیردرمک (Osm. R.)]
- принуд. отъ ġir — Causat. von ġir.
- ġirdirt (v) [کیردرتیک (Osm. R.)]
- принуд. отъ کیردرمک — Causat. von کیردرمک.
- ġirmä [کیرمه (Osm.), von ġir + mä]
- 1) входъ — das Eintreten.
 - 2) задвижка у дверей и оконъ — die Fenster- und Thürriegel.
 - 3) внутренний уголъ; вогнутость — der einwärtsgehende Winkel; die Concavität.
- ġirmäli [کیرمه‌لو (Osm.)]
- 1) открытый для входа — zum Eintritt gestattet; ġirmäli чыкмалы бина публичное строение — ein öffentliches Gebäude.
 - 2) снабженный задвижкой — mit einem Riegel versehen.
 - 3) имѣющій внутренний уголъ — einen einwärtsgehenden Winkel haben.
- ġirp̄ [کيرو (Osm.)] = ġäpi.

- ġilanaр [Ad.]
- какой-то плодъ — eine Frucht.
- ġilas [Ad.]
- какой-то плодъ — eine Frucht.
- ġilit [Ad.] = kilid
- ключъ — der Schlüssel.
- ġit (v) [کیتیک, گیتیک, گیتیک (Osm.)]
- итти, уйти, уѣхать — gehen, fortgehen, fortfahren, fortreiten; ġabana ġitmäk далеко уйти — weit fortgehen; учуп ġitmäk улетать — fortfliegen; аркыры ġitmäk перейти — quer herübergehen; ахрәтә ġitmäk умереть — sterben; карада дәниздән ġitmäk странствовать по водѣ и по сушѣ — zu Land und zu Wasser reisen; ардынца ġitmäk слѣдовать, шпионить — folgen, ausspionieren; бана хоша ġidär! это мнѣ приятно! — das ist mir angenehm! äldän ġitmäk пропасть — umkommen; iči ġidär у него поносъ — er hat den Durchfall; äpä ġitmäk выйти замужъ — sich verheirathen (von der Frau); iläpi ġitmäk итти впередъ — vorwärts gehen; izinä ġitmäk слѣдовать по слѣдамъ — eine Spur verfolgen; iläpicinä ġidär! это выходятъ изъ границы! — das übersteigt alle Grenzen! ашыры ġitmäk переходить — übersteigen; ġäpi ġitmäk итти назадъ — zurückgehen; дозру ġitmäk итти прямо — geradeaus gehen; жола ġitmäk убѣжать — entfliehen; жола ġitmäk отправиться — abreißen; ġandış жола ġitmäk потерять дорогу — den Weg verlieren; аралыңа ġitmäk гибнуть — verderben, umkommen; işinä ġitmäk взяться за дѣло — sich an die Arbeit machen; iştäjä ġitmäk итти, чтобы просить — gehen, um zu bitten; dikinä ġitmäk противиться — sich widersetzen; алы ġitmäk унести — forttragen; haıda ġit! вар ġit! убирайся! — mache, dass du fortkommst! säipä ġitmäk гулять — spazieren gehen; ġittikçä, ġidäräk со временемъ, постепенно — mit der Zeit, allmählich; ġit! ġit! снѣжи! — beelle

dichl ата биниñ ritmäk тхатъ вертохъ — reiten; ġämijä biniñ ritmäk ухатъ въ кораблѣ, на пароходѣ — auf einem Schiffe fahren; акыл баштан ritti онъ потерялъ сознание — er hat das Bewusstsein verloren.

²rit (v) [Krm.] = rit.

ritara [کیتارا (Osm. Konst.)]

гитара — die Gitarre.

ritaraçı [کیتاراچی (Osm.), von ritara+çı]

играющій на гитарѣ — der Gitarrespieler.

rid (v) [Krm.] = rit.

ridär (v) [کیرمک, ۛۛۛۛۛۛۛ (Osm.), von rit+är]

1) заставить уходить, выгнать — gehen, fortgehen lassen, fortjagen.

2) убирать — fortnehmen; сусузлугу ridärmäk утолить жажду — den Durst stillen.

3) разрывать (связь) — abbrechen (Verhältnisse).

¹ridi [کیدی (Osm.), = pers. کدی]

рогоносецъ (ругательное слово) — der Hahnrei, ein allgemein angewendetes Schimpfwort; ai ridi axty! axъ ты негодай! — du Taugenichts! ridi ävлад злой ребенокъ, бездѣльникъ (о дѣтяхъ) — ein böses Kind; ai ridi dünja! o, проклятая судьба! — o, das verfluchte Schicksal! säni ridi merzaveç! (очень вульгарное ругательство) — Hallunke! (ein sehr vulgaires Schimpfwort); säni ridi köftähor säni! axъ, ты негодай! — ach, du Taugenichts! (N. 31); ridi anасыны фылан ättimin! axъ, ты мерзавецъ, я тебя проберу! — ach, du Hallunke, ich werde es dir anthun! (N. 126); vai ridi äшшöлу äшäк! axъ ты проклятый оселъ! — ach du verfluchter Esel! (N. 128); sän ridi mäлун säni баним жауруларымы häp sänä sän jäjорсун! axъ ты проклятый мерзавецъ, ты каждый годъ ѣшь моихъ птенцовъ! — ach du verfluchter Hund, verzehrst jedes Jahr meine Jungen! (N. 130).

²ridi [Krm.] = ridi

ridi душман комадылар халыма — wär-dilär bāni bir kanly zalyma мерзавцы не оставили меня въ покоѣ, они отдали меня кровожадному злодѣю — die Hallunken liessen mich nicht in Frieden, sie gaben mich einem blutdürstigen Bösewichte (P. d. V. VII*, 36,1).

ridip (v) [کیرمک (Osm.)] = rādir

заставить одѣвать, нарядить — ankleiden lassen, schmücken.

ridil (v) [کیرلک (Osm.), von rit+1]

быть посѣщаемымъ — gegangen werden, betreten werden; бу жолдан ridilip по этой дорогѣ ходятъ, могутъ идти — auf diesem Wege geht man, kann man gehen.

ridilik [کیرلک (Osm.), von ridi+lik]

положение рогоносца, сводничество — das von seiner Frau Betrogensein, die Kuppelei.

¹ridiš [کیریش, ۛۛۛۛۛۛۛ (Osm.), von rid+iš]

хождение, выѣздъ, поведене — das Gehen, Abreisen, die Ausfahrt, Führung; бу ġün ridiš var! сегодня выѣздъ султана! — heute findet die Ausfahrt des Sultans (mit seinem Gefolge) statt! ridišinä bājänmädim я порицалъ его поведене — ich tadelte seine Führung.

²ridiš (v) [کیریش (Osm.), von rit+iš]

ити вѣстѣ, стараться соблазнить — zusammen gehen, zu verführen suchen.

³ridiš (v) [کیرشک (Osm.)] = rīçiš

чесаться — jucken; вуцудум ridišijor! у меня тѣло чешется! — mir juckt der Körper!

riçik [کچک (Osm.)]

1) свербезъ — das Jucken.

2) чесотка — die Krätze.

riçiš (v) [کچشک (Osm.)] = ridiš

чесаться — jucken, ein Jucken fühlen.

riçi [کبسی (Osm.), von ri+çi]

одежда — die Kleidung.

rız [کیز, کز (Osm.)]

1) рея на бугшпритѣ, на которой находится

- флагъ — die Raue am Bugsprietmaste, der die Flagge trägt.
- 2) мачта съ флагомъ — ein beflaggter Mast.
- 3) (R.) разъ — mal; бу rиз этотъ разъ — diesmal (vergl. rāz).
- 4) войлокъ — der Filz (vergl. rīz).
- rizaб [کیزاب (Osm.), = pers. نيزاب]
крѣпкая вода — das Scheidewasser.
- rīzik [گزيك (Osm. Z.)]
прогулка — die Lustwandlung, der Spaziergang.
- ¹rīzā (v) [کيزلا (Osm.)]
положить стрѣлу на тетиву — den Pfeil auf die Bogensehne legen.
- ²rīzā (v) [کيزلا, کيزلا, γγικλεμεξ (Osm.)]
скрыть, спрятать — verbergen, verdecken, verheimlichen.
- ³rīzā (v) [Krm.] = rīzā.
- ¹rīzān (v) [کيزلان, کيزلان, γγικλεμεξ (Osm.), von rīzā+н]
скрываться, прятаться — sich verbergen, verstecken.
- ²rīzān (v) [Krm. Ad.] = rīzān
шу köşājā rīzānirīm (Ad.) я спрячусь въ этомъ углу — ich werde mich in diesem Winkel verstecken.
- rīzāndir (v) [Ad., von rīzān+dir]
скрыть, спрятать — verbergen, verstecken.
- rīzānq [کيزانچ (Osm. R.)]
игра въ прятки — das Versteckspiel.
- rīzāt (v) [Ad., von rīzā+т]
скрыть, спрятать — verbergen, verstecken.
- ¹rīzāi [کيزلو, کيزلو, γγικλε (Osm.), von rīz(?) +li]
скрытый, спрятанный — verbergen, versteckt;
rīzli ысытма изнурительная лихорадка — ein schleichendes Fieber; жапрак алтында rīzli māivā вар подъ листьями находятся скрытые плоды — unter den Blättern sind verborgene Früchte; rīzli cōilāmāk тайкомъ говорить — heimlich mittheilen.

- ²rīzli [Krm.] = rīzli
скрытый — verbergen; bīzā rīzli сырлар ачмак азып тыр грѣшно открывать скрытыя тайны — es ist eine Sünde, verborgene Geheimnisse zu eröffnen (P. d. V. VII*, 24, 32).
- rīzlik [کيزلك (Osm.)]
спинка кривой сабли — der Rücken des gebogenen Säbels.
- rīzlin [Ad.] = rīzliqā.
- rīzliqā [کيزليقا (Osm.), von rīzli+قā]
тайкомъ, скрытно — heimlich, im Geheimen.
- ¹rīsh [کيش (Osm.), von rīsh]
одѣвание — das Ankleiden.
- ²rīsh (v) [کيشك (Osm.), von rīsh]
вѣстѣ одѣвать — zusammen anziehen.
- rībār (v) [ريبار (Krm.)] = rābār.
- ¹rībi [کي, کي, γγικπι (Osm.)] = rībik, kŭk
1) какъ — wie; саниң rībi адām rōrdijim jok-тур! я не видѣлъ человека подобнаго тебѣ! — ich habe nie einen Menschen gleich dir gesehen! озлаңцык rībi какъ маленькiй мальчикъ — wie ein kleiner Knabe; бунуң rībi какъ этотъ — wie dieser; ai rībi rŭzāl красивая какъ луна — schön wie der Mond; сана дост rībi cōilādim! я тебѣ говорилъ какъ другъ, по дружбѣ! — ich habe wie ein Freund mit dir gesprochen! баба rībi какъ отецъ — wie ein Vater; азын он дōрдŭ rībi какъ луна въ четырнадцатый день, какъ полная луна — wie der Mond am vierzehnten Tage, wie der Vollmond.
- 2) стоя за глагольными формами, обозначаетъ «какъ будто-бы» — an das Verbum finitum tretend ist es durch «als ob» zu übersetzen: папа һазрātлāri буна разы олмуштур rībi кōрŭнā кажется, какъ будто папа на это соглашается — es scheint, als ob der Papst damit einverstanden ist; бу сōз cōilādī rībi āmittim мнѣ послышалось, какъ будто онъ сказалъ это слово — mir schien es, als ob er dieses Wort gesagt hat.

3) послѣ причастія на дык гібі переводится «какъ только, съ тѣхъ поръ, какъ» — nach dem Participium auf дык гібі bedeutet es «sobald als, seit»: ġäldikläri ġibi какъ только они пришли, съ тѣхъ поръ какъ они пришли — sobald als sie gekommen waren, seitdem sie gekommen sind; бу дав ġöktän куш гібі инарак кызы капты гібі ġidir духъ спустился съ неба какъ птица, и какъ только схватилъ ее, убѣжалъ — der Geist liess sich vom Himmel wie ein Vogel, herab und sobald er sie gefasst hatte, machte er sich davon (N. 122); ġördŷŷ ġibi какъ только онъ увидѣлъ ее, съ тѣхъ поръ какъ онъ увидѣлъ ее — sobald als er sie gesehen hatte, seit er sie gesehen; ġördŷŷüm ġibi какъ только я увидѣлъ ее, увидавъ ее — sobald ich sie gesehen hatte, als ich sie erblickt hatte.

²ġibi [Krm.] = ġibi

1) какъ — wie; ġändim ġibi bir фукара кызын алып онуда нѣчүн зар аѣлатақакмын? когда я женюсь на дочери такого-же бѣдняка, какъ я самъ, къ чему же ее доводить до горькихъ слезъ? — wenn ich die Tochter eines Armen, wie ich selbst bin, heirathe, was soll ich sie zu Thränen bringen? (P. d. V. VII*, 1,12).

2) ġäčä одуру гібі какъ только наступила ночь — sobald die Nacht angebrochen war.

ġibičä [كبيجه (Osm.), von ġibi+čä] = ġibi.

ġibbi [كبيبي (Osm. R.)]

ġibbonъ — der Affe Nylobates.

ġiv [كيو (Osm. R.)]

жвачка, находящаяся въ желудкѣ — die Nahrung im Magen eines Wiederkäuers.

ġivak (sic!) [كيوالك (Osm. R.)]

выдолбленный и пустой внутри — ausgenagt und inwendig hohl.

¹ġivär [كيور (Osm.)]

арыкъ, канава для орошенія полей и луговъ — ein kleiner Wassergraben zum Bewässern der Felder und Wiesen.

¹ġivär (v) [كيورمك (Osm. R.)]

прибавлять, смѣшивать одно съ другимъ — zusetzen, vermischen.

ġivir (v) [كيورمك (Osm.)] = kirŷp

дать войти, ввести, воткнуть — eintreten lassen, hineinführen, hineintreten.

ġivzit [كيوزيت (Osm. R.)]

жукъ бомбардиръ — eine Art Käfer (brachinus crepitans).

ġim [كيم, كيم (Osm.), von ki+im]

одежда, платье — die Kleidung, der Anzug; ġim кушам полная парадная одежда — der ganze Galaanzug; ġim башы дворцовый чиновникъ, смотрщикъ за платьемъ султана — der Palast-Officier, der über die Garderobe des Sultans die Aufsicht führt.

ġimi [كيمي (Ad.), = كيم (Osm. Mu)] = ġibi

1) какъ — wie.

2) какъ только — sobald als; ġälän ġimi то-жун башлар-ук какъ только онъ придетъ, они приступятъ къ свадьбѣ — sobald er kommt, beginnen sie mit der Hochzeit.

ġimli [كيبيلو, كيبيلو (Osm.), von ġim+li]

одѣтый — angekleidet; ġimli кушамлы вполне одѣтый — in vollständiger Kleidung, in Gala.

ġua [Tag.] = kua

свидѣтельство — das Zeugniß.

ġuala (v) [Tag., von ġua+la]

свидѣтельствовать — bezeugen, ein Zeugniß ablegen.

ġualat (v) [Tag., von ġuala+at]

заставить свидѣтельствовать — bezeugen lassen, ein Zeugniß fordern, ablegen lassen.

ġualik [Tag., von ġua+lik]

свидѣтельство, качество свидѣтеля — das Zeugniß, die Zeugeschaft; ġualik тартти представить свидѣтелей — Zeugen aufweisen, Zeugen aufstellen.

ġuачi [Tag., von ġua+chi]

свидѣтель — der Zeuge.

гуңган [Tag., aus dem Chin.]

публичное здание, казенное здание — ein öffentliches Gebäude, Kronsgebäude.

гуна [Tat., = pers. کناه]

преступление, вина — das Laster, Verbrechen, Vergehen, die Schuld; гунајим јок я не виновать — ich bin unschuldig, schuldlos; гуна киді онъ совершилъ преступление — er beging ein Verbrechen; гуна ішләрдин өтүиті его преступления остались ненаказанными — seine Verbrechen blieben unbestraft.

гунакар [Tat., = pers. کناکار]

преступникъ, грѣшникъ — der Verbrecher, Sünder; мундак кіші Худайиң алдда каттик гунакар болуду такой человекъ передъ Богомъ великій грѣшникъ — dergleichen Leute sind vor Gott grosse Sünder (P. d. V. VI, 5).

гуналик [Tat., von гуна + -lik]

грѣшный, преступный, виновный — sündig, verbrecherisch, schuldig.

гуннар [Tat., = pers. کُنار]

красный бархатъ — rother Sammet.

гурабија [غرابيه (Osm. R.)]

миндальное пирожное, вообще небольшой величины пирожное — der Mandelkuchen, überhaupt ein kleiner süsser Kuchen; غرابيه ساعتی родъ часовъ (?) — eine Art Taschenuhr (?) (a small hunting case watch).

гурістан [Tat., = pers. گورستان]

кладбище — der Kirchhof.

гуруц [غرونك (Z.)]

слово, рѣчь, беседа, общество — das Wort, die Rede, Unterhaltung, Gesellschaft.

гуруцлаш (v) [غرونكلاشق (Z.)]

разговаривать, совѣщаться — sich unterhalten, sich berathen.

гурулда (v) [غورلدامق (Osm. R.)]

производить шумъ кипянія — das Geräusch des Kochens von sich geben.

гурулдат (v) [غورلداتق (Osm. R.)]

принуд. отъ предыд. — Causat. vom Vorhergehenden.

гуруш [غروش, گرش, گرش, گرش, گرش (Osm.), vom deutschen «Groschen»]

серебряный пиастръ — ein silberner Piaster; параныц кыркы бірә гуруша гачар сорокъ пара составляютъ одинъ пиастръ — vierzig Para machen einen Piaster; арсланлы гуруш пиастръ съ изображеніемъ льва, т. е. голландскій Löwenriksdaler, бывший въ употребленіи въ Турціи, онъ былъ вѣсомъ въ 8½ драхмъ серебра, еще теперь онъ употребляется какъ номинальная цѣнность при публичныхъ торгахъ — der holländische Löwenriksdaler, er war früher in der Türkei im Gebrauch und hatte 8½ Drachme Silbergewicht, jetzt ist er nur noch als nominelle Werthangabe bei öffentlichen Versteigerungen im Gebrauch; кара гуруш черный пиастръ, прежнее названіе пѣмецкаго талера, вѣсомъ 9 драхмъ серебра — der schwarze Piaster, alte Benennung des deutschen Thalers, Silbergewicht 9 Drachmen; ріјал гуруш id.; кызыл гуруш пиастръ красный, прежнее названіе вѣсъ золотыхъ иностранныхъ монетъ — der rothe Piaster, frühere Benennung aller fremden Goldmünzen.

гурушлук [غروشلق (Osm. R.)]

1) вещь, стоящая пиастръ — eine Sache, die einen Piaster werth ist.

2) монета пиастръ — ein Piastergeldstück.

гурк [غورق (Osm.)] = курк

1) клуша — die Bruthenne.

2) сердитый индюкъ, клохчущій и раздувающий перья — ein Truthahn, der erzürnt ist und glucksend die Federn aufplustert.

гургур [غورغور (Osm.)]

1) шумъ въ кишкахъ — das rumorende Geräusch in den Gedärmen.

2) шумъ кипянія — das Geräusch des Kochens.

3) всякій клохчущій звукъ — jedes glucksende Geräusch.

гурла (v) [غورلامق (Osm.), von гур+ла]
издавать kloхчущій звукъ — ein glucksendes
Geräusch von sich geben, bullern.

гурцата [غورحطه (Osm.), aus dem ital. «cor-
cette»]

брусъ для поддерживанія мачтъ — die Höl-
zer, die zur Stütze der Masten dienen (vergl.
B. d. M. II, 390).

гурбѣт [Krm., غربت (Osm.), aus dem Arab.]
отсутствіе, жизнь въ чужихъ странахъ, чуж-
бина — die Abwesenheit, das Leben in der
Fremde, die Fremde; гурбѣт чѣкмѣк терпѣть
на чужбинѣ — die Leiden der Fremde ertra-
gen; гурбѣттѣ ѓвѣнмѣк хаммамда тѣркѣ
чабырмаѣа бѣнзѣр хвастаться на чужбинѣ,
это то-же самое, что пѣть пѣсни въ банѣ
(уосл.) — in der Fremde sich rühmen ist eben
so nützlich, wie im Bade Lieder zu singen
(Spr.).

гул [Targ., = arab. غول]
злой духъ, демонъ — ein böser Geist, ein
Demon.

гулап [Targ., = pers. کلاب]
благовонная эссенція, употребляемая чтобы
привести въ сознаніе упавшаго въ обморокъ—
eine wohlriechende Essenz, um einen Ohn-
mächtigen zur Besinnung zu bringen; гулап
сѣпмѣк обрызгать гулабомъ — mit Gulap be-
spritzen.

Гуз [غوز, غوز (Osm.)]
турецкое племя гузовъ (вѣроятно огузовъ) —
das Türkenvolk der Ghusen (wahrscheinlich
die Oguzen).

гупа [Targ. = ? وفاء]
благодѣяніе, счастье—die Wohlthat, das Glück;
гупа килди онъ сдѣлалъ благодѣяніе — er hat
Wohlthaten erwiesen.

гуф [גוף (Kar. L.), = hebr. גוף]
тѣло — der Körper, Leib.

гуфлу [גוףלו (Kar. L.), von гуф+лу]
имѣющій тѣло — einen Körper habend; сѣміз

гуфлулар люди, имѣющіе толстое тѣло —
Leute, die einen fetten Körper haben (D. 1, 15).

гуфлух [גוףלוך (Kar. T.), von гуф+лух]
все что относится къ тѣлу — Alles was auf
den Körper Bezug hat; гуфлух иш плотскія
дѣла — die Angelegenheiten des Fleisches;
гуфлух саѣыш мысль о тѣлѣ, плотскія
чувства — die fleischlichen Gedanken, die
Fleischeslust.

гува [Kas.]
свидѣтель — der Zeuge.

гувалык [Kas.]
свидѣтельство — das Zeugnis; гувалык
бірмѣк давать показаніе (о свидѣтеляхъ) —
Zeugnis ablegen, bezeugen.

гувук [غوق (Osm.)] = кувук
кукушка — der Kuckuck; чувук са'аты часы
съ кукушкою — eine Kuckucksuhr.

гуман [Targ.]
обвиненіе — die Beschuldigung; сѣвнѣдін гу-
ман килдін! я тебя обвиняю! — ich beschul-
dige dich!

гумбаз [Targ.]
надгробный камень — das Grabdenkmal.

грива [גריבה (Kar. T.), aus dem Russ.]
грива — die Mähne; атныѣ гривасы грива
лошади — die Mähne des Pferdes.

глант (v) [Kar. L., aus dem Poln.]
посматривать — anschauen; аны глантти онъ
смотрѣлъ на него — er schaute ihn an.

гѣндѣц [Targ., aus dem Chin.]
одинъ округъ въ Илійской долинѣ — ein Be-
zirk im chinesischen Ili-Thale.

гѣгѣ [گهگه (Osm.)] = гѣвѣ.

гѣгѣн (v) [Krm., گونگ (Osm.)] = гѣвѣн.

гѣгѣц [گهگه (Osm.)]
плоское каменное блюдо — eine flache irdene
Schüssel (zum Anrichten des Pilaws); гѣгѣц
фуруну печка въ землѣ — der Erdofen.

гѣгѣм [Osm.]
дѣренъ — der Kornelkirschbaum.

гүгүм [کوکم (Osm. B. d. M.), ԿԻԿԻԿ Arm. W.]
мѣдная посуда для воды, тарелка цирюльни-
ка — ein kupfernes Gefäss für Wasser, der
Barbierteller; күчүк гүгүм горшокъ для ки-
пяченія воды — ein Topf zum Kochen des
Wassers; гүгүм башы чиновникъ дворца —
ein Palastbeamter.

гүгрү [کوکری (Osm.)]
снятые овощи, салат — das abgepflückte Ge-
müse, der Salat; гүгрү рәсмi подать съ
огородовъ — die Abgaben für die Küchen-
gärten.

Гүң [Turkm.]
туркменъ, рожденный отъ персианки — ein
Turkmene, der eine Perserin zur Mutter hat.

гүјә [گۈجۈ (Kar. L.)]
моль — die Motte (H. 4,16).

гүјәрçин [Osm.] = гөвәрçин
голубь — die Taube; алтын кафас-илә бир
гүјәрçин вардыр въ золотой клеткѣ есть
голубь — in einem goldenen Käfig ist eine
Taube (N. 13).

гүјәw [Krm.]
зять — der Schwiegersohn; war бабаңа гү-
јәwүң саңа сәләм әтти! иди къ своему отцу
(и скажи): твой зять тебѣ кланяется! — gehe
zu deinem Vater (und sage): dein Schwieger-
sohn grüsst dich! (P. d. P. VII, 85,10).

гүјәм [کوکم (Osm.)] = гүгәм.

гүјү [Krm.] = гүјәw
зять, женихъ — der Schwiegersohn, Bräuti-
gam; гүјүдә гәлмиш һәмән никаһ идмәјә
дурајырлар и женихъ пришелъ, и они гото-
вятся совершить вѣнчаніе — auch der Schwie-
gersohn (Bräutigam) ist gekommen und sie sind
dabei, die Trauung auszuführen (P. d. V. VII,
31,17).

гүјүм [کوکم (Osm.)] = гүгүм
большой мѣдный сосудъ для воды — ein grosser
kupferner Krug.

гүн [گون, ԿԻԿ, ԿԿԵv (Osm.)] = күн

день, солнце — der Tag, die Sonne; гүн до-
бусы восходъ солнца, востокъ — der Sonnen-
aufgang, Osten; гүн батысы заходъ солнца,
западъ — der Sonnenuntergang, Westen; гүн
тутулмасы затмѣніе солнца — die Sonnen-
finsterniss; гүн доғмадан һәләр доғар!
чего не можетъ случится до восхода солнца!
(иосл.) — was kann nicht Alles vor Sonnenauf-
gang sich ereignen! (Spr.); гүн јүзү свѣтъ
дня — die Helle des Tages; гүнләрдә бир гүн
однагъ день — eines Tages; гүнбә гүн, гүн-
дән гүнә изо дня въ день — von Tag zu Tagel
бир гүн әвәл однимъ днемъ раньше — einen
Tag früher; һәр гүн каждый день — jeden
Tag; бу гүн сегодня — heute; әвәлкі гүн;
өтә гүн третьего дня — vorgestern; дүн дәјi,
өтә гүн не вчера, а третьего дня — nicht
gestern, sondern vorgestern; о бир гүн по-
слѣзавтра — übermorgen; бу гүнкі гүн сего-
дняшій день — der heutige Tag; бир гүн
ашыры черезъ день — über einen Tag; бир
гүн әвәл днемъ раньше — einen T g vorher;
иш гүни рабочий день — der Werkelag; кара
гүн несчастный день — ein Unglückstag; орту
гүн христианскій праздникъ — der christliche
Feiertag; сажылы гүн праздникъ — der Feier-
tag; бајағы гүн обыкновенный день — ein
gewöhnlicher Tag; арары гүн день передъ
праздникомъ, сочельникъ — der Tag vor dem
Feiertage; сыңак гүнләр каникулы — die
Hundstage; гүн балығы круглая рыба съ
вкуснымъ мясомъ — ein runder Fisch mit de-
likatem Fleische; Султан Маһмуд гүнндә
во время царствованія Султана Махмуда — zur
Regierungszeit des Sultans Machmud; гүн
гөрмүш адам старшій человекъ, опытный
человекъ — ein bejahrter Mensch, ein erfahre-
ner Mensch; гүн гөрмәз темный — dunkel;
гүн дөнүмү возвращеніе муссона — die Rück-
kehr des Musson.

гүн [Krm. Ad.] гүн.

r'ūnah [كناه, ٧١٤٤٥ (Osm.)] = гуна
преступление, вина—das Verbrechen, die Schuld.

r'ūnahly [كناهلو (Osm.)] = гуналик.

r'ūnā [كناه, ٧١٤٤٥ (Osm.)] = r'ūnah.

r'ūnāli [كناهلو (Osm.)] = r'ūnahly.

r'ūnāγ [גוינה (Kar. T.)] = r'ūnah.

r'ūnāγli [גוינהלי (Kar. T.)] = r'ūnahly.

¹r'ūnāš [كونش, ٧١٤٤٥ (Osm.)]

солнце, солнечный светъ — die Sonne, der Sonnenschein; ахшам r'ūnāšī вечернее солнце, желто-красный — die Abendsonne, gelbroth; r'ūnāš wurup солнце горитъ — die Sonne brennt; r'ūnāš doβar благоприятный, выгодный — günstig; r'ūnāš чарпмасы солнечный ударъ — der Sonnenstich; r'ūnāš pāsmi драгоценность изъ камней въ формѣ солнца — ein Schmuckstück in Form einer Sonne; r'ūnāš r'ibi парлак блестящій какъ солнце — wie die Sonne funkelnd; r'ūnāš балыкыла сыванмаз солнце не запачкается грязью, истина всегда побѣждаетъ клевету — die Sonne lässt sich nicht mit Schmutz verdunkeln, die Wahrheit triumphirt immer über die Verleumdung.

²r'ūnāš [Krm.] = r'ūnāš.

r'ūnāšlān [كونشلائن (Osm. R.)]

быть выставленнымъ на солнце и испытывать его дѣйствие—gerade in die Sonne gelegt und von ihr beschienen werden.

r'ūnāšlāt (v) [كونشلائت, ٧١٤٤٥ (Osm.), von r'ūnāš+lä+т]

сушить на солнцѣ — in der Sonne trocknen.

r'ūnāšli [كونشلي, ٧١٤٤٥ (Osm.), von r'ūnāš+li]

солнечный — sonnig; hawa r'ūnāšli dīr (теперь) солнечная погода — es ist sonniges Wetter, ein sonniger Tag.

r'ūni [Ad.] = r'ūnū

соперница — die Rivalin.

r'ūnū [كوني (Osm. ungebr.)]

1) зависть — der Neid, die Missgunst.

2) (R.) востокъ — der Osten.

3) (R.) мѣсто, освѣщенное солнцемъ — eine sonnenbeschienene Stelle.

r'ūnūlā (v) [كونيلهلا, ٧١٤٤٥ (Osm.), von r'ūnū+lä]

быть завистливымъ, завидовать — neidisch sein, beneiden.

r'ūnūlāpī [كونيلهبي (Osm.), von r'ūnūlā+ā+pi]

завистливый — von neidischem Charakter.

r'ūnlā [كونليك (Osm. R.)]

1) наступать (о днѣ) — anbrechen (vom Tage).

2) остановиться гдѣ на день—irgendwo einen Tag anhalten.

3) быть гдѣ-нибудь при наступленіи дня — bei Tagesanbruch sein (wo).

¹r'ūnlūk [كونليك, ٧١٤٤٥ (Osm.), γγϵνλϵκ (Osm.)]

что относится ко дню — was sich auf den Tag bezieht; он r'ūnlūk чоцук десятидневный ребенокъ — ein zehntätiges Kind; ūч r'ūnlūk жол трехдневный путь — ein dreitägiger Weg.

²r'ūnlūk [كونليك (Osm.)]

курительное вещество, ладанъ — das Räucherwerk; кара r'ūnlūk черный ладанъ — der schwarze Weihrauch.

r'ūnlūklā [كونليكلك (Osm.), von r'ūnlūk+lä]

курить — räuchern.

r'ūndār [كوندر (Osm.)]

1) столбъ, шесть — der Pfosten, die Stange; мызрак r'ūndāri древко пикн — der Lanzenschaft; баирак r'ūndāri древко знамени — der Fahnenchaft.

2) крючекъ носильщика—der Haken des Lastträgers; мал r'ūndāri id.

r'ūndālik [كوندليك, ٧١٤٤٥ (Osm.)]

1) продолженіе дня, дневной — die Dauer eines Tages, täglich; амāлāнин r'ūndāliji день рабочий—der Arbeitstag; r'ūndālik руба домашній костюмъ — die Hauskleidung.

2) дневная плата — der Tageslohn.

r'ūndālikči [كوندليكچي, ٧١٤٤٥ (Osm.), von r'ūndālik+či]

поденщикъ — der tagweise angenommene Arbeiter.

¹гүндүз [كوننوز, كۈنلۈك (Osm.)] = күндүз

время дня — die Tageszeit; гүндүз, гүндүз
вакты днмъ — am Tage; гүндүзүн впро-
долженіе дня — im Laufe des Tages; гәдә
гүндүз днмъ и ночь — Tag und Nacht; гүндүз
күлаһлы гәдә сылаһлы днмъ онъ въ
шапкѣ, ночью въ оружіи (онъ — невѣрный
другъ) (посл.) — am Tage ist er in der Mütze,
nachts in Waffen (er ist ein falscher Freund)
(Spr.).

²гүндүз [Krm. Ad.] = гүндүз.

¹гүр [Kas., = pers. کور] = көр, кабыр
могила — das Grab.

²гүр [کور (Osm.)]

1) шумъ тяжелаго тѣла, брошеннаго съ
силою — das Geräusch eines schweren Körpers,
der heftig geworfen wird, das Gekrach.

2) гүр гүр ишләмәк работать съ большимъ
напряженіемъ — in grosser Eile, mit grosser
Anstrengung arbeiten.

3) кар гүр әтмәк ссориться — sich zanken.

4) изобильный, сильный, хорошая (судьба) —
reichlich, kräftig, gut (vom Glücke); гүр сәс
съ громкимъ голосомъ — mit lauter Stimme.

гүрә [کور (Osm. R.)]

дикій, необузданный, съ поровомъ, своеволь-
ный — wild, ungezogen, unbändig, eigenmäch-
tig.

гүрәклән [کورکلنك (Osm. R.)]

сдѣлаться статнымъ, виднымъ — stattlich,
schön werden.

гүрәкли [کورکلو (Osm. R.)]

статный, красивый — stattlich, schön.

¹гүрәш [کورش, كۈرەش (Osm.)] = күрәш,
гүләш

борьба — der Ringkampf; гүрәш яри мѣсто,
гдѣ борются — die Stelle, wo der Ringkampf
stattfindet.

²гүрәш (v) [کورشمك, كۈرەش (Osm.)]

бороться — ringen; боғаз боғаза гүрәшмәш
другъ друга хватать за горло — sich gegen-
seitig bei der Kehle packen; гүчин яттиүмә-
дји кимсә-илә гүрәшмә! не борись съ чело-
вѣкомъ, противъ котораго твоя сила недоста-
точна — ringe mit Niemand, gegen den deine
Kraft nicht ausreicht!

гүрәшчи [کوراشچي, كۈرەشچي (Osm.), von
гүрәш+чи]

борецъ — der Ringer, Ringkämpfer.

гүрәштир [کورشدرمك (Osm. R.)]

заставить бороться — ringen lassen.

гүрәшмә [کورشمه (Osm. R.)]

борьба — der Ringkampf.

гүрәшк [کوروك (Osm. R.)]

желающая совокупления (курица) — brünstig
(von einer Henne).

гүрәшкә (v) [کوروكسيك (Osm. R.)]

искать совокупления (о курицѣ) — brünstig
sein (von einer Henne).

гүрәшл [کورل (Osm.)]

стукъ (звукоподраж. слово) — das Gepolter
(tonnachahmend); гүрәшл әтмәк стучать —
poltern.

гүрәшлти [کورلتي, كورلدي, كۈرەشل (Osm.),
von гүрәшл+ти]

стукъ, стукотня, шумъ — das Gepolter, Kra-
chen, der Lärm; гүк гүрәшлти громъ — der
Donner; бир гүрәшлти копар подымается
шумъ — es entsteht ein heftiges Geräusch (N.
15); гүрәшлти әтмәк шумѣть — lärmern, pol-
tern.

гүрәшлтилә [کورلديلو (Osm. R.)]

шумный — lärmend, krachend.

гүрәшлти сүз [کورلديسز (Osm. R.)]

безшумный, спокойный — geräuschlos, ruhig.

гүрәшлә (v) [کورلدمك, كۈرەشله (Osm.), von гүрәшл+лә]

шумѣть, гремѣть — krachen, lärmern, donnern.

гүргән [کورکن, كۈرگن (Osm.)] = гүргән

какое-то дерево, грабь (?) — ein Baum, eine Buchenart (chadara tenax) (nach R. alnus glutinosa); кара гүргән черный букъ — die Schwarzbuche (nach R. fagus sylvatica).

гүрjäк [Tar.] = күрjäк.

гүрjäklä (v) [Tar.]

работать лопатою — mit dem Spaten arbeiten.

гүрplä [كورله (Osm. R.)]

пушечное ядро; нечто круглое — die Kanonenkugel; Etwas rundförmiges.

¹гүрplä (v) [كورلك, كورلك (Osm.), von гүр+lä]

1) гремѣть — donnern; гөк гүрpläjор громъ гремѣть — es donnert; гөк гүрplämäjinçä Allah дәмәз не призываютъ Бога раньше, чѣмъ не загремѣть (посл.) — man ruft Gott nicht an, bevor es donnert (Spr.).

2) скороостивно умереть — plötzlich versterben.

²гүрplä (v) [Krm.] = гүрplä.

³гүрplä (v) [Kas.]

журчать, ворковать — murmeln, gauschen, girgen; бик гүрpläп төрөмын я живу въ большомъ весельѣ — ich lebe sehr lustig.

⁴гүрplä [كورله, كورله (Osm.), nach L. O. fehlerhaft für гүllä]

сферическое тѣло, шаръ — ein sphärischer Körper, eine Kugel; кызғын гүрplä раскаленное ядро — die glühende Kugel; зинçirli гүрplä цѣпное ядро — die Kettenkugel; бош гүрplä бомба — die Bombe.

гүрpläүк [Kas., von гүрplä+үк]

ручей, источникъ, весенний разливъ — der Bach, die Quelle, Frühlingsüberschwemmung.

гүрplän [كورلنك (Osm. R.)]

дѣлаться обильнымъ, роскошнымъ, густымъ — reichlich, üppig, dicht werden.

гүрplät [كورلنك (Osm. R.)]

производить громкiй, громоподобный шумъ — ein starkes, donnerndes Geräusch verursachen.

гүрplämä [كورله (Osm. R.)]

шумѣние; сильный шумъ, звукъ — das starke Lärmen; ein lautes Geräusch.

гүрplүк [كورلك (Osm.), von гүр+lik]

изобилie, полнота — der Ueberfluss, die Fülle; tal' in гүрplүjү счастье — das Glück.

гүрс [Tar.] = гүрэ

булава, дубина — der Streitkolben, die Keule.

гүрэз [كوز (Osm.), = pers. كوز]

булава, дубина — der Streitkolben, die Keule.

гүрэзә [كوز (Osm.)]

большая ночная ваза — ein grosses Nachtfäss.

гүрбät [Krm.] = күрбät = قربة.

милостивый — gnädig.

гүрбätlik [Krm., von гүрбät+lik]

милость — die Gnade; гүрбätliktä калмаја чтобы остаться въ милости — um in der Gunst zu bleiben.

гүрбүз [كوز, كوز (Osm.)]

крѣпкiй, здоровый, сильный — stark, gesund, kräftig; öilä гүрбүз адамларнын сабатындан коркулур надо бояться за здоровье такихъ крѣпкихъ людей — man muss für das Wohlbefinden so gesunder Menschen fürchten (B. d. M.).

¹гүл [كول (Osm.), = pers. گل]

роза, цвѣтокъ — die Rose, Blume; гүл сужу розовая вода — das Rosenwasser; гүл лаһанä цвѣточная капуста — der Blumenkohl; гүл jүzлү мѣющiiй лицо красивое какъ роза — ein rosiges Antlitz habend.

²гүл [Krm. Ad. Tar.]

цвѣтокъ, роза — die Blume, Rose; гүл бастi (Tar.) онъ украсилъ розами — er verzierte mit Rosen; ак гүлүн çäpinä кара дикäни дәрәм я срываю вместо бѣлыхъ розъ черныи терновникъ — ich pflücke anstatt der weissen Rosen schwarze Dornen (P. d. V. VII, 12).

³гүл (v) [كولك, كولك (Osm.), = күл

смѣяться, радоваться, насмѣхаться — lachen,

sich freuen, verspotten; бызык алтында гүл-
мак иль подь усовь смѣяться, насмѣяться —
unter dem Schnurrbart hervorlachen, spotten,
sich moquieren; сакала гүлмак id.; кыс кыс
гүлмак легко смѣяться — leicht lachen;
гаврак гүлмак смѣяться и при этомъ пока-
зывать зубы — die Zähne zeigend lachen; жүзä
гүлмак обмануть, льстить, дѣлать для вида
веселое лицо, дать удовлетворение — täuschen,
schmeicheln, eine freundliche Miene zeigen, Ge-
nugthuung geben; гүлä гүлä даһы гәрчäk
сöilänä и смѣясь можно сказать истину — auch
lachend kann man die Wahrheit sagen; жүзä
гүлүпүлärä чäkänmäм! я не могу терпеть
льстецовъ! — ich kann die Schmeichler nicht
ausstehen! häp жүзä гүлän дост олмаз кто
всѣмъ смѣется въ лицо не можетъ быть дру-
гомъ (посл.) — wer jedem in's Antlitz lacht
kann kein Freund sein (Spr.).

⁴гүл (v) [Kgm.] = гүл.

гүлау [كلاج (Osm.)]

какое-то пирожное — ein Kuchen.

гүлап [Kauk.] = гулап

духи — eine wohlriechende Essenz.

(Тиф.) очень вкусная груша — eine Art ge-
schmackvoller Birnen.

гүлаби [Ad.] = гүлап.

гүлä [Tar.]

сушеные абрикосы — getrocknete Aprikosen.

гүлäu [كولج (Osm.), von гүл + äü]

1) смѣхъ, радость — das Lachen, die Fröhlich-
keit.

2) смѣющийся — lachend.

гүлäuäk [كولجك, گولجك (Osm.), von гүл
+ äpäk]

смѣшной — lächerlich; гүлäuäk mäи смѣшное
дѣло — eine lächerliche Sache.

¹гүләш [گولج (Osm.)] = гүрäm

борьба — der Ringkampf; гүләш äтmäи: бо-
роться — ringen, einen Ringkampf ausüben.

²гүләш (v) [گولج (Osm.)] = гүрäm

бороться — ringen.

гүләшчи [گولجك (Osm.)] = гүрämчи

борецъ — der Ringkämpfer.

гүләшчä [گولجك (Osm. R.)]

ручные оковы — die Handfesseln.

гүлүк [كولك, گولجك (Osm.)] =
гүлүк

вьючное животное — das Lastthier, Lastpferd;

пак кәмикли гүлүк лошадь съ врыжкими ко-
стями — ein starkknochiges Lastpferd.

¹гүлүңц [گولجك, گولجك (Osm.), von гүл +
inц]

1) насмѣхае — das Gespött; халка гүлүңц
олмак служить посмѣшищемъ народу — dem
Volke als Spott dienen.

2) смѣшной — lächerlich.

²гүлүңц [گولجك (Osm. R.)]

смѣшная вещь — ein lächerliches Ding.

¹гүлүш [گولش, گولجك (Osm.)]

смѣхъ — das Lachen.

²гүлүш (v) [گولشك, گولجك (Osm.), von
гүл + ш]

1) смѣяться вместе — zusammen lachen.

2) смѣяться другъ надъ другомъ — sich necken,
einander verspotten.

гүлүштүр [گولشدرمك (Osm. R.)]

приуд. отъ предыд. — Causat. vom Vorherg.

гүлүшмälүчä [گولشمرجه (Osm. Z.)]

смѣшной, шуточный, веселый — lächerlich,
spasshaft, erheiternd.

гүлүвадан [Tar.]

лошадь сивая съ яблоками — der Apfelschim-
mel.

гүлүм [گولم (Osm.), von гүл + м]

смѣхъ — das Lachen.

гүлүмcä [گولسمك (Osm.), von гүлүм + cä]

насмѣшливо улыбаться — spöttisch lächeln.

гүлгäm [گولگم (Osm.)] = гүрäm.

гүллаби [گوللابي (Osm.)] = гүллаби

сторожъ въ домѣ умалишенныхъ — der Wächter
eines Irrenhauses.

¹g'yllä [كوله, 44-LLK, 44-LLK (Osm.)] =
g'ýplä

мячикъ, шаръ, ядро — der Ball, die Kugel.

²g'yllä [Ad.] = g'ýllä.

g'ýllälän (v) [كوله لئان, 44-LLK, 44-LLK (Osm.),
von g'ýllä-+lä-+n]

сдѣлаться шаромъ — zur Kugel werden; ко-
барып g'ýllänmäк опухать — rund aufschwel-
len.

g'ýllý [Osm. Ad.] = g'ýllýk.

¹g'ýllýk [Tag., von g'ýl-+lýk] = g'ýllý

относящееся къ цвѣтамъ — auf Blumen Bezie-
hung habend; g'ýllýk баџ цвѣточный садъ —
der Blumengarten.

²g'ýllýk [44-LLK (Osm.), von g'ýl-+lýk]

грядки съ розами, садъ розъ — das Rosenbeet;
der Rosengarten.

g'ýldýp (v) [كولدرمك (Osm.), von g'ýl-+dip]

причинить смѣхъ — lachen machen, Lachen
herauffufen; jýzini g'ýldýpäqäktip это ego
удовлетворить — es wird ihn befriedigen.

g'ýldýp [Tag.]

громъ — der Donner.

g'ýlciq [Tag.]

цвѣтная кожа на задней части татарскаго са-
пога — das farbige Hackenleder der Tataren-
stiefel.

g'ýlçä (v) [كولسه مك, 44-LLK (Osm.), von
g'ýl-+çä]

улыбаться — lächeln.

¹g'ýlšän [Krm., aus dem Pers.]

грядка съ розами — das Rosenbeet, der Ver-
gnügungsort; g'ýlšän itmäк радовать — er-
freuen; G'ýlšän-sarai = Бакчы-sarai;
g'ýlšän баџы цвѣточный садъ — der Blumen-
garten.

²g'ýlšän [44-LLK (Osm.)] = g'ýlšän.

g'ýlšä-šäkäp [44-LLK (Osm.)]

розовый сиропъ — der Rosensyrop.

g'ýt (v) [كونك, 44-LLK (Osm.)]

1) пасти, смотрѣть за кѣмъ — hüten, weiden

lassen, pflegen; козун, окүз g'ýtmäк пасти
овець, быковъ — Schafe, Rinder hüten.

2) охранять — bewahren; кин g'ýtmäк хранить
ненависть — Hass bewahren; гораз g'ýtmäк
id.; душманлык g'ýtmäк враждовать — Fein-
schaft bewahren; баирät g'ýtmäк быть стара-
тельнымъ сторонникомъ кого, стараться — ein
eifriger Anhänger Jemandes sein, eifrig sein.

g'ýd (v) [كودمك (Osm. R.)]

отрѣзать хвостъ, укоротить, вырвать — den
Schwanz abschneiden, verkürzen, abreißen.

g'ýdäri [كودري, 44-LLK (Osm.)]

тонкая кожа, лайка — sehr feingegerbenedes Le-
der, das Wildleder; g'ýdäri äldivän лайковыя
перчатки — die Glacéhandschuhe.

g'ýdýk [كودوك (Osm.)]

безъ хвоста — ohne Schwanz, schwanzlos;
g'ýdýk тавукъ безхвостая курица — ein
schwanzloses Huhn; g'ýdýk калмакъ быть безъ
конца — unbeeidigt sein, ohne Ende.

g'ýdýl [كودليك (Osm. R.)]

1) быть сторожимымъ, охраняемымъ, питае-
мымъ и т. д. — gehütet, ernährt, erzogen
werden.

2) быть въ помышленіи у кого — in Jemandes
Gedanken sein.

3) (отъ корня كودمك — vom Stamme كودمك)
быть укороченнымъ, подрѣзаннымъ, куцымъ —
abgekürzt, beschnitten, schwanzlos sein oder
werden.

g'ýdýqý [كودبيبي (Osm.), von g'ýt-+ý-+qi]

пастухъ — der Hirt.

g'ýdrät [Tag.]

предчувствіе — die Ahnung, Vorahnung; коң-
нимгä g'ýdrät тўшкän я предчувствовала —
ich hatte eine Vorahnung.

g'ýdrätlik [Tag., von g'ýdrät-+lik]

имѣющій предчувствіе — ahnungsvoll.

g'ýč [كوج, 44-LLK (Osm.)] = күч

1) сила, могущество; трудъ — die Stärke, Macht,
Kraft, Gewalt; die Mühe; иш g'ýč работа, за-

няtie — die Arbeit, Beschäftigung; иш гўч
итмак работать, заниматься — arbeiten, sich
beschäftigen; иш гўч адинмак дэлать себѣ
затрудненія — sich eine Schwierigkeit bereiten;
гўч илā силою, насильственно — mit Gewalt;
гўчўм ятмаз силы моей не достанеть — meine
Kraft reicht nicht aus; ашыры гўчўма гәди-
жор это превосходить моя силы — das über-
steigt meine Kräfte; гўчә гәлмак быть му-
чимымъ, печалиться — gequält sein, sich be-
trüben; гўчўнә кошмак сдэлать труднымъ —
schwer machen; гўчў гидип колаи калды
всякое затрудненіе устранено — jede Schwie-
rigkeit ist beseitigt; курт гўчў яттији hai-
ванлары бузар волкъ убиваеть всѣхъ жи-
вотныхъ слабѣ его — der Wolf würgt alle
Thiere, die ihm an Kraft nachstehen.

2) насилie — die Gewaltthat, Vergewaltigung;
гўч атмак сдэлать насилie, принуждать —
Gewalt anthun, zwingen.

3) трудный — schwer, schwierig.

гўчә [کوچه (Osm.)] = кбчб

кушаеь изъ сорго и кислаго молока — eine
aus Sorgo und saurer Milch bereitete Speise.

¹гўчән [کوچن (Osm.)] = гўчәгән
родъ коршуна — eine Geierart.

²гўчән [Krm.]

хорекъ — der Iltis; гўч илән гўчән дутул-
маз силою хорекъ не ловится — den Iltis
fängt man nicht mit Gewalt.

гўчәбә [کوچه (Osm. R.)]

кочевникъ — der Nomade.

гўчўгән [کوچوگن (Osm.)] = гўчән
родъ коршуна — eine Geierart.

¹гўчўн [کوچين (Osm.), von гўч+н]
силою — mit Gewalt.

²гўчўн [Krm.] = гўчўн.

¹гўчлә [کوچله (Osm.)]

рвотный орехъ — die Brechnuss.

²гўчлә (v) [کوچلهمك (Osm.), von гўч+лә]

сдэлаться затруднительнымъ — schwierig
werden.

¹гўчлән (v) [کوچلنك, كچه لاند (Osm.),
von гўчлә+н]

сдэлаться затруднительнымъ — schwierig wer-
den; иш гўчләнди дэло стало труднымъ — die
Sache ist schwierig geworden.

²гўчлән (v) [Krm.] = гўчлән

разсердиться — zornig werden; әwlә дәдикчә
бәг гўчләнди когда онъ такъ сказалъ, бегъ
разсердился — als er so gesprochen hatte,
wurde der Beg zornig (P. d. V. VII*, 93, 14).

гўчләндиp (v) [کوچلندر مک (Osm.), von гўч-
лән+диp]

затруднить — Schwierigkeiten bereiten; бу
адам ишнә гўчләндиpдә этотъ человекъ за-
труднилъ дэло — dieser Mensch hat die Sache
schwierig gemacht.

гўчләт [کوچلنتك (Osm. R.)]

дэлать что труднымъ — Etwas schwierig ma-
chen.

гўчләш (v) [کوچلشك (Osm.), von гўч+лә
+ш]

сдэлаться труднымъ, затруднительнымъ —
schwierig werden; ишим гўчләштә мое дэло
стало труднымъ — meine Sache ist schwierig
geworden.

гўчләштиp [کوچلشدر مک (Osm. R.)]

принуд. отъ предыд. — Causat. vom Vorherge-
henden.

гўчлў [کوچلو (Osm.), von гўч+ли]

сильный, могущественный; трудный — stark,
mächtig; schwierig, mühevoll; гўчли кувәтли
адам очень сильный человекъ — ein sehr
starker Mensch; ишли гўчлў сильно занатоу —
sehr beschäftigt, mit Geschäften überhäuft.

гўчлўк [کوچلک (Osm.), von гўч+лўк]

трудность, затрудненіе — die Mühe, Schwie-
rigkeit; бунда һич дўшўнмәдјим бир гўч-
лўк вар дэсә явилось затрудненіе, о кото-
ромъ я никакъ не думалъ — hier ist eine

- Schwierigkeit eingetreten, an die ich gar nicht gedacht habe.
- г'үчсі (v) [گ'үчсі (Osm.)]
дѣлать затрудненія, казаться тяжелымъ человекомъ — Schwierigkeiten bereiten, den Unangenehmen spielen, sich als einen schwer zu behandelnden Menschen zeigen.
- г'үчсін (v) [گ'үчсін (Osm.)]
считать себя обиженнымъ — sich beleidigt, gekränkt fühlen.
- г'үчсүз [گ'үчсүз (Osm.), von г'үч+сіз]
бессильный, слабый — kraftlos, schwach; г'үчсүз адам слабый человекъ — ein schwacher Mensch; іпсіз г'үчсүз адам человекъ безъ всякаго дѣла — ein Mensch, der gar keine Beschäftigung hat.
- г'үчсүзілік [گ'үчсүзілік (Osm.), von г'үчсүз+лік]
бессиліе, слабость — die Kraftlosigkeit, die Schwäche.
- г'үц [گ'үц, گ'үц, گ'үц (Osm.)] = г'үч.
- г'үцä [گ'үцä (Osm. R.)]
родъ пшеницы (подробно у R.) — eine Art Weizen (ausführlich bei R.).
- г'үцäк [گ'үцäк (Osm. Budg.)] = г'үдүк
пѣтухъ безъ хвоста — ein schwanzloser Hahn.
- г'үцäн [گ'үцäн, گ'үцäн (Osm.)]
1) дѣтенышъ (животныхъ) — ein Junges (von Thieren); тавшан г'үцäні молодой заяцъ — ein junger Hase.
2) родъ пестрой каменной куніцы — eine Art bunter Steinmarder.
- г'үцäн (v) [گ'үцäн, گ'үцäн (Osm.), von г'үч+ä+н]
быть печальнымъ, возбужденнымъ, сердитымъ — betrübt, ärgerlich, erregt sein; бана г'үцäнмä! не обижайся на меня! — ärgere dich nicht über mich!
- г'үцäнік [گ'үцäнік (Osm. R.)]
опечаленный, обиженный — betrübt, beleidigt.
- г'үцäніклік [گ'үцäніклік (Osm. R.)]
печаль, обѣда — das Betrübtsein oder Beleidigtsein.
- г'үцäніл [گ'үцäніл (Osm. R.)]
страд. отъ г'үцäн — Pass. von г'үцäн.
- г'үцäндір (v) [گ'үцäндір, گ'үцäндір (Osm.), von г'үцäн+дір]
печалить, обижать, возбуждать — erregen, erzürnen, beleidigen, in eine unangenehme Stimmung versetzen.
- г'үцäмін [گ'үцäмін (Osm.)]
женская подвязка — ein Frauenstrumpfband.
- г'үцäл (v) [گ'үцäл (Osm.)] = күчлän.
- г'үцäмін [گ'үцäмін (Osm. R.)]
название одного головного убора — die Benennung einer Kopfbedeckung.
- г'үцү [گ'үцү (Osm. R.)]
орудіе ткача (см. R.) — ein Webergeräth (s. R.).
- г'үцүк [Osm.] = күцүк
1) маленький — klein.
2) (R.) разновидность безхвостыхъ куръ и пѣтуховъ — eine Abart schwanzloser Hähne und Hennen.
- г'үцүк [Kgm.] = г'үцүк.
- г'үцүн [گ'үцүн (Osm. R.)]
съ трудомъ — mit Mühe.
- г'үцүцүк [Kgm., von г'үцүк+цүк]
очень маленький — sehr klein; öзү уфак г'үцүцүк онъ самъ совсемъ маленький — er ist selbst ganz winzig (P. d. V. VII*, 213, 194); г'үцүцүктän каһäриң чäкмишимъ съ дѣтства я терпѣлъ отъ твоей жестокости — von Kindheit auf habe ich über deine Härte Schmerz empfunden (P. d. V. VII*, 32, 10).
- г'үцүцүк [گ'үцүцүк (Osm.)] = г'үцүцүк.
- г'үцүм [گ'үцүм (Osm. R.)]
название одного дерева — die Benennung eines Baumes (prunus communis spinosa).
- г'үцлän (v) [گ'үцлän (Osm.)] = г'үчлän.
- г'үцлändig (v) [گ'үцлändig (Osm.)] = г'үчлändig.

r̥yplāsh (v) [كولشيك (Osm.)] = r̥yčlāsh.

r̥yplīš [كولو (Osm.)] = r̥yčlīš.

r̥yplūk [كولك (Osm.)] = r̥yčlūk.

r̥yč (v) [Kgm.]

сердиться, быть недовольнымъ, оставить (что), отвращаться — zürnen, unzufrieden sein, sich von etwas abwenden; мандан r̥yčtū онъ пересталъ меня любить — er hat aufgehört mich zu lieben; тавшан даба r̥yčmīsh — дабын кабәри билә олмамыш заяцъ разсердился на гору, а гора вовсе даже не замѣтила его (посл.) — der Hase zürnte dem Berge und der Berg hat es gar nicht gemerkt (Spr.) (P. d. V. VII*, 224, 220).

¹r̥yč [كوز, 4h-q, γγәž (Osm.)] = k̥yč
осень — der Herbst; r̥yč фазлы время осени — die Zeit des Herbstes.

²r̥yč [Kgm.] = r̥yč.

¹r̥yčäl [كوزل, 4h-q, γγәžәл (Osm.)]

красивый, хороший, пригожий — schön, gut, hübsch; r̥yčäl адам красивый, хороший человекъ — ein schöner, guter Mensch; r̥yčäl һарәкәт хорошее поведение — ein gutes Betragen; r̥yčäl һава хорошая погода — schönes Wetter; r̥yčäl сөз хорошее слово — ein schönes Wort; r̥yčäl koky хороший запахъ — ein schöner Geruch; һә r̥yčäl! какъ это хорошо! очень охотно! — wie das schön ist! sehr gern! даба r̥yčäl еше лучше — noch besser; һәк r̥yčäl! очень хорошо! — sehr gut! мәвлә r̥yčäl јапар! Богъ все дѣлаетъ хорошо! — Gott macht Alles gut! саксы r̥yčälі живучка, всегдаживъ (растение) — der Hauslattich (sempervivum); r̥yčäl сәиләмәк красиво говорить — beredt sein; r̥yčäl хатун какое-то растение — eine Pflanze; дышарысы r̥yčäl ічәрісі кызыл снаружи красивый, внутри красный (сухой) (посл.) — aussen schön und innen roth (trocken) (Spr.).

²r̥yčäl [Kgm. Kas.] = r̥yčäl.

r̥yčällän (v) [كوزللك, 4h-q, γγәžәл (Osm.), von r̥yčäl+lä+н]

дѣлаться красивымъ — schön werden, sich verschönern, sich verbessern.

r̥yčällät (v) [كوزللك, 4h-q, γγәžәл (Osm.), von r̥yčällä+т]

дѣлать красивымъ, дѣйствовать какъ слѣдуетъ — schön machen, gut handeln.

r̥yčälläsh (v) [كوزللك, 4h-q, γγәžәл (Osm.), von r̥yčäl+lä+ш]

дѣлаться красивымъ — schön werden; һава r̥yčälläshтi погода улучшилась — das Wetter ist schön geworden.

r̥yčälläshtip (v) [كوزللك (Osm. R.)]

принуд. отъ предыл. — Causat. vom Vorherg.

¹r̥yčällik [كوزللك, 4h-q, γγәžәл (Osm.), von r̥yčäl+lik]

1) красота — die Schönheit; зор-ыла r̥yčällik олмаз силою добро не дѣлается — das Gute macht man nicht mit Gewalt.

2) красныя румяна — die rothe Schminke.

²r̥yčällik [Kgm. Kas.] = r̥yčällik.

r̥yčälцә [كوزلجه, γγәžәлδžә (Osm.), von r̥yčäl+цә]

красивый, эlegantный (прозвище Али-паши, министра Османа II) — hübsch, elegant (ein Epithet des Ali-Pascha, des Ministers des Osman II.).

r̥yčälcin [كوزللك (Osm. R.)]

считать что хорошимъ, приятнымъ — Etwas gut, angenehm finden.

r̥yčyñ [كوزين (Osm. R.)]

осенью — im Herbst.

r̥yčlīš [كوزلو (Osm.), von r̥yč+līš]

осенний — herbstlich.

r̥yčlūk [كوزلك (Osm.), von r̥yč+lūk]

что относится къ осени — was sich auf den Herbst bezieht; r̥yčlūk älbicä осенняя платье — die Herbstkleider.

r̥yšä [Ad.] = köšä

уголъ — die Ecke, der Winkel.

r̥yba [كبه (Osm.)] = r̥äbä

беременная — schwanger; r̥yba калмак стать

беременной — schwanger werden; ðǝbä ät-mäk сдѣлать беременной — schwanger machen.

гүбәк [Ad.] = ðǝbäk

1) пупокъ — der Nabel; jädi гүбәк саҗыр онъ считаетъ семь поколѣній (благородное происхождение?) — er rechnet sieben Generationen (seines Adels?); гүбәк алты брюшная полость — der Unterleib.

2) шарикъ на шпигѣ палатки — die Kugel auf der Zeltstange.

ðǝbälik [كبهلك (Osm.)] = ðäbälik

беременность — die Schwangerschaft.

гүбүр [גריביר (Kar. T.)]

ящикъ — der Kasten.

ðǝbrä [كوبره, گوبره (Osm.), = griech. κόπρος]

кәл, навозъ — der Mist; ат, сығыр, коҗун ðǝbräci лошадиный, коровий, овечий навозъ — der Pferde-, Kuh-, Schafmist.

ðǝbrälä (v) [كوبره ليلك (Osm.), von ðǝbrä-t-lä]

удобрить почву — düngen; топрак ðǝbrälä-mäk id.

ðǝbräli [كوبره لو (Osm. R.)]

удобренный — gedüngt.

ðǝvä [كوكه, كوه, گوه (Osm.)] = ðǝjä

моль — die Motte; сандык ðǝväci невѣрный слуга — ein ungetreuer Diener.

ðǝväi [كوبكى (Osm.)] = ðǝjäǝ

молодая чета — die Brautsleute; ikicini-dä ðǝväi корлар они ихъ поженяли — sie verheiratheten sie mit einader (N. 6).

ðǝväji [كوبكى, گوبكى (Osm.)]

женихъ, молодой мужъ, зять — der Bräutigam, junge Ehemann, Schwiegersohn; ic ðǝväji молодой мужъ по введении (его) въ домъ невѣсты — der junge Ehemann nach Einführung in das Haus der Braut; ic ðǝväjici гирмак жить въ домѣ тестя — im Hause des Schwiegervaters wohnen; ic ðǝväjicindän халыца въ тревогахъ — in Unruhen; ðǝväji гирмак посетить невѣсту — die Braut besuchen; häp häftä

birilä ðǝväji ðipär у каждой изъ своихъ женъ онъ жилъ по недѣлѣ — er brachte bei jeder seiner Frauen eine Woche zu; ðǝväji оту майоранъ — der Majoran; ðǝväji фәнәри жидовская вишня — die Blasenkirsche.

ðǝväñ (v) [كوكنك, كوزنك, گوهنك (Osm.)] = күбән

довѣряться, основываться — sich anvertrauen, trauen, sich stützen auf; ынсан ðǝväñdiji даҗлара кар јаҗар на горахъ, которымъ вѣрятъ себя люди, снѣгъ падаетъ (посл.) — auf den Bergen, denen der Mensch sich anvertraut, fällt Schnee (Spr.); кәндия ðǝväñmäk довѣряться самому себя — Selbstvertrauen haben; кәндия ðǝväñmä! не довѣрайся самому себѣ! — traue dir selbst nicht!

гүвән (v) [Krm.] = ðǝväñ

малыца бакып гүвәнмә — чаркыңы бозар фәләк! не полагайся на свое имущество, небо уничтожитъ твое счастье! — vertraue nicht auf deine Habe, (sonst) zerstört der Himmel dein Schicksal! (P. d. V. VII*, 227, 299).

ðǝvärcin [گوهنك (Osm.)]

голубь — die Taube.

ðǝvärcinlik [گوهنك ليلك (Osm.)]

голубятникъ — der Taubenschlag.

ðǝvärcälä [Osm. vulg.] = ðöhärcälä

селитра — das Salpeter.

ðǝvälä (v) [كوه ليلك (Osm.), von ðǝvä-t-lä]

завестись (о моль) — von Motten zerfressen werden.

ðǝvälän [گوهنك ليلك (Osm.)]

быть съѣденнымъ молью — von Motten zerfressen sein.

ðǝväc [كوج, گوهنك (Osm.)] = ðǝgäc

1) глиняный сосудъ, горшокъ, глиняное блюдо — ein irdenes Gefäß, irdener Topf, eine irdene Schüssel; фуру ðǝväci глиняная сковорода для печенія пирожного — eine irdene Pfanne zum Backen der Kuchen.

2) пища изъ овощей и мяса — ein Gericht aus Gemüse und Fleisch.

3) шелуха — die Nusschale.

¹гъвѣз [гъвѣз (Osm.)]

краснобурый, темный, черноватый — rothbraun, dunkel, schwärzlich.

²гъвѣз [Kgm.] = гъвѣзли.

гъвѣзли [Kgm., von гъвѣз + li]

ал гъвѣзли јашыл башы ты, имѣющая красновато-зеленую голову — die du ein röthlichgrünes Haupt hast (P. d. V. VII*, 11,31).

гъвѣм [ком, кокм, коом (Osm.)]

1) лошадиныя латы — die Panzer für Pferde.

2) родъ рябины или боярышника съ синеватыми плодами — eine Art Eberesche oder Weinbaum mit bläulichen Früchten (arab.

جمع البرب prune d'ours; B. d. M. II, 673).

гъм [ком (Osm.)]

звукъ жужжанія — ein summendes Geräusch;

гъм ѓтмѣк жужжать — summern, surren.

гъман [гъман (Osm.), = pers. كان]

мнѣнїе — die Meinung.

гъмѣч [ком, гъмѣч (Osm.)]

соты — gefüllte Waben; бал гъмѣчи сотовый медъ — der Wabenhonig; ѣбѣ гъмѣчи мальва — die Malve.

гъмѣр (v) [ком (Osm.)]

1) пухнуть — anschwellen.

2) (= гъмѣрдѣ) мычать — brüllen.

гъмѣрдѣ (v) [ком, гъмѣрдѣ (Osm.)]

1) мычать, ревѣть — brüllen.

2) ворчать, ругать, бранить — murren, zapfen, schimpfen.

гъмѣрдѣт (v) [ком (Osm. R.)]

принуд. отъ предыл. — Causal. vom Vorherg.

гъмѣрдѣ [ком (Osm.), von гъмѣр + di]

ревъ — das Gebrüll.

гъмѣртѣ [ком (Osm. Z.)]

хижина, въ которой прячутся охотники или садовые сторожа — eine Hütte, in der sich die Jäger oder Gartenhüter verbergen.

гъмѣлдрѣк [ком (Osm.)] = комѣлдрѣк

нагрудникъ (часть лошадиной сбруи) — der Brustriemen (des Pferdes).

гъмѣш [ком, гъмѣш, гъмѣш (Osm.)] = комѣш, ѓомѣш

1) серебро — das Silber; кълчѣ гъмѣш слитокъ серебра — der Silberbarren; хас гъмѣш чистое серебро — feines Silber; гъмѣш шамдан серебряный подсвѣчникъ — ein silberner Leuchter; гъмѣш такымы серебряная посуда — das Silbergeschirr, ein silbernes Service; гъмѣш сују мѣсто для гулянія въ кварталѣ Эшубъ въ Константинополѣ — eine Promenade im Quartal Ejjub in Konstantinopel; гъмѣш сѣрви отраженіе луны въ водѣ — der Reflex des Mondes im Wasser; гъмѣш гърдѣн бѣла какъ серебро шеѣ — ein silberweisser Hals; гъмѣш гъбз аччый, корыстолюбивый — hab-süchtig, nur an seinen Vortheil denkend; гъмѣш кѣкѣ колючій макъ — der mexikanische Stachelmohn (argemone mexicana); гъмѣш балыбы корюшка — der Stint; балдыз гъмѣш ѣзѣрдѣ алтун јалдыз свояченица — позолоченное серебро (посл.) — die Schwägerin (Schwester der Frau) ist vergoldetes Silber (Spr.).

2) деньги, звонкая монета — das Geld, die klingende Münze (= комѣш акчѣ).

гъмѣши [гъмѣши (Osm.), von гъмѣш + i]

цвѣтъ серебра — die Silberfarbe.

гъмѣшлѣ [гъмѣшлѣ (Osm.), von гъмѣш + lä]

серебрить — versilbern.

гъмѣшлѣ [гъмѣшлѣ (Osm.), von гъмѣш + li]

покрытый серебромъ, имѣющій серебро — versilbert, Silber habend.

гъмрѣ [ком (Osm.)] = гъбрѣ

калъ — der Mist.

гъмрѣн [ком (Osm.)]

дикій лукъ — die wilde Zwiebel, der Alpenknolauch.

¹гүмрүк [كرك, كرك, γγүмрүк (Osm.), aus dem griech. κερκί, in Konstantinopel auch гөмрүк, كرك]]

таможня, таможенные пошлины — das Zollamt, der Zoll; гүмрүк назарәти таможенное управление — die Zolldirektion; гүмрүк әмині начальникъ таможни — der Zolldirektor; гүмрүк тәскәрәси таможенная квитанция — die Zollquittung; гүмрүк рәсмi таможенное право — das Zollrecht; малыны гүмрүктән гәчирмәк пропускать товары через таможню — die Waagen im Zollamt besichtigen lassen; гүмрүктән качырмак провозить контрабандой — schmuggeln; гүмрүк араңығы таможенный чиновникъ — der Zollbeamte, Zollwächter; гүмрүк һанä таможня — das Zollhaus; сак әл гүмрүжү морскія пошлины — der Seezoll; кара гүмрүжү сухопутныя пошлины — der Landzoll.

²гүмрүк [Kgm.] = гүмрүк

таможня, таможенные пошлины — das Zollamt, der Zoll; малларың әндирмишләр гүмрүгә они взяли товары его въ таможню — sie brachten die Waagen in das Zollamt (P. d. V. VII*, 20,29); бир даһа гүмрүк истајиләр они потребовали еще таможенные пошлины — sie forderten noch Zollgebühren (P. d. V. VII*, 20,29); бир парасы да јок гүмрүк wәрмәгә у него не было ни копѣйки, чтобы заплатить таможенные пошлины — er hatte keinen Para, um die Zollgebühren zu zahlen.

гүмрүкчү [Kgm., von гүмрүк+чи]

таможенный чиновникъ — der Zollbeamte, Zollwächter; гүмрүкчүләр Ашык-Кариби гөрдүкләри иләң ичләрин дутмушлар какъ только

таможенные чиновники увидѣли Ашык-Кариба, они тотчасъ испугались — als die Zollbeamten nur Aschyk-Karib erblickten, erschrakten sie heftig (wörtlich: hielten sie ihr Inneres) (P. d. V. VII*, 22,6).

гүмлä (v) [كوله مك (Osm. R.)]

издавать глухой гуль, шумъ, трескъ — ein dumpfes Geräusch, Getöse, Gepolter von sich geben.

гүмлät (v) [كولنيك (Osm. R.)]

привуд. отъ предыд. — Causat. vom Vorherg.

гүмбä [Kas.]

грибъ — der Pilz; будаи гүмбäси какой-то грибъ — eine Pilzart.

гүмбäd [كوله مك (Osm.)] = гүмбäз.

гүмбäз [Kas., aus dem Pers.]

сводъ, куполь — der Bogen, die Kuppel.

гүмбүр [كومبر (Osm.)]

глухой звукъ (выстрѣлъ изъ пушки), глухой громъ (звукоподраж.) — das dumpfe Geräusch einer abgeschossenen Kanone, das dumpfe Rollen des Donners (tonnachahmend).

гүмбүртү [كومبردي (Osm.)]

глухой звукъ — ein dumpfes Geräusch; топ гүмбүртүсү глухой гуль пушечнаго выстрѣла — das dumpfe Geräusch einer abgeschossenen Kanone; давул гүмбүртүсү глухой громъ барабана — das dumpfe Geräusch der Trommel.

гүмбүрдä (v) [كومبرده مك (Osm.), von гүмбүр+lä]

издавать глухой звукъ — ein dumpfes Geräusch von sich geben; топ гүмбүрдäди онъ издавалъ глухой звукъ, какъ будто гуль пушки — es gab ein dumpfes Geräusch von sich, wie Kanonendonner; давул гүмбүрдäди барабаны гремѣли — es wirbelten die Trommeln.

X.

ха [Soj.] = аккы

старший братъ — der ältere Bruder.

хаик [Kgm.] = kaik.

хаикчы [Kgm.] = kaikчы.

хаиҕы [Kgm.] = kaigы.

хаиҕыр (v) [Kgm.] = kaigыр.

хаин [Kgm.] = kain.

хаина (v) [Kgm.] = kaина.

хаинат [Kgm.] = kainат.

хаинаш [Kgm.] = kaинаш.

¹хаир [Kgm., Խայր (die Armenier sprechen Խայր. Ms.), χαίρ (Osm.) = arab. خیر]

1) добро, добрый, хорошо — das Gute, gut;

хаир ғәлсін башына! (Osm.) пусть ему будет хорошо! — möge es ihm gut gehen! ähli

хаир (Osm.) добрые люди — die guten Leute;

амәли хаир (Osm.) благодарение — die Wohlthat; хаир ола 1) (Osm.) что это значит? что это хорошего? — was hat das zu bedeuten?

2) (Kgm.) извини! будь такъ добръ! — verzeihe! sei so gut! һәч хаир јорамадым ничего хорошего я не напорочилъ — nichts Gutes habe ich gedeutet; хаир ит аны! (Kgm.) прими его хорошо! — nimm ihn gut auf! хаир саһибі

(Osm.) благодѣтель — der Wohlthäter; хаир сәилә! (Osm.) говори добрыя слова! (говорятся, если ожидаютъ отъ пришедшаго чего-нибудь недобраго) — sage Etwas gutes! (so sagt man, wenn man von einem Ankommenden eine schlechte Nachricht erwartet; хаир ғөрмәк

(Osm.) имѣть выгоду — Vortheil ziehen.

2) учтивое отрицание: нѣтъ! — eine höfliche Verneigung, Absage: nein! аны ғөрдүңмү? — хаир әфәндім! (Kgm.) видѣль-ли ты его? — нѣтъ, сударь! — hast du ihn gesehen? — nein, Herr!

²хаир [Soj.]

бобровая струя — das Bibergeoil.

хаиратчы [Kgm.]

щедрый — freigiebig.

хаиры [Kgm.] = һаиры.

хаирі [Tar.]

милостыня — die Almosen.

хаирхәһ [Խայրխահ (Osm.), = pers. خیرخواه] доброжелательный — wohlwollend.

хаирхәһлык [Խայրխահլըկ (Osm.)]

доброжелательство — das Wohlwollen.

хаирлаш (v) [خیرلاش (Osm.), von хаир-+ла +ш]

прійти къ согласію, соглашаться — einig werden, sich einigen, einen Vertrag, einen Handel abschliessen.

хаирлаштыр (v) [خیرلاشدرمق (Osm. R.)]

принуд. отъ уредыд. — Causat. vom Vorherg.

хаирлы [Kgm., خیرلو, Խայրլը, χαίρλή (Osm.), von хаир-+лы]

хороший, благословенный — gut, segenbringend; бу хаирлы сөз! (Kgm.) это прекрасное слово! — das ist ein gesegnetes Wort! сизә

хаирлы олсун! (Kgm.) пусть это будетъ вамъ на благо! — möge es euch zum Segen gereichen! хаирлы бабанын хаирсыз ылады (Osm.) дурные дѣти хорошаго отца — das schlechte Kind eines guten Vaters; хаирлы им

(Osm.) выгодное дѣло — eine vortheilhafte Sache.

хаирчы [Kas., von хаир-+чы]

нищій — der Bettler.

хаирсыз [Kgm., خیرسیز, Խայրսըզ, χαίρσιζ (Osm.), von хаир-+сыз]

злой, гадкій, негодный — böse, schlecht, untauglich; хаирсыз кавак аҗачы іібі ғөлгә

- вәрмәз (Osm.) злой подобно тополю, не даёт тени (посл.) — der Böse ist wie eine Pappel, er giebt keinen Schatten (Spr.).
- хаилаз [خيلاز, خيلاز, *ḫaylāz* (Osm.)] = hailaз
негодяй, лѣнвенец — der Taugenichts, Faulpelz; хаилаз калап иҗлак олмаз лѣнвенецни въ чемъ не успѣваетъ (посл.) — der Faule erreicht Nichts (Spr.).
- хаилазлык [خيلازلق (Osm.), von хаилаз+лык].
лѣность — die Faulheit; хаилазлыкла вакыт иҗчирмә! не проводи время въ лѣности! — bringe deine Zeit nicht mit Faulenzen zu!
- хаилы [Kgm., خيلي, *ḫaylā* (Osm.)]
многочисленный — viel, zahlreich, бір хаилы вакыттан сон оулан бѣзѣк оладу (Kgm.) по прошествии долгаго времени мальчикъ выросъ — nach langer Zeit wurde der Knabe gross (P. d. V. VII*, 25, 15); хаилы заман, (Kgm.) хаилы заман дыр (Osm.) этому ужъ много времени — das ist lange Zeit her; хаилы вакыттан (замандан) бәри (Osm.) съ давнихъ временъ — seit langer Zeit.
- хаилыца [خيليجه (Osm.), von хаилы+ца]
довольно много, достаточное количество — ziemlich viel, eine genügende Zahl.
- хаит (v) [Kgm.] = kait.
- хаитар (v) [Kgm.] = kaitar.
- хаида [Kgm.] = kaida.
- хаидан [Kgm.] = kaidan.
- хаиш [Kgm.] = kais.
- хаишчы [Kgm.] = kaischy.
- хаифсін (v) [חיפסיני (Kar. L.)] = хаифсун (H. 19, 21—27, 23).
- хаифсун (v) [חיפסוני (Kar. T.)]
сжалѣть, помиловать — Mitleid haben, sich erbarmen (H. 16, 13).
- хаифсунул (v) [חיפסונול (Kar. T.)]
быть жалкимъ, достойнымъ сожалѣнія — erbarmungswürdig sein (H. 6, 10).
- хаифсун (v) [חיפסוני (Kar. L.)] = хаифсун (H. 6, 16—16, 13).
- хаимак [Kgm.] = kaimak.
- хауѣа [Kgm.] = kaufa.
- хаун [Tüm., = arab. خوف]
боязнь, страхъ — die Furcht, der Schrecken.
- хаунсы (v) [Tüm., von хаун+сы]
бояться — sich fürchten.
- хаунсыт (v) [Tüm., von хаунсы+т]
устрашать — in Furcht setzen.
- хауф [Kas.] = хауп.
- хауфлы [Kas., von хауф+лы]
опасный — gefährlich.
- хауфсыз [Kas., von хауф+сыз]
безопасный — ungefährlich.
- хауфсызлык [Kas., von хауф+сыз+зык]
безопасность — die Ungefährlichkeit.
- хакан [خاقان (Osm., Arm. VII. Jahrh. *ḫaqan* oder *ḫaywan* = قاقان)] = кабан, кан императоръ — der Kaiser; хакан-і Чин китайскій императоръ — der chinesische Kaiser.
- хакані [خاقانی (Osm.)]
императорскій — kaiserlich; диван-і хакані императорскій совѣтъ — das kaiserliche Conseil; нишан-і хакані императорскій знакъ, тогра — das kaiserliche Zeichen, die Togra; дѣфтар-і хакані императорскій архивъ — das kaiserliche Archiv; лудуд-і хакані границы Османской Имперіи — die Grenzen des Osmanischen Reiches.
- хах (v) [Kgm.] = kak.
- хахам [Kgm., *ḫaxam* (Osm.)]
раввинъ — der Rabbiner; хахам башы старшій раввинъ, глава евреевъ въ Османской Имперіи — der Oberrabbiner, das geistliche Haupt der Juden in der Türkei; баш хахам глава главныхъ еврейскихъ приходоу въ Турціи — das Haupt der grossen jüdischen Gemeinden in der Türkei (vergl. B. d. M. II, 678).
- хахыл (v) [Kgm.] = kaxyl.
- хахпы [Kgm.] = kaxpy.

хахпы оҗлу выблядокъ (ругань) — ein Schimpfwort (P. d. V. VII*, 89).

¹хаңлы [Kgm.] = каңлы.

²ханлы [Kgm.] = канлы.

хаңлык [Kar. L. T.] = ханлык

государство, владѣние — das Reich, die Herrschaft (H. 12, 29).

хајал [خیال, *ḫayāl* (Osm.), aus dem Arab.]
воображеніе, призракъ, дума, мысль — die Einbildung, Erscheinung, der Gedanke, Sinn; хајал мыјал фантастическое измышление — eine phantastische Einbildung; хајал-і зил (خیال ظل) oder зил-і хајал китайскія тѣни — das chinesische Schattenspiel (vulg. ајазыл oder кајазыл); хајал оінатмак заставить плясать тѣни (давать представленіе китайскими тѣнями) — die Schatten im Schattenspiel tanzen lassen; хајал-і фәнәр волшебный фонарь — die Laterne magica; хајал-і фәнәр ğibi салыніјорсын! ты качаешься, какъ волшебный фонарь! — du schwankst wie eine Laterne magica! бу хајалдан ğäç! оставь эти мечты! — lass diese Einbildungen! хајала дүшмәк погрузиться въ мечты, возмечтать — in Gedanken versinken; хајал ätmäk вообразить — sich vorstellen, einbilden.

хајаллан (v) [خیاللانق (Osm.), von хајал-+ла-+н]

вообразать себя (что) — sich einbilden, sich vorstellen.

хајаллы [خیاللو (Osm.), von хајал-+лы]

воображаемый, фантастическій — eingebildet, phantastisch.

хајалі [خیالی (Osm.)]

дающій представленіе китайскими тѣнями — der Schattenspieler.

хајалцы [خیالچی (Osm.), von хајал-+цы] = хајалі.

хајалбаз [خیال باز (Osm.)] = хајалі.

хајык [Kgm.] = kaik.

хајыр [Kgm.]

милостыня — das Almosen; хајыр капуларын ачар сабаһтан съ утра онъ отворяетъ ворота милостыни — vom frühen Morgen an öffnet er die Pforte der Almosen (P. d. V. VII*, 40, 32).

хајыл [Kgm.] = кајыл.

хајыфшын (v) [Kar. L.] = хаіфсін.

хәјы [Soj.] = kaichy

ножницы — die Scheere.

хәјыла (v) [Soj., von хәјы-+ла]

рѣзать ножницами — mit der Scheere schneiden.

¹хан [Targ., خان, *ḫān* (Dsch. OT. Osm.)] = каған, кан, кан

1) ханъ, императоръ — der Chan, Kaiser; خطای و ترکستان خانلری (Dsch.) ханы Хытая и Туркестана — die Chane von Chytai und Türkistan; قزاق خانى (Dsch.) киргизскій ханъ — der Chan der Kirgisen; ханға боғледі (Targ.) донесли (китайскому) императору — man stellte es dem (chinesischen) Kaiser vor; ханниң бәснесидін бәріп турүміз (Targ.) мы платимъ это изъ казенныхъ денегъ — wir geben dies aus dem Kronsschatze (P. d. V. VI, 25); бурун заманда Манцудін Хаң-ші дәп хан болған икән (Targ.) въ прежнее время былъ ханъ манджу'ской династии по имени Кянгъ-ши — in früherer Zeit war ein Kaiser von den Mandshu mit Namen Kiang-hi (P. d. V. VI, 69).

2) въ османской династии титулъ «ханъ» принимаетъ только царствующій султанъ — in der osmanischen Dynastie führt nur der regierende Sultan den Titel «Chan»: султан Сәлим-хан, Махмуд-хан султанъ Селимъ-ханъ, Махмуд-ханъ — der Sultan Selim-Chan, Maclimud-Chan. 3) въ Персін титулъ, даваемый правителямъ въ провинціяхъ и первымъ министрамъ и, какъ высшее благородное званіе, государственными чиновникамъ, но онъ не даетъ никакихъ особенныхъ правъ — in Persien der

höchste Adelstitel, der den Verwaltern der Provinzen, dem Premier-Minister und den den höchsten Beamten als Auszeichnung verliehen wird, er giebt aber keine besonderen Vorrechte.

3) (OT.) въ Кашгарѣ онъ составляетъ часть женскихъ именъ — in Kaschgar bildet «Chan» einen Bestandtheil zusammengesetzter Eigennamen der Frauen, z. B. Ai-xan, Maïram-xan.

³хан [Kgm.] = кан

кровь — das Blut.

³хан (v) [Kgm.] = кан.

⁴хāн [Soj.] = kān, хан

ханъ — der Chan.

⁵хан [خان, *ḫān* (Osm.), چā Kgm., aus dem Pers.]

1) постоянный дворъ — die Karawansarai, Herberge.

2) въ Константинополѣ такъ называютъ одинъ каменный домъ, обитаемый крупными купцами — in Konstantinopel ein grosses Steingebäude, welches von Grosshändlern bewohnt wird; хаврап ханы домъ биржи въ Константинополѣ — das Haus der Börse in Konstantinopel; бүүк жылдыз хан, кіпик жылдыз хан такъ называются двѣ персидскія гостиницы въ Константинополѣ — zwei bekannte persische Gasthäuser in Konstantinopel; Команту ханы домъ банка Команту — das Bankhaus Komantu.

хана (v) [Kgm.] = кана.

ханат [Kgm.] = канат.

ханатлы [Kgm.] = канатлы.

ханā [ḫānā (Osm.)] = ханā.

ханāдан [خاندان (Osm.)]

знатный родъ, раса — ein vornehmer Geschlecht, eine Race; мамлāкātин ханāданы царствующая династія — die herrschende Dynastie; ханāдан бір адам знатный человекъ — ein vornehmer Mann; ханāдан османіјā османская династія — die osmanische Dynastie.

ханāданлык [خاندانلق (Osm.), von ханāдан +лык] = ханāдан.

ханык (v) [Kgm.] = канык.

ханыш [Tob. Tara]

ханша — die Chanin.

ханым [Kgm., خانم, *ḫānım* (Osm.)]

ханша, дочь хана, дама, хозяйка дома — die Chanin, Chanstochter, eine vornehme Dame, die Hausfrau; ханым кыз барышша — das Fräulein; ханым султан дочери-принцессы, вышедшія замужъ за частныхъ людей — die Tochter, eine Prinzessin von Geblüt, die mit einem Privatmanne verheirathet ist; ханым кырарса каза халажык кырарса суч если хозяйка сломаетъ, это — случай, если служанка сломаетъ, это — преступленіе (посл.) — wenn die Hausfrau Etwas zerbricht, ist es ein Zufall, wenn die Magd Etwas zerbricht, ist es ein Verbrechen (Spr.); ханым āli вьюнокъ — die Zaunwinde; ханым бāцāji наэкомое съ черными и красными пятнами, живущее на розовыхъ кустахъ — ein Insekt mit schwarzen und rothen Flecken, das auf Rosenstöcken lebt.

ханымлык [Kgm., خانلىق (Osm.), von ханым +лык]

достоинство принцессы — die Prinzessinnenwürde.

ханны-манны [Kgm.]

испачканный кровью — mit Blut befleckt; ханыманны гитмāсі азыптыр грѣшно уходить такъ замараннымъ кровью — es ist eine Sünde, so blutbefleckt fortzugehen (P. d. V. VII*, 86).

ханла (v) [خانلاق (S. S.)]

بر اولسى و يا بر قومى كنديسنه انتخاب اينيك، بيوك قالدرمىق

ханлы [Kgm., *ḫānly* (Osm.), von хан +лы]

имѣющій хана — einen Chan habend.

ханлык [Kgm., *ḫānlyk* (Osm.), von хан +лык] = хаңлык

1) достоинство хана, власть хана — die Chanwürde, Chansgewalt; чингāнāгā ханлык

wäpilsä, iптiда атасын анасын асар, дәмiшләр (Kgm.) если дадут цыгану ханскую власть, онъ сначала повѣситъ своего отца и свою мать, говорятъ — wenn man dem Zigeuner Chansgewalt giebt, so hängt er zuerst seinen Vater und seine Mutter auf, sagt man (P. d. V. VII*, 232,407).

2) ханство, государство — das Chanthum, das Reich, das von einem Chane beherrscht wird; Кырым ханлыгы (ханлы) Крымское ханство — das Chanthum der Krum.

ханлік [Targ., خانلیق (Dsch. OT.)]

1) ханство, ханская власть, ханское достоинство — das Chanthum, die Chansgewalt, Chanswürde; ханлік сурмак царствовать, ханствовать — die Chansgewalt ausüben.

2) имѣющій хана — einen Chan habend.

ханліз [خانلیغ (Dsch.)] = ханлік.

ханла [خانلاق (Dsch.), von хан+ла]

сдѣлать царемъ, поставить ханомъ — als Chan einsetzen, zum Chane erheben (Calc. Wrth. بادشاه کردن).

хант [Targ.] = кант

сахаръ — der Zucker.

хантар [Kgm.] = кантар.

хандак [Targ., خندق (Osm.)]

1) ровъ — der Graben; јол хандакы (Osm.) канава возлѣ дороги — ein Chausseegraben.

2) (Osm.) яма — die Grube; хандак тәмирі крѣпостныя работы — die Festungsarbeiten; хандак казмак вырыть окопы — Schanzen graben.

хандакла (v) [خندقلامق (Osm.), von хандак+ла]

вырыть окопы — Schanzen graben; хандаклар мазбут кылмак обвести окопами — mit Schanzen umgeben.

ханч [خانچ (Dsch.)]

смертельная рана — eine tödtliche Wunde (Z. زخم مهلك, auch S. S.).

ханцар [خانچار (Ad.)] = ханцәр.

ханцә [خانچه (Osm.)]

маленькій постоялый дворъ — eine kleine Herberge.

ханцәр [Kgm., خانچار (Osm.), = arab. خانچار]

кинжалъ, носимый на поясѣ — ein krummer Dolch, der am Gürtel getragen wird; југрук ханцәр кинжалъ наваренной стали — ein gestählter Dolch; ханцәр вурмак ударить кинжаломъ — erdolchen, mit dem Dolche stossen; ханцәрә дүшмак быть убитымъ кинжаломъ, получить ударъ кинжаломъ, нанести себѣ ударъ кинжаломъ — erdolcht werden, einen Dolchstoss empfangen, sich erdolchen; ханцәр уцунда дыр онъ въ большой опасности — er schwebt in grosser Gefahr.

ханцәрли [خانچارلو (Osm.), von ханцәр+ли]

вооруженный кинжаломъ — mit einem Dolche bewaffnet.

ханцы [خانچي, خانچار (Osm.), von хан+цы]

1) содержатель хана (каравансарая) — der Wirth eines Chans (einer Karawansarai).

2) хозяйка — die Hauswirthin.

¹ханцык [خانچق (Osm.)] = ханцә.

²ханцык [Kgm.] = канцык.

ханман [خانمان (Dsch.), aus dem Pers.]

мебель, домашній скрабъ, домъ, семейство — die Möbel, das Hausgeräth, das Haus, die Familie.

¹хар [خار (Osm.), څار (Kgm.)]

1) терние, шипъ — der Stachel, Dorn.

2) терновникъ — der Dornbusch; хар дуту (Kgm.) турецкая тутовая ягода — die türkische Maulbeere.

²хар [Soj. Kgm.] = кар

снѣгъ — der Schnee.

³хар [Soj.]

чужой — fremd.

⁴хар [خار (Osm.)]

звукъ плесканія воды (звукоподр.) — das Geräusch des Plätscherns.

хара [Kgm.] = кара.

¹харар [خرار (Osm.)]

кожанья сумы — die ledernen Packsättel.

²харар (v) [Kgm.] = карар.

харарт (v) [Kgm.] = карарт.

харарсыз [Kgm.] = карарсыз.

харац [Kas. Tob. Dsch., хараш, харадц (Osm.), = arab. خراج]

подать, дань, поземельная повинность, подушная подать немусульманъ въ Турциі — die Abgaben, der Tribut, die Landabgabe, die Kopfsteuer der Nichtmuselmänner in der Türkei (vergl. Budg. I, 530); земскій харац (Tob. Kas.) земская повинность — die Bezirksabgaben; тўтўн харацы (Tob.) налогъ на дымъ у кочевниковъ — die Jurten-(Rauch-)Abgaben der Nomaden; харац кәсмәк (Osm.) наложить подать — Abgaben erheben; харац әндирмәк уменьшить подать — die Abgaben verringern; ölüdän харац алмак (Osm.) притѣснять (народъ) — beeinträchtigen, drücken (das Volk); фәрәнгистанда харац дәвширимшсін (Osm.) ты строишь воздушные замки (посл.) — du baust Luftschlösser (Spr.).

хараццы [харадцдцц (Osm.)]

собиратель податей — der Steuereinnehmer.

хараш (v) [خراشق (Osm. Z.)]

скрести, царапать — kratzen, schaben.

харас [خرس (Dsch. V.), aus dem Arab.]

мельница, движимая животными — eine Mühle, die von Thieren gedreht wird.

хараза [خرزه (Osm. R.)]

досчатая настилка въ шахтѣ для предупрежденія провала земли — eine Unterlage aus Brettern im Schachte, um das Zerfallen der Erdschichten zu verhüten.

харап [Kgm.] = хараб.

хараплык [Kgm., von харап+лык]

опустошеніе, упадокъ — die Verwüstung, der Verfall; чок зина чок бина хараплыга нышан-дыр много блудничества и много строе-

ній знакъ упадка — viel Ehebruch und viele Gebäude sind ein Zeichen des Verfalls (P. d. V. VII*, 232, 420).

хараб [خراب, хараш, харамп (Osm. Ad.), aus dem Arab.]

1) (Ad.) необитаемый, разрушенный — unbewohnt, zerfallen.

2) разрушеніе, испорченность — die Verwüstung, das Verderben, die Verderbtheit; хараб кылмак разрушить — vernichten, verwüsten; хараб олмак разориться — zu Grunde gehen; хараба вармак id.

харабат [خرابات, харашура (Osm.), aus dem Arab.]

1) разореніе, развалины — die Verwüstung, Ruine.

2) трактиръ, мѣсто кутежа — die Kneipe, ein Ort der Völlerei, der Ausschweifung.

харабаті [خراباتی, харашура (Osm.)]

пьяница, блудникъ — der Trunkenbold, ein ausschweifender Mensch.

харабатілік [خراباتيلك (Osm.), von харабаті+лік]

блудничество, распутство — das ausschweifende Leben, die Lüderlichkeit, das lüderliche Aeussere; харабатілік һаліндә гәқинмәк вести распутную жизнь — ein ausschweifendes Leben führen; харабатіlijә вурмак передаваться распутной жизни — sich den Ausschweifungen hingeben.

харабла (v) [خرابلامق (Osm.), von хараб+la]

разорить, испортить — vernichten, verwüsten, verderben.

хараблык [خرابلق, харашура (Osm.)] = хараплык.

харават [Tob.] = харабат

харабат үй кабакъ — die Schenke.

хара [Kgm., خاره (Osm.), aus dem Pers.]

матерія съ волнистымъ лоскомъ — ein Moiréstoff; оқсәк минарә — үстү мор хара — жүз

біц чайчак — бір лалә = көк, булут, жылдыз высокая башня, верхъ лиловый съ волнистымъ лоскомъ, (тамъ) сто тысячъ цвѣтковъ и одна лилія = небо, облака, звѣзды (заг.) — es ist ein hoher Thurm, oben ist lila Moiréstoff, hunderttausend Blumen und eine Lilie = Himmel, Wolken und Sterne (Rths.).

харѣк [харѣк (Osm.)]

подставка для струнъ у скрипки — der Violinbock.

харәлән (v) [خاره لنگ (Osm.), von харә-+läн]

1) имѣть волнистый лоскъ — einen Moiréglanz haben, moirirt sein; харәләнмиш тәнәкә волнистый лоскъ металлической бѣлой жести — der moirirte Metallglanz des Bleches.

2) омрачаться — dunkel werden.

харәләндір [خاره لندرمك (Osm. R.)]

1) принуд. отъ предыд. — Causat. vom Vorhergehenden.

2) омрачать — verdunkeln.

¹хары [Kgm.] = кары.

²хары (v) [Kgm.] = кары.

харын [Kgm.] = карын.

харынца [Kgm.] = карынца.

харыл (v) [Kgm.] = карыл.

харыл-харыл [خارل خارل (Osm.)]

повторяющійся шумъ (звукоподражаніе) — ein sich wiederholendes Geräusch (onomat.); харыл сбиләмак говорить безъ остановки и скоро — schnell und ununterbrochen reden, schwatzen.

харылыты [харлыты, харлыты (Osm.), von харыл-+ты]

продолжительный шумъ, ворчаніе — ein fortgesetztes Geräusch, das Gebrumme; халкың харылытысы шумъ толпы — der Lärm eines grossen Haufens von Menschen; бошуна харылыты пустой шумъ — ein leeres Geräusch.

харылытыңы [харлытыңы (Osm.)]

ворчунъ, человекъ, который все бранится — ein Mensch, der immer brummt, zankt.

¹харыш [Kgm.] = карыш.

²харыш (v) [Kgm.] = карыш.

харышык [Kar.] = карышык.

харышла (v) [Kgm.] = карышла.

харыштыр (v) [Kgm.] = карыштыр.

харі [خری (Dsch. OT.)]

главныя балки, поддерживающія плоскую крышу — die Hauptbalken, die das flache Dach unterstützen.

харіта [خریطه (Osm.), = arab. خریطه]

географическая карта, планъ — die geographische Karte, der Plan; дѣнја харітасы карта земли — eine Weltkarte; харітада бу jok іді это не было предвидѣно — das ist nicht vorhergesehen.

харк [Kgm.] = карк.

харға [Kgm.] = карға.

харғыш [Kgm.] = карғыш.

хархар [خارخار (Osm. R.)]

продолжительный шумъ ворчанія — ein fortwährendes brummendes Geräusch.

хархаша [خرخشه (Dsch. OT.), aus dem Pers.]

вражда, ссора, смятеніе — der Zank, das Gezänk, der Tumult.

хархашалаш (v) [خرخشه لاشمك (Dsch.), von хархаша-+ла-+ш]

ссориться — sich zanken (Calc. Wrtb. مناقشه کردن).

харгәлә [خرگه (Osm. R.)]

1) мѣсто, гдѣ воспитываются кобылы и жеребята — ein Ort, wo die Stuten und Füllen erzogen werden (a breeding stud of mares and colts).

2) шумное, безпорядочное общество — eine lärmende, unruhige Gesellschaft.

харрат [خررات (OT.)]

плотникъ — der Zimmermann.

харла (v) [خارلامق (Osm.), von хар-+ла]

выть, лаять какъ бѣшеная собака — wie ein toller Hund heulen, bellen.
 харлы [Kgm.] = карлы.
 харлык [Kgm.] = карлык.
 харт [Kgm.] = карт.
 хартуч [خرنوج (Osm.), aus dem Franz.]
 картузь, зарядъ — die Kartusche, Ladung; топ хартучу зарядъ пушки — die Kanonenladung; хартуч чантасы картузная оболочка — die Kartuschhülse.
 хартучлук [خرنوجلق (Osm.), von хартуч-лык]
 картузная оболочка — die Kartuschhülse.
 хардал [خردل, хардл (Osm.), aus dem Arab.]
 горчица — der Senf, Mostrich; ак хардал бѣлая горчица — weisser Senf; сары хардал английская горчица — der gelbe Tischsenf; кара хардал какое-то лекарство — ein Heilmittel; хардал лапасы (кijяды) горчичникъ — das Senfpflaster; хардал дѣвѣси горчичное зерно — das Senfkorn; хардал ġibi кѣнді бітгі, бѳѳѳѳ онъ выросъ какъ горчица самъ собою, онъ выросъ и воспитался самъ (посл.) — er ist von selbst gewachsen und gross geworden wie Senf, er hat sich selbst erzogen (Spr.); бір хардал билѣ аламадым я не могъ даже взять горчичнаго сѣмячка (посл.) — ich habe nicht einmal ein Senfkorn nehmen können (Spr.).
 хардала [хардл (Osm.)]
 réjouissance, certaine portion de basse viande que l'acheteur est forcé de prendre.
 хардаш [Kgm.] = кардаш.
 хардашлык [Kgm.] = кардашлык.
 харц [خرج, харц (Osm.), aus dem Arab.]
 1) расходъ, трата, издержка — die Ausgaben, Kosten; харц ѳтмѣк расходовать — ausgeben; харц-і һанѣ домашній расходъ, подать съ дома — die häuslichen Ausgaben, die Abgaben vom Hause; харц аѳасы oder väkil-і харц

управляющій домашними расходами, офицеръ Янычаръ — der Verwalter der häuslichen Ausgaben, ein Officier der Janitscharen; бина харцы известковый растворъ — der Mörtel.
 2) вещь, которая касается (кого) — eine Sache, die angeht; сізін харцыныз дѣјил! это дѣло до васъ не касается! — diese Sache geht sie nichts an! һәр кѣсін харцы дѣјил это дѣло не всякому подойдетъ — dies gefällt, passt nicht Allen; акыла харцы дѣјил это неблагоприятно — das ist unvernünftig; ѳјилік ѳјиліѳ һәр кішінін харцы-дыр, кѣмліѳ ѳјилік ѳр кішінін харцы-дыр за доброе отплатить добромъ можетъ всякій, но за дурное отплатить добромъ дѣло только настоящаго человека (посл.) — Gutes mit Gutem vergelten ist die Sache jedes Menschen, Böses mit Gutem vergelten kann nur der tüchtige Mann (Spr.).
 3) бордюръ, бахрама — die Bordure, Franzen.
 харца (v) [خرجامق (Osm. R.)]
 тратить, пользоваться чѣмъ — ausgeben, verwenden.
 харцан (v) [خرجانق (Osm.), von харц-+н]
 израсходовать — ausgeben, anwenden.
 харцат (v) [خرجاتق (Osm. R.)]
 дать израсходоваться чему — Etwas ausgegeben werden lassen.
 харцлан (v) [خرجلانق (Osm.), von харц-+ла-+н]
 израсходоваться, тратиться — ausgegeben werden, verwendet werden für.
 харцлык [Kgm., خرجلق, харцлык (Osm.), von харц-+лык]
 деньги, необходимыя на расходы, на издержки, карманныя деньги — das für die Ausgaben nöthige Geld, die Ausgaben, das Taschengeld; јол харцлыѳы (Osm.) путевыя издержки — die Reisekosten; харцлыѳы јок у него нѣтъ денегъ на расходы — er verfügt nicht über die Mittel zu Ausgaben; wä анасына біц рубіѳ харцлык ѳѳѳн (Kgm.) и

для матери своей тысячу рупий для расходов — und für seine Mutter tausend Rupien für ihre Ausgaben (P. d. V. VII*, 22,20).

харці [خرجی (Osm.)]

простой — gewöhnlich, gemein; харці äкмăк черный хлѣбъ — das Schwarzbrot; харці фурун публичная печка — ein öffentlicher, gemeinschaftlicher Ofen.

харцыл [خرجل (Dsch.), aus dem Ind.]

птица — ein Vogel; *بنه بر خرجل دور اولوغلوسی* тамъ есть еще птица харджилъ, она величиною съ драхву — da ist noch ein Vogel, der Chardshyl, er ist von der Größe einer Trappe.

харшы [Kgm.] = каршы.

харшыла (v) [Kgm.] = каршыла.

харшылык [Kgm.] = каршылык.

харпа [خرپه (Osm.)] = арбаѳ

колдовство, колдованіе, заклинаніе — das Behexen, Zaubern, die Zauberformel.

харпала [خرپه لامق (Osm.)]

лурно обходиться — schlecht behandeln.

харпуз [Kgm.] = карпуз.

харва [خروغ (Osm.), aus dem Arab.]

кляццешка — die Ricinuspflanze (ricinus communis); харва жаѳы касторовое масло — das Ricinusöl (= hind-жаѳы).

харман [Kgm., خرمان, *խարման* (Osm.), vom pers. خرمن, vergl. хырман]

гумно, жатница, жатва, хлѣбъ на корню — die Tenne, die Dreschtenne, die Ernte, das Getreide auf dem Felde; харман арабасы инструментъ для вымолачиванія — ein Dreschinstrument; харман долабы молотильная машина, приводимая въ движеніе лошадыми — eine Dreschmaschine, die durch Pferde in Bewegung gesetzt wird; харман дѳвмăк молотить — dreschen; харман савурмак вѳять хлѣбъ — das Getreide welfeln; харман соңы дăрвиплăрпн дпр остатки на гумнѣ для бѳдныхъ — das auf der Tenne Gebliebene gehört

den Armen; харман kilăci хлѣбная мѳра — ein Getreidemaass (= 4 ölcăk = 20 okka).

харманла [خرمانلامق, *խարմանլամագ* (Osm.), von харман+ла] = хырманла

молотить — dreschen; тўтўнў харманламак приготовить табачные листы — Tabaksblätter präpariren; дѳрт атраѳы харманламак бѳгать во все стороны — nach allen Seiten laufen.

харманда [خرمانده (Osm.)]

служитель при караванахъ — ein Diener bei einer Karawane (Maulthiertreiber oder Koch).

харманчы [Kgm., خرمانچی (Osm.), von харман+ча] = хырманчы

молотильщикъ — der Drescher.

¹хал [Bar. Kas., حال, *խալ* (Osm. Arm.)] = ħal, kal, hal

сила, состояніе — die Kraft, das Vermögen; халым жăтмăс мои силы недостаточны — meine Kräfte reichen nicht aus; халы бар кпші (Bar.) состоятельный человекъ — ein vermögender Mensch.

²хал (v) [Kgm.] = кал.

¹хала [خالا (Dsch. OT.)]

тетка со стороны матери — eine Tante von mütterlicher Seite.

²хала [Kgm.] = кал'а.

²хала (v) [Tar., خوالامق, خالامق (Dsch. OT.)]

желать, считать удобнымъ, нравиться — wünschen, für gut halten, passend finden, Gefallen finden; мпн Копалнп хăлісам ѳі кплай (Tar.) если-бы мнѣ понравилось въ Копалѣ, я тамъ бы остался — wenn es mir in Kopal gefallen sollte, möchte ich dort leben bleiben; хăліѳан жăргă тўшăмăн (Tar.) я тамъ остановлюсь, гдѣ мнѣ понравится — ich steige da ab, wo es mir gefällt.

халаі [Kgm.] = калаі.

халаіла (v) [Kgm.] = калаіла.

халаілы [Kgm.] = калаілы.

халажык [Kgm., خالایق (Osm.)]

рабыня, служанка — die Sklavin, Dienerin;

халайыктан кадын олмаз, ġül ағацындан одун (Osm.) рабыня негодится для жены, розовое деревцо — на дрова (посл.) — eine Sklavin taugt nicht zur Hausfrau, ein Rosenstock nicht zum Brennholz (Spr.); кызың жанында бір қан саклар халайығы вар әмиш (Krm.) у дѣвнцы была служанка-подруга — das Mädchen hatte eine Sklavin, die ihr nahe stand (P. d. V. VII*, 9).

хāлат (v) [خوالاتق (Dsch. OT.), von xāla-+т] заставить желать, выбирать — wünschen, auswählen lassen.

¹халаш [Krm.] = калаш.

²хāлаш (v) [خوالاشق, خالاشق (Dsch. OT.), von xāla-+ш]

вместѣ желать, другъ другу нравиться — zusammen wünschen, einander gefallen.

³халаш [𐰽𐰺𐰍 (Kar. L.), 𐰽𐰺𐰍 (Kar. T.)]

слабый, ломкій — schwach, zerbrechlich; бір нәпәсіндән болур халаш нѣкоторые изъ нихъ будутъ слабы — einige von ihnen werden schwach sein (D. 2,42).

халашлан (v) [𐰽𐰺𐰍𐰽𐰺𐰍 (Kar. L. T.)]

сдѣлаться слабымъ, исчезнуть — schwach werden, dahinschwinden; кәртідән кіші халашланса да ölädi въ самомъ дѣлѣ люди ослабѣваютъ и умираютъ — in der That werden die Menschen schwach und sterben (H. 14,10).

халашлат (v) [𐰽𐰺𐰍𐰽𐰺𐰍 (Kar. L. T.), von халашла-+т]

сдѣлать слабымъ, уничтожить — schwach machen, schwächen, vernichten (H. 12,21, D. 2,40).

халашлык [Krm.] = калашлык.

халабалык [Krm.] = калабалык

собрание людей, толпа — die Leute, das Gedänge; халабалыкта pilaw jāmädän тән-нада көтәк jāmәсі äji-дир лучше получить (сѣсть) улары наедити, чѣмъ ѣсть плавъ въ толпѣ — besser in der Einsamkeit Ruthen-

schläge erhalten (essen), als unter den Leuten Pilaw essen (P. d. V. VII*, 326,256).

халап [خلاب (Tob.)]

чирей, вередъ — das Geschwür.

халам [Krm.] = калам.

¹халә [خاله (Osm.)] = хала

тетка со стороны матери — die Tante von mütterlicher Seite.

²халә [Krm.] = халы

коверь — der Teppich; гөрмәсі jәңil чәчәк — көтәрмәсі ағыр чәчәк = халә если посмотрю — легкіе цвѣтки, если подыметь — тяжелые цвѣтки = коверъ (зар.) — wenn man sie anschaut, sind es leichte Blumen, wenn man sie aufhebt, sind es schwere Blumen = der Teppich (Rhs.) (P. d. V. VII*, 205,20).

халы [خالی, халы, халы, халы (Osm.)]

коверь — der Teppich; османлы халылар турецкіе ковры — die türkischen Teppiche; халы дүшәмәк разстилать коверъ — einen Teppich ausbreiten; халы дүшәмәшләр вар отур! разостлали коверъ, садись! (посл.) — man hat einen Teppich ausgebreitet, setze dich! (Spr.); јолуна халы дүшәди онъ разостлалъ ему коверъ на дорогѣ, онъ ему оказалъ большое почтение — er hat ihm einen Teppich auf dem Wege ausgebreitet, er hat ihm grosse Ehrfurcht erwiesen.

халык [Kas.] = калык, халк

народъ — das Volk.

халын [Krm.] = калын.

халынлык [Krm.] = калынлык.

халыца [خلیجه (Osm.), von халы-+ца]

маленькій коверъ — ein kleiner Teppich.

халып [Krm.] = калып.

xali [Tag. Tob., خالی (Osm.)]

1) (Osm.) пустой, свободный — leer, frei; бір тарлајы хали бракмак оставить пашню необработанною — ein Feld, einen Acker brach liegen lassen; xali jәplәр паровыя поля — die Brachfelder.

2) (Tob.) пустота, уединение — die Oede, Einsamkeit.

3) (Targ.) место, где что-нибудь находится — ein Platz, eine Stelle, wo sich Etwas befindet.

халиқ [خلیق (Osm.)]

заливъ — die Meerenge, der Kanal; халиқи Константи́нија́ Босфоръ — der Bosphorus; халиқи суэйш Суэцкіи каналъ — der Suez-Kanal.

халк [Kgm., خلق, كھلق, خالك (Osm.), aus dem Arab.]

люди, народъ, народная толпа — die Leute, das Volk, die Volksmenge; халк арасында въ средѣ народа — mitten unter dem Volke; ба-жады халк, каба халк (Osm.) простой народъ — das gemeine Volk, der Pöbel; халк ділі әлі әлі языкъ народа, рука чужихъ, т. е. клевета — des Volkes Zunge, die Hand der Leute, d. h. Verleumdungen, üble Nachrede; халк коюн сұрұсуғі ібі народъ — что стадо овецъ — das Volk ist wie eine Schafheerde; халка ібнұі бағлажан сонра пішман олур кто привязывается сердцемъ къ народу потомъ печальнымъ будетъ (посл.) — wer seinen Sinn an's Volk hängt wird später traurig sein (Spr.).

халка [خالكه (Osm.)]

пирожокъ — der Kuchen.

халкан [Kgm.] = калкан.

халканла (v) [Kgm.] = калканла.

халкы (v) [Kgm.] = калкы.

¹ халх [Targ., كھلق (Osm. Argm.), = arab. خلق] народъ, люди — das Volk, die Leute; халхері (statt халхлері) его народы, подвластные ему народы — seine Völker, die ihm unterworfenen Völker.

² халх (v) [Kgm.] = калк.

халхтыр (v) [Kgm.] = калхтыр, калдыр.

халт [كھلق, خالك (Osm.), خلت (Kgm.), vom arab. خلت]

1) (R. خلت) удобрение, грязь — der Mist, Schmutz.

2) мѣшаніе, смѣшеніе, ошибка, глупость, дерзость — die Mischung, Verwirrung, der Fehler, die Dummheit, Unverschämtheit; халт әтмәк мѣшати, путати, ошибаться, глупости говорить — mischen, verwirren, Fehler begehen, Dummheiten reden; халт әді јорсун! ты врешь! — du lügst! көпәк халт әтмәјилә дәніз мурдар олмаз море не загрязнится, если собака его взболтаетъ — das Meer wird nicht verunreinigt, wenn ein Hund es aufrührt.

халта [Targ., خالته (Dsch. OT.)] = калта

1) карманъ, мѣшокъ, кошелекъ, кисеть — die Tasche, der Beutel, Tabaksbeutel; халтаға сукті (Targ.) онъ сунулъ въ карманъ — er steckte es in die Tasche.

2) подарокъ — das Geschenk.

халса [خالصا (Osm. R.)]

всякое многолѣтнее растеніе — jede perennirende Pflanze.

хали [Kgm.] = калп.

халпак [Kgm.] = калпак.

халбур [Kgm.] = калбур.

халсыз [Kas., von хал-+сыз]

слабый — schwach, unwohl.

халфа [Kas., خليفه, كھلقه (Osm.)]

1) (Osm.) низшіе чиновники, помощники — der Subalternbeamte; баш халфа старшій чиновникъ — der obere Subalternbeamte.

2) (Kas.) старшіе ученики въ медресе — die älteren Schüler der Medressen.

халвәт [خالت, كھلقه (Osm.), aus dem Arab.]

отступление, уединение — der Rückzug, die Einsamkeit; халвәт һанә уединенная комната — ein einzelnes, abgelegenes Zimmer; һамам халвәті отдѣльная комната въ банѣ — ein einzelnes Zimmer im Bade; халвәт олмак удалиться, уединиться — sich zurückziehen, eine heimliche Unterredung haben; халвәт! халвәт! крикъ евнуховъ, когда дамы харема выходятъ (на улицу) — Ruf der Eunuchen, wenn die Damen des Harem's ausgehen.

¹хат [Kgm.] = ²кат.

²хат [Kgm. Tag., خط, хаш, хат (Osm. Ad. Dsch.)]

1) письмо, грамота — der Brief, die Schrift; хат бӯтидī (Tag.) онъ писалъ — er schrieb; хат бilmāimān (Tag.) я неграмотный — ich verstehe nicht zu schreiben und nicht zu lesen; ханџа хат бoғледī (Tag.) онъ послалъ бумагу императору — er schickte an den Kaiser eine Schrift; hūcni хат (Osm.) каллиграфія — die Kalligraphie; маърыб хаты африканскій почеркъ, дурной почеркъ — der afrikanische Schriftcharakter, eine schlechte Schrift; дәст хаты автографъ — die Autographie; хат-ī шәриф, хаты hūmajun указъ султана — ein Befehl des Sultans; жо хаты подорожная — der Reisepass.

2) (Osm.) линия — die Linie; хат чәкмәк чертятъ линию — eine Linie ziehen; дәмip жо-лын хаты линия желѣзныхъ дорогъ — die Eisenbahnlinie; тәләграф хатлары линия телеграфа — die Telegraphenlinien.

хата [خط, хаш, хатā (Osm. Ad. Tub. Dsch.)]

грѣхъ, ошибка — die Sünde, der Fehler; хата ilā (Osm.) по ошибкѣ — aus Versehen; хата бәла (Ad.) бѣда, несчастіе — das Unglück; хата әтмәк ошибиться — Fehler begehen; хата бәндән ата сәндән ошибка моя, извинение твое (т. е. ты долженъ этотъ разъ простить меня) (посл.) — ich habe den Fehler begangen und du hast zu verzeihen (Spr.).

хатаi [خطای (Osm.)]

штофъ (матерія) — der Seidenstoff.

хатан [Kag. L.]

женихъ — der Bräutigam.

хатар [خطر, хашар, хатәр (Osm.)]

опасность — die Gefahr.

хатарлы [خطرلو, хашарлу (Osm.), von хатар+лы]

опасный — gefährlich.

хатарлап (v) [خطرلانق, хашарлашақ (Osm.), von хатар+ла+п]

опасаться — Gefahr fürchten.

хатарсыз [خاترسز, хашарсуз (Osm.), von хатар+сыз]

безопасный — ungefährlich.

хатарнак [خطرناك (Osm.)] = хатарлы.

¹хатала (v) [Kgm.] = катала.

²хатала (v) [خطالامق, хашарлашақ (Osm.), von хата+ла]

согрѣшить, ошибиться — sündigen, Fehler begehen.

хаталан (v) [خطالانق, хашарлаш (Osm.)] = хатала.

хаталандыр (v) [خطالاندرمق, хашарлаш-арурашақ (Osm.), von хаталан+дыр]

заставить согрѣшить, ввести въ ошибку — zum Sündigen veranlassen, zur Sünde verführen, irre leiten.

хатасыз [خاتاسز, хашаруз (Osm.), von хата+сыз]

безошибочный — fehlerlos.

хатәр [Kas.] = хатар.

хатәрli [Kas.] = хатарлы.

хатәрсиз [Kas.] = хатарсыз.

хаты [Kgm.] = каты.

хатык [Kgm.] = катык.

хатыксыз [Kgm.] = катыксыз.

хатын [Taga] = катын

женщина — die Frau.

хатыр [Kgm., خاطر, хашар, хатір (Osm. Ad.)]

мысль, идея, сердце, память — der Sinn, Gedanke, die Idee, das Herz, Andenken; хатырыныз ічүн (Osm.) чтобы вамъ быть приятнымъ — um ihnen gefällig zu sein; хатыр-ла (Osm.) охотно, съ удовольствіемъ — gern, mit Vergnügen; хатырымыз jokму? (Osm.) неужели я не заслужилъ, чтобы это ради меня было сдѣлано? — habe ich etwa nicht verdient, dass dies meinerwegen geschieht? бир кимсәниң

хатырын сормак (Osm.) спрашивать о здоровье—sich nach der Gesundheit Jemandes erkundigen; хатырымдан чыкты (Kgm.) я забыл—ich habe vergessen; хатырдан чыкармак (Osm.) заставить забыть—vergesseu machen; хатыра дүшүрмәк (Osm.) напомнить что кому—Jemanden an Etwas erinnern; хатыра гәтирмәк (Ad.) вспомнить, вообразить—sich in's Gedächtniss bringen, sich einbilden, vorstellen; дәр хатыр әтмәк (Osm.) помнить—sich erinnern; хатыра алмак, хатырда тутмак (Osm.) хранить в памяти—im Gedächtniss behalten; хатырда олмак (Osm.) иметь в памяти—gedenken; хатыр олмак, хатыр жапмак (Osm.) сдѣлать себя милым для кого-либо—sich Jemandem angenehm machen; хатырын күзәтмәк, сакламак, сәймак (Osm.) уважать, не обижать—Jemanden ehren, nicht beeinträchtigen; хатыр калмак (Osm.) обижаться—sich beleidigt fühlen; хатырыңыз калмазын! (Osm.) не будьте недовольными!—seid nicht unzufrieden! хатыр жыкмак (Osm.) надождать—Jemand langweilen; хатыр калмыш (Osm.) обиженный—der Sichbeleidigt-fühlende; хатыр калдырмак (Kas.) огорчить—beleidigen, betrüben; бір кімсәнің хатырын істәмәк (Ad.) любить кого-либо—Jemand lieben; хатыр қам олмак (Osm.) быть уверену, спокойну—sicher, beruhigt sein; хатыр докунмак (Osm.) обижать—beleidigen; дост хатыры үчүн чі тауук jāmišlär (Kgm.) в уважение к другу они ѣли даже несваренную курицу (посл.)—aus Achtung vor dem Freunde assen sie sogar ein rohes Huhn (Spr.) (P. d. V. VII*, 221,151); хатырымда дәжил (Osm.) я забыл—ich habe vergessen.

²хатыр (v) [Kgm.] = катыр.

³хатыр [خاتر (Osm. R.)]

трещащій, стучащій шумъ—ein knatterndes,

klapperndes Geräusch.

хатыраң [Kgm.] = катран
смола—der Theer.

хатыраңла (v) [Kgm., von хатыраң+ла]
= катран

смолять—theeren; ајағына чарык кигән хатыраңлап да жүргән онъ одѣл на погы сапогы, которые вымазалъ смолой, и ушелъ—er zog Stiefel an, die er getheert hatte, und ging (P. d. V. VII*, 28,31).

хатырла (v) [خاطرلماق, хушрррлшлш (Osm.),
von хатыр+ла]

помнить—sich erinnern; шимдә исиңи хатырламјорум я не помню теперь его имени—ich erinnere mich jetzt seines Namens nicht.

хатырлан (v) [خاطرلانق (Osm. R.)]

быть напомненнымъ—in's Gedächtniss zurückgerufen werden.

хатырлат (v) [خاطرلانق (Osm. R.)]

напомнить—in's Gedächtniss zurückrufen.

хатырлы [خاطرلو, хушрррлр (Osm.), von хатыр+лы]

значительный—bedeutend, werthvoll; хатырлы һәдјә значительный подарокъ—ein bedeutendes, werthvolles Geschenk.

хатырсыз [خاطرسز, хушрррлр, хатррррр (Osm.), von хатыр+сыз]

безпамятный—ohne Gedächtniss, vergesslich.

хатыл [خطيل (Osm. R.)]

горизонтальный брусъ въ стѣнѣ или рядъ черепиць въ каменной стѣнѣ—ein horizontaler Balken oder eine Ziegelschicht in einer steinernen Wand.

¹хатыш [Kgm.] = ¹катыш.

²хатыш (v) [Kgm.] = ²катыш.

хатышлы [Kgm.] = катышлы.

хатыштыр (v) [Kgm.] = катыштыр.

хатір [خاطر (Dsch.)] = хатыр

ظرافت قیلغانی خاطرغه کیلدی (Bb. 466,10)
я вспомнилъ, что я сдѣлалъ эту шутку—ich erinnerte mich dieses Scherzes; مونجه ظرافت

ким بولدى تېنكرى اوجون خاطر بېنكزغه
 كېچورمانك (Bb. 466,14) за такія шутки ради
 Бога не поминайте лихою! — um Gottes Willen
 traget mir solchen Scherz nicht nach! اول كيشى
 نينك خاطر بن بقابلماديم (Abg.) я не могъ
 его оскорбить (своимъ отказомъ) — ich konnte
 ihn nicht beleidigen (mit meiner Absage); خاطر
 خاطر очаровательный — bezaubernd; خواه
 предметъ желанія — der Gegenstand des
 Wunsches; خاطر خواه مال بيرماسلار
 принужденія данн не платятъ — ohne Zwang
 (freiwillig) geben sie keine Abgaben; خاطر
 خواه چابيلمادى (Bb. 179,12) мы ихъ раз-
 били не только для собственнаго удоволь-
 ствiя — wir besiegeten sie nicht, weil wir daran
 ein Vergnügen fanden.

хатиб [خطيب (Osm.), aus dem Arab.]

духовное лицо, читающее официальную мо-
 литву въ пятницу — der Geistliche, der das
 Freitagsgebet spricht; хатиб кылыцы ĩbi
 ĩöstürũn ičũn dũr это какъ сабля хатиба,
 только для вида (посл.) — dies ist wie der
 Säbel des Chatib, nur zum Scheine (Spr.).

хатун [خاتون, хатун (Osm.)] = катун,
 катын, кадын

знатная дама, принцесса, женщина вообще —
 eine Dame von hohem Range, eine Prinzessin,
 eine Frau überhaupt; ĩüzũl хатуны насленъ
 (растение) — der Nachtschatten (solanum).

хатундук [خاتونдук (Osm.); von хатун-
 цык]

женскiй родъ, женщины — das weibliche Ge-
 schlecht, die Frauen; по R. молодая дама или
 женщина средняго круга -- nach R. junge
 Dame oder Dame mittleren Standes.

хатна [خاتنا (Kar. T.)]

обрѣзаніе — die Beschneidung; хатна кылы-
 паг надъ нимъ совершается обрядъ обрѣза-
 нiя — an ihm wird die Ceremonie der Be-
 schneidung ausgeführt.

хатла (v) [Tag., von хат+la]

записать, внести въ списокъ — aufschreiben,
 in eine Liste eintragen; егiни хатледи онъ
 записагъ его имя — er schrieb seinen Namen
 auf, er trug seinen Namen in die Liste ein.

хатлаг (v) [Tag., von хатла+г]

велѣть записать, внести въ списокъ — auf-
 schreiben lassen, in die Liste eintragen lassen,
 notiren lassen.

хатлы [Krm.] = катлы.

хатм [Tob. Kas., vom arab. ختم]

помятки — die Gedächtnissfeier; хатм оку-
 ды онъ поминагъ родителей — er hielt eine
 Gedächtnissfeier für seine Eltern.

хатмы [ختمى (Osm. R.)]

штскъ-роза — die Stockrose (althaea rosea oder
 auch abutilon avicennae).

хада [خاده; خادا (Dsch. OT.)]

длинная, прямая палка, весло — ein langer,
 grader Stock, das Ruder; حابيل داغى تېغى
 قول ايجره سنانى خادادىك 'мечъ
 его на португелъ блеститъ какъ рубинъ,
 пика въ его рукахъ подобна веслу — sein
 Schwert im Gehänge glänzt wie ein Rubin,
 seine Lanze in der Hand ist wie eine Ruder-
 stange.

хадар [Krm.] = кадар.

хадым [خادم, хадим (Osm.)]

1) евнухъ — der Eunuch, Verschnittene; ха-
 дым ѳтмѣк холостить (человѣка) — einen
 Menschen verschneiden; анадан дозма бир
 хадым евнухъ отъ рожденiя, одержимый муж-
 скимъ безсiемъ — der Verschnittene von
 Geburt, impotent; хадымдан ѳвлад сормак
 спросить у евнуха, имѣеть-ли онъ дѣтей, т. е.
 сдѣлать неподходящiй вопросъ — einen Eunu-
 chen fragen, ob er Kinder hat, ungeziemende
 Fragen thun; хадым ағасы начальникъ ев-
 нуховъ — der Oberste der Verschnittenen.

2) холостякъ — der Hagestolz.

3) въ книжномъ языкѣ: слуга, служитель —
 in der Schriftsprache: der Diener.

¹хач [Крм., خاج, كراغ, /خاچ (Osm.)] = кач
крестъ — das Kreuz: хач чыкармак кре-
ститься — ein Kreuz schlagen: гизли хач
ташыр онъ скрытно носить крестъ, онъ
тайный христiанинъ — er trägt das Kreuz ver-
borgen, er ist ein heimlicher Christ; хач
жапмак перекреститься — ein Kreuz schlagen;
хач алъм церковныя хоругвы — die Kirchen-
fahnen.

²хач (v) [Крм.] = кач.

хачан [Крм.] = качан.

хачыр (v) [Крм.] = качыр.

хачір [خاچیر, خاچیر (Dsch.)]

лошакъ — der Maulesel; اون فيل و قطار تيره
قطار خاچیر (Bb. 454,8) десять слоновъ,
рядъ верблюдовъ и муловъ — zehn Elephanten,
eine Reihe Kameele und eine Reihe Maulesel;
انته اشاكنى تورغوزوب خاچیر خيالين اول
قيلدى (تاريخ ملوك).

хачла (v) [خاچلامق, كراغلامق (Osm.), von
хач+ла]

распать на крестъ — kreuzigen.

хачлан (v) [خاچلانق (Osm.), von хач+лан]

быть распатымъ — gekreuzigt werden.

хачлы [خاچلى, كراغلى (Osm.), von хач+лы]

имѣющій крестъ, христiанинъ — ein Kreuz ha-
bend, der Christ; хаңымысын jokca хач-
лымысын? хаджи-ли ты или христiанинъ? —
bist du ein Chadschi oder ein Christ?

¹хас [Крм., خاص, كاس (Osm.), aus dem Arab.]

1) особенный, собственный, принадлежащій
государю, государству, правительству — ei-
genthümlich, besonders, dem Herrscher ge-
hörig, der Krone, der Regierung gehörig; хас
ăкмăк (Osm.) хлѣбъ, приготовленный для
султана — das für den Sultan gebackene Brot;
хас фурун (Osm.) императорская хлѣбопе-
карня — die kaiserliche Brotbäckerei; хас-і
hъмајун удѣлы (имѣнія) султана — die Domain-
en des Sultans; хас куллары лейбъ-гвардія —
die Leibgarde; хас ода собственное отдѣленіе

султана во дворцѣ — die eigene Abtheilung
des Sultans im Palais; хас одалык дваны,
служащія самому султану — die weibliche
Bedienung des Sultans; хас одалы офицеры
внутренняго дворца — die Officiere des inneren
Palastes; хас акор шталмейстеръ дворца —
der Hofstallmeister; хас бағчы дворцовый
садъ — der Palaisgarten; хас äтмăк приспо-
собить — anpassen.

2) чистый, несмѣшанный, настоящій, непод-
дѣльный — rein, ungemischt, echt, nicht nach-
geahmt; хас ун чистая крупчатая мука — das
reine Weizenmehl; хас äкмăк бѣлый хлѣбъ —
das Weissbrot; хас аһчй неподдѣльныя дең-
ги — echtes, nicht falsches Geld; хас кăтăн
чистое полотно — die reine Leinwand; хас
гъумуш чистое серебро — das reine Silber.

3) (Крм.) прекрасный — trefflich, ausgezeich-
net; вар-дыр мăивăниң хасы это лучшій
изъ плодовъ — es ist die beste der Früchte
(P. d. V. VII*, 206,51).

²хас [خاص (Osm.)]

тузъ (въ карточной игрѣ) — das Ass (im Kar-
tenspiel).

хаса [خاصه (Dsch. OT.)]

каленкоръ, ситецъ — der Kattun, das Zitz,
Baumwollenzeug.

хасан [Крм., كاسان (Osm.)] = касан

мясникъ — der Schlächter; хасанка жаң kai-
бусы — äчкigă џан kaiбусы мясникъ забо-
тится о салѣ, коза — о душѣ (посл.) — der
Schlächter sorgt um das Fett, die Ziege um
die Seele (Spr.) (P. d. V. VII*, 216,278).

хасăки [خاصكى (Osm.), = arab. خاصكى]

офицеры свиты султана — die Officiere der
Suite des Sultans (vergl. B. d. M. I, 681);
баш хасăки начальникъ этихъ офицеровъ —
der Chef dieser Officiere; аға хасăки по-
мощникъ его — sein Gehülfe; хасăки султан
мечеть въ Константинополѣ — eine Moschee
in Konstantinopel.

хасыр [Kgm.]

куль, мешокъ — der Sack; Ашык-Кариб
варды, бир хасыр бирӗч алды Ашык-
Карибъ ищель и взял мешокъ известки —
Aschuk-Karib ging und holte einen Sack Kalk
(P. ٤٧. VII*, 16).

хасijät [خاصيت, ḥasūḥḥḥ (Osm.)]

собственность, качество — das Eigenthum, die
Qualität.

хасijätli [خاصيتلو, ḥasūḥḥḥḥ (Osm.), von
хасijät + li]

полезный, благой — nützlich, heilbringend;
хасijätli чичӗк сују прекрасная вода изъ
апельсиновыхъ цвѣтовъ — ein ausgezeichnetes
Wasser aus Orangenblüthen.

хасid [تقوى (Kar. L.)]

набожный — fromm (D. 8,24).

хасic [خسيس, ḥasūḥḥ (Osm.)]

низкий, мерзкий, гнусный, скупой, жадный —
niedrig, scheusslich, verachtungswerth, geizig,
gierig; хасic мирасчынын казнадары-дыр
скупой есть казначей своего наследника
(посл.) — der Geizige ist der Kassirer seines
Erben (Spr.).

хасicläñ (v) [خسيسلانى, ḥasūḥḥḥḥ (Osm.), von хасic + läñ]

дѣлаться скупымъ, скупиться — geizig wer-
den, geizig sein.

хасiclik [خسيسلىك, ḥasūḥḥḥḥ (Osm.), von
хасic + lik]

скупость — der Geiz.

хасла (v) [تولى, خصلامق, ḥaslamāḥ (Osm.), von хас + ла]

опредѣлить, постановить, учредить — fest-
setzen, bestimmen, einrichten.

хаст [Kgm.] = каст.

хаста [Tag., خسته, ḥasūḥḥ, ḥasā (Osm.), نمرود
(Kar. L. T.)]

1) больной — krank; хаста мизау (Kgm. L.
T.) болѣзненный — kränklich, gebrechlich;
хаста иҗӗр (Osm.) чахоточный — ein

Schwindsüchtiger, Brustkranker; хаста hanā
(Osm.) госпиталь, больница — das Hospital,
Krankenhaus; хасталар аҗасы (Osm.) ди-
ректоръ госпиталя — der Hospitaldirektor;
хаста ävinlä ölüm анма! (Osm.) не упоми-
най о смерти въ домъ больного! (посл.) — er-
wähne nicht des Todes im Hause eines Kran-
ken! (Spr.); хаста саҗалырса häkim каршы
iälip (Osm.) когда больной выздоравливаетъ,
тогда является врачъ (посл.) — der Arzt kommt,
wenn der Kranke gesund wird (Spr.); хастаја
чарӗ, käifcisä парӗ (Osm.) больному ну-
женъ уходъ, брызгъ — деньги — der Kranke
braucht Sorgen, der Uebelgelaunte Geld; хаста
öldükän сонра häkim араp (Osm.) ищутъ
врача, когда больной умеръ (посл.) — man
sucht den Arzt, wenn der Kranke gestorben
ist (Spr.); хастаја дүшӗкми сорарсын?
(Osm.) спрашиваютъ-ли больного: не хочешь-
ли ты лечь въ кровать? — fragt man einen
Kranken, ob er sich in's Bett legen will?

2) (Tag.) печальный, угрюмый — traurig, be-
trübt, finster; көңним хаста болӗдӗ моя
душа печальна — mein Sinn ist betrübt.

хасталап [خسته لائق, ḥasūḥḥḥḥ (Osm.),
نمرود (Kar. T.), von хаста + лап]
заболѣть, расхвораться — krank werden (D.
8,27).

хасталык [خسته لىق, ḥasūḥḥḥḥ, ḥasalāḥ
(Osm.), von хаста + лык]

болѣзнь, эпидемия — die Krankheit, Epidemie;
булашык хасталык эпидемия — die Epide-
mie; хасталык сӗнӗси годъ эпидемия — das
Jahr, in welchem die Epidemie stattfand; хас-
талыҗа оҗрамак заболѣть — krank werden;
хасталык гӗчирмак быть больнымъ — krank
sein.

хасталыклы [خسته لىق, ḥasūḥḥḥḥ (Osm.),
von хасталык + лы]

болѣзненный — kränklich, von einer Krankheit
behaftet.

хасталых [𐰽𐰺𐰍𐰏𐰤 (Kar. T.)]
болгъзы — die Krankheit (H. 6,10).

хассыз [Kgm., von хас+сыз]
неприятный, негодный — unangenehm, untauglich; гбръмәсі хош бәу хассыз смотрѣть на него (такъ) хорошъ, но самъ онъ негоденъ — anzusehen ist es schön, selbst ist es unangenehm (P. d. V. VII*, 206,52).

хаз [Kgm.] = каз.

хазак [Kgm.] = казак.

¹хазан [Kgm.] = казан.

²хазан (v) [Kgm.] = ²казан.

Хазар [زرر (Dsch.)]
Хазаръ — die Chasaren; дәрја-і хазар Каспійское море — das Kaspische Meer.

хазәп [Kgm.] = казәп.

казы [Kgm.] = казы.

казык [Kgm.] = казык.

казын (v) [Kgm.] = казын.

казыл (v) [Kgm.] = казыл.

казык [Kgm.] = казык.

казытлык [Kür.]
враждебное дѣйствіе, злостное дѣло — die feindliche Handlung, böse That.

хазіят [Tar.]
хорошее качество, благодѣяніе — die gute Eigenschaft, gute That, Wohlthat.

хазіятлик [Tar., von хазіят+лик]
добрый, прекрасный, благодѣтельный — gut, vortrefflich, wohlthätig.

хазік [Osm.]
ловкій — geschickt; хазік һәкім искусный врачъ — ein geschickter Arzt.

хазинә [خزینہ (Osm.)] = хазн', хазна.

хазна [Kgm., خزینہ (Osm.), 𐰽𐰺𐰍 (Kar. T.)]
= хазнә
сокровище, казна, касса — der Schatz, die Schatzkammer, Kasse; бинин хазнасы (Kar. T.) казна царя — die Schatzkammer des Königs (H. 3,20); хазна дыр долмаз, бір гүн бош калмаз, ансыз қан олмаз, бош калза

олмаз = арыз (Kgm.) онъ казна, но не наполняется, ни одного дня онъ пустой не бываетъ, безъ него душа (т. е. никто) не существуетъ, онъ не можетъ остаться пустымъ — ротъ (зар.) — er ist eine Schatzkammer, doch wird er nicht voll, nicht einen Tag bleibt er leer, die Seele kann ohne ihn nicht sein, und er kann nicht leer bleiben = der Mund (Rha.) (P. d. V. VII*, 208,87).

хазнадар [Kgm., خزینہدار (Osm. Arm.)]
казначей — der Kassirer, Schatzhüter.

хазначы [𐰽𐰺𐰍 (Kar. L.), von хазна+чы]
казначей — der Schatzhüter (E. 1,8).

хазнә [خزینہ (Osm.)] = хазна, хазинә
1) казна — der Schatz, Staatschatz; дышары хазнәсі государственная казна — der Staatschatz; іч хазнә, әндәрун хазнәсі, хазнә-і хасә казна султана — der Privatschatz des Sultans; хазнә кәжасы казначей султана — der Schatzmeister des Sultans; хазнә вәкилі его помощникъ — sein Gehülfe; орду хазнәсі, хазнә сандуклары военное казначейство — die Kriegskasse; су хазнәсі бассейнь — ein Wassereservoir.
2) полка у ружья — die Pfanne des Gewehrs.

хазнәлик [خزینہلك (Osm.), von хазнә+lik]
принадлежащій казнѣ, казенный — dem Fiskus gehörend.

хазнәдар [خزینہدار (Osm.)]
казначей — der Schatzhüter, Kassirer; хазнәдар аҗа чиновникъ гарема, помощникъ начальника евнуховъ — ein Beamter des Harems, der Gehülfe des Ober-Eunuken; хазнәдар башы интендантъ вѣшняго депо и архивовъ — der Intendant des kaiserlichen Depot's und der Archive; хазнәдар уста дама гарема, имѣющая подъ своимъ наблюдениемъ гардеробъ султана — die Haremsdame, die die Garderobe des Sultans unter Aufsicht hat; хасә хазнәдары казначей кассы султана — der Verwalter der Privatkasse des Sultans.

казнәчи [خرينهچي (Osm.), von хазинә+чи]
= хазнәдар

хаш [Krm.] = каш.

хаша [Krm., خاشه (Osm.), vom arab. غاشيه]
чапракъ, покрывало для лошади — die Schabracke, Pferddecke.

хашаңы [خاشهми (Osm. R.)]
дѣлающій чапракъ, попоны — Jemand, der Schabracken oder Pferdedecken verfertigt.

хашы (v) [Krm.] = кашы.

хашык [Krm.] = кашык.

¹хашын (v) [Krm.] = кашын.

²хашын [خشين (Osm. R.)]
рѣзкій, грубый, упрямый — heftig, grob, starrhalsig.

хашынлан [خشينلنق (Osm. R.)]
выказывать рѣзкость, упрямство — Heftigkeit oder Eigensinn an den Tag legen.

хашынлык [خشينلق (Osm. R.)]
рѣзкость, упрямство — die Heftigkeit, der Eigensinn.

хашыр [خشير (Osm. R.)]
лишение (чего), отказъ (въ чемъ) — die Begeubung, Versagung (einer Sache).

хашырлан [خشيرلنق (Osm. R.)]
быть испорченнымъ; стать (вещью), въ которой отказываютъ — verdorben, verweigert werden.

хашырда (v) [خاشردامق (Osm.)]
шумѣть, прозвѣсти шорохъ (о листьяхъ) — knistern, rascheln (von Blättern), ein knistern-des Geräusch hervorbringen (von Thieren, die Blätter fressen).

хашырдат (v) [خاشرداتنق (Osm. R.)]
принуд. отъ предыд. — Causat. vom Vorhergehenden.

хашырды [خاشردى (Osm.)]
шумъ, шорохъ — ein knisterndes Geräusch, das Rascheln; жапрак хашырдысы шорохъ листьевъ — das Rascheln der Blätter.

хашыл [خشيل (Osm. R.)]

какое-то орудіе у ткачей (подробности у R.) — ein Instrument der Weber (ausführlich bei R.).

хашхаш [خشخاش, хашхаш (Osm.)]
макъ — der Mohn; хашхаш чәчәји id.; хашхаш токуму маковое сѣмя — der Mohnsaame, die Mohnkörner; хашхаш башы маковыя головки — die Mohnköpfe; хашхаш шурубун маковый сиропъ — Syrop aus Mohn; дикәни хашхаш argemone plante semblable au pivot sauvage.

хашрат [Tob.]
насъкомья, гады — die Insekten, das Ungeziefer.

¹хашла (v) [Krm.] = кашла.

²хашла (v) [خاشلامق, хашла (Osm.)]
1) варить — kochen, im Wasser weich kochen; гүзәлцә аны хашладым я ему хорошо намылил голову — ich habe ihm den Kopf gewaschen, eine Strafpredigt gehalten.
2) поморозить (растения) — erfrieren machen (Pflanzen).
3) сильно отколотить (кого) — Jemand tüchtig durchprügeln.

хашлан (v) [خاشلانق, хашлан (Osm.), von хашла+н]

обжечься кипяткомъ — sich verbrühen.

хашлат (v) [خاشلاتنق, хашлат (Osm.), von хашла+т]

1) заставить варить — kochen lassen.
2) обливаться кипяткомъ — mit kochendem Wasser begießen, abbrühen, auslaugen.

хашлама [خاشلامه, хашлама (Osm.), von хашла+ма]

1) вареный, вареная пища — gekocht, gekochte Speise.

2) выговоръ — die Strafpredigt.

хажгаха [חגגה (Kar. T.)]

тайна — das Geheimniss (H. 29,4, wo Kar. L. חגגה bietet); хажгахасы тәврнинъ глазь Божий — das Auge Gottes (E. 5,6).

¹хап [Soj. Krm.] = ¹кап.

²хап (v) [Kgm.] = ³кап.

хапа [Tat.]

сердитость, угрюмость, негодование — der Aerger, Zorn, das Murren, der Unwille; бир ишкә хапа килди онъ сердился на это — er war über diese Sache unwillig; хапа килма! не сердись! — ärgere dich nicht!

хапа (v) [Kgm.] = капа.

хапак [Kgm.] = капак.

хапаклы [Kgm.] = капаклы.

хапан (v) [Kgm.] = капан.

хапалы [Kgm.] = капалы.

хапат (v) [Kgm.] = капат.

¹хапу [Kgm.] = капу.

²хапу [Tat.] = хапа

негодующий, сердитый, угрюмый — ärgerlich, mürrisch, missvergnügt.

хапур [خپور (Osm. R.)]

плещущий звукъ воды — das plätschernde Geräusch des Wassers.

хапхаб [خپخاب (Osm.)]

1) сандалии, деревянные туфли (которые надеваютъ въ банѣ) — die Sandalen, Holzschuhe (die man im Bade anzieht).

2) ходули — die Stelzen.

хапхаби [خپخابی (Osm.)]

небрежный — nachlässig, schlunzig.

хапла (v) [Kgm.] = капла.

хаплат (v) [Kgm.] = каплат.

хаплы [Kgm.] = каплы.

хапсы [خپسی (Osm.), vergl. хамсы]

хапсы балығы аячоусъ — die Sardine, Sardelle.

хапчык [Kgm.] = капчык.

хаба [Kgm., хушш (Osm.)] = каба.

хабак [Kgm.] = кабак.

хабар [Kgm., хушшр (Osm.)] = хабәр, хабар.

хабәр [Tat., خبر, хушшр, хадр (Dsch. Osm.)] = хабар

извѣстie, извѣдомленie, молва — die Nachricht,

Botschaft, das Gerücht; хабәриниз вармы? (Osm.) узнали-ли вы объ этомъ? — habt ihr davon erfahren? хабәримиз jok! (Osm.) мы ничего не знаемъ! — wir wissen Nichts! хабәри ilä (Osm.) съ его дозволенія — mit seiner Einwilligung; хабәр äтмак, хабәр вәрмәк (Osm.) извѣдомить, доносить — benachrichtigen, anzeigen; хабәр јолламак дать знать черезъ человека или письмомъ — durch einen Menschen oder Brief wissen lassen; хабәр алмак (Osm.) получить извѣстie, быть извѣдомленнымъ — eine Nachricht erhalten, informiert sein; хабәри олмаздан (Osm.) не зная ничего — ohne Etwas zu wissen; кара хабәр тәз дујулур (Osm.) дурное извѣстie скоро доходить до слуха (посл.) — eine schlechte Nachricht erhält man schnell (Spr.); кара хабәрin канады вар, ак хабәрin ајабы топан-дыр (Osm.) дурное извѣстie имѣетъ крылья, у хорошей вѣсти ноги хромаютъ (посл.) — eine schlechte Nachricht hat Flügel, eine gute Nachricht hat hinkende Beine (Spr.); хабәр дутмак (Osm.) желать знать — zu wissen wünschen; һәрға бу тарафынын аһвалыны хабәр дутармын (Osm.) когда я получу извѣстie о положеніи этой страны — wenn ich Nachricht über die Verhältnisse dieses Landes erhalte.

хабәрлә (v) [خبرلک (Osm.), von хабәр-+lä] извѣдомить — benachrichtigen.

хабәрлән (v) [خبرلنک (Osm.), von хабәр-+lä-+н]

освѣдомиться, получить извѣстie — sich informieren, eine Nachricht erhalten, Kenntniss erhalten.

хабарләт (v) [خبرلنتک, хушшрлѣт (Osm.), von хабәрлә-+т]

извѣстить черезъ кого-либо — durch Jemanden benachrichtigen lassen.

хабарләш (v) [خبرلشک, хушшрлѣш (Osm.), von хабәрлә-+ш]

извѣщать другъ друга, передавать другъ другу

- вѣсти, быть въ перепискѣ — einander benachrichtigen, Nachricht geben, in Korrespondenz stehen.
- хабәрдар [حبردار (Dsch.)]
 извѣщающій — der Nachrichtbringer; حبردار
 ابتليکъ быть извѣщену, узнать — benachrichtigt sein, erfahren.
- хабәрци [خبرجي, [xaxbɑrʃi (Osm.), von хабәр+ци]
 передающій новость, вѣстникъ — der Nachrichtbringer, Bote; хабәрци чавуш вѣстовой двана — der Amtsbote; кара хабәрци передающій дурное извѣстие — der Unglücksbote.
- хабырҗа [Kgm.] = кабырҗа.
- хабил [Kgm.] = кабил.
- хабул [Kgm.] = кабул.
- хабҗар [خابار (Osm.), aus dem Franz.]
 икра — der Kaviar.
- хафа [Kgm.] = кафа.
- хафаф [حفاى (Osm.)] = каваф.
- хафас [Kgm.] = кафас.
- хафиф [خفيف, [xaxfif (Osm.)]
 легкій, проворный — leicht, flink, gewandt;
 хафиф аскәр войско безъ обоза — eine Armee ohne Geräth; хафиф су чистая вода — reines, durchsichtiges Wasser; хафиф адам легкій, легкомысленный человекъ — ein leichtsinniger, leichtlebiger Mensch; аклы хафиф легкомысленный, вѣтренный — leicht von Sinn, unbeständig; äli хафиф имѣющій легкую руку — eine leichte Hand habend: аҗаҗы хафиф легкій на ноги — leichtfüßig.
- хафифлә (v) [خفيفلىك (Osm.), von хафиф+лә]
 быть легкимъ — leicht sein.
- хафифлән (v) [خفيفلىن, [xaxfiflɑn (Osm.), von хафифлә+н]
 сдѣлаться легкимъ — leicht werden; хаста-лыҗы бир аз хафифләнди болҗань его немного облегчилась — seine Krankheit hat sich Etwas verringert.
- хафифләт (v) [xaxfiflɑt (Osm.)]
 облегчить, сдѣлать легкимъ — erleichtern, leicht machen.
- хафифлик [خفيفلىك, [xaxfiflik (Osm.), von хафиф+лик]
 легкость — die Leichtigkeit; хафифлиҗи-илә съ легкостью — mit Leichtigkeit.
- хафифцә [خفيفجه (Osm.), von хафиф+цә]
 легко — leicht (adv.),
- хафшабат [خوشاباط, خوشاباط (Osm. Z.)]
 название двѣнадцатаго мѣсяца уйгурскаго года — Name des zwölften Monats des uigurischen Jahres.
- хав [خاو, [xaw (Osm.)] = хав
 ворсь, пухъ — die Flaumen, das Haar (auf Früchten und auf Tuch).
- хавак [Kgm.] = кавак.
- ¹хавал [خقال (Osm.)] = кафал
 торговецъ башмаками — der Schuhhändler.
- ²хавал [خوال, [xawal, χαβαλ (Osm.)]
 башмачная форма — die Schuhform, der Leisten für Schuhe.
- хавәр [خاور (Kar. T.)]
 товарищъ — der Gefährte (D. 2, 19).
- хавәр [Kar. L.] = хавәр.
- хавур (v) [Kgm.] = кавур.
- хавуш (v) [Kgm.] = кавуш.
- хавуштур (v) [Kgm.] = кавуштур.
- хавҗар [خابار, [xawʃar (Osm.)] = хабҗар
 икра — der Kaviar.
- хавра [خاوره (Osm.)] = хавра
 синагога — die Synagoge.
- хавроз [xawroz (Osm.), nach R. = آبريز]
 урыльникъ — der Nachttopf.
- хавлы [Osm.] = хавлу.
- хавлу [خاولو (Osm.), von хав+лы]
 1) пушистый — Flaum habend; хавлу халы пушистый коверъ — ein Teppich mit Flaum; хавлу макрама полотенеце изъ пушистой бумаги или льна — ein Handtuch mit Flaum, ein rauhes Handtuch.

2) хавлу = хавлы макрама; jʃc хавлусу
полотенце для вытиранія лица — ein Handtuch
zum Abtrocknen des Gesichtes; aʃak хавлусу
полотенце для вытиранія ногъ — ein Handtuch
zum Abtrocknen der Füße.

хавлан [خولان (Osm.)] = хулан
жасминъ — der Jasmin; хавлан асарысы
сокъ жасмина — der Jasminsaft.

хавлындап [خولینجان (Osm.)]
дикій миртъ — die wilde Myrthe.

хам [Tag., خام, hawf (Osm. Dsch. OT.)]
1) сырой, незрѣлый, невареный — unreif,
roh, ungekocht; хам сѹт (Tag.) некипяченое
молоко — ungekochte Milch; хам ѳт (Tag.)
сырое мясо — rohes Fleisch; хам киші (Tag.)
человѣкъ, у котораго не было еще оспы — ein
Mensch, der noch nicht die Pocken gehabt hat;
хам алма (Tag.) незрѣлое яблоко — ein un-
reifer Apfel; хам jip (Tag.) некрученая нит-
ка, некрученный шелкъ — ein ungedrehter
Faden, lose Seide; хам ipak (Osm.) id; хам
шакъар (Osm.) несочный сахаръ, сырепъ —
nichttraffirter Zucker; хам жапак (Osm.) сы-
рая шерсть — lose Wolle; хам jamiš (Osm.)
незрѣлый плодъ — eine unreife Frucht.

2) необразованный, грубый, невежливый, не-
знающій, лѣзливый — roh, unwissend, ungebil-
det, faul, träge; хам адам (Osm.) неопытный
человѣкъ — ein unerfahrener Mensch; хам сѳз
обида — die Beleidigung.

хама [Kgm.] = кама.

хаман [خامان (Dsch. OT.)] = харман
гумно — die Dreschtenne.

хамаш (v) [Kgm.] = камаш.

хамыр [Kgm.] = хамур
тѣсто — der Teig; хамыр домна ушки — eine
Art Kuchen.

хамыш [Kgm.] = камыш.

хамила [حامله (Kar. L.), = arab. حامله]
беременная — schwanger.

хамур [خور, hawm-l-r (Osm.), aus dem Arab.]
= хамыр

тѣсто — der Teig; хамур ѳкмак хлѣбъ пе-
редъ печеніемъ — das Brot (vor dem Backen);
ungebackenes Brot; хамур іші печеніе — das
Gebäck; хамур тахтасы доска для печенія—
das Backbrett; хамур тѳкнѳси квашня — der
Backtrog; хамур ğözlämä пирогъ съ мясомъ
или сыромъ — eine Pastete mit Fleisch oder
Käse; кат хамуру бумажная масса — die
Papiermasse; хамур ğibi мягкій — weich; ха-
мура дѳнмѹш сильно прибитый — windelweich
geschlagen; hār jārĳarim хамур ğibi олдү!
я совсѣмъ усталъ! — mir sind die Glieder wie
zerschlagen; хамур ѳтмак мѣсить — kneten;
хамур ачмак катать тѣсто — den Teig rol-
len; хамур олмак быть мягкимъ — weich
werden; хамур ішінә карыштырмак вы-
шиваться въ чужія дѣла — sich in fremde An-
gelegenheiten mischen; унсуз ѳвин хамуруну
алырды онъ готовъ взять тѣсто изъ дома,
гдѣ нѣтъ муки (посл.) — er ist bereit, Teig
aus einem Hause zu holen, wo kein Mehl ist
(Spr.); ѳji буздаі хамуру-дур это тѣсто изъ
хорошей пшеницы (посл.) — das ist ein Teig
aus gutem Weizen (Spr.); хамур ікән jār
онъ ѳсть (хлѣбъ) раньше, чѣмъ испекуть
(посл.) — er isst das Brot früher, als es ge-
backen ist (Spr.).

хамурла (v) [خورلامق, hawm-l-r-lawmaq (Osm.),
von хамур+ла]

мѣсить — kneten.

хамурлу [خورلو, hawm-l-r-lu (Osm.), von
хамур+лу]

имѣющій тѣсто — Teig habend.

хамурдан (v) [خاموردانسق (Osm.)]
ревѣтъ, ворчать — brüllen, brummen.

хамурду [Osm., von хамур+ду]
булочникъ — der Bäcker.

хамурсуз [خورسوز, hawm-l-run-l-q (Osm.), von
хамур+суз]

- прѣсный, безъ дрожжей — ungesäuert (vom Brote); хамурсуз баирамы праздникъ прѣснаго хлѣба — der Feiertag der ungesäuerten Brote; kilicä хамурсузу опрѣснокъ (прѣчстiя) — die Hostie.
- хамут [خاموط (Osm.), aus dem Slaw.] = камут
 хомуть — das Kummel.
- хамутла (v) [خاموطلاق (Osm.), von хамут-+ла]
 надѣть на лошадь хомуть — das Kummel anlegen.
- хамутлу [خاموطلو (Osm.), von хамут-+лу]
 съ хомутомъ — mit dem Kummel.
- ¹хамла (v) [خاملماق, [xamla] (Osm.), von хам-+ла]
 быть безсильнымъ, слабымъ — kraftlos, schwach sein.
- ²хамла (v) [خاملماق (Dsch. OT.), von хам-+ла]
 размотать — abwickeln, aufwickeln.
- хамлат (v) [خاملاتاق (Dsch. OT.), von хамла-+т]
 заставить размотать — aufwickeln, abwickeln lassen.
- хамлык [خاملق, [xamlyk] (Osm.), von хам-+лык]
 неспѣлость, сырость — das Unreifsein, Nichtgekochtsein, Rohsein, die Ungebildetheit, Trägheit.
- хамлык [خاملوق (Dsch. OT.)] = хамлык.
- хамчы [Kgm.] = камчы.
- хамчыла (v) [Kgm.] = камчыла.
- хамси [خامسى, [xamsi] (Osm.)] = хамси
 анчоусъ — die Sardelle; хамси балыгы ничѹн курбан олмаз, цаны да вар, каны-да? почему анчоусъ не годится въ жертву? у него есть душа и кровь (посл.) — weshalb taugt die Sardelle nicht zum Opfer? sie hat doch eine Seele und hat Blut (Spr.).
- хамбур [Kgm.] = камбур.
- хәнцәр [Tüm.] = ханцәр
 кинжалъ — der Dolch.
- хәрци [Tar.] = харч
 расходъ — die Ausgabe; хәрци килди онъ произвелъ расходы — er machte Ausgaben.
- хәлчә [Ad.]
 коверъ — der Teppich.
- хәтфә [Kas.]
 бархатъ — der Sammet; хәтфә рөл какой-то цвѣтокъ — eine Blume (Amaranthus); хәтфә палас бархатный коверъ — ein Sammetteppich.
- хәдәр [Kas.] = кәдәр.
- хәдив [خديو (Osm.), pers.]
 князь, сановникъ — der Prinz, ein hochgestellter Mann; хәдиві мысыр египетскій вицецарь — der Chedive von Aegypten.
- хәч [Ad.] = хач
 крестъ — das Kreuz.
- хәц [Tar.] = хәрци
 расходъ, расточительность — die Ausgabe, Verschwendung.
- хәсijät [Kas.]
 выгода — der Vortheil.
- хәсijätlä (v) [Kas., von хәсijät-+lä]
 принести выгоду, быть хорошимъ — Vortheil bringen, gut sein; хәсijätläп-кivä тотто онъ все дѣлаетъ какъ слѣдуетъ — er thut Alles wie es sich gehört.
- хәсijätli [Kas., von хәсijät-+li]
 выгодный — vortheilhaft.
- хәсijätсiz [Kas., von хәсijät-+сiz]
 безъ выгоды; человекъ, который ничего не дѣлаетъ, какъ слѣдуетъ — ohne Vortheil; ein Mensch, der Nichts thut, wie es sich gehört.
- хәзинә [Kas.] = хазинә
 казна — die Krone, der Fiskus.
- хашлә (v) [Tar., von хәрц-+lä]
 1) расходовать — ausgeben (Geld).
 2) расточать, дѣлать лишние расходы — verschwenden, unnütze Ausgaben machen.

хәшләт (v) [Tar., von хәшлә-т] заставлять бросать деньги — verschwenden lassen, zu unnützen Ausgaben verleiten.

хәбәр [Tar.] = хабәр

1) известіе, молва, слава — die Nachricht, das Gerücht, der Ruf.

2) приказаніе — der Befehl; хан хәбәр килди хаиъ приказалъ — der Kaiser erliess den Befehl.

хәбәрдар [Tar.] внимательный, осторожный — aufmerksam, wachsam.

хәбәр [Simb.] = кәбәр могила — das Grab; хәбәрләп өстө кладбище — der Kirchhof.

хәвәр [Ad.] = хәбәр

хәвәрсіз [Ad.] безъ известія — unbenachrichtigt.

¹хәмір [Tob.] водка — der Brantwein.

²хәмір [Tar.] тѣсто — der Teig.

хәмір-түрүч [Tar.] кислое тѣсто, закваска — der Sauerteig; хәмір-түрүч салди она заквасила — sie hat angesäuert.

¹хо [Tar., aus dem Chin.] мѣра для хлѣба — ein Getreidemaass (1 хо = 100 шиң).

²хо (v) [Krm.] = ko.

¹хоі [Krm. Soj.] = koі.

²хоі (v) [Krm.] = koі.

хоірат [خوبراد, خوبرات (Osm.), = griech. χωριάτης] деревенскій, грубый, неотесанный — bäurisch, ungehobelt, grob.

хоіратлык [خوبراتلق (Osm.), von хоірат-лык] неотесанность, грубость, невѣжливость — die Ungehobeltheit, Ungebildetheit, Grobheit.

хок [Krm.] = kok.

хоҗа [Krm.] = коҗа.

хөханцаң [Tar., vom chin. хоа-хән-цән] клетка, въ которую сажаютъ преступниковъ — ein Käfig, in den man die Verbrecher steckt.

хоју [Krm.] = коју.

хојун [Krm.] = којун.

хојул (v) [Krm.] = којул.

Хоја [Tar.] = хоҗа

1) Ходжа, прежние государи Кашгарскаго края — die Hodsha, die früheren Herrscher des Kaschgar-Gebietes.

2) святой — ein Heiliger; Хоја зәди потомки пророка — die Nachfolger des Propheten.

хон (v) [Krm.] = кон.

хонуш (v) [Krm.] = конуш.

хонду (v) [Krm.] = конду.

хор [Krm., خور, хор, хор (Osm.), 𐰽𐰺 (Kar. T.), pers. خوار] гадкий, дурной, презрительный — schlecht, böse, verächtlich, niedrig; хор ішләйсән! (Kar. T.) ты гадко дѣствуешь! — du handelst schlecht! хор бакмак (Osm.) презирать — verachten; хор һөрмәк (Krm.) id.; хор дутмак (Osm.) 1) презирать — verachten; 2) быть небрежно одѣтымъ — lüderlich gekleidet sein; монастырә хор бакма Кіркор гібі әр јәтәр! (Osm.) не презирай монастыря, тамъ (есть) человекъ подобный Григорію! (посл.) — verachte nicht das Kloster, da ist ein Mann wie Gregorius! (Spr.).

2) (Kar. T.) порицаніе — der Tadel; хор әтмәк порицать — tadeln (H. 7,16).

хора [خور, хор, хор (Osm.), vom griech. χορός] 1) танецъ — der Tanz; хора тәпмәк танцевать — tanzen; хора һавасы плясовая мелодія — die Tanzmelodie; һәпсіні хора гәчиріп овъ вѣхъ заставляеть танцевать (подъ свою дудку) (посл.) — er bringt sie Alle zum Tanzen, lässt Alle nach seiner Pfeife tanzen (Spr.).

2) иляска св. Вита — der Veitstanz.

хората [خوراته, *хораша*, *хората* (Osm.),
aus dem griech. *χωρατά*]

шутка, насмѣшка — der Scherz, die Neckerei,
der Spott; хората *jūzūndān*, хората *ilä*
ради шутки, шуткой — aus Scherz, zum Scherz;
хората *bār tāriā!* шутки въ сторону —
Spott bei Seite; хората *āt māk* шутить, на-
смѣяться — scherzen, spassen, spotten.

хоратацы [خورانهی, *хораша*, *хората* + чы]
αδζη (Osm.), von хората + чы]

шутникъ — ein Spassvogel, der zu scherzen
liebt.

хораз [خوراز (Osm.), aus dem griech. *χорος*]
= хора.

¹хорасан [Kgm., *хорашанъ* (Osm.)]

1) известка съ пескомъ для смазыванія кирпи-
чей — Kalk mit Sand zum Bestreichen der
Ziegelsteine als Mörtel.

2) (Osm.) кирпичная мука — das Ziegelmehl.

²Хорасан [خراسان (Osm. Dsch.)]

название области Хорасанъ, провинции Пер-
сия — der Name der persischen Provinz Cho-
rassan; *هندوستانی غیر هندوستانی خراسان*
دیر نیچوک عرب غیر عرب نی عجم دیر (Hb.
158,3) жители Индустана называют все
непринадлежащее къ Индустану Хорасаномъ,
подобно тому какъ арабы все что не-Аравія
называютъ Аджемомъ — die Einwohner von
Indien nennen Alles, was nicht zu Indien ge-
hört, Chorassan, ebenso wie die Araber Alles
Nichtarabische Adshem nennen.

хороз [Kgm., *хорос*, *хороз*, *хорос* (Osm.)]

пѣтухъ — der Hahn; хороз *ibijī* 1) гребень
пѣтуха — der Hahnenkamm; 2) цвѣтокъ — eine
Blume; хороз сахалы бородака *пѣтуха* — der
Hahnenbart; хороз ажабы сверло, бурав-
чикъ — der Bohrer; капу замбурäјинин хо-
розу ручка двернаго замка — die Klinke
des Thüschlosses; тѣфäк хорозу куроць у
ружья — der Flintenhahn; хороз *inü* пустя-

ки — dummes Zeug, Albernheiten; хороз
акылы живой, проворный — lebhaft, gewandt,
хорозу чок маңlic шумное собрание — eine
bewegte, lärmende Versammlung; хороз *öt-*
mäci *пѣние пѣтуха*, раннее утро — das Krähen
des Hahnes, der Tagesanbruch; хороз ва-
кытсыз *öt mäz* *пѣтухъ поеть въ свое время*
(посл.) — der Hahn kräht nicht unzeitig (Spr.);
хороз чок олан *järdä сабах таз олу* гдѣ
много *пѣтуховъ*, тамъ утро рано начинается
(посл.) — wo viele Hähne sind, bricht der Mor-
gen früh an (Spr.); *här хороз кändi чöplü-*
jündä äшinir каждый *пѣтухъ копаеть на*
своей кучѣ мусора (посл.) — jeder Hahn scharft
auf seinem Misthaufen (Spr.); хороз *ölür*
ïözü чöplüktä калыр даже когда *пѣтухъ*
умираеть, глаза его обращены на кучу мусора
(посл.) — der Hahn stirbt und sein Auge ist
auf den Misthaufen gerichtet (Spr.); *här хо-*
роз бир ibik вардыр каждый *пѣтухъ имѣеть*
только одинъ гребень — jeder Hahn hat nur
einen Kamm; хороз *jумуртасы* маленькое
яйцо — ein kleines Ei.

хорозла (v) [خروسلامق (Osm.)]

надуваться какъ *пѣтухъ*, быть сердатымъ —
sich wie ein Hahn aufblähen, wüthend sein.

хорозлан (v) [خروسلانق (Osm.), von хороз-
ла + н] = хорозла.

хорозцук [خروسجق (Osm.), von хороз +
цук]

луговая жеруха (растение) — die Wiesenkresse.

хорослан (v) [خروسلانق (Osm. R.), vergl.
хорозлан]

1) дѣлаться *пѣтухомъ* — zum Hahne werden.

2) *пѣтушиться*, важничать — sich wie ein
Hahn aufblähen, wichtig thun.

хороспінä [خروسپينه (Osm. L. O.)]

рыба широкая и плоская, неприятнаго вида,
которая сильно бьется — ein breiter, flacher
Fisch von unangenehmen Aeusseren, der sehr
beweglich ist.

- хорул [خورل (Osm. R.)]
храпъ — das Schnarchen.
- ¹хорулда [خورلدا (Osm.)]
храпѣть — schnarchen.
- ²хорулда (v) [Dsch.] = хорулда.
- хоруз [Ad.] = хороз.
- хорх (v) [Krm.] = корк.
- хорхак [Krm.] = коркак.
- хорхаклык [Krm.] = коркаклык.
- хорхор [خورخور (Osm.)]
1) звукоподражательное слово для шума текущей воды — das Geräusch des fließenden Wassers (onomat.); Хорхор чашмәси мѣстность въ Константинополѣ — eine Oertlichkeit in Konstantinopel.
2) звукъ храпѣнія — das Geräusch des Schnarchens.
- хорху [Krm.] = корку.
- хорхулу [Krm.] = коркулу.
- хоряд [خوريا (Osm.)] = хоират.
- хорядлык [خوريا (Osm.)] = хоиратлык.
- хоррадак (adv.) [خورراداق (Osm. R.)]
шумно и быстро (о чемъ-нибудь текущемъ) —
rasch und lärmend (von etwas Fließendem etc.).
- хоррѣк [Targ.]
храпѣние — das Schnarchen; хоррѣк тартти онъ храпѣлъ — er schnarchte.
- ¹хорла [خورلا (Osm.), خورلا (Osm.), خورلا (Osm.), خورلا (Osm.), خورلا (Osm.)]
пренебрегать, порицать — verachten, tadeln; һәр сатан övәrlär, алан хорлар что продають — хвалять, что покупаюгъ — порицають (посл.) — man lobt Alles, was man verkauft, tadelt aber, was man kauft (Spr.).
- ²хорла [خورلا (Osm.), von хор+ла] = хорулда
храпѣть — schnarchen.
- хорлан (v) [خورلان (Kar. L.), von хорла
быть пренебрегаемымъ — verachtet, getadelt werden (H. 12,5).

- ¹хорлык [خورلك (Osm.), خورلك (Kar. L. T.),
von хор+лык]
срамъ, стыдъ, пренебрежение — die Schande, Scham, Verachtung, der Tadel (H. 10,45).
- ²хорлык [خورلق (Dsch.)] = хорлык.
- хорт [خورت (Osm. R.)]
храпѣние, хрюканье — das Schnarchen, Grunzen.
- хортга (v) [Ad. Budg.]
воскресать изъ мертвыхъ — von den Todten auferstehen.
- хортгап [Ad.]
привидѣние, чучело, пугало — die Erscheinung, Vögelscheuche.
- хортушла [خورتوشلا (Osm. R.)]
вести вмѣстѣ какую-нибудь шумную игру —
ein lärmendes Spiel spielen.
- хортум [خورتوم, خورتوم (Osm.)]
кожаный мѣхъ — der Lederschlauch; тylumба хортуму кишка насоса — der Spritzen-schlauch; синак хортуму хоботокъ мухи — das Saugrohr der Insekten; фил хортуму хоботь слона — der Rüssel des Elephanten.
- хортла (v) [خورتلامق (Osm.)]
ревѣть (о дикихъ звѣряхъ), рыдать (въ адскихъ мученіяхъ послѣ смерти) — brüllen (von wilden Thieren), schreien (bei den Qualen nach dem Tode).
- хортлак [خورتلاق (Osm. R.)]
мертвецъ, ревуцій въ могилѣ отъ муки, родъ вампира или вурдалака — ein Todter, der im Grabe vor Qual brüllt, eine Art Vampir oder Gespenst.
- хортлајасы [خورتلايسى (Osm. R.)]
тотъ, которому желають не лежать спокойно въ могилѣ, а мучиться въ ней — Jemand, dem man wünscht nicht in der Gruft ruhig zu liegen, sondern dort gemartert zu werden.
- хортлајиз (sic!) [خورتلايوز (Osm. R.)]
бука, привидѣние — das Gespenst.
- хорват [خروات (Osm.)]

- Кроатъ, славонецъ — der Kroate.
 хол [Kgm.] = кол.
 холаі [Kgm.] = колаі.
 холаілы [Kgm.] = колаілы.
 холук [Tag., von хо-+lyk]
 мѣра земли, мѣсто, достаточное для посява одного «хо» (кит. мѣра) зеренъ — ein Landmaass, eine Stelle, die zur Aussaat eines «Cho» Getreides ausreicht.
 холта [حولته (Osm.)] = олта
 удочка — die Angel.
 холтук [Kgm.] = колтук.
 хотѣ [خواست (Kar. T.), aus dem russ. «хотѣ»] еще — noch (H. 21,3).
 хотѣк [Tag.] = худѣк
 молодой оселъ. — ein junger Esel.
 хотоз [خوتوز (Osm.)] = котаз, котас
 1) украшеніе, уборъ головы (первоначально хвостъ дзарлыка, см. котас) — der Schmuck, Kopf- und Haarschmuck (ursprünglich der bos gruniens, s. котас).
 2) хохоль (у птицы) — der Schopf (der Vögel).
 хотун [Tag.] = катын, катун, хатун
 женщина, жена — die Frau, Ehefrau; јаш хотун молодая женщина — eine junge Frau; буларниң ічідә бірі хотун-билән балдаіні кидә хізмѣт килит-икән между ними одинъ служилъ со своей женою у Балдая — unter ihnen stand einer mit seiner Frau bei einem Galdai im Dienste (P. d. V. VI, 32,4); хотулері ихъ жены — ihre Frauen.
 хотур [خوتور (Osm. R.)]
 сильный стукъ — ein lautes Gepolter.
 ход [خود (Osm.), aus dem Pers.]
 1) самъ — selbst; бѣн ход я самъ — ich selbst; сѣн ход ты самъ — du selbst; ход-бѣ ход самъ собою, добровольно — von selbst, aus eigenem Antriebe; ход бѣн видящій самъ себя, эгоистъ — der sich selbst sieht, der Egoist; ход-бѣнлик эгоизмъ — der Egoismus.

- 2) но, однако, ибо, что касается до — aber, denn, was betrifft.
 ходан [خودان (Osm.)]
 огуречникъ, бурачникъ (растение) — der Boretsch, das Gurkekraut (borrago officinalis).
 ходѣк [خودك (Dsch.)]
 осленокъ — der junge Esel (Calc. Wrth. خیر, کره خر).
 хоца [Kgm. Tag. Ad., خواجه, [xodʃa, xodʃa] (Osm. Dsch. OT.), [xodʃa] (Kar. T.), pers.]
 1) (Osm. Kgm.) учитель — der Lehrer; мѣк-тѣн хоцасы учитель мектеба — der Lehrer eines Mektes; хоца һакы плата учителю — das Gehalt des Lehrers; хоца һакы тѣнрѣ һакы что слѣдуетъ учителю, слѣдуетъ Богу (посл.) — was wir dem Lehrer schuldig sind, sind wir Gott schuldig (Spr.); арабі ва фарсі хоцасы профессоръ арабскаго и персидскаго языковъ — der Lehrer der arabischen und persischen Sprachen; бір хоца адам великій ученый — ein grosser Gelehrter; акыл хоцасы педаггъ — der Pedant; хункар хоцасы учитель султана, извѣстный историкъ Саад-ад-динъ, который былъ учителемъ Мустафы III-го — der Lehrer des Sultans, der berühmte Historiker Saad-uddin, der der Lehrer des Sultans Mustafa III war; Наср-уд-дин хоца извѣстный герой шуточныхъ разсказовъ — der bekannte Held burlesker Anekdoten.
 2) богатый купецъ, хозяинъ — ein reicher Kaufmann; јурт хоцалары (Baschk.) домо-владѣлецъ — der Hauseigenthümer.
 3) (Kar. T.) богатый — reich (H. 14,21).
 4) (Osm. Kgm. = коца) старецъ, старикъ — ein alter Mann, Greis; хоца кары старуха — eine alte Frau.
 5) (Dsch. Tag.) потомки халифовъ Абу-Бекра, Омара, Османа и Али; ихъ называютъ: خواجه سیدانا (Dsch.) или: хоца-зѣді (Tag.) (о нравахъ ихъ въ Бухарѣ и Хивѣ см. Будаговъ, I, 539–540) — die Nachkommen der ersten

Chalifen Abu-Bekr, Omar, Osman und Ali; sie werden genannt: خواجه سيدانا (Dsch.) oder: хоџа-зәди (Tar.) (über ihre Bedeutung und Rechte vergl. Budagoff, I, p. 539–540).

6) (Tar.) прежние владельцы Кашгарскаго края — die früheren Herrscher des Bezirks von Kaschgar; Дау ваңниң он алтинқи јили Шаңмоси дәп бир кизил баш мән хоџа дәп кәлип Пиниң кишлак јәрләридә јүрди вь шестомъ году Дау-вана пришелъ персиянинъ, по имени Шанмоси, назвалъ себя Ходжоу (потомкомъ кашгарскихъ владельцев) и пошелъ по деревнямъ Илийской долины — im sechsten Jahre des Dau-wang kam ein Perser mit Namen Schangmosi und gab sich für den Chodscha (Nachkommen des Herrschers von Kaschgar) aus und lebte in den Dörfern des Ili-Thales (P. d. V. VI, 8, 29).

хоџаған [خواجهگان, *hoǰahǰan* (Osm.), pers. Pl.] второй классъ чиновниковъ, главные помощники вь бюро — die zweite Klasse der Beamten, die Hauptgehülfen der Bureau's (vergl. B. d. M. I, 714).

хоџаки [*hoǰahǰi* (Osm.), *hoǰahǰi* (Krm.)] = хоџаји богатый купецъ — ein reicher Kaufmann; сабаһ олдузу-илән Сокта чаршыја чыкты һап ма һап хоџаки каршысына рас гәлди, хизмәткар арамаја чыкмыш кога утро настало, Сокта вышелъ на улицу и встрѣтилъ случайно богатаго купца, который вышелъ искать слугу — am frühen Morgen trat Sokta auf die Strasse und traf dort zufällig einen reichen Kaufmann, der ausgegangen war, um sich Dienstboten zu suchen (P. d. V. VII*, 5, 19).

хоџаји [خوجگی, *hoǰahǰi* (Osm.), vergl. хоџаки]

положение известнаго купца — die Stellung eines angesehenen, reichen Kaufmannes.

хоџар (v) [Krm.] = коџар.

хоџалап (v) [خوجلاپ (Kar. T.)]

разбогатѣть — reich werden (H. 15, 2°).

хоџалык [Krm., خواجہلق, *hoǰahǰlyk*, *hoǰahǰlyk* (Osm.), von хоџа+лык]

1) (Osm.) состояние, занятіе купца, учителя и т. д. — der Zustand, die Beschäftigung eines Kaufmannes, Lehrers etc.; хоџалык итмәк заниматься преподаваніемъ — ein Lehrgesamt ausüben.

2) (Krm.) = коџалык.

хоџалых [خوجلیخ (Kar. T.), von хоџа+лых]

богатство — der Reichthum.

хоџаташ [خواجہتاش (Osm.), von хоџа+таш]

сослуживцы по одной школѣ, служащие у одного и того-же господина — Kollegen (Lehrer) bei einer Lehranstalt, Mitdienende bei einem Herrn.

хоџа [خوج (Kar. L.)] = хоџа

богатый — reich (H. 14, 21).

хоџалан (v) [خوجلان (Kar. L.), von хоџа+лан]

сдѣлаться богатымъ, разбогатѣть — reich werden, sich bereichern (D. 11, 2; H. 15, 29).

хоџалык [خوجلیک (Kar. L.), von хоџа+лык]

богатство — der Reichthum (D. 11, 2).

хоз [Krm.] = ²коз.

хозалак [Krm.] = козалак.

хозу [Krm.] = козу.

хозла (v) [Krm.] = козла.

¹хош [Krm.] = кош

хижана — die Hütte.

²хош (v) [Krm.] = хош.

³хош [Krm., *hoǰ*, *hoǰ* (Osm.), vom pers. خوش]

хороший, добрый, приятный — gut, schön, angesehen; хош-һал счастливый, здоровый — glücklich, gesund, bei gutem Wohlsein; хош гәлдин сафа гәлдин! добро пожаловать! — sei gegrüsst! ich freue mich, dich zu sehen! хош булдук сафа болдук! отвѣтъ на такое при-

вѣтствие: мы очень рады, что вы насъ такъ хорошо принимаете! — die Antwort auf die vorhergehende Begrüßung: wir sind zufrieden, so freundlich empfangen zu werden! хош олмакъ быть въ хорошемъ здоровьѣ — sich wohl befinden; хош гәчинмакъ жить въ довольствѣ — gut leben; хош ола! (Kaukasus) милости просимъ! — wir bitten zuzugreifen! хош гөрмәкъ, дутмакъ одобрить — für gut finden, gut aufnehmen; хош гәчмәкъ быть приятнымъ — angenehm sein; бәкъ хошума гәлијор! это мнѣ очень приятно! — das ist mir sehr angenehm! јүрәјә хош тутмакъ утѣшить — trösten, aufrichten; хош амәдлик нескромный комплиментъ — ein heuchlerisches Kompliment; хош имди! ну хорошо! (угроза) — das ist ja schön! (Drohung); а нә хош адам! какой страшный человекъ! — was ist das für ein seltsamer Mann!

хош-пәш [Osm.]

привѣтствие — die Begrüßung; хош-пәштән сбра послѣ привѣтствія — nach der Begrüßung (N. 3).

хошал [Targ., von хош+hal] = хошkal

веселый, въ хорошемъ настроение — freudig, vergnügt, lustig; бик хошал болдим я былъ очень веселымъ — ich war sehr erfreut, lustig.

хошаллик [Targ., von хошал+lik]

веселіе — die Freude.

хошаб [خوشاب (Osm.)] = хошаф.

хошаф [خوشاف, хош-шув (Osm.)]

1) питье изъ отвара изюма и другихъ плодовъ — ein Getränk, das aus Weinbeeren und anderen Früchten abgekocht wird; хошафын јабы кәсиди пожалуй это дѣло не хорошо кончится — vielleicht hat diese Sache einen üblen Ausgang.

2) «вода», какъ терминъ, выражающій свойство драгоценныхъ камней — das Wasser der Edelsteine.

хошамәтлик [Targ., = pers. خوش+lik]

лестъ — die Schmeichelei; хошамәтлик килди онъ льстивъ — er schmeichelte.

хошамәтчи [Targ., von хошамәт+чи]

лестецъ — der Schmeichler.

хошун [Krm.] = кошун.

хошул (v) [Krm.] = кошул.

хошул [خوشول (Osm.)]

украшение, женскій нарядъ — der Schmuck, Frauenschmuck (Z. برومی زیور عورت).

хошхуи [Targ., von хош+хуи]

любезность — die Freundlichkeit.

хошхуилик [Targ., von хошхуи+lik]

любезность — die Freundlichkeit.

хошhal [خوشحال (Dsch.)] = хошал

веселый, довольный — vergnügt, zufrieden; хошал болдилар обѣ стороны были рады этому рѣшенію — beide Seiten waren mit diesem Befehle zufrieden.

хошhallik [خوشحاللك (Dsch.)]

веселіе, довольство — die Freude, Zufriedenheit.

хошнуд [خوشنود, хошнуд (Osm.), pers.]

довольный — zufrieden; хошнуд әтмакъ удовлетворить — zufriedenstellen.

хошнудіјәт [خوشنودیت (Osm.)] = хошнудлук.

хошнудлук [خوشنودلق, хошнудлук (Osm.), von хошнуд+лык]

удовольствие, удовлетворение — die Zufriedenheit, Genugthuung.

хошнудсуз [خوشنودسوز (Osm.)]

недовольный — unzufrieden.

хошла (v) [Targ., خوشلامق (Dsch. OT.), von хош+ла]

1) (Targ.) прощаться — Abschied nehmen.

2) (OT.) осчастливить — beglücken.

хошлан (v) [خوشلانق, хошлан (Osm.), von хош+ла+н]

находить удовольствие въ чемъ — Gefallen finden an Etwas; бәи бу бландан чок хошланыш дәр такъ какъ бегъ нашелъ много

удовольствія въ этомъ мальчикѣ, онъ ска-
залъ — da der Beg an diesem Knaben viel
Gefallen fand, so sprach er (N. 118).

ХОШЛАНДЫР (v) [خوشلاندرمق (Osm.), von
ХОШЛАН-+ДЫР]

сдѣлать кому удовольствие — Jemandem Gutes
anthun, eine Freude machen; нѣ тўрлў хос-
ландырадақларыны биләмәзләр они не
знали, какія еще удовольствія они могли-бы
ей доставить — sie wussten nicht, was sie ihr
alles Gutes anthun sollten (N. 121).

¹ХОШЛАШ (v) [خوشلاشق (Osm.), von ХОШЛА-+
Ш]

быть въ хорошемъ расположеніи другъ къ
другу — sich gut verstehen, in gutem Einver-
ständniss leben.

²ХОШЛАШ (v) [Tag., خوشلاشق (Dsch. OT).]

распрощаться другъ съ другомъ, разойтись —
von einander Abschied nehmen, sich empfehlen
sich trennen; ағилері билән хослашти (Tag.,
онъ попрощался со своими старшими брать-
ями — er empfahl sich von seinen älteren Brü-
dern.

ХОШЛАШТЫР (v) [خوشلاندرمق (Osm. R.)]

1) сдѣлать что пріятнымъ — Etwas angenehm
machen.

2) сдѣлать кого дружнымъ съ кѣмъ — Jemand
mit Jemand befreundet machen.

3) дать кому или заставить кого проститься съ
кѣмъ — von einander Abschied nehmen lassen.

ХОШЛУК [خوشلق, خوشلق (Osm.), von ХОШ-+
ЛЫК]

пріятность, здоровье, доброе расположение —
die Angenehmigkeit, gute Gesundheit, Zunei-
gung, gute Laune; ёнўл хослуқу мадан
әји дір хорошее расположение духа лучше бо-
гатства (посл.) — die gute Laune, Zufrieden-
heit ist besser, als Reichthum (Spr.); хослуқ
-ыла отъ полноты сердца — von ganzer Seele.

ХОШТ [Kgm.]

пошла! крикъ для прогнанія собаки — Ruf beim

Forttreiben der Hunde; хостт көпәк! пошла,
собака! — pack dich!

ХОШДӘМ [خوشدم (Dsch.)]

утѣшительный, отраднѣй — tröstlich, erfreu-
lich.

ХОШДИЛ [خوشدل (Dsch.)]

веселый, добросердечный — fröhlich, herzlich.

ХОШЧА [خوشچه, خوشچا (Osm.)]

хорошо, какъ слѣдуетъ — gut, wie es sich
gehört, in gutem Zustande; хосча калың!
будьте здоровы! — leben sie wohl!

ХОШМАРӘМ [خوشمریم, خوشمرم (Osm. R.)]

нѣчто сдѣланное изъ молока или сливокъ (по-
дробно у Rdh.) — Etwas aus Milch oder Sahne
gemachtes (ausf. bei Rdh.).

ХОП (v) [Kgm.] = коп.

ХОПАР (v) [Kgm.] = копар.

ХОПУР-ХУПУР [Osm.]

шумъ при жеваніи — das Geräusch beim Essen,
kauen, das Schmatzen; хопур-хупур јутмак
съ шумомъ ѣсть — beim Essen schmatzen, mit
Geräusch verzehren.

ХОПКА [Kgm.] = копка.

ХОПЈА [خوبيا (Osm.)] = хоппа

наглый, глупый, простофиля — frech, albern,
dumm (von Kindern).

ХОПЈАЛА [خوبيالالا (Osm.)]

дѣтскій танецъ — ein Kindertanz; хопјала
паша безразсудный, ошеломленный — unbe-
dacht, bestürzt.

ХОПЛА (v) [خوبلامق (Osm.)] = хопла

прыгать, возбуждаться — springen, hüpfen, sich
erregen; јўрәјим хоплады сердце мое сильно
бьется — mein Herz schlägt heftig.

ХОППА [خوبيا (Osm.)] = хопја.

ХОБ [خوب (Osm.), aus dem Pers.] = хуб

хорошій, красивый — schön, hübsch; хоб сә-
дәли имѣющій хорошій голосъ — eine schöne
Stimme habend.

ХОБХОБ [خوبخوب (Osm. R.)]

пара ходулей, ходуля — die Stelzen, Stelze.

- хоблік [خوبلك (Dsch.)]
красота — die Schönheit.
- хоф [Kgm., خوف (Kar. T. L.), = arab. خوف]
болзы, страхъ — die Furcht, der Schrecken;
хоф äтмäk (Kar. T. L.) болтыся — sich fürchten (II. 5,11); бу järlär хофлар järi дiр (Kgm.) эти мѣста суть мѣста страховъ — diese Stellen sind Stellen der Schrecken (P. d. V. VII*, 11).
- ховарда [خوارده, خوارده (Osm.)]
праздношатающійся, бродяга, разбойникъ — der Herumtreiber, Vagabund, Räuber.
- ховардалык [خواردهلق, خواردهلق (Osm.), von ховарда + лык]
разбой — der Raub; ховардалыкда кәмäk разбойничать, праздно шататься — Raubzüge machen, sich herumtreiben.
- хомурда (v) [خومردامق (Osm.)]
ревѣть какъ верблюдъ, ворчать, сердиться — wie ein Kameel schreien, mürgen, zügnen; кәндi кәндijä хомурдаюр онъ ворчать самъ съ собою — er brummt bei sich, zankt über sich selbst.
- хомурдан (v) [خومردانق (Osm.), von хомурда + н] = хомурда.
- хөрмө [Kas.] = хурма
финикъ — die Dattel; хөрмө аҗачы финиковое дерево — die Dattelpalme.
- хөтнө [Kas.]
какая-то бухарская матерiя — ein bucharisches Zeug.
- хыi [Kgm.] = кыi.
- хыимät [Kgm.] = кыимät.
- хыимätli [Kgm.] = кыимätli.
- хына [خينا (Dsch. OT.)]
краска «кына» — die «Купа» genannte Farbe zum Färben der Fingernägel.
- хыжанät [خيانت, خيانت (Osm. Ad.), aus dem Arab.]
измѣна, предательство, преступление, плутня (Ad.) — der Verrath, das Verbrechen, die Schel-

- merei; хыжамät äтмäk измѣнить — verrathen, Verrath üben.
- хыжанätчи [خيانتجي (Osm.), von хыжанät + чи]
измѣнникъ, преступникъ, обманщикъ, подлець — der Verräther, Verbrecher, Betrüger, Schurke.
- хыжар [Kgm. Ad., خبار, خبار (Osm.), aus dem Pers.]
огурецъ — die Gurke; урус хыжары дикiй огурецъ — die wilde Gurke; аҗур хыжары id.; шын хыжар большой и длинный огурецъ, берегаемый для сѣмянъ — die langen grossen Gurken, die zur Gewinnung des Saamens aufbewahrt werden; барама хыжар (Ad.) id.; хыжар жазрысы кориншоны — die kleinen Gurken zum Einmachen; it хыжары колоквиита, горькая тыква — die Coloquinte; хыжар түршүсү маринованные огурцы — die Essiggurken; топач хыжары огурецъ — die Gurke; хыжар шәнбä плодъ касси — die Frucht der Fistelkastanie (Cassia fistula); хыжар тарласы огуречная гряда — das Gurkenbeet; хыжары jähil кавуну сары jämäli огурцы ѣдятъ зелеными, дыни — желтыми (посл.) — die Gurken isst man wenn sie grün sind, die Melonen wenn sie gelb sind (Spr.); бу бычак дәмiри хыжар гiби гäзär этотъ ножъ рѣжетъ желѣзо, какъ огурецъ — dieses Messer schneidet das Eisen wie eine Gurke.
- хыжарлык [Kgm.]
огуречный садъ, огородъ — der Gurkengarten, Gemüsegarten (Jes. 1,8).
- хыжарнык [خيارق, خبارق (Osm.), von хыжар + чык]
бубонъ, чирей — die Bubone, das Geschwür.
- хыжамät [Kgm.] = кыжамät.
- хызын [Kgm.] = кызын.
- хырыз [خريز (Osm.)]
паршивый, скупой — grindig, geizig.
- хырызлык [خريزلق (Osm.)]

скупость — der Geiz.

хын [Kgm.] = кын.

хына [Kgm.] = ¹кына.

¹хыр [Kgm.] = кыр.

²хыр (v) [Kgm.] = кыр.

³хыр [خر (Osm.)]

хыр-хыр часто повторяя, съ усиленъ — häufig wiederholend, mit Anstrengung thuend; хыр-хыр гйтмак хорошо марать — tüchtig ausschreiten; хыр-хыр жэпичмак жадно пить и есть — mit Gier essen und trinken; хыр-хыр кан акмыш кровь текла потоками — das Blut floss in Strömen.

хыра [хурра (Osm.)]

худощавый — mager.

хырак [خبراق, خبيرق (Osm. Z.)]

венерическая язва — die venerische Beule.

хыралат [хурралат (Osm.)]

сдѣлать худощавымъ — mager machen.

хыралык [хурралык (Osm.)]

худощавость — die Magerkeit.

хыран [خران (Osm. Z.)]

слушающийся ~ семья съ включеніемъ слугъ — gehorchend ~ die Familie (Kinder und Dienstboten).

хыра [خير (Osm. R.)]

тщедушный, изнуренный — klein, erschöpft.

хыралян [خيروليانك (Osm. R.)]

1) быть омраченнымъ — dunkel sein.

2) быть сбитымъ, смущеннымъ — confus, verlegen sein.

3) худѣть, изнуряться — mager, erschöpft werden.

хыраляндир (v) [خيرولنديرمك (Osm. R.)]

принуд. отъ предыд. — Causat. vom Vorherg.

хыралик [خيروليك (Osm. R.)]

1) омраченность — das Dunkelsein.

2) смущение — die Confusion.

3) изнурение — das Abgemagertsein, Erschöpftsein.

хырыл (v) [Kgm.] = кырыл.

хырылда (v) [خرلدامق, хуррелламак (Osm.)]

бормотать, шумѣть, храпѣть, хрипѣть, харкать, хрюкать — brummen, lärmern, schnarchen, knurren, krächzen, grunzen.

хырылдаш (v) [خرلداش (Osm.), von хырылда+ш]

1) ворчать сквозь зубы — durch die Zähne brummen.

2) ссориться, ругаться — sich zanken, sich schimpfen.

¹хырылты [خرلدي (Ad.)] = хырылды.

²хырылды [خرلدي, хуррелле (Osm.)]

шумъ, ворчаніе, храпѣніе, хрипѣніе — das Lärmen, Brummen, Knurren, Schnarchen, Klagen; копѣк хырылдысы ворчаніе собаки — das Knurren des Hundes; суларын хырылдысы шумъ воды — das Rauschen des Wassers.

хырылдыцы [خرلديجي (Osm.), von хырылды+чы]

сварливый, буйный, бранчивый, угрюмый — zänkisch, der Zänker, ein Mensch, der zu schimpfen liebt, mürrisch.

хырызма [خرزمه (Osm.)]

составъ изъ терпентина для истребленія волосъ — eine Mischung mit Terpentin, um die Haare zu vernichten.

хыристиян [хурриша (Osm.)]

христіанскій — christlich.

хыристиянлык [хурриша (Osm.)]

христіанство — das Christenthum.

¹хырк [Kgm.] = кырк.

²хырк (v) [Kgm.] = кырк.

хырка [خرقه, хурра (Osm.), aus dem Arab.]

1) камзолъ, родъ куртки — das Kamisol, eine Art Jacke; хыркажы баша чакмак натянуть камзолъ на голову, заснуть — das Kamisol über den Kopf ziehen, einschlafen; бір локма бір хырка самое необходимое изъ пищи и одежды — das Allernothwendigste in Speise und Kleidung.

2) въ старину жилетъ безъ рукавовъ, который носили янычары — früher eine Weste ohne Ärmel, die die Janitscharen trugen.

3) широкое верхнее платье дервишей — das weite Oberkleid der Derwische; хырка-и-шарифа платье Магомета, сохраняемое во дворцѣ султана — das Kleid Muhammed's, das im Palais des Sultans aufbewahrt wird (vergl. Budg. I, 532; B. d. M. I, 695).

хырбын [خرغبین (Osm.)]

1) журчащій, скрипящій — murmelnd, knarrend.

2) бормочащій, храпящій — der Brummende, Schnarrgehende.

хырбынлык [خرغبینلق (Osm.), von хырбын +лык]

журчаніе, храпѣніе — das Murmeln, Knarren.

хыргала [خرگله (Osm.), = pers.]

1) дикій, жестокий, свирѣпый — wild, streng, hart, grimmig.

2) простонародіе, сволочь — das gemeine Volk, der Pöbel.

хырха [Krm.] = хырка

1) доскутокъ — der Fetzen.

2) одежда дервиша — das Mönchskleid, die Kutte; дәрвиш хырхасы да алдырт да гәл! возьми платье дервиша и иди! — nimm ein Derwischkleid und komm! (P. d. V. VII*, 96, 11).

хырла (v) [خرلامق, хырламак (Osm.)]

бормотать, ворчать, храпѣть — brummen, knurren, schnarrchen; кѡпакъ гѣби хырламак ворчать какъ собака — wie ein Hund knurren; хырлажан тәз олур кто захрипитъ, скоро умереть — wer zu röcheln anfängt stirbt schnell.

хырлажыш [хырлажыш (Osm.)]

храпѣніе — das Röcheln.

хырлаш (v) [خرلاشق, хырлашмак (Osm.), von хырла +ш]

ссориться, браниться, ругаться — sich zanken, sich schelten, sich schimpfen.

хырлы [خیرلی (Krm.)]

простой — gewöhnlich; бу адам хырлы адам дәјил это не простой человекъ — dies ist kein gewöhnlicher Mensch (P. d. V. VII*, 91, 7).

хырт-мырт [خرت مرت (Osm.)]

бездѣлины, безцѣнные вещи — Kleinigkeiten, werthlose Dinge.

хыртави [خرتاوی (Osm. R.)]

родъ войлочнаго шлема, который въ старину носила турецкая кавалерія (سپاهی) — eine Art Helm aus Filz, war früher im Gebrauch bei der türkischen Kavallerie (سپاهی).

хырты-пырты [خرنی پرنی (Osm.)]

старыя платья, доскутья, ветошь — alte Kleider, Lappen, Gerümpel.

хыртлак [хыртлак (Osm.)]

гортань — der Kehlkopf.

хырдават [خردوات (Osm.), vom pers. خرده]

мелочи, мелочная торговля, разносная торговля — die Kleinigkeiten, Kleinhandel, Hausirhandel.

хырдаватчы [خردوانچی (Osm.), von хырдават +чы]

мелочной торговецъ, разносчикъ, ветошникъ — der Kleinhändler, Hausirer, Trödler.

хырчын [خرچین, хырчын (Osm.)]

угрюмый, вздорный, капризный — mürrisch, übelgelaunt, zänkisch, kapriziös, eigensinnig.

хырчынлан [خرچینلانق (Osm.), von хырчын +ла +н]

быть угрюмымъ, вздорнымъ, капризнымъ — mürrisch, zänkisch, eigensinnig, kapriziös sein; нічѣн хырчынлан ијорсын? что ты капризничаешь? — was bist du so kapriziös?

хырчынлык [خرچینلق (Osm.), von хырчын +лык]

угрюмость, вздорность, капризность — die Mürrischkeit, Zanksucht, Kaprice; хырчынлык аймак капризничать — kapriziös sein.

хырчыл [хырчыл (Osm.)]

дикій — wild.

хырсыз [Krm., خیرسیز, хырсыз (Osm.)]

1) воръ, разбойникъ — der Dieb, Räuber; сон бу пара чалган хырсыз ову äpitkän (Kgm.) послѣ этого воръ, который укралъ эти деньги, это услышалъ — darauf hörte dies jener Dieb, der das Geld gestohlen hatte (P. d. V. VII*, 28,29); кара хырсыз разбойникъ — der Räuber; ат хырсызы (Osm.) конокрадъ — der Pferdedieb; дәниз хырсызы (Osm.) илрять — der Seeräuber; хырсыз јатагы (Osm.) притонъ, вертепъ разбойниковъ — die Räuberhöhle; хырсыз ävdän олурса булунмасы мўшкил олур (Osm.) если воръ принадлежитъ къ дому, то трудно его найти (посл.) — gehört der Dieb zum Hause, so ist er schwer aufzufinden (Spr.); хырсыз хырсызын јолдашы дыр (Osm.) воръ товарищъ вору (посл.) — ein Dieb ist der Gefährte eines Diebes (Spr.).

2) углубленіе въ бакъ (при игрѣ) — die Höhlung im Knöchel (beim Spiele); хырсыз ташы камень, употребляемый при игрѣ въ бакъ — der beim Knöchelspiel gebrauchte Stein.

хырсызла (v) [Kgm., خرسزلامق (Osm.), von хырсыз+ла]

украсть — stehlen; бир јәрдә бир падыша бар ону бар хырсызла! въ одной странѣ живетъ царь, ступай и укради его! — in einem Lande lebt ein Fürst, gehe hin und stehle ihn! (P. d. V. VII*, 29,7).

хырсызлама [مخرسزلامه, хырсыз+лама]

воровской поступокъ — das Stehlen, die Dieberei.

хырсызлык [Kgm., خرسزلق, хырсыз+лык]

воровство, разбой — der Diebstahl, Raub; хырсызлык ätmäk красть, заниматься разбоемъ — stehlen, Räubereien ausführen; хырсызлык-илән гўн гөрдү (Kgm.) онъ жилъ разбоемъ — er lebte vom Rauben.

хырпала (v) [Kgm., خربالامق, хырпалама]

мучить, беспокоить — beunruhigen, quälen; гўмрүктә бир аз хырпаламада істәјіпләр (Kgm.) въ таможнѣ они старались его немного обезбесить — in dem Zollamte suchten sie ihn ein wenig zu beunruhigen (P. d. V. VII*, 22,1); бу чоңубу чок хырпалјорсын! (Osm.) ты сильно мучишь этого ребенка! — du quälst dieses Kind sehr!

Хырват [Osm.] = Хорват
кroatъ — der Kroat.

Хырватлык [Osm., von Хырват+лык]

хырмән [хырмән (Osm.), pers.]

гумно — die Tenne; хырмән дөймәк, савурмак молотить хлѣбъ — dreschen.

хырмәнңи [хырмәнңи (Osm.)]

молотильщикъ — der Drescher.

хырмәнңик [خرمنچك (Osm. R.)]

небольшой слой зерна, готовый для обмолачивания — eine Schicht Korn fertig gemacht zum Dreschen.

Кроация — Kroatien.

хырмыз [Kgm.] = кырмыз.

¹хыл (v) [Kgm.] = ²кыл.

²хыл [Kgm.] = ¹кыл.

хыл'ат [خلمت, хыл'ат (Osm.), arab.]

почетное платье — das Ehrenkleid; хыл'ат гїмәк одѣвать на себя почетное платье — sich ein Ehrenkleid anziehen; хыл'ат гїдирмәк надѣть на кого почетное платье — Jemandem ein Ehrenkleid anziehen.

хыл'атлә (v) [خلمتلك (Osm.), von хыл'ат+лә]

надѣть на кого-либо почетное платье, подарить кому-либо почетное платье — Jemandem ein Ehrenkleid anziehen, verleihen.

хыл'атлән (v) [خلمتلنك (Osm.), von хыл'атлә+н]

быть одѣтымъ въ почетное платье, быть въ милости — mit einem Ehrenkleide bekleidet sein, in Gunst stehen.

хылык [Kas.] = кылык

правъ, обычай, привычка, характер, природное свойство—die Sitte, Gewohnheit, Eigenthümlichkeit, der Charakter, die Natur, das Naturell.

хылыклы [Kas.] = кылыклы

имѣющій характер, привычку—eine Gewohnheit, einen Charakter habend; уңаи хылыклы кіші человекъ съ легкимъ характеромъ—ein Mensch, der einen leichten, umgänglichen Charakter hat; аур хылыклы кіші человекъ, который имѣетъ тяжелый характер—ein Mensch, der einen schweren Charakter hat.

хылыксыз [Kas.] = кылыксыз

безхарактерный, безнравственный—charakterlos, unsittlich.

хылыч [Kgm.] = кылыч.

Хытай [خطای (Osm.)] = Кытай

сѣверный Китай—das nördliche China.

хытыл [خطیل (Osm.)]

балка, положенная горизонтально на стѣну—der Balken, welcher horizontal auf die Mauer gelegt wird; торла хытыл кирпичный вѣнецъ, замѣняющій балку на стѣнѣ—die Ziegelsteinlage, die den auf die Mauer gelegten Balken ersetzt.

хыч [Kgm.] = кыч.

хычыр (v) [Kgm.] = кычыр.

хычыр (v) [Kgm.] = кычыр.

хыс (v) [Kgm.] = кыс.

хысаѣак [Kgm.] = кысаѣак.

хысым [Kgm., خصم, ترقول, χησμημ (Osm.)]

родственникъ—der Verwandte; хысым іlä jä алыш вѣріш äтмә! (Osm.) съ родственниками (хлѣбъ-соль) ѣшь, но не води торговлю! (посл.)—mit deinen Verwandten iss (zusammen), aber handle nicht! (Spr.); чыкарлар дівана карының бабасы, кардашлары, хысымлары (Kgm.) являются въ судъ отецъ, братья и родственники жены—es gingen der Vater, die Brüder und Verwandten der Frau vor Gericht (P. d. V. VII*, 57).

хысымлык [خصلق, ترقول, χησμημ (Osm.), von хысым+лык]

родство, семейство—die Verwandtschaft, Familie.

хысмät [Kgm.] = кысмät.

¹хыз [Kgm.] = кыз.

²хыз (v) [Kgm.] = кыз.

³хыз [خز, خيز, ترق (Osm. ungebr.)]

сила, пылкость—die Kraft, Energie, Heftigkeit; бірінін хызыны алмак успокоить—beruhigen, mässigen; кändi хызыны аламак не владѣть собою, быть нетерпѣливымъ—seine Ungeduld nicht mässigen können, sich nicht beherrschen, ungeduldig sein.

хызан [ترقان (Osm.)]

бѣдный, жадный—arm, begierig.

хызанлык [ترقان (Osm.)]

жадность—die Begierde.

хызар (v) [Kgm.] = кызар.

хызлы [خيزلو, ترق (Osm.), von ³хыз+лы]

сильный, энергичный, вспыльчивый—stark, kraftvoll, energisch, kräftig; хызлы жүрүжүш сильный ходъ—eine energische Haltung, ein starker Gang; хызлы сөйләмәк громко говорить—schreiend sprechen; хыслы кошан адам человекъ нетерпѣливый въ своихъ желаніяхъ—ein Mensch, der ungeduldig in seinen Wünschen, seinem Streben ist.

Хызыр [خضر (Osm.)] = Хидір

имя пророка, который нашелъ источникъ живой воды и попилъ изъ него, а потому будетъ жить до скончанія вѣка, пророкъ Илья—der Name des Propheten, welcher die Lebensquelle auffand und aus ihr getrunken hat und deshalb in Ewigkeit leben bleibt, der Prophet Elias; Хызыр Ијас id.; руз-і хызыр 23-й апрѣля, первый день весны—der 23. April, der erste Frühlingstag; хызыр гібi jätішмәк помогать—beistehen; Хызырдан аз булунур это еще рѣже, чѣмъ Илья

(посл.) — das ist noch seltener, als Elias (Spr.).

хызыл [Krm.] = кызыл.

хыздыр (v) [Krm.] = кыздыр.

хыш [Krm.] = кыш.

хышылда (v) [خشلرامق (Osm.)] = хышла
тяжело дышать — schwer athmen, keuchen, gauschen.

хышылты [Osm. Ad.] = хышылды.

хышылды [خشلدى (Osm.)]
шумъ, шорохъ — das Geräusch, Rascheln.

хышым [خشم, كورچور (Osm.)]
гнѣвъ — der Zorn; хышым äтмăк быть сердитымъ — zornig sein; хышыма гäлмăк сердиться — in Zorn gerathen.

хышымлан (v) [خشلانق (Osm.), von хышым-+ла-+н]
сердиться — zornig werden.

хышр [خشر (Osm. R.)]
шумъ отъ сжатія сочнаго плода или шелеста листьевъ — ein Geräusch, das man hört, wenn man eine saftige Frucht zerdrückt, oder wenn die Blätter gauschen.

хышрда (v) [خشردامق (Osm. R.)]
производить шумъ (см. предъид. слово) — ein Geräusch verursachen (s. das vorherg. Wort).

хышрдат (v) [خشردانق (Osm. R.)]
принуд. отъ предъид. — Causat. vom Vorherg.

¹хышла (v) [خشلامق (Osm.)]
тяжело дышать, произвести шорохъ — schwer athmen, keuchen, rascheln.

²хышла (v) [Krm.] = кышла.

хышлак [Krm.] = кышлак.

хыш (v) [Sag.]
зажигать — anzünden.

хыбырда (v) [Krm.] = кымылда
двигаться — sich bewegen, sich regen; гäцä чырахпän чобала варып бахажыр, чобан аслы хыбырдамажыр почью онъ пошелъ со свѣчкою къ пастуху и посмотрѣлъ на него, тотъ и не пошевелился — er ging in der Nacht mit

einem Lichte zu dem Hirten und schaute ihn an, dieser regte sich aber nicht.

хымар [Krm., = arab. قمار] азартная игра, азартный игрокъ — das Hasardspiel, der Hasardspieler; хымар хымар-сändän, мändän умар! о игрокъ, игрокъ, отъ отъ меня я отъ тебя онъ надѣется (получить)! — o Spieler, Spieler, von mir und von dir hofft er Etwas (P. d. V. VII*, 226, 260).

хымхым [خشم, كورچور (Osm.)]
голосъ говорящаго въ носъ, гнусливый — das Geräusch des durch die Nase Sprechens, der durch die Nase Sprechende; хымхым äтмăк говорить черезъ носъ — durch die Nase sprechen; хымхым ilä бурунсуз бipi бipiндäп уBURсуз гнусливый и безносый стоять другъ друга (посл.) — der durch die Nase Sprechende und der Nasenlose sind einer nicht besser als der andere (Spr.); хымхым чäläbi ученый, который изъ подражанія персидскому языку, говорить въ носъ — ein Gelehrter, der den Laut der persischen Sprache nachahmend, durch die Nase spricht.

хымхымла (v) [خشملاقم, كورچورچورچور (Osm.), von хымхым-+ла]
говорить въ носъ — durch die Nase sprechen.

xial [Tar.] = хаял
задумчивость, дума — das Nachsinnen, der Gedanke; xial kilmak задуматься, думать — nachsinnen, denken.

xijanätlik [Krm.]
гадость, преступность — die Schlechtigkeit, Ungehörigkeit; гүнаһымны баһышла хijanätlik ittim! извини мои грѣха, я относительно тебя дурно поступилъ! — verzeihe meine Vergehen, ich habe gegen dich schlecht gehandelt! (P. d. V. VII*, 36, 11).

xijar [Ad.] = хыра
огурецъ — die Gurke.

xijalät [Tar.]

нужда, затруднение — die Noth, Verlegenheit; мән хияләт болдум я былъ въ затрудненіи — ich war in Verlegenheit; мәнн хияләткә кой-мисүн! пусть они не ставят меня въ затруднительное положение! — mögen sie mich nicht in Verlegenheit setzen!

хиня [Тар.]

какое-то растение — eine Pflanze.

хинзир [Крт., араб.]

свинья — das Schwein; хинзир посту діванят ілән пәк олурму? будетъ-ли свиная кожа чиста послѣ мытья? — wird das Schweineleder durch Waschen rein? (P. d. V. VII*, 77,10).

хиря [خیره (Osm.), aus dem Pers.]

- 1) темный — dunkel, finster.
- 2) худой, тощій — mager, hager.
- 3) (Тат. Будг.) сварливый, упрямый, пустой, лѣнливый — streitsüchtig, halsstarrig, gedankenlos, faul.

хирялән (v) [خیره لئانك (Osm.), von хиря-+lä-+н]

- 1) помутиться, смутиться, ослѣпнуть отъ страсти — sich verdunkeln, sich trüben, vor Leidenschaft blind werden.
- 2) худѣть — mager werden, abmagern.
- 3) (Тат. Будг.) быть лѣнливымъ — faul sein.

хиряләндир (v) [خیره لئاندرمك (Osm.), von хирялән-+дир]

помутить, ввести въ смущение — verdunkeln, trüben, erregen.

хирялик [خیره لك (Osm.), von хиря-+lik]

- 1) темнота, помрачение — die Dunkelheit, die Verdunkelung (des Geistes).
- 2) худощавость — die Magerkeit.
- 3) (Тат. Будг.) лѣнность — die Faulheit.

хиріда (v) [خیره يلدامق (Dsch. V.)]

храпѣть — göcheln.

хиркI [Тар.]

охриплымъ — heiser; хиркI болуп калди онъ охрипъ — er ist heiser geworden.

хирхира (v) [Тар.]

тяжело дышать, быть безъ дыханія — ächzen, japsen, nach Luft schnappen, ausser Athem sein.

хирман [Тар.]

гумно — die Tenne.

хила [خلال, خلال (Osm.), aus dem Arab.]

1) зубочистка, мелочь — der Zahnstocher, eine Kleinigkeit, unbedeutende Sache; кулак хиламы кошоушка — der Ohrlöffel; бир хилала дәимәз это не стоитъ зубочистки (посл.) — das ist keinen Zahnstocher werth (Spr.); бана бир хилал билә вәрмәди онъ миѣ даже зубочистки не далъ — er hat mir nicht einmal einen Zahnstocher gegeben; пәйғамбар хиламы растение — eine Pflanze (ranunculus aconitifolius).

2) промежутокъ — der Zwischenraum; хиламында въ промежуткѣ — im Zwischenraum.

хилалла (v) [خلال لامق (Osm.), von хилал-+ла]

- 1) употребить зубочистку — einen Zahnstocher anwenden.
- 2) прикрѣпить деревянными гвоздями — mit Holznägeln, Stiften befestigen.
- 3) сдѣлать промежутокъ между двумя предметами — einen Zwischenraum zwischen zwei Dingen lassen.

хилаф [خلاف, خلاف (Osm.), aus dem Arab.]

ложь — die Lüge; хилаф сөзләр вранье — lügnerische Worte; хилаф сөйләмәк лгать — lügen; хилаф кылмак поступать несправедливо — ungerecht verfahren.

хилвәт [Tüm. Tar., = arab. خلوته]

- 1) (Tüm.) удаление, уединение — die Zurückgezogenheit.
- 2) (Тар.) средство къ избавленію — der Ausweg, das Mittel.

Хитай [Тар.] = Кытай, Кытан

китаецъ — der Chinese; хитай тили китайскій языкъ — die chinesische Sprache; мәймәчи хитай Туңган, Чәмпәлләрни сурәидиған ики

bäri бар есть два чиновника, которые спрашивают дела Китайских купцов. Душановъ и Чемуеновъ -- zwei Beamte sind es, die die Angelegenheiten der chinesischen Kaufleute, der Dungenen und der Tschempen, untersuchen (P. d. V. VI, 38,22).

Хідір [Krm.] = Хызыр

пророкъ Илья -- der Prophet Elias; шу сабат Хідір Ијас ат илән јәршмш имдатына гәлмш тотчасъ пришелъ пророкъ Илья на лошади, чтобы ему помочь -- sogleich kam der Prophet Elias, um ihm zu helfen (P. d. V. VII*, 3,11).

хиг [חִיג (Kar. L.)]

праздникъ -- das Fest.

хигит [חִיגִית (Kar. L.)]

1) тайна -- das Geheimniss (D. 5,12).

2) загадка -- das Räthsel (Spr. 1,6).

хизмәт [خدمت (Osm. Ad.), דינמט (Krm.)] = кызмәт

должность, служба -- das Amt, der Dienst; хизмәт әгмәк: служить -- Dienste leisten, dienen; хизмәт гөрмәк быть полезнымъ -- sich nützlich machen; хизмәтгә кулланмак быть употребляему на службу -- im Dienste verwendet werden; хизмәт әгмәсәни бирән-мәжән әфәндилик әдәмәз кто не научился служить, не можетъ быть господиномъ (посл.) -- wer nicht zu dienen gelernt hat, kann nicht Herr sein (Spr.); бу сабат хизмәтиңизә гәл-мш идим (Ad.) я былъ у Васъ сегодня утромъ -- ich war heute Morgen bei Ihnen.

хизмәткар [Tar.]

слуга, служащий, чиновникъ -- der Diener, Dienende, Beamte.

хизмәткар [خدمتکار (Osm. Ad.), דינמטקר (Krm.), aus dem Pers.] = кызмәткар

слуга, служащий по найму -- der Diener, Dienende, der auf Lohn Angestellte; хизмәткар дутмак (Ad.) нанять слугу -- einen Diener annehmen; хизмәткар-дыр әфәндиңиң јүзүңү

абардан (Osm.) обязанность служащаго бѣ- лить лицо господина (посл.) -- es ist die Pflicht des Dienenden das Antlitz des Herrn weiss zu machen (Spr.); хизмәткар гирсәң дутарым! (Krm.) если ты хочешь поступить ко мнѣ на службу, я тебя найму! -- wenn du bei mir in Dienst treten willst, so will ich dich annehmen! (P. d. V. VII*, 5,28).

хизмәткарлык [Krm., خدمتكارلىق (Osm. Ad.)] служба, служение -- das Dienstleisten, die Dienstleistung.

хизмәтчи [خدمتچی (Osm.), von хизмәт+чи] слуга -- der Diener; хизмәтчи кыз служан- ка -- die Dienerin.

¹хш [خش (Osm.)]

легкий шумъ, шорохъ -- ein leichtes Geräusch, das Geknister, Knittern; җаңфәсиң хш хш шумъ тафты -- das Geknitter des Taffet.

²хш [Tar., == pers. خشت]

кирпичъ -- der Ziegelstein, Backstein; шш хш обожженный кирпичъ -- der gebrannte Ziegelstein; бир бшурҗан хшш елиң, кәлиң думбакка урунту оңъ взялъ обожженный кирпичъ, пришелъ и ударилъ имъ по барабану -- er nahm einen gebrannten Ziegelstein, kam hin und schleuderte ihn gegen die Trommel (P. d. V. VI, 28,14).

хшшш [חִשְׁשִׁח (Kar. T.)]

могущество, рука Божія -- die Macht, die Hand Gottes (H. 1,11).

хибис [Tüm., aus dem Arab.]

тюрьма -- das Gefängniss.

хиріс [Kas., aus dem Arab.]

жадный -- gierig; акчаҗа хиріс жадный къ деньгамъ -- geldbegierig; дингә хиріс фанатичный -- fanatisch, bigott.

хиріслән (v) [Kas., von хиріс+лә+н]

быть жаднымъ -- gierig sein; ул кіші малҗа бік хирісләнэн этотъ человекъ очень жа- денъ къ богатству -- dieser Mensch ist nach Schätzen (Reichthum) sehr gierig.

хирѣлік [Kas., von хирѣ-+лік]

жадность — die Gier.

¹хуі [Krm. Tar., خوی, *хуі* (Osm. Ad.), aus dem pers. خو, *хуі*]

1) характеръ, настроеніе ума, привычка — der Charakter, die Gesinnungsart, Gewohnheit; *ăji хуі* (Osm.) хороший характеръ — ein guter Charakter; хуі *цанын алтында-дыр цан чыкмајынца хуі чыкмаз* (Osm.) привычка лежитъ въ душѣ; пока душа не выйдетъ и привычка останется — die Gewohnheit liegt in der Seele, ehe die Seele nicht fortgeht, verlässt auch die Gewohnheit (den Menschen) nicht.

2) (Osm.) дурная привычка, дурной нравъ — ein schlechter Charakter, eine schlechte Gewohnheit; хуі *казанмак* приобрести дурную привычку — eine schlechte Gesinnung, Gewohnheit annehmen.

3) (Tar.) хороший нравъ, честность — die Gesinnungstüchtigkeit, Rechtlichkeit.

²хуі (v) [Krm.] = *kyi*.

хуја [خویا (Osm. R.)]

железное орудіе, употребляемое при плавильномъ — der Löthhammer, das Löthrohr (s. R.).

хуірук [Krm.] = *kyiрук*.

хуіруклѣ [Krm.] = *kyiруклѣ*.

хуілан (v) [خویلانق, *хуілан* (Osm.), von хуі-+ла-+н]

1) подражать, перенимать привычки другого, въ особенности дурныя — nachahmen, die Gewohnheiten Anderer annehmen, besonders die schlechten.

2) возбуждаться, сердиться — sich erregen, zornig werden.

хуілу [خویلو, *хуілу* (Osm.), von хуі-+лу]

1) имѣющій характеръ, привычку — einen Charakter, eine Gewohnheit habend; *жаваш хуілу* имѣющій мягкій характеръ — einen weichen Charakter habend.

2) имѣющій дурныя привычки — schlechte

Gewohnheiten habend; хуілу ат лошадь съ поровомъ — ein stetisches Pferd; хуілу хундан ваз гачмаз имѣющій дурной характеръ, нравъ, никогда его не измѣнить (уосл.) — wer einen schlechten Charakter, ein schlechtes Naturell hat, lässt von ihm nicht ab (Spr.).

хуісуз [خویسوز, *хуісуз* (Osm.), von хуі-+сыз]

злой, гадкій — schlecht, böse, zänkisch.

хуісузлан (v) [خویسوزلانق, *хуісузлан* (Osm.), von хуісуз-+ла-+н]

быть злымъ, упрямиться — böse, schlecht sein, eigensinnig werden, trotzen.

хују [Krm.] = *kyju*.

хујум [Krm.] = *kyjum*.

хујумцу [Krm.] = *kyjumцу*.

хунак [خناک (Osm.)] = *kyнак*

жаба, ангина — die Angine.

хуні [خونی (Osm.)]

воронка — der Trichter.

хункар [خونکار, *хункар* (Osm.) statt pers. خداونکار] = *hünкар*

1) имѣющій власть на жизнь и смерть, владетель, царь — der Gewalt über Leben und Tod hat, der Herrscher, Souverain.

2) одинъ изъ титуловъ османскаго султана (начиная съ Мурада I) — die Benennung des türkischen Sultan's (zum ersten Male vom Sultan Murad I. angenommen); хункар *імамы* завѣдующій раздачею милостыни отъ имени султана — der Almosenpfleger des Sultan's; хункарыц аты бана бакты лошадь султана глядѣла на меня (поговорка, обращенная къ челоуѣку, который хвастается) — des Sultan's Pferd hat mich angeschaut (eine Redensart, die man in Bezug auf einen Prahlers anwendet); хункар *ăskälâci* султанская пристань (название гульбища на азиатскомъ берегу Босфора) — die Landungsstelle des Sultan's (eine

Promenade auf der asiatischen Seite des Bosphorus).

3) съ этимъ словомъ обращаются бѣдные къ вышестоящимъ — Anrede der Armen an Besergestellte хункарымъ = äfändim.

хуртлак [خورتلاق (Osm.)]

кровососъ, лѣшій — der Vampir, Oger (Menschenfresser).

хурда [خرده, *hurda* (Osm. Ad.), aus dem Pers.]

вещь, неимѣющая цѣны, мелочь — Dinge von geringem Werthe, Kleinigkeiten; хурда фуруш разносчикъ — der Hausirer; хурда са-тыцы мелочной торговецъ — der Kleinhändler, Krämer; хурда акча (Osm.) пул (Ad.) мелкія деньги — das Kleingeld.

хурдала [خورداله (Osm. R.)]

болѣе плохіе куски, служащіе для иривѣска у мясниковъ — schlechtere Fleischstücke, die von den Fleischern als Zugabe verwendet werden.

хурдала (v) [خرده لبق (Osm.), von хурда+ла]

размельчать, раздѣлять на мелкія (деньги) — in kleine Stücke zertheilen, in Kleingeld umwechseln.

хурдалан (v) [خرده لبق (Osm.), von хурда+лан]

быть размельченнымъ, раздѣленнымъ на мелкія деньги — zertheilt werden, in Kleingeld umgewechselt werden.

хурдацы [خرده جی (Osm.), von хурда+ці]

мелочной торговецъ — der Kleinhändler, Krämer.

хурдä [Osm.] = хурда.

хурдäдан [خرده دان (Osm.), pers.]

понимающій все въ подробности — der Alles bis in's Kleinste versteht.

хурдäці [*hurda* (Osm.)] = хурдацы.

хурдäбін [خرده بین (Osm.), pers.]

микроскопъ — das Mikroskop.

хурдäбінлік [خرده بینک (Osm.), von хурдä-бін+лік]

проницательность — das genaue Verständniss.

хурдäват [خرده وات (Osm.)]

мелочи, мелочная торговля — die Kleinigkeiten, der Kleinhandel.

хурдäватчы [خرده واتچی (Osm.)]

мелочной торговецъ, любящій и собирающій бездѣлицы — der Kleinhändler, Liebhaber und Sammler von Kleinigkeiten.

хурду [خوردی (Osm. R.)]

отверстie, дыра — das Loch, die Oeffnung.

хурц [خورج, *hurca* (Osm.)] = хурцыш.

хурцыш [خورجین (Osm. Ad.)]

сума переметная — die Packsäcke, die man dem Pferde aufladet.

хуршун [Krm.] = куршун.

хурма [Krm., خرما, خرما, *hurma* (Osm. Ad.)]

пальма, финикъ — die Palme, Dattelpalme, Dattel; мысыр хурмасы (Krm.) финикъ — die Dattelpalme; таза хурма свѣжіе финики — frische Datteln; куру хурма сушеные финики — getrocknete Datteln; хурма салкымы финиковая кисть — die Datteltraube; салкым хурмасы финики въ вѣткахъ — die Traubendatteln; дазырцык хурмасы финики въ котомкахъ — die Beuteldatteln; хурма датлысы конфекта въ формѣ финиковъ — ein Konfekt in Form von Datteln; тарбазун хурмасы трапезундскіе финики — die trapezundischen Datteln; хурма абацы финиковое дерево — der Dattelbaum; діші хурма абацы финиковое дерево съ женскими цвѣтами — eine weibliche Dattelpalme; ўч хурма ilä ğün ğäčirmäk жить тремя финиками въ день, жить очень просто — den Tag von drei Datteln leben, sehr einfach leben; хурма абацындан узак дўшмәз финикъ не далеко падаетъ отъ своего дерева (посл.) — die Dattel fällt nicht weit vom Baume (Spr.); хурма абацында будак арамак искать вѣтвей на пальмѣ — am Palmenbaum nach Aesten suchen.

хурмалык [خرمالق (Osm.), von хурман+лык]

пальмовая роща — der Palmenhain.

хулат (v) [Kgm.] = кулат.

хулк [خلق, *ḥuḥḥ* (Osm.), aus dem Arab.] = кылк, хылк

характеръ, нравъ — der Charakter, das Naturell.

хулкан (v) [خلقنق (Osm.)]

приобрѣсти привычку, нравъ, характеръ — eine Gewohnheit, ein Naturell annehmen.

хулхота [Tag.]

безъ порядка, неряшливый — ohne Ordnung, unordentlich.

хулжа [خوليا, *ḥuḥḥa* (Osm.), vom griech. *χολή*]

1) желчь — die Galle.

2) неосновательная мечта — eine unbegründete Träumerei.

хутар (v) [Kgm.] = кутар.

хутул (v) [Kgm.] = кутул.

хутхар (v) [Kgm.] = куткар.

хутба [Osm., = arab. *خطبة*]

1) молитва, которую имамъ (*خاطب*) читаетъ по пятницамъ въ мечети, содержащая въ себѣ прославление единства и атрибутовъ Бога, испрошение благословенія Его надъ пророкомъ Мухаммедомъ и его семействомъ и надъ царствующимъ государемъ — das Gebet in der Moschee am Freitag; es besteht aus einer Hochpreisung der Einheit und der Eigenschaften Gottes in der Bitte um den Segen Gottes für den Propheten Mohammed und seiner Familie (Nachkommen) und für den jetzt regierenden Herrscher.

2) проповѣдь въ мечети — die Predigt in der Moschee.

хутба [*ḥuḥḥa* (Osm.) = хутба.

¹худа [Soj.] = куда, худā.

²худā [Tag., = pers. *خدا*]

Богъ — Gott: худājim! о, мой Богъ! — o du, mein Gott!

худаі [Tob.] = худā.

худаілык [Tob., von худаі-лык]

божество — die Gottheit, Göttlichkeit.

худаіцылык [Tob.]

набожность — die Gottesfurcht.

худājі [Tag.]

худājі kildī оиъ даяь ширъ — er gab ein Gastmahl.

хуџура [ḫuḫḫuḫ (Kar. T.)]

комната — die Kammer (H. 37,9).

хузура [Kar. L.] = хуџура.

хусус [*ḥuḥḥuḥ* (Osm.), aus dem Arab.]

особенность, принадлежность, вещь, дѣло — die Eigenthümlichkeit, Sache, Angelegenheit; нā хусуста? въ какомъ отношеніи? почему? — in welcher Angelegenheit? weshalb? бу хусус ѳзрā въ этомъ дѣлѣ — in dieser Sache, deswegen.

хусумāt [*ḥuḥḥuḥāt* (Osm.), arab.]

ссора, вражда, претензія — der Zank, Streit, die Feindschaft; хусумāt ātmāk вреждовать, ссориться — anfeinden, zanken.

хусумātli [*ḥuḥḥuḥātli* (Osm.), von хусумāt+li]

враждебный, неприятный, сварливый — feindlich, streitsüchtig, zanksüchtig.

хусхун [Soj.] = кускун.

хузаз [ḫuḫḫuḫ (Kar. T.)]

приторный — fade (H. 6,6).

хуш [Kgm.] = куш.

хушунат [*ḫuḥḥuḥāt* (Osm.)]

жестокость, грубость, неучтивость — die Härte, Grobheit, Unhöflichkeit.

хушунатлы [*ḫuḥḥuḥātli* (Osm.), von хушунат+лы]

грубый, жестокий, крутой — grob, hart, steil; хушунатлы та'ам грубая пища — eine grobe, derbe Speise; хушунатлы даџ крутая гора — ein steiler Berg; хушунатлы аврāt толстая, грубая женщина — ein massives Frauenzimmer.

хушунатлан [خشونتلانق (Osm.), von хушунат-+ла-+н]
огрубѣть — grob werden.

хуптѣн [Tag., aus dem Pers.]
намазы хуптѣн молитва въ началѣ ночи — das Gebet zu Anfang der Nacht.

хуппа [ᠬᠤᠫᠫᠤᠮᠤ (Karg. T.)]
вѣчаніе, бракосочетаніе — die Trauung; турвузду кызын анын бѣ хуппаѣа ого повѣнчали съ этою дѣвицею — man traute ihn mit diesem Mädchen.

хубул [خوبولق (Osm. Z.)]
вынимать мертвеца изъ могилы — den Todten aus dem Grabe nehmen.

хувәр (v) [Kgm., von koja-+wär]
освободить, отпустить — befreien, loslassen; war! мәним азатым ол! дѣди, хутарды хувәрди «иди! этотъ освобожденъ мною», сказалъ онъ; онъ спасъ его и отпустилъ —

geh! dieser ist von mir befreit worden, sagte er; so reitete er ihn, liess ihn los (P. d. V. VII, 84,33).

хумбара [خمبره, ᠬᠤᠮᠪᠠᠷᠠ (Osm.)] = кумбара

1) бомба — die Bombe; ал хумбарасы ручная бомба — die Handbombe.

2) кошилка дѣтей, по формѣ похожая на бомбу — die Sparbüchse der Kinder, die in der Form einer Bombe gleicht.

хумбарацы [خمبرهجي (Osm.), von хумбарацы]

бомбардиръ — der Bombardier.

хўрмәт [Tag.] = һўрмәт.

хўда [خدا, ᠬᠤᠳᠠ (Osm.)] = худа

Богъ — Gott; Хўда вәрди мужское имя — ein Männername.

хўмрў [Kgm., pers. قمري]

какая-то птица — der Name eines Vogels.

h.

һа [ها (Osm. R.)]
междометіе: хорошо! ну! смотри! вотъ! скорѣе! и т. п. — Interjection: gut! wohlan! da! sieh! schneller! u. s. w.

һаі [های, هائی (Osm. Dsch. Ad.)]
ахъ ты! ай! ол! — һә! еил! ол! һаі һаі! ай! ай! — еі! еі! һаі-һу ай! ол! — еил! ол! һаідан гәлән һуја гідәр! какъ приобрѣтено, такъ и пошло! (посл.) — wie gewonnen so zerronnen! (Spr.); аваз һајында дыр (Ad.) онъ только о себѣ заботится, только о себѣ думаетъ — er sorgt nur für sich, er denkt nur an sich.

һаікыр (v) [هايقيرمق, هيقيرمق, ᠬᠤᠶᠢᠬᠢᠷᠢᠮᠤᠴᠢ (Osm.), von һаі-+кыр]
кричать, ныть — schreien, lamentiren; шу адамы һаікыр да гәләсін! покричи этому человеку, чтобы онъ пришелъ! — rufe diesen Menschen zu: er möge kommen!

һаікырыш [ᠬᠤᠶᠢᠬᠢᠷᠢᠮᠤᠴᠢ (Osm.), von һаікыр-+ш]

крикъ — das Geschrei.

һаікырывәр (v) [هايقيرمك (Osm.)]

кричать, призывать — schreien, rufen, zu rufen.

¹һаікыр [هايقير (Dsch.)]

крикъ, шумъ, смятеніе — der Schrei, das Geschrei, Lärmen.

²һаікыр (v) [هايقيرمق (Dsch.)] = һаікыр

кричать — schreien; براق رسولدين قاجدي جبرائيل انكا هيقيردي Баракъ убѣжалъ отъ пророка, Джебраилъ прокричалъ ему — Barak entfloß vor dem Propheten, Dschäbrail rief ihm zu (باقرعان — 82).

һаікырчи [هايقيرجي (Dsch.), von һаікыр-+чи]

крикунъ — der Schreier.

һаіја [Tag., aus dem Arab.]

- стыдливый, нравственный, благоправный — verschämt, sittsam, sittlich.
- hajelik [Tar.]
нравственность, благоправие — die Sittlichkeit, Sittsamkeit.
- hajikyр (v) [حبقرمق, هابقرمق (Osm. Z.)]
кричать, звать — schreien, rufen.
- hajikyрыш (v) [حبقرششق, هابقرشق (Osm. Z.)]
кричать другъ другу, звать другъ друга — einander anschreien, einander zurufen.
- hajран [Tar. Krm., حبران, هجران (Osm. Dsch.), arab.]
1) (Tar.) удивление — die Verwunderung, das Erstaunen; hajран kildі онъ удивился — er erstaunte, wunderte sich.
2) (Osm. Dsch. Krm.) удивленный — erstaunt, verwundert; hajран олмуш онъ удивился — er erstaunte; бу канын г'үзällinä hajран олдум! (Osm.) я былъ удивленъ красотою этой дамы! — ich war von der Schönheit dieser Dame entzückt!
- hajранлык [حبرانلق, هجرانلق (Osm.), von hajран + лык]
удивление — die Ueberraschung, das Erstaunen.
- hajла (v) [هابلامق (Osm.), von hai + la]
1) кричать — schreien; hajламамак не заботиться, быть небрежнымъ — nicht sorgsam sein, nachlässig sein.
2) запрягать — anspannen (ein Pferd an einen Wagen).
3) (R.) гнать крикомъ — mit Geschrei antreiben.
4) (R.) заботиться о чемъ, замѣтить себѣ что — sorgen für, sich merken (was).
- hajлаз [هابلاز, هجرانلق (Osm.)]
лѣнтяй, негодяй — ein Thunichtgut.
- hajлазлык [هجرانلقلق (Osm.), von hajлаз + лык]
лѣнность — das Nichtsthun.
- hajлазлан [هابلازلانلق (Osm. R.)]
дѣлаться лѣнливимъ, негоднымъ — faul, nichts-nützig werden.
- hajлы [Krm.] = хайлы
много — viel; jädі жыл үч ai hajлы бм'ур -д'ур семь лѣтъ и три мѣсяца много времени — sieben Jahre und drei Monate sind eine lange Zeit (P. d. V. VII*, 13,24).
- hajта [هابطه (Osm.)]
1) разбойникъ, конокрадъ — der Räuber, Dieb, Pferdedieb; hajта г'ібі долаш'іор онъ шатается кругомъ, какъ разбойникъ — wie ein Räuber zieht er umher.
2) вооруженный конвойный, который сопровождаетъ путешественника или караванъ — ein bewaffneter Convoi-Soldat, der einen Reisenden oder eine Karawane begleitet.
- ¹hajда [هابده, حیده (Osm.)]
ну! пошелъ впередъ! — nun! vorwärts! hajда г'іт! пошелъ прочь! ступай вонъ! — mache, dass du fortkommst!
- ²hajда (v) [Tar., هيدامق, هيدامق (Osm. Dsch.)]
1) гнать — treiben; мал hajдеді (Tar.) онъ гналъ скотъ — er trieb das Vieh.
2) грабить — rauben, Raubzüge unternehmen.
- hajдала (v) [هابدهلامق (Dsch.), هيدالامق von hajда + ла]
гнать передъ собою — vor sich hertreiben, antreiben.
- hajдат (v) [هابداتلق (Osm.), von hajда + т]
велятъ гнать — treiben lassen.
- hajдамак [هابدامق (Osm.)]
разбойникъ — der Räuber, Plünderer.
- hajдä [Krm., هجرانلق (Osm.)] = hajда.
- hajдälä (v) [Krm.] = hajдала.
- hajды [هابدى (Osm.)] = 'hajда
hajды бурадан г'іт! иди прочь отсюда! — mache, dass du von hier fortkommst! (N. 3).
- hajдуд [هابدود, هجرانلق (Osm.)]
разбойникъ — der Räuber.

haйдулук [هايدوتلق, ζ ayduwluq (Osm.),
von haйду+лык]

разбойничество — die Räuberei.

haйбат [Kom., = arab. هيب]

величье — die Herrlichkeit; jänä haйбат bilä
kälmäk туруп Оиъ оиъть придетъ въ своемъ
величьи — und er wird in seiner Herrlichkeit
kommen (C. C. 212,9).

haйбатлы [Kom., von haйбат+лы]

прекрасный — herrlich; барцадан тур haй-
батлы оиъ прекрасиъе веъхъ — er ist herr-
licher als Alle (C. C. 191,13); haйбатлы
ханьщ ханы величественный царь царей —
der herrliche Fürst der Fürsten (C. C. 209,5).

haйван [Krm. Tar., ζ aywan (Osm. Dsch. OT.
Ad.), aus dem arab. حيوان]

животное, звѣрь, скотъ — das Thier, Vieh;
haйван ġibi ġäriφcin! (Osm.) ты какъ жи-
вотное! — du bist wie ein Thier! haйван ġibi
ätmäk дѣйствовать по-скотски — wie ein
Vieh handeln; haйван кафалы (Osm. глухой—
stumm; haйван бакышлы (Osm.) ямъюиий
глухие глаза — dumme, ausdruckslose Augen
habend; инсан haйван-и натык тыр (Osm.)
человѣкъ разумное животное — der Mensch
ist ein vernünftiges Thier; ынсан калыбы
кändici haйван (Osm.) оиъ — животное въ че-
ловѣческомъ обликѣ — er ist ein Thier in
menschlicher Gestalt; инсана сөз haйвана
дäinäk (Osm.) человеку слово — животному
палка (посл.) — was für den Menschen das
Wort ist, ist für das Thier der Stock (Spr.);
haйваным ат (Osm.) моя лошадь — mein
Pferd.

haйван [Kas. Krm.] = haйван.

haйванлык [حيوانلق (Osm.), von haйван+
лык]

глупость — die Dummheit.

haйват [Tar.]

шумъ — der Lärm.

haйвätlik [Tar.]

могучий, строгий — mächtig, streng.

haйви [Tar., = arab. عيب]

недостатокъ, ошпóка — das Gebrechen, der
Fehler.

haуа [Kom. Tar.] = hawa

воздухъ, погода — die Luft, das Wetter; jам-
џурлу haуа (Kom.) дождливая погода — das
Regenwetter; жарык haуа (Kom.) свѣтлая,
ясная погода — klares Wetter; haуа тугулди
(Tar.) небо покрыто облаками — der Himmel
ist bedeckt.

haулыкмак (v) [هاولوقمق (Dsch. V.)]

сѣшнить — sich beeilen.

haуз [حوض (Dsch.)] = hawуз.

hak [Tar., ζ aq (Osm. Ad. Dsch. OT.), рп
(Krm.), vom arab. حق]

1) право, правота, истина, Богъ — die Wahr-
heit, das Recht, die Richtigkeit, Gott; hakтан
ġälän (Krm.) происходящее отъ Бога — von
Gott herrührend; hakka жар dägil (Krm.) у
Бога товарища нѣтъ — Gott hat keinen Ge-
fährten; hak та'ала (Osm.) Богъ Всевыш-
ний — Gott der Erhabene; hak добрунун жар-
дäицидир (Osm.) Богъ — помощникъ спра-
ведливыхъ — Gott ist der Helfer der Gerechten;
haka тäвйккүл äдäи ачыкта калмаз (Osm.)
кто имѣетъ довѣрие къ Богу, не останется въ
бѣдѣ (посл.) — wer auf Gott vertraut, bleibt
nicht im Elend (Spr.); hak кушу ночная со-
ва — die Nachteule; hak вуран горлица — die
Turteltaube; hak калдыран большія вилы,
цѣль — die Mistgabel, der Dreschflegel;
hak äдин! разсудите справедливо! — richtet
gerecht! hak тарафынызда-дыр! (Osm.)
право на вашей сторонѣ! — das Recht ist auf
ihrer Seite! hak-o! это — правда! — in Wahr-
heit! nach Gerechtigkeit! haky вар оиъ
правъ — er hat Recht; hak ġälinäи батыл
ġидäр (Osm.) когда истина является, ложь
исчезаетъ (посл.) — wenn die Wahrheit sich
zeigt, schwindet die Lüge (Spr.).

2) цѣна, плата, обязанность, принадлежность — die Pflicht, der Preis, die Bezahlung, das Zugehörige; бу мәнны һакым! (Osm.) это моя обязанность! — das ist meine Pflicht! мәктәб һакы плата за учение — das Schulgeld; хизмәтчинин һакыны вәрдим я уплатилъ служащему жалованіе — ich habe dem Diener seinen Lohn gezahlt; һакыны алды онъ взялъ, что ему слѣдуетъ — er hat empfangen was ihm zukommt; бу адамын һакындан гәлдә онъ его наказалъ, онъ отомстилъ ему — er hat ihn bestraft, sich an ihn gerächt.

3) (Dsch. Ad.) одолжение, услуга — der Gefallen, die Gefälligkeit; һакы бilmäk (Ad.) حق صاقلامق, حق تانق (Dsch.) помнить одолжение, услугу, быть благодарнымъ — sich der Gefälligkeit erinnern, dankbar sein, sich verpflichtet fühlen.

4) отношение — das Verhältniss; һакына что касается до него — was ihn betrifft; бу хусус һакында что касается до этого вопроса — was diese Frage betrifft.

5) истинный, вѣрный — wahr, wahrhaftig; һак сөз аңы гәлир истинное слово горько — ein wahres Wort ist bitter; һак сөзә акап сулар дуруп (Osm.) истинное слово останавливаетъ текущія рѣки — das wahre Wort hält die fließenden Gewässer auf; һак адам дыр (Kgm.) онъ вѣрный человекъ — er ist ein gerechter Mann.

hakanjät [ھاقانچات (Osm.), = arab. حقانيت]
справедливость — die Gerechtigkeit.

hakanjätli [ھاقانچاتلى (Osm.), von hakanjät +li]
справедливый — gerecht.

hakanjätcsiz [ھاقانچاتسىز (Osm.), von hakanjät +csiz]
несправедливый — ungerecht.

hakanjätcsizlik [ھاقانچاتسىزلىك (Osm.), von hakanjätcsiz +lik]

несправедливость — die Ungerechtigkeit.

һакыкәт [ھاقىقەت (Osm.), = arab. حقيقت]
истина, точность, вѣрность — die Wahrheit, Genauigkeit, Treue.

һакыкәтli [ھاقىقەتلى (Osm.), von һакыкәт +li]
истинный, точный, откровенный, вѣрный — gerecht, genau, aufrichtig, treu.

һакым [Kom.] = hakim
врачъ — der Arzt; һакымға айтмасаң һәчк сау болгаисын? если ты не скажешь врачу (свою болѣзнь), какъ ты будешь выздоравливать? — wenn du dem Arzte (deine Krankheit) nicht sagst, wie wirst du gesund werden? (C. C. 167, 12).

hakip [ھكىپ (Osm. R.)]
родъ легкой матеріи (сатина) — eine Art leichtes Zeug.

hakipla (v) [ھاكىپلامق (Dsch.)]
бродяжничать — vagabundiren (Calc. Wrtb. اوندکردن).

hakim [ھاکم, ھاقىم (Osm.), arab.]
1) судья — der Richter; hakim väkili помощникъ судьи — der Gehülfe des Richters, hakimî мутлак Богъ, высшій судья — Gott, der höchste Richter.
2) правитель, владѣтель — der Verwalter, Fürst; hakimî Бухара бухарскіи эмиръ — der Emir von Buchara.

hekim [Tar.]
высшій чиновникъ у живущихъ въ Илійской долине Таранчинцевъ — der oberste Beamte der im Ili-Thale wohnenden Tarantschi.

hakimcsiz [ھاكىمسىز (Osm.), von hakim +csiz]
безъ судьи, безъ правителя — ohne Richter, ohne Verwalter; hakimcsiz häkimcsiz бәләддә дурма! не живи въ странѣ, гдѣ нѣтъ ни правителей, ни врачей! — lebe nicht in einem Lande, wo es weder Regierer noch Aerzte giebt.

¹hakla (v) [ھاقلامق (Osm.), von hak +la]

дать, то что следует, покончить счеты, наказать — Gerechtigkeit widerfahren lassen, berichtigen (eine Rechnung), bestrafen; бу адамы hakладым я наказалъ этого человека — ich habe diesen Menschen bestraft.

²hakla (v) [حَقْلًا (Osm.)]

доить по каплям — tropfenweise melken (traire le lait goutte à goutte. B. d. M., I, 659).

hakлаш (v) [Krm., حَقْلًا شَقْ, حَقْلًا شَقْ (Osm.), von hakla-t-ш]

удовлетворить взаимныя претензии, согласиться, свести счеты, упорядочить взаимныя отношенія — sich gegenseitig befriedigen, seine gegenseitigen Rechte bestimmen, sich in Einklang bringen, sich berechnen; кимдä алып wäpärägi war icä бир тамам hakлашты (Krm.) со всеми, отъ которыхъ онъ долженъ былъ получить и которыхъ онъ долженъ былъ отдать, онъ всѣ счеты свелъ — mit allen, von denen er zu erhalten hatte und denen er zu geben hatte, berechnete er sich vollständig (P. d. V. VII*, 28,18); малларын äндирмишлär гүмрәгä hakлашмаға маллы кадар (Krm.) они его товары отпразднили въ таможеню, чтобы по количеству товаровъ опредѣлить пошлины — sie brachten seine Waaren in das Zollamt, um die Preise nach dem Zolle zu berechnen (P. d. V. VII*, 20,29).

hakлы [حَقْلًا (Osm.), von hak-t-лы]

имѣющій право, справедливый, разумный — Recht habend, gerecht, vernünftig; hakлы hakындан ваз гäчмäз кто правъ, не отступаетъ отъ своего права (посл.) — wer Recht hat, lässt von seinem Recht nicht ab (Spr.); hakлы сөз вѣрное слово — das richtige Wort.

hakсыз [حَقْسِز (Osm.), von hak-t-сыз]

невѣрный, несправедливый — unrichtig, ungerrecht; hakлы сөз hakсызны Багдаттан чäвирip справедливое слово выгнать неправду (даже) изъ Багдада (посл.) — das

gerechte Wort vertreibt das ungerechte (sogar) aus Bagdad (Spr.).

haxam [Krm.] = хахам

раввинъ — der Rabbiner; Исра'ил хахамларын гäwipärin чабыртты онъ велелъ позвать еврейскихъ раввиновъ и гевровъ — er liess die jüdischen Rabbiner und Gewir rufen (P. d. V. VII*, 86,21).

¹haңgi [هَانِكِي (Osm.)]

какой — welcher, was für ein; haңgilär которые — welche; бу äвлäрдän haңgisini бäjänpisän? какой изъ этихъ домовъ тебѣ нравится? — welches von diesen Häusern gefällt dir?

²haңgi [Tar.]

оселъ самецъ — der männliche Esel.

hajal [حَايَال (Osm.), = arab. خيال] = хаял иллюзия, воображеніе — die Illusion, Einbildung, die Idee einer Sache; дүшмү hajалмы? сонъ-ли это или воображеніе? — ist es ein Traum oder eine Einbildung? (N. 82); hajалмы jokca hakыkätmi? воображеніе-ли это или истина? — ist dies eine Einbildung oder Wahrheit?

hajal-мажал [Osm.]

непонятное явленіе, фантазія — eine unbestimmte, unverständliche Erscheinung, die Phantasie; бир көшк гөрүр амма гөзүнä hajal-мажал гөрүнäräk, нä олдупу анла-жамаз онъ видятъ павильонъ, но онъ представляется ему чѣмъ то фантастическимъ и онъ не можетъ понять, что это — er sieht einen Pavillon, aber er erscheint seinem Auge als etwas Phantastisches, so dass er nicht verstehen kann, was dieses ist (N. 9).

hajat [Krm., حَايَات (Osm.), vom arab. حَايَات]

1) жизнь, существованіе — das Existenz; бär hajat олмак жить — jатында олан одаренный жизнью — begabt, lebendig; hajat сују жизнь да — das Lebenswasser; тärki hajat

умереть — sterben; hajat олсун! за ваше здоровье! — auf Ihre Gesundheit!

2) корридоръ, наружная галлерей, портикъ — der Korridor, die Gallerie, der Thorweg; äwiң hajat kapусуна какты онъ постучалъ въ главныя ворота — er klopste an den Hauptthorweg (P. d. V. VII*, 31,18); һарәмә гідәүәк капуја бір дәллат којар, hajat kapусуна бір дәллат којар, сокак капусуна бір дәллат којар онъ поставилъ палачей къ дверямъ гарема, къ главнымъ воротамъ и къ заднимъ воротамъ — er stellte Scharfrichter bei dem Haremsthore, dem Hauptthore und der Hinterthüre auf (P. d. V. VII*, 45,21).

hajatlan (v) [حياتلانسق (Osm.)]

оживиться — aufleben.

hajaça [حياجه (Osm. R.)]

родъ совы, которую иногда приучаютъ къ охотѣ, какъ соколовъ и т. п. — eine Art Eule, die man zuweilen als einen Jagdvogel abrichtet.

hazail [حيازيل (Osm. R. = خيال ظل)]

китайскія тѣни — das Schattenspiel.

hazailçi [حيازيلي (Osm. R.)]

показывающій китайскія тѣни — Jemand, der das Schattenspiel zeigt.

hazыр [حازير (Osm.) = خير]

выгода — der Vortheil, Profit.

hazырлы [حازيرلي (Osm.) = خبيرلو]

выгодный — vortheilhaft; hazырлы иш выгодное дѣло — ein vortheilhaftes Geschäft.

hazырсыз [Osm., von hazыр + сыз = خيرسىز]

невыгодный — unvortheilhaft; hazырсыз äвлад дитя, неприносящее выгоды родителямъ — ein Kind, das den Eltern keinen Vortheil bringt.

һанғы [Osm.] = һаңғи

который? — welcher? was für ein? кызларын һаңғысыны истәрсин? какую изъ дочерей ты желаешь? — welche von den Töchtern willst du? (N. 24); бу куш һаңғысына гідәрсә бән ону истәрим! къ которому изъ нихъ птица прилетитъ, того я хочу! — zu

welchem von ihnen der Vogel fliegt, den wünsche ich (zum Manne)! (N. 24).

¹һанә [خانه (Osm.)] = ханә

домъ — das Haus; зарб-һанә монетный дворъ — der Münzhof; басма-һанә типографія — die Buchdruckerei; бәндә-һанә домъ Вашего слуги, мой домъ — das Haus ihres Dieners, mein Haus; дәвләт-һанә домъ (Вашей) милости, Вашъ домъ — das Haus des Glückes, euer Haus; шатранц һанәси поле на шахматной доскѣ — das Schachbrettfeld.

²һанә [Krm.] = һані

гдѣ? — wo? wәrdigim аманәт һанә? гдѣ данный мною залогъ? — wo ist das von mir gegebene Unterpfang? (P. d. V. VII*, 32,15).

¹һаны [Osm.] = каны

гдѣ? куда? — wo? wohin? падіша һаны күчүк кардашыныз дәјә? когда царь спросилъ: гдѣ ваша младшая сестра? . . . — als der Herrscher fragte: wo ist eure jüngste Schwester? (N. 33).

²һаны [حاني (Osm.)]

какая-то рыба — ein Fisch (vergl. B. d. M. I, 640).

һані [Osm.] = ¹һаны.

һануз [Krm., Һануз (Kar. L. T.), = pers. هوز] еще, кромѣ того — noch, ausserdem (H. 28,28).

һанда [Krm.] = кайда

гдѣ? куда? — wo? wohin?

һандан [Krm.] = кайдан

откуда? — woher?

һандәл [Kar. T., aus dem Deutschen]

корчма — der Krug, die Schenke.

һандіға [Tar.]

лопаточка каменьшка — die Mauerkelle.

¹һар [Kar. T.)] = һәр

каждый — jeder; һар вахт во всякое время — zu jeder Zeit (H. 27,10).

²һәр (v) [Tar., Һарمق (Dsch.)] = ары

уставать, ослабѣвать, похудѣть — matt werden, müde werden, mager werden, abmagern;

بنم اتيم ھاريب ایدی (Bb. 40) моя лошадь
была утомлена — mein Pferd wurde müde.

һара [Ad., von kai+ара]
куда? — wohin?

һаракі [Tar.] = арағы
водка — der Branntwein.

һарар [حرار (Osm. Z.)]
ткань из конского волоса — ein Zeug aus
Rosshaar.

һарарät [ھارارەت (Osm.), = arab. حرارت]
1) жажда — der Durst; һарарätim вар! ит
пить хочется! — ich bin durstig! һарарät
сөндүрмәк утолить жажду, успокоиться — den
Durst löschen, sich beruhigen.

2) возбуждение — die Erregtheit.

һарарätläñ (v) [ھارارتلەنك (Osm.), von ha-
rarät+läñ]

возбуждаться, сдѣлаться жаркимъ (о тѣлѣ) —
sich erregen, heiss werden (vom Körper).

һарал [ھارال (Osm. Z.)]
пflug — der Pflug.

һарам [Tar. Krm., ھارام, ھارام (Osm.
Dsch.)]

противузаконный, поганный — vom Gesetze
verboten, ungein; һарам мал добро, приобрѣ-
тенное несправедливымъ путемъ — auf un-
rechte Weise erworbene Güter; чочкениң äti
һарам (Tar.) свиинна погана — das Schweine-
fleisch ist ungein; һалал ы һарам (Osm.) доз-
волено и запрещено — erlaubt und verboten;
һарам һалалдан татлы ğälir намärdä (Osm.)
запрещенное для преступника прятнѣе, чѣмъ
дозволенное (посл.) — das Verbotene ist dem
Verbrecher angenehmer, als das Erlaubte
(Spr.); һарамдан ğälän һарама ğidär (Osm.)
что отъ поганого приобрѣтено, той-же дорогою
уходить (посл.) — wie gewonnen, so zerronnen
(Spr.); уikuju ğöзä һарам äтмәк (Osm.) не
давать себѣ спать — sich des Schlafes be-
rauben.

һарамі [ھارامی, ھارامی (Osm.)]

воръ, разбойникъ, мошенникъ — der Dieb,
Räuber, Hallunke.

һарамілік [ھارامیلىك, ھارامیلىك (Osm.),
von һарамі+лік]

разбой — das Räuberwesen, die Schurkerei.

һарамзадä [ھارامزادە, ھارامزادە (Osm.)]

1) незаконнорожденный — unehelich geboren,
der Bastard.

2) мошенникъ — der Hallunke, Schurke.

һарамзадälik [ھارامزادەلىك, ھارامزادەلىك (Osm.), von һарамзадä+лік]

1) незаконное происхождение — die uneheliche
Geburt.

2) мошенничество — die Hallunkerei, Schur-
kerei.

һарәм [Krm., ھارەم (Osm.)]

1) гаремъ, женское отдѣленіе въ домѣ — der
Harem, die für die Frauen bestimmte Abthei-
lung des Hauses; һарәм-i һүмажун гаремъ
султана — der Harem des Sultans; һарәм
-һанä гаремъ — der Harem; һарәм аҗасы
смотритель гарема — der Aufseher des Harems;
о са'аты һарәмä һабәр вәрділәр (Krm.)
они тотчасъ дали знать въ гаремъ — sogleich
wurde in den Harem Nachricht gegeben (P. d.
V. VII*, 36,17).

2) жены и дочери, живущія въ гаремѣ — die
Frauen und Töchter, die im Harem wohnen.

3) жена, супруга — die Frau, Gattin; Мähä-
мäd бәјин һарәмi-дир это — жена Меге-
медь-бега — das ist die Frau des Mehemed-
Beg; бән бир шахзадä һарәмijim! а — жена
принца! — ich bin die Frau eines Prinzen (N.
137).

һарәмлік [ھارەملىك (Osm.), von һарәм+лік]

часть дома, въ которой живутъ женщины —
der Theil des Hauses, wo die Frauen leben.

һарын [ھارون, ھارون (Osm.)]

1) усталый, ослабленный — ermüdet, ermat-
tet; атлар һарынлар лошади устали — die
Pferde sind müde.

- 2) съ поровомъ, упрямый (о лошади) — *stetisch, bockig (von Pferden)*.
- нарынла (v) [𐰽𐰺𐰍𐰏𐰚𐰚𐰏𐰚 (Osm.), von нарын+ла]
уставать — ermüden.
- нарынлык [𐰽𐰺𐰍𐰏𐰚𐰚𐰏𐰚 (Osm.), von нарын+лык]
упорство (о лошадяхъ) — *die Stetigkeit (der Pferde)*.
- нарыл [𐰽𐰺𐰍 (Osm. R.)]
повторяющийся отрывистый шумъ, стукъ — *ein fortwährendes Gepolter, dass stossweise erfolgt*.
- нарыл-нарыл [𐰽𐰺𐰍𐰏𐰚 (Osm.)]
съ жадностью, поспѣшно (звукоподр.) — *mit Begierde, heftig (onomat.)*; нарыл-нарыл нѣфѣс вурмак сыльно дышать — *heftig athmen*; нарыл-нарыл жәмѣк жадно ѣсть — *mit Gier essen*.
- нарылты-гүрүлтү [Osm.]
съ шумомъ, со стукаемъ — *mit Geräusch, mit Gepolter*; сарай капусунда бир чок адамлар нарылты гүрүлтү около воротъ дома шумить много людей — *bei dem Thore des Hauses lärmen viele Leute (N. 31)*.
- нарылды [𐰽𐰺𐰍𐰏𐰚 (Osm. R.)] = нарыл.
- нарын [Krm.]
нарын ѣскәмчѣк рожки — *das Johannisbrot (P. d. V. VII*, 206,39)*.
- нарыф [𐰽𐰺𐰍 (Krm.)]
умный — *klug*; нарыф олан аңлар — *ахмак олан тиңлар умный понимаетъ, глупый (только) слушаетъ (посл.) — der Kluge versteht, der Dumme hört (nur) zu (Spr.) (P. d. V. VII, 224,205)*.
- нарип [𐰽𐰺𐰍 (Kar. T.)]
иностранецъ, чужой — *der Fremdling (H. 31,82)*.
- нариба [Tag.] = арба
телѣга, арба — *der Wagen, die Arba*.
- нарун [𐰽𐰺𐰍 (Dsch.)
- 1) слабая и постоянно останавливающаяся лошадь — *ein schwaches Pferd, das beständig stehen bleibt (Calc. Wrth. اسب زبون که جا بجا استادکی کند)*.
- 2) упрямый (о скотинѣ) — *stetisch*.
- нарунла [𐰽𐰺𐰍 (Osm. R.)]
1) дѣлаться упрямымъ, неручнымъ — *stetisch, wild werden*.
2) быть слабымъ, истомленнымъ — *schwach, erschöpft werden*.
- нардә [Ad.]
гдѣ? — *wo?*
- нардан [Ad.]
откуда? — *woher?*
- нардур (v) [Tag., von нәр+дур]
сдѣлать усталымъ, переутомить — *müde, matt, mager machen; überanstrengen*.
- нарза [𐰽𐰺𐰍 (Osm.)]
1) шафранъ — *der Safran*.
2) растение, которое похоже на кунжутъ — *eine dem Sesam ähnliche Pflanze*.
- нарзә [𐰽𐰺𐰍 (Osm.)]
желчные камни, находимые въ печени быковъ, телятъ и барановъ — *die Gallensteine, die in den Lebern der Ochsen, Kälber und Schafe gefunden werden (vergl. B. d. M. I, 648)*.
- нарзы-фәнд [𐰽𐰺𐰍𐰏𐰚 (Krm.), vergl. pers. فنند und هرزه]
шутливый — *spasshaft*; нәр нарзы-фәнд олмасы илә такъ какъ онъ былъ всегда готовъ къ шуткамъ — *da er stets zu Spässen aufgelegt war (P. d. V. VII*, 58,4)*.
- нарузу [Krm., vom pers. آرزو]
душевная тоска, стремление — *die Sehnsucht*; жаруларың нарузу чәкәр жувада твои цыплята тоскуютъ въ гнѣздѣ — *deine Jungen sind voller Sehnsucht im Neste (P. d. V. VII*, 29,9)*.
- нарузла (v) [Krm., von наруз+ла]
стремиться — *erstreben*; добру Häläbi на-

зулајын ġittı оны прямо стремился въ Алеппо — er strebte direkt nach Aleppo zu kommen (P. d. V. VII, 26,10).

харзуман [Krm., pers. آرزومند]

1) стремящийся — sehnsuchtsvoll; mah jüzüñ ġörmäjä џан харзумандыр моя душа стремится видѣть твое лицо, похожее на луну — meine Seele sehnt sich darnach, um dein Mondesantlitz zu schauen (P. d. V. VII*, 14,12).
2) душевная тоска — die Sehnsucht, der Gedanke; ġäñä ġündüz харзуманым сылада днѣмъ и ночью мои мысли о роднѣ — Tag und Nacht sind meine Gedanken in der Heimath (P. d. V. VII*, 29,16).

харзла [קרלזק (Krm.)] = харзула.

харба [حربه (Osm.)]

алебарда, съквѣра — die Hellebarde.

харбата [Kar. L., poln. herbata]

чай — der Thee.

харбаџы [حربهجي (Osm.), von харба+џы]

алебарщикъ — der Hellebardier.

харбі [Osm.] = харба.

харбы [حربي (Osm. Z.)]

шопполъ — der Ladestock.

харваны [Osm.] = харванія.

харванія [حرواني (Osm.)]

капотъ или короткій плащъ изъ сукна безъ рукавовъ — eine Kapuze, ein kurzer Mantel aus Tuch ohne Aermel.

харманда [حرمانده (Osm. Z.)]

погонщикъ муловъ — der Maulthiertreiber,

¹hal [הל (Kar. L.), arab. حال]

состояніе, возможность — der Zustand, die Möglichkeit; болѣманда халы колуннун еси силы твоихъ рукъ достанетъ — wenn die Kraft deiner Hände ausreicht (Spr. 3,27).

²hal [Krm. Ad. arab., حال, هال (Osm.)]

1) состояніе, обстоятельство, случай — der Zustand, Umstand, Zufall, das Vermögen; дәр -hal, фил-hal тотчасъ — sogleich; һәр halдә во всякомъ случаѣ — in jedem Falle; һәр нә

hal icä какъ-бы то ни было — wie es auch sei; нә hal icä Тифлиз шәһәрін булмушлар (Krm.) кое-какъ они добрались до города Тифлиса — irgend wie erreichten sie die Stadt Tifliss; hal бу кі дѣло стонтъ такъ, что... — es verhält sich so, dass...; halдә въ случаѣ, что — im Falle, dass; ġäldijı halдә предположимъ, что оны придетъ — setzen wir voraus, dass er kommt; hal ätmäk (Krm.) помочь — helfen; (Ad.) дать знатъ — benachrichtigen; һәр көз halіндән аџлајор всякій жалуется на свое положеніе — Jeder beklagt sich über seine Stellung; оџи ġitmäji halдә въ случаѣ, если его слова не примутся — in dem Falle, wenn seine Worte nicht angenommen werden; һәрб бәр halä ġirmäk (Osm.) находится въ странномъ положеніи — sich in einer seltsamen Lage befinden; halim калмады! я сильно устаю! — ich bin sehr ermüdet!

2) благосостояніе, хорошее положеніе — der Wohlstand, das Wohlsein; hal калмады у него нѣтъ болѣе состоянія — er hat kein Vermögen mehr; hal сормак спрашивать о здоровьѣ — nach dem Wohlsein fragen; кәнди һалында въ хорошемъ состояніи — bei gutem Wohlsein, ruhig.

3) возбужденіе, нехорошее состояніе — die Erregtheit, Unruhe, ein schlechter Zustand; бәр hal олдум я сильно возбужденъ — ich bin sehr erregt; бәр hal олмасун! чтобы ничего дурного не случилось! — es möge nichts Unangenehmes eintreten; hal halin јолдашы дыр несчастія приходятъ пошарно (посл.) — die Unglücksfälle kommen stets paarweise (Spr.).

³hal [Tar.] = ²hal.

¹hala [Osm.] = хала

тетка (со стороны отца) — die Tante (von Vatersseite).

²hala [حال (Osm.), arab.]

теперь, въ настоящее время — jetzt, im Augen-

blick; хала ішсіз гәзіјор онъ въ настоящее время не служить — er ist im Augenblicke ausser Dienst.

халажык [Krm. Osm.] = халажык

рабъ, рабыня, слуга, служительница — der Sklave, die Sklavin, der Diener, die Dienerin; äi шәзадәм бәшим бір бәјәт сәвгәли халажым вар! (Osm.) о царскій сынъ, у меня есть очень любимый слуга! — o Königssohn, ich habe einen sehr geliebten Diener! (N. 16); öнүнә бір халажык кылыклы бір кыз чыкар (Osm.) передъ ними явилась дѣвица, похожая на служанку — vor ihnen war ein Mädchen, das wie eine Dienerin aussah (N. 61); кызымын јәринә сана ікі халажык вәрәјим (Osm.) вѣсто дочери моей я тебѣ дамъ двухъ невольницъ — an Stelle meiner Tochter will ich dir zwei Sklavinnen geben (N. 78); халажыктан кадын олан һамамы јыкар тас илән. (Krm.) барыня изъ невольницъ опрокидываетъ баню тазомъ — eine zur Dame gewordene Sklavin stürzt das Bad mit dem Becken um (P. d. V. VII*, 226,57).

¹халал [حلال, حلال (Osm. Ad.), aus dem Arab.]

1) законный, дозволенный, чистый, честно-приобрѣтенный — gesetzlich, erlaubt, rein, ehrlich erworben; халал әтмәк признать законнымъ, простить — für gesetzlich erklären, verzeihen; халал олсун! пусть будетъ ему это на благо! — möge es ihm zum Heile dienen; муну әтсәк канымыз сана халал дыр! (Ad.) если мы это сдѣлаемъ, ты можешь насъ убить! — wenn wir dies thun, kannst du uns tödten! халал малын шәйтән јарысыны алып, һарам малы сәһиблә бәрабәр гөгүрүр отъ честно приобретеннаго имущества чортъ беретъ половину, нечестно приобретенное имущество онъ беретъ все вѣстѣ съ его хозяиномъ (посл.) — von ehrlich erworbener Habe nimmt der Teufel die Hälfte, nicht ehr-

lich erworbene Habe nimmt er ganz und auch den Herrn mit ihr (Spr.).

2) супругъ, супруга (законные) — der Gatte, die Gattin; бу кімін халалы дыр? чья эта жена? — wessen Frau ist dies? бу Мәһәмәт бәјин халалы! это жена Мегеметъ-бегә! — dies ist die Frau des Mehemed-Beg!

3) (حلال Z.) зубочистка, копоушка — der Zahnstocher, Ohrlöffel.

²halal [Tar. Dsch.] = халал

мәһиң әтi halal мясо скота чистое — das Fleisch des Viehes ist rein.

халали [حلالی (Osm.)]

1) легкая шелковая или бумажная ткань — ein leichtes seidenes oder baumwollenes Gewebe.

2) (R.) томпакъ или вообще дешевый металлъ для карманныхъ часовъ (по R. оба эти значенія حلالі имѣеть потому, что то и другое дозволено закономъ для употребленія) — billige Metalle für Taschenuhren (nach R. hat حلالі diese beiden Bedeutungen deshalb, weil das eine wie das andere vom Gesetz zum Gebrauch erlaubt ist).

халаллаш (v) [حلالاشق (Osm. Ad.)]

простить другъ другу, желать пользоваться каждому своимъ (какъ законнымъ послѣ расчета) — einander verzeihen, wünschen, dass jeder das Seine gewinnen möge (nach dem Abschlusse einer Berechnung).

халаллык [حلاللق (Osm.), von халал-лык]

честное сожитіе, законный бракъ — das reine Verhältniss, die gesetzliche Ehe; халаллыга алмакъ взять собѣ законную жену — sich eine gesetzliche Gemahlin nehmen.

халалзадә [ar. pers. حلال زاده]

законный сынъ — der legitime Sohn.

халаат [حلاط, حلاط u. حلات (Osm.)] = халаат

веревка, канать — der Strick, das Seil.

халач [Krm., حلاج (Osm.), aus dem arab.]

чесальщикъ хлопчатой бумаги, шерсти — der Wattenschläger, Wollzupfer.

һалачла (v) [حلاجلق (Osm.), von halach+ла] |
чесать бумагу, шерсть — Watte schlagen,
Wolle zurfen.

һалачлык [حلاجلق (Osm.), von halach+лык] |
ремесло чесальщика — das Gewerbe eines
Wattenschlägers.

һалац [Osm.] = һалач.

һалацла (v) [Osm.] = һалачла.

haläginä [חלגינא (Kar. L.)]

при таких обстоятельствах — unter solchen
Verhältnissen (H. 3,12).

Haläb [Krm., حلب (Osm.)]

Алеппо — Aleppo; Haläb фыстыгы алеппи-
ския фисташки — die Pistacien aus Aleppo;
Haläb жолунда дэвә изи арамак искать
след верблюда на Алеппокой дорогъ (посл.) —
eine Kameelspur auf dem Wege nach Aleppo
suchen (Spr.); Haläbä кадар жолу вар это
такъ же далеко, какъ Алеппо (посл.) — das ist
so weit wie nach Aleppo (Spr.).

һалы [حالى, حالى, حالى (Osm.)] = халы
большой коверъ — ein grosser Teppich; ацәм
һалысы персидский коверъ — der persische
Teppich.

һалук (v) [الوقيق (Osm. Z.)]

торопиться — sich beeilen.

һалукла (v) [الوقلامق (Osm. Z.)]

защипывать, шхтётъ — keuchen, schnauben.

һалка [حلقه, حلقه (Osm.), arab.]

кольцо — der Ring; боюн һалкасы оже-
релье — der Halsschmuck; пармак һалкасы
перстень — der Fingerring; биләк һалкасы
браслетъ — das Armband; капу һалкасы
кольцо на двери — der Thüring; дәмip һал-
касы желѣзное кольцо, шина колеса — der
Eisening, das eiserne Band, welches um ein
Holz gelegt ist, die Radschiene; адын һалкасы
свѣтлый кругъ вокругъ луны — der Hof des
Mondes; оюн һалкасы кругъ при игрѣ — der
Kreis, den man beim Spiel bildet; һалка ол-

мак образовать кругъ при игрѣ — beim Spiele
einen Kreis bilden; дәрс һалкасы кругъ,
который ученики образуютъ вокругъ учите-
ля — der Kreis, den die Schüler um den Leh-
rer bilden; һалкаја ğirmäk присутствовать,
принимать участие въ учении — der Lehr-
stunde beiwohnen, an einer Lehrstunde Theil
nehmen; һалкажы бурунуна такмак при-
крѣпить кольцо къ носу, укротить — einen
Ring an die Nase legen, bändigen, zähmen;
сүдлү һалка крендель — ein Gebäck, der
Kringel.

һалкала (v) [حلقهلامق (Osm.)]

образовать кругъ, извиваться какъ змѣя —
einen Kreis bilden, sich winden, schlängeln,
ringeln.

һалкацы [حلقهجي (Osm.)]

продавецъ кренделей — der Kringelverkäufer,
Kringelbäcker.

һалкацык [حلقهجي (Osm.), von halka+цык]

маленькое кольцо, колечко — ein kleiner Ring;
сүдлү һалкацык баранки — kleine Kringel.

һалгы [חלגי (Krm.)]

тотъ — jener, der Vorhererwähnte; һалгы
дәрбуш тотъ дервишъ — der obenerwähnte
Derwisch (P. d. V. VII*, 5).

hallän (v) [حالانك (Osm.), von hal+lä
+н]

1) быть возбужденнымъ, быть сердитымъ —
heftig erregt, zornig, wüthend sein.

2) чувствовать себя хорошо, быть доволь-
нымъ — glücklich, zufrieden sein, sich wohl
fühlen.

3) (R.) прийти въ экстазъ — in Extase gera-
then.

halländip (v) [حالاندريمك (Osm.), von hal+
lä+дip]

1) оѣчастливить, сдѣлать, чтобы кто-нибудь
находился въ хорошемъ положеніи или въ
экстазѣ — beglücken, Jemandem Wohlsein
bereiten oder in Extase versetzen.

2) вообще принуд. отъ предьд. — überhaupt
Causat. vom Vorherg.

hallāsh (v) [حالشك (Osm.), von hal-t-lä-t-
sh]

1) быть возбужденнымъ, находиться въ не-
хорошемъ положеніи — erregt sein, sich in
einem üblen Zustande befinden.

2) бесѣдовать — sich unterhalten (über seine
Verhältnisse reden).

3) соболѣзновать другъ другу, говорить о ху-
дыхъ временахъ — sich über schwere Zeiten
beklagen, einander bemitleiden.

hallāsh tip [حالشدرمك (Osm. R.)]

принуд. отъ предьд. — Causat. vom Vorherg.

halli [حاليو, حاليو (Osm.), von hal-t-li]

находящійся въ хорошемъ положеніи, счаст-
ливый, спокойный — in einem guten Zustande
befindlich, glücklich, ruhig, zufrieden; но öly-
dän halli хуже мертвого — mehr herunterge-
kommen als ein Todter.

halt [حلط (Osm.), wohl arab. غلط]

вранье, ложь — die Lüge; анлар halt ät-
mişläp они солгали — sie haben gelogen (N.
181).

haltа [حالتنا, حلتنا (Osm.)]

ошейникъ для собакъ, лошадей и т. п. — das
Halsband der Hunde, Pferde etc.

halсыз [Kgm., حالسز (Osm.), von hal-t-siz]

несостоятельный, слабый, больной — un-
vermögend, schwach, unpräslich; чок jājānlär
олур halсыз (Kgm.) кто много ѣсть ихъ,
будетъ нездоровъ — wer viel davon isst, wird
unwohl (P. d. V. VII*, 206, 52).

halва [حلو (Osm.)]

халва, различное сладкое печенье съ ме-
домъ и мукой — Halwa, verschiedenes süßes
Gebäck, das mit Mehl und Honig berei-
tet wird; ун halвасы мучная халва —
Mehlhalwa; ак halва бѣлая халва — weisse
Halwa; сакыз halвасы мастичная халва —
Halwa mit Mastik; сысам halвасы сезаме-

вая халва — Halwa mit Sesam; узылар
halвасы халва воиновъ — das Halwa der
Krieger; хабиc halвасы халва какъ желе —
Gelée-Halwa; камыш halвасы халва въ
палкахъ — Halwa in Form von Stöcken; ба-
дәм halвасы халва съ миндалемъ — Halwa
mit Mandeln; коз halвасы ореховая халва —
Nussalwa; кятән halвасы халва въ нит-
кахъ — Fadenhalwa; рәшидіjә halвасы халва
въ видѣ вермишели — Nudelnhalwa; кар hal-
васы снѣжная халва — Schneehalwa; kijät
halвасы халва въ тонкихъ хлѣбныхъ пласт-
тинкахъ — Halwa in dünnen Brotblättchen;
кудрят halвасы манна, неожиданное сча-
стие — das Manna, ein unerwartetes Glück;
halва соhbäti вечернее собраніе друзей,
на которое привозятъ различныя сладости —
eine Abendgesellschaft unter Freunden, wo jeder
Süssigkeiten mitbringt; halва пішірмәк при-
готовлять халву — Halwa bereiten; halва ğibi
татлы сладко, какъ халва — süß wie Halwa;
halва ilä öclänmәk нѣжно воспитываться —
sehr zart erzogen werden; halва ğäpәci ка-
нунъ праздника — der Vorabend eines grossen
Feiertags; halва-hanә кондитерская — die
Konditorei; halва тәнпәрәci омузунда-дыр
онъ несетъ свой котелъ со сладостями на
плечахъ, т. е. онъ такъ слабъ, что скоро умретъ
(посл.) — er trägt seinen Halwakessel auf den
Schultern, d. h. er ist so schwach, dass er bald
sterben wird (Spr.).

halвалык [حلوالق (Osm.), von halва-t-лык]

сладость, деньги на водку — die Süßigkeit,
das Trinkgeld (wörtlich: ein Geschenk, um sich
Halwa zu kaufen).

halвацы [حلوامی (Osm.), von halва-t-цы]

пирожникъ, конфетчикъ — der Konditor, Halwa-
bereiter; halвацы башы начальникъ кон-
фетчиковъ дворца — der Chef der Konditorei
des Palastes; halвацы дүканында сінәк
әксик олмәз въ лавкѣ кондитера въ мукахъ

не бывает недостатка (посл.)—es giebt nicht wenig Fliegen im Laden des Konditors (Spr.).

halvät [خلوة, خلوت (Osm.), arab.]

удлиненное мѣсто, отдельное мѣсто — ein abgezonderter Ort, ein einsamer Ort; hamam halvätı отдельное мѣсто въ банѣ — ein abgezonderter Ort im Bade.

hatäm [Krm., arab. خاتم]

кольцо — der Ring; çiftä hatäm двойное кольцо — der Doppelring (P. d. V. VII*, 204,5).

hatыр [Krm.] = хатыр

память — das Gedächtniss; hatырыма дүштү мнѣ вспомнилось — mir fiel ein.

hatылла [عاطلامق (Osm. R.)]

укрѣпить (стѣну) горизонтальными мѣдными скрѣпами — eine Wand mit horizontalen eiserne Stangen befestigen.

hatт [Krm., vom arab. خط]

дѣло, касающееся до кого-либо — eine Sache, die Jemand angeht; бәним hatтım дәгил сизләрниң сөнбәтинә катылмак, hatтım-дә олмаса сәwläjim! не мое дѣло мѣшаться въ вашу компанію, но, хотя это и не мое дѣло, я всетаки хочу говорить! — es ist nicht meine Sache, mich in euere Gesellschaft zu mischen, obgleich es aber nicht meine Sache ist, will ich doch reden! (P. d. V. VII*, 42,4).

hatман [حطمان (Osm. Z.)]

гетманъ; титулъ, имѣвшій различныя значенія у казаковъ, въ Польшѣ и въ Крыму — der Hetman; eine Würde, die vers hiedene Bedeutungen bei den Kosaken, in Polen und in der Krum hatte.

had [حد, حاتم (Osm.), arab.]

граница, предѣлъ — die Grenze; hadдан зіада черезъ границу, крайне — über die Grenze, ausserordentlich; hadы jok это безъ границъ, это не въ его силахъ — das ist grenzenlos, das ist über seine Kräfte; hadынца по мѣрѣ воз-

можности, по силамъ — nach Möglichkeit, nach seinen Kräften; hadдан чыкты, гәчті онъ перешелъ черезъ границы (своего права) — er hat die Grenzen (seines Rechtes) überschritten; онуң нә hadы вар! какъ онъ смѣетъ! — wie kann er wagen! hadымы бі-лірім! я знаю свое мѣсто, я знаю, что мнѣ нужно! — ich kenne meinen Platz, ich weiss, was mir nöthig ist! had билдирмәк указать кому-либо границы его дѣйствій, дать указанія, назначить наказаніе — Jemandem die Grenzen seines Handelns anweisen, Jemandem Anweisungen geben, eine Strafe zuerkennen; had билмәжәни билдирләр тому, кто переходитъ границы, указываютъ на нихъ (посл.) — wer die Grenzen überschreitet, dem zeigt man dieselben (Spr.); had вурмак битъ палками согласно рѣшенію судьи — nach Maass der Entscheidung des Richters Stockschläge geben.

hadыр [Krm.] = hазыр

готовый — bereit, fertig; hadыр йтмәк готовить — fertigstellen; hadыр олмак быть готовымъ — bereit sein.

hadырла (v) [Krm.] = hазырла

приготовить, исполнить — vorbereiten, ausführen; сау әлимдә hadырладым долуму въ правой рукѣ я держалъ готовымъ мой кубокъ — in der rechten Hand hielt ich meinen Becher bereit (P. d. V. VII*, 36,5); минарәни чалдан кылыфыны hadырлар кто украдетъ башню, тотъ (долженъ) приготовить для нея и футляръ (посл.) — wer den Kirchthurm stiehlt, bereitet für ihn ein Futteral (Spr.).

hadырлан (v) [Krm.] = hазырлан

приготовиться — sich fertig machen, sich vorbereiten.

hadір [הדיר (Kar. T.)] = hadыр

готовый — bereit (H. 3,7).

hadırlä (v) [הדירלי (Kar. L.)] = hadырла

- готовить, приготовить — bereiten (H. 27,26; D. 2,7).
- hadirə (v) [הִרְרִילִימִיכְ (Kar. T.)] = hadырла.
- hadirən (v) [הִרְרִילִימִיכְ (Kar. T.), von hadirə+н] = hadырлан
- быть готовым — bereitet werden; hadirənmä бужуруп äli аларға оны приказал имъ быть готовыми (для священнаго дѣйствія, т. е. освященными) — er befahl ihnen, sich (zur heiligen Handlung) vorzubereiten (d. h. geheiligt zu werden); hadirənğan приготовленный — vorbereitet (H. 15,24).
- hadis [حديث, ṣawḥ (Osm.), arab]
- 1) случай, рассказ — das Ereigniss, die Erzählung.
- 2) предание о поступках и изреченияхъ Мухаммеда — die Ueberlieferung der Handlungen oder Aussprüche des Propheten Muhammed.
- hadim [حديم (Osm.), = خادم arab.] = хадым
евнухъ — der Eunuch.
- hac [حاج, حجاج, ṣawḥ (Osm.)] = хач
крестъ — das Kreuz.
- hacan [ṣawḥ (Osm.)] = качан
когда? — wann?
- hac [حج, ṣawḥ (Osm.), arab.]
путешествіе въ Мекку — die Pilgerfahrt nach Mekka; hac вармак предпринимать путешествие въ Мекку — eine Pilgerfahrt nach Mekka unternehmen; hac cānāci rībi узады это такъ-же долго, какъ годъ пилигримства въ Мекку (посл.) — das ist lang, wie das Jahr der Pilgerfahrt nach Mekka (Spr.).
- hacamät [حجامة, ṣawḥ (Osm.), arab.]
ставленіе кровососной банки, рожка — das Ansetzen der Schröpfkörfe; hacamät mišāci, боинузу рожекъ — der Schröpfkopf; hacamät ätmäk, алдырмак ставить рожки — Schröpfkörfe ansetzen.
- hacamätçi [حجامةچی, ṣawḥ (Osm.), von hacamät+çi]
- человѣкъ, который ставитъ рожки — ein Mensch, der Schröpfkörfe ansetzt.
- haqärmäk [جارجرمك (Osm.)]
haqärmäk балығы морская минога — die See-Neunauge.
- haqät [حاخت, ṣawḥ (Osm.)] = aqät
пужла, предметъ необходимости — die Nothwendigkeit, eine nothwendige Sache; haqät dājil! это не пужно! — das ist nicht nöthig! nä haqät? для чего это? — wozu taugt das? was hat das zu bedeuten? haqät icä если это нужно — wenn es nöthig ist; haqätim олды! это мнѣ было нужно! — ich brauchte dies! haqät ätmäk, haqätä вармак сходять на низъ — seine Nothdurft verrichten; dāφ'i haqät ätmäk id. (болѣе учтиво — anständiger); ана haqät jok нѣтъ пужды въ томъ — dazu ist keine Nothwendigkeit vorhanden; haqät -hanä сортирь — der Abort.
- haqätlän (v) [حاجتلتان, ṣawḥ (Osm.), von haqät+län]
пуждаться — nöthig haben, brauchen.
- haqätläш (v) [حاجتلتان, ṣawḥ (Osm.), von haqät+lä+ш]
другъ другу помогать — einander Hülfe leisten.
- haqätlik [حاجتلك, ṣawḥ (Osm.), von haqät+lik]
отхожее мѣсто — der Abort.
- haqätcis [حاجتلس, ṣawḥ (Osm.), von haqät+cis]
безъ заботы — sorglos.
- haqätcislik [حاجتلسلك, ṣawḥ (Osm.), von haqätcis+lik]
беззаботность — die Sorglosigkeit.
- haqäba [حجابا (Krm.), = arab. عجا]
можетъ быть — vielleicht; haqäba о адамға хизмätкар лазим дәгилми можетъ быть этому челоуѣку нуженъ служащій — vielleicht braucht dieser Mann einen Diener.
- haqy [Ad. Kas.] = haqi.

һағылыҡ [Osm. Ad.] = һағилік.

һағи [Krm., حاجى, حاسه (Osm.)] = ағи

1) путешествующий въ Мекку на поклонение, пилигримъ, богомолецъ — der nach Mekka Reisende, der Pilgrim; һағи баирамы, һағиләр баирамы (= курбан баирамы) (Osm.) праздникъ жертвоприношенія — das Opferfest; һағи нишаны (Osm.) татуировка пилигримовъ — die Tätovirung der Pilgrime; һағи кадын (Osm.) одна изъ самыхъ древнихъ мечетей въ Константинополь — eine der ältesten Moscheen in Konstantinopel; tilki һағи олмуш тавуклара кәндјјі ынандыріјор (Osm.) лисица сдѣлалась пилигримомъ, чтобы внушить довѣріе курицамъ (посл.)—der Fuchs ist Pilgrim geworden, um den Hühnern Vertrauen einzufliessen (Spr.); һағи јатмаз (Osm.) 1) родъ волана (дѣтская игра) — eine Art Federball (Kinderspiel); 2) безпокойный ребенокъ — ein unruhiges Kind; һағи јолу, һағиләр јолу (Osm.) млечный путь — die Milchstrasse; һағи оту (Osm.) Адамова голова (растение) — die Alaunwurzel, das Hexenkraut. 2) почетное званіе людей, бывшихъ въ Меккѣ, почетное званіе знатныхъ лицъ въ деревняхъ — Ehrentitel der Leute, die die Pilgerfahrt nach Mekka unternommen haben, Ehrentitel der Honoratioren in den Dorfgemeinden; һағи Бәкташ һазрәтләрі (Osm.) его святѣйшество хаджи Бекташъ — seine Excellenz Hadschi Bektasch (vergl. B. d. M. I, 34); кабәјјә вармадан һағи олма! (Osm.) не называйся пилигримомъ прежде, чѣмъ не бываешь въ Меккѣ! (посл.) — nenne dich nicht eher «Hadschi», ehe du in Mekka gewesen bist! (Spr.); һағилар хоҗалар топландылар (Osm.) знатные люди деревни собрались — es versammelten sich die angesehenen Leute des Dorfes.

һағилік [Krm., حاجيلك, حاسه (Osm.), הַגִּילִיכ (Krm.)]

путешествіе въ Мекку — die Pilgerfahrt nach Mekka; һағилігә инјат идмиш (Krm.) онъ намѣревался отправиться въ Мекку — er hatte die Absicht, sich nach Mekka zu begeben (P. d. V. VII*, 19,30).

һағиб [Osm., حاجب (Osm.)] = ағиб (Uig.)

министръ у калифовъ — der Minister der Califen.

һағиваз [Osm., حاجيواظ (Osm.), = arab. حاجي عوض] шутъ, комическая личность турецкой народной комедіи — der Bajazzo, eine komische Figur des türkischen Volksschauspiels.

һас [Krm., חס (Krm.)] = хас.

һаса [Tar., arab. عصا]

палка, трость — der Stab, Stock, auf den man sich beim Gehen stützt.

һасанһусан [Tar., pers. کمان حسن وحسين] радуга — der Regenbogen.

һасанд [Ad., pers. آسان]

легкій — leicht.

һасанттых [Ad.]

легкость — die Leichtigkeit.

һасар [Ad., arab. حصار]

заборъ — der Zaun.

һасәр [Krm., arab. عصر]

время — die Zeit; бу һасәрдә въ это время — während dieser Zeit.

һасәт [Krm.] = һасәд.

һасәд [Osm. Ad., arab., حسد, حاسه]

зависть — der Neid; һасәд чәкмәк (Osm.) һасәд йтмәк (Ad.) завидовать — neidisch sein; һасәд әдән һәрдәм маһрум завистливый всегда несчастенъ (посл.) — der Neidische ist immer unglücklich (Spr.).

һасыр [Osm., حصير (Osm.), הַסִּיר (Krm.), aus dem Arab.]

1) роҗожа — die Matte; инјә һасыр (Osm.) тонкая роҗожа — feine Matte; каба һасыр (Osm.) грубая роҗожа — die grobe Matte; һасыр сүнүргәси (Osm.) комнатный вѣникъ — ein Reisbesen zum Kehren der Zimmer; һа-

сыр капламак покрывать рогожею — mit Matten bedecken; насыр оту (Osm.) родъ тростника, изъ котораго дѣлають рогожи — eine Art Rohr, aus dem man die Matten fertigt; алтымызда жарым насыр (Krm.) подъ нами лежитъ половина рогожи — unter uns liegt eine halbe Matte (P. d. V. VII*, 42,22).

2) (Krm.) куль изъ рогожи — ein Sack aus Matten.

насыра (v) [Tar.]

хватать ртомъ — schnappen.

насырла (v) [حصير لاميق, حاصير لاميق (Osm.), von насыр+ла]

1) плести рогожу — Matten flechten.

2) покрывать рогожами — mit Matten bedecken.

насырлан [حصير لانيق (Osm. R.)]

1) быть покрыту рогожею — mit Matten bedeckt werden.

2) дѣлаться рогожею — zu Matten werden.

насырлат [حصير لانيق (Osm. R.)]

принуд. отъ насырла—Causat. von насырла.

насырлы [حصير لولي, حاصير لولي (Osm.), von насыр+лы]

покрытый рогожею — mit Matten bedeckt;

насырлы сәпәт большая плетеная бутылка — eine grosse Flasche mit Strohgeflecht.

насырцы [حصير جي, حاصير جي (Osm.), von насыр+цы]

фабрикантъ рогожъ — der Mattenflechter.

¹насыл [Krm., حاصل, حاصير (Osm.), arab.]

являющийся, происходящий; результатъ, доходъ, польза— erscheinend, hervorkommend; das Resultat, Produkt, Einkommen, der Vortheil; насыл-і зарб (Osm.) произведение — das Produkt, die Multiplication; насыл-і калам, насылы (Osm.) итакъ, словомъ, короче сказать — und so, mit einem Worte; насыл олмак (Osm.) сдѣлаться, случиться, быть приобрѣтену, оказаться — sich ereignen, entstehen

aus, erworben sein, sich zeigen; мурадын насыл олул (Osm.) твое желаніе сбудется!— dein Wunsch geht in Erfüllung! насыла гәлмәк (Osm.) произрастать, родиться (лѣбъ) — wachsen, gedeihen (Getreide); насыл әтмәк (Osm.) произвести — hervorbringen, realisiren; Аллахъ мурадыңы насыл әйләсин! (Krm.) пусть Богъ исполнить твои желанія! — möge Gott deine Wünsche erfüllen! (P. d. V. VII*, 28,10); андан насыл олулар (Krm.) отъ туда выходить (всѣ) — aus ihr gehen (Alle) hervor (P. d. V. VII*, 208,89).

²насыл [Krm., = arab. اصل]

прекрасный — trefflich, gut, echt; насыл-задә человекъ хорошаго происхожденія — ein Mensch von guter Abkunft = насыл адамың бала-сы; насыл таш драгоценный камень — ein Edelstein; насыл азмаз—атлас тозмаз нѣчто настоящее не измѣняется, атласъ не изнашивается — das Echte verdirbt nicht, der Atlas verträgt sich nicht (P. d. V. VII*, 224,209).

насыллан (v) [حاصل لانيق, حاصير لانيق (Osm.)]

выростать, выходить — hervorsprossen, keimen.

насылсыз [حاصل سيز, حاصير سيز (Osm.)]

безполезный, бесплодный — unnütz, unfruchtbar, ohne Resultat, resultatlos.

насрәт [Krm., حسرت, حاصير (Osm.), arab.]

горе, печаль, кручина, желаніе видѣть любимаго человека, вздохъ — der Kummer, die Trauer, das Leid, der Wunsch eine geliebte Person zu sehen, das Seufzen; Аллахъ насрәтиңә кауштуруп мурадыңы насыл әйләсин! (Krm.) пусть Богъ соединитъ тебя съ желаннымъ лицомъ и исполнитъ твое желаніе! — möge Gott deine Sehnsucht stillen und deine Wünsche erfüllen! (P. d. V. VII*, 28,15); насрәт чәкмәк (Osm.) быть опечаленнымъ, скучать — vom Kummer erfüllt sein, Sehnsucht

- haben; haspät калмак быть въ печали — in Kummer gestürzt sein.
- haspätlän (v) [حسرتلنك, ζ ашрәтлән (Osm.), von haspät+lä+н]
- печалиться, страдать — bekümmert sein, leiden, sich sehnen.
- haspätläniš (v) [حسرتلنشك (Osm.), von haspätlän+ш]
- сограть — Mitleid haben.
- haspätli [حسرتلو, ζ ашрәтлән (Osm.), von haspät+li]
- печальный — traurig, kummervoll.
- haspätlik [ζ ашрәтлән (Osm.), הסרתליק (Kgm.), von haspät+lik]
- печаль, горе, вздох — der Schmerz, Kummer, das Bedauern, der Seufzer.
- hasta [חטאת (Kgm.)] = хаста
- больной — krank; лимон хастаја шыфа-дыр лимонъ для больного полезенъ (посл.) — Citronen sind für den Kranken heilsam (Spr.) (P. d. V. VII*, 227, 282).
- haspa [حصبه (Osm.), arab.]
- 1) корь — die Masern.
- 2) ругательство (обращаемое къ непослушнымъ дѣтямъ) — ein Schimpfwort (an ungezogene Kinder gerichtet).
- haspalы [حصبه (Osm.), von haspa+лы]
- haspalы гумма скарлатина — das Scharlachfieber.
- hasмын [חמין (Kgm.), vom arab. خصم mit pers. Suffix]
- враждебный — feindlich; Исра'ил халкына пәк hasмын ikән онъ былъ крайне враждебенъ къ евреямъ — er war gegen die Juden sehr feindlich gesinnt (P. d. V. VII*, 86, 17).
- has [حظ, ζ ашрәт (Osm.), ה (Kgm.), arab.]
- удовольствие, довольство — die Zufriedenheit, das Vergnügen; бу адамдан has äтгim (Osm.) этотъ человекъ мнѣ понравился — dieser Mensch gefiel mir wohl; бизләриң гәлдигинә

has idmäjirmisün? (Kgm.) не доволенъ-ли ты, что мы пришли? — bist du nicht zufrieden, dass wir gekommen sind? (P. d. V. VII*, 17, 18); cöhbätigдән пәк has itgim! (Kgm.) я очень радуюсь твоему обществу! — ich bin sehr zufrieden, mit dir zusammen zu sein! (P. d. V. VII*, 78, 29).

hasар [حزار (Osm.)]

большая пила — eine grosse Säge; hasар талтасы толстая дубовая доска — ein dickes Eichenbrett.

hasаран [حزاران (Osm.), = pers. خبزران]

= хазаран

бамбукъ — der Bambus; hasаран камышы бамбуковая трость — das Bambusrohr; hasаран сандалjә кресло изъ тростника — der Rohrsessel; hasаран чичәji гелиотропъ — der Heliotrop.

hasол [Osm.] = hasыр-ол

внимание! (команда) — Achtung! (Kommando).

hasыр [حاضر, ζ ашрәт (Osm.), arab.] = hadыр

готовый, дѣствующий — gegenwärtig, bereit, fertig, in Thätigkeit; hasыр ол! будьте готовы! — fertig! hasыр әсбап готовое платье — fertige Kleider; hasыр акча наличныя деньги — baares Geld; hasыр-пәваб (всегда) готовый на отвѣтъ — schlagfertig; hasыр äтмәк исполнить, готовить — vollführen, fertigstellen; hasыр олмак быть готовымъ — fertig, bereit sein; hasыра конмак достигать безъ затруднения — Etwas ohne Schwierigkeit erlangen; hasыр jәjici живущий на чужой счетъ — auf Kosten Anderer lebend (ohne zu arbeiten).

hasырла (v) [حاضراقم, ζ ашрәтлән (Osm.), von hasыр+ла]

приготовить — bereiten.

hasырлан (v) [حاضراقم, ζ ашрәтлән (Osm.), von hasырла+н]

приготовляться, быть готовымъ — sich vorbereiten, bereit sein; jола hasырлан! готовься къ доpогә! — mache dich zur Reise bereit!

казырланыл [حاضرلانىلق (Osm. R.)]

страдат. отъ хазырлан — Pass. von хазырлан.

казырлат [حاضرلانىق (Osm. R.)]

принуд. отъ хазырла — Causat. von хазырла.

казырладыл [حاضرلانىق (Osm. R.)]

страд. отъ предыд. — Causat. vom Vorhergehenden.

казырлон [حاضرلوبي (Osm. R.)]

1) готовый глотокъ; счастливая находка — ein fertiger Schluck; ein glücklicher Fund.

2) яйцо въ крутую — ein hartgekochtes Ei.

казырлык [حاضرلق, حاضرق (Osm.), von хазыр+лык]

готовность, приготовление, провизія — die Bereitschaft, Vorbereitung, Provision.

казырца [حاضرجه, حاضرقا (Osm.), von хазыр+ца]

тотчасъ, въ это время, навѣрно; такъ какъ — sogleich, zu dieser Zeit, gewiss; da in so fern; хазырца нава ачык ікән бугуң жола гідәлим! такъ какъ сегодня хорошая погода, отправимся въ путь! — da heute schönes Wetter ist, so wollen wir abreisen!

казырцы [حاضرجه, حاضرقا (Osm.)]

торговецъ готовыми платьями — ein Mensch, der mit fertigen Kleidern handelt.

казыз [Kom., = arab. عزيز]

возвышенный, благословенный — erhaben, gesegnet; тәңри көчүрди хазыз бојуң маңгүлүккә Богъ перенесъ твое благословенное тѣло въ вѣчность — Gott hat deinen gesegneten Leib in die Ewigkeit übergeführt (C. C. 196,1); ким(ни) көктәги хазызлар өвәр кого славятъ благословенные на небѣ — den die Seeligen im Himmel loben (C. C. 206,4).

хазрәт [حضرت, حاضرقا (Osm.), חזרת (Krm.)] = хазрәт (arab.)

1) превосходительство, высочество, величество; титулъ, придаваемый къ имени импера-

торовъ, знатныхъ лицъ, ямамовъ и т. п. — Exzellenz, Hoheit, Majestät; ein Titel, der dem Kaiser und hohen Würdenträgern beigelegt wird; шәвкәт-мә'аб әфәндимиз хазрәтләри (Osm.) его величество, нашъ милостивый повелитель (султанъ) — seine Majestät, unser gnädiger Herr (der Sultan); падышаһ вә импәратор хазрәтләри (Osm.) Его Величество Государь Императоръ — Seine Majestät der Herr und Kaiser; дәвләтлӣ Самі-паша хазрәтләри (Osm.) его высочество Самі-Паша — seine Hoheit Sami-Pascha.

2) ставится передъ именемъ Бога и пророковъ въ османскомъ нарѣчїи съ изафетомъ — wird als Ehrentitel vor dem Namen Gottes und der Propheten gesetzt, im Osmanli mit Isafet versehen: хазрәт-і хода Господь Богъ — Gott der Herr; хазрәт-і пәйгамбәр его святѣишество пророкъ — der heilige Prophet; хазрәт-і Іса, хазрәт-і Али, хазрәт-і Мірјәм (Osm.) хазрәт Іса, хазрәт Али, хазрәт Мірјәм (Krm.) святой Іисусъ, святой Али, святая Дѣва Марія — der heilige Jesus, der heilige Ali, die heilige Jungfrau Maria.

3) господиный! господа! — Herr! meine Herren! (Anrede).

хазлан (v) [Krm., von хаз+ла+н]

1) быть довольнымъ — zufrieden sein.

2) حظلىنىق (Osm. R.) получить свою долю въ чемъ-нибудь прїятномъ — seinen Antheil von etwas Angenehmem erhalten.

хазлән (v) [حظلىنىق (Osm.), von хаз+лә+н] = хазлан.

хаша [حاشه (Osm. Z.)]

кожаная покрывка для сѣдла — eine lederne Satteldecke.

хашара [חשרה (Krm.)] = хашары

злой, негодный — böse, niederträchtig; хашара адамың масала разсказъ о негодяѣ — die Erzählung vom bösen Manne (P. d. V. VII*, 74,25).

- нашары [حشارى, $\zeta\omega\zeta\omega\rho\rho$ (Osm.), vom arab. حشرات] = нашара
распутный, неприятный, негодный, злой, преступный — lüderlich, unangenehm, untauglich, böse, verbrecherisch; нашары чоцук испорченный ребенок — ein verdorbenes Kind.
- нашарылык [حشارىلىق, $\zeta\omega\zeta\omega\rho\rho\rho\rho$ (Osm.), von нашары + лык]
негодность, распутность, злость — die Verdorbenheit, Untauglichkeit, Lüderlichkeit, Bosheit; нашарылык äтмäk негодно поступать — böse handeln.
- нашäpi [حشرى (Osm. R.), vergl. нашары]
1) бродяга по профессии — der Vagabund.
2) ливий, упрямый, распущенный — wild, zügellos, eigensinnig.
- нашiш [حشيش, $\zeta\omega\zeta\iota\zeta$ (Osm.)]
гашиш — der Haschisch (B. d. M. I, 654).
- нашкарä [Tar.] = ашкарä
публично — öffentlich.
- нашһаш [Osm., = pers. خشخاش]
мак — der Mohn.
- ¹нашла (v) [حشلاق (Osm.)] = хашла
облить кипяткомъ, обварить — mit kochendem Wasser begiessen, aufbrühen; имамы бир тiмизнi нашлажуп сыльно обливая имамы кипяткомъ — den Imam tüchtig mit heissem Wasser begiessend (N. 295).
- ²нашла (v) [Krm.]
прививать — impfen; дiрäk нашлады онъ привилъ дерево — er hat den Baum gepflanzt; чäчäк нашлады онъ привилъ оспу — er hat die Pocken eingepflanzt.
- нашлама (v) [حشلامه (Osm.)]
вареный, обваренный — gekocht, gebrüht; нашлама äт вареная говядина — gekochtes Fleisch.
- нашча [נשחך (Kar. T.)]
далеко — fern (?) (H. 27,5).
- нашша [נששך (Kar. L.)] = нашча
далеко — fern (H. 27,5—34,10).
- нажгаха [Kar. T.]
соблюдение приказа — die Erfüllung der Vorschriften (K. T. 2,6).
- нажгахалых [Kar. T.]
что касается до исполнения приказа — was sich auf die Erfüllung der Vorschriften bezieht (K. T. 3,4).
- нап [Krm., حاب (Osm. R.)] = наб
пьялюя — die Pille.
- нап-ма-нап [Krm.]
случайно — zufällig.
- напыс [$\zeta\omega\psi\psi$ (Osm.)] = напс
тюрьма — das Gefängniss.
- напус [נפוס (Krm.)]
арестованный — gefangen, in Gefangenschaft befindlich; качая кырк жыл бiн бунда нашара напус дäгäн цоҗапны äшiтмiштi! когда она услышала ответъ: я здiсь у нашара сорок лiтъ въ плiну! — als sie die Antwort hörte: ich bin hier bei dem Pascha vierzig Jahre lang in Gefangenschaft! (P. d. V. VII*, 46,7).
- напуз [נפוז (Krm.), hebr. Ptc. Pass. von dem arab. حفس oder حبس]
бзу кылдан топуз, iчiндä дунja напуз самъ онъ — клочекъ волосъ, внутри его заключенъ весь миръ — selbst ist er ein Knäuel Haare, drinnen ist die ganze Welt eingeschlossen (P. d. V. VII*, 209,107).
- напс [$\zeta\omega\psi\psi$ (Osm.), = arab. حبس]
темница, тюрьма — das Gefängniss; напса коимак, атмак посадить въ тюрьму — in's Gefängniss stecken; напс олунмак находиться въ тюрьмi, быть заключеннымъ въ тюрьму — sich im Gefängnisse befinden, aggritirt sein; гiз напсы полицейскiй надзоръ — die Polizeiaufsicht; гiз напсына алдырмак отдать подъ надзоръ полици — unter Polizeiaufsicht stellen; напс-й-гiригiт äтмiк арестовать — arretiren; мiктäп напс напсi исправительный домъ для молодыхъ преступни-

ковъ — eine Korrekptionsanstalt für jüngere Verbrecher.

наб [حب, *ḡamḡ* (Osm.), arab.]

1) пилюля — die Pille; үксүрүк набы лешка противъ кашля — eine Hustenpastille; амал набы слабительное — das Abführungsmittel; набы жутмак умереть — sterben.

2) зерно, сѣмя — das Korn, Saamenkorn.

Набаш [Osm., = arab. حبش]

Абессинія, абессинець—Abessinien, der Abessinier; Набаш вилајати Абессинія — Abessinien; Набаш г'ибі черныи какъ абессинець — schwarz wie ein Abessinier.

наббä [حبّه (Osm.), arab.]

зерно, мелкая монета, малость — das Korn, eine kleine Münze, eine winzige Sache; бир наббä äлмаз одинъ алмазъ — ein Brillant; бир наббä инцу одна жемчужина — eine Perle; jakы наббäci фонтанель — eine Fontanelle; наббäjä кубä äтмäк изъ зерна сдѣлать куполь (посл.)—aus einem Körnchen eine Kuppel machen (aus einer Mücke einen Elephanten machen) (Spr.).

нафыз [حافظ (Osm.)]

знающій наизусть весь коранъ — ein Mensch, der den ganzen Koran auswendig kennt.

нафиф [Osm., = arab. خفيف]

легкий — leicht.

нафта [*ḡaḡḡ* (Osm.), = pers. هفته] = һäфтä

недѣля — die Woche; нафта башы первый день недѣли — der erste Tag der Woche.

нафталык [هفتهلق (Osm.)]

понеделная плата — der Wochenlohn.

нав [حو (Osm.)] = хав, һав

ворсъ на материн — der Flaum auf dem Tuche.

һав [Kgm.] = һав

1) ворсъ — der Flaum auf dem Tuche.

2) сопротивление — der Widerstand; äскäp һадыр олунца бäггиң һавы јатар когда

собралось войско, сопротивление бера утхлю — als das Heer sich versammelt hatte, legte sich der Widerstand (die Widerhaarigkeit) des Bega (P. d. V. VII*, 44,8).

нав-нав [Osm.]

лаяние собаки — hau! hau! das Bellen der Hunde.

һава [هوا (Osm.), arab.]

1) воздухъ, температура, климатъ, погода — die Luft, Temperatur, das Klimat, Wetter; сүмбүлү һава чистый воздухъ, ясная погода — klare Luft, helles Wetter; ачык һава ясное небо, ясная погода — klarer Himmel, klares Wetter; һава гүзäл-дир! погода хорошая — es ist schönes Wetter; бу јäрin һавасы сизä јарамаз! климатъ этой страны негоденъ для васъ!—das Klimat dieses Landes passt nicht für sie! март һавасы мартовская погода — das Wetter des März (wie das April-Wetter); һавада булут проходящее дѣло — eine vorübergehende Sache; һава ойнамак спекулировать — spekulieren; һавада ојун спекуляция — die Spekulation; һава алмак 1) вдыхать воздухъ, выйти на чистый воздухъ, дышать — Luft einathmen, in die freie Luft gehen, in freier Luft leben; 2) выкачивать воздухъ — die Luft auspumpen; һавада на воздухъ, подъ открытымъ небомъ — in freier Luft, unter freiem Himmel.

2) музыкальная фраза, ария, мелодія — eine musikalische Phrase, Arie, Melodie; бир һава чалмак играть мелодию — eine Melodie spielen.

навалан [هوالاتق (Osm. R.)]

1) пользоваться воздухомъ, быть выставленнымъ на воздухъ — Luft schöpfen, in der Luft ausgesetzt werden.

2) бѣжать (отъ чего) — fliehen.

3) дѣлаться воздухомъ, газомъ — zur Luft oder zu Gas werden.

наваландыр [هوالاتدمق (Osm. R.)]

принуд. отъ предыл. — Causat. vom Vorherh.
навалат [حوالانق (Osm. R.)]

принуд. отъ навалан — Causat. von навалан.
hawa [Krm.] = хава

1) воздухъ, погода — die Luft, das Wetter.

2) мелодія — die Melodie; бир тамам hawa чалмажорлар они не играютъ ни одной цѣлой мелодіи — sie können nicht eine Melodie vollständig spielen (P. d. V. VII*, 43,5).

наван [هوان, هاون, هوان (Osm.), pers.]

ступка — der Mörser; kawā наваны ступка, чтобы толочь кофе — der Mörser zum Zerstoßen des Kaffee's; одун наваны деревянная ступка — der hölzerne Mörser; тўтўн наваны, кычы наваны машина для крошения табака — die Tabakschneidemaschine; наван топ мортара — der Mörser (Kanone); наван āli (сабы, дāстāси) пестикъ — die Mörserkeule; барут наваны ступка для приготовления пороха — der Mörser zum Stossen des Schiesspulvers; наванда су дѡвмāк въ ступкѣ воду толочь, дѣлать бесполезное дѣло (посл.) — in einem Mörser Wasser zerstoßen, etwas Unnützes thun (Spr.).

наванчи [Tar.] = наван

ступка — der Mörser.

навалан (v) [حوالانق (Osm.), von hawa-+лан]

подняться на воздухъ — in der Luft aufsteigen; sich erheben; куш наваланды птица порхаетъ — der Vogel schwebt in der Luft.

навадис [حوادث (Osm.), arab.]

новость — die Neuigkeit; нā навадис вар? что новаго? — was giebt es Neues.

навав [هاوو (Osm. Z.)]

1) да, правда — ja, allerdings.

2) боевой кличъ — der Ruf zum Angriff in der Schlacht.

— hawāc [Krm.] = hāwāc

страстный, жаждующий — begierig, leidenschaftlich; бāглār оца hawāc-тир бергильно

этого желаютъ — die Bege begehren es sehr (P. d. V. VII*, 206,50); сычан оца hawāc-тир мыши это очень любятъ — die Mäuse lieben es sehr (P. d. V. VII*, 207,58).

навыт [هاوت (Osm.)]

вьючное сѣдло верблюда — der Kameelsattel.

навыз [Krm.] = навуз

бассейнъ — das Wasserbassin.

навут [Osm.] = навыт.

навуч [هاوج, هاوج, هاج (Osm.)]

морковь — die Mohrrübe; жабан навучу какое-то растение — eine Pflanze.

навуз [حوض, هاج (Osm.), arab.]

бассейнъ, прудъ — der Wasserbehälter, das Bassin, der Teich; бостан навузу бассейнъ въ саду — das Bassin im Garten; намам навузу бассейнъ въ банѣ — der Wasserbehälter im Bade; лиман навузы бассейнъ порта — das Bassin des Hafens.

навузлан [حوضلانق, هاج (Osm.), von навуз-+лан]

собираться на одномъ мѣстѣ (о водѣ), образовать лужу, прудъ, водоемъ — sich an einer Stelle ansammeln (vom Wasser), eine Pfütze, einen Teich bilden.

навузландыр [حوضلاندرمق (Osm. R.)]

принуд. отъ предыл. — Causat. vom Vorherg.

навја [هاويه (Osm. R.), arab.]

железо для паянiя — Eisen für Lötharbeiten.

навјар [هايار (Osm.)] = хавјар

икра — der Kaviar.

навра [هاوره, حورا, هاوره (Osm.)]

1) синагога — die Synagoge.

2) вообще шумное мѣсто или собраніе — überhaupt eine lärmende Versammlung.

3) (هاوره) названіе растенія — der Name einer Pflanze (Z.).

навруз [حوروز (Osm.)]

урьяльнякъ — der Nachtopf.

наврузлу [حوروزلو (Osm.), von навруз-+лу]

наврузлу іскәмә (сандаля) стульчакъ —
der Nachstuhl.

навла (v) [عاولامق, حولامق (Osm.), von нав-+
ла]

лаять, бросаться на кого (о собакахъ) — bel-
len, Jemand anbellern, sich auf Jemand werfen
(von Hunden).

навлан [حولان, حولان (Osm.)]

какое-то лекарство — eine Arznei (succus
Lycii).

навлы [حولى, حولى (Osm.), aus dem griech.
αυλη]

дворикъ передъ домомъ, подъездъ; мыза, ху-
торъ, деревенское жилище, огороженное стѣ-
ною мѣсто — ein Hof vor dem Hause, die
Einfahrt; das Vorwerk, Gehöft, ein mit einer
Mauer umgebener Platz.

навлу [عاولو, عاولو (Osm.)] = хаулу
полотенце, салфетка — das Handtuch, die Sor-
viette.

нам [حام, حام (Osm.)] = хам

1) сырой, незрѣлый — roh, unreif.

2) неопытный, необразованный — unerfahren,
ungebildet; нам акылы, нам кафа глуп-
пецъ — der Dummkopf.

намал [حمال, حمال (Osm.), arab.]

носильщикъ — der Träger; сырыкъ намалы
носильщикъ, носящій на палкѣ — der Träger,
der die Last mit einem Stocke trägt; ат на-
малы человекъ, возящій тяжести на лоша-
ди — ein Mensch, der Lasten zu Pferde über-
führt; намал аркалысы (аркалыцы), намал
сәмәри сѣдло носильщика — der Sattel des
Lastführers; шарап намалы пьяница — der
Trunkenbold; кыямәттә һәркәс намал
олур, әгәр падышаһ олурса-да на Страш-
номъ Судѣ всякій человекъ — носильщикъ, даже
царь — beim Jüngsten Gericht ist Jeder ein
Lastträger, wenn er auch ein Fürst ist.

намаллык [حماللق, حماللق (Osm.), von
намал-+лык]

1) ремесло носильщика — das Geschäft eines
Lastträgers; намаллык әтмәк заниматься дѣ-
ломъ носильщика, взять на себя трудную ра-
боту — eine schwierige Arbeit übernehmen;
намаллык ишләрим, ону ишләмәм! я лучше
буду носильщикомъ! я этой работы не испол-
ню! (посл.) — ich will lieber ein Lastträger
sein! diese Arbeit thue ich nicht! (Spr.).

2) грубость, невежливость — die Grobheit,
Ungebildetheit.

намам [حام, حام (Osm.), arab.]

баня — die Badstube, das Bad; намам анасы
смотрительница въ банѣ — die Aufseherin in
der Badstube; намам утасы слуга въ ба-
нѣ — der Badediener; намам такымы утварь
въ банѣ — das Badstubengeräth; намам тасы
тазь въ банѣ — das Badebecken; кудрәт
намамы теплый ключъ — eine warme Quelle;
карылар намамы очень шумное мѣсто —
ein sehr geräuschvoller Ort; намама гирән
тәрләниәжиндә чыкмаз кто идетъ въ баню,
не выходитъ, пока не вспотеетъ — wer in
die Badstube geht, verlässt sie nicht eher, als
bis er geschwitzt hat; намамда түркү ча-
бырмак въ банѣ пѣть, дѣлать нѣчто совер-
шенно ненужное — in der Badstube Lieder
singen, etwas Unnützes thun; намам аһчасы
билә jokтур у него даже нѣтъ денегъ на
баню, онъ очень бѣденъ — er hat nicht einmal
das Geld für die Badstube, er ist sehr arm;
намама гирән ја сојунур ја чыңар кто
идетъ въ баню, тотъ или раздевается, или
выходитъ (т. е. живи, какъ люди) (посл.) —
wer in die Badstube geht, entkleidet sich oder
geht wieder heraus (entweder lebst du unter
den Leuten, wie sie sind, oder du ziehst dich
zurück) (Spr.).

намамчы [حامچى (Osm.), von намам-+чы]

1) банщикъ — der Badewächter; намамчы
катын банщица — die Badefrau; бу хабәри
намамчылар билә билүр это извѣстie знаютъ

даже башки (посл.) — diese Nachricht ist sogar den Badewächtern bekannt (Spr.).
 2) искусный кирпичник или каменщик — ein geschickter Ziegelmacher oder Steinmetz.
 хамыш [خامش (Osm.), arab.]
 край (бумаги, листа) — der Rand (eines Papiers, Blattes).
 хаму [خامو (Ad.)] = камук
 всё — Alle.
 хамур [خامور (Osm.), arab. خمير]
 тесто — der Teig; хамур ġibi jǰуруп мѣса ихъ какъ тесто — sie wie Teig knetend (N. 150); äkmiäk хамуру хлѣбное тесто — der Brotteig.
 хамут [خاموت (Osm.), aus dem Slav.]
 хомуть — das Kummer.
 хамлацы [خاملاحي (Osm. R.)]
 1) гребецъ, загребавшій на лодкѣ — der Vorguderer.
 2) всякій гребецъ вообще (лестное обращение) — der Ruderer überhaupt (als ehrende Anrede).
 хамлык [خاملق, خاملق (Osm.)]
 неспѣлость — die Unreife, das Röhsein.
 хампа [خامپا (Osm. R.), aus dem Pers.]
 подстрекатель воровъ и злодѣевъ — der Aufhetzer der Diebe und Uebelthäter.
 хамвар [خاموار (Osm.)] = амбар.
 хаммал [خامال (Osm.)] = хамал.
 хаммаллык [خاماللق (Osm.)] = хамаллык.
 хаммам [خامام (Osm.)] = хамам.
 хаммамчы [خامامچي (Osm.)] = хамамчы.
 хаммашлик [خاماشلىق (Kar. L.), vom pers. همیشه]
 постоянство — die Beständigkeit (D. 8,11); хаммашлик курбан ежедневное жертвоприношение — das tägliche Opfer (D. 12,11).
 hä [ه (Osm.)]
 да! — ja! бән-дә буца hä дәrim! и я на это согласенъ! — auch ich bin damit einverstanden!
 häi [هي (Osm.)]

äh! ахъ! (восклицание удивления и страха) — eh! ach! (Ausruf der Furcht und des Erstaunens); häi-häi! увы! фу! ай-аһ! — o weh! ei-ei!
 häi-häi [هي هي (Chiwa)]
 родъ сласти изъ теста — ein süßes Gebäck.
 häijal [خامچال (Kgm.)] = hajal
 фантазия, воображение — die Phantasie, Einbildung.
 häiran [Kgm.] = hairan.
 häit [Tar., = arab. عيد]
 праздникъ послѣ Рамазана — der Feiertag nach dem Ramasan.
 häip [Tar., = arab. صيب]
 ошибка, недостатокъ, грѣхъ — der Fehler, das Gebrechen, das Vergehen, die Sünde.
 häiplik [Tar.]
 ошибочный, грѣшный — fehlerhaft, Gebrechen habend, sündig.
 häibä [خامپا, خامپا Osm.]
 мѣшокъ — der Sack; атының häibäcinä köjalym! положимъ это во вьюкъ его лошади! — legen wir es in seinen Packsack! (N. 11); häibäcinä açarak открывая его мѣшокъ — seinen Sack öffnend (N. 12); дәв бунларын häibäläriñi карыштырапак падышаһын олүна јазды мәктүбү булур лүхъ, обыскавъ ихъ сумки, нашелъ письмо, написанное къ сыну царя — der Geist durchstöberte ihre Packsäcke und fand darin den Brief, der an den Sohn des Fürsten gerichtet war (N. 80).
 häibät [خامپا, خامپا Osm. Dsch.] = äibät
 1) страхъ; величье, внушающее страхъ — der Schrecken, die Furcht, die Hoheit, die Furcht einflößt.
 2) (Dsch.) прекрасный — trefflich; häibät kipi отлчнчый человекъ — ein trefflicher Mensch.
 häibätläñ (v) [خامپا, خامپا Osm. Dsch.]
 (Osm.), von häibät-t-läñ]

- представляться ужаснымъ, величественнымъ—
schrecklich, hoheitsvoll erscheinen.
- häibätli [مبتلو, هتتت (Osm.), von
häibät+li]
страшный, величественный — schrecklich, er-
haben.
- häiva [Ad.] = äiva
квѣтъ, айва — die Quitte.
- häkim [حكيم, هتت (Osm.), arab.]
1) мудрый, ученый, философъ, врачъ — der
Weise, Gelehrte, Philosoph, Arzt; häkim ба-
шы главный врачъ — der Oberarzt; häkim
дуканы аптекарская лавка — die Arzneibude;
häkimдән сорма чәкәндән сор! не спраши-
вай врача, спрашивай больного! (посл.)—frage
nicht den Arzt, frage den Kranken! (Spr.).
2) (Tag. = hekim) высшій чиновникъ Илий-
скихъ Таранчей — der oberste Beamte der
Tarantschi im Ilithale.
- häkimlik [حكيمك, هتت (Osm.), von
häkim+lik]
медицина — die Arzneikunde, Medizin.
- häx [Tag., arab. حق]
достойный — gebührend.
- häxil [Tag.] = акы
разумъ, мысль — der Verstand, Gedanke.
- häxillik [Tag., von häxil+lik].
умный, разумный — verständlg, klug.
- häjamoла [هتاموله (Osm.)]
крикъ рабочихъ при подниманіи тяжелыхъ
грузовъ — der Ruf der Arbeiter beim Aufheben
schwerer Lasten.
- häniз [هت (Osm.)] = häнуз.
- häнуз [هنوز, هت (Osm.), aus dem Pers.]
еще, едва, только что, какъ разъ — noch,
kaum, zur Zeit; häнуз ġälmim іді онъ только
что пришелъ — er ist soeben gekommen; hä-
нуз kälmaidі онъ еще не пришелъ — er ist
noch nicht gekommen; häнуз дышары чык-
ты онъ тотчасъ вышелъ — er ist soeben aus-
gegangen.
- häңgäl [Kgm.]
врагъ, враждебный — der Feind, feindlich;
jokca häңgäl kalblimicin? если не такъ,
враждебенъ-ли ты внутренно — wenn anders,
bist du mir innerlich feindlich? (P. d. V. VII,
55,12).
- häндәк [Kgm., هتت, هت (Osm.)] =
хандак
ровъ, канава — der Graben; häндәк казмак
(Osm.) копать ровъ — einen Graben graben;
jol häндәji канавы по сторонамъ дороги —
die Gräben zu den Seiten des Weges.
- häp [Kgm. Tag., هت, هت (Osm. Dsch.), pers.]
каждый, всякій — jeder; häp bir всякій —
ein Jeder; häp biri каждый изъ нихъ — je-
der von ihnen; häp аҗачтан кашык олмаз
(Osm.) изъ всякаго дерева нельзя сдѣлать
ложку — aus jedem Holze kann man keinen
Löffel machen; häp таш jәрindä аҗыр дә-
мишләр (Kgm.) всякій камень давитъ на то
мѣсто, гдѣ онъ лежитъ — jeder Stein drückt
an der Stelle, wo er liegt; häp kim idär ġän-
dinä (Kgm.) всякій трудится для себя — Jeder
schafft für sich selbst (P. d. V. VII*, 220,166);
häp nä вакыт (Kgm.) во всякое время — zu
jeder Zeit; häp kiш kälmaidі (Tag.) никто не
пришелъ — Niemand ist gekommen; häp kәс
кәнді дәрдini cöilär (Osm.) всякій говоритъ
о собственныхъ страданіяхъ — Jeder spricht
von seinen eigenen Leiden; häp ġün (Osm.)
каждый день — jeden Tag; häp качан (Osm.)
когда-бы ни было — stets; häp jәрдә вездә —
überall; häp кәрә (Osm.) куда-бы ни было —
wohin es auch sei; häp näcäl олса (Osm.)
какого-бы рода ни было — welcher Art es
auch sei; häp biricizgä (Osm.) каждому изъ
васъ — jedem von euch.
- häpa't [هت (Osm.)]
нынѣшнее названіе города Герата — der jetzige
Name der Stadt Herat.
- häраву [هت (Osm. R.)]

выставленный вперед сторожъ, патруль —
eine vorgeschobene Wache, die Patrouille.

häpāk [حرك, ھرک (Osm.)]

1) палка, къ которой привязываютъ виноград-
ныя лозы — ein Stock, um den man die Wein-
ranken umbindet.

2) (R.) доска, временно употребленная для
просушки табака, винограда и т. п. — eine
Tafel zum Trocknen von Tabak, Weinbeeren
etc.

3) (R.) особенная разновидность курдючныхъ
караманскихъ барановъ — eine Abart kleiner
Schafe mit fetten Schwänzen in Karaman.

4) (R.) поле подъ паромъ — der Brach-
acker.

5) (R.) известная принадлежность люти —
der Lautenbalken.

häpākāt [حركات (Osm.), arab.]

движеніе — die Bewegung; häpākāt ātmāk
двигаться — sich bewegen; häpākātā ġālmāk
прійти въ движеніе — in Bewegung kommen;
häpākātā ġātūrēmāk привести въ движеніе—
in Bewegung setzen.

häpākā (v) [مرکک (Osm.), von häpāk + lā]

1) воткнуть палки въ землю — Stöcke in die
Erde stecken.

2) раскладывать виноградныя грозди для про-
сушки на доскѣ, временно употребленной съ
этою цѣлью — Weinbeeren auf eine zeitweilige
Tafel zum Trocknen ausbreiten.

3) снабдить лютию häpāk'омъ — die Laute mit
einem Lautenbalken versehen.

häpākī [مرکک (Osm.), von häpāk + ī]

съ палками — mit Stöcken.

häpī [سهری (Uig.), هرى (Dsch.)]

древнее названіе города Герата — der alte
Name der Stadt Herat; häpī (سهرى) shāhā-
rindā pitildī (Uig.) она списана въ городѣ
Гератѣ — es ist in der Stadt Herat abgесhrie-
ben worden (K. B. 189,11).

häpīc [Tar., arab. خربص]

благосклонный — gewogen, Wohlgefallen ha-
bend.

häpīf [حريف, ھريف (Osm.), ھريف (Kgm.),
arab.]

1) товарищъ — der Genosse, Zunftgenosse,
Kamerad; о колларыны бѣлады häpīfīn
jанына ġālip (Osm.) онъ пришелъ къ своему
товарищу, руки котораго были связаны — er
kam zu seinem Gefährten, dessen Hände zu-
sammengebunden waren (N. 7).

2) негодный человекъ, безстыдный, дерзкій
(брань) — ein untauglicher Mensch, unver-
schämt, anmassend (Schimpfwort); бу häpīf
nā istājor? (Osm.) что хочетъ этотъ без-
стыдный человекъ? — was will dieser unver-
schämte Kerl? бу häpīf häpāli dir? (Osm.)
откуда этотъ негодяй? — von wo kommt dieser
schlechte Kerl? häpīf dāli dīwana олул
дурајор (Kgm.) бѣдняга совсѣмъ потерялся—
der arme Kerl war in grösster Verlegenheit
(wie toll) (P. d. V. VII*, 20,31).

häpīfīk [ھريفك (Osm.), von häpīf + īk]
молодчикъ (въ дурномъ смыслѣ) — ein schlechtes
Kerlehen.

häpālä [ھركه (Osm.), aus dem Pers.]

1) конскій заводъ, табулъ, степная лошадь —
das Gestüt, die Pferdeheerde, das in der Heerde
lebende Steppenpferd.

2) (R.) толпа разнузданныхъ людей — eine
Schaar unbändiger Leute.

häpāc [ھرکھ (Osm.), pers.] = häpāz.

häpāz [Kgm.] = häpāc

всякій — ein jeder; häpāzīc bīr dārdī war,
dāġirmāncīnīc-dā су dārdī war у каждаго
своя забота, у мельника забота о водѣ
(уосл.) — ein Jeder hat seine Sorgen, der
Müller hat Sorgen um's Wasser (Spr.) (P. d. V.
VII*, 222,102); häpāz itġīnīc булур каж-
дый получаетъ по заслугамъ — ein Jeder findet
nach Verdienst (P. d. V. VII*, 222,163).

häpāz [ھرکھ-ھرکھ (Osm.), pers.]

никогда — niemals (stets mit der Negation).

¹häppä [Tar., pers. آزه]

пила — die Säge.

²häppä [Tar.] = ары

пчела — die Biene.

häppälä (v) [Tar., von ¹häppä+lä]

пилить — sägen, zersägen.

häpçälä [مرجله (Osm.)] = häpçälä.

häpçäk [مرسك (Osm. R.)]

1) Герцеговина — Herzegowina (als Provinz).

2) князь Герцеговины во время завоевания этого княжества турками — der Fürst der Herzegowina zur Zeit der osmanischen Eroberung.

häpç [Kas., = arab. حرف]

буква, слово — der Buchstabe, das Wort; урыс häpçläpi русскія буквы — die russischen Buchstaben.

häpçänä [عارفانه = حرفنه (Osm. Z.)]

счетъ — die Zeche.

häpman [چارمان (Krm.)] = харман

гумно — die Tenne; häpman соңу дәрвишләриң дәр остатки на гумнѣ принадлежатъ дәрвишамъ — das auf der Tenne Nachgebliebene ist für die Derwische (P. d. V. VII*, 223, 198).

hälak [ملاك, هلاک, χελιακ (Osm.), arab.]

гибель, разрушение, смерть — der Untergang, die Zerstörung, der Tod; hälak олмак погнбнуть, умереть — untergehen, sterben; hälak ätmäk погубить — den Untergang bereiten, vernichten.

hälaklä (v) [ملاکک (Osm.), von hälak+lä]

погубить — vernichten.

hälal [Krm., حلال (Osm.)] = halal

1) дозволенный, чистый, законный — erlaubt, rein, legitim, gesetzlich; hälal idmäk (Krm.) позволять — erlauben.

2) законная жена — die angetraute Frau; блум бу сәнин hälalын imiш! (Osm.) сынъ мой, это твоя законная жена! — mein Sohn, dies ist deine dir angetraute Frau (N. 149).

hälalаш (v) [Krm., حلالاشق (Osm.), von

hälal+ла+ш] = halalаш

проститься — sich verabschieden; анасы бабасилä hälalашып (Osm.) простася со своимъ отцомъ и своею матерью — von seinem Vater und seiner Mutter Abschied nehmend (N. 195).

hälalзадä [Krm. Osm.] = halal-задä.

¹hälä [هله, هلاک (Osm. Ad.)]

1) (Osm.) наконецъ, послѣ всего — endlich, zuletzt; hälä о куш олупта бахчәјә гәлдін заманлар когда ты наконецъ, ставъ птицею, прилетѣлъ въ садъ... — als du endlich als dieser Vogel in den Garten gekommen warst.

2) (Osm.) побудительная частица — eine Partikel der Aufmunterung; hälä bak! смотри-же сюда! — schaue doch her! hälä-dä көрим! посмотрим! — lasst es uns besehen! hälä гәләлим! иденте-же сюда! — lasst uns herkommen! hälä шуна! обрати внимание на это! — achte darauf! hälä häp nä hal icä! пусть будетъ что будетъ! — möge geschehen was da will!

3) (Ad.) еще, же — noch; о hälä гитмәди онъ еще не ушелъ — er ist noch nicht fortgegangen.

²hälä [Turkm. V.]

жена — die Frau.

³hälä [Osm.] = hilä.

hälä-hälä [هله هله (Osm.)]

восклицание сомнѣнія — ein Ausruf des Zweifels; hälä-hälä дәдиктә такъ какъ онъ выразилъ сомнѣние — da er seine Zweifel ausdrückte (N. 108).

hälak [چارمان (Krm.)] = hälak.

hälänc [Tar., arab. علاج]

средство — das Mittel, Hilfsmittel; hälänci jok ничего не поможетъ — da hilft Nichts.

hälilä [Tar., حليله, هلاک (Osm.)]

плодъ мирры, привозимый изъ Индіи и употребляемый въ медицину какъ очиститель.

ное средство — die Frucht der Myrrhe, die aus Indien gebracht wird und als abführendes Heilmittel gebraucht wird; сары hälilä (Osm.) желтый плод мирры — die gelbe Myrrhe; кара hälilä (Osm.) черный плод мирры — die schwarze Myrrhe.

hälimä [حليمه (Osm.)]

ваша изъ риса, крупы — der Reisbrei, Grützbrei.

hälkä [Tag.] = halka

кольцо — der Ring.

hälbät [حلبت (Ad.)] = älbätä

непретѣнно, навѣрно — unbedingt.

hälva [Kgm., حلوا (Osm.)] = halva.

hälvälyk [حلوانق (Osm.)] = halvallyk.

hälvahanä [حلواخانه (Osm.)] = halvahanä.

hälväqy [Kgm., حلوانج (Osm.)] = halvaqy.

hätä-pätä [هتته (Osm.)]

закнаясь, останавливаясь, неплавно (звуконеподражаніе) — stockend, enthaltend, stotternd (onomat.); hätä-pätä säilädi onъ говорилъ закаясь — er redete stockend.

hätmän [حطمان, حطمان (Osm.)]

гетманъ — der Hetman.

häälä (v) [Ad.]

грозить — drohen; mäni-dä häälädi и мнѣ онъ грозилъ — er hat auch mir gedroht.

hädijä [Kgm., هدیه, هدیه, χεντι (Osm. Ad.), arab.]

1) подарокъ — das Geschenk; Шах Синяниң бабасына hädijä жоламыш (Kgm.) онъ отправилъ подарки къ отцу Шах-Синя — er hat Geschenke an den Vater der Schah-Sinä abgeschickt (P. d. V. VII*, 22,29); hädijä ätmäk (Osm.) подарить — schenken.

2) (Ad.) дозволеніе — die Erlaubniss.

hädijäli [هدیهلو (Osm.), von hädijä-+li]

съ подарками — mit Geschenken.

hädijälik [هدیهلك, هدیهلك (Osm.), von hädijä-+lik]

1) предметъ назначенный для принесенія въ

подарокъ — ein Gegenstand, der zu einem Geschenke bestimmt ist.

2) цѣнный — werthvoll; hädijälik Бруса кумашы цѣнныя брусска матеріи — werthvolle Zeuge aus Brussa.

hädic [Ad.] = hadic

случай, происшествіе, разсказъ — die Begebenheit, Erzählung, Geschichte.

hädicçi [Ad., von hädic-+çi]

разсказщикъ — der Erzähler.

häç [حج (Kgm.), ح (Kar. T.), pers.]

(Kgm.) съ отрицаніемъ: ничто, ни, никакъ, нисколько — mit der Verneigung: nichts, durchaus nicht, in keiner Weise; häç bir adam jok vätъ ni одного человека — es ist kein einziger Mensch da; häç järdä булмадым я нигдѣ не нашелъ — ich habe es nirgends gefunden; häç olmasa по крайней мѣрѣ — wenigstens. — (Kar. T.) ничто, дунуеніе — das Nichts, der Hauch (H. 7,16); häçkä напрасно — vergeblich (H. 9,29).

häçlik [حجلك (Kar. T.), von häç-+lik]

паръ — der Dunst, das Nichts (H. 6,18); häçlikkä напрасно — vergeblich (H. 9,29); häçlik bilä въ пустыняхъ — in Wüsten (H. 12,24); häçlikkä häç боласыз! вы находитесь въ напрасныхъ мечтахъ! — ihr hegt eillen Wahn! (H. 27,12).

häqä [حجه, حجه (Osm.), arab. حجه]

слогъ — die Silbe; häqä-ilä окумак читать по слогамъ — nach Silben lesen.

häqälä (v) [حجلك (Osm.), von häqä-+lä]

читать по слогамъ — nach Silben lesen.

häqäli [حجلو (Osm.), von häqä-+li]

состоящий изъ слоговъ — aus Silben bestehend; бир häqäli, iki häqäli kälimä односложное, двухсложное слово — ein einsilbiges, zweisilbiges Wort.

häqin [حجين (Osm. R.), arab.]

1) дромедаръ съ большою выносливостью — ein Dromedar von grosser Ausdauer.

- 2) сильный дѣтина — ein starker Kerl.
 hāц [Kar. L.] = hāч.
 hāцlik [Kar. L.] = hāцlik.
 hācaḡa [𐎠𐎢𐎡𐎣 (Krm. Kar.), aus dem Hebr.]
 созерцание — die Betrachtung; hācaḡa ātmāk
 созерцать — betrachten.
 hācāt [Ad., = arab. حسد]
 зависть — der Neid.
 hācātti [Ad., von hācād-t-li]
 завистливый — neidisch.
 hāccā [Tag., arab.]
 часть, паѣ — der Theil, Antheil.
 hāccāl [Tag., arab. عسل]
 медъ — der Honig.
 hāzaran [مزاران, 𐎧𐎡𐎢𐎣 (Osm.)] = ha-
 заран
 индѣскій бамбукъ — das indische Bambusrohr;
 hāzaran dāināji посохъ изъ бамбуковаго
 тростника — ein Stock aus einem Bambus-
 rohr.
 hāzār [Ad.] = hazyр
 готовый — bereit, fertig.
 hāш [Tag.] = hāч
 hāш hāmā болмади ничего тамъ не было —
 Nichts war da.
 hāп [Krm., 𐎧𐎡𐎢𐎣, 𐎧𐎡𐎢𐎣 (Osm.)]
 все, всѣ — Alles, Alle; hāп hāп во всемъ,
 весь итогъ — in Allem, im Ganzen, der ganze
 Betrag.
 hāпci [𐎧𐎡𐎢𐎣, 𐎧𐎡𐎢𐎣 (Osm.)]
 все, всѣ — alle, alles; hāпci бiр шāi дiр все
 одно — Alles ist eins; hāпciндāн зiјада выше
 всѣхъ, болѣе всѣхъ, главнымъ образомъ —
 mehr als Alles, mehr als Alle, hauptsächlich;
 hāпci iчiндā все въ этомъ — Alles ist darin,
 das heisst in Allem; hāпciндāн бахтлы бā-
 шiктā olāн самый счастливый изъ всѣхъ
 тотъ, кто умеръ въ колыбели — der ist der
 Allerglücklichste, der schon in der Wiege ge-
 storben ist.
 hāбгā [Krm.]

- мѣшокъ — der Sack; āki gōzly hāбгāci ero
 мѣшокъ съ двумя глазами — sein Sack hat
 zwei Augen (P. d. V. VII*, 213, 189).
 hāфiф [𐎧𐎡𐎢𐎣 (Krm.), arab. خفيف]
 легкий, слабый — leicht, schwach.
 hāфtā [Kom. Krm. Kas., 𐎧𐎡𐎢𐎣 (Osm.)]
 = haфта
 недѣля — die Woche.
 hāвaл [حوال, 𐎧𐎡𐎢𐎣 (Osm.)]
 деревянный инструментъ, родъ колодки, чтобы
 расширить верхъ башмака, кусокъ картона,
 вставленный въ задъ башмака, чтобы расши-
 рить его — ein hölzernes Instrument (eine Art
 Leisten), um das Oberleder des Schuhes weiter
 zu machen, ein Karton, welcher in das Hacken-
 leder des Schuhes gesetzt wird, um denselben
 weiter zu machen.
 hāwalā [Krm., 𐎧𐎡𐎢𐎣 (Osm.), = arab. حواله]
 поручение — die Uebertragung; māwlaja hā-
 walā ittim соцуцу! твою судьбу я поручилъ
 Богу! — ich habe Gott dein Schicksal überant-
 wortet! (P. d. V. VII*, 35, 23).
 hāvāңг [𐎧𐎡𐎢𐎣 (Osm.)]
 плоды, которые, выросли въ одномъ мѣстѣ,
 пучекъ, гроздь, кисть фруктовъ — ein Büschel
 Früchte; hāvāңг ūzūmū простой сортъ вино-
 града — eine gewöhnliche Sorte von Wein-
 trauben.
¹hāvāc [𐎧𐎡𐎢𐎣, 𐎧𐎡𐎢𐎣 (Osm.), arab.]
 желание, охота, страсть — der Wunsch, die
 Lust, Leidenschaft; hāvāc ātmāk пристрас-
 титься къ чему — sehr lieben, Etwas gern
 thun, Leidenschaft zu Etwas haben.
²hāvāc [Krm.] = hāvāc
 любитель — ein Liebhaber; бу огу окуḡa
 карарсыз hāvāc idī зтотъ его сынъ былъ
 страшный любитель читать — dieser sein Sohn
 war ein grosser Liebhaber vom Lesen.
 hāvāclā (v) [𐎧𐎡𐎢𐎣 (Osm.), von hāvāc-t-lā]
 приохотить, возбуждать желание къ чему —
 die Lust zu Etwas erwecken.

häväclän (v) [سولينك (Osm.), von häväclä
+н]

имѣть охоту, страсть къ чему — Etwas sehr
wünschen, Lust zu Etwas haben.

häväcländip (v) [سوليندمك (Osm.), von
häväclän+дip] = häväclä.

häväclī [سولين, سولينك, χεβελι (Osm.),
von häväc+ī]]

имѣющій охоту къ чему — zu Etwas Lust ha-
bend, der Liebhaber Etwas zu thun.

häväclik [سولينك, سولينك, χεβελικ (Osm.),
von häväc+lik] = häväc.

häväč [سولين (Osm.)] = havuč

морковь — die Mohrrübe; жабан häväčī па-
стернакъ — Pasternak.

häm [Krm. Kom. Uig., هم, سولين, χεμ (Osm. Ad.
Dsch.), pers.]

также, же, и, вмѣстѣ — auch, und, zusammen;
ол häm gäläcäk-tip (Osm.) и онъ придетъ —
auch er wird kommen; häm дѣ и также —
und auch; häm gälcin häm gälmäcin! при-
детъ онъ, или не придетъ! — möge er kommen
oder nicht!

hämān [Krm., همان, سولينك (Osm.), pers.]

тотчасъ, также — sogleich, ebenso.

hämān [χεμην (Osm.)] = hämān.

hämprā [Tag., pers. همراه]

товарищъ — der Gefährte.

hämšāri [سولينك-سولينك (Osm.), pers. همشهری]

соотечественникъ, землякъ, другъ, товарищъ —
der Mitbürger, Landsmann, Freund, Gefährte.

hämširā [سولينك, سولينك (Osm.), pers.]

молочный братъ, молочная сестра — der Milch-
bruder, die Milchschwester; hämširāci дѣр-
ду-icā соуу гѣрмѣк icājop если молочная
сестра его родила, то онъ желаетъ видѣть
ребенка — wenn seine Milchschwester ein
Kind geboren hat, so will er das Kind sehen
(N. 77).

hämširāčik [سولينك (Osm.), von häm-
širā+čik]

сестрица — das Schwesterchen.

ho [Tag.]

водяной паръ — der Wasserdampf.

hokka [حقه, سولينك, سولينك (Osm.), arab.]

1) маленькая баночка, коробочка — die Büchse,
das Töpfchen; мурѣккѣб hokkasy, жазу
hokkasy чернильница — das Tintenfass; ылац
hokkasy банка для лекарства — die Arznei-
büchse; тѣкрѣк hokkasy плевальница — der
Spucknapf; hokka азуы маленький ротъ —
ein sehr kleiner Mund.

2) кубокъ, бокалъ — der Becher, die Tasse.

hokkaбаз [حقه باز, سولينك-سولينك (Osm.),
pers.]

фокусникъ, шарлатанъ — der Taschenspieler,
Charlatan, Betrüger.

hokkaбазлык [حقه بازلق (Osm.), von hokka-
баз+лык]

фокусничество, шарлатанство, обманъ — die
Taschenspielerei, Charlatanerie, Betrügerei.

hona [هونه (Osm. Dsch.)]

олень самецъ — der männliche Hirsch.

horun [Tag.] = харун

лѣнливый — faul.

horulyk [Tag., von horun+lyk]

лѣнь — die Faulheit.

hōla [Tag.] = навлы

дворъ — der Hof.

horoz [خروس (Osm.)] = хороз

пѣтухъ — der Hahn; horoz ġibi ötäp онъ
поетъ какъ пѣтухъ — er kräht wie ein Hahn.

hotas [حوطاس (Osm.)] = хотаз.

hотаз [حوظان (Osm.)]

украшение изъ клочка волосъ буйвола, навѣ-
шиваемое на шею лошадей — ein Büschel
Büffelhaar, der als Schmuck um den Hals der
Pferde gehängt wird.

hотоз [حونوز (Osm.)]

большая повязка, подъ которой еврейки пря-
чуть волосы — eine grosse Binde, unter der
die jüdischen Frauen ihre Haare verstecken.

ноча'а [نوحه (Kar. T.)]

издержки — die Unkosten (E. 6,4).

ноца [خواجه (Osm.)] = хоца

1) старецъ, старый — ein alter Mann, alt.

2) преподаватель — der Lehrer; мактаи ноцасы школьный учитель — der Schullehrer.

3) почетное звание — eine Ehrenbezeichnung; häkim ноца врач — die Aerzte; ноца ханым дама — die Dame; ноца ханым бу бланы насыл жатып олдурдурдус? матушка-барыня, какъ-бы какъ убить этого молодого человека? — geehrte Frau, wie sollen wir diesen Jüngling tödten? (N. 182).

ноцалык [خواجھلىق (Osm.), von ноца + лык]

достоинство, обязанность учителя — die Würde, das Amt, die Thätigkeit eines Lehrers; ноцалык äтмäk исполнять должность учителя — das Amt eines Lehrers ausüben; саража ноцалык äтмäk үзрә бир ноца кары гälip гидäрмиш дворець посетила старуха, занимающаяся преподаваніемъ — im Schlosse ging eine alte Frau, um Unterricht zu geben, aus und ein (N. 182).

носул [Tar.] = насыл

дань, оброкъ — die Abgaben, Abgaben an Getreide.

нош [خوش (Osm.)]

1) = хош.

2) (خوش R.) разновидность березы — eine Birkenart.

ношпаш [Osm., pers. خوش باش]

хорошо-хорошо! — schön-schön! онларда ношпаш дäжä гөрүштүктән сбра послѣ того, какъ они съ нимъ дружно поздоровались — nachdem sie sich mit ihm freundlich begrüsst hatten (N. 108).

ноша [خوشه (Osm.)] = хоша

кузнечный молотъ для выдѣлыванія шляпокъ у гвоздей — der Schmiedehammer zum Beschlagen der Nägelköpfe.

ношаф [خوشاف (Osm.)]

дессертъ — der Nachtisch, das Dessert; häp насыл jämäji järlär, ношаф gälip, блан кызын бнүнä конулан кашы алып цäбинä сокар они ёли всякаго рода кушанье, (послѣ этого) подать былъ десертъ и юноша взялъ ложку, положенную передъ дѣвцею, и сунулъ ее въ карманъ — sie assen allerlei Speisen, (zuletzt) kam der Nachtisch, da nahm der Jüngling den Löffel, der bei dem Mädchen hingelegt war, und steckte ihn in die Tasche (N. 91).

ноп-ноп [خوب خوب (Osm.)]

гопъ-гопъ! — hopp-hopp! ноп-ноп сачтрамак прыгать — springen, hüpfen.

нопла (v) [خوبلاق (Osm.), von ноп + ла]

1) дѣлать гопъ-гопъ, биться (о сердцахъ), скоро ѣхать — hopp-hopp machen, klopfen (vom Herzen), schnell reiten.

2) (R.) схватить ротъ и сразу проглотить — in den Mund nehmen und auf einmal verschlucken.

ноппа [خوپتا (Osm.)]

нѣженка, щеголь, фравтъ, фать, кокетливая женщина — ein zierlicher Mensch, Stutzer, Geck, ein kokettes Frauenzimmer; ноппа бäи щеголь — der Stutzer; күчүк блан бираз ноппа олдундан, бир таким адамлар бунун бнүнä дүшäрäk тäзадä шöilä олур бöilä гидäр дäжä бир таким лакырдыларла буну калдырылар такъ какъ младшій юноша былъ нѣсколько легкомысленъ, те къ нему пришла кучка людей, говоря: «эй, принцъ, такъ и такъ можно дѣйствовать!» и утѣшили его различными разговорами — da der Jüngste von ihnen ein Windbeutel war, so kamen zu ihm allerlei Leute und sagten zu ihm: «ei, Prinz, so ist es und so geht es!» und ergötzten ihn mit allerlei Redensarten (N. 25).

нов [خو، هوو (Osm.)]

соколиная охота — die Falkenjagd; нов аға-

- сы старший из сокольников — der Chef der Falkoniere.
- новла (v) [حوولامق (Osm. LO.)]
бросаться, прыгать — sich werfen, springen.
- номырдан (v) [Osm.] = кымырдан
журчать — murmelnd.
- һөкәмә [Targ., arab. حکم]
мудрый советъ — ein weiser Rath.
- һөкүм [Kom., = arab. حکم]
судъ, судебное рѣшеніе — das Gericht, der Rechtsspruch; тамукта һөкүм урмак билә айттырғаи тотъ будеть принужденъ все высказать во время суда въ аду — der muss in der Hölle während des Gerichtes Alles bekennen (C. C. 167,11).
- һөкүмци [Kom., von һөкүм+чи]
адвокатъ — der Advokat.
- һөхмә [Targ., arab. حکم]
приказаніе — der Befehl; һөхмә килди оғъ приказалъ — er hat befohlen.
- һөңгүр-һөңгүр [هنگور (Osm.)]
крикъ отчаянія — das Geschrei der Verzweiflung, das Schluchzen; һөңгүр-һөңгүр аламак громко плакать — laut weinen.
- һөрү [Krm., = arab. حوری]
гурія — die Huri; һөрү кыз id.; һөрү гиби бир кыз красавица какъ гурія — eine Schönheit wie eine Huri.
- һөргүч [هوركوج (Osm.)] = өргүч
выпуклый — erhaben, convex.
- һөрмәт [Targ. Ad. Kom., حرمت (Osm.), חייבנות (Kar. L.), arab.]
1) почтение — die Ehrerbietung, der Respekt; онар һөрмәт әтмәниз лазымдыр! (Osm.) вы должны ему оказать почтение! — ihr müsst ihm Ehre erweisen!
2) (Targ.) вліяніе, высшая сила — der Einfluss, die Obergewalt.
3) (Kar. L.) честь, величество — die Ehre, Majestät (H. 40,10).
- һөрмәт [חייבנות (Kar. T.)] = һөрмәт.
һөрмәтлә (v) [Kom.]
почтить — ehren, achten.
- һөрмәтлі [Targ. Osm. Kar. L.]
уважаемый, почтенный — ehrfurchtgebietend.
- һөрмәтлик [Targ.] = һөрмәтлі.
- һөрмәтти [Ad.] = һөрмәтлі.
- һөрмәтсиз [حرمتسز (Osm.), von һөрмәт+сиз]
безъ почета — ohne Ehrfurcht.
- һөрмәтсизлик [Osm., von һөрмәтсиз+lik]
непочтительность — der Mangel an Respekt.
- һөл [Targ., هول (Dsch. OT.)] = öl
сырой, влажный — nass, feucht.
- һөллән (v) [Targ., هوللنك (Dsch. OT.), von һөл+лән]
сдѣлаться влажнымъ, отсырѣть — nass, feucht werden.
- һөллүк [هوللك (Dsch. OT.)]
влажность — die Feuchtigkeit, Nässe.
- һөдүк [هودوك (Osm.)]
толстый, грубый, невѣжественный — dick, grob, ungeschliffen.
- һөддә [Targ., arab. عهدة]
порука, ответственность — der Bürge, die Verantwortlichkeit; һөддә килдим поручиться — bürgen, Bürgschaft leisten.
- һөпәрә [هجرة (Osm.), arab.]
1) келья — die Zelle; жалныз капу ардында булунан һөпәрәдә-ки айна парчәсini вә-рпсән ону аларым! я только возьму, если дашь, кусокъ зеркала, который находится въ кельѣ за воротами! — ich nehme nur, wenn du's giebst, das Stück Spiegel, welches sich in der Zelle hinter dem Thore befindet! (N. 27).
2) этажерка, полка — die Etagere.
- һөпәт [حجب (Osm.), arab.]
судебное рѣшеніе, документъ, доказательство — die Entscheidung des Gerichtes, das Dokument, der Beweis; һөпәт арамак искать доказа-

тельства — einen Beweis suchen; höqät аламак получить доказательства — Beweise erhalten.

höqätläш (v) [جتلاش (Osm.), von höqät+lä+ш]

приводить доказательства другъ противъ друга, спорить — Argumente gegen einander vorbringen, sich streiten.

höqätli (v) [جتلو (Osm.), von höqät+li]

спорный, тажебный, упорный — streitig, processual, hartnäckig.

höqätсиз [جتسير (Osm.), von höqät+сиз]

безпрекословный, безъ спора — unangreifbar, unstreitig.

höqñät [جت (Osm.), vielleicht = arab. حجة]

недостатокъ, болѣзнь — das Gebrechen, die Unvollkommenheit, Krankheit; удуз icä höqñätі вар, баһалы icä hikmäti вар что дешево то гнѣло, что дорого то мило (уосл.) — was billig ist, ist fehlerhaft, was theuer ist, ist gut (Spr.).

höqñätli [جتلو (Osm.), von höqñät+li]

недостаточный, больной — mangelhaft, krank.

höqpä [Osm.] = höqäpä

ниша, чтобы поставить лампу — eine Nische in der Wand, um eine Lampe, einen Krug aufzustellen.

hömäp [ماتر (Krm.)]

матерія — die Materie.

hömüçük [Osm. v.]

деревенскій житель, который только что приѣхалъ въ городъ, невѣжа, неуклюжій — ein Bauer, der eben in die Stadt gekommen ist, schwerfällig, ungehobelt, unerfahren.

һыкарät [Krm., aus dem arab. حقارت]

презрѣние — die Verachtung; һыкарät-ilä ätti онъ смотрѣлъ на него съ презрѣниемъ — er sah ihn mit Verachtung an.

һыкмык [Osm.]

всякій, всяческій — allerlei; кардашларыны ğöрдүкләрində һыкмык дәмә башладылар

когда они увидѣли своего брата, они начали говорить всяческія извиненія — als sie ihren Bruder erblickten, brachten sie allerlei Entschuldigungen hervor (N. 35); кожуны jäjälім дәрләр, о-да һыкмык дәjä дуруп они пожелали съѣсть овцу, но онъ имъ все, что случилось, разсказалъ — sie wollten nun das Schaf verzehren, er aber erzählte ihnen Alles, was geschehen war (d. h. wie der Alte das Schaf gestohlen hatte) (N. 125).

һына [حنا (Osm.) = кына

растение бирючина, желтовато-красною краскою котораго женщины, а иногда и мужчины, красятъ волосы и оконечности пальцевъ — die Henna-Pflanze, mit deren rothgelben Farbe die Frauen und auch manchmal die Männer die Haare und die Fingerspitzen färben; һына комак красятъ хенною — mit Henna färben.

һыналы [حنالو (Osm.), von һына+лы]

выкрашенный хенною — mit Henna gefärbt.

һынчкыр (v) [حنچقراق (Osm.)] = ынчкыр

хрюпѣть, икать, хныкать, всхлипывать — schnarchen, den Schluckauf haben, schluchzen; һынчкыра һынчкыра аламак хныкая плакать, сильно плакать — schluchzend weinen, stossweise weinen.

һынчкырык [حنچقراق (Osm.), von һынчкыр +k]

хрипъ, иканіе, всхлипываніе — das Schnarchen, der Schluckauf, das Schluchzen.

һырызма [خریزمه (Osm.)] = хырызма

1) лоскутъ — der Lappen.

2) кольцо въ носу, носимое курдскими женщинами — der Nasenring, den die kurdischen Frauen tragen (P. d. V. VIII, 267).

һырс [Krm., حرص (Osm.), aus dem Arab.]

1) сильное желаніе, жадность, корысть, амбиція — der heftige Wunsch, die Begierde, Selbstsucht, der Ehrgeiz.

2) гнѣвъ, насиліе, возстаніе — der Zorn, die Gewaltthat, der Aufruhr.

нырслан (v) [Krm., حرصلا نيق (Osm.), von
нырс-+ла-+н]

возбуждаться, увлекаться, возстать — sich er-
regen, sich aufregen, sich fortreissen lassen,
sich erheben (gegen Jemand).

нырслы [Krm., حرصلو (Osm.), von нырс-+
лы]

жадный, корыстный, имѣющій амбицію — be-
gierig, selbstsüchtig; ehrgeizig; нырслы олан
макрум калыр честолюбивый окажется об-
манутымъ въ своихъ надеждахъ (посл.) — der
Ehrgeizige bleibt getäuscht in seinen Hoffnun-
gen (Spr.).

ныртави [حرناوى (Osm.)]

шапка сипаговъ, конныхъ воиновъ — die Mütze
der Sipahi (Reitertruppe).

нырфәт [Krm., = arab. حرفت]

ремесло, корпорація ремесленниковъ — das
Handwerk, die Zunft; нырфәт аҗасы (حرفت
اغاسى) (Jarl. Tokt.) мастеръ ремесленный —
der Zunftmeister.

нысап [حساب (Osm. Ad.), arab.]

счетъ, счисленіе — das Zählen, die Rechnung;
нысаба комак причитать, причислять — auf
Rechnung stellen, hinzuzählen; нысаба ғәл-
мәк (Osm.) итти въ счетъ, считаться — in
Rechnung kommen, gezählt werden; нысаба
ғәлмәз (Osm.) безчисленный — unzählig; ны-
саба алмак (Osm.) принимать въ расчетъ,
обратить внимание — in Rechnung ziehen, seine
Aufmerksamkeit darauf richten; нысап істәмәк
(Osm.) требовать счетъ — Rechnung fordern;
нысап әйләдү, ғөрдү (Ad.) считать — zählen,
rechnen; нысап ачмак (Osm.) открывать
счетъ — ein Conto eröffnen; нысап тутмак
(Osm.) разсчитаться — Rechnung halten; ны-
сап ғөрмәк (Osm.) свести счеты — die Rech-
nung regeln; нысап тәмамы (Osm.) окончание
счета — die Beendigung der Rechnung; нар-
мак нысабы (Osm.) счетъ по пальцамъ —
das Rechnen mit den Fingern; о нысаб-илә

dәjil! (Osm.) это не по той причинѣ! — es ist
nicht deshalb! о-да нысап дәjil! (Osm.) это
не въ счетъ! — das kommt nicht in Rechnung!
нысабы тәмиз оланын жүзү ак олуp (Osm.)
кто счетъ вѣрно ведетъ, всегда будетъ правъ —
wer seine Rechnung richtig führt, ist stets ge-
rechtfertigt.

нысапла (v) [حسابلامق (Osm.), von нысап
+ла]

считать, думать, размышлять — zählen, den-
ken, in Betracht ziehen.

нысаплан (v) [حسابلانق (Osm.), von нысап-
ла-+н]

считаться — berechnet, gezählt werden.

нысапланыш (v) [حسابلانшиك (Osm.), von
нысаплан-+ш]

быть сосчитаннымъ — gegenseitig gezählt
werden.

нысаплаш (v) [حسابلاشيق (Osm.), von ны-
сапла-+ш]

сосчитаться — sich gegenseitig berechnen.

нысаплы [حسابلو (Osm.)]

имѣющій счетъ, что можетъ быть сосчитано —
berechenbar, was man zählen kann.

нысапсыз [حسابسىز (Osm.), von нысап-+
сыз]

- 1) безчисленный — zahllos, unberechenbar.
- 2) безъ цѣны, безцѣнный — ohne Werth,
werthlos.

нысапсыздык [حسابسىزلىق (Osm.), von ны-
сапсыз-+дык]

- 1) безчисленность — das Unzählbarsein.
- 2) безцѣнность — die Werthlosigkeit.

ныссыз [حسىز (Osm.), vom Arab.]

безчувственный, апатичный — gefühllos, apa-
thisch.

нысап [حصار (Osm.)] = hisap.

нысса [حصه (Osm.), arab.]

часть, доля — der Theil, Antheil; jәр нысса-
лары участка земли — die Landantheile, Land-

parzellen; һысса саһыбы акционеры — die Aktionäre.

һыссағаш (v) [حصه لاشيق (Osm.), von һысса + лаш]

раздѣлѣть между собою — unter sich theilen.

һыссағалы [حصه لو (Osm.)]

имѣющій долю, участокъ — einen Antheil habend.

һымырдан [ھومردانق (Osm.)] = һомурдан журчатъ — murmeln.

hikajät [Tag., حكايه (Osm. Dsch.), arab.]

разсказъ, повѣсть — die Erzählung; hikajät äilämäk, ätmäk (Osm.) hikajät kilmak (Tag.)

разсказывать — erzählen.

hikmät [Osm., = arab. حكمة]

мудрость, наука, тайна, мистерія — die Weisheit, Wissenschaft, das Geheimniss, Mysterium; ilm-i hikmät физика — die Physik; бунда бир hikmät олмуш въ этомъ дѣлѣ есть тайна — dabei ist ein Geheimniss; hikmätän дәм вурмак разыгрывать изъ себя мудреца, ученаго — den Weisen, den Gelehrten spielen.

hikmätli [حكمتلو (Osm.), von hikmät + li]

опредѣленный Провидѣнiемъ — durch die Vorsehung bestimmt.

hixmät [Tag.] = hikmät

тайна, колдовство — das Geheimniss, die Zauberei; бу иштä hixmät бар въ этомъ дѣлѣ скрыто колдовство — dies geht nicht mit natürlichen Dingen zu.

hiңgan [Tag.] = ingän

верблюдица — das weibliche Kameel.

hin [ھين (Osm.)]

hin оғлу злой, хитрецъ — ein Ränkeschmied, böswilliger Mensch.

hinто [ھنطو (Osm.), aus dem Ung.]

большой экипажъ — eine grosse Kutsche, ein Galla-Wagen.

hinтов [ھننو (Osm. Z.)] = hinто.

hind [Tag., هند (Osm. Dsch.)]

индiецъ, индiйскiй — der Indier, indisch; hind

кiшi (Tag.) индiецъ — der Indier; hind та-вуғу (Osm.) индiйскiй пѣтухъ — der indische Hahn, Truthahn.

hindi [ھندي (Osm.), pers.]

индiецъ — der Indier; баба hindi индiйскiй пѣтухъ — der Truthahn; hindi баба индiйскiй дервишъ — ein indischer Derwisch.

hindiba [ھندبا (Osm.), = arab. مندبه]

цикорiй — die Cichorienpflanze; ak hindiba бѣлый цикорiй — die weisse Cichorie.

Hindustan [Kas., ھندوستان (Dsch.), pers.]

Индiя — Indien; hindustan çikläyügi мускатный орѣхъ — die Muskatnuss.

hipäk [ھيرك (Osm.)]

1) овца съ широкимъ хвостомъ — eine Schafart mit breitem Schwanz (vergl. B. d. M. II, 857).

2) (R.) земля, годная для пашни, оставленная подъ паромъ — das Brachland.

¹hilä [Osm., = arab. حيله] = hälä

обманъ, каверза, хитрость — der Betrug, die List, Schlinge; hilä ätmäk хитреть — List anwenden; hilä курмак подстраивать каверзы — Schlingen stellen; hi'a-ilä хитростью — mit List; hiläji sävärlär göstäräni sävmäzläp людя любить хитрость, а не прямоту (уос.) — man liebt List, aber nicht aufrichtiges Handeln (Spr.); tilki hilä öirätmäk учить лисицу хитрости (уос.) — den Fuchs Listen lehren (Spr.); hilädän сакынан аздыр лишь немногие не поддаются хитростямъ — nur wenige vermögen sich vor Listen zu schützen.

²hilä [Tag.] = hilä

хитрость — die List, Schlaueit; hilä kildi оғу употребилъ хитрость — er wendete List an; hilä тап маңа! найди для меня какой-нибудь изворотъ! — finde für mich irgend eine List!

hiläkar [ھيلكار (Osm.), pers.]

обманщикъ — der Betrüger; hiläkarын gözü jashly дыр у хитреца слезы на глазахъ (уос.) — der Betrüger hat Thränen in den

Augen (Spr.); hiläkarын муму јатсыја ка-
дар јанар свѣча обманщика горитъ до ве-
черней молитвы — des Betrügers Licht brennt
bis zum Abendgabet.

hilälän (v) [Kgm., حيله لئان (Osm.), von hilä
+lään]

ухитриться — eine List erfinden.

hiläçi [حیلاجی (Osm.)] = hiläkar.

hiläбаз [حيله باز (Osm.), pers.] = hiläkar.

hidajät [Kgm., هدايت (Osm.), arab.]

показывание пути — das Zeigen des Weges;
цаным баба мәвладан hidajät ihсан äilä!
дäдi (Kgm.) онъ сказалъ: о дорогой отецъ,
покажи мнѣ пожалуйста отъ Бога истинный
путь! — er sprach: o zeige mir bitte, lieber
Alter, von Gott den rechten Weg! (P. d. V.
VII*, 96,29); hidajät vār bizäl! руководи
нам! — führe uns!

hidät [Osm., = arab. حذت]

гнѣвъ, пылкость, буйство — der Zorn, Jäh-
zorn, die Wuth; hidätinizi täskin äiläjin!
успокой свой гнѣвъ! — unterdrücke deinen
Zorn! hidät ätmäk разгнѣваться — in Zorn
gerathen, wüthend werden.

hidätlään [حذتلئان (Osm.), von hidät+lä
+n]

сердиться, разгнѣваться — zornig werden, wü-
thend werden, in Wuth gerathen.

hidätläändip (v) [حذتلئان دير (Osm.), von
hidätlään+dir]

возбудить гнѣвъ, разсердить — den Zorn er-
regen, in Wuth versetzen.

hidätli [حذتلو (Osm.), von hidät+li]

пылкій, сердитый — zornig, jähzornig.

hič [Osm., = pers. هیچ] = häč

ничего, никакой — nichts (mit Negation); hič
bir kimsä gälmädi никто не пришелъ — Nie-
mand ist gekommen; hič bir şäi булмадым
я ничего не нашелъ — ich habe durchaus nichts
gefunden; hič olurmu? возможно-ли — ist es

möglich? hič olmaz-са по крайней мѣрѣ —
wenigstens; hičä saimak считать за ничто —
für Nichts zählen; hič jоктан торлак jäktip
неопытный лучше чѣмъ никто — ein uner-
fahrener ist besser als keiner; nä hič чок nä
hič jок ни слишкомъ много, ни слишкомъ
мало — nicht zu viel, nicht zu wenig.

hičкыр (v) [هیچقرمق (Osm.)]

хныкать, всхлипывать — schluchzen.

hičмаја [Kgm., pers. هیچ مايه?]

? саланыр онуң hičмајасы (P. d. V. VII*,
37,11).

hičpät [هجرت (Osm.), arab.]

бѣгство Мухаммеда, начало мусульманской
эры — die Flucht Muhammed's, der Anfang der
muselmännischen Zeitrechnung (der 22. Juli
622).

hičap [Kgm., حصار (Osm.), arab.] = hыcap
крѣпость, стѣна — die Festung, Befestigung,
Mauer; лом ilän hičap jыкылмаз ломомъ
крѣпости (стѣны) не свалишь — mit der Brech-
stange wirft man eine Befestigung (Mauer)
nicht um (P. d. V. VII*, 227,284).

hičab [حساب (Kgm.)] = hыcap, = حساب
счетъ, число — die Rechnung, Zahl; hičab
görmäk свести разсчетъ — sich berechnen.

hičap [Tar.] = hыcap

счетъ, положение буквъ — die Rechnung, Zu-
sammensetzung von Buchstaben.

hičapla (v) [Tar., von hičap+la]

сосчитать — zusammenzählen, zusammenrech-
nen.

hičaplat (v) [Tar., von hičapla+т]

заставить сосчитать — zusammenrechnen las-
sen.

hičapсыз [هیچسوز (Kgm.)] = hыcapсыз
безчисленный — zahllos; бир hičapсыз каз
ädik! мы были безчисленнымъ множествомъ
гусей! — wir waren eine zahllose Menge
Gänse! (P. d. V. VII*, 207,75).

hičap [حزار (Osm. R.)]

большая пила — eine grosse Säge.
 hizmat [Osm.] = hizmat.
 hizmatkar [Osm.] = hizmatkar.
 hizmatchi [Osm.] = hizmatchi.
 himajät [حمايت (Osm.), arab.]
 протекція, протекторатъ — die Protektion, das
 Protektorat; himajät ätmäk покровительство-
 вать — protegieren.
 himajätkar [حمايتكار (Osm.)]
 протекторъ — der Protektor.
 himajätli [حمايتلو (Osm.), von himajät+li]
 находящийся подъ протекторатомъ — unter
 Protektion befindlich.
 himip (v) [Tar.]
 вертѣть пальцами — mit den Fingern wir-
 beln.
 himdi [Osm.] = imdi
 теперь — jetzt.
 himät [حمت (Osm.), arab.]
 1) благосклонность, великодушіе — die Ge-
 neigtheit, Grossmuth, Gnade; himätiniз ilä!
 благодаря Вамъ! — Dank ihnen! himätiniз
 var олсун! будьте такъ любезны! — seien
 sie so gütig!
 2) забота, стараніе — die Sorge, Vorsorge;
 himät ätmäk имѣть попеченіе — für Jemand
 sorgen.
 himätlä (v) [حمتلك (Osm.)]
 имѣть попеченіе — für Jemand sorgen.
 huз [هوغ (Osm. R.)]
 хижина, шалашъ — die Hütte.
 huja [هوجا (Kar. L. T.)] = uja
 гнѣздо — das Nest; äтгтым hujamда я гово-
 рилъ въ своемъ гнѣздѣ — ich sprach in mei-
 nem Neste (H. 29,18).
 huна [هونه (Dsch.)]
 олень — der Hirsch (L. T.).
 huni [هوني (Osm. Z.)]
 воронка — der Trichter.
 hupri [هورى (Osm.)] = hörü
 гурія — die Huri; hupri кыз id.; hupri ġibi

dūnja ġūzäl красива, какъ гурія — schön wie
 eine Huri.

hurт-hurт [هٚرت ٚرت (Osm. Z.)]
 серьезность и старательность — Ernst und
 Eifer.

hūla (v) [Tar.]

выть — heulen.

huly [هولو, حولو (Osm. R.)]

родъ шерстяка — eine Pflirschart.

huduk [هودوك (Osm. R.)]

деревенскій обломъ, олухъ — ein ungeschliffe-
 ner, bäurischer Kerl.

hudud [حدود (Osm.), arab. Plur.]

граница — die Grenze; hududлары его гра-
 ницы — seine Grenzen.

huзур [Krm., حضور (Osm. Ad.), arab.]

1) присутствіе — die Gegenwart; huзура
 ġälmäk явиться — erscheinen; huзура ġätŷp-
 mäk, чыкармак представить — vorführen;
 huзурына істämäk (Ad.) требовать — for-
 dern.

2) спокойствіе, покой, удобство жизни — die
 Ruhe, das Wohlsein, die Annehmlichkeiten des
 Lebens; hiч bir järdä rahat huзур була-
 маз онъ нягдѣ не можетъ найти спокойствіе—
 er kann nirgends Ruhe finden; huзур bir
 jatak спокойная постель — ein ruhiges Bett.

huзурсуз [حضورسوز (Osm.), von huзур+
 сюз]

безъ спокойствія — ruhelos, erregt.

huзурсузлук [حضورسوزلق (Osm.), von huзур-
 суз+лык]

недостатокъ, отсутствіе спокойствія, возбуж-
 деніе — die Ruhelosigkeit, Erregtheit.

huш [Tar. Krm., هوش (Osm.), pers.]

чувство, сознание, память — das Gefühl, Ver-
 ständniss, Gedächtniss; huш värmäk (Osm.)
 вникать — Verständniss haben; huш. болуп
 kätädī (Tar.) онъ уцалъ въ обморокъ — er ist
 in Ohnmacht gefallen, er hat die Besinnung
 verloren; huшġа kälädī (Tar.) онъ пришелъ

въ сознание—er ist zur Besinnung gekommen;
һуһуа гәлдә конца гүлүң гилбәли (Krm.)
самъ собою прилетѣлъ соловей розы — von
selbst kam herbeigeflogen die Nachtigall der
Rose (P. d. V. VII*, 37,5).

һуһук (v) [هوبوقق (Osm. Z.)]

тонуть, захлебываться — ersaufen, ertrinken.

һуһуктур (v) [هوبوقنورمق (Osm. Z.)]

топить — ertränken.

һубәк [هوبك (Osm. R.)]

небольшой холмъ вродѣ вала — ein kleiner
wallförmiger Hügel.

һува [هوا (Osm.)]

да, такъ — ja, so ist es.

һува [هوال (Osm. R.)]

известная часть сапожной колодки (см. R.) —
ein Theil des Schubleistens (s. R.).

һума [هما (Krm.), pers.] = һүма

баснословная птица, орелъ высшей породы,
райская птица, фениксъ — ein mythischer Vo-
gel, ein Adler der schönsten Gattung, der
Paradiesvogel, Phönix; һума кушу id.

һумурдан (v) [هوموردانق (Osm. R.)]

ворчать про себя — sich in den Bart brum-
men.

һүкүм [حكم (Osm. Dsch.), arab.]

судъ, судебное рѣшеніе, воля, повелѣніе, при-
казъ, авторитетъ, достоинство — das Gericht,
die gerichtliche Entscheidung, der Wille, Be-
fehl, Erlass, die Autorität, der Werth; һүкүм
әтмәк (Osm.) рѣшить, дать приказаніе, су-
дить — entscheiden, einen Befehl ertheilen,
richten; حكم اكاسى (Dsch.) судья — der
Richter; һүкүм јапә (Osm.) судъ — das Ge-
richt; һүкүм вәрмәк (Osm.) приказать —
befehlen; һүкүмүңә (Osm.) по обстоятель-
ствамъ — den Verhältnissen gemäss.

һүкүмлә [Krm., حكملو (Osm.)]

присужденный — der Verurtheilte.

һүкүмләш [Krm., von һүкүм-+lä-+ш]

судиться, вести тяжбу — in Process stehen,
einen Process führen.

һүкүмдар [حکدار (Osm.), pers.]

повелитель, начальникъ — der Befehlshaber,
Souverain, Chef.

һүкүмдарлык [حکدارلق (Osm.)]

власть начальника — der Oberbefehl, die Macht
eines Befehlshabers, die Souveränität.

һүңүр [Osm.] = һәңүр.

һүнап [عناب (Osm.), = arab. عناب]

грудная ягода — die Brustbeere.

һүнар [Tag., هنر (Osm.), pers.]

ловкость, ремесло — die Geschicklichkeit, das
Handwerk; ähl-i һүнар, һүнар ähli (Osm.)
ремесленникъ, художникъ — der Handwerker,
Künstler; һүнар өргәндим (Tag.) я учился
ремеслу — ich habe ein Handwerk erlernt;
һүнар килдим (Tag.) я занимался ремесломъ —
ich habe ein Handwerk getrieben; һүнар ки-
ши (Tag.) ловкій человекъ — ein geschickter
Mensch.

һүнарли [هنرلو (Osm.), von һүнар-+li]

ловкій, знающій ремесло — geschickt, der ein
Handwerk, eine Kunst kennt.

һүнарсіз [هنرسىز (Osm.), von һүнар-+сіз]

безъ таланта, безъ ловкости — ohne Talent,
ohne Geschicklichkeit.

һүнарвән [Tag., pers. هنرمند]

одаренный талантомъ, ремесленникъ, худож-
никъ — talentvoll, der Handwerker, Künstler.

һүнарвәр [هنرور (Osm.), pers.] = һүнар-
вән.

һүнкар [خونكار (Osm.), Krm.]

монархъ, титулъ султана — der Oberherr, ein
Titel des Sultans.

һүрүп [Tag., aus dem Arab. حروف]

азбука — das Alphabet.

һүр (v) [هورمك (Osm. Ad. Dsch. OT.)] = үр

1) лаять — bellen.

2) (Dsch.) дуть, надувать — blasen, aufblasen;

- ھوروب نارانیب نیارمک (Dsch.) развѣять — auseinanderblasen.
- ¹hŭpŭk [ھوروك (Dsch.)]
 надутый — aufgeblasen.
- ²hŭpŭk [ھوروك (Dsch.)]
 пирь — das Gastmahl (Calc. Wrth. بزم).
- ³hŭpŭk (v) [Tar., ھوركك (Dsch. OT.)]
 испугаться — scheu werden, erschrecken.
- hŭpŭkŭt (v) [Tar., ھوروكونك (Dsch. OT.)]
 = hŭpŭkŭt.
- hŭpŭŭl (v) [ھورولك (Dsch.), von hŭp-+l]
 дуться, надуваться — sich aufblasen, aufgeblasen sein.
- hŭpŭlŭp (v) [ھورولدرمك (Osm.), von hŭpŭl-+dip]
 надувать — aufblasen.
- hŭpŭŭŭŭ (v) [ھوروشك (Dsch.)]
 дуться, надуваться — sich aufblasen.
- hŭpŭkäk [ھوركاك (Dsch. OT.)]
 пугливый — scheu.
- hŭpŭkŭ (v) [Ad.]
 испугаться — scheu werden, erschrecken.
- hŭpŭkŭlâ (v) [ھوركولك (Dsch.)]
 раздувать въ разные стороны — auseinanderblasen.
- hŭpŭkŭt (v) [Ad., von hŭpŭkŭ-+t]
 испугать — erschrecken, scheu machen.
- hŭpŭlâ [ھورله (Osm. Z.)]
 родъ круглыхъ зеренъ — eine Art runder Körner.
- hŭpŭmî (v) [ھورميك (Dsch.)]
 показаться (о зелени) — erscheinen, hervorsprossen (vom grünen Grase) (Calc. Wrth. سبز کردن).
- hŭlja [Kgm. Osm.]
 воображеніе — die Einbildung; älbät бурада älä gäçipä bilipim hŭljacilâ анын ġirdi jârâ варыр (Osm.) съ мыслью, что онъ тамъ его поймаеть, онъ пошелъ къ тому мѣсту,
- куда тотъ вошелъ — in Gedanken, dass er ihn dort fangen wird, ging er zu der Stelle, wo er eingetreten war (N. 26).
- hŭçnät [ھجنت (Osm.)] = hðçnät.
- hŭçnätli [ھجنتلو (Osm.)] = hðçnätli.
- hŭçnätcis [ھجنسز (Osm.), von hŭçnät-+cis]
 безошибочный — ohne Fehler, fehlerlos; hŭçnätcis калажык булунмаз нѣтъ служанки безъ недостатка (посл.) — es giebt keine fehlerlose Dienstmagd (Spr.).
- hŭçn [ھسن (Osm. arab.)]
 красота, доброта, эlegantность — die Schönheit, Güte, Eleganz; hŭçn вәрмәк сдѣлать красивымъ, украсить — verschönern; hŭçn-i хат каллиграфия — die Kalligraphie.
- hŭŭŭtâ [ھوشل (Kgm.)]
 вотъ! смотри! — siehe! hŭŭŭtâ gäldim, ġidär oлдум! вотъ я пришелъ и опять уйду! — siehe, ich bin gekommen und gehe wieder! (P. d. V. VII*, 29, 25).
- hŭŭkŭp (v) [ھوشكورمك (Dsch.)]
 дуть во время молитвы, заговаривать — unter Gebeten blasen, besprechen.
- hŭma [Osm.] = huma.
- hŭmajun [ھمايون (Osm.), pers.]
 счастливый, эпитетъ султана, августѣйшій — glücklich, ein Epitheton des Sultans; namâ-i hŭmajun письмо императора — der kaiserliche Brief; хат-i hŭmajun императорскій указъ — ein kaiserliches Dekret.
- hŭmma [ھما (Osm.)]
 лихорадка — das Fieber; кара hŭmma злая лихорадка — ein böses Fieber; çŭpŭk hŭmma гнилая лихорадка — das Faulfieber.
- hrankät [ھراکت (Kar. L.), = ھلاکت?]
 гибель — das Verderben; да учу анын болур hrankät! и конецъ его будетъ гибель! — und sein Ende wird Verderben sein.

h.

- hārman [Kar. L.] = tārman
мельница — die Mühle; hārman тартаг мельница мелеть — die Mühle mahlt.
- hižān (v) [Kar. L.] = tūgān
кончатся — zu Ende gehen.
- hižānlā (v) [Kar. L.] = tūgānlā
окончить — zu Ende bringen.
- hižānlān (v) [Kar. L., von hižānlā + n]
кончатся — zu Ende gehen.
- hižāl [Kar. L.] = tūgāl
совсем, целиком — ganz.
- hižāllik [Kar. L.]
конец, совершеніе, чистота — das Ende, die Vollendung, Reinheit.
- hižāt (v) [Kar. L.] = tūgāt
окончить — beendigen.
- hijīn [Kar. L.] = tijīn.
- hipi [Kar. L.] = tīpi
живой — lebendig.
- hipil (v) [Kar. L.] = tīpil
жить, ожить — leben, zum Leben kommen, auflieben.
- hipilik (v) [Kar. L.] = tīpilik
жизнь — das Leben.
- hipli [Kar. L.] = tūplū
различный, разнообразный — verschieden, verschiedenartig.
- hipsin [Kar. L.] = tūrsūn
осанка, форма — die Gestalt.
- hil [Kar. L.] = til
языкъ — die Zunge, Sprache.
- hilšiz [Kar. L.] = tilšiz
нѣмой — stumm; hilšiz kīni нѣмой человекъ — ein stummer Mensch.
- hilšiclān [Kar. L.] = tilšizlān
онѣмѣть — verstummen.
- hilā (v) [Kar. L.] = tilā
просить — bitten.
- hilān (v) [Kar. L.] = tilān
просить милостыню — betteln.
- hilānči [Kar. L.]
нищій — der Bettler.
- ¹hic [Kar. L.] = tūn
сонъ — der Traum; бiр hic кārdim я видѣлъ сонъ — ich sah einen Traum.
- ²hic [Kar. L.] = tīn
зубъ — der Zahn.
- ³hic (v) [Kar. L.] = tūn
падать — fallen, niederfallen.
- hiclā (v) [Kar. L.] = tīnlā
кусать, хватать зубами — beissen, mit den Zähnen fassen.
- hiclān (v) [Kar. L.] = tūnlān
видѣть сонъ — träumen.
- hiclām [Kar. L.] = tīnlām
кусочекъ — der Bissen.
- hiclāmčik [Kar. L.] = tīnlāmčik
маленькій кусочекъ — ein kleiner Bissen.
- hiž [Kar. L.] = tīž
колѣно — das Knie.
- hišī [Kar. L.] = tīšī
женскій, женщина — weiblich, die Frau.
- hišip (v) [Kar. L.] = tūšūp
уронить — fallen lassen.
- hišmiz [Kar. L.] = tīnšiz
беззубый — zahlos.
- hin [Kar. L.] = tūn
дно — der Boden.
- hiwšip (v) [Kar. L.]
измѣнить — verändern.
- hiwšipil (v) [Kar. L., von hiwšip + l]
измѣниться — sich verändern.
- himān [Kar. L.] = tūmān
десять тысячъ — zehntausend.

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

101

Алфавитный указатель

тюркских словъ, писанныхъ арабскими буквами (томъ II, вып. 7—12).

Чтобы облегчить употребленіе «Опыта словаря тюркскихъ нарѣчій» при чтеніи текстовъ, писанныхъ арабскими буквами, я выбралъ встрѣчающіяся въ немъ слова османскаго, джагатайскаго, казанскаго и тобольскаго нарѣчій, а также помѣщенные въ словарь арабскія и персидскія слова, и составилъ изъ нихъ алфавитный указатель употребляемыхъ въ литературныхъ произведеніяхъ правописаній.

Alphabetisches Verzeichniss

türkischer mit arabischen Buchstaben geschriebener Wörter (Band II, Lief. 7—12).

Um den Gebrauch meines «Versuches eines Wörterbuches der Türk-Dialecte» beim Lesen mit arabischen Buchstaben geschriebener Texte zu erleichtern, habe ich ein alphabetisches Verzeichniss der in demselben aufgenommenen osmanischen, dschagataischen, tatarischen und auch arabischen und persischen Wörter zusammengestellt, wie sie mit verschiedener Orthographie in den Litteraturwerken auftreten.

ح	حاشلاма һашлама 1773.	حاضرلق һазырлык 1771.
حاب һап 1774.	حاشه һаша 1772.	حاضرلوب һазырлоп 1771.
حاج һач 1763.	حاصل һасыл 1767.	حاضول һазул 1770.
حاجب һаџиб 1766.	حاصلسىز һасылсыз 1768.	حافظ һафыз 1775.
حاجت һаџит 1764.	حاصلاتىق һасыллан 1768.	حاکم һаким 1744.
حاجتىز һаџитсиз 1764.	حاضر һазыр 1770.	حاکىسىز һакимсиз 1744.
حاجتىزلىك һаџитсизлик 1764.	حاضرجه һазырџа 1771.	حال 'хал 1674.
حاجتلىشك һаџитлеш 1764.	حاضرچى һазырчы 1771.	'hal 1753.
حاجتلىك һаџитлик 1764.	حاضرлатىق һазырлат 1771.	حالا 'hala 1754.
حاجتلىنك һаџитлән 1764.	حاضرلادلىق һазырладыл 1771.	'hala 1754.
حاجرىمك һаџарымк 1764.	حاضرلامىق һазырла 1770.	حالىسىز һалсыз 1759, 1678.
حاجى һаџи 1765.	حاضرلانلىق һазырланыл 1771.	حالта һалта 1759.
حاجىلىك һаџилик 1765.	حاضرланىق һазырлан 1770.	حاللاندىرىمك һалландир 1758.
حاجىواظ һаџиваз 1766.		حاللانك һаллан 1758.
		حاللاندىرىمك һалландир 1759.

حاللشيك halläm 1759.

حاللو halli 1759.

حاله 'hala 1754.

حالي हालي 1757.

حام ham 1779.

حاملق hamlyk 1781.

حاني ²hаны 1748.

حارо hav 1775.

حاروо havuch 1778

حاروо hav-hav 1776.

حارولو havlu 1779.

حارويه havja 1778.

حَبّ hab 1775.

حبس hapыc 1774.

hanc 1774.

حبش habäш 1775.

حبّه habbä 1775.

حَاجّ haq 1763.

حاجمәт haqamät 1763.

حاجмәтчи haqamätchi 1763.

حاجан hachan 1763.

حَجّت hõqät 1798.

حَجّتسىз hõqätsiz 1799.

حَجّتلىشك hõqätliш 1799.

حَجّتلو hõqätli 1799.

حَجْره hõqärä 1798.

hõqärä 1799.

حَجْنِت hõqnät 1799.

حَجْنِتلو hõqnätli 1799.

حَدّ had 1761.

حدّت hädät 1805.

حدّتلىندىرمك hädätliändir
1805.

حدّتلىنىشك hädätliш 1805.

حدّتلو hädätli 1805.

حدود hudud 1808.

حدِيث hadic 1763.

حدِيث hadim 1763.

حرارо harar 1749.

حرارتо hararät 1749.

حرارتلىنىشك hararätliш 1749.

حرامо haram 1749.

حرامزده haramzadä 1750.

حرامزادهلىك haramzadälik
1750.

حرامىо harami 1749.

حراملىك haramilik 1750.

حربهо harба 1753.

حربهچى harбачы 1753.

حربىо harбы 1753.

حربىо harтави 1801.

حرزهо harза 1752.

harzä 1752.

حرصо hыrc 1730, 1800.

حرصلاق hыrcлаш 1801.

حرصلاق хіріслиш 1730.

حرصلىك хіріслик 1731.

حرصلو hыrcлы 1801.

حرفо härф 1787.

حرکت häräkät 1785.

حرمо haräm 1750.

حرمانده harманда 1753.

حُرْمَت көрмät 679.

hörmät 1797.

حرمتسىз hörmätsiz 1798.

حرمتسىزلىك hörmätsizlik
1798.

حرمتلو hörmätli 1798.

حرمتلىك harämlik 1750.

حروانىо harvanija 1753.

حرونо hарын 1750.

حرونла hарынла 1751.

حرونлык hарынлык 1751.

حريفо härif 1786.

حريفчик härifçik 1786.

حزارо hazar 1770.

hizar 1806.

حزارан hazаран 1770.

حسابо hысап 1801.

حسابسىз hысапсыз 1802.

حسابسىزлык hысапсызлык
1802.

حسابلاشق hысаплаш 1802.

حسابла hысапла 1802.

حسابلاننىشك hысапланыш
1802.

حسابلان hысаплан 1802.

حسابлы hысаплы 1802.

حسدо hasäd 1766.

حسرة kasirät 352.

hasrät 1768.

حسرتلىك hasrätlik 1769.

حسرتلىنىشك hasrätliш
1769.

حسرتلىنىشك kasirätliш 352.

hasrätliш 1769.

حسرتلو hasrätli 1769.

حسس hыcсыз 1802.

حسن hўcш 1812.

حشارىо hашары 1773.

حشارىлык hашарылык 1773.

حشرىо hашäri 1773.

حشلاق 'hашла 1773.

حشيش hашиш 1773.

حصارо hысар 1802.

hisar 1806.

حصبهо hasпа 1769.

حспалы hasпалы 1769.

حصه hысса 1802.

حصهلاشق hыссалаш 1803.

حصه hыссалы 1803.

حصيرо hasыр 1766.

حصيرچى hasырчы 1767.

حصيرلاق hasырлат 1767.

حصيرلاق hasырла 1767.

حصيرلان hasырлан 1767.

حصيرлы hasырлы 1767.

حضرت haзrät 1771.
حضور huзур 1808.
حضورسز huзурсуз 1808.
حضورسزلق huзурсузлуқ 1808.

حطمان hatман 1761.
hätman 1789.
حط haz 1769.

حظلق hazلق 1772.
حظلق hazلق 1772.

حق hak 1742.
حقانيت hakanjät 1743.
حقانيتسز hakanjätсіз 1743.
حقانيتسزلك hakanjätсізлік 1743.

حقانيتلو hakanjätli 1743.
حقسز hаксыз 1745.
حقلاشق hakлаш 1745.
حقلامق ¹hakla 1744.
²hakla 1745.

حقلو hakлы 1745.
حقق hыкмык 1799.
حقه hokka 1794.
حقه باز hokkabаз 1794.
حقه بازلق hokkabазлык 1794.
حقيق hakыкät 1744.
حقيقتلو hakыкätli 1744.

حقايت hикаjät 1803.
حقم hыкүм 1809.
حقمت hikmät 1803.
حقمتلو hikmätli 1803.
حقمدار hыкүмдар 1810.
حقمدارلق hыкүмдарлык 1810.

حقملو hыкүмlü 1809.
حقير hakir 1744.
حقим hakim 1783.
حقيملك hakimlik 1783.

حلات halat 1756.
حلاج halач 1756.
حلاجلق halачлык 1757.
حلاجلق halачла 1757.
حلاط halat 1756.
حلال kalal 231.
¹halal 1755.
halal 1787.

حلالزاده halalзадä 1756.
حلالاشق halalаш 1756.
halalаш 1788.

حلاللق halalлык 1756.
حلالى halali 1756.
حلب Haläб 1757.
حلنا halta 1759.
حلط halт 1759.
حلقه halka 1757.

حلقهجمق halkақык 1758.
حلقهجمى halkақы 1758.
حلقهلامق halkала 1758.
حلوا halva 1759.
حلواجمى halвақы 1760.
حلوالق halвалык 1760.

حما hыма 1812.
حمال hamal 1779.
حماللق hamаллык 1779.
حمام hamam 1780.
حمامجمى hamamқы 1780.
حمايت hіmajät 1807.
حمايتكار hіmajätkar 1807.
حمايتلو hіmajätli 1807.
حملهجمى hamлақы 1781.
حмур hamур 1781.

حنا hына 1800.
حنالو hыналы 1800.
حنىقمرق hынықыр 1800.
حنىقمرىق hынықырык 1800.
حنى hanқы 1747.
حنى ¹hаны 1748.

حوادث hавадис 1777.
حوال hāwal 1792.
حواله hāwalā 1792.
حويا hoopа 1796.
حوب حوب hop-hop 1796.
حونوز hotoz 1794.
حورا haвpa 1778.
حوروز haвруз 1778.
حوروزلو haврузлу 1778.
حورى hуri 1807.
حوش hoш 1795.
حوشاق hoшақ 1795.
حوشه hoша 1795.
حوض haуз 1742.
havуз 1778.

حوضلاندرمق havузаландыр 1778.

حوضلاق havузлан 1778.
حوظاز hotаз 1794.
حوظاس hotас 1794.
حوظامق havла 1779.
حوظان havлан 1779.
حوظان havлан 1779.
حوظلو hуly 1808.
حوظلى havлы 1779.
حوظمردانمق homырдан 1797.
حوظنى hуni 1807.
حوظов hov 1796.
حوظولامق hovла 1797.
حوظوبار havjar 1778.

حيات hajat 1746.
حياتلق hajatلق 1747.
حياجه hajаqä 1747.
حيازلى hajazil 1747.
حيازلىلى hajazilqi 1747.
حيدامق ²haida 1740.
حيد ¹haida 1740.
حيران haipан 1739.
حيرانلىق haipанлык 1739.
حيفرشىق haikyрыш 1739.

خىقىرمىق haikyр 1739.
 خىقىرىيورمىك haikyрывәр 1738.
 خىقىرىش haikyрыш 1738.
 خىقىرمىق haikyр 1737.
 خىلەق hilaqı 1805.
 خىلە kälä 1055.
 'hila 1804.
 خىلەباز hilaбаз 1805.
 خىلەكار hilaкар 1804.
 خىلەكار käläкар 1055.
 خىلەلەن hilaän 1805.
 خىلەلى käläli 1055.
 خىوان kaiban 47.
 خىوان haivan 1741.
 خىوانلىق haivanлық 1741.

خ

خاتىرә хатыр 1681.
 خاتون хатун 1683.
 خاتونچук хатунчук 1683.
 خاچ кач 331.
 'хач 1685.
 خاچир хачір 1685.
 خاچлам хачла 1685.
 خاچлан хачлан 1685.
 خاچлы хачлы 1685.
 خахам хахам 1660.
 خادا хада 1684.
 خадым хадым 1684.
 خاده хада 1684.
 خار хар 1666.
 'хар 1666.
 خارجام харца 1672.
 خارхар хархар 1670.
 харыл харыл - харыл 1669.
 харылты харылты 1669.
 харылтыцы харылтыцы 1669.
 харә харә 1668.

خارەلندرمىك харәләндір 1669.
 خارەلنىك харәлән 1669.
 خازق хазік 1689.
 خاسە хаса 1686.
 خاشرداتق хашырдат 1691.
 خاشردامق хашырда 1691.
 خاشردى хашырды 1691.
 خاشلائىق хашлат 1692.
 خاشلام хашла 1692.
 خاشلامە хашлама 1692.
 خاشلائىق хашлан 1692.
 خاشە хаша 1691.
 خاشەجى хашацы 1691.
 خاص хас 1685.
 'хас 1686.
 خاصكى хаскі 1686.
 خاصلام хасла 1687.
 خاصىت хасіят 1687.
 хасіят 1700.
 خاصىتسىز хасіятсіз 1700.
 خاصىتلانىك хасіятлі 1700.
 خاصىتلوق хасіятлі 1687.
 خاصىتلوق хасіятлі 1700.
 خاطر катір 291.
 хатыр 1680.
 хатір 1682.
 خاطرسىز хатырсыз 1682.
 خاطرلائىق хатырлат 1682.
 خاطرلام хатырла 1682.
 خاطرلائىق хатырлан 1682.
 خاطرلو катірі 291.
 хатырлы 1682.
 خاقان хақан 1660.
 خاقانى хақані 1660.
 خالا хала 1674.
 خالاشىق халаш 1675.
 خالام хала 1674.
 خالته халта 1678.
 خاله халә 1676.
 خالى халы 1676.

خالى хали 1676.
 خام хам 1697.
 خامان хаман 1697.
 خامر хамір 1701.
 خامسى хамсі 1699.
 خاملائىق хамлат 1699.
 خاملام хамла 1699.
 'хамла 1699.
 خاملىق хамлык 1699.
 خاملوق хамлук 1699.
 خامورداتق хамурдан 1698.
 خاموط хамут 1699.
 خاموطلام хамутла 1699.
 خاموطلو хамутлу 1699.
 خان хан 1662.
 'хан 1663.
 خانчык ханчык 1666.
 خانچه ханча 1666.
 خانقى ханцы 1666.
 خاندان хандан 1663.
 خاندانلىق ханданлык 1664.
 خانىش ханыш 1664.
 خانلام ханла 1664.
 خانلا ханла 1665.
 خانلىق ханлык 1664.
 خانلى ханлы 1664.
 خانلىغ ханлиғ 1665.
 خانلىك ханлик 1665.
 خانىم ханым 1664.
 خانىمان ханман 1666.
 خانىملىق ханымлык 1664.
 خانه ханә 1663.
 'hanä 1748.
 خاو хав 1696.
 خاورە хавра 1696.
 خاولو хавлу 1696.
 خاویار хавјар 1696.
 خايلاز хаїлаз 1659.
 خبا хаба 1693.
 خىجىب хыжыб 1693.

خىجايى хайхаби 1693.
 خبر кабар 448.
 кабар 1693.
 خبرجى хабарчи 1695.
 خبردار хабардар 1695.
 خبرسىз кабарсиз 448.
 خبرلىنىك хабарлат 1694.
 خبرلىشىك хабарлаш 1694.
 خبرلىك хабарла 1694.
 خبرلىنىك хабарлан 1694.
 хайсы хайсы 1693.
 хайур хайур 1693.
 хайур хайур хопур-хупур 1714.
 хайбар хайбар 1695.

 хатм хатм 1684.
 хатмы хатмы 1684.
 хатне хатне 1715.

 хайир хайир 1685.

 خدا худа 1738.
 خداى кедоі 683.
 худаі 1736.
 خداىچىلىق худаичылык 1736.
 خداىلىق худаилык 1736.
 خداى хадив 1700.

 хызмет кызмат 834.
 хызмат 1729.
 хызматчи кызматчи 834.
 хызматчи 1730.
 хызматчилик кызматчилик 834.
 хызматкар хызматкар 1729.
 хызматкарлык хызматкарлык 1730.

 хыр хыр 1717.
 хыраб хыраб 1093.
 хараб 1668.
 харабат харабат 1668.

харабаті харабаті 1668.
 харабатілік харабатілік 1668.
 харабла харабла 1668.
 хараблык хараблык 1668.
 харац харац 1667.
 харацы харацы 1667.
 харар харар 1667.
 Хорасан харасан 1703.
 хараш хараш 1667.
 хыран хыран 1717.
 харабат харабат 1668.
 хырпала хырпала 1722.
 харпа харпа 1673.
 харпала харпала 1673.
 хыртави хыртави 1720.
 хыртлак хыртлак 1720.
 хырт-мырт хырт-мырт 1720.
 хартуч хартуч 1671.
 хартучлык хартучлык 1671.
 хырты - пырты хырты - пырты 1720.
 харц харц 1671.
 харцат харцат 1672.
 харцан харцан 1672.
 харцыл харцыл 1673.
 харцлан харцлан 1672.
 харцлык харцлык 1672.
 харчи харчи 1673.
 хырчы хырчы 1720.
 хырчын хырчын 1720.
 хырчынла хырчынла 1720.
 хырчынлык хырчынлык 1720.
 хархаша хархаша 1670.
 хархашалаш хархашалаш 1670.
 харда харда 1671.
 хардала хардала 1671.
 хурда хурда 1733.
 хурдабин хурдабин 1733.
 хурдабинлик хурдабинлик 1733.
 хурдачы хурдачы 1733.

хурдадан хурдадан 1733.
 хурдала хурдала 1733.
 хурдалан хурдалан 1733.
 хурдават хурдават 1734.
 хурдаватчы хурдаватчы 1734.
 хурдават хурдават 1720.
 хурдаватчы хурдаватчы 1720.
 харрат харрат 1670.
 хырызма хырызма 1718.
 хараза хараза 1667.
 харас харас 1667.
 хыристіян хыристіян 1718.
 хыристіянлык хыристіянлык 1718.
 хырсыз хырсыз 1720.
 хырсызла хырсызла 1721.
 хырсызлама хырсызлама 1721.
 хырсызлык хырсызлык 1721.
 хортум хортум 1706.
 хырдын хырдын 1719.
 хырдынлык хырдынлык 1719.
 хырка хырка 1718.
 харак харак 1669.
 харгалә харгалә 1670.
 хыргалә хыргалә 1719.
 хырлаш хырлаш 1719.
 харла харла 1670.
 хырла хырла 1719.
 хырлашы хырлашы 1719.
 хырылда хырылда 1718.
 хырылдаш хырылдаш 1718.
 хырылты хырылты 1718.
 хырылды хырылды 1718.
 хырылдычы хырылдычы 1718.
 хөрмә хөрмә 1715.
 хурма хурма 1734.
 хурмалык хурмалык 1735.
 харман харман 1673.
 харманчы харманчы 1674.
 харманда харманда 1674.
 харманла харманла 1674.

خرمن хырман 1722.
 خرمنچك хырманчиқ 1722.
 خرمنچی хырманчи 1722.
 خروات хорват 1706.
 хыrvat 1722.
 خروس хороз 1703.
 хороз 1794.
 خروسیپنه хороспінә 1704.
 خروزقук хорозцук 1704.
 خروسلامق хорозла 1704.
 خروسلامق хорозлан 1704.
 хорослан 1704.
 خروع харва 1673.
 خری харі 1670.
 خریزمه хырызма 1800.
 خریطه харіта 1670.

خر ¹хыз 1724.
 خزر Хазар 1689.
 خزینه казна 385.
 казнә 1689.
 хазна 1689.
 казнә 1690.
 казнә 1700.
 خزینچی хазначы 1690.
 хазначі 1691.
 خزینهدار хазнадар 1690.
 خزینهلک хазналік 1690.

خسته ¹каста 355.
 хаста 1687.
 خستهلامق хасталан 1688.
 خستهلق касталык 357.
 хасталык 1688.
 خستهلقلو хасталыклы 1688.
 خستهلو касталы 357.
 خسیس хасіс 1687.
 خسیسلک хасісілік 1687.
 خسیسلنک хасісілән 1687.

خش ¹хіш 1730.

خشخاش хашхаш 1692.
 хашхаш 1773.
 خشر хышр 1725.
 خشرات хашрат 1692.
 خشردامق хышрдат 1725.
 خشردامق хышрда 1725.
 خشلامق ¹хышла 1725.
 خشلدامق хышылда 1725.
 خشلدی хышылды 1725.
 خشم хышым 1725.
 خشلانمق хышымлан 1725.
 خوشنود хошнуд 1712.
 خوشنودسز хошнудсуз 1712.
 خوشنودلق хошнудлук 1712.
 خوشول хошул 1712.
 خوشونت хушунат 1736.
 خوشونتلامق хушунатлан 1737.
 خوشونتلو хушунатлы 1736.
 خشیр хашыр 1691.
 خشیرلنمق хашырлан 1691.
 خشیل хашыл 1691.
 خشین ²хашын 1691.
 خشینلق хашынлык 1691.
 خشینلنمق хашынлан 1691.

خصم хысым 1723.
 خصلق хысымлык 1724.
 خصوص хусус 1736.
 خصومت хусумат 1736.
 خصومتلو хусуматлі 1736.

خضر Хызыр 1724.

خط ⁴кат 276.
²хат 1679.
 خطا хата 1679.
 خطاسыз хатасыз 1680.
 خطالامق ²хатала 1680.
 خطالاندرمق хаталандыр 1680.
 خطالانمق хаталан 1680.

خطای хатаі 1679.
 Хытаі 1723.
 خطبه хутба 1735.
 خطر катар 282.
¹кәтәр 1129.
 хатар 1679.
 خطرسيز хатарсыз 1680.
 خطرلانمق хатарлан 1680.
 خطرلو хатарлы 1679.
 خطرناك хатарнак 1680.
 خطرة катрат 298.
 خطیب хатіб 1683.
 خطیبل хатыл 1682.
 хытыл 1723.

ختای хафә 1695.
 ختال ¹хагал 1696.
 ختتان хафтан 461.
 ختшабат хафшабат 1696.
 ختیف хафіф 1695.
 хафіф 1775.
 ختیفجه хафіфҗә 1696.
 ختیفلنک хафіфләт 1696.
 ختیفлік хафіфлік 1696.
 ختیفлә хафіфлә 1695.
 ختیفлән хафіфлән 1695.

خلاب халап 1676.
 خلای xilaf 1728.
 خلال xilal 1728.
 خلاللام хилалла 1728.
 خلایق калажык 229.
 халажык 1674.
 халажык 1755.
 خلیع ¹халх 1677.
 خلصا халса 1678.
 خلط халт 1677.
 خلعت хыл'ат 1722.
 خلعتلیк хыл'атлі 1722.
 خلعتلنک хыл'атлән 1722.
 خلق ³калык 241.

خلق халык 1676.
 халк 1677.
 хылык 1723.
 хулк 1735.
 خلقسىز хылыксыз 1723.
 خلقى хылыклы 1723.
 خلقنىق хулкан 1735.
 خلقе халка 1677.
 خلوت халвәт 1678.
 halvāt 1761.
 خلوة halvāt 1761.
 خليج халиц 1677.
 خليجة халыца 1676.
 خليفة калфа 272.
 kälñä 1123.
 халфа 1678.
 خليل калы 245.
 خميرة хумбара 1738.
 خميرةجى хумбарацы 1738.
 خميم хымхым 1726.
 خميلاق хымхымла 1726.
 خمير хумрү 1738.
 خمور хамур 1698.
 خمورجى хамурцу 1698.
 خمورسиз хамурсуз 1698.
 خمورلاق хамурла 1698.
 خمورلو хамурлу 1698.
 خمير камыр 485.
 خميرلو камырлы 485.
 خناق хунак 1732.
 خنج ханч 1665.
 خنجر канцар 129.
 ханцар 1665.
 ханцәр 1666.
 خنجرلو ханцәрли 1666.
 خندق хандак 1665.
 خندقلامق хандакла 1665.
 خنكار хункар 1732.

خواجگى хоҷаки 1709.
 хоҷаји 1709.
 خواجه көжө 685.
 хоҷа 1708.
 хоҷа 1795.
 خواجه تاش хоҷаташ 1710.
 خواجه كان хоҷаган 1709.
 خواجه لىق хоҷалык 1710.
 хоҷалык 1795.
 خوار кур 918.
 خوارده ховарда 1715.
 خوارده لىق ховардалык 1715.
 خوال хауал 1696.
 خوالات халат 1675.
 خوالاشىق халашык 1675.
 خوالامق халамк 1674.
 خوب хоб 1714.
 خوبخوب хобхоб 1714.
 خوبلامق хопла 1714.
 خوبلك хоблик 1715.
 خوبولمق хубул 1737.
 خوبيا хопја 1714.
 خوبياللا хопјала 1714.
 خوتور хотур 1707.
 خود ход 1707.
 خودان ходан 1708.
 خوداي көдәи 683.
 خودك ходак 1708.
 خور хор 1702.
 خورا хора 1702.
 خوراته хората 1703.
 خورانهجى хоратацы 1703.
 خوراز хораз 1703.
 خوراسان хорасан 1703.
 خورت хорт 1706.
 خورتلاق хортлак 1706.
 хуртлак 1733.
 خورتلامق хортла 1706.
 خورتلايهسى хортлајасы 1706.
 خورتليوز хортләјиз 1706.
 خورتوشلامق хортушла 1706.

خورج хурц 1734.
 خورجن курцын 956.
 خورجين хурцын 1734.
 خورخور хорхор 1705.
 خورдалه хурдала 1733.
 خوردي хурду 1734.
 خورراداق хоррадак 1705.
 خورل хорул 1705.
 خورلامق курла 943.
 хорла 1705.
 хорла 1705.
 خورلانمق курлан 943.
 خورلاو курлау 943.
 خورلارسيز курлаусыз 943.
 خورلدامق хорудамк 1705.
 خورلق курлык 943.
 хорлык 1706.
 хорлык 1706.
 خوروز хавроз 1696.
 خوش хош 1710.
 خوشاب хошаб 1711.
 хошаф 1711.
 خوشاباط хошабат 1696.
 خوش باش хош-паш 1711.
 хош-паш 1795.
 خوشچه хошча 1714.
 خوشحال хошхал 1712.
 خوشحاللك хошхаллик 1712.
 خوشدل хошдәл 1714.
 خوشدم хошдәм 1714.
 خوشلاندرمىق хошлаштыр
 1713.
 خوشلانىمق хошлаш 1713.
 хошлаш 1713.
 خوشلامق хошла 1712.
 خوشلاندىرمىق хошландыр
 1713.
 خوشلانمق хошлан 1712.
 خوشلق хошлык 1713.
 خوشمير хошмәрәм 1714.
 خوشميرم хошмәрәм 1714.

خوشنودىت خوشنودىت 1712.
خوتوز хотоз 1707.
خوف хауф 1660.
خوفسىزلىك хауфсызлык 1660.
خوفسىز хауфсыз 1660.
خوفلى хауфлы 1660.
خولان хавлан 1697.
خولته холта 1707.
خوليا хулја 1735.
خولىجان хавлынџан 1697.
خومردامق хомурда 1715.
خومردان хомурдан 1715.
خونكار хункар 1732.
хункар 1810.
خونى хуні 1732.
خوى хуі 1731.
خويا хуја 1731.
خويرات хоират 1701.
خويراتلىك хоиратлык 1701.
خويراد хоират 1701.
خويسуз хуісуз 1732.
خويسузلىك хуісузлык 1732.
خويلاق хуілан 1731.
خويلى хуілу 1731.

خيار кыjar 712.
kjar 858.
хыjar 1716.
خيارчы хыjarчык 1716.
خيال хаял 1661.
haja 1746.
خيالى хаялбаз 1661.
خيالى хаялчы 1661.
خيالى хаялчан 1661.
خيالى хаяллы 1661.
خيالى хаял-мажал 1746.
خيالى хаяли 1661.
خيانت кыжанат 712.
хыжанат 1715.
خيانتчы хыжанатчы 1716.
خير ⁴kaip 20.

خير kajip 99.
¹kaip 1657.
hajip 1747.
خىراق хырак 1717.
خيرچى kajipчи 99.
хайрчы 1658.
خيرخواه хайрхан 1658.
خيرخواهلىك хайрханлык 1658.
خيرسىز хайрсыз 1658.
hajipсыз 1747.
خىراق хырак 1717.
خيرلاشدرمق хайрлаштыр
1658.
خيرلاشقى хайрлаш 1658.
خيرلى хайрлы 1658.
hajipлы 1747.
خير хыра 1717.
хыра 1717.
хирә 1727.
خيرلىتىق хыралат 1717.
خيرلىق хыралык 1717.
خيرلىك хыралык 1717.
хирәлик 1727.
خيرلىندىرمك хыраландыр
1717.
хирәландыр
1727.
خيرلىنىك хыралан 1717.
хирәлан 1727.
خيرلىدامق хырилда 1727.
خير ³хыз 1724.
خيران хызан 1724.
خيرانلىق хызанлык 1724.
خيرلى хызы 1724.
خيرلىن каитан 1055.
خيرلى хылаз 1659.
خيرلىلى хылазлык 1659.
خيرلى хайлы 1659.
خيرلىلى хайлыца 1659.
خير хына 1715.

ع

عذاب газап 1548.

غ

غايىه габые 1549.
غاجامق гаџамак 1540.
غاجىر гаџыр 1540.
غاجىردامق гаџырдат 1540.
غاجىردامق гаџырда 1540.
гаџырда 1548.
غاجىردى гаџырды 1540.
غار гар 1539.
¹gar 1546.
²gar 1546.
غاردى гарды 1547.
غاردىان гардыан 1547.
غارقورامق гаркурат 1539.
غارقورا гаркура 1539.
غاز газ 1548.
غازчы газчы 1549.
غازлы газлы 1549.
غازоз газоз 1549.
غازى газы 1549.
غازлат гагалат 1545.
غازе гага 1545.
غازла гагала 1545.
غازلى гагал 1549.
غازلىك гагаллык 1549.
غازلىق гагалык 1539.
غازلىغا гагалга 1540.
غازلىرى гагалыр 1540.
غازلىرىغا гагалурга 1539.
غازلىرىغا ганга 1546.
غازلىرىغا ганкулламق гагалулла 1539.
غازلىرىغا гауға 1538.
гауға 1550.
غائب каип 46.
غايىب гаџип 1539.
غايىبلىك гаџиплык 1539.

غایت gajät 1545.
 غایتان gäitän 1055.
 غایدә gaida 1544.
 غایدәҗи гаидаҗы 1544.
 غادا гыда 1617.
 غаддар гаддар 1547.
 غаддарлык гаддарлык 1548.
 غадландыр гыдаландыр
 1617.
 غадалан гыдалан 1617.
 غارр җарр 1539.
 غарабиә гурабиә 1629.
 غاربәт гурбат 1631.
 غاربичи карбичи 215.
 غарт гырт 1616.
 غартлак гыртлак 1616.
 غарз җарз 1539.
 غаргаш гаргаш 1547.
 غарғарды гырғарды 1616.
 غарғар гырғар 1616.
 غارق гарк 1546.
 غардамқ җардамқ 1541.
 غаруш гуруш 1630.
 غарушлиқ гурушлиқ 1630.
 غаруң гуруң 1629.
 غаруңлаш җаруңлаш 1542.
 гуруңлаш 1629.
 غаруңла гуруңла 1542.
 غариб җариб 1539.
 гариб 1546.
 غариблик гариблик 1546.
 غарилдамқ җарилдамқ 1541.
 غуз Гуз 1631.
 غزال җазал 371.
 غزә газәтә 1548.
 غзәҗи газәтәҗи 1548.
 غзәҗилик газәтәҗилик 1548.
 غزل газәл 1548.

غازلانн газәллән 1548.
 غازلي газәли 1548.
 غصә куссә 1018.
 غصәли куссәли 1018.
 غضب газәп 1548.
 غضبلي газәпли 1548.
 غضبلو газәпли 1548.
 غفلة гафәләт 1549.
 غلاب җилап 1541.
 غلبә калаба 233.
 غلبәлиқ калабалық 233.
 галабалық 1547.
 غم җәм 1204.
 гам 1550.
 غملو кәмли 1212.
 гамлы 1550.
 غنا гана 1545.
 غنә җонҗа 547.
 гонҗа 1584.
 غнәҗи гонҗаҗы 1584.
 غني гәни 1545.
 غنيлик гәнилик 1545.
 غورچطә гурҗата 1631.
 غورغور гургур 1630.
 غورق гурк 1630.
 غورلامқ гурла 1631.
 غورладатқ гурладат 1629.
 غورладатқ гурладат 1629.
 غوز Гуз 1631.
 غوزә җозә 1541.
 غوزа коуҗа 507.
 гавҗа 1550.
 غوزаҗи гавҗаҗы 1550.
 غوزалор гавҗалы 1550.

غوغә җауҗа 50.
 غوغوق гувук 1632.
 غولҗә җолҗа 1541.
 غيب җаиб 1537.
 җаип 1544.
 җаип 1544.
 غيبәт гыибәт 1616.
 غيتان гәитән 1551.
 غيتانليқ гәитәнлиқ 1551.
 غيتانلي гәитәнли 1551.
 غيҗак җиҗак 1541.
 غيҗарды гыҗарды 1618.
 غيҗардатқ гыҗардат 1618.
 غيҗардамқ гыҗардамқ 1617.
 غيҗар-мыҗар гыҗар-мыҗар
 1617.
 غيҗық гыҗық 1617.
 غيҗықла гыҗықла 1617.
 غيҗықлиқ гыҗықлиқ 1618.
 غيҗыла гыҗыла 1618.
 غيدә гаида 1544.
 غيدик гыдык 1617.
 غيدикла гыдыкла 1617.
 غيري җаиры 24.
 غيرат җаират 1537.
 гайрат 1543.
 غيرәтсиз гайратсиз 1543.
 غيرәтсизлик гайратсизлик 1543.
 غيراتлик җаиратлик 1537.
 غيراتليқ гайратлиқ 1543.
 غيراتلي гайратли 1543.
 غيري гайры 1543.
 غيرناي җыжнаи 1541.
 غيطان гәитән 1551.

ق

قآن җаән 1.
 قانسق җансқ 1.
 قاب җап 400.

قاب ³кап 403.
³кап 403.
 قابа ¹каба 433.
³каба 434.
³каба 434.
 قابа ¹капа 404.
 قابат кабат 447.
 قابат капат 411.
 قابар ³кабар 440.
⁴кабар 441.
 قابармуғ кабармуғ 444.
 قابарчук кабарчук 410.
 قابарчуқлаң кабарчуқлаң 444.
 قابарлық кабарлық 442.
 قابармақ ³кабар 440.
 قابармақ ³капар 409.
 قابарны кабарныкы 442.
 قابарың кабарың 442.
 قابаруз капаруз 410.
 قابағамак капағамак 407.
 قابаған капаған 407.
 قابак ³кабак 435.
³кабак 436.
 قابак ¹капак 405.
 قابақаб капақан 407.
 قابақалық капақалық 407.
 قابақы кабакчы 438.
 قابақлаң капақла 406.
 قابақлы капақлы 406.
 قابақушлық кабақушлық 438.
 قابақулағ кабақулағ 438.
 قابал ¹кабал 444.
³кабал 444.
 قابамқ ³каба 435.
 قابамқ ³капа 405.
 قابан ¹кабан 439.
³кабан 440.
 قابан ¹капан 407.
 قابанмақ ⁴кабан 440.
 قابанмақ ³капан 408.

قابтағ каптағ 426.
 قابтал ³каптал 427.
 قابтан ¹каптан 426.
³каптан 426.
 قابтурғаи каптурғаи 428.
 قابчак капчак 428.
 قابчур ¹капчур 430.
 قابчурта капчурта 430.
 قابчурма капчурма 430.
 قابчук капчук 430.
 قابчи капчи 429.
 قابчиш капчиш 430.
 قابчык ¹капчык 429.
 каптыр каптыр 427.
 каптырма каптырма 428.
 каптырмала каптырмала 428.
 каптырмалы каптырмалы 428.
 кабыран кабыран 450.
 капсак капсак 431.
 капса ³капса 431.
 капсул капсул 431.
 капсулму капсулму 432.
 капыш ¹капыш 413.
 капышдыр капышдыр 413.
 капыш ³капыш 413.
 кабыз ¹кабыз 453.
 кабузал кабузал 459.
 капка ³капка 419.
 капка ¹капка 418.
 капкач капкач 420.
 капкақак капкақак 420.
 капкачы капкачы 420.
 капкар ³капкар 420.
 капкак ¹капкак 419.
³капкак 419.
 капкан капкан 420.
 капкала капкала 420.
 кабықлаң кабықлаң 449.
 кабықлы кабықлы 449.

капка ³капка 419.
 капкы ¹капкы 421.
 капкын капкын 421.
 кабал кабал 444.
 кабыл кабыл 451.
 кабил кабил 454.
 каплат ³каплат 424.
 капلامыш капلامыш 424.
 капла ¹капла 422.
³капла 422.
 каплама каплама 424.
 каплан ¹каплан 423.
 капландыр капландыр 423.
 капланыл капланыл 423.
 каплан ³каплан 423.
 каплавич каплавич 424.
 каплавич каплавич 422.
 кабилсиз кабилсиз 454.
 кабилсизлик кабилсизлик 454.
 каплым каплым 426.
 капыл ³капыл 412.
 капы капы 425.
 капуца капуца 426.
 кабилжәтсиз кабилжәтсиз 454.
 кабилжәтсизлик кабилжәтсизлик 454.
 кабилжәтли кабилжәтли 454.
 капыца капыца 425.
 кабилжәт кабилжәт 454.
 кау ³кау 403.
 кауинчи кауинчи 414.
 кабын кабын 449.
 кабни кабни 458.
 кабу кабу 454.
 капу капу 414.
 капут капут 417.
 капутчук капутчук 417.
 кабуцак кабуцак 456.
 капычы ¹капычы 413.
 капудан капудан 417.
 капуданлык капуданлык 418.

قاپودانا капудана 418.
 قاپورچاق кабурчак 457.
 قاپورچак капурчак 416.
 قاپوردی кабурді 457.
 قاپورغه кабырға 450.
 кабурға 456.
 قاپورغهلو кабырғалы 451.
 قاپورمق кабур 456.
 قاپوزاغ кабузағ 458.
 قاپوزاغ капозағ 418.
 قاپوسуз капусуз 418.
 قабуғ кабуғ 456.
 قاپуғ капуғ 416.
 قабуғлиғ кабуғлиғ 456.
 قабук кабук 455.
 قабук капук 416.
 капук 416.
 قабуксуз кабуксуз 456.
 قабуклик кабуклик 456.
 قабуклан кабуклан 456.
 قабуклу кабуклу 456.
 قабул кабыл 451.
 قабуцак кабыцак 452.
 قاپыцы капыцы 413.
 قاپиш капиш 414.
 قабык кабык 448.
 قاپик капик 414.
 قاپилик капил 414.
 قабый кабыи 448.
 قат ка 274.
 ка 277.
 ка 277.
 قатар ка 280.
 قатағ катағ 279.
 قатаған катаған 279.
 قатала катала 281.
 قатаңдур катаңдур 279.
 قатра ка 297.
 قатырды ка 287.
 قатыр-кутур ка 286.
 قатыр ка 286.

قатыштыр 289: қатыштыр
 قатык ка 283.
 قаткак каткак 293.
 قатқан катқан 293.
 قатыксыз 284.
 قатыккан 284.
 قатла ка 298.
 قатлаш ка 300.
 قатла ка 298.
 قатлама 300.
 قатланчык 300.
 قатландыр 290.
 قатлан 290.
 қатлан 290.
 قатлау 290.
 قатлаулы 290.
 قатлау ка 298.
 قаты 287.
 قатла 298.
 قатлы 301.
 қатлы 301.
 قатмәр 305.
 قатмәрлик 305.
 قатмәрлі 305.
 قатма 304.
 قатын 284.
 قатнашиқ қатнашиқ 297.
 قатна ка 296.
 قатынсыз 286.
 قатынғы 285.
 قатынлык 286.
 قатынлы 285.
 قатулу 293.
 قатулык 293.
 قату 292.
 قаты ка 282.
 قатыцы 288.
 قатых 284.
 قатыш 288.
 қатиш 292.
 قатышлы 289.

قатыш 288.
 қатиш 292.
 قاتیғ 290.
 қатіғ 291.
 قاتیғлаш 291.
 قاتیғлик 291.
 قатик 290.
 қатик 290.
 قатыккаш 284.
 қатіккаш 290.
 قатиклик 290:
 قатылаш 287.
 قатылаштыр 288.
 قатылан 287.
 قатылык 288.
 قатылыш 288.
 қатіліш 291.
 قатым 289.
 қатім 292.
 قач 331.
 قачар 335.
 қачар 335.
 قачарца 336.
 قачашлығ қачашлығ 336.
 قачағ 334.
 قачак 342.
 қачак 333.
 қачак 334.
 قачакчы 334.
 قачмак 337.
 قачан 334.
 қачан 334.
 قачыр 338.
 قачырыш 339.
 قачыш 339.
 قачык 337.
 قачкак 341.
 قачкын 341.
 قачку 342.
 قачкучи 342.

قاچتون качкун 342.
 قاچقىن качкын 341.
 قاچлы качлы 342.
 قاچلىق качлык 342.
 قاچىق кач 332.
 قاچىق качмаклык 342.
 قاچىق качын 337.
 قاچى качу 340.
 قاچى качи 339.
 قاچир качир 340.
 قاچирмىق качыр 338.
 قاچирма качырма 339.
 قاچىق качык 337.
 قاچىق качик 340.
 قاچын качын 337.
 качин 340.
 قاچынчы качынчы 338.
 када када 305.
 кадаг кадаг 309.
 кадаган кадаган 310.
 кадаглик кадаглик 309.
 кадак кадак 307.
 кадак 308.
 кадакчи кадакчи 309.
 кадаклат кадаклат 308.
 кадакля кадакля 308.
 кадаклян кадаклян 308.
 кадаклы кадаклы 308.
 кадал кадал 314.
 кадал 314.
 кадам кадам 306.
 кадам 307.
 кадана кадана 310.
 кадау кадау 307.
 кадыр кадыр 325.
 кадырға кадырға 326.
 кадырлык кадырлык 327.
 кадын кадын 324.
 кадынқаз кадынқаз 325.
 кадынчык кадынчык 325.
 кадынлык кадынлык 324.

кар кар 131.
 кара кара 132.
 карабарак карабарак 164.
 карабас карабас 164.
 карабаш карабаш 165.
 карат карат 161.
 карачкы карачкы 162.
 карачи карачи 162.
 карарт карарт 158.
 карар карар 158.
 карасу карасу 163.
 карасымак карасымак 163.
 караш караш 163.
 карашла карашла 164.
 караш караш 163.
 карағ карағ 150.
 карағ 150.
 карағул карағул 152.
 карак карак 147.
 карак 147.
 каракчы каракчы 149.
 каракчи 150.
 каракля каракля 149.
 караклык караклык 149.
 караклик 149.
 карак карак 149.
 каралты каралты 160.
 каралчык каралчык 161.
 каралык каралык 160.
 кара карам 142.
 караме караме 166.
 караңгы караңгы 153.
 караңгыла караңгыла 153.
 караңгылан караңгылан 153.
 караңгылык караңгылык 154.
 карау кару 145.
 караул каруул 146.
 караул 146.
 караулчы караулчы 147.
 караулла караулла 146.

қарауул қарауул 165.
 қарбічі қарбічі 215.
 қарпуз қарпуз 212.
 қарбыс қарбыс 214.
 қарт қарт 198.
 қарта қарта 199.
 қарта 199.
 қартачы қартачы 200.
 қартаг қартаг 200.
 қарталық қарталық 200.
 қартаит қартаит 200.
 қартаи қартаи 200.
 қартаг қартаг 202.
 қарташ қарташ 202.
 қарта қарта 202.
 қартаг қартаг 202.
 қартаг қартаг 202.
 қартаг қартаг 202.
 қартаг қартаг 201.
 қартолоз қартолоз 201.
 қарты қарты 201.
 қарти қарти 201.
 қарық қарық 177.
 қарчық қарчық 204.
 қарчанак қарчанак 204.
 қарчан қарчан 203.
 қарча қарча 203.
 қарчыш қарчыш 205.
 қарчышық қарчышық 205.
 қарчыға қарчыға 204, 205.
 қарчығаі қарчығаі 204.
 қарчи қарчи 205.
 қардаш қардаш 202.
 қардашлаш қардашлаш 203.
 қардашлық қардашлық 203.
 қарс қарс 205.
 қарсақ қарсақ 206.
 қарс қарс 206.
 қарыш қарыш 178.
 қарыштырақ қарыштырақ 182.
 қарыштыран қарыштыран 182.

قارىچىقا карычка 174.
 قارىچىقا карыңца 174.
 каринца 185.
 قارىچىقالان карыңцалан 175.
 قارىچىقالىق карыңцалык 175.
 قارىنداش кариндаш 185.
 قارىنداшлиق кариндашлик 185.
 قاز каз 360.
 قازاغуч казагуч 367.
 قازاغу казагы 367.
 قازاق казак 364.
 казак 366.
 казак 366.
 قازاقана казакана 366.
 قازаки казакі 366.
 قازалак казалак 371.
 قازан казан 367.
 قازانچى казанчы 370.
 قازандыр казандыр 369.
 قازанлык казанлык 369.
 قازан казан 369.
 قازدىر каздыр 386.
 قازған казан 367.
 казған 383.
 قازғанч казғанч 384.
 قازғанчак казғанчак 384.
 قازғанчык казғанчык 384.
 قازғанчи казғанчи 384.
 قازған казған 384.
 قازғану казғану 384.
 قازгыч казгыч 384.
 قازлык казлык 386.
 قازمق каз 361.
 قазма казма 386.
 قазмык казмык 386.
 قазнаклик казнаклик 385.
 قазнты казынты 378.
 قазынды казынды 379.
 قазу казу 383.
 قазук казук 383.

قازى казы 372.
 казі 382.
 قازындирмق казыттыр 382.
 قازынты казыт 381.
 قازык казык 374.
 قازычы казыкчы 376.
 قازықлат казыклат 376.
 قازықла казыкла 376.
 قازықлан казыклан 376.
 قازықлы казыклы 376.
 قازыл казыл 380.
 قازылма казылма 381.
 قازылмалы казылмалы 381.
 قازылы казыл 380.
 قازылы казылы 381.
 قازылык казылык 383.
 قازык казы 373.
 قазындырмак казындырмак 379.
 قазинду казынду 383.
 قазын казын 377.
 казын 383.
 قас кас 346.
 кас 347.
 قاستраламق кастралам 357.
 قاستрली кастрлі 357.
 قасык касык 350.
 قасқалған касқалған 354.
 قасқавал касқавал 354.
 قаснак касанак 349.
 قаснакчи каснакчи 354.
 قасмар касмар 359.
 قасмак касмак 359.
 قасык касык 350.
 قасик касик 352.
 قаш каш 386.
 каш 389.
 قашағы кашагы 390.
 قашагуч кашагуч 390.
 قашағы кашагы 390.
 кашава 392.

قاشағыла кашагыла 390.
 кашаклы кашаклы 390.
 каша каша 389.
 кашандыр кашандыр 391.
 кашаң кашаң 390.
 кашан кашан 391.
 кашау кашау 390.
 кашавуч кашавуч 392.
 кашажак кашажак 391.
 кашка кашка 394.
 каш-карарти каш-карарти 389.
 кашкарал кашкарал 395.
 кашкаш кашкаш 396.
 кашкалдағ кашкалдағ 396.
 кашкал кашкал 395.
 кашкалы кашкалы 396.
 кашкалиғ кашкалиғ 396.
 кашкалик кашкалик 396.
 кашка кашка 395.
 кашкавал кашкавал 396.
 кашла кашла 396.
 кашлы кашлы 397.
 кашмар кашмар 398.
 кашмарлык кашмарлык 398.
 кашук кашук 394.
 кашыт кашыт 394.
 кашыр кашыр 394.
 кашык кашык 392.
 кашыкчы кашыкчы 393.
 кашыкчын кашыкчын 393.
 кашыклык кашыклык 393.
 кашы кашы 392.
 каші 394.
 кашыма кашыма 393.
 кашын кашын 393.
 кашин кашин 394.
 касан касан 349.
 касырға касырға 351.
 касык касык 351.
 кас 347.

قاصناق касанак 349.
 каснак 354.
 قاصنتى касынтты 351.
 قاصنىق ²касын 351.
 قاصنى касны 355.
 قاصه ⁴каса 348.
 قاصىق ²касык 350.
 قاصىق ¹касы 350.
 قاصىمه касыма 351.
 قاضى кады 317.
²казы 373.
 казі 383.
 قاضىلىق кадылык 328.
 казылык 381.
 قاطر ¹катыр 286.
 قاطرىقى катырчы 287.
 قاطمىت казамат 372.
 قاعدہ ка'адä 1.
 каңдä 76.
 قاغ ²каң 71.
 قاغشامىق кағша 77.
 قاغلىق ²кағыл 75.
 قاغلىمه кағылма 76.
 قاغلىمه لامىق кағылмалам 76.
 قاغلىمه لى قاғылмалы 76.
 قاغنىق кағыш 73.
 قاغىش ¹кағыш 76.
 قاغىشىق ³кағыш 76.
 قاغتان ²каптап 426.
 قاق ¹kak 56.
²kak 57.
⁰kak 57.
 قاقاس какас 60.
 قاقالاشىق какалаш 60.
 قاقىт какыт 61.
 قاقторمىق кактыр 66.
 قاقرداغ какірдағ 62.
 قاقرداق какырдак 61.
 قاقردامىق какырда 60.
 قاقرمىق какыр 60.
 قاقرمىه какірма 62.

قاقرىق какырык 60.
 какрык 64.
 قاقرىنىق какрын 64.
 قاقشاق какімак 63.
 какімак 67.
 قاقشال ⁴какшал 68.
 قاقشامىق ²какша 67.
 قاقشىدرمىق какыштыр 61.
 قاقشىق какыш 61.
 قاقشىياقتامىق какшымакта
 68.
 قاقشىىق ¹какши 68.
 قاققالامىق каккала 63.
 قاققالامىق ¹kakala 60.
²kakala 60.
¹kakla 64.
²kakla 64.
³kakla 64.
 قاققالامىق какалап 61.
 قاققالامىق каклауч 64.
 قاققالامىق какілчүм 62.
 قاققالامىق какылда 61.
 قاققالامىق каклыкма 65.
 قاققالامىق каклыкмала 65.
 قاققالىق каклік 65.
 قاققىم ¹какым 61.
²какым 61.
 قاقچاق какмач 70.
 قاقچاقلى قاқмалы 70.
 قاققىم ²kak 57.
 قاققىمه какма 70.
 قاققوله какула 63.
 قاققىم ¹какым 61.
 قاققى ¹какы 60.
 قاققىرمىق какір 62.
 قاققىش какіш 63.
 قاققىشلامىق какішлә 63.
 قاققىشىق какіш 62.
 قاققىشانلىق какішанлік 62.
 قاققىلىق какіл 62.
 قاققىقىم ³какы 60.

قاققىق какі 61.
 قاققىنىق какын 60.
 какін 62.
 قاقکل каңал 81.
 قال ¹кал 219.
⁰кал 220.
 قالات ¹калат 231.
 قالاج каалач 231.
 قالاشىقى каалашчы 232.
 قالاراي кааларай 228.
 قالاراي кааларай 229.
 قالارات кааларат 234.
 قالаратла кааларатла 234.
 قالак каалак 227.
 قالامар кааламар 235.
 قالاماق ¹⁰kala 225.
¹¹kala 225.
¹²kala 225.
 قالارавун каалавацун 234.
 قالай каалай 226.
 قالайры каалайры 227.
 قالайма каалайма 227.
 قالайлы каалайлы 227.
 قالىп ¹калып 245.
 قالىпак ¹калпак 268.
 قالىپакчы каалпакчы 269.
 قالىبالىق гаалабалык 1547.
 قالىпчы каалыпчы 247.
 قالىسىز каалсыз 270.
 قالىпчы каалыпчы 247.
 قالىپлы каалпы 269.
 قالتا каалта 258.
 قالتابан каалтабан 260.
 قالтағ каалтағ 259.
 قالтағай каалтағай 259.
 قالтак ¹каалтак 258.
²каалтак 258.
³каалтак 259.
⁴каалтак 259.
⁵каалтак 259.
 قالتابан каалтабан 260.

قان تراش ¹калтраш 262.
 قان تراق ¹калтрак 261.
 قان تراق ¹калтра 261.
 قان تراق ¹калтран 261.
 قان تراوق ¹калтраук 261, 262.
 قان تراوق ¹калтрауклы 261, 262.
 قان تراوق ¹калтаҗлик 259.
 قان تامان ¹калтаман 260.
 قان چاق ¹калчак 266.
 قان چاق ¹калцаи 267.
 قان چاق ¹калца 267.
 قان چاق ¹калча 266.
 قان چاق ¹калчын 266.
 قان چاق ¹калцы 267.
 قان چاق ¹калчын 266.
 قان چاق ¹калдырча 266.
 قان چاق ¹калдырыл 265.
²калдырыл 265.
 قان چاق ¹калдырым 265.
 قان چاق ¹калдырымчы 265.
 قان چاق ¹калдыр 263.
²калдыр 263.
 قان چاق ¹калдырымлы 265.
 قان چاق ¹калдырыл 265.
 قان چاق ¹калдыр 263.
²калдыр 263.
 قان чак ¹калдур 266.
 قان چاق ¹калдык 262.
 قان چاق ¹калжа 253.
 قان چاق ¹калжаи 254.
 قان چاق ¹калжа 253.
 قان چاق ¹калжыш 255.
 قان چاق ¹калжы 255.
 قان چак ¹калкан 251.
 قان چак ¹калканчы 252.
 قان چак ¹калканлан 252.
 قان چак ¹калканлы 252.
 قان چак ¹калктыр 253.
 قان چак ¹калкыш 253.
 قان چак ¹калк 249.

قان چак ²калкы 252.
 قان چак ¹калкыт 252.
 قان چак ¹калкыдан 253.
 قان چак ¹калкыз 253.
 قان چак ¹калкыш 253.
 قان چак ¹калкык 252.
 قان چак ²калкы 252.
 قان чак ¹калмаш 273.
 قان чак ¹кал 224.
²калмак 273.
 قان чак ¹кал-мал 273.
 قان чак ¹калмыш 273.
 قان чак ¹калма 272.
 قان чак ¹калмык 273.
 قان чак ¹калмук 273.
 قان чак ¹каландас 236.
 قان чак ¹калынды 245.
 قان чак ²кала 225.
 قان чак ¹калора 239.
 قان чак ¹калуш 239.
 قان чак ¹калын 243.
 قان чак ¹калун 249.
 قان чак ¹калунчи 249.
 قان чак ¹калы 239.
 قان чак ¹калжа 255.
 قان чак ¹калжак 256.
 قان чак ¹калыба 247.
 قان чак ¹калыца 245.
 قان чак ¹калычы 245.
 قان чак ¹калычык 245.
 قان чак ¹калыска 245.
 قان чак ¹калыш 248.
 قان чак ¹калык 240.
 قان чак ¹калым 249.
 قان чак ¹калын 243.
¹калин 247.
²калин 248.
³калин 248.
 قان чак ¹калың 241.
 قان чак ¹калыңлат 244.
 قان чак ¹калыңлаш 244.

قان чак ¹калыңлык 244, 248.
 قان чак ¹калжа 255.
 قان чак ¹калжун 256.
²калжун 256.
 قان чак ¹калжунчы 256.
 قان чак ²кам 478.
 قان чак ¹кама 479.
 قان чак ¹камала 480.
²камала 480.
 قان чак ¹камбиал 496.
 قان чак ¹камбио 497.
 قان чак ¹камат 482.
 قان чак ¹камчат 493.
 قان чак ¹камчы 493.
 قان чак ¹камчи 494.
 قان чак ¹камчыла 494.
 قان чак ¹камчин 495.
 قان чак ¹камара 480.
 قان чак ¹камзул 496.
 قان чак ¹камыш 487.
 قان чак ¹камышчык 488.
 قان чак ¹камашык 482.
 قان чак ¹камышлык 488.
 قان чак ¹камышлан 488.
 قان чак ¹камышлы 488.
 قان чак ¹камыл 485.
²камыл 485.
 قان чак ¹камла 491.
 قان чак ¹кама 478.
 قان чак ¹каму 488.
 قان чак ¹камыт 486.
 قان чак ¹камытсыз 486.
 قان чак ¹камытла 486.
 قان чак ¹камытлы 486.
 قان чак ¹камур-камук 488.
 قان чак ¹камур 489.
 قان чак ¹камук 488.
 قان чак ¹камуклук 489.
 قان чак ¹кан 100.
²кан 101.

قان ³кан 104, 105.
 قانات ¹канат 111.
 قاناتلامق канатлан 113.
 قاناتлы канатлы 113.
 قاناتы ²канаг 113.
 قانات ¹канат 111.
 قانادلو канатлы 113.
 قанاره канара 111.
 قанакфорقه канакфорка 114.
 قанамق ⁴кана 109.
 قанаву канаву 110.
 قانبىل камбыл 496.
 قانبур камбур 497.
 قانبурلامق камбурлан 497.
 قانبурлук камбурлук 497.
 قانتар ⁴кантар 122.
⁵кантар 122.
 قانتармق ²кантар 122.
³кантар 122.
 قانتарمه кантарма 122.
 قانчаларيه канчаларја 127.
 قانچه ²канча 128.
 قانچه канча 127.
 قانцала канцала 129.
 قانцалы канцалы 129.
 قанцорغه канцорға 130.
 قانцوغе канцуга 130.
 канцуга 130.
 قانчыг канчыг 130.
 قانчык канчык 130.
 канчык 130.
 قانчык канчык 127.
 قاندا канда 123.
 قانداг кандаг 123.
 قانداк кандак 123.
 قاندан кандан 123.
 قандыр кандыр 124.
 قانдала кандала 123.
 قانده канда 123.
 قانطور кантыр 123.
 قانطير кантыр 123.

канды, ханды 120.
 قانغ ³каң 80.
 قانغ канк 119.
 قانغىمق кангы 119.
 قانграيمق каңраи 84.
 قانгримق каңыр 82.
 قانگشار каңшар 87.
 قانگشارلىق каңшарлик 87.
 قانгцаيمق каңцаи 83.
 قانغه каңга 83.
 قانگلتر каңлытыр 82.
 قانگلى ¹каңлы 84.
²Каңлы 84.
 قانла канла 120.
 قانлан канлан 120.
 قانлык канлык 121.
 قانلى канлы 121.
 قانلىك ¹канлик 121.
²канлик 121.
³канлик 121.
 قان ⁶кан 106.
 قانلو = قانى.
 قانه ¹кана 108.
 قانун ²канун 118.
 قانунчы канунчы 118.
 قانى каны 114.
 قانىт каныт 117.
 قانىقسه مق каныкса 116.
 قانىقسىمق каныксы 116.
 قانىقىمق ¹канык 115.
 قانىق ³каны 115.
 قав ¹кав 462.
 قಾವاته кавата 465.
 قавалتى кавалты 465.
 قавыт ¹кавыт 469.
 قавыт ²кавыт 469.
 قавجون кавчун 475.
 قавчы кавчы 475.
 قавыт ¹кавыт 469.
 قавدر каудыр 53.
 قавدرلامق каудырла 53.

кавди 475.
 قاورامق ¹кавра 473.
 قاورابش кавраыш 474.
 قاورىمق кавырт 469.
 قاورچاق каурчак 52.
 قاورغه каурға 51.
 قاورق кавырык 468.
 قاورلىق кавырыл 468.
 قاورماج каурмач 52.
 кавырмач 469.
 قاورمق ¹кавыр 468.
 قاورمه каурма 52.
 кавырма 469.
 قاوره каура 51.
 قاورى кауры 51.
 قاуз кауз 53.
 кауз 471.
 قاوزامق кауза 53.
²кавза 475.
³кавза 475.
 قاوزه ¹кавза 475.
 قاوش ¹кауш 54.
 قاوشاتمق каушат 54.
 قاوشاق ¹кавшак 475.
²кавшак 475.
 قاوشاقلىق кавшаклан 476.
 قاوشامق кауша 54.
 кавша 475.
 قاوشاуچان каушаучан 54.
 قاوشترمق кауштыр 55.
 قاوشترمق кавышдыр 469.
 قاوشук каушук 472.
 قاوشуكلق каушуклук 472.
 قاوشулу каушулу 472.
 قاوشу ²кауш 54.
 кавыш 469.
³кавуш 471.
 قاوغе ²кауга 51.
³кавға 473.
 قاوغун каугун 51.
 кавгун 473.

قاوغونچى kavдунчи 473.
 قاروق ²kauk 50.
 кавык 467.
 قاوقلان kavклан 50.
 قاوقلىق кавыклык 468.
 قاوقلىق кавыклы 468.
 قاوقлак kavлак 474.
 قاوقلام ¹kavла 474.
 قاوقلات kavлат 474.
 قاوقлык кавылык 469.
 кавлык 474.
 قاوقلام ²kavла 474.
 قاوقлак kavлык 474.
 قاوقлак kavлук 475.
 قاوقلىق kavлык 474.
 قاوق ²kav 463.
 قاун каун 51.
 кавын 468.
 قاوقлык кавынлык 468.
 قاوقин kavин 470.
 قاوقдак kavудак 471.
 قاوقу kavуцы 471.
 قاوقдак kavудак 471.
 قاуور ²kavур 470.
 قاуорچак kavурчак 471.
 قاуордак kavурдак 471.
 قاуурсун kavурсун 470.
 قاуурси kavурси 470.
 قاуورماчы kavурмачы 471.
 قاууси kavуси 471.
 قاуوش ¹kavуш 471.
 قاуوق кавык 467.
 قاуوين кавын 468.
 قاي ¹kai 2.
²kai 3.
 قايا ²kaja 88.
 قاياчык kajaчык 92.
 قايار ²kajar 91.
 قاياش kajаш 92.
 قاياغان kaжаған 90.
 قاياган ²каjan 91.

قاياган каjan 90.
²каjan 91.
 قاياу каjaу 90.
 قاياулан kajaулан 90.
 قاياулы каjaулы 90.
 قايارмак каipар 47.
 قاипак каipак 47.
 قاипакчы каipакчы 47.
 قاипам каipа 47.
 قاипан каipан 47.
 قاипи ²каip 47.
 قايتа каita 33.
 قايتارت каitарт 35.
 قايتарлык каitарлык 35.
 قايتар каitар 33.
 قايتарма каitарма 35.
 قايتаки каitаки 33.
 قايتалик каitалик 35.
 قايتан каitан 1055.
 قايتыш ¹каitыш 35.
 قايتыشق ²каitыш 36.
²каitыш 36.
 قايتи ¹каit 29.
 قايتармак см. قايتورماк.
 قايتу каitу 36.
 قايتушылы каitушылы 36.
 قاичак каичак 41.
 قاичы ²каичы 41.
 قاичыла каичыла 42.
 قايدا каida 36.
 قايداграк каidaграк 39.
 قايدан каидан 39.
 قاидрак каидрак 41.
 قاиды каиды 41.
 قاидырма каидырма 41.
 قايدا см. قايدا.
 قايداгы каидагы 39.
 قاир ²каip 20.
 قايرات ²каipат 23.
 قاираг каираг 22.

قاирак каирак 21.
 казырак казырак 96.
 قاира ²каира 21.
 قايرмак каирмак 21.
 قايرчы каирчы 97.
 قاирчы каирчы 97.
 قاирла каирла 26.
 قاирлык каирлык 24.
²казыры 96.
 قايرмак ²казыр 95.
²казыр 95.
 قاירו каירו 26.
 قاиру каиру 26.
 قايري каيري 24.
 казыры казыры 96.
 قاирла каирла 25.
 قايرлык ¹казыры 96.
 قايرлы казырылы 96.
 قاисы ¹каисы 42.
²каисы 43.
 قاиш ¹каиш 44.
²каиш 45.
²казыш 98.
 قاишал каишал 45.
 قاиштур каиштур 46.
 قاишлан каишлан 46.
 قاитас каитас 35.
 قاигана каигана 7.
 قاигырыш каигырыш 9.
 قاигу см. قاигу.
 قاигырт каигырт 9.
 قاигырганлык каигырганлык 9.
 قاигыр каигыр 9.
 قاигыру каигыру 9.
 قاигысыз каигысыз 10.
 قاигыландыр каигыландыр 10.
 قاигылан каигылан 9.
 قاигылы каигылы 10.
 قاигу каигу 8.
 قاик каик 4.
 казык казык 93.

7. қаиқы қаиқы
 қаиқычы 94.
 қаил қаил 26.
 қаим қаим 48.
 қаимә қаимә 1057.
 қаимак қаимак 48.
 қаимаклан қаимаклан 49.
 қаимаклы қаимаклы 49.
 қаимакам қаимакам 48.
 қаимакамлык қаимакамлык 49.
 қаи 3.
 қаимә қаимә 49.
 қаима қаима 48.
 қаин қаин 11.
 қаин 12.
 қаиын 94.
 қаината қаината 18.
 қаинатыл қаинатыл 18.
 қаинатым қаинатым 18.
 қаинат қаинат 17.
 қаинатӯ қаинатӯ 18.
 қаинар қаинар 16.
 қаинарқа қаинарқа 17.
 қаинарлан қаинарлан 16.
 қаинарлыи қаинарлыи 17.
 қаинашлык қаинашлык 18.
 қаинаш қаинаш 18.
 қаинаға қаинаға 16.
 қаинак қаинак 15.
 қаинак 16.
 қаинаклы қаинаклы 16.
 қаинал қаинал 17.
 қаинама қаинама 14.
 қаинама қаинама 19.
 қаинана қаинана 16.
 қаинаучан қаинаучан 15.
 қаинаӯ қаинаӯ 15.
 қаинауук қаинауук 18.
 қаингәч қаингәч 19.
 қаиынсар қаиынсар 94.
 қаиынлык қаиынлык 94.

қаинни қаинни 19.
 қаиә қаиә 88.
 қаиу қаиу 99.
 қаиу 100.
 қаиу 100.
 қаиуҗчы қаиуҗчы 100.
 қаиурмқ қаиурмқ 100.
 қаиынты қаиынты 98.
 қаиирмқ қаиирмқ 20.
 қаиизла қаиизла 98.
 қаиизы қаиизы 93.
 қаба қаба 433.
 қаба 434.
 қаба 434.
 қабат қабат 447.
 қабатла қабатла 447.
 қабатлы қабатлы 447.
 қабатма қабатма 411.
 қабаға қабаға 447.
 қабаҗа қабаҗа 447.
 қабаҗа қабаҗа 411.
 қабаһат қабаһат 439.
 қабаһатлан қабаһатлан 439.
 қабаһатлы қабаһатлы 439.
 қабарт қабарт 442.
 қабартма қабартма 443.
 қабартмалы қабартмалы 443.
 қабарҗық қабарҗық 444.
 қабарҗықлан қабарҗықлан 444.
 қабарҗыкы қабарҗыкы 444.
 қабарды қабарды 443.
 қабарма қабарма 444.
 қабара қабара 442.
 қабаралы қабаралы 442.
 қапаруз қапаруз 410.
 қапарузчы қапарузчы 410.
 қапарузчылык қапарузчылык 410.
 қабарық қабарық 442.
 қабарыкы қабарыкы 442.

қабаһат қабаһат 447.
 қабаһатлы қабаһатлы 447.
 қабаһат қабаһат 407.
 қабаһат қабаһат 437.
 қабаһат қабаһат 405.
 қабаһатсыз қабаһатсыз 407.
 қабаһат қабаһат 445.
 қабаһат қабаһат 446.
 қабаһат қабаһат 446.
 қабаһат қабаһат 446.
 қабаһат қабаһат 446.
 қабаһат қабаһат 446.
 қабаһат қабаһат 446.
 қабаһат қабаһат 446.
 қабаһат қабаһат 410.
 қабаһат қабаһат 412.
 қабаһат қабаһат 435.
 қабаһат қабаһат 411.
 қабаһат қабаһат 412.
 қабаһат қабаһат 407.
 қабаһат қабаһат 409.
 қабаһат қабаһат 409.
 қабаһат қабаһат 440.
 қабаһат қабаһат 409.
 қабаһат қабаһат 409.
 қабаһат қабаһат 409.
 қабаһат қабаһат 453.
 қабаһат 1196.
 қабаһат 841.
 қабаһат қабаһат 458.
 қабаһат қабаһат 459.
 қабаһат қабаһат 846.
 қабаһат қабаһат 454.
 қабаһат қабаһат 842.
 қабаһат қабаһат 841.
 қабаһат қабаһат 841.
 қабаһат қабаһат 842.
 қабаһат қабаһат 847.
 қабаһат қабаһат 847.
 қабаһат қабаһат 845.
 қабаһат қабаһат 845.
 қабаһат қабаһат 459.

قبضلق кабызлык 453.
 قبضه кабза 459.
 قبلى Кыпти 842.
 قبلىн кыпкын 842.
 قبلىنلان قبىنلان 842.
 قبلى кабал 444.
 قبلىн каплан 423.
 قبلىнлар кабалдарлык 446.
 قبلىн кабалла 446.
 قبلى кыбла 847.
 قبلى кыбла 702.
 قبلى капуцу 418.
 قبلى көпөр 685.
 قبلى көпөрчөк 685.
 قبلى купузла 1033.
 قبلى купусла 1033.
 قبلىн кабушан 458.
 قبلى кабул 457.
 قبلىн (؟) кобуллаш 666.
 قبلىн кабулла 458.
 قبلىн кабуллык 458.
 قبلىн кабуландыр 417.
 قبلىн кабула 417.
 قبلى капулу 417.
 قبلى кышык 841.
 قبلىн кышыклык 841.
 قبلى кыт 786.
 قبلىн кытат 787.
 قبلىн кытатчы 787.
 قبلىн катарик 281.
 قبلى кытыр 788.
 قبلىн кытрала 789.
 قبلىн кытра 789.
 قبلىн кытырдат 789.
 قبلىн кытырда 789.
 قبلىн кытыршы 789.
 قبلىн кытыршыла 789.
 قبلىн кытыр-кытыр 788.
 قبلىн кытырла 788.
 قبلىн кытырлы 788.

قىتره кытра 789.
 قىتىق кытык 787.
 قىتىجان кытыкчан 788.
 قىتىلاشق кытыклаш 788.
 قىتىلامق кытакла 787.
 кытыкла 787.
 قىتىلان кытыклан 788.
 قىتىлау кытыклау 788.
 قىتىлу кытыклы 788.
 قىتىق кыт 786.
 قىتىр көтөр 681.
 قىتى каты 282.
 قىتىق кытык 787.
 قىجان качан 334.
 قىجان кычыткап 794.
 قىچىق кычыт 794.
 قىچىту кычыту 794.
 قىچىрдамк кычырда 794.
 قىچىرىش кычырыш 798.
 قىچىشق кычыш 794.
 قىچىقىرت кычыкырт 796.
 قىچىقىرىш кычыкырыш 795.
 قىچىقىرىштыр кычыкырыштыр 795.
 قىچىقىرىшлы кычыкырышлы 797.
 قىچىقىرىш кычыкырыш 795.
 قىچىقىرىшу кычыкырышу 795.
 قىچىقىرمк кычыкыр 795.
 قىچىقىرىн кычыкырын 795.
 قىچىقىк кычык 792.
 قىچىقىн кычын 793.
 قىچى кычу 795.
 قىچىлан кычула 795.
 قىچى кычы 792.
 кычы 792.
 кычы 792.
 قىچى кычы 793.
 قىچىбла кычыбла 793.
 قىچىнла кычынла 793.

قىچىاغلى капчагылы 79.
 قىچى капша 79.
 قىچىلىк капшалык 79.
 قىچىلق катлык 301.
 قى кадо 683.
 قى кадоча 683.
 قى кадогылы 683.
 قى кадола 683.
 قى кадолык 683.
 قى кадом 683.
 قى кадан 310.
 кадан 317.
 قى кадар 311.
 кадар 1134.
 кадар 1138.
 قى кудрат 1006.
 көдрөт 1335.
 قى көдрөтсизлик 1135.
 көдрөтсизлик 1489.
 قى көдрөтсиз 1335.
 көдрөтсиз 1489.
 قى кудратлы 1007.
 көдрөтлы 1489.
 قى кудратлы 1006.
 көдрөтлы 1489.
 قى көдрөтлы 1335.
 قى кадарчык 314.
 قى кадрлык кадрлык 1139.
 قى кадрлы кадрлы 1139.
 قى кадрлы кадрлы 1139.
 قى көтөр 681.
 кыдыр 790.
 قى кыдык 790.
 قى кыдыкла 790.
 قى кыдыккан 790.
 قى кадам 317.
 قى кадамсиз 317.
 قى кадамлы 317.

²кудус 1005. قدوس
¹кадыр 325. قدیر

¹кыр 732. قر
²кыр 735.

¹кара 132. قرا
¹караца 162. قراچه
²караца 162.

¹карадағ 161. قراداغ
¹карап 157. قراپ
²карап 158.

¹карарты 158. قرارتی
¹карарсыз 158. قرارسىز

¹карарсызлык 159. قرارسىزلىق
¹карасы 163. قراسی

¹карағ 150. قراغ
²карағ 150.
кырағ 737.

¹карағай 151. قراغای
¹карағайлик 151. قراغایلىق

¹карағул 152. قراغۇل
¹карағлиғ 152. قراغلىق

¹карағу 151. قراغۇ
кырағу 736.
¹кырағу 737.

²кырағу 737.
¹каравыл 165. قراغول

¹карағы 151. قراغى
²карак 147. قراک

¹кыран 738. قراک
¹каран 155. قراک

¹каранлы 156. قراکلى
¹каранлылан 156. قراکلىلىق

¹каранлык 156. قراکلىق
кырал 738. قرال

крал 1052. قراللىق
²кырала 738. قرالامق

¹каралту 160. قرالتى
¹каралты 160. قرالتى

¹каралды 160. قرالدى
кыраллык 738. قراللىق

краллык 1052. قراللىق
кыраллы 738. قراللى

¹каралыча 160. قراللىچه
кыралыча 738.

кралыча 1052. قراللىچه
каралык 160. قراللىق

¹каралтык 166. قراالىق
каралтык 166. قراالىق

¹каралык 166. قراالىق
каралык 166. قراالىق

¹каралысан 166. قراالىسان
¹кур'ан 923. قراان

көр'он 676. قراان
кранта 1052. قراانته

¹карантина 156. قراانته
¹караңгу 154. قراانغۇ

¹караңгулык 154. قراانغۇلىق
кырау 736. قراو

¹караваш 165. قراواش
¹караваня 165. قراوانه

¹каравыл 165. قراوول
¹кыраулан 736. قراوولان

¹кырыб 745. قراوولان
көрбон 679. قراوولان

¹курбан 962. قراوولان
¹карбічи 215. قراوولان

¹карпуз 212. قراوولان
кырк 761. قراوولان

¹кырынды 761. قراوولان
картал 200. قراوولان

¹кырыс 744. قراوولان
¹кырыш 744. قراوولان

¹кырыш 744. قراوولان
кырта 760. قراوولان

¹кыртау 760. قراوولان
¹кыртаучы 760. قراوولان

¹кыртаулат 760. قراوولان
¹кыртаула 760. قراوولان

¹кыртаулы 760. قراوولان
карз 207. قراوولان

¹картал 200. قراوولان
¹кура 920. قراوولان

²кырды 752. قراوولان
¹карды 194. قراوولان

кырды 750. قراوولان
¹кырды 752.

¹кырдыч 751. قراوولان
²кырдыч 751.

¹кырык 739. قراوولان
кыркап 747. قراوولان

¹каркара 190. قراوولان
кыркыра 748.

¹кырклат 749. قراوولان
¹кырка 749. قراوولان

¹кырклык 750. قراوولان
²кырклык 750.

¹кыркыл 748. قراوولان
²кыркү 749. قراوولан

¹кыркүлан 749. قراوولان
¹кырымыш 748. قراوولان

¹кырмачы 763. قراوولان
кырмаз 764. قراوولان

¹кырмазы 764. قراوولان
¹кырмазыца 764. قراوولان

¹кырмазылан 764. قراوولان
¹кырмазылык 764. قراوولان

¹кырмазылы 764. قراوولان
¹кырмазыја 764. قراوولان

¹кырмазса 763. قراوولان
¹карын 171. قراوولان

¹карнабит 196. قراوولان
¹карнал 195. قراوولان

¹каранәил 157. قراوولان
kälämöir 1116.

¹кара 132. قراوولان
¹коруғ 558. قراوولان

¹коруғчи 559. قراوولان
¹кырышмаз 745. قراوولان

¹кырык 740. قراوولان
¹кырыкчы 740. قراوولان

¹кырыклык 740. قراوولان
¹кырык-мырык 740. قراوولان

قىلاپتان кылаптан 769.
 قىلابدان кылабдан 770.
 клабыдан 1052.
 قىلابدانлы клабыданлы 1052.
 قىلابالىق калабалык 233.
 قىلاج *калаш 232.
 قىлаш *калаш 232.
 *калаш 232.
 قىлашлиق калашлык 232.
 قىлагуз калауз 679.
 кылавуз 770.
 قىлагузла кылавузла 770.
 قىлан *калан 230.
 калауз калауз 679.
 قىлауус калауус 234.
 قىлауи калауи 234.
 قىлап калап 268.
 калап 270.
 قىлапак *калпак 268.
 *калпак 269.
 قىلпазан калпазан 269.
 قىлпазан калпазан 269.
 قىлпазанлык калпазанлык 269.
 قىлпама калпама 269.
 قىлпалык калпалык 269.
 قىлпур калпур 271.
 قىлпурчу калпурчу 272.
 قىлпурлат калпурлат 271.
 قىлпурла калпурла 271.
 قىлпурлан калпурлан 271.
 قىлгарык калгарык 259.
 قىлгы *калгык 258.
 قىла *кала 224.
 *кага 224.
 *кага 225.
 кала 235.
 قىлагык калагык 232.
 калагык 236.
 قىлагык калагык 230.
 قىлаат калаат 272.
 قىлаатла калаатла 272.

قىлаатлык калаатлык 272.
 قىла кала 272.
 قىлакан калакан 251.
 قىлам *калам 235.
 калам 236.
 *калам 1116.
 قىламбак каламбак 238.
 قىламтраш каламтраш 238.
 قىламчик каламчик 238.
 قىламкар каламкар 238.
 قىламкарлык каламкарлык 238.
 قىламан каламан 238.
 قىламя каламя 238.
 قىламак каламак 238.
 قىлың кылың 776.
 قىландар калаандар 236.
 قىла кула 978.
 قىлың кылың 778.
 قىлыңчы кылыңчы 778.
 قىлыңлама кылыңлама 778.
 قىлыңлы кылыңлы 778.
 قىлыңчы кылыңчы 778.
 قىлыф кылыф 779.
 قىмар *камар 480.
 قىмоч кымоч 686.
 قىмаштыр кымаштыр 482.
 قىмаш кымыш 481.
 قىмту камту 491.
 قىмырчыт кымырчыт 853.
 قىмырчы кымырчы 853.
 قىмурға кымурға 489.
 قىмыз кымыз 854.
 قىмға кымға 490.
 قىмкым кымкым 854.
 قىман камман 491.
 قىмандраттыр кымандраттыр 853.
 قىму каму 488.
 قىманатла кыманатла 113.

قىнаржа канаржа 111.
 قىна'ат кана'ат 110.
 канга'ат 1076.
 قىна'атسىز канга'атسىз 1076.
 قىна'атلىك канга'атلىك 1076.
 قىна'атلى канга'атلى 1076.
 قىнак кынак 727.
 قىнаклы кынаклы 727.
 قىнакына кынакына 727.
 قىнал канал 111.
 قىнала кынала 727.
 قىналы кыналы 728.
 قىнама *кына 726.
 قىнан *кынан 727.
 قىнар канбар 131.
 قىнарсыз канбарсыз 131.
 قىнбара кумбара 1052.
 قىнбарацы кумбарацы 1052.
 قىнбур камбур 497.
 قىнбурлат камбурлат 497.
 قىндала кандала 123.
 قىндыр кындыр 731.
 قىندил кандал 123.
 кандыл 125.
 кандил 125.
 قىндилчи кандилчи 126.
 قىндилли кандилли 126.
 قىнтар кантар 122.
 قىнтарлык кантарлык 122.
 قىнгал кангал 119.
 قىнгалла кангалла 120.
 قىнгыр кыңгыр 708.
 قىнград кыңград 710.
 قىнграу кыңграу 709.
 قىнгыр кыңгыр 709.
 قىнграйт кыңграйт 709.
 قىнграи кыңграи 709.
 قىна *кына 725.
 قىхыр кахыр 78.
 каһар 79.

قهولامق kahäplä 79.
 قهولامق kahäplän 79.
 قهقهه kahkaha 79.
 قهوه kahvä 80.
 kävä 446.
 قهوهجی kahväçi 80.
 käväçi 466.
 قهوهجیلک kahväçilik 467.

 قو kŭ 883.
 قوارتمق көwөрт 685.
 قوارمق көwөр 685.
 قواره kavara 464.
 قواز kavaz 464.
 قواس көwос 686.
 قواس kavac 465.
 قواطه kavata 465.
 قواف kavaf 465.
 قواق kavak 463.
 көwок 685.
 *кŭак 884.
 قواقلىق көwоклык 685.
 кŭаклык 885.
 قवाल kavал 464.
 قوالاتمق көwолат 686.
 قوالاشمق көwолаш 686.
 кyалаш 886.
 قوالاق kavалак 465.
 قوالامق көwола 686.
 *кyала 886.
 *кyала 886.
 قوالاغىق көwолаган 686.
 قوالتىمق кyалат 886.
 قوام kavam 465.
 кывам 848.
 قواملامق кывамлап 848.
 قواملندرمق кывамландыр
 466.
 قواملىغان kavамлап 466.
 قواملىمى kavамлы 466.
 кывамлы 848.

قوان kuван 1040.
 قوانچ кыванч 848.
 قوانچ куванч 1040.
 قوانچلىق куванчылык 1041.
 قوانچлы куванчлы 1040.
 قواندرمق куандыр 885.
 куандыр 1040.
 قوانس каванус 464.
 قوانشىمق *куаныш 885.
 قवानمق каван 463.
 кыван 848.
 куан 885.
 *куван 1040.
 قوانىچ куаныч 885.
 قوب *коп 650.
 *куп 1032.
 قوبا *коба 657.
 көбө 685.
 قوبا *копа 652.
 купа 1033.
 قوبатلىق қобатлык 658.
 قوباد кубад 1036.
 قوبартмق қобарт 658.
 көбөрт 685.
 кубарт 1035.
 قوبартмق қопарыт 553.
 قوباردلىق қопардыл 653.
 قوبарلىق қобарыл 658.
 кубарыл 1035.
 قوبарلىق қопарыл 653.
 قوبарمق қобар 657.
 көбөр 685.
 кубар 1035.
 قوبарمق қопар 652.
 قوباق қобак 657.
 *кубак 1034.
 قوپал қопал 653.
 купал 1033.
 قوبالاق кубалак 1035.
 قوپан қопан 652.
 купан 1033.

قوپانлык қопанлык 1033.
 قوپانلىق қопанлик 652.
 قوپنى الدى қопті-алді 656.
 قوپچه қопча 656.
 قوپچهلامق қопчала 656.
 قوپچهلى қопчалы 656.
 قوپдрمق қуптар 1033.
 قوپىز қубыз 1036.
 قوپىزчы қубызчы 1037.
 قوپسامق қопса 656.
 قوپشىلامق қупшыла 1034.
 قوپشىمق қубыш 1037.
 قوپشىمى қупшы 1034.
 قوپشى قупшы 1034.
 قوپشىن қупшін 1034.
 قوپىغا қопка 654.
 قوپىغا қопка 654.
 قوپىق *коп 650.
 *куп 1032.
 قوپه *коба 657.
 көбө 685.
 قوپу қопу 653.
 قوپур *қобур 660.
 *қубур 1037.
 قوپур қопур 654.
 قوپурچ қобурчак 661.
 قوپурچук қопурчук 654.
 قوپурلىق қубурлык 1038.
 قوپур қобуз 662.
 قوپуз қопуз 654.
 قوپузاق қобузак 662.
 قوپузла қопузла 654.
 قوپузىقه қобузка 662.
 قوپузىقه қопузка 654.
 قوپوش қобуш 662.
 قوپوش қопуш 654.
 قوپوشله қобушла 662.
 قوپوشله қопушла 654.
 قوپوشلىق қобушлык 662.
 قوپوق *қобук 660.
 قوپوق қопук 653.

قوبولدوق копудук 654.
 قوبولق копул 654.
 قوبوي купуи 1033.
 قوبيا копја 655.
 قوبيس купис 1033.
 قوت көт 681.
¹кут 990.
 قوت ²куат 887.
 куват 1041.
 قوتارمق ¹котар 608.
 кутар 992.
 قوناز ¹котаз 608.
²котас 608.
 قوناس котас 608.
 кутас 992.
 قوناق ¹котак 606.
²котак 606.
 قونالمق котал 608.
 кутал 991.
 قونан ¹котан 606.
⁴котан 607.
³кутан 992.
 قونانламق котанла 607.
⁴кутан 992.
 قونانمق кутна 997.
 قونره көтөр 681.
 кутыр 992.
 قونرلانمق кутырлан 992.
 قونسز көтсөз 683.
 кутсуз 997.
 قونتсиз кувәтсиз 1042.
 куватсыз 1042.
 قونتسزлик кувәтсизлик 1042.
 قونتартмق көткөрт 682.
 قونتарلق көткөрүл 682.
 قونتармق көткөр 682.
 куткар 994.
 قونتारо көткөрү 682.
 куткарү 995.
 قونتारожи куткарүчи 995.
 قونتарожи көткөрүчи 682.

قونقولق куткул 995.
 قونلامق көтлө 682.
 قونландырмق куатландыр 887.
 قونландырмق куватландыр 1041.
 قونланمق куатлан 887.
 قونلانمق куватлан 1041.
 قونлаو көтлөу 682.
 قونلندرمق кутландыр 996.
 قونلندرمк кувәтландир 1042.
 قونلنمق кутлан 996.
 قونلнмк кувәтлән 1042.
 قونلو көтлө 682.
 куатлы 887.
¹кутлу 996.
 قونلو куватлы 1041.
 قونлуғ ²кутлуғ 997.
 قونلولق кутлула 997.
 قونلی кувәтлі 1042.
 قونلیк кувәтлік 1041.
 قونمق ⁴кут 991.
 قونو котты 610.
 قونوجق кутуцук 994.
 قونур ¹котур 609.
¹көтөр 681.
²кутур 994.
 قونуртмق көтөрт 681.
 قونурچاق көтөрчөк 681.
 قونورشмق көтөрөш 681.
 قونورلانمق котурлан 609.
 قونورمق ²котур 609.
³көтөр 681.
 قونорнмق көтөрөн 681.
 قونорок көтөрөк 681.
 قونورى кутуру 994.
 قونوز кутуз 994.
 قونولدурмق көтөлдүр 682.
 قونولق көгөл 682.
 قونولو көгөлү 682.
 قونولى котты 610.

قوج көч 615.
 قوجат кучат 1009.
 قوجاتمق коңат 620.
 قوجач көчач 616.
 قوجацк коңацык 620.
 قوجаш көчаш 616.
 قوجашламق кучашла 1009.
 قوجашланمق кудашлан 1012.
 قوجак коңак 619.
 көчөк 688.
 куңак 1011.
 قوجак көчак 616.
 көчөк 683.
 кучак 1007.
 قوجақлатмق куңаклат 1011.
 قوجақлашмق көчөклаш 684.
 قوجақла куңакла 1011.
 көчөкла 683.
 قوجақламق көчөкла 683.
²кучакла 1008.
 قوجақланمق куңаклан 1011.
 قوجақлау көчөклау 684.
 قوجақлык куңаклык 1012.
 قوجақлык көчаклык 616.
 قوجаман коңаман 620.
 قوجалак коңалак 620.
 кучалак 1009.
 قوجаланمق кучалан 1009.
 قوجан көчан 616.
 көчөн 684.
 قوجанлы көчанлы 616.
 قوجанمق коңан 619.
 قوجурмق көчтур 618.
 көчтөр 684.
 قوجуш ¹куңуш 1012.
 куңуш 1012.
 قوجوشمق ²коңуш 621.
 көчөш 684.
³куңуш 1012.
 قوجкач кучкач 1010.
 قوجкар көчкар 617.

قوجقار кучкар 1010.
 قوجلامق кочла 618.
 قوجلان кочлан 618.
 قوجلىق коңал 620.
 قوجк көч 683.
 куң 1010.
 قوجк көч 683.
 куч 1007.
 قوجه 'коңа 618.
 قوجه 'коча 616.
 قوجهلىق коңалат 620.
 قوجهلىشىق коңалаш 620.
 قوجهلىق коңалык 620.
 قوجهلىق коңала 620.
 قوجهلىق коңалан 620.
 قوجهмқ 'коңа 619.
 قوجه күңу 1012.
 قожуш 'коңуш 621.
 قожушық 'коңуш 621.
 قожушық 'кочуш 617.
 көчөш 684.
 кучуш 1010.
 قожуқ коңуқ 621.
 قожуқ кочуқ 617.
 قожушық коңулуш 621.
 قожулық күңулық 1012.
 قожулық кочуқ 617.
 قожумқ коңу 621.
 قожумқ 'кочу 617.
 قожундрмқ коңундр 621.
 قожунқ коңун 621.
 قожу 'кочу 617.
 قожу кочуңу 617.
 قожуқ кучык 1009.
 قожин коңин 620.
 قожин кучин 1010.
 قоху коху 520.
 قохуламқ кохула 520.
 قода көдө 683.
 куда 998.
 قодаш кодаш 611.

قودالاق кудалак 1000.
 قودالامқ көдөла 683.
 قودаман кодаман 611.
 кудаман 1001.
 قودамсы кодамсы 611.
 قودан кудан 999.
 قودертқ кодурт 615.
 قودермқ 'көтөр 681.
 قودукчи кудукчи 1003.
 قودуқлық кудуқлық 1002.
 قودуқ 'кудуқ 1002.
 قودубат кудубат 1006.
 قودор көтөр 681.
 'кудур 1003.
 قودормқ 'кодур 614.
 'кудур 1003.
 قудуз кудуз 1005.
 قудузла кудузла 1006.
 قудузлан кудузлан 1006.
 قудузлық кудузлық 1006.
 قудусак кудусак 1005.
 قудуш кодош 611.
 кудуш 1006.
 قудуғ кудуғ 1003.
 قудуқ 'кудуқ 1002.
 'кудуқ 1002.
 قудулук кодулук 615.
 قудуман кодуман 615.
 кудуман 1006.
 قор 'кор 548.
 'кур 916.
 قора 'кора 550.
 'кура 920.
 'кура 920.
 قорабије курабија 924.
 قорачи курачы 924.
 قорада курада 924.
 قорашдырғаламқ көрөштыр-
 ғала 676.
 قорашдырмқ көрөштыр 676.
 قораштық көрөштық 676.

قورак 'курак 921.
 قораклық курақлық 922.
 قораклы курақлы 922.
 قорал көрәл 675.
 قоралтық куралт 923.
 قоралтық көрәл 676.
 'курак 923.
 قорамқ көрә 675.
 قораме Курама 924.
 قوران 'куран 923.
 قорантық 'коран 551.
 'куран 923.
 قораиыш кураиыш 551.
 قоруқ 'куруқ 936.
 قоруқ куруқ 961.
 قоруқаш куруқашы 963.
 قоруқасыз куруқасыз 962.
 قорубан 'курубан 962.
 قорубағық курубағық 962.
 قоруба курубаға 961.
 قорубат 'курубат 963.
 قورت көрт 677.
 'көрт 677.
 'курт 944.
 'курт 945.
 'курт 946.
 قورتарлық куртары 947.
 قورتармқ куртар 947.
 قورتчығаз куртчығаз 950.
 قورتқа 'куртка 948.
 قортқа көртқа 678.
 قортлат куортлат 949.
 قортлаға куортлаға 949.
 قортла 'куртла 949.
 көртла 678.
 قортландыр куортландыр
 949.
 قортлан көртлан 678.
 куортлан 949.
 قортла көртла 678.
 куортла 949.

قورنورلامق куртурла 948.
 قورنولق куртул 948.
 قورنولوش куртулуш 948.
 قورنون куртун 948.
 قورچ көрөч 677.
 قورچاق көрчак 577.
 көрчөк 678.
¹курчак 953.
²курдак 956.
 قورچاقلامق курчакла 953.
 قورچالامق курчала 955.
 قورچالامق курчала 954.
 قورچالمق көрчал 577.
 курчал 954.
 قورچانك курчаң 953.
 قورچانكفى көрчөңы 678.
 قورچانكفىلانق көрчөңгылан 678.
 قورچانكفىلو көрчөңгылы 678.
 قورچىز курчызы 954.
 قورچын курцын 956.
 قورچه ²курча 955.
 قورچه ¹курча 953.
 قورچهلاшдыр курчалаштыр 956.
 قورچوق курчук 955.
 قورقى курцу 956.
 قورچی курчи 954.
 قورد ¹курт 944.
²курт 945.
 курд 950.
 قورдаш курдаш 950.
 قورдашанч курдашанч 951.
 قورдашанك курдашаң 950.
 قورдашани курдашани 951.
 قورдаш курдашан 950.
 قوردөр көрдөр 678.
 курдур 951.
 قوردلامق курдла 952.
 قوردلانق курдлан 952.
 قوردلو курдлу 952.

قوردوغلامق курдугла 951.
 قوردوم курдум 952.
 قوردون кордон 577.
 قوردىلامق курдыла 951.
 курдула 952.
 قورزه курза 959.
 قورساق көрсөк 679.
 курсак 956.
 قورساقташ курсакташ 958.
 قورساقسىز курсаксыз 958.
 قورساقلو курсаклы 957.
 قورش ²куруш 936.
 قورشат куршат 960.
 قورشак куршак 960.
 قورشакلامق куршакла 960.
 قورشالمق куршал 960.
 قورشамق көршө 679.
 курша 959.
 قورشанч куршан 960.
 قورشун куршун 960.
 قورشунچى куршунчы 961.
 قورشунلامق куршунлат 961.
 قورشунلامق куршунла 961.
 قورشунلو куршунлу 961.
 قورصاق көрсөк 679.
 قورصاقلامق көрсөклян 678.
 قورصاقلى көрсөклы 679.
 قورسان ¹курсан 959.
 قورسانلىق курсанлык 959.
 قورغات көргат 571.
 قورغاتامق көргата 571.
 قورغاتارامق көргатара 570.
 кургата 940.
 قورغاز кургаз 941.
 قورغаш кургаш 941.
 قورغашын көргашын 564.
 кургашын 941.
 قورغашون көргашун 572.
 قورغак ²курдак 940.
 قورغакسىز көргөксы 677.
 قورغال көргал 570.

قورغال кургал 940.
 قورغالدامق көргөлдө 677.
 قورغамق көргө 569.
 قورغان ¹көргөн 570.
²курған 940.
 قورغانچه көргөнча 570.
 курғанча 940.
 قورغانلىق ²көргөн 570.
²курған 940.
 قورغو ¹көргө 677.
²көргө 677.
 кургу 941.
 قورغولدامق кургулда 941.
 قورغولو кургулу 941.
 قورق ²курук 930.
¹курк 937.
 قورقاچак көркачак 564.
 قورقاң көрқаң 564.
 قورкак көркак 564.
 куркак 937.
 قورкакلىق көркаклык 564.
 قورकىتكىч куркыткыч 938.
 قورкут ¹көркүт 567.
 куркыт 938.
 قورقىچان куркычан 938.
 قورقىдыр курыктыр 925.
 قورқуду көркүду 567.
 قورقىرлык куркырлык 938.
 قورقىش куркыш 938.
 قورقىق көрк 568.
 курык 925.
²курк 937.
 قورقىныч куркыныч 938.
 قورқунч көркунч 565.
 قورқынчы куркынчы 938.
 قورқынды көркында 938.
 قورқындыч куркындыч 938.
 قورқын куркын 938.
 قورқынчы куркыныч 938.
 قورқы ¹көркү 565.
 куркү 939.

قورقوزمق коркуз 568.
 قورقوسуз коркусуз 568.
 куркўсыз 939.
 قورقوسузлук коркусузлук 568.
 قورقوش коркуш 568.
 قورقолдаі куркулдаі 939.
 قورقولук коркулук 567.
 куркўлык 939.
 قورقولук ²коркул 566.
 قورقولу корқулу 566.
 куркўлы 939.
 قورقونچак коркунчак 566.
 قورقونچлук коркунчлук 566.
 قورقونچлуғ коркунчлуғ 566.
 قورقونچлик коркунчлік 566.
 قورقونчы коркунчы 556.
 قورقى корқы 564.
 قورла ¹корла 574.
 قورлаган курлаган 943.
 قورлаган курлаган 943.
 قورлу корлу 575.
 قورлуқ ¹корлуқ 576.
 قورум ²курум 936.
 قورماج курмач 965.
 قورмача курмача 965.
 قورман көрмон 679.
 قормоннык көрмоннык 679.
 قورмасак курамсак 924.
 قورمق көр 675.
⁹кур 919.
¹курмак 964.
 قورمه ¹курма 963.
²курма 964.
 قورна көрнә 677.
 قورназ курназ 942.
 قورназлык курназлык 942.
 قورналык курналык 942.
 قورنه көрнә 677.
¹курна 942.
 قوره кавара 464.
 قورو көрә 676.

قورو ¹куру 926.
 قوروت ¹корт 677.
¹курут 934.
 قوروتنىق ²корут 560.
 көрөт 676.
³курут 934.
 قورочло корочло 677.
 قوروشنىق ²куруш 936.
 قوروشтер көрөштөр 677.
 قوروشنديرمق көрөшөндир
 677.
 قوروشنىق көрөшөн 677.
 قوروغ коруғ 558.
 көрөк 676.
 куруғ 930.
 قوروغاق көрөҗок 677.
 قوروق ³корук 556.
⁴корук 556.
 көрөк 676.
 قوروقسىمق куруксы 930.
 قوروقشامق курукша 930.
 قوروقلاننىق коруклан 557.
 قوروقنىق ³корук 557.
 قورولاننىق курулан 932.
 قورولتانى курултаі 933.
 قورولدامنىق курулда 933.
 قورولук корулук 560.
 көрөлөк 676.
 курулук 933.
 قورولوق ¹корул 559.
 көрөл 676.
 курул 931.
 قوروم ¹корум 561.
 көрөм 677.
¹курум 936.
 قورومان куруман 937.
 قورومساғ ¹курумсағ 937.
 قورومсағنىق ²курумсағ 937.
 قورومساق курумсак 937.
 قورومسامق курумса 937.
 قورومسىز курумсуз 937.

قورومق ¹кору 555.
⁴куру 928.
 قوروملو көрөмлө 677.
 курумлу 937.
 قورومه курума 937.
 قورون ¹курун 931.
 قوروندى курунту 931.
 курунду 931.
 قوروندىلو курундулу 931.
 قوروننىق ²корун 559.
³курун 931.
 قورى ³кору 555.
 قوريا курја 941.
 قورىنىق ²корут 560.
 قورىجه куруҗа 935.
 قورىجو коруҗу 561.
 قورىجولوق коруҗулук 561.
 قورىجي коруҗу 935.
 قورىس курыс 925.
 قورىشى куриши 926.
 قورىلتانى курилтай 925.
 قورىلىش курулуш 932.
 قورىلىق көрөл 676.
 قورىمه корума 562.
 قوز ¹коз 628.
²коз 628.
 قوزاق ²козак 629.
³козак 629.
⁴козак 629.
 көзөк 684.
 кузак 1018.
 قوزاقلامق көзөкля 684.
 قوزاقلاننىق кузаклан 1018.
 قوزاقلو көзөклы 684.
 кузаклы 1018.
 قوزالاق козалак 629.
 قوزалан козалан 630.
 قوزاي козаі 629.
 кузаі 1018.
 قوزايانا көз-ита 684.
 قوزدوق куздук 1022.

قوزغانلىق кузгат 1021.
 قوزغالاق кузгалак 1021.
 قوزغالان козгалай 633.
 قوزغالمق *козгал 633.
 кузгал 1021.
 قوزغالبش *козгальш 634.
 قوزغامق козга 632.
 кузга 1021.
 قوزغانىق козган 633.
 قوزغون козгун 634.
 көзгөн 684.
 кузгун 1021.
 قوزغونجق кузгундук 1022.
 قوزغونلىق кузгундук 1022.
 قوزغونى кузгуні 1022.
 قوزلو козлу 634.
 قوزلوق коздук 635.
 قوزنه кузна 1022.
 قوزنه кавіза 470.
 *коза 628.
 قوزوجق козудук 632.
 قوزوق көзөк 684.
 кузук 1019.
 قوزولامق козула 632.
 قوزولو козулу 632.
 قوزى козы 630.
 козі 631.
 козу 631.
 *кузу 1019.
 *кузу 1019.
 قوزىجق кузудук 1021.
 قوزير кузыр 1019.
 قوزيرلان кузырлан 1019.
 قوزيرلى кузырлы 1019.
 قوزيلاق кузула 1020.
 قوزيلاق кузулан 1020.
 قوزيلو кузулу 1021.
 قوساق кусак 1013.
 قوستورمق көстөр 684.
 قوسماق кускач 1015.
 قوسقورداق кускурдак 1017.

кускуе 1017.
 قوسقوغوق кускудук 1016.
 кускудук 1017.
 قوسقون *кускун 1016.
 قوسقونج кускунч 1016.
 قوسقونسز кускунсүз 1016.
 قوسقورук кускавук 1015.
 قوسوق кос 684.
 *кус 1013.
 قوسوق косок 684.
 кусук 1014.
 قوسومق кусумак 1015.
 قوسوندى кусунді 1014.
 قوش *кош 635.
 кош 684.
 *куш 1022.
 *куш 1024.
 *куш 1024.
 قوشандормق кушаттыр 1027.
 قوشانىق кушат 1027.
 قوشادلىق кушадыл 1027.
 قوشар кошар 639.
 قوشарта кошарта 639.
 قوشاشىق кошашык 639.
 قوشак *кушак 1025.
 قوشакчы кушакчы 1026.
 قوشалدى кошалды 639.
 قوشам *кушам 1027.
 قوشамق куша 1025.
 قوشанач кошанач 639.
 قوشанты кошанты 639.
 кушанты 1026.
 قوشандى кошанды 639.
 кушанды 1026.
 قوشانلىق кушаныл 1026.
 قوشانىق кушан 1026.
 قوشбаз кушбаз 1031.
 قوشتى кошті 645.
 قوشчаз кушчаз 1031.
 قوشчағаз кушчағаз 1031.
 قوشچه кушча 1031.

قوشچه кушча 1031.
 قوشچубаз кушчубаз 1031.
 قوشچук кушчук 1031.
 قوشчы кушчу 1031.
 кушчи 1031.
 قوشхан кошхан 643.
 قوشдрمق коштур 646.
 куштыр 1031.
 قوشطان коштон 685.
 *куштан 1030.
 قوشطانلىق коштоннык 685.
 куштанлык 1030.
 قوشقو кушку 1028.
 قوشقولاندرمق кушкуландыр 1029.
 قوشقولان кушкулан 1028.
 قوشلاق кушлак 1029.
 قوشلامق *кошла 644.
 кушла 1029.
 قوشландормق кошландыр 644.
 قوشлаучى кушлаучы 1029.
 قوشلىدرمق кушылдыр 1028.
 قوشلىشىق кушыгыш 1028.
 قوشلىغون кушлузун 1030.
 قوشلىق *кушдук 1029.
 *кушдук 1030.
 قوشلىق *кошул 642.
 кушыл 1028.
 قوشلىو кушлу 1029.
 قوشلۇغ кушлуғ 1030.
 قوشلى кушлы 1029.
 قوشم кошум 643.
 *кушам 1027.
 قوشمات кушамат 1027.
 قوشمار кошмар 1032.
 قوشماق кошмак 646.
 кушмак 1031.
 قوشىق *кош 637.
 *куш 1024.
 قوشىلمو кошумлу 643.

قوشه кошма 646.
 قوشنا кошна 643.
 قوشناچ кошнач 643.
 кушанач 1026.
 кушнач 1029.
 قوشنانчы кошнанчы 643.
 кушнанчи 1029.
 قوشندولامق кошундула 641.
 قوشندى кошанды 639.
 кошунду 641.
 قوشنى кошни 644.
 قوشه коша 638.
 قوشу кошу 640.
 кушӯ 1028.
 قوشуچى кошуцу 642.
 قوشورمق кошур 641.
 قوشوش кошуш 642.
 قوشوشдорمق кошуштур 643.
 قوشوشلىق кошушлик 643.
 قوشوشىق кошушик 643.
 قوشوشغ кошуш 641.
 قوشوق кошук 640.
 кушук 1028.
 قوشوقلىق кошуклык 641.
 кушуклык 1028.
 قوشولتوق кошултук 642.
 قوشولدورمق кошулдур 642.
 قوشولق кошул 642.
 قوشولو кошулу 642.
 قوشун кошун 641.
 кушун 1028.
 قوشونىق кошун 641.
 قوشى кошы 640.
 قوش кос 621.
 قوشانىچە костаныча 627.
 قوشдорمق кестер 684.
 кустур 1017.
 قوشдорمه кустурма 1018.
 قوشдорمىچى кустуруцу 1018.
 قوشور кусур 1014.
 قوشورسىز кусурсуз 1014.

قوشورلو кусурлу 1014.
 قوشوش кусуш 1015.
 قوشوقос коскос 626.
 قوشوقослаشق коскослан 626.
 قوشولاشق кослан 626.
 قوشوقос кос 684.
 кус 1013.
 قوشوندى кусунду 1014.
 قوشлаз котас 608.
 кутаз 992.
 قوشلاس кутаз, кутас 992.
 قوشلان котан 607.
 котан 607.
 قوشтор котор 681.
 قوشты котты 610.
 куту 992.
 قوش кош 515.
 кош 515.
 قوشа коша 515.
 кова 664.
 куша 898.
 قوشалаق ковалак 665.
 قوشаламق кошала 516.
 ковала 665.
 قوشаланыق ковалан 665.
 قوشалайычы ковалайычы 665.
 قوشалык ковалык 665.
 قوشор кошу 520.
 قوشу кошы 666.
 قوشулык кошылык 667.
 قوشдорمق кошдур 520.
 قوشдолامق кошсала 666.
 قوشук кошук 516.
 кушук 899.
 قوشуқлан кошуклан 516.
 قوشуқلىق кошуклык 517.
 قوشуқлу кошуклу 517.
 قوشуқлаشق кошлат 520.
 кушлат 899.
 قوشула кошла 519.
 кошла 519.

قوشلامق кушла 899.
 قوشلامе кошлама 519.
 قوشлан ковлан 666.
 قوشлаичы ковлаичы 666.
 قوشلىق ковл 665.
 قوشلهمق кошла 519.
 قوشىق кош 515.
 ков 663.
 قوشе коша 51.
 قوشе кошацы 516.
 قوشهلىق кошалык 516.
 قوشу кошу 516.
 кушу 898.
 قوشуچى кошуцу 666.
 قوشурچاق кошурчак 899.
 قوشурچىق кошурчак 517.
 قوشوش кошуш 518.
 кошуш 519.
 ковуш 666.
 кушуш 899.
 قوشوشдорمق кошуштур 519.
 قوشوشىق кошушик 519.
 قوشولامق кошла 666.
 قوشولىق кошул 517.
 قوشون кошун 517.
 قوشу кошу 516.
 قوشуچى кошуцу 517.
 قوشуламق кошула 517.
 قوشулан кошулан 517.
 قوشуны кушы 898.
 قوش кош 663.
 قوشла кошлан 663.
 قوشلىق кошлык 663.
 قوشлу кошу 663.
 قوشлу куш 1040.
 قوش кышык 848.
 قوشар кокар 509.
 кукар 896.
 قوشарجه кокарца 509.
 قوشландорمق кошаттыр 513.
 قوشлаشق кошат 513.

قوللاشدرمق **koklaştır** 514.
 قوللاشق **koklaş** 513.
 قوللامق **kokla** 513.
 قوللانمق **koklanı** 513.
 قوللمق ***koku** 511.
 قولله **кукла** 898.
 قوللهми **куклацы** 898.
 قوللمق ***kok** 508.
 قوللموش **кукнус** 897.
 قولله **кука** 896.
 قوللو ***koku** 510.
куку 896.
 قوللوندرмق **kokuttur** 511.
 قوللومق **kokut** 511.
 قوللوروز **kokoroz** 509.
 قوللوز **kokuz** 511.
 قوللوزلامق **kokuzla** 512.
 قوللوزلук **kokuzluk** 512.
 قوللوزدامق **kokuzda** 510.
 قوللوزاتمق **kokulat** 511.
 قوللوزانه **кукулата** 897.
 قوللوزامق **кукула** 511.
 قوللوزله **кукула** 897.
 قوللوزلو **кукулу** 511.
 قوللوزليه **кукула** 897.
 قوللوزليهми **кукулацы** 897.
 قوللوزمار **кукумав** 897.
 قوللوزمق ***koku** 510.
 قوللوزنه **kokona** 509.
 قوللوزنيه **кукуна** 897.
 قوللوز **кукы** 896.
 قوللوزاق ***koñak** 520.
***koñak** 520.
***konak** 536.
 قوللوزاتلق ***konaklyk** 537.
 قوللوزاتلقلو **koñakly** 521.
konakly 537.
 قوللوز **конур** 541.
 قوللوزوشلشق **koñşulash** 525.
 قوللوزوشلук **koñşuluk** 525.
 قوللوز **конур** 541.

قوللوزلук **koñşuluk** 522.
 قول **каул** 52.
кавл 474.
***kol** 578.
***kol** 583.
***kol** 583.
көл 679.
***кул** 965.
***kul** 967.
***кул** 967.
 قول **көл** 679.
***kula** 968.
 قولايه **кулапа** 977.
 قولاي **кулац** 976.
 قولاي **көлоч** 680.
***кулач** 975.
***кулач** 975.
 قولايچان **колачан** 590.
кулачан 976.
 قولايجه **колачка** 590.
 قولايجهاتمق **колачкалык** 590.
 قولايجلامق **кулацла** 976.
 قولايجلامق **көлочло** 680.
кулацла 976.
 قوللاш ***кулаш** 976.
 قولлаг **көлөк** 679.
кулац 973.
 قولлагуз **кулагузсуз** 978.
 قولлагузلق **кулагузлук** 978.
 قولлагуз **колауз** 679.
***кулагуз** 973.
кулагуз 977.
 قولлагузلامق **кулагузла** 978.
 قولлагузلق **кулагузлык** 973.
 قولлагуз **кулагуз** 973.
 قولлагузلامق **кулагузла** 973.
 قولлагузلق **кулагузлык** 973.
 قوللاق ***колак** 588.
көлөк 679.
***кулак** 968.
***kulak** 970.

قوللاق ***кулак** 971.
 قوللاقچه **кулакча** 972.
 قوللاقчун **кулакчуң** 972.
 قوللاقچی **кулакчи** 972.
 قوللاقچين **көлөкчын** 680.
кулакчын 972.
 قوللاقسىز **көлөксыз** 680.
 قوللاقسى **көлөксы** 680.
 قوللاقشه **кулакша** 973.
 قوللاقشلق ***кулаклаш** 971.
***kulaklaş** 971.
 قوللاقلق **кулаклык** 971.
 قوللاقلو **көлөклы** 680.
кулаклы 971.
 قوللاш **колан** 589.
 قوللامпара **кулампара** 978.
 قوللاماغلىق **kolamaqlik** 590.
 قوللامق ***kola** 585.
***kula** 968.
 قوللان ***кулап** 974.
 قوللانسه **kolansa** 589.
 قوللانلق **куланык** 975.
 قوللانقلو **куланыклы** 975.
 قوللانگ ***колаң** 588.
 قوللانг **кулаңса** 973.
 قوللانلامق **коланла** 589.
 قولлауз **kolaуз** 588.
колауз 679.
кулавуз 973.
 قولлаузلق **kolavuzluk** 590.
 قولлауз **kolavuz** 590.
 قوللاي **колаі** 585.
 قوللايجه **колаіца** 587.
 قوللايجهмق **колаіцаык** 587.
 قوللايجهми **колаіцы** 587.
 قوللايسينق **колаісын** 588.
 قوللايسى **колаісі** 587.
 قوللاي لاتمق **колаілат** 586.
 قوللايلاشدرمق **колаілаштыр** 586.
 قوللاي لاشق **колаілаш** 586.

قولاي لامق ¹колайла 586.
قولاي لاندرمىق ²колайландыр
586.
قولاي لامق ¹колайлан 586.
قولاي لايلىق ¹колайлыкلى 587.
قولاي لايلىق ¹колайлык 587.
قولاي ¹кул 989.
قولاي ¹колба 603.
قولاي ¹кулсуз 990.
قولاي ¹куллу 990.
قولاي ¹кулиба 979.
قولاي ¹кулуба 981.
قولاي ¹кулдук 987.
قولاي ¹кулдук 987.
قولاي ¹кулдукчы 988.
قولاي ¹кулдукса 987.
قولاي ¹кулдукла 987.
قولاي ¹кулдукдук 597.
قولاي ¹културмац 598.
قولاي ¹културмач 598.
قولاي ¹култуз 598.
قولاي ¹култузла 598.
قولاي ¹кулдук 596.
قولاي ¹кулдук 597.
قولاي ¹кулдукчы 598.
قولاي ¹кулдукчылык 598.
قولاي ¹кулдуклат 597.
قولاي ¹кулдукла 597.
قولاي ¹кулдукла 597.
قولاي ¹кулдуклан 597.
قولاي ¹кулдуклу 597.
قولاي ¹култи 596.
قولاي ¹култин 987.
قولاي ¹колчак 602.
قولاي ¹колчак 602.
قولاي ¹колчаклы 602.
قولاي ¹колцу 602.
قولاي ¹колчи 602.
قولاي ¹кулчу 989.
قولاي ¹колчир 602.
قولاي ¹кулчылык 989.

قولداش ¹кодаш 600.
قولداش ²кодаш 600.
قولداш 988.
قولداشلىق ¹кодашлиг 601.
قولداش ¹кодашуч 599.
قولداш ¹кодам 601.
قولداش ²кода 599.
قولداش ¹кулдук 988.
قولداش ²колдур 602.
قولداش ¹колдурлук 602.
قولداش ¹колдур 602.
قولداش ²колдур 602.
قولداش ¹кулсуз 989.
قولداш ¹кулдук 982.
قولداш ¹кулдан 594.
قولداш ¹кулду 680.
قولداш ²кулдук 982.
قولداш ¹козла 595.
قولداш ¹кулла 983.
قولداш ¹куллама 985.
قولداش ¹кулландырыл
985.
قولداш ¹кулландыр 985.
قولداш ¹кулланыш 984.
قولداش ¹кулланышсыз
984.
قولداш ¹кулланышлы 984.
قولداш ¹кулдук 681.
قولداш ¹кулдук 985.
قولداш ¹кулдукчы 986.
قولداш ¹кулланык 984.
قولداш ¹кулланыклы 984.
قولداш ¹кулланылыш 984.
قولداш ¹кулланылышлы
984.
قولداш ¹кулланыл 984.
قولداш ¹куллан 983.
قولداш ¹кулле 681.
قولداш ¹куллы 985.
قولداш ¹кулдук 595.
قولداш ²кулдук 986.

قولاي ¹кулдукчы 987.
قولاي ²кулдук 986.
قولاي ¹кулдук 985.
قولاي ¹колмаш 604.
قولاي ¹кулдук 681.
قولاي ¹кулдуклы 681.
قولاي ¹кул 585.
قولاي ¹кулдук 980.
قولاي ¹кулдук 1272.
قولاي ¹кула 967.
قولاي ²кула 968.
قولاي ¹кула 978.
قولاي ¹кулуба 981.
قولاي ¹кулдук 981.
قولاي ²кулдук 979.
قولاي ¹кулдук 680.
قولاي ¹кулдук 981.
قولاي ²кулдук 981.
قولاي ¹кулдукбур 981.
قولاي ¹кулдук 680.
قولاي ²кулдук 980.
قولاي ¹кулдукцак 981.
قولاي ¹кулдукчак 680.
قولاي ¹кулдукчак 981.
قولاي ¹кулдук 593.
قولاي ¹кулдук 980.
قولاي ¹кулдук 680.
قولاي ¹кулдук 680.
قولاي ¹кулдук 979.
قولاي ¹Кулдукчак 979.
قولاي ²кум 55.
قولاي ²ком 667.
قولاي ²ком 667.
قولاي ¹ком 686.
قولاي ¹кум 1043.
قولاي ¹кома 667.
قولاي ¹комоч 686.
قولاي ¹кумач 1048.
قولاي ¹комочау 686.
قولاي ¹кумар 1045.

قومار باز кумарбаз 1047.
 قومار بازلق кумарбазлык 1047.
 قومارغال кумаргал 1046.
 قومارغه кумарға 1046.
 قومارمق ²кумар 1045.
 قوماش кумаш 1048.
 قومак ²кумак 1044.
 قومакчи кумакчи 1044.
 قومал кумал 1047.
 قومالاغ кумалағ 1048.
 قومالاق ²кумалак 1047.
 قومандар командар 668.
 قومандарيه командарија 668.
 قوماندان командан 668.
 قوماندانلىق команданлык 668.
 قومандаي кумандаi 1045.
 قومانده команда 668.
 قومانيه куманја 1044.
 قومبول комбул 673.
 кумбул 1052.
 قومنه кумта 1051.
 قومтул кумтул 1051.
 قومцаз кумцаз 1051.
 قومцығаз кумцығаз 1051.
 قومрал кумрал 1050.
 قومраллык кумраллык 1050.
 قومран кумран 1050.
 قومурска комурска 671.
 قومورمق кумурак 1049.
 قومورو кумру 1050.
 قومورىق кумырык 1048.
 قومزى кумзу 1051.
 قومزىلامق кумзула 1052.
 قومسال кумсал 1051.
 قومсу кумсу 1051.
 قومسوز кемсез 687.
 قومسوزلانمق кемсезлөн 687.
 قومسوزلىق кемсезлөк 687.
 قومسولىق кумсулук 1051.

قومسى кумси 1051.
 قومش комуш 671.
 قومشلىق комушлик 671.
 قومشو комшу 525.
 комшу 672.
 قومشولىق комшулук 673.
 قومشум кумшум 1052.
 قومضو комзу 672.
 قومضولامق комзула 672.
 قومضى комзу 672.
 قومغان кемҗон 686.
 кумҗан 1049.
 قومق ³ко 498.
 قومقا кумка 1049.
 قومقبه кумкума 1049.
 قوملاغ кумлағ 1050.
 قوملىق кемнөк 686.
 кумлук 1050.
 قوملو кемнө 686.
 кумлу 1050.
 قومه ²кома 677.
²кума 1044.
 قومچاق кумчак 1049.
 قومурска кумурска 1049.
 قومورق кумөк 1048.
 قوموقلى кумөкلى 1048.
 قونا ²куна 909.
 قوناچه конача 539.
 قوناچى куначи 911.
 قوناچين куначин 911.
 قوناشق ¹кунаш 911.
 قوناغ ¹конағ 537.
²конағ 538.
 قوناك ²конак 535.
⁴конак 536.
¹кунак 909.
 قوناكчы конакчы 537.
 قوناكкына кунаккына 910.
 قوناكлат конаклат 537.
 قوناكلامق кунакла 910.
 قوناكلىق ¹конаклык 537.

قوناكلى 537.
 قوناكلىق конаклик 537.
 قوناكغا конакға 538.
 قوناكгу конакгу 539.
 قوناكلىق конак 538.
 قوناك ²кона 535.
 قونان ¹кунан 910.
 قونбул конбул 548.
 قونبوى конбоi 548.
 قونت ¹кунт 913.
 قونتراتو конtrato 543.
 قونتلук кунтлук 913.
 قونتوش контош 543.
 قونц конц 547.
 кунуц 912.
 قونич кунич 911.
 قونچак кончак 547.
 قونичлы куничлы 911.
 قونца ¹конца 547.
²конца 547.
 قونцолос концолос 548.
 قونت ¹кунт 913.
 قونдах кундах 914.
 قونداق кондак 544.
 кундак 914.
 قونداкчы кондакчы 545.
 кундакчы 914.
 قونداكلامق кондакла 544.
 кундакла 914.
 قونداكلامن кондаклян 544.
 قونداكلى 545.
 قوندىرمق кундыр 914.
 قوندز көндөз 675.
 قونده кунда 913.
 قوندурт кондурт 547.
 قوندورمق кондур 546.
 قوندوره кондура 547.
 قوندورهچى кондурачы 547.
 قوندوز көндөз 675.
 кундуз 915.
²кундуз 915.

قوندوسيه кундусија 915.
 قونسا кунса 916.
 قونسولانو консолато 548.
 قونسولوس консолос 548.
 قونسولوسلق консолослук 548.
 قونطوره кундура 915.
 قونطورهههه кундурацы 915.
 قونطورهههه кундуралы 915.
 قونغاي коңай (коңгай?) 520.
 قونغوش коңош 523.
 قونقар кункар 912.
 قونقарمق конкар 543.
 قونك коң 520.
 *кун 899.
 *кун 899.
 قونكارمق коңар 521.
 куңар 900.
 قونкаш коңаш 521.
 قونкер куңыр 900.
 قونкراغو коңрагу 524.
 куңрагу 901.
 قونكراق коңрак 524.
 куңрак 901.
 قونграولي кыңграулы 709.
 قونкыз куңыз 900.
 قونкыш коңшу 525.
 قونкышы коңши 525.
 قونкгер коңгер 674.
 قونкфрат Коңфрат 523.
 قونкфراق коңфрак 523.
 قونкфорт коңфорт 674.
 قونکور коңур 522.
 قونکورз коңурз 523.
 قونکورغان коңурған 523.
 قونکی بوغان куңи-боған 900.
 قونمق кон 531.
 *кун 908.
 قونو кону 539.
 куну 911.
 قونوش конуш 542.
 قونوشтурмق конуштур 543.

قونوشلق конушлук 543.
 قونوشلىق конушул 543.
 قونوشمق конуш 542.
 قونوق конук 540.
 *кунук 912.
 قونوقچى конукчы 541.
 قونوقلامق конукла 541.
 قونوقلىق конуклык 541.
 قونوقمق конук 912.
 قونوقул конул 541.
 قونولو конулу 541.
 قونوم конум 543.
 قوۋه куват 1042.
 قوو ков 663.
 قوۋ *кү 883.
 *кү 883.
 *кү 883.
 قوۋا *күа 884.
 قوۋارمق көۋөр 685.
 *кувар 1041.
 قوۋاق кувак 1040.
 قوۋالامق *ковала 665.
 *күала 886.
 кувала 1041.
 قوۋاله *ковала 664.
 قوۋان қован 664.
 قوۋانچى қованчы 664.
 قوۋانلىق қованлык 664.
 قوۋوزمق коуз 507.
 قوۋوش *күш 1025.
 قوۋوشمق *күш 1025.
 قوۋوق коук 507.
 коук 665.
 قوۋومق *ков 663.
 *кү 883.
 قوۋونامق *күна 909.
 قوۋه кова 664.
 قوۋى *кой 499.
 *кой 501.
 *күй 888.
 قوۋيار кояр 526.

قوباش көјөш 674.
 кујаш 903.
 قوباشلو көјөшли 674.
 قوباق *којак 525.
 *којак 525.
 *кујак 901.
 *кујак 902.
 قوباقلو којаклы 525.
 قوباقلىق кујаклык 902.
 قوبان *којан 526.
 *којан 526.
 *којан 526.
 којин 527.
 *кујан 903.
 قوبانغو којангу 526.
 قوبانك којаң 525.
 *кујаң 902.
 قوبينو койу 506.
 куйу 892.
 قوبинورغه койтурға 506.
 قوبитولانمق койтулан 506.
 قوبичى койчи 506.
 قوبидرمق көйдөр 674.
 куйдыр 893.
 قوبидурمق коидур 506.
 قوبيرمق кујыр 904.
 قوبيروغ куйруғ 892.
 قوبيروغلىق куйруғлык 892.
 قوبيروق койрук 505.
 көйрек 673.
 куйрук 890.
 قوبيروقچى көйрекчы 673.
 قوبيروقسىز куйруксуз 892.
 قوبيروقلانمق көйреклөн 673.
 قوبيروقلىق куйруклык 892.
 قوبيروقلو көйрекло 673.
 куйруклу 891.
 قوبيش кујаш 903.
 قوبيشغان көйшкөн 674.
 قوبيشقان куйшқан 894.
 قوبيشقون көйшкөн 674.

قوبىشقون қушқун 894.
 قوبىشقۇ қушыш 904.
 قوبىطو көйто 673.
 قوبىطولانمىق көйтөлән 673.
 قوبىطولۇق көйтөлөк 674.
 قوبىغا ¹қойға 503.
 قوبىغە ¹қойға 503.
 قوبىغولۇق қуғулік 890.
 قوبىغон көйгөн 673.
 қуғун 890.
 قوبىغونلامىق қуғуыла 890.
 قوبىغوم қуікум 890.
 قوبىلىق қузыл 904.
 قوبىلو қузылу 904.
 قوبىم қожум 531.
 қожом 675.
 قوبىماқ көімәк 674.
 қуімақ 895.
 قوبىمان қуіман 895.
 قوبىق ³қой 501.
 қой 673.
⁴қуі 888.
⁶қуі 889.
 قوبىمە ¹қуіма 895.
 قوبىн қойн 504.
 қойн 527.
²қойун 528.
 қузын 903.
 قوبىنتىق қузынтық 904.
 قوبىه қоја 525.
¹қуја 901.
 قوبى ¹қоју 528.
³қоју 528.
 қојө 674.
 қоју 903.
 қују 904.
¹қују 905.
²қују 905.
³қују 905.
 قوبىجى қујуцу 907.
 قوبىورغا қојурға 529.

قوبىورقا қојурқа 529.
 قوبىورمىق ²қојур 529.
 قوبىوروق қојөрөк 674.
 قوبىوشقان қујушқан 907.
 قوبىوشىق қојуш 531.
 қујуш 907.
 قوبوق қојук 528.
⁴қујук 906.
 قوبولانمىق қојулат 530.
 قوبولاشدىرمىق қојулаштыр 530.
 قوبولاشىق қојулаш 530.
 قوبولامىق қојула 530.
 قوبولاندىرمىق қојуландыр 530.
 قوبولانمىق қојулан 530.
 قوبولدىرمىق қөјөлдыр 675.
 قوبولۇق қојулук 531.
 قوبولۇق қөјөл 675.
 قوبولو қојулу 531.
 قوبولوشىق қөјөлөш 675.
 قوبوم қујум 907.
 قوبومجى қујумцу 907.
 قوبومچى қөјөмчы 675.
 قوبومجىلىق қујумцулық 908.
 قوبون ¹қојун 528.
²қојун 528.
³қојун 528.
 қујун 906.
 قوبونجى қујунцу 906.
 قوبونجىلىق қујунцулук 906.
 قوبوندىرمىق қөјөндөр 674.
 قوبونكى қојункі 529.
 قوبونلو қојунлу 529.
 قوبونىق қөјөн 674.
 قوبوبىرمىك қојувәр 531.
 قوبى қојі 527.
 қузы 903.
²қујі 904.
 قوبىغى қојігі 527.
 قوبىلانمىق қузылан 904.
 قوبىلىق қузылық 904.

قوبىين қојін 527.
¹қојун 528.
 قى ²қі 855.
 قبا ²қаја 88.
¹қыја 710.
⁴қыја 710.
¹қіја 857.
³қіја 857.
 қәја 1072.
 قبات Қіјат 858.
 قبارچىق қыјарчық 712.
 قباس қыјас 713.
 قباسه қажаса 92.
 قباғ қіјағ 857.
 قباғат қыјағат 714.
 қіјағат 1343.
 قباқ ¹қыјак 710.
²қыјак 711.
 қіјак 857.
 قباقلық қыјаклық 711.
 قباқлы қыјаклы 711.
 قباқлы қыјаклық 91.
 قباқ қыјам 714.
 قباғат қыјамат 714.
 қыјамат 858.
 قباғатчы қыјаматчы 714.
 قباғатлық қыјаматлық 714.
 قباғатلىق қыјаматلىқ 858.
 قبان қіјан 857.
 قبيب ¹қып 839.
 قببا қыба-қыба 880.
 قبбат қыбат 700.
 قббатлан қыбатлан 701.
 قббатлык қыбатлык 701.
 قббатлы қыбатлы 701.
 قباпак қапак 47.
 قباма қыба 880.
 قباмақ қыпа 840.
 قббат қыбат 700.
 قббаты қыпыт 842.

۲Кыпчак 844. **فیچاق**
 Kıpçak 880.
 ۲кыпчыма 845. **فیچима**
 kıpçıma 880.
 ۲кыпчыр 843. **فیچыр**
 ۳кыпыр 841. **فیпр**
 ۲кыпчык 843. **فیпчык**
 ۴кып 840. **فیп**
 ۲kıp 879.
 ۲кыпма 845. **فیپма**
 ۲кыба-кыба 845. **فیба**
 ۲кыбык 846. **فیбык**
 kібік 880.
 ۲кыт 786. **فیт**
 ۲кытар 787. **фітар**
 ۲кытарчы 787. **фітарчы**
 Кытай 786. **фітай**
 ۲кытлык 789. **фітлык**
 kітіл 870. **фітлік**
 ۲кытмыр 790. **фітмыр**
 kітік 870. **фіттик**
 kітіklat 870. **фітклат**
 kітіkla 870. **фіткла**
 ۲кыч 791. **фіч**
 ۲кычар 870. **фічар**
 kічак 870. **фічак**
 kічалыш 870. **фічалыш**
 ۲кычыт 798. **фічыт**
 ۲кычыр 797. **фічыр**
 ۲кычырдат 798. **фічырдат**
 ۲кычырда 798. **фічырда**
 ۲кычырдама 798. **фічырдама**
 ۲кычырты 798. **фічырты**
 ۲кычырчу 798. **фічырчу**
 ۲кычысыз 796. **фічысыз**
 ۲кычыш 798. **фічыш**
 ۲кычышык 798. **фічышык**
 ۲кычык 797. **фічык**
 kічкар 871. **фічкар**
 ۲кышкыр 836. **фішкыр**
 kічкірік 871. **фішкірік**

۲кычыклаш 797. **фішкычыклаш**
 ۲кычыкла 797. **фішкычыкла**
 ۲кычыкыла 796. **фішкычыкыла**
 ۲кычыкылан 797. **фішкычыкылан**
 ۲кычыкылы 797. **фішкычыкылы**
 kічкіраш 871. **фішкычыкыраш**
 kічкір 871. **фішкычыкыр**
 kічкіріш 872. **фішкычыкыріш**
 kічкірін 871. **фішкычыкырін**
 ۲кыч 792. **фішкычык**
 kіч 870.
 ۲кычын 793. **фішкычыкын**
 ۲кычу 798. **фішкычыку**
 ۲кычы 797. **фішкычыкы**
 ۳кычы 792. **фішкычыкычы**
 ۴кычы 792. **фішкычыкычычы**
 kічі 870.
 kічір 871. **фішкычыкычір**
 ۲кычыш 794. **фішкычыкычыш**
 kічіш 871. **фішкычыкычыш**
 kічіш 871. **фішкычыкычыш**
 kічішla 871. **фішкычыкычышла**
 kічік 870. **фішкычыкычык**
 ۲кычык 797. **фішкычыкычыкык**
 ۲кычыла 798. **фішкычыкычыкыла**
 ۲кычы 797. **фішкычыкычыкы**
 kічі 870. **фішкычыкычыкычы**
 kідір 870. **фішкычыкычыкычір**
 ۲кыр 732. **фішкычыкычыкы**
 ۳кыр 734. **фішкычыкычыкычы**
 ۴кыр 735. **фішкычыкычыкычычы**
 kір 860. **фішкычыкычыкычыкы**
 ۲kір 860.
 ۲кырач 739. **фішкычыкычыкычыкычы**
 kірас 862. **фішкычыкычыкычыкычыкы**
 kіраш 862. **фішкычыкычыкычыкычыкы**
 kірашач 862. **фішкычыкычыкычыкычыкычы**
 kырачу 862. **фішкычыкычыкычыкычыкычыкы**
 ۲кырак 736. **фішкычыкычыкычыкычыкычыкы**
 kірак 861. **фішкычыкычыкычыкычыкычыкычыкы**

۲kірак 861. **фішкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкы**
 ۲кыракла 737. **фішкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкы**
 ۲кырак - мырак 736. **фішкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкы**
 kірал 862. **фішкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкы**
 ۲кыран 737. **фішкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкы**
 ۳кыран 737. **фішкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкы**
 kіран 862. **фішкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкы**
 ۲кырау 736. **фішкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкы**
 kірау 861. **фішкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкы**
 ۲кырай 736. **фішкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкы**
 ۲кырба 762. **фішкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкы**
 kірба 866. **фішкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкы**
 ۲кырбач 763. **фішкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкы**
 ۲кырпач 761. **фішкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкы**
 ۲кырбацы 763. **фішкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкы**
 ۲кырбаға 762. **фішкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкы**
 ۲кырпак 761. **фішкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкы**
 ۲кырптырыл 762. **фішкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкы**
 ۲кырптыр 762. **фішкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкы**
 ۲кырпык 761. **фішкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкы**
 ۲кырпыл 762. **фішкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкы**
 kірпінді 866. **фішкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкы**
 ۲кырпу 762. **фішкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкы**
 ۲кырпулы 762. **фішкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкы**
 ۲кырпы 761. **фішкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкы**
 kірбіді 866. **фішкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкы**
 kірбік 866. **фішкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкы**
 kірпіктікан 866. **фішкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкы**
 ۲кырт 755. **фішкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкы**
 ۲кыртыш 756. **фішкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкы**
 ۲кыртышлан 756. **фішкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкы**
 ۲кыртыла 757. **фішкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкы**
 kіртіш 866. **фішкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкы**
 ۲кыра 697. **фішкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкы**
 ۲кырпак 698. **фішкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкы**
 кырчак 758. **фішкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкы**
 ۲кырчыл 759. **фішкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкы**
 ۲кызырчык 720. **фішкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкы**
 кырчык 758. **фішкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкы**
 ۲кырчыл 759. **фішкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкычыкы**

قىزدىغان кыздырған 833.
 قىزدىرىل кыздырыл 833.
 قىزدورمق кыздур 878.
 قىزىشтыр кызыштыр 830.
 قىزىشق кызыш 829.
 قىزғанчык кызғанчык 878.
 قىزған кызған 831.
 кызған 878.
 قىزغىن кызгын 878.
 قىزغىنە кызгина 878.
 قىزقالق кызкал 831.
 кызкал 877.
 قىزқанц кызқанц 831.
 قىزқанч кысқанч 809.
 кызқанч 831.
 قىزқанчык кызқанчык 831.
 قىزқанчык кызқанчык 831.
 قىزқанчы кызқанчы 831.
 قىزқандыр кызқандыр 831.
 قىزқанлык кызқанлык 831.
 قىزқан кызқан 831.
 кызқан 808.
 قىزل ¹кызыл 826.
 قىزلان кызлан 832.
 قىزلىق кызылчык 829.
 قىزلىге кызылға 829.
 قىزلىк ¹кызык 833.
²кызык 833.
 قىزلىق кызыллык 828.
 قىزல்லу кызыллы 828.
 قىزلىغ кизлиг 878.
 قىزىمق ²кыз 819.
³киз 876.
 кызмык 834.
 кизмик 878.
 قىزىم ²кызын 825.
 кизин 876.
 قىزوق ³кызык 823.
 قىزىتمق кизит 877.
 قىزىشق кизитш 877.
 قىزىق ²кызык 823.

قىزىق ¹кизик 876.
 قىزىقتыр кызыктыр 824.
 قىزىقسىز кызыксыз 825.
 قىزىقلу кызыклы 824.
 قىزىقم ³кызык 824.
²кизик 876.
 قىزىل кизил 876.
 قىزىلچە кизилча 877.
 قىزىлда кызылда 829.
 кизилда 877.
 قىزىمتул кизимтул 877.
 قىزىم кизи 876.
 قىزىرمق кызжыр 839.
 قىزىغىرت кызжырт 799.
 قىزىغىرتى кызжырти 799.
 قىزىغىرمق кызжыр 799.
 قىزىغىн кызжын 799.
 кижгн 879.
 قىساج кисач 872.
 قىسак кисак 872.
 قىساتмق кистат 875.
 قىساتк кистак 874.
 قىساتلق кистал 875.
 قىساتм киста 874.
 قىساتм кистан 874.
 قىسраг кисраг 874.
 قىسطىمى кыстыбыи 816.
 قىска киска 873.
 قىсқач кысқач 810.
 قىсқарт ¹кыскарт 809.
 кискарт 874.
 قىсқармق ¹кыскар 809.
 кискар 874.
 قىсқамق ³кыска 808.
 قىсқанч кысқанч 809.
 кисканч 873.
 قىсқанчык кысқанчык 809.
 قىсқанчык кисканчык 873.
 قىсқанчы кысқанчы 809.
 قىсқан кысқан 808.
 кискан 873.

قىسқە ¹кыска 807.
 قىс қис кic-kic 872.
 قىсқынц кысқынц 810.
 قىсқис кic 872.
 قىсқинак киснак 874.
 قىсқисир кисир 873.
 قىсқисик кисик 872.
 قىсқисилк кисилк 873.
 قىсқисим кисим 873.
 قىсқисилам кисилам 873.
 قىш ¹кыш 834, 878.
 قىшатмق кышат 700.
 قىшам кыша 699.
 قىшаитмق кышаит 878.
 قىшаит кышаи 700.
 кышаи 878.
 قىштам ¹кышта 838.
 قىшты кыткы 836.
 قىшкырдым кышкырдым 837.
 قىшкыртмق кышкырт 879.
 قىшкырм кышкыр 879.
 قىшкырым кышкырым 879.
 قىш-кыш ²кыш-кыш 878.
 قىшкылык кышкылык 837.
 قىшлатмق кышлат 838.
 قىшлак кышлак 838.
 кышлак 879.
 قىшлам ²кышла 837.
 قىшлаити кышлаити 879.
 قىшлык кышлык 838.
 قىшлик кышлик 879.
 قىшм ⁴кыш 835.
³кыш 878.
 قىшык кышык 700.
 кышик 878.
 قىшыктык кышыктык 700.
 قىшын ²кышин 836.
 قىс ⁵кыс 801.
 قىсач кысач 804.
 قىсачла кысачла 805.
 قىсаңа кысаңа 805.

قىصاق ¹кысак 803.
²кысак 803.
³кысак 803.
 قىصالات كىسالات 804.
 قىصالىق كىسالык 804.
 قىصالىق كىسالала 804.
 قىصالىق كىسالы 804.
 قىصانلىق كىزاننىк 821.
 قىصатаق كىстак 814.
 قىصدراتىق كىстыرت 816.
 قىصدراتىق كىстыر 816.
 قىصدراتىق كىстыرۇ 816.
 قىصدراتىق كىسىرىк 806.
 قىصدراتىق كىسىرىкла 806.
 قىصدراتىق ²кысыр 806.
 قىصدراتىق ³кысырۇ 806.
 قىصدراتىق كىسىرۇчы 806.
 قىصدراتىق كىسىش 807.
 قىصاداتىق كىскап 808.
 قىصاداتىق كىسىкلى 805.
 قىصاداتىق ¹кыска 807.
 قىصاداتىق كىсылт 806.
 قىصاداتىق كىсыл 806.
 قىصاداتىق ⁴кыс 801.
 قىصاداتىق كىсыңкы 805.
 قىصاداتىق ¹кыса 803.
²кыса 803.
 قىصاداتىق كىсацык 805.
 قىصاداتىق ¹кысыр 805.
 قىصاداتىق كىсырға 806.
 قىصاداتىق كىсырған 806.
 قىصاداتىق كىсырлык 806.
 قىصاداتىق كىсык 805.
 قىصاداتىق كىсылма 807.
 قىصاداتىق كىсым 807.
 قىصاداتىق см. قىطاس.
 قىطان كайтан 33.
 кайтан 1055.
 قىطانلامق كайтанла 33.
 قىغى كىг 707.
 قىغات Кігәт 856.

قىغач كىгәч 692.
 قىغاچلامق كىгәчла 692.
 قىغاچلامق كىгәчла 692.
 قىغаш Кігәш 856.
 قىغانе см. قاغانе.
 قىغرات Кіграт 856.
 قىغدراتىق كىгьырдан 707.
 قىغدراتىق كىгьыр 707.
 قىغدراتىق كىгьыз 707.
 كىгиз 856.
 قىغداشتى كىгьышти 707.
 قىغداشتى كىгьыш 707.
 قىغلامق كىгла 708.
 قىغلامق كىглан 708.
 قىغلامق كىгьылым 707.
 كىгьылым 849.
 قىغلامق كىгьылдат 707.
 قىغلامق كىгьыл 707.
 قىغو см. قاغى.
 قىغوسىز كайгысыз 10.
 قىغوسىزلىк كайгысызлык 10.
 قىغولو كайгылы 10.
 قىغى كىгы 707.
 قىب ¹кiп 879.
 قىк ¹кык 706.
²кык 706.
¹kik 855.
²kik 855.
³kik 855.
 كىجик 858.
 قىكىر كىкыр 706.
 قىكىرداتىق كىкырдат 706.
 قىكىرداق كىкырдак 706.
 قىكىردامق كىкырда 706.
 قىكىردامق كىкырдан 706.
 قىكىردامق كىкыр ¹кiкiр 855.
 قىكىم كىкым 707.
 قىكىن ¹кiкiн 855.
 قىل ¹кыл 764.
¹kil 867.
 قىلابидان كىлабыдан 769.

قىلابидانقى كىлабыданقى 770.
 قىلارلىق كىларлык 769.
 قىلاغуз كىлагуз 768.
 قىлағы كىлағы 768.
 قىلا قىла kila-kila 867.
 قىلان كىлан 698.
 قىлау كىлау 768.
 كىлав 770.
¹kilay 867.
²kilay 867.
 قىлаула كىлаула 768.
 kilaula 868.
 قىلبаш كىлбаш 785.
 килбаш 870.
 قىلتىق ¹кылтык 782.
²кылтык 782.
 килтик 869.
 قىلىچ كىлыч 776.
 قىلچаи كىлчәи 784.
 قىلچык ¹кылчык 784.
 قىلچык ¹кылчык 783.
 قىلچыкسىز كىлчыксыз 783.
 قىلچыклан كىлчыклан 783.
 قىلچыкلى كىлчыклы 783.
 قىلча كىлча 784.
 قىلچىк كىлчik 870.
 قىلдыр ¹кылдыр 782.
 قىلдырыл كىлдырыл 782.
 قىلдыр ³кылдыр 782.
 قىلدورمق Килдур 870.
 قىلدир Килдiр 869.
 قىلр ³кылыр 776.
 قىلسىق كىлсык 785.
 килсик 870.
 قىلغучى Килгучi 869.
 قىلغولى Килгүлi 869.
 قىلىق كىлык 770.
 قىلىقسىز كىлыксыз 772.
 قىلىقلى كىлыкلى 772.
 قىلان كىлан 781.

قيو ¹kyjū 723.
²kyjū 723.
 قيوچىلىق ¹kyjūčilyk 724.
 قيو راتق ¹kywrāt 850.
 قيو راق ¹kywraq 850.
 kivrak 880.
 قيو راقلاغىق ¹kywraqıan 850.
 قيو راقلىق ¹kywraqlyk 850.
 قيو راقى ¹kywra 850.
 kivrā 880.
 قيو ران ¹kywran 850.
 kivrān 880.
 قيو رىق ¹kywryt 849.
 قيو رىق ¹kywryčyk 849.
 قيو رىقلاغىق ¹kywryčyqlat 849.
 قيو رىقلىق ¹kywryčyqlan 849.
 قيو رىش ¹kywryš 849.
 kywryš 840.
 قيو رىق ¹kywryk 850.
 قيو رىقلىق ¹kywryklyk 850.
 قيو رىقلىق ¹kywryt 850.
 قيو رىقلىق ¹kywryly 849.
 kywryly 850.
 قيو رىم ¹kywrym 850.
 قيو رىمسىز ¹kywrymsyz 851.
 قيو رىمسىزلىق ¹kywrymsyzlyk 851.
 قيو رىمق ¹kywyr 848.
 قيو رىملاق ¹kywrymlan 850.
 قيو رىملىق ¹kywrymly 851.
 قيو رىمە ¹kywryma 849.
 قيو رى ¹kywry 850.
 قيو رىلىق ¹kywryly 850.
 قيو رىم ¹kivrim 880.
 قيو رىسىز ¹kyjūsyz 724.
 قيو رىلاق ¹kyjūla 724.
 قيو رىلان ¹kyjūlan 724.
 قيو رىلىم ¹kywrylym 849.
 قيو رىلىق ¹kyjūlyk 724.

قيو رىلىق ¹kyjūly 724.
 قيو رىق ¹kywryk 849.
 قيو رىقلىق ¹kywrykly 849.
 قيو رىقلىق ¹kywrykly 848.
 قيو رى ¹kyi 687.
 kyjy 715.
¹ki 855.
 قيو رىقى ¹kyiçy 699.
 kyjyçy 721.
 قيو رىق ¹kyjyraq 719.
 قيو رىسىق ¹kyjyryt 720.
 قيو رىسىق ¹kyjyry 720.
 قيو رىلاق ¹kyjyryla 720.
 قيو رىش ¹kijış 858.
 قيو رىشىق ¹kyjyştyr 722.
 قيو رىشىق ¹kyjyş 722.
²kijış 858.
 قيو رىشىق ¹kijir 856.
 قيو رىقى ¹kyjylyk 715.
²kyjylyk 716.
 قيو رىقلىق ¹kyjylykla 716.
 قيو رىقلىق ¹kyjylyqlan 717.
 قيو رىقلىق ¹kyjylyklyk 717.
 قيو رىقىم ¹kikim 856.
 قيو رىقلىق ¹kyjyly 720.
 قيو رىقىم ¹kyjylym 723.
 قيو رىقىم ¹kyi 688.
 قيو رىقىملىق ¹kyjylymly 723.
 قيو رىقىم ¹kyjylym 717.
²kyjylym 718.
³kyjylym 718.
⁴kyjylym 718.
 kijin 858.
²kin 859.
 قيو رىقىملىق ¹kyjylymly 719.
 kijindı 858.
 قيو رىقىملىق ¹kyjylymly 719.
 قيو رىقىملىق ¹kyjylymly 719.
 قيو رىقىملىق ¹kyjylymly 719.

ك

كاپسىز ¹kāpsiz 1190.
 كاپشاماق ¹kāpšat 1053.
 كاپشاماق ¹kāpša 1053.
 كاپلىك ¹kāplā 1188.
 كاپلىن ¹kābīn 1194.
 kābīn 1537.
 كاپلىنلىك ¹kābīnlā 1195.
 كاپلىنلىك ¹kābīnlīk 1537.
 كاپلىنلىك ¹kābīnlā 1195.
 كاپلىنلىك ¹kātā 1128.
 كاپلىنلىك ¹kātā 1053.
 كاپلىنلىك ¹kātīb 1536.
 كاپلىنلىك ¹kātīblīk 1537.
 كاپلىنلىك ¹kātā 1128.
 كاپلىنلىك ¹kār 1053, 1535.
 كاپلىنلىك ¹kārḫānā 1101.
 كاپلىنلىك ¹kārsaz 1536.
 كاپلىنلىك ¹kārsazlyk 1536.
 كاپلىنلىك ¹kārsaz 1536.
 كاپلىنلىك ¹kārḡa 1536.
 كاپلىنلىك ¹kārly 1536.
 كاپلىنلىك ¹kārwan 1107.
 كاپلىنلىك ¹kāriz 1536.
 كاپلىنلىك ¹kāzā 1171.
 كاپلىنلىك ¹kāsa 348.
²kāsā 1159.
 kāsa 1537.
 كاپلىنلىك ¹kāšḡar 1053.
 كاپلىنلىك ¹kāḡat 1533.
 كاپلىنلىك ¹kāḡyčy 1534.
 كاپلىنلىك ¹kāḡaz 73.
 كاپلىنلىك ¹kāḡazčī 73.
 كاپلىنلىك ¹kāḡazla 73.
 كاپلىنلىك ¹kāur 51.
 kāpīr 1187.
 كاپلىنلىك ¹kāfa 1537.
 كاپلىنلىك ¹kāfuru 1538.
 كاپلىنلىك ¹kāfurijā 1538.
 كاپلىنلىك ¹kāk 1533.

1kaktä 1063. كانه
 1kākīr 1060. كاكرا
 kaḡir 1534.
 kākīrā 1061. كاكرا
 kākīrāit 1061. كاكرايتك
 kākīrāit 1062.
 kākīrāi 1061. كاكرايبك
 kākīrāi 1061.
 2kākīri 1055. كاكري
 kākīri 1061.
 kākri 1062.
 kalā 1112. كالا
 kalitka 1118. كالكيتك
 kamčāt 1214. كامچات
 kamil 1538. كامل
 kamillik 1538. كامللك
 kan 1053. كان
 2kānāi 1075. كانايك
 kah 1534. كاه
 kahiš 1053. كاهش
 kahŭ 1534. كاهو
 kahī 1534. كاهي
 kāvār 1202. كاوآر
 kāvāk 1201. كاوآك
 kāvāklīk 1201. كاوآكلك
 Kaŭr 1057. كاور
 kāŭrgā 1057. كاورگا
 kāŭzā 1058. كاوزه
 kāŭš 1058. كاوش
 kāwīš 1202.
 kāŭšāk 1058. كاوشاك
 kāvšāk 1202.
 kāvšā 1053. كاوشامك
 kāŭšā 1058.
 kāvšā 1202.
 kāŭk 1057. كاوك
 2kāŭlā 1057. كاولامك
 kāimā 1057. كايما
 kāimālā 1057. كايمالك
 1kīp 1397. كپ

2kŭp 1514.
 kābaḡ 1190. كباب
 kābaḡcy 1191. كبابجي
 kābaḡijā 1191. كبابيه
 kābaḡ 1190. كباد
 kābāḡ 1193.
 kībar 1399. كبار
 kānazā 1185. كپازه
 kānazālik 1186. كپازهلك
 kībāk 1399. كپاك
 kībaklān 1399. كپاكلان
 kībān 1399. كپان
 kībānlā 1399. كپانلا
 kāb-basty 1198. كپابصدي
 kībīt 1400. كپيت
 kībīt 1416.
 kāptāk 1188. كپتاك
 kībītčī 1416. كپيتچي
 kībītčīlik 1416. كپيتچيلىك
 kībčīk 1401. كپچك
 kāpčān 1189. كپچان
 kāpčā 1189. كپچه
 kōpör 1337. كپور
 kībīr 1400.
 kōpörön 1337. كپورون
 kōpörlek 1337. كپورلك
 kībrlān 1401. كپورلنك
 kōpŭ 1313. كپوري
 kībrīt 1401. كپوريت
 kībrītlā 1401. كپوريتلا
 kībrītlī 1401. كپوريتلي
 kābzā 1198. كپزه
 kābzāci 1198. كپزهجي
 kābīš 1197. كپيش
 kāpšār 1190. كپشير
 kāpšīk 1190. كپشيك
 kībāk 1399. كپاك
 1kībīk 1400.
 kībīk 1416.
 kāpāk 1186. كپاك
 kāpākcsiz 1186. كپاكسيز

kāpākklān 1186. كپاكلان
 kāpākli 1186. كپاكلو
 kŭpkā 1515. كپكه
 1kībīn 1400. كپين
 kīpān 1398. كپين
 kāpānc 1186. كپينك
 1kāpānāk 1187.
 2kāpānāk 1187.
 kīpānlīk 1398. كپينلك
 1kābā 1191. كپه
 kōbō 1338.
 1kŭbā 1517.
 1kāpā 1186. كپه
 2kāpā 1186.
 kābāci 1193. كپهجي
 kābāli 1192. كپهلو
 kābŭtār 1198. كپوتر
 kībī 1400.
 2kāt 1125.
 3kāt 1125.
 5kāt 1125.
 1kīt 1374.
 2kīt 1374.
 kīt 1412.
 kītap 1374. كتاب
 kītapčīk 1375. كتابچي
 kītapčy 1375. كتابچي
 kītapcsiz 1375. كتابسيز
 kītāk 1375. كتابك
 ketal 1128. كتال
 kātān 1129. كتان
 kītān 1375.
 kītānčī 1375. كتانچي
 ketaul 1127. كتاؤل
 kāt-bānu 1129. كتبانو
 kŭtčā 1485. كتچه
 kāt-xuda 1128. كتخدا
 kātxŭda 1131.
 kīt-xuda 1131.
 kītirt 1376. كتيرتك

كترلك kītiril 1376.
 كترمك kītir 1376.
 كتره kītirā 1376.
 كتره kītrā 1376.
 كتك kātāk 1129.
 كتيك kītik 1375.
 كتكلامك kītiklā 1376.
 كتلك kītlā 1377.
 كتلو kītlī 1377.
 كتمان kātman 1132.
 كتمان kītmān 1377.
 كتمانلامك kātmanlā 1132.
 كتمانلā kītmānlā 1137.
 كتك kōt 1334.
 كت kīt 1374.
 كتانچك kātānčik 1129.
 كتانچي kātānčī 1129.
 كتانلو kātānli 1129.
 كتة kātā 1128.
 كتة kātā 1128.
 كتة kātā 1131.
 كتةلامك kātālān 1132.
 كتةليك kātālīk 1132.
 كتو kōtū 1334.
 كتوچي kōtūčī 1334.
 كتوك kūtūk 1483.
 كتولك kōtöl 1334.
 كتون kōtūn 1130.
 كتيبت kātībāt 1130.
 كتيش kātīš 1130.
 كچارا kāčābā 1145.
 كجروليك kāčrūlīk 1153.
 كچشك kīčīš 1382.
 كچك kīčīk 1383.
 كچك kāčāk 1144.
 كچك kīčīk 1413.
 كچكول kāčkūl 1149.
 كچكس kīčkī 1148.
 كچه kāčā 1149.
 كچه kāčā 1144.

كچاه kāčā 1144.
 كچاه kīčā 1379.
 كچهلشدرمك kāčālaštir 1145.
 كچهلشك kāčālaš 1145.
 كچهلندرمدك kāčālēndir 1145.
 كچهلنمك kāčālēn 1150.
 كچهلنمك kāčālēn 1145.
 كچهل kāčāl 1145.
 كچمك kīč 1378.
 كچي kāčī 1145.
 كچي kīčī 1381.
 كچي kīčī 1413.
 كچيرائتمك kīčīrāit 1413.
 كچيرامك kīčīrāi 1413.
 كچيسماك kīčīsimāk 1413.
 كچيكمك kīčīk 1146.
 كچيلاندرمدك kīčīlēndir 1413.
 كچيلانمك kīčīlēn 1413.
 كچيلك kīčīlīk 1413.
 كچيلك kīčīl 1382.
 كچيلنمك kīčīlēn 1382.
 كچيلو kīčīlū 1382.
 كچيم kīčīm 1151.
 كچيلو kīčīmlī 1151.
 كخدرا kādхуда 1142.
 كدر kādār 1134.
 كدرسز kādārsiz 1136.
 كدرلندرمدك kādārlēndir 1135.
 كدرلنمك kādārlēn 1135.
 كدرلو kādārli 1136.
 كدهلج kādālij 1136.
 كدو kādū 1140.
 كدوك kādūk 1141.
 كدى kādī 1136.
 كدبش kādīš 1139.
 كر kīr 1408.
 كراب kārāp 1093.

كرايله kārāplā 1094.
 كرايلىق kīrāčilyk 1353.
 كراخ kīrāx 1353.
 كراز kārāz 1093.
 كيراز kīrāz 1353.
 كيرازلامك kārāzlēn 1093.
 كيرازلى kārāzli 1093.
 كيرازلى kīrāzly 1353.
 كيراس kīrās 1530.
 كيراسته kārāstā 1085.
 كيراشن kīrāšīn 1531.
 كيراك kīrāk 1329.
 كيراك kīrāk 1354.
 كيراك kārāgā 1090.
 كيراكسين kīrāksīn 1355.
 كيراكلامك kīrāklā 1355.
 كيراكلانمك kīrāklān 1355.
 كيراكلى kīrākli 1355.
 كيراكماس kīrākmās 1355.
 كيرالامق kīrāla 1353.
 كيرامت kīrāmat 862.
 كيرامت kīrāmāt 1356.
 كيراملانمك kīrāmātlān 1356.
 كيرامللى kīrāmātli 1356.
 كيرامة kārāmāt 1094.
 كيران kīrān 1355.
 كيران kūrān 1451.
 كيران kīrān 1530.
 كيرانلامك kīrānlā 1530.
 كيرانلى kīrānli 1355.
 كيرانلى kīrānli 1530.
 كيرايك Kārājit 1090.
 كيرامك kīrāmi 1329.
 كيرپچ kīrpīč 1365.
 كيرپدن kārpiātān 1106.
 كيرپك kīrpīk 1411.
 كيربه kīrpō 1330.
 كيربه kūrba 1464.
 كيربي kīrbi 1366.
 كيربي kīrpi 1365.
 كيربي kīrpi 1411.

كرىچ كىرбiч 1366.
 كرىچ كىرпiч 1411.
 كرىچ كىرпiччи 1411.
 كرىچ كىرпiч 1105.
 كرىچ كىرпiч 1363.
 كرىچ كىرпiч 1105.
 كرىچ كىرпiч 1104.
 كرىچ كىرпiч 1102.
 كرىچ 1363.
 كرىچ كىرпiч 1364.
 كرىچ كىرпiч-кiлiр 1103.
 كرىچ كىرпiч-кiлi 1103.
 كرىچ 1кiртiн 1104.
 كرىچ 1102.
 كرىچ 1кiртiк 1103.
 كرىچ 1106.
 كرىچ 1105.
 كرىچ Кiрд 1462.
 كرىچ Кiрдi 1462.
 كرىچ 1364.
 كرىچ 1364.
 كرىچ 1358.
 كرىچ 1092.
 كرىچ 1093.
 كرىچ 1093.
 كرىچ 1463.
 كرىچ 1411.
 كرىچ 1411.
 كرىچ 1360.
 كرىچ 1360.
 كرىچ 1360.
 كرىچ 1360.
 كرىچ 1411.
 كرىچ 1411.
 كرىچ 1088.
 كرىچ 1099.
 كرىچ 1099.
 كرىچ 1099.
 كرىچ 1101.
 كرىچ 1458.
 كرىچ 1098.

كرىچ كىرпiч 1100.
 كرىچ 1099.
 كرىچ 1085.
 كرىچ 1088.
 كرىچ 1098.
 كرىچ 1100.
 كرىچ 1100.
 كرىچ 1100.
 كرىچ 1100.
 كرىچ 1094.
 كرىچ 1464.
 كرىچ 1108.
 كرىچ 1094.
 كرىچ 1095.
 كرىچ 1084.
 كرىچ 1095.
 كرىچ 1095.
 كرىچ 1095.
 كرىچ 1357.
 كرىچ 1357.
 كرىچ 1085.
 كرىچ 1085.
 كرىچ 1091.
 كرىچ 1091.
 كرىچ 1447.
 كرىچ 1101.
 كرىچ 1092.
 كرىچ 1094.
 كرىچ 1094.
 كرىچ 1358.
 كرىچ 1360.
 كرىچ 1360.
 كرىچ 1097.
 كرىچ 1531.
 كرىچ 1098.
 كرىچ 1096.
 كرىچ 1170.
 كرىچ 1171.

كرىچ 1173.
 كرىچ 1337.
 كرىچ 1506.
 كرىچ 1173.
 كرىچ 1180.
 كرىچ 1391.
 كرىچ 1390.
 كرىچ 1391.
 كرىچ 1390.
 كرىچ 1180.
 كرىچ 1153.
 كرىچ 1154.
 كرىچ 1161.
 كرىچ 1158.
 كرىچ 1386.
 كرىچ 1162.
 كرىچ 1169.
 كرىچ 1162.
 كرىچ 1162.
 كرىچ 1168.
 كرىچ 1168.
 كرىچ 1169.
 كرىچ 1503.
 كرىچ 1168.
 كرىچ 1169.
 كرىچ 1168.
 كرىچ 1169.
 كرىچ 1160.
 كرىچ 1160.
 كرىچ 1165.
 كرىچ 1165.
 كرىچ 1387.
 كرىچ 1387.
 كرىچ 1162.
 كرىچ 1166.
 كرىچ 1501.
 كرىچ 1168.
 كرىچ 1166.
 كرىچ 1166.
 كرىچ 1167.

كسكىنلشدرمك kāsķinlāshđtīr
1167.

كسكىنلشك kāsķinlāsh
1167.

كسكىنلىك kāsķinlīk 1167.

كسكىنلنك kāsķinlān 1167.

كسل kāsāl 1160.

كسلىك ²kāsīl 1163.
kīcīl 1387.

كسلاىك kāsāllān 1161.

كسلىلىك kāsāllīk 1161.

كسك ⁵kās 1154.

kīsmāk 1389.

kīsmāk 1414.

كسكىچى kīsmākčī 1389.

كسلىك kāsmlīk 1170.

كسلىك kāsīmā 1165.

كسبه kāsmbā 1170.

كسبهلىك kāsmbālik 1170.

كسبهلى kāsmbāli 1170.

كسبىك kāsmbīk 1170.

كسندى kāsāntī 1160.

kāsīntī 1163.

كسنىك kāsīn 1163.

كسه ¹kāsā 1159.

كسى kāsī 1162.

كسىچى kāsīčī 1164.

كسىش ¹kāsīsh 1164.

كسىشك ²kāsīsh 1164.

كسىك kāsīk 1162.

كسىكلىك kāsīklīk 1163.

كسىم ¹kāsīm 1165.

كسىبه kāsīmā 1165.

كش ⁴kāsh 1181.

⁵kāsh 1181.

⁴kīsh 1392.

kīsh 1414.

كشاكش kāshākāsh 1181.

كشان kāshan 1181.

kīshān 1414.

كشانلى kīshānlī 1415.

كشاننامك kīshānnā 1414.

كشپىر kāshpār 1183.

كشنه ¹kāshā 1183.

كشىر kīshīr 1393.

kīshīr 1415.

كشردى kīshīrdī 1393.

كشقار Kāshqār 1183.

كشكاب kāshkāb 1183.

كشكك kāshkāk 1183.

كشكلك kāshkāklīk 1183.

كشمىش kīshīmīsh 1394.

كشنامك kīshnā 1416.

كشه kīshā 1414.

كشور kīshwār 1394.

كشى kīshī 1415.

كشىپىر ²kāshīr 1182.

kīshīr 1393.

كشىسباك kīshīcīmāk 1415.

كشىش kāshīsh 1182.

كشىشلامه kāshīshlāmā 1182.

كشىشلىك kāshīshlīk 1182.

كشىلىك kīshīlīk 1415.

كشىنىكى kīshīnīkī 1415.

كفارت kāfārāt 1199.

كفارتسىز kāfārātscīz 1199.

كفشه kāfshā 1201.

كفشپىر kāfshīr 1190.

كفشپىرلامك kāfshīrlā 1190.

كفگىر kāpkīr 1188.

كفن kāfān 1199.

¹kāfān 1200.

كفنجى kāfānčī 1200.

كفنلىك kāfānlīk 1200.

كفنلنك kāfānlān 1200.

كفنلو kāfānlī 1200.

كفنه kāfānā 1199.

كفه ¹kāfā 1199.

كفهلىك kāfālīk 1199.

كفهلو kāfāllī 1200.

كفيل kāfīl 1201.

كفيللىك kāfīllīk 1201.

ككچ kākāč 1060.

ككچ kākāč 1060.

ككرايتىك kākrāit 1062.

ككرايك kākrāi 1061.

ككرمىنى kākrāmīnī 1062.

ككرمىلىك kākrāmīlīk
1062.

ككره ¹kākrā 1061.

ككرهلىك kākrālīk 1062.

ككرهلىك kākrālīk 1062.

ككرهلىك kākrālān 1062.

ككرومك ²kākrā 1061.

³kākrā 1061.

ككرومه kākrāmā 1062.

ككز kākāz 1060.

kākāz 1061.

ككزلىك kākāzīk 1061.

ككسه kāksā 1063.

كككى kākāji 1059.

ككلىك kāklīk 1063.

ككلىك kāklīk 1063.

ككلىك kāklīk 1063.

ككلىك kāklīk 1064.

ككه ¹kākā 1058.

²kākā 1059.

ككهلىك kākālīk 1060.

ككهلىك ¹kākālān 1060.

ككهمك ⁴kākā 1059.

ككهمه kākāwā 1060.

ككپىردىك kākīrdāt 1065.

ككپىك kākīk 1060.

كل ¹kāl 1108.

²kāl 1108.

¹kāl 1331.

¹kāl 1366.

كلا ¹kāla 1467.

كلاپ kālāp 1369.

كلاپىرې kālāpārī 1115.

كلاير käläpür 1115.
 كلات kılät 1412.
 kılät 1532.
 كلار kılär 1368.
 كلارجي kılärçi 1368.
 كلارلو kılärli 1368.
 كلاش kıläsh 1412.
 كلاششه kläshshä 1533.
 كلاشلامك kıläshläm 1412.
 كلام käläm 1112.
 käläm 1369.
 كلامسىز kälämсыз 1112.
 كلامك ²kılä 1411.
 كلانچي kılänçī 1412.
 كلانك kılän 1412.
 كلاه kıläh 1466.
 كلاهلو kılähly 1467.
 كلاو kıläŷ 1367.
 kıläŷ 1411.
 كلب käläb 1115.
 كلبتان käläbätän 1123.
 كلبتاين käläbätäin 1123.
 كلپچہ käläpçä 1115.
 كلپچہ käläpçä 1115.
 كلپدن käläpädən 1123.
 كلپصدى kıl-basty 1479.
 كلپك käläbäk 1116.
 كلپكلو käläbäklī 1116.
 كلپه käläbä 1115.
 كلپه käläpä 1114.
 kılä 1373.
 كلترايك költöröt 1333.
 كلتراشيك kıltrāsh 1412.
 كلتراك kältrāk 1122.
 كلترامك kältrā 1122.
 költörö 1333.
 كلتراوك kıltrāŷk 1412.
 كلتك kältäk 1122.
 كلته ²kältä 1121.
 költö 1333.
 kältä 1476.

كلتەلك költölä 1333.
 كلتەلى költöli 1333.
 كلچاك kälçäk 1123.
 كلچمه kılçımä 1412.
 كلحه kälçä 1122.
 kölçä 1334.
 كلخن kılخان, kılhan 1475.
 كلخنى kılхані 1475.
 كلر kälär 1113.
 كلس käläs 1114.
 كلش ¹käläsh 1114.
²käläsh 1114.
 كللك käläk 1112.
²käläk 1368.
 كل لامك köllö 1332.
 كللك källik 1121.
 كللنك köllön 1333.
 كلله ¹källä 1121.
 كللهمك ²källä 1121.
 كللو källi 1121.
 köllö 1333.
 كللك ²käl 1109.
 كلندر kälän-där 1113.
 kılindär 1370.
 كله ¹kälä 1411.
 كله ¹kälä 224.
 كلهباش käläbäŷ 1116.
 كلهپوش käläpüş 1115.
 كلهپوشچي käläpüşçi 1115.
 كلهپوشلو käläpüşli 1115.
 كلهپير käläpür 1115.
 كلهچرى käläçäri 1121.
 كلهچہ kılçä 1472.
 كلهچہ kılçä 1470.
 كلید kılid 1370.
 كلیدچك kılidçik 1371.
 كلیدلتمك kılidlät 1371.
 كلیدلك kılidlä 1371.
 كلیدلنمك kılidlän 1371.
 كلیدلو kılildi 1371.
 كلیز kıliz 1372.

كليسا kälisa 1119.
 kälisä 1371.
 كليسه kälisä 1119.
 كلیشك ¹kälış 1119.
 كلیم kılım 1373.
 كلیمه kılımä 1534.
 كلین ¹kälın 1117.
 kılın 1369.
 كلینچاك kälınçäk 1118.
 کلیندش kılındäsh 1370.
 کم ²käm 1203.
²käm 1204.
²kım 1402.
 kım 1416.
 کمال kāmäl 1205.
 کمالسىز kāmälсыз 1205.
 کمالسىزлык kāmälсызлык 1205.
 کمالлы kāmälly 1205.
 کمان kıman 1204.
 کمانچه kımānçä 1206.
 کمانچهجي kımānçäçi 1206.
 کمانه kımānā 1204.
 کمه kımä 1529.
 کمپير ¹kımpir 1215.
 کتمك ²kemīt 1210.
 kımīt 1404.
 کچلك kımçilik 1406.
 کخا kımxa 1405.
 کمر kāmār 1204.
¹kāmār 1206.
 کمرنلک kāmārtlik 1207.
 kāmırtlik 1210.
 کمرچك kımırçäk 1404.
 کمردك kāmārdäk 1207.
 کمرده kımārdä 1403.
 کمرده کمرده kāmārdä-kāmārdä 1207.
 کمرمك ²kāmır 1209.
 kımır 1404.

كىزان күмзән 1529.
 كىزانلامك күмзәнлә 1529.
 كىزن күмзән 1215.
 كىزول күмзүل 1215.
 كىسىز күمسіз 1215.
 كىسه күмсә 1405.
 كىشلىك күمشilik 1406.
 كىشىك күمشик 1212.
 күمشик 1215.
 كۆم күм-күм 1204.
 كۆملىك күмлик 1212.
 كۆند күмәнд 1206.
 كۆنىكى күмнүكى 1416.
 كۆمә күмә 1205.
 күмә 1205.
 كۆم күмү 1208.
 كۆمچكә күмичкә 1210.
 كۆمүртә күмүртә 1210.
 كۆمүрдәк күмүрдәк 1210.
 كۆمүш күмүш 1210.
 كۆمүк күмүк 1208.
 كۆمүكسىز күмүкسىз 1209.
 كۆمүكلү күмүкли 1209.
 كۆمүк күмүк 1404.
 كөн күн 1074.
 كөнәр күнар 1074.
 كөнәрчү күнарчы 1075.
 كөнәркамك күнаркамк 1076.
 كөнәрлам күнарла 1074.
 كөнәрлик күнарля 1074.
 كөнәрلى күнарлы 1074.
 كөнәк күнәк 1529.
 كөнәк күнәк 1529.
 كөнәк күнәк 1529.
 كөнбәр күнбәр 1083.
 كөн күнәт 1077.
 күнәт 1079.
 كөнәт күнәт 1080.
 كөнәтләк күнәтләк 1080.
 كөнәтлә күнәтлә 1077.

كۆنتىك күнәт 1080.
 كۆنجә күнәк 1082.
 كۆند күнәт 1079.
 күнд 1080.
 كۆндәр күндәр 1080.
 күндәр 1081.
 كۆндәрлик күндәрлик 1080.
 كۆнтәк күнтәк 1080.
 күндик 1408.
 كۆндәнә күндәнә 1080.
 كөндә күндә 1080.
 كөндәрә күндәрә 1080.
 كөндәлик күндәлик 1080.
 كөндәликلى күндәликلى 1081.
 كөндүзи күндүзи 1082.
 كۆندүك күндүк 1408.
 كөндү күндү 1081.
 كөндүр күндүр 1081.
 كөнсик күнсик 1349.
 كөнф күнәф 1078.
 كөнфәр күнәфәр 1078.
 كөнгар күнгар 1079.
 كөнәшчү күнәшчү 1342.
 كөнәшсиз күнәшсиз 1342.
 كөнәшлиш күнәшлиш 1342.
 كөнәшли күнәшли 1342.
 كөнәш күнәш 1342.
 كөнкүрләك күнкүрләк 1442.
 كөнә күнә 1075.
 күнә 1075.
 كөнә күнә 1079.
 كөнәвир күнәвир 1078.
 كөнәз күнәз 1079.
 كөнәз күнәз 1079.
 كөнәз күнәз 1079.
 күнәз 1347.
 كөнәбә күнәбә 1066.
 كөнәбар күнәбар 1066.
 كөнәк күнәк 1065.
 كөнәкү күнәкү 1065.
 كөнәк күнәк 1066.

كөһлән күһлән 1235.
 كөһләбар күһләбар 1067.
 كөһлә күһлә 1066.
 كөһләндәр күһләндәр 1066.
 كөһләлә күһләлә 1066.
 كөһләли күһләли 1066.
 كөһнә күһнә 1235.
 كөһя күһя 1065.
 күһя 1535.
 كөһялик күһялик 1066.
 كөһшә күһшә 1417.
 كөвәк күвәк 1522.
 كөвә күвә 1201.
 كөвәч күвәч 1523.
 كөвә күвә 1522.
 كөп күп 1309.
 күп 1514.
 كөп күп 1514.
 күп 1514.
 كөбәләк күбәләк 1518.
 كөпәләк күпәләк 1311.
 كөбәйт күбәйт 1518.
 كөбә күбә 1518.
 كөптүрмә күптүрмә 1516.
 كөптүрмә күптүрмә 1516.
 كөпчөк күпчөк 1338.
 كөпчәк күпчәк 1517.
 كөпчөكلى күпчөكلى 1338.
 كөпчәк күпчәк 1517.
 күпчүк 1517.
 كөпәдик күпәдик 1311.
 كөпәз күпәз 1517.
 كөптән күптән 1516.
 كөптәنگү күптәنگү 1516.
 كөптүр күптүр 1516.
 كөбүр күбүр 1519.
 كөпүр күпүр 1515.
 كөпүрт күпүрт 1312.

كوپر كوپر күпүр-күпүр 1515.
 كوپر كوپر көпүр 1312.
 كوپر وچك көпрүчүк 1314.
 كوپر وچك көпрүк 1313.
 كوپر وچك көпрүкчү 1313.
 كوپر وچك көпрүл 1313.
 كوپر كوپر көпү 1313.
 كوپر وچك көпрүчү 1314.
 كوپر وچك көпрү 1516.
 كوپر وچك көпшөк 1338.
 كوپر وچك күпшак 1517.
 كوپر وچك كوپشا كلانمك күпшаклан 1517.
 كوپر وچك كوپشا كلانمك көпшөклик 1338.
 كوپر وچك كوپشا كلانمك көпшөклан 1338.
 كوپر وچك كوپشئه күпашта 1515.
 كوپر وچك كوپشө көпшө 1338.
 كوپر وچك كوپشө күпш 1517.
 كوپر وچك كوپك күбак 1518.
 كوپر وچك كوپك күбик 1519.
 كوپر وچك كوپك көпак 1310.
 كوپر وچك كوپكلاندرمك күбикландір 1519.
 كوپر وچك كوپكلانمك күбиклан 1519.
 كوپر وچك كوپكلانمك көпакла 1311.
 كوپر وچك كوپكلاندرمك көпүکلандір 1312.
 كوپر وچك كوپكө көпкө 1338.
 كوپر وچك كوپكө күпк 1515.
 كوپر وچك كوپ күп-күп 1514.
 كوپر وچك كوپك күپлик 1516.
 كوپر وچك كوپلوك көплүк 1314.
 كوپر وچك كوپل күپли 1516.
 كوپر وچك كوپك күп 1514.
 كوپر وچك كوپمә күпмә 1517.
 كوپر وچك كوپنك көпанак 1311.
 كوپر وچك كوپنك күбин 1519.
 كوپر وچك كوپنك көбө 1338.
 كوپر وچك كوپنك күбә 1517.
 كوپر وچك كوپنك күбә 1517.

كوپه күбә 1518.
 كوپه күпә 1515.
 كوپه لو күпәли 1515.
 كوپر وچك كوپر وچك көпүрткан 1312.
 كوپر وچك كوپر وچك күбүрүңчак 1520.
 كوپر وچك كوپر وچك күбүрүн 1520.
 كوپر وچك كوپر وچك көپүштә 1312.
 كوپر وچك كوپك көпүк 1311.
 كوپر وچك كوپك كوپكلانمك көпүکلан 1312.
 كوپر وچك كوپك كوپكلو көпүکلү 1312.
 كوپر وچك كوپك كوپبمك күбә 1519.
 كوپر وچك كوپت күт 1275.
 كوپر وچك كوپت күт 1480.
 كوپر وچك كوپت күт 1480.
 كوپر وچك كوپتاج көтәц 1277.
 كوپر وچك كوپتارمك көтәрт 1276.
 كوپر وچك كوپتارمك күтәрт 1483.
 كوپر وچك كوپتاردوم күтәрдум 1483.
 كوپر وچك كوپتارشمك күтәриш 1483.
 كوپر وچك كوپتاركارا күтәргә 1483.
 كوپر وچك كوپتارلدرمك күтәрилдир 1483.
 كوپر وچك كوپتارمك күтәрил 1482.
 كوپر وچك كوپتارمك көтәрим 1276.
 كوپر وچك كوپتارمك күтәрәм 1482.
 كوپر وچك كوپتارمك көтәр 1276.
 كوپر وچك كوپتارمك күтәр 1481.
 كوپر وچك كوپتارمك күтәрәмлик 1482.
 كوپر وچك كوپتارمك көтәримлик 1276.
 كوپر وچك كوپتارمك күтәрмә 1483.
 كوپر وچك كوپتارمك күтәрмәчи 1483.
 كوپر وچك كوپتارمك күтәриңكى 1482.
 كوپر وچك كوپتارمك күتәриңكىرә 1482.
 كوپر وچك كوپتارمك كوپتارنكيبلانمك күتәриңکیلان 1482.
 كوپر وچك كوپتارمك көتәрин 1276.
 كوپر وچك كوپتارمك күتәрү 1483.
 كوپر وچك كوپتارمك كوناك күтәк 1275.
 كوپر وچك كوپتارمك كوناك күтәл 1277.
 كوپر وچك كوپتارمك күтөл 1483.

كوناك күтәл 1277.
 كوناك күتәли 1277.
 كوناك کوتан 1216.
 كوناك көтән 1276.
 كوناك күтән 1481.
 كوناك كوناچي کوتанчы 1216.
 كوناك كوناقلامق کوتанла 1216.
 كوناك كوناقلانمق کوتанлан 1216.
 كوناك كوناقل күтәүл 1481.
 كوناك كوناقل كوتتөр 1334.
 كوناك كوناقل көтүрдү 1280.
 كوناك كوناقل көтүрә 1280.
 كوناك كوناقل көтүрү 1280.
 كوناك كوناقل күтәрү 1483.
 كوناك كوناقل көтүрүм 1280.
 كوناك كوناقل كوناقلمك көтүрүмлүк 1280.
 كوناك كوناقل күтүк 1483.
 كوناك كوناقل كوناقلمك күткүр 1485.
 كوناك كوناقل күتلәк 1485.
 كوناك كوناقل күتлик 1485.
 كوناك كوناقل күتلә 1485.
 كوناك كوناقل көт 1334.
 كوناك كوناقل күт 1480.
 كوناك كوناقل күтә 1481.
 كوناك كوناقل көтү 1279.
 كوناك كوناقل күтүр 1484.
 كوناك كوناقل كوناقلمك күтүрдәт 1484.
 كوناك كوناقل كوناقلمك күтүрдә 1484.
 كوناك كوناقل كوناقلمك күتүрдү 1484.
 كوناك كوناقل كوناقلمك күتүрдү-татырды 1484.
 كوناك كوناقل көтүк 1279.
 كوناك كوناقل көтөк 1334.
 كوناك كوناقل көтөكلүк 1334.
 كوناك كوناقلمك көтөклөн 1334.
 كوناك كوناقلمك көтүләш 1281.
 كوناك كوناقلمك көтүлүк 1281.
 كوناك كوناقلمك көтөл 1334.
 كوناك كوناقلمك كوناقلمك көтүлändig 1281.
 كوناك كوناقلمك كوناقلمك көтүлән 1280.

كونولەمك kōtūlā 1280.
 كونىك kūtīk 1483.
 كونىلىتىك kōtūlāt 1281.
 كوچ ¹kōč 1286.
 kōč 1335.
 ¹kūč 1489.
 ²kūč 1490.
 كوچار ²kōčār 1289.
 kūčār 1492.
 kūčār 1499.
 كوچالە kūčālā 1492.
 كوچان ¹kūčān 1492.
 كوچاندورمك kūčāndūr 1492.
 كوچانام kūčān 1498.
 كوچانمك kūčān 1492.
 كوچاننىك kōčānīt 1335.
 kūčāīt 1491.
 كوچايىك kōčāi 1335.
 kūčāi 1491.
 كوچپوركە kūčpūrka 1497.
 كوچىرتىك kūčīrt 1493.
 كوچىرىگچ kūčīrgīč 1493.
 كوچىرىك kūčīrīl 1493.
 كوچىرمك kūčīr 1492.
 كوچىك ¹kōčāk 1288.
 kōčök 1335.
 kūčāk 1491.
 kūčūk 1493.
 كوچىكىسىنىك kūčūksān 1495.
 كوچىكىلىنىك kūčūklāt 1494.
 كوچىكىلىك kūčūklūk 1494.
 كوچىكىلىك kōčākā 1289.
 كوچىكىلىنىك kōčōklōn 1336.
 kūčūklān 1494.
 كوچىكلو kūčūklū 1494.
 كوچكە kūčkā 1499.
 كوچلامك kōčlō 1336.
 kūčlā 1496.
 كوچلانمك kōčlōn 1336.
 كوچلوك kōčlök 1336.
 كوچلىك kūčūl 1495.

كوچلو kōčlō 1336.
 كوچلىك kūčlūk 1497.
 كوچلىكلىك kūčlūklik 1497.
 كوچلولاغىك kōčlōlōn 1336.
 كوچم kūčūm 1499.
 كوچمان kūčmān 1497.
 كوچىك ²kōč 1287.
 kōč 1291.
 ²kūč 1491.
 كوچمەلى kūčmāli 1497.
 كوچىنىك kūčīn 1492.
 كوچە ¹kūčā 1497.
 كوچە ²kūčā 1491.
 كوچۇچۇك kūčūčūk 1496.
 كوچۇراك kūčūrāk 1495.
 كوچۇرمىك kōčūr 1289.
 كوچۇك ²kūčūk 1494.
 ²kūčūk 1494.
 كوچۇكلشىدىرمك kūčūklāštīr 1494.
 كوچۇكلشىك kūčūklāš 1494.
 كوچۇكلىك kūčūklā 1494.
 كوچول kōčōl 1336.
 kūčūl 1499.
 كوچۇلىنىك kūčūlīt 1495.
 كوچۇلىك kūčūl 1495.
 كوچۇم kōčūm 1289.
 كوچۇمماغىك kūčūmānçīk 1496.
 كوچى kūčī 1492.
 kūčī 1493.
 كوچە kōča 1235.
 كور ⁴kōr 1248.
 ⁵kōr 1248.
 kōr 1329.
 kōr 1538.
 كورامىك kūrāt 1452.
 كوراداكان kōrādāgān 1251.
 كوراش ¹kōrōš 1329.
 ¹kūrāš 1453.
 كوراشدىرمك kōrōštīr 1330.

كوراشدىروجى kōrōštīrūčī 1330.
 كوراشىك ²kōrōš 1329.
 ²kūrāš 1453.
 كوراشە kōrōšā 1330.
 كوراك ¹kūrāk 1449.
 كوراكسى kūrākçī 1450.
 كوراكلىك kūrāklik 1450.
 كورالمامق kūrālmā 1452.
 كوران ¹kūrān 1451.
 ⁴kūrān 1451.
 كورانىك ²kūrān 1450.
 كورانكە kūrānkā 1451.
 كورانمىك ²kūrān 1451.
 كورامىك kōrōi 1329.
 كورپا ¹kūrpa 1464.
 ²kūrpa 1464.
 كورپىك kōrpāk 1266.
 كورپە kūrpa 1464.
 كورپە kōrpa 1266.
 kōrpō 1330.
 ²kūrpa 1464.
 كورپەلانىك kōrpōlān 1331.
 كورپەلىك kōrpālik 1266.
 كورپەلى kōrpōli 1331.
 كورپو ¹kōrpū 1266.
 كورت kōrt 1330.
 ²kūr 1461.
 كورتىرمك kōrtūr 1265.
 كورتلىك kōrtlök 1330.
 كورنە ¹kūrta 1461.
 كورنون kōrtūn 1265.
 kūrtaūn 1461.
 كورچىك kūrčāk 1462.
 كورچە kūrčā 1462.
 كورده kūrda 1462.
 كوردوس Kūrduš 1462.
 كورساندىرمك kūrscātīr 1463.
 كورسانمىك kūrscāt 1462.
 كورسانىلىك kūrscātīl 1462.
 كورسنىك kōrsōn 1330.

كورسى ¹кўрсى 1463.
 كورسىسىز ¹кўрсىسىز 1463.
 كورسىلو ¹кўрсىلۇ 1463.
 كورشىك ¹кўرشак 1266.
 كورشىدىرىك ¹кўرىشتىر 1456.
 كورشىكلام ¹кўرىشкәлә 1455.
 كورشىك ¹кўرىш 1455.
 كورشە ¹кўршә 1266.
¹кўршә 1463.
 كورشى ¹кўرىши 1455.
¹кўрши 1464.
 كورشىلىك ¹кўршилёк 1464.
 كورفۇز ¹кўрфўз 1267.
 كورك ¹кўрк 1259.
¹кёрөк 1329.
¹кўرىк 1454.
¹кўرىк 1455.
¹кўрк 1457.
 كوركә ¹кёркә 1330.
 كوركәم ¹кёркәм 1260.
¹кўркәм 1458.
 كوركәملا ¹кўркәмлә 1458.
 كوركәملәندىر ¹кёркәмлән-
 дёр 1260.
 كوركәملәندىر ¹кёркәмлән 1260.
¹кўркәмлән 1458.
 كوركәملىك ¹кўркәмلىк 1458.
 كوركәيتىك ¹кёркәйт 1260.
 كوركәيتىك ¹кёркәйт 1260.
 كوركىچى ¹кўркчү 1459.
 كوركىچى ¹кўркчү 1253.
 كوركىسىز ¹кёрксўз 1262.
 كوركىسىزلەندىر ¹кёрксўزلән
 1262.
 كوركىسىزلىك ¹кёрксўزلىк 1262.
 كوركلىك ¹кўركلىк 1459.
 كوركلىك ¹кўركلىк 1459.
 كوركلىنىك ¹кўركلىн 1253.
 كوركلىك ¹кўркلىк 1450.
¹кўركلىк 1459.
 كوركلىك ¹кёркلىк 1261.

كوركلى ¹кўركلى 1455.
 كوركلىك ¹кўркلىк 1253.
 كورگە ¹кўргә 1251.
¹кўргә 1459.
 كورگو ¹кўркү 1458.
 كورگوز ¹кўркўз 1261.
¹кўркўз 1458.
 كورگوزمىك ¹кўргўз 1263.
¹кўргىز 1460.
 كورگولامىك ¹кўргўлә 1460.
 كورگولامىك ¹кўرләш 1460.
 كورگولامىك ¹кўрлә 1460.
 كورگولاندىرىك ¹кёрләндёр 1330.
 كورگولانجان ¹кўрләжан 1460.
 كورگولانجان ¹кўрләжән 1460.
 كورگولانجان ¹кўرләжәк 1460.
 كورگولانجان ¹кёрләт 1265.
 كورگولانجان ¹кёрләк 1265.
¹кёрләк 1330.
 كورگولانجان ¹кёрлән 1264.
¹кёрлән 1330.
 كورگولانجان ¹кёрлә 1264.
 كورگولانجان ¹кўرىم 1456.
 كورگولانجان ¹кўرمәслән
 1465.
 كورگولانجان ¹кўرىمчى 1456.
 كورگولانجان ¹кўرىمчىلىك 1456.
 كورگولانجان ¹кўرىمسىز 1456.
 كورگولانجان ¹кўرىمسىزلاندىر
 1456.
 كورگولانجان ¹кўرىمسىزلән
 1456.
 كورمىك ¹кёр 1249.
¹кёрө 1329.
¹кўر 1447.
¹кўрә 1448.
 كورمىك ¹кўرىملә 1456.
 كورمىك ¹кёрўн 1254.
 كورمىك ¹кўرىнчә 1460.
 كورمىك ¹кўرىнгалә 1455.
 كورمىك ¹кўرىп 1455.
 كورمىك ¹кўرىпш 1455.

كورمىك ¹кўрә 1448.
¹кўрә 1448.
 كورمىك ¹кўрәчى 1452.
 كورمىك ¹кўрәзә 1452.
 كورمىك ¹кўрәкән 1251.
 كورمىك ¹кўрәкә 1450.
 كورمىك ¹кўрәلىك 1452.
 كورمىك ¹кўрә 1449.
 كورمىك ¹кёрўт 1256.
¹кёрөт 1329.
 كورمىك ¹кўрўц 1457.
 كورمىك ¹кёрўш 1257.
 كورمىك ¹кёрўк 1252.
¹кёрўк 1253.
 كورمىك ¹кёрўклат 1253.
 كورمىك ¹кёрўкля 1253.
 كورمىك ¹кёрўкلى 1253.
 كورمىك ¹кёрўкلىк 1253.
 كورمىك ¹кўرىم 1456.
 كورمىك ¹кёрў 1252.
¹кёрў 1252.
¹кёрө 1329.
 كورمىك ¹кёрўн 1254.
 كورمىك ¹кёрўнўш 1255.
 كوز ¹көз 1299.
²көз 1300.
³көз 1300.
 كوز ¹көз 1337.
¹кўз 1504.
²кўз 1504.
 كوزامىك ¹кўзә 1506.
 كوزان ¹көзөн 1337.
²көзөн 1337.
¹кўзән 1506.
 كوزان ¹кўзәнәк 1506.
 كوزان ¹кўзәнәكلى 1506.
 كوزان ¹кўзәт 1507.
 كوزان ¹кўзسىز 1511.
 كوزان ¹кўزىكتёр 1509.
 كوزان ¹кўزىك 1508.
 كوزان ¹көзгө 1337.

كوزكوجى көзгөчө 1337.
 كوزكى көзгө 1337.
 كوزلامك көзлө 1337.
 күзлә 1510.
 كوزلك күзлік 1511.
 كوزلك күзлә 1510.
 كوزلنىك күзлән 1510.
 كوزلو күзлү 1303.
 күзлі 1510.
 كوزلى күزлі 1510.
 كوس көс 1293.
 كوسايىكە күسابікә 1501.
 كوساك күсәк 1500.
 كوساكلاشك күсәкләш 1500.
 كوسامچى көсөмчи 1337.
 كوسامك көсө 1336.
 كوسانكى көсөнгі 1337.
 كوسانمك көсөн 1336.
 كوساو көсәу 1293.
 كوسه күспә 1504.
 كوستىبك көстәбак 1297.
 күстәбак 1503.
 كوستره көстәрә 1297.
 күстәрә 1503.
 كوستىك көстәк 1297.
 كوستىلك көстәклә 1297.
 كوستىلنىك көстәклән 1297.
 كوستىلكو көстәкли 1297.
 كوسدرمك көстүр 1298.
 күстүр 1504.
 كوسكو көскү 1296.
 күскү 1501.
 күскү 1501.
 كوسكون көскүн 1296.
 күскүн 1502.
 كوسكونلك көскүнлүк 1296.
 күскүнлүк 1502.
 كوسم көсәм 1294.
 كوسىك көс 1293.
 күс 1500.
 كوسىن көсән 1294.

كوسه күсмә 1504.
 كوسنهمك күснә 1502.
 كوسىن күсән 1500.
 كوسنىك күсүн 1501.
 كوسنىك күснүк 1503.
 كوسنىلكك күснүклүк 1503.
 كوسنىمك күснү 1502.
 كوسه көсә 1293.
 көсө 1336.
 كوسهكن көсәјән 1294.
 كوسهكو көсәгү 1294.
 көсәји 1294.
 كوسهلك көсәлік 1294.
 كوسهلنىك көсәлән 1294.
 كوسهله көсәлә 1294.
 كوسولو көсүلү 1295.
 كوسى күسى 1501.
 күсү 1501.
 كوسىلو күсүلү 1501.
 كوسىمك күسى 1501.
 كوش күш 1511.
 كوشاك күшәк 1511.
 كوشك көшәк 1305.
 көшк 1306.
 كوشىلكك көшәклә 1305.
 كوشىلكو көшәкли 1305.
 көشкү 1306.
 كوشىمك күшік 1511.
 كوشىكورتمك күшкүрт 1512.
 كوشىنه көшәнә 1305.
 كوشه көшә 1304.
 كوشهلك көشәлік 1305.
 көшәләк 1305.
 كوشهلو көшәلی 1305.
 كوشوش көшүш 1306.
 كوشول көшөл 1337.
 كوفى күف 1520.
 كوفىر күфәр 1522.
 كوفته көфә 1318.
 كوفتون күфәтүн 1522.
 كوفك күфәк 1521.

كوفى күف-күф 1520.
 كوفكى күфәкі 1521.
 كوفلندرمك күфәләндр 1522.
 كوفلنىك күфәлән 1521.
 كوفلو күфәлү 1522.
 كوفه күфә 1521.
 күфә 1538.
 كوفهچى күфәңи 1521.
 كوفهلك күфәлік 1521.
 күфәлік 1538.
 كوفهلو күфәлі 1521.
 كوفانچ күفәнч 1523.
 كوفانمك күфән 1518.
 күфән 1522.
 كوفروكى көбрүگی 1318.
 كوك күк 1218.
 күк 1221.
 күк 1221.
 күк 1223.
 күк 1223.
 күк 1423.
 күк 1423.
 كوكات күгәт 1427.
 كوكارمك күгәрт 1427.
 كوكارمك күгәр 1427.
 كوكاسىك күгәс 1427.
 كوكان күгән 1426.
 كوكانك күгән 1423.
 كوكاوين күгәwin 1427.
 كوكاى көкәи 1326.
 күкәи 1423.
 كوكتان көктән 1227.
 كوكتهماك күктө 1426.
 كوكتول көктүл 1229.
 كوكچ كүкәч 1423.
 كوكچىك көкчәк 1229.
 كوكچىلكك көкчәклік 1229.
 كوكچىك көкчү 1229.
 كوكراىس көкрәс 1225.
 كوكراىشدرمك күкрәштір 1426.

كوكراك көкрәк 1225.
 *күкрәк 1425.
 كوكراكلامك күкрәклән 1425.
 كوكراكلى күкрәкли 1425.
 كوكراكت күкрәк 1426.
 كوكراعت күкрәт 1425.
 كوكراچين күгәрчін 1427.
 كوكراش көкрүш 1226.
 كوكراشك көкрәш 1225.
 كوكرامك көгәр 1231.
 كوكراه көкрә 1224.
 كوكراهك көкрәлик 1225.
 күкрәлик 1425.
 كوكراهمك *көкрә 1224.
 كوكراوش күкрүш 1426.
 كوكسوك көксүк 1230.
 كوككوز көккүз 1224.
 كوكلام көкләм 1227.
 كوكلامك *көклә 1226.
 *көклә 1227.
 كوكلامك көклән 1227.
 كوكلاشدرمك көкләشتір 1227.
 كوكلاشك көкләш 1227.
 كوكلاندرمك көкләндір 1227.
 كوكلاهمك *көклә 1226.
 *көклә 1227.
 كوكم күкүм 1424.
 كوكن көкән 1223.
 *көкүн 1223.
 *көкүн 1224.
 كوكنلىك көкәнлә 1223.
 كوكنه көкнә 1224.
 كوكورت *күкүрт 1424.
 كوكورتلو күкүرتлү 1424.
 كوكوس көгүс 1233.
 كوكونك күкүн 1424.
 كوكوون *көкүн 1223.
 كوكى күكى 1423.
 كوكير көвгир 1202.
 كول *көл 1267.
 *күл 1465.

كول *күл 1465.
 كولاب көләп 1270.
 كولارلك көләрлік 1331.
 كولاك көләк 1331.
 كولاكا күләгә 1469.
 كولاكلاهلامك күләгәлә 1469.
 كولامك көләм 1202.
 كولانك күләң 1469.
 كولترامك күлтәрә 1477.
 كولته көлтө 1333.
 күлтә 1476.
 كولچ көләч 1331.
 كولچار көләчәр 1274.
 күләчәр 1478.
 كولجه күләҗә 1479.
 كولجه көләҗә 1274.
 көләҗә 1334.
 күләҗә 1478.
 كولدر күләдр 1477.
 كولدرامك күләдрә 1478.
 كولدراو күләдрәү 1478.
 كولدرنمك көләдрт 1333.
 كولدرگچ көләдргөч 1333.
 كولدرمك көләдр 1333.
 كولدورمك күләдр 1477.
 كولش *көлөш 1331.
 كولشدرمك көләштөр 1331.
 كولشمك *көлөш 1331.
 كولغن күләгән 1474.
 كولك *күләк 1468.
 күләк 1473.
 كولگر көләгр 1332.
 كولگرلك көләгрлөк 1332.
 كولگرلنمك көләгрлән 1332.
 كولگөнөч көләгөнөч 1332.
 كولگه күләгә 1469.
 كولگه көләгә 1273.
 كولكوموك көләкөмүк 1272.
 كولكى көләкө 1332.
 күләкө 1473.
 كولكيجى көләкөҗө 1332.

كولكيلي көләкөлө 1332.
 كوللنمك күләләт 1475.
 كوللك күләлүк 1476.
 كوللىك *күләлә 1475.
 كولله күләләмә 1475.
 كوللنمك күләлән 1475.
 كوللو күләлү 1475.
 كولم күләүм 1473.
 كولمك *көл 1331.
 *күл 1466.
 күләмәк 1479.
 كولكلك күләмәклик 1479.
 كولموس күләмүс 1480.
 كولنج көләнч 1272.
 كولنك күләңк 1472.
 كوله *көлә 1268.
 كولهلك көләлік 1270.
 كولهمن көләмән 1270.
 كولو көләү 1332.
 كولوجان көләҗән 1332.
 كولوك *күләүк 1470.
 كولوم көләөм 1332.
 كولومسرامك көләөмсәрә 1332.
 كولومسبك көләөмсө 1332.
 كوم *күм 1524.
 كوماج көмәч 1320.
 күмәч 1525.
 كوماشجى күмәшчй 1525.
 كوماك көмәк 1319.
 көмәг 1320.
 *күмәк 1524.
 كوماكجى көмәкчй 1320.
 كوماكلاشمك күмәкләш 1525.
 كوماكلامك күмәклә 1525.
 كومبلدى күмбүلدй 1529.
 كومبە күмбә 1529.
 كومبور көмбүр 1323.
 كومبورلك көмбүрлә 1323.
 كومجى күмәч 1525.
 كومچوق көмчүк 1323.

كومدرمك кўмдир 1529.
 كومر кўмир 1525.
 كومراك кўмрак 1529.
 كومران кўмран 1529.
 كومرىجى кўмўрцў 1321.
 كومرىجى кўمўрчї 1526.
 كومرچىلىك кўмўрчїلىك 1526.
 كومردىك кўмўрдан 1527.
 كومردەمك кўмўردа 1527.
 كومر كومر кўмўر - кўмўр 1526.
 كومرلانك кўمўرلان 1526.
 كومرلك кўмўرلىк 1321.
 кўمўرلىك 1526.
 كومرلى кўمўرلى 1526.
 كومس кўмас 1525.
 كومش кўмөш 1338.
 كومشىجى кўмөшчө 1338.
 كومشلىك кўмөшлик 1338.
 كومشلى кўмөшли 1338.
 كومك кўмак 1524.
 كومكاي кўмаккاي 1320.
 كومكيجى кўмаккчи 1320.
 كومكلىشىك кўмакلىш 1320.
 كوملدرك кўмўلدрык 1527.
 كوملدرىك кўمўلدирт 1526.
 كوملدرمك кўمўلدир 1526.
 كوملدى кўмўلدў 1527.
 كوملىك кўмўل 1526.
 كومك кўм 1319.
 *кўм 1524.
 كومە кўма 1524.
 كومور кўмўр 1320.
 كوموردىك кўмўردа 1321.
 كوموردىك кўмўрдан 1321.
 كوموردى кўمўردى 1321.
 كوموش кўمўш 1528.
 كوموك *кўмўк 1320.
 كومولترىك кўمўلترўк 1527.
 كومولتى кўمўлти 1322.
 كون кўн 1327.

كون *кўн 1436.
 *кўн 1438.
 *кўн 1438.
 كوناندىرمك кўناندىр 1439.
 كونانك кўнан 1439.
 كونجى كөнчө 1329.
 كونجىك кўнчїк 1446.
 كونجىلك كөнчөлөк 1329.
 كونجىلكلى كөнчөлөكلى 1329.
 كونجىلك كөнчөлө 1329.
 كونداش كөндөш 1328.
 кўндәш 1444.
 كونداشلىك كөндөшлик 1328.
 كوندالانك كөндәләт 1247.
 кўндәләт 1443.
 كوندالانك كўندәләң 1443.
 كوندالبك كўندәلىك 1444.
 كوندام كўندәм 1444.
 كونداملك كўندәмلىك 1444.
 كوندرمك كўндәр 1443.
 кўндір 1444.
 كوندە كўндә 1443.
 كوندىرمك كөндүр 1247.
 كوندوز كөндөз 1329.
 кўндүз 1446.
 كونشل كўنشл 1447.
 كونك *кўң 1428.
 кўңг 1430.
 كونكانك كўنگәнвїк 1442.
 كونكل كўңل 1428.
 كونكلاك көңләк 1239.
 كونكلناش көңүлтәш 1238.
 كونكلجاك көңүлчәк 1239.
 كونكلچاك كўңилчәк 1430.
 كونكلداش көңүлдәш 1239.
 كونكلسىز كўңилсїز 1430.
 كونكلسىزلانك كўңилсїزلән 1430.
 كونكلسىزلىك كўңилсїزلىك 1430.
 كونكلاندىرمك كўңилләندір 1429.

كونكلانك кўңиллән 1429.
 كونكللى كўңилلى 1429.
 كونكە كўңкә 1430.
 كونكول *көңүл 1236.
 كونكوللك көңүлүк 1238.
 كونكى كөнгө 1328.
 كونلامك *кўнлә 1442.
 كونلشمك көнләш 1328.
 كونلك көнлөк 1328.
 كونلكىجى көнлөкчө 1328.
 كونلامك көнлә 1328.
 كونك *көн 1241.
 *кўн 1439.
 كونناشمك көннөш 1328.
 كوننامك *көннө 1328.
 *көннө 1328.
 كوننج كўنىнч 1440.
 كوننىك көннөк 1328.
 كوننىك көнәјік 1243.
 كونوچاك كўнўچәк 1441.
 كونوچان كўнўчан 1441.
 كونوش *көнўш 1246.
 كونوشمك *көнўш 1246.
 кўنىш 1441.
 كونوكدىرمك كўنىكتір 1440.
 كونوكدورىمك көнүктүр 1245.
 كونوكىك көнүк 1245.
 кўنىк 1440.
 *кўنىк 1441.
 كونوللك көнүл 1246.
 كونى көنى 1243.
 кўنى 1440.
 كونورجان көвәрчкән 1319.
 كونولامك *кўлә 1468.
 كوى *көй 1216.
 *көй 1323.
 كوبا көјә 1240.
 *кўјә 1432.
 كوباز көјөз 1326.
 كوبازلىك көјөزلىك 1326.
 كوبازلىنىك көјөزلән 1326.

كوپاكو kŭjāgŭ 1432.
 كوپالانك كۆجөлөн 1327.
 كوپانته көјөнтә 1326.
 كوپانتهمك кŭјәнтә 1432.
 كوپداش көдәш 1218.
 كوپدرمك көдөр 1325.
 كوپدوركو күдүргү 1421.
 كوپرانك көрөт 1324.
 كوپراك көрөк 1324.
 күрәк 1419.
 كوپراكلك көрөклик 1324.
 كوپرامك көрө 1324.
 күрә 1419.
 كوپز көјөз 1326.
 كوپسز көисөз 1325.
 كوپسزلك көисөзлөк 1325.
 كوپكاناك күкәһәк 1418.
 كوپل күл 1420.
 كوپلامك көйлө 1324.
 كوپلانك көйлөн 1324.
 كوپلك көйлүк 1217.
 كوپلو көйлү 1217.
 көйлө 1324.
 كوپلө көйлө 1324.
 كوپمانك күмән 1421.
 كوپمك көм 1216.
 көм 1324.
 كوپمه көймө 1325.
 كوپمهلامك көймөлә 1325.
 كوپمهلو көймөлі 1325.
 كوپناك көнәк 1241.
 كوپناكچه көнәкчә 1217.
 көнәкчә 1241.
 كوپنك көнәк 1217.
 كوپنوك көнүк 1217.
 көнүк 1241.
 كوپوراك көјөрөк 1327.
 كوپونچ көјөнөч 1326.
 күжүнч 1434.
 كوپوك көјөк 1326.
 كوپوكلو көјөклө 1326.

كوپومسرامك көјөмсөрө 1327.
 كوپوندورمك көјөндөр 1326.
 كوپونك көјөн 1326.
 كوپه көјө 1326.
 كوپه لانك көјөлән 1326.
 كوپانكى kijänki 1344.
 كوپاо kijäŭ 1406.
 كوپاولامك kijäŭlä 1407.
 كوپب *кiп 1397.
 كوپباك kibak 1399.
 كوپبان kibän 1399.
 كوپبيت kibit 1400.
 كوپبيتورمك kiptir 1399.
 كوپبيچ kibäç 1399.
 كوپبيچك kipçik 1399.
 كوپبيران *kibirän 1400.
 kibrän 1401.
 كوپبيرنجي kibritçi 1401.
 كوپبيك *kibik 1400.
 كوپبيك kipak 1398.
 كوپبيكسيس kipäksiz 1398.
 كوپبيكلي kipakli 1398.
 كوپبيلاشك kipläsh 1399.
 كوپبيك *kip 1397.
 كوپبينك kipäç 1398.
 كوپبينك *kibin 1400.
 كوپبيوك *kibik 1400.
 كوپبينارنك kitärt 1375.
 كوپبينارلاشك ketärläsh 1130.
 كوپبينارلك kitäril 1375.
 كوپبينارمك *kätär 1129.
 kitär 1375.
 كوپبينان kitän 1375.
 كوپبينانچي kitänçi 1375.
 كوپبينانچه kätäçä 1128.
 كوپبينارمك kätküp 1131.
 كوپبينارمك kätküz 1131.
 كوپبينان kitmän 1377.
 كوپبينك *kät 1126.
 *kit 1374.

كوپينورنك kitirt 1376.
 كوپينوركله مك kitirgälä 1376.
 كوپينوراك kitiril 1376.
 كوپينورمك kätür 1130.
 kitir 1376.
 كوپينوش kitish 1376.
 كوپينوشلي kitishli 1376.
 كوپينوم kitim 1376.
 كوپيچ *käç 1142.
 *kiç 1378.
 *kiç 1378.
 كوپيچرك kichirak 1382.
 كوپيچشك kichish 1382.
 كوپيچك kichik 1413.
 كوپيچكا kichka 1383.
 كوپيچكك *kichik 1381.
 كوپيچكنه kichinä 1413.
 كوپيچكنه كنه kichinäginä 1413.
 كوپيچكهراك kichärak 1383.
 كوپيچكورمك kachür 1149.
 كوپيچكي kichi 1383.
 كوپيچلك kichil 1382.
 كوپيچلو kichilü 1382.
 كوپيچك *käç 1142.
 *kiç 1378.
 كوپيچ *käçä 1144.
 *kiçä 1379.
 *kiçä 1379.
 كوپيچكي kichägi 1380.
 كوپيچلشك kichälsh 1380.
 كوپيچلو kichäli 1145.
 كوپيچورنك كوپيچ kitirtkiç 1382.
 كوپيچورنك kichirt 1382.
 كوپيچورشك kichirish 1382.
 كوپيچورشو كوپيچ kichirishü 1382.
 كوپيچورمك kachür 1148.
 *kiçir 1381.
 كوپيچورو kichirü 1382.
 كوپيچوروجان kichirüchan 1382.
 كوپيچورتورمك kichiktir 1381.
 كوپيچورتورمك kachüktür 1148.

كيجوكمك kəçy:k 1148.
 كيجي kīçī 1413.
 كيجيت kəçit 1148.
 كيجيش kəçiş 1148.
 كيجيك kīçik 1381.
 كيجيكنه kīçikñə 1381.
 كيجيلىك kīçilik 1413.
 كيجيم kīçim 1382.
 كيدرماك kīdīr 1378.
 كيدىن kādīn 1137.
 كير kīr 1349.
 kīr 1408.
 كيرا kīra 1352.
 كيراج kīrāç 1355.
 كيراجچى kīrāççī 1356.
 كيراجلى kīrāçlī 1356.
 كيراقى kīraqy 1353.
 كيراك kīrāk 1086.
 كيراكسىز kīrākсіz 1090.
 كيراكلى kīrākli 1088.
 كيراكلېك kīrākliç 1088.
 كيراكماس kīrākmas 1090.
 كيرپك kīrpik 1365.
 kīrpik 1365.
 كيرت kīrt 1363.
 كيرتاك kīrtāk 1363.
 كيرتلاچ kīrtlāç 1364.
 كيرتلامك kīrtlām 1364.
 كيرتلىك kīrtlik 1411.
 كيرتلى kīrtli 1364.
 كيرتېك kīrtik 1358.
 kīrt 1363.
 kīrt 1410.
 كيرته kīrtə 1363.
 كيرتھلامك kīrtəhlām 1363.
 كيرتھلىك kīrtəhlik 1363.
 كيرتھوك kīrtəhok 1363.
 كيرتھىك kīrtəhik 1363.
 كيرتھىكلاچ kīrtəhiklāç 1363.
 كيرتھىكلامك kīrtəhiklām 1363.
 كيرتھىكلى kīrtəhikli 1363.

كيرج kīrāç 1356.
 كيرج kīrāç 1409.
 كيرچىل kīrçil 1411.
 كيرشان kīrşān 1365.
 كيرشمك kīrşim 1096.
 كيركا kīrkā 1410.
 كيركوج kīrkūç 1361.
 كيركوزمك kīrkūzm 1361.
 kīrkūz 1410.
 كيركى kīrkī 1361.
 كيركېچى kīrkīç 1361.
 كيركېچىلامك kīrkīçilām 1361.
 كيرلانك kīrlān 1410.
 كيرلنك kīrlāt 1362.
 كيرلىك kīrlik 1358.
 kīrlā 1362.
 كيرلو kīrli 1362.
 kīrli 1410.
 كيرلولىك kīrliçlik 1362.
 كيرلى kīrli 1410.
 كيرلىك kīrlik 1362.
 كيرماك kīrmāk 1366.
 كيرمك kīr 1350.
 kīr 1352.
 kīr 1409.
 كيرناشك kīrnāş 1362.
 كيرو kīri 1357.
 كيروش kīrūş 1361.
 kīrūş 1409.
 كيروك kīrūk 1361.
 كيرولك kīrūlik 1358.
 كيرى kīri 1357.
 كيريش kīriş 1358.
 kīriş 1359.
 kīriş 1409.
 kīriş 1409.
 كيريشك kīrişik 1359.
 kīriş 1409.
 كيريك kīrik 1357.
 kīrik 1357.
 كيرىلىك kīrilik 1096.

كيز kīz 1389.
 kīz 1389.
 كيزاك kīzāk 1172.
 كيزاكلامك kīzāklām 1173.
 كيزامك kīzām 1389.
 كيزانك kīzān 1389.
 كيزدورمك kīzdūr 1180.
 كيزك kīzik 1174.
 كيزمك kīzm 1171.
 كيزو kīzū 1390.
 كيزوك kīzūk 1390.
 كيزيك kīzik 1174.
 كيزيكلامك kīziklām 1176.
 كيزىتامك kīzītām 1387.
 كيزاك kīzāk 1160.
 kīzāk 1386.
 كيزاكتىن kīzāktīn 1386.
 كيزاكلامك kīzāklām 1386.
 كيزاكلى kīzākli 1386.
 كيزاگىرپاك kīzāgīrpāk 1386.
 كيزا kīzā 1385.
 كيزتامك kīzītām 1388.
 كيزتان kīzītān 1388.
 كيزتورمك kīzītūr 1388.
 كيزا kīzā 1387.
 كيزال kīzāl 1414.
 كيزاللىك kīzāllic 1414.
 كيزىلىك kīzilic 1387.
 كيزماك kīzmāk 1389.
 kīzmāk 1414.
 كيزماكچى kīzmākçī 1389.
 كيزىك kīzik 1154.
 kīzik 1385.
 كيزه kīzə 1159.
 kīzə 1385.
 kīzə 1385.
 kīzə 1413.
 كيزه بوى kīzə-bōi 1162.
 كيزه دار kīzədar 1161.
 كيزهلك kīzəhlām 1161.
 kīzəhlām 1386.

كىسەلنىك kāsālān 1161.

kīcālān 1386.

كىسوك kīcīk 1387.

كىسىك kīcīk 1387.

كىش ¹kīsh 1391.

²kīsh 1392.

³kīsh 1392.

kīsh 1414.

كىشان kīshān 1392.

كىشانكى kīshāñi 1392.

كىشانكى لامك kīshāñilā 1392.

كىشانلىك kīshāñlik 1392.

كىشتە kīshṭā 1393.

كىشلەمك kīshlā 1393.

كىشەنەمك kīshnā 1393.

كىشنىش kīshñish 1393.

كىشى ¹kīshī 1392.

كىشىك ¹kāshīk 1182.

kīshīk 1393.

كىشىكىچى kāshīkchī 1182.

كىشىلىك kīshīlik 1393.

كىشىمك ³kīshī 1392.

كىف kāiφ 1056.

kāφ 1198.

كىفسىز kāiφsīz 1056.

kāφsīz 1201.

كىفسىزلىك kāiφsīzlik 1056.

كىفلنىك kāiφlān 1056.

كىفلو kāiφli 1056.

kāφli 1201.

كىك kājik 1072.

kīk 1340.

كىكچ kākāch 1060.

كىكچلامك kākāchlā 1060.

كىكاش kākāsh 1069.

كىكاك kākāk 1059.

كىكاكلامك kākāklā 1059.

كىكامك kīgā 1340.

كىگاو kīgāy 1340.

كىكائىنك kākāit 1059.

كىكائىمك kākāi 1059.

كىكرتاك kākīrtāk 1061.

kīkārtāk 1340.

كىكرتاك كىكرتاك kīkīrtāk 1341.

كىكرتاك كىكرتاك kīkārt 1340.

كىكرتاك كىكرتاك kākīrdāk 1065.

كىكرىك ¹kīkrīk 1340.

كىكرمك kīkāp 1340.

kīkīp 1340.

كىكرىك كىكرىك kākrūk 1063.

kīkāruk 1340.

kīkrīk 1340.

كىگز kīgīz 1341.

كىگورىمك ¹kīgīp 1341.

kīgīp 1341.

كىگورىمك kāgīyūz 1054.

كىگورىمك كىگورىمك kāgīrtāk 1065.

كىگورىمك كىگورىمك ²kāgīp 1060.

كىلاسى kilāsi 1369.

كىلاندىرمك kilāñdīp 1368.

كىلانك ¹kilān 1368.

كىلتورىمك kāltūr 1122.

kīltīp 1373.

كىلتورىمك كىلتورىمك kāltūrūyñ 1122.

كىلك ¹kīlak 1367.

كىلىك ²kāl 1109.

³kīl 1366.

كىلن kīlīn 1369.

كىلنداش kīlīndāsh 1370.

كىلە ¹kīlā 1367.

³kīlā 1367.

كىلەمك ⁴kīlā 1367.

كىلو ³kīlū 1373.

كىلوىچى kīlūchī 1373.

كىلورىمك كىلورىمك kīlūrṭāk 1373.

كىل kīlī 1369.

كىلىشورىمك kīlīshṭīp 1372.

كىلىشىسىز kīlīshsīz 1373.

كىلىشىل kīlīshlī 1372.

كىلىشىمك ³kīlīsh 1372.

كىم ¹kīm 1402.

³kīm 1403.

كىماگان kīmāgān 1403.

كىمتو kīmītū 1405.

كىمىرچاك kāmīrṭāk 1210.

كىمىرسە kīmārsā 1404.

كىمىسان kīmśān 1406.

كىمىسىمك kīmśīt 1406.

كىمىسىند kīmśānd 1406.

كىمىسىنك kīmśīn 1406.

كىمىسىنە kīmāśnā 1404.

كىمىك ³kī 1339.

كىمىلداش kīmāldāsh 1404.

كىمە ¹kīmā 1403.

²kīmā 1403.

كىمورى kāīmūr 1057.

¹kīmūr 1405.

كىمورىمك kāīmūr 1057.

²kīmūr 1405.

كىمى ¹kīmī 1404.

كىمىيا kīmijā 1404.

كىمىياچى kīmjaṭy 1405.

كىمىياگر kīmjaḡar 1405.

كىمىيرمك ²kāmīp 1209.

كىن ³kān 1074.

⁴kīn 1346.

كىنەت ¹kāñāt 1076.

¹kīñāt 1346.

²kīñāt 1346.

³kīñāt 1347.

كىنەتتىن kīñātṭīn 1347.

كىنەتلىك kīñātlik 1347.

كىنەتلىك كىنەتلىك kīñātlik 1347.

كىنەتلىك كىنەتلىك kīñātlik 1347.

كىنەتلىك كىنەتلىك kīñātlik 1347.

كىنەتلىك كىنەتلىك kīñātlik 1347.

كىنەتلىك كىنەتلىك kīñātlik 1347.

كىنەتلىك كىنەتلىك kīñātlik 1347.

kīñāt 1342.

كىنەتلىك كىنەتلىك kīñātlik 1068.

كىنەتلىك كىنەتلىك kīñātlik 1069.

¹kīñātlik 1342.

كىنەتلىك كىنەتلىك kīñātlik 1070.

كينكاشيك ²kāñāsh 1069.
 كينكالك ¹kāñāl 1068.
 كينكايترك ¹kāñāit 1068.
 kiñāit 1342.
 كينكايترك ¹kiñāitil 1342.
 كينكايك ¹kāñāi 1068.
 kiñāi 1342.
 كينكنيك ¹kāñit 1071.
 كينكچيلك ¹kāñčilik 1072.
 kiñšilik 1343.
 كينكليك ¹kāñlik 1072.
 kiñlik 1343.
 كينكيك ¹kāñi 1070.
 كينلاشك ¹kāñlāsh 1079.
 كينلاشك ¹kiñlāsh 1348.
 كينلو ¹kinli 1348.
 كينليك ¹kāñlik 1079.
 كينه ¹kinā 1346.
 كيه ¹kējō 1326.
 كيم ¹kijim 1408.
 كيمولك ¹kijimlik 1408.
 كيمولي ¹kijimli 1408.
 كيمونچ ¹kējōnōč 1326.
 كيموندرتك ¹kijindirt 1407.
 كيموندرتك ¹kijinaip 1407.
 كيمونك ¹kējōn 1326.
 kijin 1407.
 كيميركيج ¹kijirgich 1407.
 كيميرلك ¹kijiril 1407.
 كيميرمك ¹kijir 1407.
 كيميز ²kiz 1389.
 kijiz 1408.
 كيك ²kik 1340.
 kijik 1407.

كيبكوزمك ¹kiğyūz 1342.
 كيبم ¹kijim 1073.
²kim 1403.
 kijim 1408.
 كيبمك ²kai 1054.
 كيبين ¹kajin 1073.
 kijin 1344.
²kin 1344.

(*) گ, ک, ش.

كاريز ¹kariz 1558.
 كار ¹kar 1574.
 كاريز ²kariz 1558.
 كاور ¹kaup 1545.
 كاورلك ¹kauplik 1545.

كب ¹kan 1576.
 كبي ¹kiöbi 1627.
 كبرتك ¹kaöart 1578.
 كبرمك ¹kaöap 1577.
 كبره ¹kaöapā 1577.
 كبره ¹kaöpā 1578.
 كبلش ²kanlāsh 1577.
 كبه ¹kaöā 1577.
 k̄öā 1650.
 كبهلك ¹kaöalik 1578.
 k̄öalik 1651.
 كبهلنك ¹kaöalan 1578.
 كبي ¹kiöbi 1626.
 كبيجه ¹kiöiqa 1627.

كترتك ¹katirt 1564.
 كتردلك ¹katirdil 1565.

كنرش ¹katirish 1564.
 كترلك ¹katiril 1564.
 كترمك ¹katir 1564.
 كتربويرمك ¹katiribair 1564.
 كتورش ¹katirish 1564.
 كتورمك ¹katir 1564.

كچ ¹kač 1566.
 كچد ¹kačit 1570.
 كچدی ¹kačti 1572.
 كچر ¹kačar 1568.
 كچرمك ¹kačir 1570.
 كچشدرمك ¹kačštir 1573.
 كچشمك ¹kačish 1573.
 gičim 1624.
 كچك ¹kačak 1572.
 gičik 1624.

كچكدرمك ¹kačiktir 1568.
 كچكسنيك ¹kačiksin 1573.
 كچكسيك ¹kačaksi 1573.
 كچكك ¹kačik 1568.
 كچكين ¹kačkin 1571.
 كچكينچي ¹kačkinči 1572.
 كچكينلك ¹kačkinlik 1571.
 كچكينلنك ¹kačkinlan 1571.
 كچكيلك ¹kačkil 1570.
 كچم ¹kačim 1571.
 كچمك ²kač 1567.
 كچمه ¹kačma 1572.
 كچندرمك ¹kačindir 1569.
²kačindir 1569.
 كچنمك ¹kačin 1568.
 كچنمه ¹kačinma 1570.
 كچه ¹kača 1572.

*) Всѣ нижеслѣдующія до ما слова могутъ начинаться въ книгахъ и рукописяхъ на ک, ش, کپ, گ. Хотя диакритическіе знаки при к, г, весьма часто опускаются (между прочимъ и выше въ текстѣ лексикона), я всетаки счелъ болѣе удобнымъ отдѣлать к, к, отъ к, г.

Die Wörter von كاريز bis ما können mit ک, ش, کپ und گ im Anlaut geschrieben werden. Obgleich die diakritischen Zeichen bei ک, г, oft weggelassen werden (wie es auch oben im Texte geschehen), habe ich doch ک, к, von ک, г, getrennt.

کچہ gāchā 1568.
 کچہ کی gāchāki 1572.
 کچہ لک gāchālik 1573.
 کچہ لہ مک gāchālah 1573.
 کچہ لہین gāchālahjin 1573.
 کچہ لہرتک gāchārt 1570.
 کچہ لہید gāchāid 1571.
 کچہ لہیچی gāchāichī 1571.
 کچہ لہہ gōhārchālah 1586.
 کدا gāda 1565.
 کدای gāda'i 1565.
 کدشک gādish 1566.
 کدشک لہ گدشک gādīklān 1566.
 کد لہچ gādālah 1565.
 کدمان gādmān 1566.
 کدمک gād 1565.
 کدوک gādik 1565.
 کدوکلو gādīkli 1566.
 کدیلک gādīl 1566.
 کرای gārai 1555.
 کربز gūrbūz 1640.
 کرجک gārčāk 1559.
 کرجکچی gārčāchī 1560.
 کرجک لک gārčāklīk 1560.
 کرجک لہ گدشک gārčāklān 1560.
 کرد gīrīd 1619.
 کردان gārđan 1558.
 کردانلق gārđanlyk 1559.
 کردرتک gārđirt 1559.
 کردرمک gārđir 1559.
 کردک gārđāk 1559.
 کردل gārđāl 1559.
 کرز gūr 1640.
 کرزہ gūrza 1640.
 کرفت gīrīft 1620.
 کرک gārāk 1555.
 کرکسز gārākis 1556.
 کرکف gārāf 1558.

کرک لک gārāklīk 1556.
 کرکلو gārākli 1556.
 کرکماز gārākmāz 1556.
 کرک مک gārāk 1556.
 کرکی gārki 1558.
 کرکیلو gārkiili 1558.
 کرکین gārkin 1558.
 کرکین لک gārkinlik 1558.
 کرک لک gārlik 1558.
 کرک لک gārīl 1557.
 کرک لک gārāshīk 1560.
 کرک مک gār 1555.
 کرک مک gārā 1556.
 کرک مک gārāqā 1556.
 کرک مک gārīn 1557.
 کرو gārī 1556.
 کری gārī 1556.
 کریز gārīz 1558.
 کریم لک gārīmlā 1558.
 کرز gār 1574.
 گیز 1624.
 کزدرمک gāzdir 1576.
 کزک gāzik 1625.
 کزکین gāzgin 1575.
 کزکینچی gāzginchī 1575.
 کزک لک gāzlik 1575.
 کزک لک gāzlik 1626.
 کزک لک gāzla 1575.
 کزلو gāzli 1575.
 کز مک gāz 1574.
 کز مک gāzmā 1576.
 کزندی gāzinti 1575.
 کز مک gāzin 1575.
 کزچی gāzichī 1575.
 کزبک gāzik 1575.
 کف gāsh 1576.
 کک gān 1552.
 ککرتک gājirt 1552.

ککردن لک gāirdāt 1551.
 ککرش gājirsh 1552.
 ککرک gāirāk 1551.
 ککر مک gājir 1552.
 ککریش gāirish 1551.
 ککز gānāz 1553.
 گانیز 1553.
 ککرک gānizāk 1553.
 ککرک لک gānizlik 1553.
 ککشک gānshāk 1555.
 ککشک لک gānshāklīk 1555.
 ککش گیش gānish 1553.
 ککش لک gānishlik 1553.
 ککش لک gānishlik 1553.
 ککش لک gānishlik 1553.
 کل gōl 1615.
 گیل 1640.
 کل لک gūlā 1641.
 کل برو gālbari 1563.
 کل بشکر gūlā-shākār 1643.
 کلسی gālaci 1562.
 کلشک gālīsh 1563.
 کلشن gūlshān 1643.
 کللابی gūllābi 1642.
 کل لک gūllīk 1643.
 کلہ gālāmā 1562.
 کل لک gālāmā 1563.
 کل لک gāl 1560.
 کل لک gāl-māl 1561.
 کل لک gālīn 1562.
 کل لک gālīn 1562.
 کل لک gālīn 1563.
 کل لک gālīn 1563.
 کل لک gālīn 1562.
 کل لک gālīn 1562.
 کل لک gālīn 1562.
 کل لک gālīn 1562.
 کل لک gālīn 1562.

كانه gāmanā 1582.
 كىز gūmbāz 1656.
 كىچىلىك gāmpīlik 1583.
 كىرىك gūmrūk 1655.
 كىرىمك gāmir 1583.
 كىرىمى گامیرىنچی 1583.
 كىرىمى گامیرىن 1583.
 كىسىز gāmsiz 1583.
 كىك gāmik 1583.
 كىكلى گامىكلى 1583.
 كى گāma 1582.
 كى گāmi 1582.
 كىچى گامىچی 1583.
 كىمىك gāmik 1583.

 كناه gēno 1615.
 гуна 1629.
 gūnah 1635.
 كناهسىز gēnosыз 1615.
 كناهسىزلىك gēnosызлык 1615.
 كناهكار гунакар 1629.
 كناهولى gēnoly 1615.
 گۇناهلى 1635.
 كنج gānc 1554.
 كنجە gāncā 1554.
 كىچلىشىك gāncīsh 1555.
 كىچلىك gāncīlik 1555.
 كىچلىك gāncī 1554.
 كىچلىنىك gāncīn 1555.
 كنه gūnā 1635.
 كنهلى gūnāli 1635.

 كواه гува 1632.
 كواهلى гувалык 1632.
 كوبرە gōbrā 1613.
 گۇبرا 1651.
 كوبرەلىك gōbrāli 1613.
 گوبرالىك gōbrālik 1613.
 گۇبرالى 1651.
 كوبرەلىنىك gōbrāli 1613.
 كوبرەلى گۇبرالى 1651.

كوبىك gōbak 1612.
 كوبىكلى گوباكلى 1613.
 كوت gōt 1601.
 كوتىمك gōtūr 1602.
 كوتىرى gōtūrū 1602.
 كوتىسىز gōtсүз 1603.
 كوتلىك gōtlīk 1603.
 كوتىمك gōt 1602.
 گۇت 1643.
 كوتورتىمك gōtūr 1603.
 كوتىن گōtūn 1602.
 كوج gūc 1647.
 كوج گōc 1603.
 گۇچ 1644.
 كوجە gōcā 1604.
 گۇچā 1645.
 كوجىر gōcār 1604.
 كوجىرىمك gōcūr 1604.
 كوجىسىز gūcсүз 1647.
 كوجىسىزلىك gūcсүзлык 1647.
 كوجىسىك gūcsi 1647.
 كوجىسىنىك gūcsin 1647.
 كوجىك gūcāk 1647.
 گۇچۇك 1648.
 كوجىك gāvčāk 1580.
 گōčāk 1604.
 كوجىن گōcān 1604.
 كوجلى گōcāl 1605.
 كوجلىنىك gūcīli 1646.
 كوجلىشىدىمك gūcīsh 1646.
 كوجلىشىك gūcīsh 1646.
 كوجلىك gūcīlik 1649.
 كوجلىك gūcīlik 1646.
 كوجلىندىمك gūcīndir 1648.
 كوجلىندىمك gūcīndir 1646.
 كوجلىنىك gūcīn 1648.
 كوجلىنىك gūcīn 1646.
 كوجلى گūcī 1649.
 كوجلى گūcī 1646.
 كوجلە gūcī 1645.

كوجلەمك gūcīli 1645.
 كوجىك gōc 1603.
 كوجىە gōcā 1605.
 كوجىەلى gōcāli 1605.
 كوجىىن gūcāmin 1648.
 كوجىن gūcān 1647.
 كوجىن gōcān 1604.
 گۇچān 1645.
 كوجىندىمك gūcāndir 1648.
 كوجىنىك gūcānik 1647.
 كوجىنىكلىك gūcāniklik 1647.
 كوجىنىك gūcānil 1648.
 كوجىنىك gūcān 1647.
 كوجىنىك gōcūn 1604.
 كوجە gūcā 1647.
 كوجە gāvčā 1580.
 گۇچā 1645.
 كوجىوكن gūcūgan 1645.
 كوجى gūcū 1648.
 كوجىچىك gūcūcūk 1648.
 كوجىم gūcūm 1648.
 كوجىىن gūcūn 1648.
 كوجىىن gūcūn 1645.
 كودرى gūcūri 1644.
 كودلىك gūcūli 1644.
 كودمك gūc 1644.
 كودن gōdān 1603.
 كوده gāvda 1580.
 gōdā 1603.
 gōvdā 1613.
 كودوك gūcūk 1644.
 كودىبى گۇدۇقۇ 1644.
 كور gāvār 1578.
 گۇر 1637.
 گۇر 1637.
 كوراشىبى gūrāshchi 1638.
 كوربىز gūrōbz 1640.
 كوربىك gōrbāk 1598.
 كورچىن gāvārčīn 1579.
 كوردىمك gōrdūr 1598.
 كورسلىك gōrūcīli 1596.

كورسوندرمك gōrcūtγp
1598.
كورسونك gōrcūt 1598.
كورش ḡōrūsh 1596.
ḡōrāsh 1637.
كورشدرمك ḡōrāshṭip 1638.
كورشمك ḡōrūsh 1596.
ḡōrāsh 1638.
كورشمه ḡōrāshmä 1638.
كورك ḡāvraḡk 1580.
ḡōrūḡk 1594.
ḡōrk 1597.
كوركان gōrāḡān 1592.
gōrgān 1598.
كوركسيك ḡōrūḡksi 1594.
كوركلك ḡāvraḡklīk 1580.
كوركلنك ḡāvraḡklān 1580.
ḡōrāklān 1637.
كوركلو gōrūḡklū 1594.
ḡōrklū 1597.
ḡōrākli 1637.
كوركش gōrūḡkmūsh 1594.
كوركن gōrgān 1638.
كوركو ḡōrgū 1598.
كوركوزمك gōrgūz 1598.
كوركوسز ḡōrgūcūz 1598.
كوركولو gōrgūlū 1598.
كورل ḡōrūl 1638.
كورلاوك ḡōrplāḡk 1639.
كورلنك ḡōrplāt 1639.
كورلتي gōrūlti 1596.
ḡōrūltū 1638.
كورلدمك gōrūldā 1596.
كورلدمك ḡōrūldā 1638.
كورلدي gōrūltū 1638.
كورلديسز ḡōrūltūcūz 1638.
كورلدبلو ḡōrūltūlū 1638.
كورلك ḡōrplūḡk 1640.
كورلك ḡōrūl 1595.
gōrplā 1598.
ḡōrplā 1639.

كورلك ḡōrplā 1639.
كورله ḡōrplāmā 1639.
كورلنك ḡōrplān 1639.
كورله ḡōrplā 1639.
ḡōrplā 1639.
كورم ḡōrūm 1597.
كورمه ḡōrūmqā 1597.
كورمجي gōrūmqū 1597.
كورمز ḡōrmāz 1598.
كورمزلك ḡōrmāzlik 1599.
كورمزلنك ḡōrmāzlikān 1599.
كورمك ḡāvāp 1578.
ḡāvra 1580.
ḡōp 1591.
كورمكلك ḡōrmāklīk 1598.
كورمك ḡōrūmlūḡk 1597.
كورمكلك ḡōrmāmāklīk 1599.
كورمه ḡōrmā 1598.
كورنج gōrānḡ 1593.
كورنجلدردمك gōrānḡildip
1593.
ḡōrūnḡildip
1595.
كورنجلك gōrānḡil 1593.
ḡōrūnḡil 1595.
كورنش ḡōrūnūsh 1595.
كورنيز ḡōrūnmāz 1595.
كورنزلك ḡōrūnmāzlik 1595.
كورنك ḡōrūn 1594.
كوره ḡōrā 1592.
ḡōrā 1637.
كورهنك ḡōrānāḡk 1593.
كورهنكسز ḡōrānāḡksiz 1593.
كوروك ḡōrūḡk 1594.
ḡōrūḡk 1638.
كوروكسيك ḡōrūḡksi 1638.
كوروكمك ḡōrūḡk 1594.
كورجي gōrūḡqū 1596.
كوريوبيرمك ḡōrūvāp 1597.
كوز ḡōz 1606.
ḡōz 1649.

كوزندرمك ḡōzāḡṭṭip 1609.
كوزنلهمك ḡōzāḡtlā 1609.
كوزنك ḡōzāḡt 1609.
كوزجي ḡōzāḡqū 1612.
كوزدلك ḡōzāḡdil 1609.
كوزده ḡōzāḡdā 1612.
كوزدهلك ḡōzāḡdālik 1612.
كوزر ḡōzāḡp 1609.
كوزسز ḡōzāḡcūz 1612.
كوزنك ḡōzāḡḡk 1610.
كوزكو ḡōzāḡḡ 1610.
كوزل ḡōzāḡl 1649.
كوزلنك ḡōzāḡlāt 1610.
كوزلجه ḡōzāḡlḡā 1650.
كوزلسنك ḡōzāḡlsin 1650.
كوزلشدرمك ḡōzāḡshṭip 1610.
كوزلك ḡōzāḡḡk 1611.
ḡōzāḡḡk 1650.
كوزلكجي ḡōzāḡḡḡki 1611.
كوزلكلو ḡōzāḡḡklū 1611.
كوزللك ḡōzāḡllāt 1650.
كوزللكشدرمك ḡōzāḡllāshṭip
1650.
كوزللكشك ḡōzāḡllāsh 1650.
كوزللك ḡōzāḡllik 1650.
كوزللكنك ḡōzāḡllān 1649.
كوزللكك ḡōzāḡllāḡḡ 1611.
كوزللكك ḡōzāḡllā 1610.
كوزله ḡōzāḡlāmā 1611.
كوزلو ḡōzāḡlū 1611.
ḡōzāḡlū 1650.
كوزلو ḡōzāḡlū 1650.
كوزللكك ḡōzāḡlūḡk 1612.
كوزللككي ḡōzāḡlūḡk(ki) 1610.
كوزنك ḡōzāḡn 1610.
كوزه ḡāvāzā 1579.
كوزهلك ḡāvāzālik 1579.
كوزهمك ḡōzā 1609.
كوزهمه ḡōzāḡmā 1610.
كوزهنك ḡōzāḡnāḡk 1609.
كوزهنگلو ḡōzāḡnāḡkli 1609.

کوزین r'uzun 1650.
 کوسترش r'ostārim 1605.
 کوسترشلو r'ostārimli 1606.
 کوسترلک r'ostāpil 1605.
 کوسترمک r'ostāp 1605.
 کوسچی r'ocuy 1606.
 کوسسز r'occyz 1606.
 کوسله r'oclō 1616.
 کوسم r'āvcām 1580.
 کوشت r'ōsh 1612.
 کوشتنک r'āvshāt 1582.
 کوشک r'āvshāk 1581.
 کوشکلنک r'āvshāklāt 1581.
 کوشکلک r'āvshāklīk 1581.
 کوشکلنک r'āvshāklān 1581.
 کوشه r'āvshā 1580.
 کوفنهخور r'ōftāhor 1613.
 کوک r'ōk 1585.
 کوکچ r'ōjāq 1586.
 کوی r'ūgāq 1632.
 کوکیاک r'ōkchāk 1586.
 کوکچک r'ōkchāk 1586.
 کوکچاک r'ōvchāk 1614.
 کوکچکلک r'ōkchāklīk 1586.
 کوکچاکلیک r'ōvchāklīk 1614.
 کوکچیل r'ōkch'yl 1586.
 کوکجه r'ōkchā 1586.
 کوکده r'ōvdā 1613.
 کوکدهلی r'ōvdāli 1613.
 کوکرنه r'ōgārtā 1586.
 کوکرجله r'ūvārçālā 1652.
 کوکرجین r'ōvārçin 1613.
 کوکرجین r'ūjārçin 1633.
 کوکرجینلک r'ōvārçinlik 1613.
 کوکری r'ūgr'y 1633.
 کوکسلیک r'ōjyālā 1587.
 کوکم r'ūgām 1632.
 کوی r'ūgūm 1633.
 کویج r'ūjām 1633.
 کویجی r'ūjūm 1633.
 کویب r'ūvām 1653.

کوکنمک r'ūgān 1632.
 کویب r'ūvām 1653.
 کوکه r'ūvā 1651.
 کوکوز r'ōjyā 1587.
 کوکوس r'ōjyō 1587.
 کوکوسلک r'ōjyāl'yk 1587.
 کوکل r'ōn'yl 1588.
 کوکلنیز r'ōn'ylyz 1590.
 کوکلشیک r'ōn'yllāsh 1589.
 کوکللو r'ōn'yll'y 1589.
 کول r'ōl 1599.
 کولاک r'ōlāk 1599.
 کولچه r'ūlāqchā 1642.
 کولچ r'ūlāq 1641.
 کولچک r'ōlq'yk 1601.
 کویلاقچاک r'ūlāqāk 1641.
 کولجه r'ōlchā 1601.
 کولدر r'ōldrō 1616.
 کولدرامک r'ōldōrā 1616.
 کولدرمک r'ūld'y 1643.
 کولدرورامک r'ōldōrā 1616.
 کولسهماک r'ūlscā 1643.
 کولش r'ūlsh 941.
 کویلیش r'ūlysh 1642.
 کولشچی r'ūlshch'i 1642.
 کولشدرمک r'ūlysh't'y 1642.
 کولشیک r'ūlsh 1641.
 کولشلوچه r'ūlyshmal'yçā 1642.
 کولک r'ūlyk 1642.
 کولکم r'ūlgām 1642.
 کولکه r'ōlgrā 1599.
 کولکه لک r'ōlgrālik 1600.
 کولکه لندرمک r'ōlgrālandip 1600.
 کولکه لنینک r'ōlgrālān 1600.
 کولکه لو r'ōlgrāli 1600.
 کوللنیک r'ōllān 1601.
 کولم r'ūlym 1642.
 کولمسهماک r'ūlymcsā 1642.
 کولمک r'ūly 1640.

کولچ r'ūlyūq 1642.
 کویلیش r'ūlyūq 1642.
 کوله r'ūyllā 1643.
 کوله لنینک r'ūyllālān 1643.
 کولوک r'ōlyk 1599.
 کوم r'ōm 1614.
 کویب r'ūvām 1653.
 کویم r'ūm 1653.
 کومباز r'ūmōz 1656.
 کومبیر r'ūmb'y 1656.
 کومبیردهماک r'ūmb'yrdā 1656.
 کومبیردی r'ūmb'yrt'y 1656.
 کومبه r'ūmbā 1656.
 کومچ r'ūmāç 1653.
 کومدرمک r'ōmd'y 1615.
 کومدرتنک r'ūm'yrdāt 1653.
 کومرمک r'ūm'y 1653.
 کومرن r'ūmrān 1654.
 کومره r'ūmrā 1654.
 کومش r'ūmūsh 1654.
 کومشلیک r'ūmūshlā 1654.
 کومشلو r'ūmūshly 1654.
 کومشش r'ūmūshi 1654.
 کوملتنک r'ūmlāt 1656.
 کوملته r'ūmūltā 1653.
 کوملدرک r'ōm'yld'yryk 1614.
 کویلیدری r'ūm'yld'yryk 1654.
 کوملدی r'ōm'yld'y 1614.
 کوملک r'ōmlāk 1615.
 کوملیک r'ōm'yl 1614.
 کوملهماک r'ūmlā 1656.
 کومک r'ōm 1614.
 کومه r'ōmmā 1615.
 کوموردماک r'ūm'yrdā 1653.
 کوموردی r'ūm'yrdi 1653.
 کوموش r'ōmūsh 1615.
 کومه r'ōmā 1614.
 کومه لی r'ōmāli 1614.
 کومولی r'ōmūly 1614.
 کومبیلو r'ōmūly 1614.
 کومبیلی r'ōmūly 1614.

كون گۆن 1587.
 گۆن 1633.
 كونان گۆنән 1588.
 كونچ گөнч 1591.
 كونچك гөнчүк 1591.
 كوندر гөндәр 1590.
 гүндәр 1636.
 كوندرمك гөндәр 1590.
 كوندهلك гүндәлик 1636.
 كوندهلكچى гүндәликчи 1636.
 كوندوز гүндүз 1637.
 كونش гүнәш 1635.
 كونشلىك гүнәшлик 1636.
 كونشلىك گүнәшлик 1635.
 كونشلو гүнәшли 1635.
 كونلك гүنлүк 1636.
 گүنلүك 1636.
 كونلك گۆنل 1588.
 گۆنل 1635.
 كونىك گөнәjik 1588.
 كونىلىك гөнһлә 1589.
 كونىلىك گөнһләن 1589.
 كونىلەجى گөнһләни 1636.
 كونىلەمك гөнһлә 1636.
 كونىلو гөнһл* 1589.
 كونيه гөнјә 1590.
 كوه گۈвә 1651.
 كوهر гөнһәр 1584.
 كوهرچە гәвһәрчәлә 1579.
 كوهرچەلو гәвһәрчәлән 1579.
 كووج گۈвәч 1652.
 كووز гۈвәз 1653.
 كوم گۈвәм 1653.
 كوونك гۈвән 1652.
 كووهلك гۈвәлә 1652.
 كووهلك گۈвәләن 1652.
 كوويدرمك гөйдәр 1585.
 كوويمك гәвир 1579.
 كوويش гәвиш 1579.

كويشك *гәвиш 1579.
 كويكى گۈвәi 1651.
 گۈвәji 1651.
 كويلو гөйлү 1585.
 كويمك гөi 1585.
 كويندرمك гөjүндәр 1587.
 كوينك гөينүк 1585.
 كوينك гөjүн 1587.
 كوينو гөинү 1585.
 كويوك гөjүк 1587.
 كويوكلك гөjүكلүк 1587.
 كىي گәi 1551.
 كيبه гәiбирә 1552.
 كيتارا гитара 1623.
 كيتاراجى гитарацы 1623.
 كينىك гит 1622.
 كيدرмك гәidәр 1551.
 гidәр 1623.
 гidәр 1624.
 كيدش гidish 1624.
 گidish 1624.
 كيدشك *гidish 1624.
 كيدىلك гidil 1624.
 كيدى گidi 1623.
 كيدىلك гidilik 1624.
 كير گir 1618.
 كيردزمك гirdәрт 1621.
 كيردرمك гirdәр 1621.
 كيرش گirish 1620.
 كيرشدرمك гirishtir 1620.
 كيرشك гirishik 1620.
 كيرشكلك гirishiklik 1620.
 كيرشكلو гirishikli 1620.
 كيرشلو гirishli 1620.
 كيرشمك *гirish 1620.
 كيركورمك гirgүр 1621.
 كيركير гirgir 1621.
 كيركين гirgin 1621.
 كيركىنلك гirginlik 1621.
 كيرمك *гir 1619.

كيرمه гirmә 1621.
 كيرمهلو гirmәli 1621.
 كيرندى гirinti 1619.
 كيرندىلو гirintili 1619.
 كيرو гiry 1621.
 كيرولك гарилә 1557.
 كيريجى гiriqi 1619.
 كيرين гirim 1619.
 كيريوبرمك гirivәр 1620.
 كيز гiz 1624.
 كيزاب гизаб 1625.
 كيزلك гizлә 1625.
 *гizлә 1625.
 كيزلجى гizләч 1625.
 كيزلىك *гizләк 1625.
 كيزلو гizli 1625.
 كيزلوجە гizliqә 1626.
 كيسى гici 1624.
 كيش гәish 1552.
 *гim 1626.
 كيشك *гim 1626.
 كيك гәik 1551.
 гәjik 1552.
 гәjin 1552.
 كيم гәim 1552.
 gim 1628.
 كيمك *гәi 1551.
 كيمى gim 1628.
 كيو *гәв 1578.
 гiv 1627.
 كيواك гivak 1627.
 كيور гivәр 1627.
 كيورنگك гәврәт 1580.
 كيورمك *гivәр 1628.
 гivәр 1628.
 كيورنگك гәврән 1580.
 كيوزيت гivәit 1628.
 كيوشانك гәвшән 1581.
 كيوشك гәвшәт 1582.
 كيوشك гәвшәк 1581.
 كيوشكىلىك гәвшәклик 1581.

كيشكلك ḡāvshāklīk 1581.
 كيشكلكنك ḡāvshāklān 1582.
 كيششمك ḡāvshā 1581.
 ḡāvshā 1581.
 كيوكچ ḡāvgāč 1579.
 كيومك ḡāv 1578.
 كيولك ḡāvālā 1578.
 كييك ḡajīk 1552.
 كييك ḡi 1618.
 كييلو ḡimlī 1628.
 كييندى ḡindī 1618.
 كيينك ḡin 1618.
 •
 ها ha 1737.
 هاج hach 1763.
 هارل harıl 1751.
 هارلدى harıldı 1751.
 هارلدى كورلتى harıltı-ḡūrūltı 1751.
 هارمق ḡār 1748.
 هارن harın 1750.
 هارون harun 1751.
 هارونلامق harunla 1752.
 هاطللامق hatılla 1761.
 هاكیرلامق hakırla 1744.
 هالوقلامق haluqla 1757.
 هالوقق haluq 1757.
 هالى halı 1757.
 هامپا hampa 1781.
 هامش hamısh 1781.
 هامو hamu 1781.
 هاموار hamvar 1781.
 هاموت hamut 1781.
 هانكى ḡaŋgı 1746.
 هاونت havıt 1778.
 هاونچ havuč 1778.
 هاوره havra 1778.
 هاولامق havla 1779.
 هاولو havlu 1779.
 هاولوقق havluqmaq 1742.

هاولى havlu 1779.
 هاون havan 1777.
 هاون-هاو hav-hav 1776.
 هاونو havav 1777.
 هاي hai 1737.
 هايدات haıdat 1740.
 هايداتلامق haıdala 1740.
 هايداتل haıda 1740.
 هايدة ḡaıda 1740.
 هايدةلامق haıdala 1740.
 هايدوت haıduđ 1740.
 هايدوتلук haıduđluq 1741.
 هايدى haıdı 1740.
 هايطه haıta 1740.
 هايقيرشق haıqırısh 1739.
 هايقيرمق haıqır 1739.
 هايقير ḡaıqır 1738.
 هايقيرچى haıqırçı 1738.
 هايقيرش haıqırısh 1738.
 هايقيرمق haıqır 1737.
 haıqır 1738.
 هايلاز haılaz 1739.
 هايلازلامق haılazlan 1739.
 هايلازلىق haılazlıq 1739.
 هايلامق haıla 1739.
 هاپ hap 1791.
 هاپسى hapısi 1791.
 هاپته hātā-pātā 1789.
 هاپرت haıpāt 1806.
 هاپنت hıpāt 1812.
 هاپنتسى hıpātısi 1812.
 هاپنتلو hıpātli 1812.
 هاپه hāpā 1790.
 هاپمك hāpālā 1790.
 هاپلو hāpāli 1790.
 هاپين hāpın 1790.
 هاپيت haıpāt 1805.

هاپه hādija 1789.
 هاپمك hādijālik 1789.
 هاپملو hādijāli 1789.
 هاپ hap 1784.
 هاپت hapat 1784.
 هاپول hapavul 1784.
 هاپرت پرت hurıt-purıt 1808.
 هاپرله hāpālā 1787.
 هاپرزه فاند harızı-fānd 1752.
 هاپرسك hāpısk 1787.
 هاپرفنه hāp-fānā 1787.
 هاپرك haprak 1785.
 هاپركز hāpıgız 1786.
 هاپركس hāpıks 1786.
 هاپركلىك hāpıklā 1785.
 هاپركله hāpırlā 1786.
 هاپركلو hāpıklı 1785.
 هاپرل haral 1749.
 هاپرل-هاپرل harıl-harıl 1751.
 هاپرى hāpı 1785.
 هاپران hāzaran 1791.
 هاپمان hātman 1789.
 هاپته haota 1775.
 hātā 1792.
 هاپتلىق haotalıq 1775.
 هاپكبه hāıgā 1782.
 هاپلام halat 1756.
 هاپلاك hālak 1787.
 هاپلكلىك hālaklā 1787.
 هاپلبت hālōāt 1789.
 هاپه ḡhalā 1788.
 هاپه هاپه hālā-hālā 1788.
 هاپلو haly 1808.
 هاپليه hālilā 1788.
 هاپليه hālīmā 1789.

هم hām 1793.
 هما hūma 1809.
 همان hāman 1793.
 همای ¹kaṃai 479.
 همايون hūmajūn 1812.
 همت hīmāt 1807.
 همتلك hīmātla 1807.
 همدى hīmdī 1807.
 همشهرى hāmshāri 1793.
 همشیره hāmshīrā 1793.
 همشیره جگ hāmshīrāçik 1793.

هناپ hūnaṃ 1810.
 hintov 1803.
 هند hīnd 1803.
 هندبا hīndība 1804.
 هنداك hāndāk 1784.
 هندوستان Hīndustān 1804.
 هندى hīndī 1804.
 هنر hūnār 1810.
 هنرسز hūnārsiz 1810.
 هنرلى hūnārli 1810.
 هنرور hūnārvaṛ 1810.
 هنطو hīnto 1803.
 هنگور hōngūr 1797.
 هنوز hānuz 1783.

هه hā 1781.

هوا hava 1776.
 هوال hāval 1792.

هуваг 1809.
 هوالاتمق havalat 1777.
 هوالاندرمق havalandyṛ 1776.
 هوالاتمق ¹havalan 1776.
²havalan 1777.
 هوان havan 1777.
 هوبك hūbāk 1809.
 هوبلامق hopla 1796.
 هوبوقتورمق hupuktur 1809.
 هوبوقمق hupuk 1809.
 هوبوب هوب hop-hop 1796.
 هوبوق hāvīç 1793.
 هودوك hōdūk 1798.
 हुदुक 1808.
 هورشيك hūrūsh 1811.
 هوركاك hūrkaç 1811.
 هوركك ²hūrūk 1811.
 هوركوج hōrgūç 1797.
 هوركولك hūrkuḷa 1811.
 هورله hūrplā 1811.
 هورمك hūr 1810.
 هورميك hūrmi 1811.
 هوروك ¹hūrūk 1811.
²hūrūk 1811.
 هوروكوتك hūrūkut 1811.
 هورولدرمك hūrūldūr 1811.
 هورولك hūrūḷ 1811.
 هوس ¹hāvāç 1792.
 هوسلك hāvāçlik 1793.
 هوسلك hāvāçlā 1792.

هوسلندرمك hāvāçlāndīṛ 1793.
 هوسلنك hāvāçlān 1793.
 هوسلو hāvāçli 1793.
 هوش hosh 1795.
 हुш 1808.
 هوشكورمك hūshkūr 1812.
 هوش hūş 1807.
 هول hōl 1798.
 هوللك hōllūk 1798.
 هوللنك hōllān 1798.
 هومرداتمق hūmyrdan 1803.
 هومورداتمق hūmurdan 1809.
 هونك hāvāçg 1792.
 هونه hona 1794.
 हुна 1807.
 hov 1796.
 हुवा 1809.

هه hāi 1781.
 ههياموله hājamola 1783.
 ههبت hāiçāt 1782.
 ههبتلنك hāiçātlan 1782.
 ههبتلو hāiçātli 1783.
 ههچ hāç 1790.
 hīç 1805.
 ههچقرمق hīçkыр 1806.
 ههچدامق ²hāida 1740.
 ههچرك hīpāk 1804.
 ههچن hīn 1803.
 ههچ ههچ hāi-hāi 1782.

Василий Васильевич Радлов

ОПЫТ СЛОВАРЯ ТЮРКСИХ НАРЕЧИЙ

в 4-х томах (восьми книгах)

том II (в 2-х книгах)

Подписано к печати 4/II 1963 г.
 Уч.-изд. л. 91.09.

Формат 84×108¹/₁₆.
 Тираж 3000 экз.

Печ. л. 61.0.
 Зак. 5086г

Усл.-печ. л. 100,04
 Цена 3 руб. 25 коп

Издательство восточной литературы
 Москва, Центр, Армянский пер., 2

Репродуцировано фотомеханическим способом с издания 1888—1911 г.г.
 в Производственно-издательском комбинате ВИНТИ
 г. Люберцы, Октябрьский пр., 403

